

Śląska Biblioteka Publiczna

221866

I

Starodruki

Sz.

Min. Ośw. 507a — PZWS C850 X. 49

Hic Martinus

Sanctus
et beatus
et cetera

Sanctus
et cetera

Sanctus
et cetera

Sanctus

1578

Inc. Bonetowski

A V L AE

TVRCICAE,

OTHOMANNICIQVE
IMPERII, DESCRIPTIO, QVA
TVRCARVM PALATINA OFFICIA,
mores: sectę item Mahometicę, Imperiorumque
ex ea prodeuntium status, luculenter enarrantur: primum ab Antonio Geusfræo

Gallicę edita: recens autem in Latinam linguam conuersa,

Per

VVILHELMVM GODELEVAEVM.

His commodę accesserunt:

*Belli Cyprij inter Venetos, & Zelymum Turcarum
Imp. nouissimę gesti, Libri III.*

Item,

*Bellum Pannonicum, contra D. Maximilianum II.
Romanorum Imp. à Solymanno Turc. Imp. motum.*

Vna, cum

*Epitome insigniorum, atq; recentiorum Europę historiarum,
hinc inde gestarum, ab anno M.D.LXIII. usq; in presentem LXXIII. deducta.*

Authore,

PETRO BIZARO.

Omnia nunc primum summa cura, & accurate,
in lucem edita.

Cum gratia & priuilegio Cæsareę Maiest.

B A S I L E AE.

MAGNIFI- CO VIRO, NOBILITA- TE, VIRTUTE, PRVDENTIA,

ET ERVDITIONE PRAESTANTI, D.
Iohanni Henrico Herwarto, Patriſſo, & ciui Augu-
ſtano, Domino & Patrono obſeruando,

Vilhelmus Godelzeuſus:

S. P. D.

Tſi, Vir Magnifice, om-
nes eruditos, atq; pru-
dentes fateri neceſſe ſit,
philosophiæ dogmatis,
legumq; præceptis, uel
ad uitam priuatim inſti-

tuendam, uel in Repub. cum laude de-
gendam, poſt doctrinam religionis ni-
hil utiliſſus, uel præſtantius humano ge-
neri à numine diuino conceſſum, ita, ut
Cicero non minus in Reipub. admini-
ſtratione, quam philoſophiæ ſtudijs præ-
clariffime uerſatus, hanc donum, & in-
uentum deorum, matrem omnium ar-
tium,

tlum, omnium bene factorum, beneq̃
dictorum, ducem uitæ, uirtutis indaga-
tricem, ac expultricem uitiorum nomi-
nârît: ac Vlpianus egregij ingenij uir, le-
gumq̃ uertex nobilissimus, suæ artis
homines boni, & æqui notitiam pro-
fitentes, æquum ab iniquo separantes,
& licitum ab illicito discernentes, uerâ,
non simulatam philosophiam affectare
scripserit: tamen hi, qui mores, instituta,
ac ritus gentium, & populorum extero-
rum inspectos literis consignarunt, uel
ab alijs acceptos ad posteritatem trans-
miserunt, non minus præclarè de gene-
re humano mereri, quàm philosophi, uel
legumlatores rectè existimantur, quod
philosophorum contemplationes circa
generalia præcepta uersantes, ubi ad a-
ctiones humanas, & res ipsas deducun-
tur, ob earum diuersitatem, uarios euen-
tus sortiri consueuerint, & leges, ut Ly-
curgus Orator contra Leocratē, inquit,
non doceant propter breuitatem, sed
nuda imperia proponāt. At qui dogma-
ta philosophorum, ac legumlatorum
præ-

præcepta, cum diuersis uariarum gentium institutis, moribus, ac rebus gestis conferenda duxerunt, h̄ talem prudentiam, rerumq; ciuiliū peritiā inde retulisse leguntur, ut non tantū in uita priuata, sed & publicis actionibus, id quod melius est, & factu atque omisſu præſtabilius, ſine diſpēdio, periculo, atque incommodo, cum laude ſecuti ſint, uel fugerint. Hinc quò tanti boni quidam participes fierent, atq; cognoscerēt quæ apud exteras gentes bene, honeſtè, prudenter, ſalubriter, iuſtè, uel ſecus inſtituta eſſent, diſſicillimis, ac moleſtiſſimis peregrinationibus ſuſceptis exteras regiones remotiſſimas, ad patriæ, ſuorumq; utilitatem adiſſe leguntur. Nam ne uel Homerum, omnis philoſophiæ parentem commemorem, quem, ut & Orpheæ, Muſæum, & Melampodem, ad Aegyptios proſectū legimus, ut multa ab eorum ſacerdotibus perciperet, uel Vlyſſem ab horum primo, ut uirum prudentiſſimum celebratū, multorum hominum mores, quod uidit, &

a ; urbes,

E P I S T O L A

urbes, quemadmodum Homeri interpres Horatius ait: quotquot philosophi excellentiores fuere, cum Homerum tanquam optimum uitæ magistrum, eiusq; poema omnis philosophiæ Oceanum esse existimarent: Homeri, atque Vlyssis sui exemplo exteras regiones adeundas, earumq; instituta sibi cognoscenda putarunt. Sic enim post Homerum Cyrsas Chius, & Anacharsis Scythæ, consuetudine Solonis usuri, & Atheniensem mores inspecturi, Athenas adire: Solon, & Plato philosophus, ac Samius Pythagoras, Herodotus Halicarnassæus, Eudoxus Mathematicus, ac Democritus Abderites in Aegyptum, tunc & eruditionis, & institutorum nomine celebrem, ut Diodorus Siculus testatur, transire, ac hic ipsemet, ut Aegyptiorum antiquitates intelligeret, nec in ijs erraret, in quibus permultos hallucinatos agnouerat, non tantum suo cum magno incommodo in Aegyptum est profectus, sed & maiorem Asiæ, atque Europæ partem perlustrauit. Deinde
uero

uero eorum imitatione eandem Apollonius Thyanæus, & Seuerus Sophista Romanus adierunt. Horum illo minime Aegyptiaca profectioe contento, sed & ad Indos, Brachmanas, Assyrios, Medos, Chaldaeos, atque Aethiopas penetrante, ac doctrinae magnitudine alios sui seculi ita superante, ut quæ ab ipso fierent, præ admiratione mortales, uix caperent, atque ob id præstigiatores numen habere crederent. Vt autem horum peregrinationes magnis sumptibus susceptæ, ac grauissimis molestiis, atque periculis confectæ, ipsis commoditates eximias, & nominis immortale decus attulere, sic & aliorum, inter hos præcipue Aristotelis maximi illius ingeniorum, & doctrinae parentis indefatigabilis diligentia prædicanda, quem ducentarum quinquaginta Rerum publicarum leges, ac instituta collegisse tradunt. Quos libros si haberemus, quas antiquitates, queso, quas leges, quos mores, quos gentium ritus legeremus? Res studiorum

diosis, atq; philologis omnibus deplo-
 randa, tot insanos, stultosq; libros exta-
 re, hunc præciosissimum thesaurum, ue-
 terisq; sapientiæ delitias, interceptas, de-
 perditas, extinctas esse. O' cladem, o' pe-
 stem, o' iacturam plurimo auro redimē-
 dam. Sed quid hæc cum uiro doctissi-
 mo Nicolao Gerbelio frustra? Neq; ue-
 rò solum philosophi exterorum institu-
 torum cognitione, se prudentiores, &
 ad Rempub. rectè, feliciterq; gubernan-
 dam aptiores reddi putarunt, sed & Ro-
 mani, quorum Repub. nec splendore
 Imperij, nec gravitate nominis, nec ma-
 iorum institutis ulla excellentior fuit,
 olim legatis, quos ad longinquas, ac in-
 cognitatas nationes misere, id etiam ne-
 gocij dederunt, ut mores, instituta, to-
 tamq; uiuendi rationem eius gentis, a-
 pud quam legationis nomine uersabā-
 tur, diligenter literis cōsignarent, quod
 adeò deinceps solenne fuit, ut renuncia-
 ta legatione Commentarij eiusmodi in
 ædem Saturni, ad instituendam poste-
 ritatem reponerentur. Et præclarè qui-
 dem

dem Romani, nam præterquam quod hoc facto ciues suos maximis sumptibus, atq; periculis liberarunt, ipsis etiã ad saluberrimarum rerum cognitionẽ, & prudentiam ciuilem comparandam, campum amplissimum aperuere. Quid etenim uel salubrius, uel præstantius eo, quàm quod alij uarijs multiplicium peregrinationum casibus exagitati, summo periculo, grauiq; rei familiaris dispendio experti sunt, illud quem quasi domi ociosum residentem, aliorumq; laboribus fruuentem, extra omnem fortunæ aleam, teliq; iactum, cum erudita uoluptate cognoscere, atq; ex uariorũ populorum institutis, ac legibus, instar apis, quasi fauẽ quendam colligere, uel, ut Pindarus de Hierone loquitur, ex omnibus uitæ præceptis summum decus decerpere, idq; re, ac necessitate exigente, ad prudentia, & salutaria rerum, uel priuatarum, uel publicarum consilia cõuertere? Nec dubium, quin eo Romanorum instituto ingenia ipsorum, ad omnem uirtutem nata, ita formata, sub-

a s cta,

cta, atq; exulta fuerint, ut quæ uel ad amplissimi Imperij felicem gubernationem, uel uitæ priuatæ laudabilem institutionem, domi forisue pertinerent, luculenter didicerint atq; cognouerint. Nō id pluribus exemplis doceri necesse est, sed Ennij, prudentissimi poëtę uetustissimum testimonium sufficit, qui, ut Geilius in noctibus suis Atticis testatur, ornamenta Gemini Seruilij, uiri consularis, ac de Republica Romana optimè meriti definiturus, inter cætera scripsit:

*Multa tenens antiqua, sepulta, & sepe uetustas
Quæ facit, & mores, ueteresq; nouosq; tenentem,
Multorum ueterum leges, diuūmq; hominumq;
Prudentem, &c.*

Et sanè ut ueteres, sic & recentiores, animum ad scientiam Reipub. rectè gubernandæ percipiendam adiñcientes, in exterorum legibus, ac institutis explorandis, plurimum operæ, studiijq; posuisse leguntur, scimus enim, Godefridū illum Bolionæum, quo inter militiæ sacre duces uix quisquam celebratior est,
post-

postquam Hierosolymis magna cum
 cæde barbarorum expugnatis, iudæam
 occupasset, cuperetq; certam Reipub.
 formam in ea constituere, solitum fuisse
 à peregrinis, qui eò inuisendi sacri se-
 pulchri causa ueniebant, sciscitari de le-
 gibus, & gubernandi ratione, quæ in
 eorum patria essent, quò, quæ in singu-
 lis optima deprehendisset, ea ad Remp.
 suam traduceret, eiusq; talia fundamen-
 ta iaceret, quæ præter Christianæ reli-
 gionis doctrinam, bonis, honestis, ac sa-
 lutaribus institutis, quasi nervis qui-
 busdam cōnexa, diuturno tempore ua-
 lida, stabiliaq; permanerent. Egregiè
 quidem, & ille, qui ex singularem co-
 gnitione ex multorum colloquijs com-
 parata, Rempub. in loco omnium san-
 ctissimo constituere cogitarit, at nō mi-
 nus laudabiliter Nicolaus, & Mattheus
 Pauli fratres, è clarissima familia Pauli-
 na Venetijs nati, qui paulò pòst Gode-
 fridi tempora, minimè aduenarum uiua
 uoce, uel narratione contenti, quò pe-
 regrinos regionum oriētalium mores,
 ueramq;

ueramq; conditionem plenè cognoscerent, cum maxima rerum familiarum iactura, ad terram maximè omnium Tartarorum regis Cham traicere, eandēq; publicis monumentis exposuere: hoc posteris simili peregrinandi studio flagrantibus exemplum præbentes, ut nō tantum ipsi sitim suam inspectione exterarum gentium restinguant, sed & Deo. Opt. Max. reditum felicem ipsis ad lares patrios largiente, communicatione rerum cognitarum aliorum animos recreent, atq; exhilarēt. Illorum siquidem imitatione: Aleysij Cadamusti, Christophori Columbi, Alberici Vesputij, Ferdinandi Cortesij, aliorumq; nauigationibus, in longinquissimas orbis partes ad Nigritas, Calecutios, & Indianas insulas, in monumēta literarum relatis, cum expositione morum gentium, quas ipsis adire, atq; inspicere cōtingit, effectum est, ut regiones ueteribus incognitæ, & à terris nostris remotissimæ, nobis ferè notiores sint, quam uicinæ quàmplurimæ.

Licet

NVNCVPATORIA.

Licet autem uarios diuersarum gentium mores, diuersaq; instituta cognoscere, in Repub. uersantibus summo pere expediat, tamen cum in totius uitæ cursu, discernendæ sint res non necessariae, ab alijs, quæ ornamenta habentur, & nominantur, in primis illis nouisse conuenit mores, leges, naturas, uoluntates, & opiniones earum gentium, quibus cum ipsis ob uiciniam, uel amicitia, uel inimitia, commercia, uel bella intercedere consueuere, quo amicorum beneuolentiam legitimis rationibus conseruare, hostium uerò machinationes, atq; insidias cautè elidere, & declinare queant. Duo præstantissimi Græciæ duces, Themistocles, & Chabrias, summam Imperatoris uirtutem esse putarunt, hostium consilia nosse, & præsentiscere: ac autor prudentissimus Polybius Hannibalem laudat, quod solerter animos hostium explorare sit solitus, existimatq; nullum magis proprium optimi ducis officium, quam consilia, & naturam hostis intelligere: sic omnes, quotquot
Reipub.

E P I S T O L A

Reipub. gubernaculis præfecti sunt, omni animi contentione anniti decebat, ut earum gentium, quarum negotiis implicantur, religionem, atq; Reipub. formã nossent, ac scirent, quibus legibus domi pacem muniant, quibus uiribus, atq; auxilijs in bello nitantur, quibus modis commeatum, arma, & exercitus præparent, quod genus copiarum educant, quæ consilia in bello, uel producendo, uel celeriter perficiendo sequantur, quamq; pugnandi rationem; cum in legibus, tum grauioribus prælijs obseruent, deniq; quâ industria, & arte deuictos, atq; subactos regant, eosq; in fide, & officio contineant.

Quamuis enim magni momenti sit, ut alibi præfatus Polybius inquit, res amplas perficere, & uictoriam ab hostibus pugnando referre, multò tamen maiorem peritiam, & cautionem requirit, ut quæ præclare gesta sunt, commodè usurpentur, nec duces, tam prærogatiuis potiantur, quàm ijs rectè utantur. Cum ergo inter cæteras gentes,

tes, quarum ingenia, uoluntates, ac disciplinam Germanis nouisse interest, Turcica præcipua sit, quæ primordiis tenuissimis, & uilissimis orta, atq; è Scythia per Caspias portas in Asiam minorem effusa, florētissimis Asiæ, Aphricæ, atque Europæ regnis, in tristissimam seruitutem redactis, eò potentiæ peruenit, ut nobis cum ea non modò pro libertate, legibus, alijsq; ciuilibus ornamentis, sed etiam pro religione, planeq; pro aris, & focus sit dimicandum, magnitudo necessitatis in qua uersamur, exigat, ut ingenium, mores, atq; naturā hostis multorum opinione atrocioris bene cognoscere discamus. Olim Imperatores, ac Principes nostri Saracenicæ gentis, tunc à nobis remotissimæ impietate, & crudelitate cognita, quo eam reprimerent, longinquissimas expeditiones suscipere non dubitarunt. Nam ne Caroli Magni, eiusq; successorum: & Saxoniorum Imperatorum facta commemorem, quorum ipse Saracenos Galitiæ dominantes,

hi eosdem Italiam ex Aphrica cædibus,
 incendijs, atq; rapinis depopulantes, in-
 signi uirtute represserunt, quanta Go-
 defridi eius, cuius antea meminimus,
 deinde Fridericorum Sueuicorum Im-
 peratorum animi magnitudo fuit? qui
 patria relicta impuros, ac scelestissimos
 Christiani nominis hostes, saluatoris no-
 stri incunabula, omni impietatis, atq; lu-
 dibri genere prophanantes, in Ciliciã
 usq; persecuti fuere, quod censerent tã-
 tò maturius spurcissimis hostibus oc-
 currendum, quantò barbariem ipsorũ
 maiorem, atq; inhumaniorem esse co-
 gnouissent: at cùm Turcarum, quàm
 Saracenorum arma ferociora, ualidio-
 raq; sint, cõsilia etiam callidiora, cœpta
 audaciora, conatus maiores, deniq; exi-
 tus secundiores, quid à nobis susceptũ,
 atq; factum sit, citra dedecus nominis
 nostri uix commemorari potest, rabie
 Turcica (proh dolor) eo usq; progressa,
 ut eius acinaces oculis nostris commõ-
 strentur, iugulisq; quodammodo inten-
 tentur, taceo reliqua: Ferunt bellicosissimum

simum ducem regem Pannoniæ, Mat-
thiam, cum legati ipsius ad conuentus
Germanicos missi renunciarent, nullâ
â Germanis expectanda esse auxilia, fre-
mentem quasiq; diuinâtem futuras ca-
lamitates Europæ dixisse, dolere se uicē
gentium Chriltianarum, quæ in Euro-
pa essent, se uiuo Pannoniam fore mu-
rum, qui crudelissimam gentem Turci-
cam ab illis arceat, postea Germaniam,
cûm ingritudinis, tûm ignauie pœnas
daturam.

Vt uerò fortissimus Heros Europæ
defensionem, promissam suo tempore,
prouidentia, atq; potentia diuine nutu
ductuq; præstitit, Turcicæ uiolentiæ in
Syrmiûm, & lymites Illyrii effusæ, im-
petu, uelut obiecta moles exundans flu-
men retardare solet, represso. Sic ne euē-
tus præfagio ipsius respondeat, summo
pere metuendum: cum metum augeāt
Vaticinia in Ezechiele de Gog, & Ma-
gog: deinde & recentes quædam præ-
dictiones Hiltenij uiri non contemnen-
di, qui fuit Franciscanus in collegio Ise-
b nacensi,

nacensi, & cū alia prædixit, in Cōmen-
 tarijs in Apocalypsim longo tempore
 post ipsius mortem in horto sub arbore
 repertis, quæ euenerunt, tum & hoc ua-
 ticinatus est, anno millesimo, sexcente-
 simo, Turcas in Germania, & Italia re-
 gnaturos esse. Quæ propter intercessio-
 nem filij Mediatoris nostri, mitigare, at-
 que auertere dignetur pater misericors.
 Causas uerò horum malorum penitiùs
 considerantibus post contemptum uer-
 bi diuini, quem semper cœcitas, atq; se-
 curitas omnium calamitatum fontes
 comitari consueuere, principum Chri-
 stianorum discordiæ, & parricidia exti-
 tere, ad hæc, quod pleriq; non satis spu-
 tatilicę gentis mores, scelera, formam im-
 perij, militiæ genus, præliandi consuetu-
 dinem, portentosas libidines, atq; tyran-
 nicam sæuitiam noriunt. his enim rectè co-
 gnitis, ac consideratis, uix fieri posset,
 quin magnitudo rerum animos gene-
 rosos ad maiorem curam, religionem,
 Ecclesiam, patriam, honestas politias, le-
 ges, & familias defendendi, conseruan-
 di

diq̃ excitaret. Quocunq̃ enim Turcæ irrumpunt, non uel de imperio, uel de gloria, uel uindicta dimicāt, quæ in Heroicis animis accensa, interdum ingentia bella cierunt, ut ueterum regum, ac ducum Cyri, Pyrrhi, Alexandri, Hannibalis, aliorumq̃ exempla testantur, sed furiabilis stimulis aguntur, ad delendū nomen Christi, omnes honestas leges tollendas, familias nobiles extirpendas, ac infinitam, & perpetuam uastitatē orbis terrarum faciendam. Hanc enim esse gubernationem Turcicam, nomē, & euentus ostendunt. Turca uastatorem significante, & euentu ostendente, omnes terras, quæ in ipsius potestatem concesserunt: his deteriora expertas. Nam ut alias præteream, nulla natio, uel gens, Græcanica paulò ante hæc tempora, ornamentis religionis, doctrinæ, artium optimarum, & nobilitate familiarum cumulatior fuit.

Quæ autem reliquiæ eorum decorum in ea conspiciuntur? Religionē Christiana, partim abolita, partim
b 2 mutata,

E P I S T O L A

mutata, Mahometica blasphemiam passim sonat, ciuili disciplinæ ad pietatis, & humanitatis cultum accommodatæ, Turcica barbaries ubiq; surrogatur, familijs nobilissimis extirpatis, spurcissima mancipia succedunt, officijs ex domini uoluntate, non æquitate fungentia, ciuitates antea frequētissimæ in meram solitudinem rediguntur, atq; quò cuiusq; liberi generosioris indolis, tantò uolentius, atq; citius ad prædatoriã militiam Turcicam omnium latrociniorum matrem abripiuntur, ita, ut Turcica tyrannis postremus diaboli furor esse uideatur, quo acerrimè exerit odium suum aduersus nomen Christi, & aduersus genus humanum. Huic tanto furori accedit perfidia plus, quam Punica, uel Thracica, quod abominabilis illa gens instar Thracum antecessorum fœdera nesciens, ac Megaricis machinamentis assueta, uel cum ipsa paciscentibus, uel spe ueniæ eius potestati se permittentibus, datam fidem non modò facillimè uiolet, sed ne seruare quidẽ soleat, præclaris-

clarissimum ducens iusiurandum fallere, & eos, qui suis promissis freti sint, dolose circumuenire, ac fraudulenter irretire. Quoties id accidisse scimus? quā multos stultæ credulitatis atrocissima supplicia dedisse comperimus? & ne remotiora exempla accersantur, quid nouissimo bello Hungarico Ladislao Kereitschinio Iulæ propugnandæ deditio, quid Bragadino fortissimo duci Veneto in Famagustæ oppugnatione pactio- nes, cum hostibus perfidissimis initæ profuere: illo in Turciam miserè abducto, atq; postea foedissimo mortis genere affecto, hoc excoriato in summum opprobrium Christiani nominis, per totam ferè Turciam populis ostentato? ita, ut non minus prudenter, quam eleganter doctissimus uir, & de literis Grecis optimè meritus Hieronymus Vvolfius, prædiciariorum Iulæ infelicitatem deplorans, scripserit:

Hei miseri, qui uos decepit perfidus hostis?

Seruat. cum libuit, quam dedit ille fidem,

Bis miseri, quod degeneres cecidistis inulti

E P I S T O L A

More boum: nec uos lausue decusue manent.
 Præiuterat seruasse fidem, uitaq; profusa,
 Sanguine Threicio triste rigasse solum.
 At uos Christicolæ memores ne fidite Turcis,
 Cedere certa salus, cedere nulla fides.
 Mors & in ignauos torquet sua spicula: fortes
 Pro patria, & uera religione cadunt.
 Non obitus fraudi, sed erit uictoria laudi.
 Non deus hanc nobis, crimina nostra negant.

Hæc hæctenus Vvolsius, non tam meo
 iudicio, lulæos miserans, quam nostræ
 gentis homines ad induenda arma con-
 tra hæreditarium hostem excitare stu-
 dens. Harum uerò rerum magnitudi-
 ne, uel potius indignitate, uiros fortes
 minimè percelli, uel affici, quid aliud est
 nisi fatalis amentia? quolibet nostrum,
 in quò non modò quid animi patrij, sed
 etiam humani sensus sit, hæc, aliacp simi-
 lia morte ipsa grauiora statuere deben-
 te. Cùm autem quemq; suo loco, & or-
 dine patriæ adesse, eiusq; salutem omni
 ratione, & arte moliri cōueniat, ut præ-
 clare Euripides sentit, atque uir clarissi-
 mus,

mus, Simō Schardius, Iuris utriusq; Doctor, & Camerae Imperialis Spirae Assessor, libellum Antonij Geuffraei Gallici, & ordinis Hierosolymitani olim equitis, de origine, incremento, progressibus moribus, superstitione, & officiis imperij Turcici, sibi à tua Magnificentia ad corporis Historiæ Turcicae absolutionē communicatum, dignum censuisset cōuersione in latinum sermonem, quò à pluribus legi posset: ego, qui cognitione rerum Turcicarum animos generosos ad patriæ defensionem accendi non nihil posse existimem, nō malè operam collocaturum me censui, si eum libellū anno quadragesimo tertio Lutetiæ Gallicè editum, nec amplius extantem, latino sermone donatum in lucem reuocarem: non quod Gallici sermonis elegantiam assecuturum me sperarem, sed ut Turcicarum rerum expositione qualicunq; animi nostrorum ad attentiores curam defensionis patriæ, ac religionis excitarentur, & uiri clarissimi,

E P I S T O L A

cui plurimum me debere fateor, uoluntati mos gereretur. Etsi uerò complurium scripta in huius argumenti genere extent, quæ cum utilitate legi posse fateor, ac in uno uolumine breui proditura spero, tamen hoc libello cum ipsis collato, non dubito, quin æqui iudices, hunc lōgissimè alijs quam pluribus sint præposituri. Nam quæ ab alijs, uel fufissimè tradita, uel ignoratione prætermissa fuere, hic autor mira breuitate ita contrahit, ac uelut *ὑπομνάριον σώουσι ἀγαθὰ καὶ σωματοποιεῖ*, ut nihil scitu prætermittat, sed ad accuratiorem inuestigationē rerum lectori uiam cōmonstret, & quæ alijs ex auditione, atq; sermone aliorum minus comperta retulere, illa, hic tota fere Turcia ad cognoscendos obscœnæ gentis mores peragrata, historica fide commemorat, ut tantò plus fidci ipsi tribuenda sit, quantò oculato, quam aurito testij magis credendum post comicū etiam Iurisprudentes statuerunt. Cæterum, cum nuda, ac simplici rerum, uel honestarum, uel turpium, utilium, aut fugien-

fugiendarum commemoratione, nō omnium animos ad decus, & uirtutis amorem, uitiorum uero detestationem impelli nossem, nisi orationis ad omnes animorum modos ciendos, accommodata ui, quasi stimulis excitentur, hiq; in ijs relinquuntur, Bessarionis Cardinalis, Baptistæ Mantuani, Acneæ Syluæ, & Iohannis Auentini, de bello contra Turcas suscipiendo orationes subijcere libuit, alijs compluribus, typographo operam promissam præstante, studio D. Schardi breui in lucē p̄dituris. Et si em̄ res eò discriminis adducta uideatur, ut nō orationibus, sed manuum opere res fortiter gerenda sit, & conferenda undiq; auxilia, & densandæ acies, quo cōsistentibus animis grassantem in uicina tyrannum sustinere ualeamus:

φράξαντες διερὺν διερὺν, σάνθ' σάνει προβελύμεν

Vt ille inquit, tamen cohortationes, admonitiones, subiectiones, ac reprehensiones tempestiuæ apud generosiores sæpe minimè inanes fuere: sed ut Polybius affirmat, unica oratio tempestiuæ à

E P I S T O L A

uiro fide digno dicta, mortales sapenum-
merò non solùm à maximis malis auer-
tit, sed & ad res optimas incitat. De-
clarant id non saltem Græcorum, & Ro-
manorum, sed & Petri Ambianensis,
atque Urbani Pontificis exempla, ex hi-
storia, in qua uersamur, petita, quorum
illius literis Hierosolymis ad summum
Pontificem scriptis, huius oratione in
concilio Claromontano ad principes
Christianos habita, factum est, ut Argo
nautæ Christiani omnes ad Syriacam
expeditionem permouerentur, & ue-
lut communi numine afflati, eandem
insigni laude susceptam, feliciter admi-
nistrarent, summaque laude confice-
rent.

Quare cum dictæ orationes non
tantùm historiæ Geuffræi congruæ,
sed & ita scriptæ sint, ut splendore di-
cendi, affectuum tractatione, & argu-
mentorum uarietate animum lectoris
percellere queant, consilium meum
in ijs cum ipsa coniungendis, bonis,
patriæque amantibus, ut spero, non im-
pro-

NUNCUPATORIA.

probabitur.

Tuæ uerò Iohannes Henrice Her-
uarte Magnificentiae nomini Clarissi-
mo, hanc, qualiscunque ea sit, opellam
peculiariter inscribere, offerre, ac de-
dicare uolui, quod exemplar Galli-
cum, ex quo Geuffiaëum transtuli do-
ctori Schardio à tua Magnificentia hu-
maniter communicatum, illi secun-
dum præceptum Hesiodæum etiam à
Cicerone citatum, cum fœnore restitu-
endum: nec usura mutui aliq̃ soluenda
fuerit, quam à quo fors ipsa profecta es-
set. Idc̃p tantò magis, quod etsi Magni-
ficentia tua in splendida fortunæ gradu
collocata sit, tamen liberalia studia ama-
re, de iisdem magnificè sentire, bo-
nos autores summa diligentia euol-
uere, historiarum studium eximiè co-
lere, ac literarum studiosos singulari
fauore prosequi prædicetur. Quæ fama
uirtutis tuæ ita me cœpit, ut citra piacu-
lū ulli aliq̃, quā Magnificentiæ tuæ Geuf-
fiaëum minimè nuncupari posse putarē.

Excus.

E P I S T O L A.

Excurrem in eius celebrationem amplio-
riorem, sed ut ab ea abstineam, cum alio-
rum pulcherrima præconia de ea faciunt,
quæ ego suspicere, quam tenuitate ingenij,
& orationis inelegantia imminuere,
& deterrere malo, tum quoque metus
assentationis, & adulationis, qui me non
minus quam alios, uel animi sui grati
testificandi, uel alios sibi conciliandi
cupidos, ab hac officij parte deterret.
Hoc tamen dissimulare nequeo, quod
quò literis nihil neque melius, neque
pulchrius humana habeant, tantò pluri-
us tuæ Magnificentiae in ijs colendis, ac
promouendis uoluntas sit facienda, om-
niumque studiosorum uoce prædicanda.
Nam si uestrae Reipublicae ciues complures
laudantur, quod patriam opibus, ac copia
rerum ad uitam tuendam necessariarum
augeant, armis, & apparatu instruant,
ac splendidis ædificijs ornent, & excolant,
quantò maiorem laudem merebuntur, qui
in id omni studio incumbunt, ut uera religio
in Ecclesia sonet, Politia iudicijs, ac legibus
muniatur,

atur, artes honestæ, ac liberalia studia colantur, earumq; professores, ac studiosi liberaliter sustententur. Siquidem propter hunc finem, præcipuè homines ad societatem conditos etiam Stoici Ethnici censuere, omnia propter hominem, & hominem propter Deum natos esse affirmantes. Cum itaq; Iohannes Henrice Heruuarde, te unâ cum D. Iohanne Baptista, & Paulo Heinzelijs, Conrado, & Paulo Vehlinis fratribus, uiris præstantissimis, non postremum esse cognouerim, qui in uestra Repub. liberalia studia amet, eorumq; studiosos omni beneuolentiâ complectatur, non potui non omni cultu, ac obseruantia Magnificentiæ tuæ nomen prosequi. Tanta siquidem excellentis uirtutis uis atq; efficacia in bonis est, ut in quibus ea elucet, etiam ignotos in amorẽ, cultum, ac admirationem sui pertrahat. Atque ut id mihi accidisse fateor, sic tuæ Magnificentiæ gratulor, ea uia grassanti, quæ ad nominis immortalitatem, decusq; perpetuum comparandum expedit.

E P I S T O L A

peditissima omnibus seculis est habitata:
Nam ut Theocritus rectissime scripsit.

*ἐκ μρισᾶν ἀγαθῶν κλεῖος ἐρχεῖται ἀνθρώποισι
χρήματα δι' ἐξόντες ἀμαλδύνουσι θανόντων.*

Et ante eum Pindarus:

τὸ μὲν παθὴρ ἐν πρῶτον ἀνέθλωρ.

ἐν δ' ἀνδρῶν, δευτέρᾳ μοῖρ, ἀμφοτέρωσι δ' ἀνδρῶν,

ὅς ἄρ' ἐγνόρησεν καὶ ἔλε: σέφ' αὖτόν ὑφ' ἑσσοῦ δέδιεναι.

Etsi uerò dedicationem hanc ab eximîa
uirtutum Magnificentîæ tuæ prædica-
tione, & singulari obseruantia profectâ
tuæ Magnificentîæ minimè contrariam
futuram îperem, quod ea, ut ueteribus
olim Romanis, atq; Græcis, non solum
patrios, atq; indigetes deos pro se, sed et
exteros adorare licuerit, sic literarũ stu-
diosis uestri ordinis homines quantum
uis ignotos, uel ob beneuolentiâ con-
ciliandam, uel suam obseruantiam testi-
ficandam, compellantes, ueniâ dignos-
norit, tamen ne eius impetrandæ facul-
tate frustrer, sed alijs tuæ Magnificentie
cultoribus aggreger, inq; eorum nume-
rum referas, etiam atq; etiam Magnifi-
centiam tuam oro, quo facto nihil mihi
anti-

Antiquius fore polliceor, quam ut elucescens meæ erga tuam Magnificentiam obseruantia radius, indies magis, magisque in clariorem lucem prorumpat, ac ita se exerat, ne aliorum Magnificentia tuæ cultorum lumine obstructus, uel in obscuratus fuisse uideatur. Ad extremum hoc restat, ut cum hæc in ineuntis anni auspicio scripserim, Tuæ Magnificentie, eiusque toti familie, annum auspiciatissimum, atque totius uitæ curriculum prosperissimum precet, & filium Dei natum nostrum Emanuelem rogem, ut cum uenerit ad destruenda opera diaboli, suam Ecclesiam cum omnibus bonis, ac pijs, familijs contra rabiem Turcicam, aliosque furores diaboli clementer protegat, & imminentes Germaniæ calamitates mitiget, id quod ardētibus uotis expeto: me tuæ Magnificentie hisce commendans. Datæ Cal. Ianuarij.

Anno 1573.

Ad

Ad Germaniam Sabinus.

Quo tua bellatrix abiit Germania uirtus,
Disimilis nostro tempore facta tui.
Vindelicis olim pepulisti finibus Hunnos,
Imperium magno cum sub Othone fuit.
Ad Solymas arces uictricia signa tulisti,
Sceptringer imperij cum Fridericus erat.
Nunc procul à Tanai ducentes agmina Turcæ,
Danubij ferro depopulantur agros.
In tua grassatur terrarum uiscera prædo,
Ausu nec hostiles es cohibere manus.
Te quibus ostentas, nunc utere grandibus hastis,
Et quibus in circo ludicra bella geris.
His animosa pias hastilibus assere gentes,
Si quid in audaci pectore martis habes.
Ab pudeat, Scythicis egressum finibus hostem,
Militiæ nobis præripuisse decus.
Mollia dum sequimur nos desidis otia uitæ,
Aspera bellator prælia Turca facit.
Dum cane uenamur lepores, aut cuspide damas
Figimus, ille suo milite regna capit.
Deniq; nos tantum sine sanguine ludimus armis,
Ille gerit forti seria bella manu.
At generosa tuis Germania consule rebus,
Coge pharetratos uertere terga Getas.
Ipsa tuas urbes è faucibus eripe læthi,
Et uetus imperij Marte tuere decus:

CARMINA AD GERMANIAM:

*Si secura mali non propulsaueris hostem,
Tristia crudeli uulnera clade feres.*

Iohannis Stigelij Elegia.

Ergo ne flebilibus finem dabit ulla querelis,
Omne foelicis syderis orta dies?
Semper & iunctas adducens Marte cohortes,
Turca ferox nobis causa doloris erit?
Iam tua deflerunt tot fata sinistra poetæ;
Ut fessas Musas questibus esse putes.
Tu tamen ô quondam Germania nescia uinci,
Surda uelut uanos negligis ista iocos.
Et tua tot prædas maectantem ad limina Turcam;
Nescio quo tandem pectore ferre potes.
At te nemo olim bellis impune petiuit;
Inq; tuo fixit nemo trophæa solo.
Fregeris ut rerum dominos uirtute Quirites,
Cladis adhuc uari conscia fama docet.
Vtq; manu Solymam uictrice receperis urbem;
Non uno memorat pagina prisca loco.
Foribus infestos docuisti uiribus Hunos,
Iniustam à regnis uim cohibere tuis.
Nunc quid magna tuo bellatrix obstat honori;
Quid te quod pridem diceris esse uetat?
Quantò erat his grauior bellum tibi causa gerendi?
Quid lacerat nostras Turca cruentus opes?

GARMINA AD GERMANIAM.

Non hunc sola rapit regnandi dira libido,
 Sed furor ex odio religionis adest.
 Hanc cupit extinctam, & qua sola sydera adimus,
 Nititur hostili tollere Marte fidem.
 Surge animis, contraq; ausis maioribus ito,
 His gere, proq; aris prælia, proq; focis.
 Semper adhuc inuicta tuos cum uiceris hostes,
 His quoq; non dubio uincere Marte potes.
 Non tua tota iacet uirtus, nec tota iacebit,
 Dum tuus irriguas isther habebit aquas.
 Vincit adhuc reliquas tua clara industria gentes,
 Quodq; probante Italo, laudet Hiberus, habet.
 Non animi, non arma tibi, non numina desunt,
 Securam querimus, te nimis esse tui.
 Quod potes, e ductis urge legionibus hostem,
 Cum toto Tanais Phaside noster erit.
 Vincitur hic caussa, cur non uincatur & armis?
 Urge armis, famulas porriget ille manus.
 Hoc tibi non ueteris spondent oracula Delphi,
 Non aliqua hic nobis fata Sibylla canit.
 Ipse Deus mouet hoc, qui nutu temperat orbem
 Quæ geris, hoc cælo bella probante geris.
 Iam pridem meriti lucratur gaudia cæli,
 Fortiter in diros qui mouet arma Getas.

Epigramma.

EXcita quando graui tandem Germania somno
 Surgis? an æterno uicta sopore iaces?

CARMINA AD GERMANIAM.

En procul irato gens Turcica uenit Eo,
Quæ mouet hostiles in fera bella manus.
Hæc animis ingens, ingensq; furentibus armis,
Heu quantum nostri sanguinis una dedit.
Et iam sæua lues terrarum regna fatigat,
Inq; tuum properat mox ruitura caput.
Pelle pharetratos dijs auxiliantibus hostes,
Aut tua barbarico subijce colla iugo.

Dauides Milesius.

EX PAVLI
AEMILII VERONEN-
SIS: DE REBUS GESTIS
FRANCORVM,
LIB. IIII.

Nte concilium Claromonta-
num duo de quadraginta circi-
ter annis, Hierosolyma conti-
nenti Turcarum oppressa iu-
go quotidie hostilia patiebantur. Nō cum Patriarchis modò, pñs q̃ regio-
nis cultoribus, sed cum sanctitate locorū im-
pñ bellum gerebant, odio religionis nostræ
inexpiabili. Perpauci exterorum ē no-
stris audebant sanctam urbem inuisere: Pe-
trus ex nobilitate Ambianēsi, puer literis im-
butus, ubi ætas patiens laborum fuit, rei mi-
litari deditus, uir effectus, rebus humanis
spretis, eremo se dicauit. Aliquanto pōst, im-
petus eum subiit sacræ peregrinationis su-
scipiendæ, paupertate, uiliq̃ cultū inter Bar-
baros tutus, & acri quidem ingenio, sed qui
corporis specie indecora, breuiq̃ statura, &
minus liberali facie, contemnendus magis
quam metuendus uideretur, omnia circum-
iuit,

iuit, lustrauitq̃, ac mores impiorũ, animos, urbes, uires cognouit, perspexitq̃ quàm atrocía, & nefaria exempla barbaræ religionis homines in nostros ederent. Cumq̃ edoceretur à Simone Patriarcha Hierosolymitano, uiro sancto, quæ illi paucis diebus intolerabilia uiderentur, incolis pñs quotidie uidenda, patiendaq̃ esse, ac perpetua futura, & si quid ultimis malis addi possit, etiam atrociora: è re uisum est, Patriarcham Petro literas ad summum Pontificem dare, quibus opem sanctæ Christiano nomini terræ laboranti, malisq̃ fessæ implorarent. Hæ in hanc sententiam scriptæ sunt.

Sanctæ urbis ciues, ac Christi conterranei, quotidie perferimus ea, quæ supremis tantum diebus mortalitatis suæ Christus Rex noster semel passus est: pulsamur, cędimur, fodimur. Quotidie nostrũ aliquis, fustibus, securi, cruce mactatur. E' ciuitate in ciuitatē refugeremus ad extremos terrarum fines: è mediâq̃ terra, ubi salute nostra operatus est Seruator noster, commigraremus, inopem, profugam, uagamq̃ uitam acturi, nisi nefas esset, terram nascente, docente, moriente, resurgente, cœlum repetente domino sacram, cultoribus, sacerdotibusq̃ orbani esse, priusq̃ nō superesse, qui martyrium, mortemq̃ perferant, quàm desint qui inferant: nec esse

qui pro Christo, uelut in bello, mori uelint, cum sint, qui oppugnandi finem nō faciunt. Hæc nos patimur miserrimè quidem: sed fuit, cum maiores nostri nihil tale sibi, posteris uē suis tīmerent. Nunc forsitan sine metus suspicione degunt occidentis Christiana Regina, sed exemplo, testificatione quē nostra permoueantur. Indies Turcarum uires augentur, nostrorum imminuuntur, nouorum semper Imperiorum accessio, illis spiritus addit. Orbem terrarum spe amplectuntur. Ferociora, ualidiora quē sunt Turcarum, quā Saracenorum fuerint arma, consilia etiam callidiora, & cœpta audaciora, & conatus maiores, ac exitus secundiores. Vtrancūq; tamen Romam tentarunt Saraceni. Byzantium obsedere, ac Italiæ non modò oram maritimam, sed & mediterranea euastarunt. Encur Regna occidentis se in tuto locata, & extra aleam posita confidunt, cum orbis terrarum arces in periculo fuerint. Quid sibi spōdebit reliquum nomen Christianum, cum sedes Christi, religionis spectacula Hierosolyma oppugnata, capta, triumphata, edomitā, seruata, elocata sint? cum ex Christiana professione tenuēs, exangues quē, ac parux reliquix supersint, siquidem ueteri corpori suo conferantur? Terra hæc, quæ quotidie sanguine nostro perfunditur, sanguis ipse
fulus

fusus uindicem quærit. Vestram opem, misericordiam, fidem, religionem imploramus supplices, demississimi, Beatissime pater, Duces, ac Reges, Procereſquæ, non nomine tantum, professionisquæ uoce, sed animo Christiani. Antequam tempeſtas in nos tonet, antequam fulminet, auertite à uobis, liberisquæ ueſtris procellam imminentem: defendite supplices ueſtros, uindicate religionem ab impia, nefariaquæ ſeruitute. Terras beneficio noſtro demerebimini: numen, & cœleſti in ſempiternitatem, & in præſentia terreſtribus regnis uirtutem ueſtram remunerabitur, cuius ſacrum ſolum ab inferna rabie defenderitis.

Hæ fuere literæ non minus ad Procereſ noſtros, quàm ad Pontificem Maximum datæ: addita uberiora mandata Petro, cui quod formæ minus ſpecioſæ deerat, acre ingenium facundiaquæ explebat. Accessit fama, eum in templo quieſcentem, uiſum ſibi audire uocem Chriſti iubentis, illum cœli legatum redire, nunciarequæ Proceribus Chriſtianis, bellum pro religione ſuſciperent, gerentquæ. Ita DE VM, Dominuquæ uelle, iuherequæ. Cõſtat Urbanu audito Petro, lectisquæ literis, cõciliu Claromontem in Galliam indixiſſe. Ac dum conueniunt undique Procereſ, cum in Italia concilijs prius habitis, mores ſacerdotum

c 4 à priſca

à prisca sanctitate degenerantes, ad ueterem frugem, quàm proximè fieri poterat, reuocasset, in Gallia quoq; circumiuit nobiles diœceses, multaq; sanctè instituit, sanxitq;. Cū Claromontem peruenit, primis diebus sacris faciendis, afflationeq; S. spiritus, ac ope imploranda consumptis, tunc in prima lesione trecentorum decē patrū eos hortatus est, ut fraterno inter se animo agerent, meminissent muneris sui: eos esse internuncios, interpretesq; Numinis, ac mortalium, qui uoluntatem patris cœlestis filijs in spem supernorum Hierosolymorum procreatis, susceptisq; enunciarent, qui superum iram in humanum genus, precibus, lachrymis, cilicio, uita placarent: qui deleri mallent è libro uiuentium, quàm ut pereat, uel minimus eorū, quos sanguine suo à morte Seruator uindicasset, qui Apostolis successissent in custodiam gregis, mortēq; pro Christi nomine crucientam, si casus ferat, obeundam. Nec hoc uolentibus difficile factu esse. **DE VM** his, à quibus piè colatur, quiq; eius causa omnia uelint, adesse: eorum mentem consilio, pectus fortitudine, animum numine implere, præmia proponi, quæ ne spe quidem, animoq; concipi nunc possint. Iam confluxerant ad præstitutam diem procures, legatiq;, ac summi undiq; uiri. Tunc altero confessu
nemine

nemine piorum excluso, summotoue, recitari iussit Hierosolymitanas ad se, proceresq; literas: continuò & Ambianensis mandata exposuit: & quæ literis tradí non potuerant, lachrymas, gemitusq; gentis, & alia, quæ sancto, facundoq; uiro, qui miseriam, foeditatēq; hominum, terrarumq; illarum coram uidisset, incendente dolore animi, facilius fuit ostendere, miserariq;, quàm tanto interuallo scriptores expromere possimus. Cum peromoueri homines uoce Petri Pontifex uideret, tunc ita exorsus est. Audistis filij legationem nō unius sanctæ ciuitatis, sed totius humani generis, fidem uestram implorantis in bello, quod impij, tenebrarumq; potestates contra pios, Christumq;, & lucis angelos gerunt. Communis causa, nec magis Orientis quàm Occidentis, terrarumq; omnium est. Latus nostrum illa tela petunt: ibi oppugnatur, quicquid ibi perit, nobis perit. Nostrū illud dedecus, nostrum excidium. Turpe est cum uiribus, cum numine superiores simus nobis, per ignauiam sedentibus, compressis. quæ manibus, à nouo, ignobilissimoq; hoste causam nostram, causam religionis, causam cœli uinci. Pace hic fruimur, sed cum indignitate. In ocio degimus, sed flagitioso, quodq; posterí nostri culpent, iam superum iudicio, si ultra cessamus damnatum. Militia est super

terra hominis uita. Die Baptismatis nomen dedimus, in uerbaque Christi iurati sumus. Dux est ille, ac Imperator noster. Signa eius, ac crux, religioque oppugnatur, & capti auribus non audiemus classicum eius, ac quid in nobis ipse loquatur? Aperite illi pullanti fores pectoris uestri: ac ad sacraria intima sensuum uestrorum redacti, eum in consiliū admittite, quid fratribus uestris Dei, hominūque hosti obiectis, faciendum censeat uobis, & reliquis, qui pace domi festa, arma, tela, equos habent, ætate, robore, consilio, fortunis florentissimi, in summa uictoriæ, Dei que secundi fiducia, qui quos religionis suæ propugnatores esse uoluerit, eis, & dum in hostem feruntur, ne corruant, dextram suppositurus sit: & dura præliantur, auxilio accursurus, & parta uictoria, solidam gloriam, triumphos, opes, regna, imperia, daturus. Si quis me armis petat, scio quæ uestra pietas est, pro capite meo, uos, filij, nihil periculi non subituros. Oppugnatur Christus, nec dextras, nec arma habebimus, nec uiriles animos gereimus? Mancitrunci, debiles erimus? Optare unusquisque uestrum, filij, debet, ut in primis numeretur, quos dux noster Christus, defensores nominis sui delegerit. Velle enim tutari religionem, id etiam non ab homine, sed à DEO beneficium homini datur, idque tanta facilitate

DE REB. GESTIS FRANC.

tate, ut si modò animum uestrum illi non precluseritis, & mentem militandi, & felicitatem uincendi daturus sit, qui aperit manum suam, & implet omne animans benedictione. Maiores uestri aduersus Saracenos in Hispania, in Aquitania, in Italia, in Illyrico, in Dalmatia pugnauerunt, Nullam gentem laude sua fraudo. Sua cuiq; gloria cōtigit, aliq; aliud decus tulerunt, nullae nomine Christiano natio expers est suæ pietatis, religionis, meritorumq;. Sed quia in Gallia uerba facimus, ex Aruernorum urbe, totum Christianum orbem alloquimur, locus non patitur, ut silentio præteream id, quod ipse suggerit, unus Carolus Martellus, nec ipse Rex, nec patre rege natus, uno die quadringenta propè impiorum millia, Regemq; nobilissimum interemit. Vidit sol lætus spectaculo, uiderūt mundi lumina, intra paucas horas Asiæ, Africæq; euersores, eosdem Europæ molientes excidium, ab uno unius gentis dūce stratos, cadaueribus suis eam terram metiētes, quàm pugna cōmittenda sibi spōdebant sanguine incolarū Mahometi inītiatā, sacras ipsi sedes perpetuasq; futurā. Angelus præses Franciæ, in re trepida tantum non conspectus oculis mortalium, hac cæde impiorum tutatus, reliquum orbem terrarum metu liberauit. Turcæ noui piorum, Christi q; hostes è Perside prof-

profecti, omne atrocitatis, superbix, libidinis, avaritiæ, impietatis uetus exemplum superant. Terrarum imperium appetunt, id unum agunt, moluntur, parant, audent, ad id vires, consilia, conatus, arma intendunt. Quæ prisca mortalium memoria Babilonijs, Medis, Persis, Macedonibus, Parthis, quicq̃ domini orbis terrarum esse, salutaricq̃ uolebāt, parebant, ea nunc Turcarum sunt. Hi Christi famulos premunt, uexant, exagitant: crucis trophæo, sepulcroq̃ Domini, & terræ uestigij numinis impressæ, sacræq̃ insultant, ibi quotidie Christus cæditur, pulsatur, icitur, occiditur. Rerum secundarum cursu, & dissimulatione nostra Turca ferocior factus noua sibi semper Regna pariens, non continebit se finibus Asiæ, propiores sumus, qui Europam incolimus, Imperio Turcarum, quàm Hierosolyma Caspijs portis, unde illa pestis exorta humano generi struit insidias. Iam nobis imminet, ceruicibus nostris ea securis impendet. Saracenis in Mahumetis superstitione socijs nō pepercerūt, eorū nomē ex Oriente pp̃e toto sustulēre: & cōfidimus eos nobis temperaturos. Quæ exempla Hierosolymis, in uirgines, in matronas, in florem ætatis, in sacra, in numen, in mortales ediderunt, in nos, nisi uiri iam simus, edent. Antequam opprimant, opprimātur. Vnus
fuit

fuit Martellus, multi esse Caroli Martelli possunt. Tantum animo est opus. Nullus paulò nobilior Dux Imperatorie in Asiam ex Europa transmisit, quin continuo uicerit, quin Magni nomen inde reportarit, uel regna sibi quaesierit. Qui comites ibitis Duces uos uirtus uestra creabit. Qui Duces, Reges efficiemini. Qui tantum reges, Reges regum salutabimini. Ibi sunt gazæ, ibi diuitiæ, ibi opes, quæ expositæ sunt uiris fortibus. Ibi aurum, gemmæ, ac quæcunq; à mortalibus magno æstimantur. Ibi Regna, ibi gloria, & quicquid bellis, prælijsq; ingentibus quaeritur. Ibi causa Christi defendenda: Belli mala à uobis, à coniugibus, liberisq; quisque uestris auertetis in suos auctores. Simul inopes sibi opes, ignobiles nobilitatem, nobiles imperium parabunt. Immo quoniam uindictæ religionis eritis, ea, quæ dixi, præmia non petetis, sed ipsa ultro ad uos peruenient. Agite dum p̃ij, fortes, ac ut uno nomine omnia cōplectar, uerè Christiani, animos nūc armate, nomina date, sacram militiam profiteamini, crucis uexillum sumite. Fundetis uestros, hoc est, Ducis uestri Christi, hostes, singuli de na millia fugabitis. Nihil uirtuti, nihil pietati erit inaccessum: Montes itineri uestro subfident, ualles assurgent, freta mansuescent, hostis trepidabit. Qui piorum sub eius imperio
miseram

miseram uitam degunt, quorum Oratores,
 Christi quæ ad uos legatos, oraculum quæ
 audistis, uos, ut cælo missos intuebuntur,
 admirabuntur. Vos seruatorum suos, uos
 iudices terrarum, & singuli, & uniuersi,
 & singulos, & uniuersos saluabunt. Re-
 dibitis ad suos quisque pleni opibus, ple-
 ni gloria, pleni uictoria. Regna illa, uel
 quibus uisum fuerit, diuidetis, uel ipsi uo-
 bis habebitis. Leges impijs imponetis, or-
 bis terrarum rectores eritis, omnis poste-
 ritas uos celebrabit, exemplum uirtutis,
 pietatis quæ à uobis peret. Liberis uestris
 ingens, & nominis uestri, & opum patri-
 monium relinquetis, memoria uestri san-
 cta, & immortalis erit. Has pollicitatio-
 nes, hanc uocem non meam credideritis,
 qui non sponte mea cogito, quomodo, aut
 quid loquar: sed in hoc celeberrimo terra-
 rum concilio, hoc horæ momento est, qui
 pro se loquatur in me Christus. Et lite-
 ris Hierosolymitanis, & uoce Ambianen-
 sis, & oratione, authoritate quæ Pontificis,
 & sanctitate causæ factum est, ut omnes
 permouerentur, & uelut communi numi-
 ne afflati, unam, & eandem uocem simul
 omnes emitterent, pariter quæ persæpè re-
 petentes, succlamarent, DEVS VVL T.
 Tandem indicto silentio Pontifex. Quod
 uer-

DE REB. GESTIS FRANC.

uërbum, inquit, in profitendo facto bel-
lo non temerè nobis excidit; id pro tesse-
ra in gerendis rebus, uobis uelut diuinitus
data accipite. Simul adeste, quibus
continuo insignia militiæ Chri-
sti induere cordi
est.

REVE.

REVEREN-
DO D. GVILELMO
QVYNONIO, PRIORI COR-
BOLIENSI, COMMENDATARIO,
*S. Iohannis Lateranensis, & Stamparum generali
Hospitalis militiæ per Galliam Procura-
tori, lo. Quintinus Heduus.*

S. D:

Ecce mihi sunt autho-
res multi; uarijque de
rebus Turcicis (di-
gnis. D.) non aliqua
spurce, & ignauæ gē-
tis admiratione, quā
populo tamē scriptu-
rantes quidam nituntur inferre. Sed
prout cum suis Gothis, & Hunnis Atti-
las legimus, & Totilas, iræ Dei flagella,
uel lupos regionem quampiam perua-
dentes, ipsis etiam deuoratis mortali-
bus, aut si quid est huiusmodi tetro-
rum prodigiorum in ueteribus historijs. Nō
aliter

DEDICATORIA.

aliter (inquā) res abominor magis quā
 lego Turcarum nobis imminentium:
 quibus improbis inuicem tam probè cō
 uenit in Christianos, concilijs nīmium
 disconuenientes. Quos autem legi, scri
 psere singuli, partim uisa, partim lecta,
 uel audita sibi, priorum posteriores scri
 nia compilantes. Recentiores (quibus
 ne uisum quidem Turcam, nisi fictum,
 pictum uē puto) miranda canunt, non
 alijs tamen quā lous auribus (uti est
 apud Flaccum) haud ita plebis. Crambe
 est ubiq; repetita. Sed interim suo sibi
 quisq; plectro sonat, ac plaudit. Anto
 nius Geuffrēus noster, quē uisu pridem
 didicit, & uisū (dum sēpius hominē de
 talium ferarum lustris, & natura nīmīs
 curiosum riderem, reprehēderemq;, si
 mul enim uiximus inter illas annis ali
 quot) libello cōplexus est exiguo Tur
 cicam omnē barbariem, suis ipsam pro
 dens etiam uocabulis, quorum fuit ap
 primē studiosus, Gallīcorum quorundā
 scriptorum reponens non semel incur
 tiam. Quidē Turcarum blaterant hu
 d manitatē,

E P I S T O L A

manitate, modestia, animi fortitudine,
 Turcam (quod dixi) se nunquam uidisse
 manifestant: ut turpior non subsit isti
 mendacio scabies, certè fœda prurigo
 loquendi est: qui propiùs norunt, insi-
 gni truculentia gentem, à bonis, & ho-
 nestis omnibus studiis abhorrentem, ni-
 hil sibi non arrogantem, seruiliter abie-
 ctam, ac timidam, nisi (more feræ) quàm
 fugere non liceat experiuntur. Decem
 istos Othmanicos, suorum mox ab ex-
 ordio deuoratores, & mactatores, po-
 stea (quando uisum Christo suas oues
 quasdam aberrantes talium luporum
 faucibus deferere) orbis Christianity-
 rannos, & prædatores, Geufræus no-
 stratibus sua lingua sic breuiter, & ele-
 ganter descripsit, ut alius nullus antea:
 facessat inuidia. Rem magnam scriptu-
 ritores illi facere se crediderunt, dū Tur-
 cas, & Turcarum res, Teucros, & Tur-
 cos loquuntur. Eadem nobis opera poë-
 tæ quondam nescio, quos apros Calido-
 nios, & Chimæras etiam proposuerunt.
 Geufræus, & esse Turcas, & tantos esse
 docet

DEDICATORIA.

docet imbecillitate nostrâ, non beluarum
uirtute. Quos auaritia primum, & su-
perbia leuium Græculorum potentes
fecit, aliorum populorum mutua po-
stea iuuerunt, & auxerunt inimicitia.
Romanorum præ omnibus Imperato-
rum fouit ambitio, discordibus ferè sem-
per Alemanis principibus. Sæpe Geuf-
fræo respondi (dum mecum de Turcis
colloqueretur.) Quis mihi grato canis
rabidi, iam iamq; mordentis naturam de-
scribat, Geuffræ? aut cauendus est, aut
cōspiratione publica trucidandus. Nul-
la de his mihi grata narratio. Victos au-
direm libenter, uictores illos narrari mi-
hi nolo. Propterea clam me latuit hic li-
bellus menses aliquot inter forulos cō-
munis amici D. Serrii, in suprema Pari-
siorum curia nostræ militiæ aduocati,
cuius bibliothecam nu- liustertius pro-
more familiariter ingressus, offendi lati-
tantem, quem sine plagio in publicum
protraxi, ipso etiam suadente Serrio, ad-
iurante tamen ne se proderem. Sed ne
Geuffræo, qui sua tam nihili ducit, in

d 2 me

E P I S T O L A

me daretur expostulandi locus, auspicio tuo publicata omnia uolui: sic me tutum fore sperans. Nam quanti sit apud eum nominis, dignitatisque tuæ authoritas, ipse scio. Bene uale. Ex ædibus Lateran.
Lutetiæ Calend.
Maij.

LEAN.

F. ANTONI.

VS GEVFFRAEVS,

IOHANNI

QVINTINO.

libellum de Turcis, quem in gratiam D. Serrij nostri scripseram, nihil minus cogitans quàm ut in publicum ueniret, à te editum fuisse permolestè tuli: etsi persuasum habebam, optima te id fide, animoq; mei amantissimo fecisse: fortasse quod sperares aliquid inde me nominis, atq; existimationis consecuturum. Quid autem in eo profeceris, non uideo, illud planè scio plurimorum me calumnijs (ut sunt uaria hominum iudicia) esse expositum. Venit ad me nuper Typographus, cum exemplari multis mendis deformi, rogat, nunquid addere uelim, esse sibi in animo rursus typis subdere, semel se hoc anno, atq; iterum

E P I S T O L A

rum excudisse: nullum præter id esse sibi reliquum exemplar, ut credas uulgò placuisse illas ineptias. Prætereà, ut nomen meum libello præfigerem, edicto cautum esse, ne qui libri suppresso authoris nomine excudantur. Fui diu consilij dubius, uidebam enim hinc tuis me prædicationibus in scenam productum, hinc uulgatissimum esse iam, & notissimum hoc argumentum: cùm ob illius gentis (utinam non tam propinquam) uiciniam, tùm ex doctissimorum, & nostræ, & superioris ætatis uiro-
rum scriptis, ut noui nihil uidear allaturus. Tandem, cùm nullus esset pœnitentiæ locus, nec semel emissus reuocari posset: potius duxi, utcunque emendatum, quàm omninò neglectum dimittere. Immutaui titulum, quædam amputaui, nonnulla addidi, & in ijs stolidi aliquot, & ridicula Mehemetis somnia, initiaque imperiorum quinque maximorum, quæ impijs eius legibus pa-
ruerunt.

INVOCATORIA.

runt. Culpam uerò omnem (si qua
est) à me procul esse cupio, & tibi
imputari, qui libellum hunc præc-
pitum eieceris. Vale. Lutetia
Parisiorum, Calend. Apri-
lis. M. D. XLIII.

RERVM TVRCICARVM
NOTABILIVM, ET
VOCABVLORVM BARBARORVM,
rituum, morum, Mahometanæq; sectæ
originis, Index locuple-
tissimus:

A Aron in cælo à Mahomete ui- sus 106	tempore diluuij. Hieroso- lyma custodita fuerit 112
Abaga, filius Haoloni à Christiana fide ad Ma- hometanā deficit 156 ueneno necatur 160	abrahamus à Mahomete in cælo uisus 107 qd in nouissima die dominaris sit responsurus 89
abagæ res gestæ 157. 158 stratagema 138	acamathes Bach inter- fectus 70
abcas regnum in Georgia 123	acarnia ab Amurathe oc- cupata 59
abdalan pater Mahome- tis, & minister Dei, sed idolatra 113	accaros obsessa & occupa- ta 137
abdalla Sultanus Aegypti Siracusas uenit 127	accon urbs à Christianis biennium obsessa & ca- pta 137. 141 recupera- ta 173
abimelech primus Mira- mamolin ibid. frustra Hispaniam inuadit ib.	acconensis portus à Sara- cenis occupatus 130
abirobeyx mons in quo	acheloris hodiè Pachico- lan

I N D E X.

lan	59	dit	80
achmat filius Bazaitis secundus à fratre necatur		egyptiorum defectio ab Heraclio Aegyptiorum imperatore	121
77		egyptiorum regnum ad Turcas delatum	172
achmatbacha Aegypti, & Cayri gubernator		egyptiacum regnum quando Mameluchis obiectum fuerit	170
18		anea Syluij adhortatio ad suscipiendum bellum contra infideles	296 item alia
acroceramij montes	59	257	
adam à Mahomete in celo uisus	108	aër ex quibus sit factus	94
quid sit responsurus damnatis in nouissima die	89	afion herba, ad quæ conducatur	36
adamus primus homo, ex quibus rebus sit creatus	84	Africa, hodie Barbaria	82 deficit ab Heraclio imperatore
adramar rex Cordue	129	à Christianis inuasa	337
adrianopolis, hodie Andrinopolis, occupata	50	africani Heraclio tributum negant	120 legatos Heraclij occidunt
adriaticum mare	74	ibid.	
adriel quid significet	88	aga quid	8 item quid signifi-
egyptus à Christianis inuasa	337		
egypti Beglerbeius	28		
egyptum, Scilymus Turcarum imperator inua-			

I N D E X.

significet	ibid.	albericus Hetruriæ Mar-	
agamemnon dux Græco-		chio Saracenos prælio	
corum	218	uicit	130.131
agareni Saraceni dicun-		alterius imperator mori-	
tur	119	tur	57
agathocles præfectus Per-		albis fluuius	307
si exercitus	206	alborac bestia quædam	
agmat Bassa, cognomi-		98	
ne Ghuendich, in Ita-		alcairus, aliàs Mitzir	
liam mittitur	68	71	
ahassen uxor Mahometis		alcairum urbs obsessa	
119		139	
airedenbey qui	18	alcairum ciuitatem Sely-	
atengi periclitatores		mus Turearum impe-	
26		rator capit	81
aladinus, Sultanus Tur-		contra Alcayrum Bazai-	
quia	136	tes secundus, copias mit-	
aladulo, Selymus bellum		tit	70.71
infert	78	alcòran quid	30
alani populi	333	alcoranus quando missus	
alaricus rex Gothorum,		fuert	114
Hispaniam occupat		in Alcorano uerba de	
129		Christo Iesu	32
alba Græca obsessa		in Alcorano quàm multæ	
58		inanes fabulæ reperian-	
altaniam Bassaites deua		tur	112
stat	52	alepi nomina uaria indi-	
albani populi	72	ta	78
		2	Ale-

Alepy, aliàs Epiphania, obsessa 78	cionatur 119
alepum oppidum captum 154	almericus rex clara uictoria in Aegypto positur 139 Alcairum obsidet ibid.
alexander Magnus solem dormientem in monte rubro inuenit 113 quot millibus hominum per terrarum orbem tran- siuerit 207 quo in lo- co olim cum Dario conflixerit 71 sextus Zizimium ueneno è me- dio aufert 70 Magnus Tyrum oppugnat 142	aloadinus quibus technis sibi regnum comparaue- rit 150, 151 aloadinus se Dei prophetā esse dicit 152 aloadini astutia 150. 151
alexandri Magni res ge- stæ 208 Molossi adue- tus in Italian 211 amor erga studia bona rum artium 269	alphonsus Longobardo- rum rex uictus 291 Hi- spaniæ rex Toletanum regnum Saracenis eri- pit 338
de Alexandro Magno 207	alphonsi regis Arrag. a- lacritas ad bella suscipiē- da contra Turcam ib.
alexandria à Christianis recuperata 139	alphurcan, aliàs Alcoran, quid significet 174
alheut quid significet 92	aluantes interfectus 76
almach dux Tartarorum 159	amanrath, aliàs Amura- thes 49
almedina 115	Amasiæ Beglerbeius 27
almedinæ Mahomet con-	ambracius sinus 59 à Tur- cis occupatus 202
	Ambro.

I N D E X,

ambrosij sententia insignis 270	anatoliam Tamerlanes in- uadit 35 Sultanus Ae-
amphipolis urbs à Philip- po occupata 201.	gypti inuadit 158 Ma-
243	hometes Secundus in-
amphipolitæ Philippo re- gi Macedonum patri- am produunt 242	uadit 65
amurathes filius Orcan- nis, item de uarijs eius nominibus 49 in so- lilium Hæremitarum secedit 61 Græciam inuadit 50 Secundus ad regnum uenit 56	in Anatolia Turcici du- ces 45
2. interficitur 51	anaxagoras philosophus insignis 207
amurathis Secundi faui- tia erga suum affinem 57 bellica uirtus 59 res gestæ 56 usque ad folium 62	andralba oppidū à Chri- stianis occupatum: 236
anandu'æ, uel Aladulæ Beglerbeius 27	andrcæ Gritti opera Ne- rython insula Turcis restituta 74 75
anassen uxor Mahometis 119	andrinopoli, & Adriano- poli duæ urbes 23
anatolia urbs Græciæ 20	andronicus Palæologus moriatur 47
anatoliæ Beglerbeius 27	angelorum officium 112 numerus 112
	de Angelorum alis ib.
	de Angelis, Turcarum opi- nio 85
	ad Angliæ regem admo- nitio ad bellum susci- piendum contra Tur- cam 313
	anigra, hodie Dangori, * 5 ciuis

I N D E X.

ciuitas	54	appadi mons	54
animus infrunitus quid si-		Araba quid significet	
gnificet	301		13
animæ quomodo ex corpo-		arabagibassi qui	ib
ribus creaturarum edu-		arabia regio	196
cantur	101	arabia sc̃elix	29
quomodo ab animis		in Arabiam Saraceni re-	
damnatis cognoscatur		diunt	121
ibid.		arabum origo	119
de Animis pijs & damna-		arbagitur qui	13
tis Turcarum opinio		arbor uetita, appellata ar-	
	90	bor Tubæ	85
antheradum urbs ; aliàs		arca Noë	86
Tortosa dicta	150	archidani, Agesilai filij ad-	
antigenia urbs olim sic dis-		uentus in Italiam	211
ta, nunc Nicea		arelatum Saraceni occu-	
	46	pant	129
antiochena Ecclesia		argonus fit rex Tartaria	
	301	161 moritur	162
antiochia urbs 122 capta		argoni natura, & res ge-	
133 à Christianis ob-		stæ	ib.
sessæ 134. 139 Chri-		armeniæ montes	27
stianis eripitur	157	armeni Turcas clam in-	
donizij qui dicantur	26	uadunt, & in fugam	
apamia ciuitas, hodie A-		uertunt	134
manus	79	armeniorum terra	175
apollonia Turcis subdita		de Armeniorum moribus,	
facta	202.	& ritibus	179. 180
		de Ar-	

de Armenijs, & eorum er-	assarer qui	9
roribus 175 usque ad	assassinorum terra	149.
folium		150
arrianorum hæresis	asibassi magister coquo-	
arpaemyn qui	rum	7
arsacides populi	asitz qui	ib.
Arsacidae sicarij homines	assori locus	66
143	assyria hodie Azamia	20
artaxata ciuitas	aspalem, tertius Turcarũ	
arturi regis Angliæ res ge-	rex	133
liæ	asfri moneta argentea	
arymbam, Philippus rex	ibid.	
Macedonum inuadit	apuliam à Nordmannis oc-	
246	cupata	131
asapagæ qui	apuliam Saraceni inua-	
asapitz qui	dunt	130
asapler qui	athena, quæ Cethina di-	
ascalon urbs	citur, à Turcis uexa-	
asia sex habet Beglerbeios	ta	52
27 inferior Turco sub	athenienses quàm diu fœ-	
dita facta 196 ab A-	lices fuerint in bello	
lexandro Magno sub-	220	
acta	athenienses acriter adhor-	
inter Assambegũ Persarũ	tantur ad bellum con-	
regem, & Mahometũ	tra Philippum regem	
I. I. prælium	Macedonum	247
assan uel Azam, dux Tur-	athenienses Lacedæmo-	
carum in Anatolia	nios in pugna uincũt	200
46	* 4	Athe-

I N D E X.

220	atheniensium potentia	nera	1.2
248	atheniensium urbs solo æ-	aulon Veloniæ portus	59
	quata 220	auramogli unde dicti	46
	inter Athenienses & Lace-	auramy qui fuerit	ib.
	demonios dissidia ib.	austriam Tartari depopu-	
	attila cur Romam non oc-	lantur	148
	cupârit 212 Galliam	axamit Vngariam deuas-	
	Cisalpinam occupat	stat	297
	ibid. deuastat Italiam	ayasbacha	17
	ibid.	azamia regio, id est Assy-	
	attila regis potentia 272	ria	20.29
	aduentus in Italiam	azamoglan qui	20.26
	211 obitus 335	item quid significet	20
	ex Atumanorum familia	B	
	Turcarum reges nostro	Babylonia regio	196
	tempore exortii 197	bach quid significet	17
	auares ex Austria pulsi	bacha Cadus cum exerci-	
	336	tu in Hungariam mit-	
	auaritti optimi sagitta-	titur	73
	ri 307	badichaa, & Badichaus	
	augusti Octauiani res ge-	41	
	stæ & interitus 282	balachi Balduinum regem	
	auimonem Saraceni deua-	capit 138 item quid si-	
	stant 129	gnificet	ib.
	auicæ Turcicæ descriptio,	baldac oppidum obsessum	
	eiusq; officiorum ge-	153 uel Baldaget, à	
		Gallis Baudias dicta,	
		ciuitas Assyriæ	28
		Baldo-	

I N D E X.

<i>baldoquinus Sultanus Damascus uictus</i>	138	<i>ma cōtra infideles</i>	300
<i>baldoquinus praeſectus Flādrīæ, Constantinopolim expugnat</i>	337.338	<i>baratemyn qui</i>	19
<i>balduinus 2 uictus</i>	137	<i>barbaroffa qui</i>	18
<i>balduinus quo tēpore Hierosolymis imperauerit</i>	135	<i>barbaroffæ expeditio in regnum Tunetanum</i>	82
<i>tertius Turcas uicit</i>	138	<i>baudras uel Baldach ſedis Saracenorum regū</i>	122
<i>tertius Damascū obſidet</i>	139	<i>baruth olim Berythus capta</i>	137
<i>quartus à Saladino propè Tyberiadē uictus</i>	140	<i>baſaacus historicus ingnis</i>	51
<i>quartus Turcas bis prælio uicit</i>	139	<i>baſſaites Cōſtantinopolim obſidet</i>	53
<i>rex captus</i>	138	<i>ſilius Amurathis regno adeptus: itē de eius nominibus</i>	51
<i>Gazim Sultanium Damasci capit</i>	137.138	<i>Hungariam inuadit, & Sigismundum regē prælio ſuperat</i>	52
<i>comes Flāndriæ in Terram ſanctā proficiſcitur</i>	142	<i>Bulgarorum, & Seruianorum omnem nobilitatem trucidat</i>	ibid. moritur 54
<i>contra Balduinum Turcæ bellum gerunt</i>	136	<i>baſſaitis res geſtæ</i>	52
<i>balearij populi</i>	311	<i>bataui populi</i>	306
<i>balteum mare, aliās Prutenicum</i>	281	<i>baydo quomodo à Polonis dicatur</i>	148
<i>baptiſtæ Mantuani, Carmelitæ, Theologi, obſiurgatio cum exhortatione, ad capiendā ciuitatem</i>		<i>rex Tartariæ, et eius res geſtæ</i>	162
		<i>uel Bathi res geſtæ</i>	148
		<i>bayram qui</i>	5.22.34
		<i>baytho, aut Batho rex</i>	
		<i>* 5 Tar-</i>	

I N D E X.

- Tartarorum** 147
bazaites cognomine Il-
 drim 54 à Tamerla-
 ne uictus, & in cauea
 aurea per Asiā ductus
 ibid. secundus exerci-
 tum in Hūgariam mit-
 tit 73 secundus à filio
 nomine Selymo uene-
 no necatur 76
bazaitis secundi scuitia
 69.70 secundi res ge-
 stæ 70. usq; ad fol. 75
 exercitus in fugam con-
 uersus 71 filius mini-
 mus, nomine Selymus
 uxorem ducit 76 filij
 capti 54.55
bazar dies Dominicus 36
bebil, id est, Babylon 87
beduini qui dicantur 28
 160
beelzebub ante Adamum
 in mūdo habitasse 85
begy, uel bixi, quid signifi-
 cet 46
beglerbeius Graciæ, est
 maximus omniū in re-
 gno Turcica 25
beglerbeios sex habet Asia
 & qui omnes sint 27
beglerbeius armētario præ-
 fectus 24
belchiaroti frater in par-
 tículas dissectus 134
beldoruius in Asiam pro-
 ficiscitur 337
belfortis terra 155
belgradum oppidū à Ma-
 homete secundo obsessū
 sed Ioānis Huniadis uir-
 tute repulsū 63 ab Amu-
 rathe obsessum 58 Soly-
 manus obsidet 81
bellum pro fide, & Salute
 an sit iustum 262 pro
 fide, & religione cur sit
 iustum 263 contra Tur-
 cam quàm iustum, & ne-
 cessarium sit 229 dome-
 sticum cur grauius exter-
 no 216 Punicum 212
belli exitus incertus 230.
 231
 inter Bellū ciuile & exter-
 nū discrimen quod 216
 in Bello suscipiendo, quæ
 sunt considerata 262

I N D E X.

ex Bello iusto quæ sequatur utilitas	271	ratio ad principes Italiæ de discordijs sedandis, et bello in Turcum decernendo	214
de Bello in Turcam decernendo Oratio	214	bessorum terra	56
bendecar fit Sultanus Aegypti	172	betica Saracenis (aliàs regnū Granatæ) erepta	338
bendecar Sultanus Aegypti, cognomine Melech daer	157	betis fluius	128
benimitana familia in urbe Mecha	119	bihinia regio	27
berengarius rex Italiæ deileius	291	blasphemiæ pœnæ	32
berengarij de Imperio contendunt	131	boëmundus princeps Antiochiæ captus	136
beschiarocus rex Turcarū eiusq; res gestæ	133	bohemorū status qui	298
besarionis Cardinalis Niceni adhortatio, ad principes Italiæ, de bello suscipiendo contra Turcam	184	boluibaſſi qui, & eorū stipendium	9
besarionis alacritas ad periculū subeunda	190	bonifacius comes Feratensis in Terram sanctā proficiscitur	142
alia oratio ad Italos de periculū imminentibus	194	bononia urbs Italiæ	190
alia oratio ad eodem ex auctoritate Demosthenis	238	boristhenis fluius, aliàs Neper dictus	54
		bosna regio	15
		capta à Mahomete	56
		in Bosnam Bassaites irrupit	52
		bosnā Mahometus 2. inuadit, & capitaneos huius loci decapitat	65
		bossangibaſſi qui	6
			60-

I N D E X.

boſtangis Baſſa gener Se-		reſpublica paſſa ſit	187
lymi detruncatus	81	C	
boſtangiti qui	6	Cabripoglan qui	12
brabantia quos olim He-		cadauera Chriſtianorum	
roas progenuerit	333	in uafa impoſita, intra	
bracorbafſi qui	13	urbem Chalceidem ad-	
britanni populi	314	uerſus noſtros immiſſa	
brunduſium urbs	189		228
bulgaria regio 15	olim	cadis qui	19
Serua	50	cadizleſtier doctores le-	
bulgarie princeps, & o-		gis	ibid.
mnis nobilitas à Baſſa-		cadmea uictoria	222
te deleta	52	calabria à Nordmannis	
burdegalas Saraceni de-		occupata	131
uaſtant	129	calabriam Saraceni inua-	
burgundiae dux, Philippi		dunt	130
primi filius captus	53	calabri populi	331
burgundiones	333	in Calderamae planitie pu	
burſia ciuitas nobilis, olim		gna	78
Pruſa, capta ab Orcā-		caliph quid ſignificet	121
ne	47	regnum quàm diu dura	
burſiam Zizimus occu-		uerit	124
pat	69	caliphus à Haolono ob-	
byzantiſtatus olim et nūc		ſeſſus 153 in medio di-	
quis	181	uitiarum necatur ibid.	
ni Byzantio urbe crude-		calixtus Othomannus	63
litas	228	callipolitanus capitaneus	
byzantio urbe expugnata,			23
quot mala Chriſtiana		calo Iohannes filius An-	
		dronici	

I N D E X.

dronici Palæologi uxo		cica	4
rem ducit 48	à suo	carambeius Niger dux, cō	
socero prosequutus 50		tra Ladislaum regem	
campania	331	Hungariæ missus, capi-	
campani populi	311	tur 58	præcioliber di-
canceasti pars montis Tau-		missus	59
ri	28	caraman dux in Anato-	
cangy primus Tartarorū		lia 46	Mahometes se-
rex, ☉ ex radijs solis na-		cundus inuadit	65
tus 145	moritur 146	caramannia regio, olim	
de Canibus ☉ Lupis fabu-		Cilicia dicta	122
la	202	caramannia secundus Be-	
cantacuzenus Caloiohan-		glerbeius 27	pars ad
nem suum generū pro-		fidem Christianam cō-	
sequitur	50	pulsa	60
caours Christiani dicti 30		in Caramanniam Maho-	
capagaz qui	5	metes secundus reuertit-	
capha aliās Theodosia		tur	67
urbs à Mahomete 11.		caramannica familia quā	
Genuensibus crepta 65		do defecerit	ibid.
capigibassi qui	4	carasmini Iudeam depo-	
capigixi qui	ibid.	pulantur 136	in prælio
capoglan qui	6	cassi	136
cappadocia regio 27	à	caratz quid sit	15
Tartaris obsessa 146		carazina familia Meche	
cappadociam Turcæ inua-		119	
dunt 133	Persarum	carbagenda rex Tartaro-	
rex inuadit	66	rum	169
capy porta in aula Tur-		carciuites sinus	65
			64

I N D E X.

<i>caria regio</i>	27	<i>carolus sextus Galliarum</i>	
<i>caria regio Turcis subie-</i>		<i>rex. quo tempore regna-</i>	
<i>cta</i>	187	<i>uerit 54 septimus, rex</i>	
<i>carinthia à Turcis deuas-</i>		<i>Galliæ, quo tempore re-</i>	
<i>stata</i>	67	<i>gnauerit 62 octauus rex</i>	
<i>cariph mons</i>	128	<i>Galliæ è Neapoli regres-</i>	
<i>caritici optimi sagittarij</i>		<i>sus 65 octauus Galliarum</i>	
	307	<i>rex, quo tempore regna-</i>	
<i>carlouitiiorum familia unde</i>		<i>uerit</i>	68
<i>sit oriunda</i>	73	<i>caroli regis Francorum a-</i>	
<i>carnia à Turcis deuastata</i>		<i>lacritas, ad bell'a suscipi</i>	
<i>carni populi</i>	317 (67	<i>enda contra Turcam</i>	
<i>carolus Andegauensis, fit</i>			292
<i>rex Neapoleos, & Sici-</i>		<i>carolus magnus conuentum</i>	
<i>liæ 155 4. bellum gerit</i>		<i>celebrat in Regamissbur-</i>	
<i>contra filios Ludouici</i>		<i>gensium urbe 336 Mar-</i>	
<i>Bauari 51, 5. Galliarum</i>		<i>tellus cur sic sit dictus</i>	
<i>rex quo tempore regna-</i>			336
<i>uerit ibid. 5. Sarace-</i>		<i>à Carolo Martello Sara-</i>	
<i>nos ad fidem Christia-</i>		<i>ceni cæsi</i>	129
<i>nam cogit 129. 5. quo</i>		<i>caroli Martelli laus</i>	335
<i>honore sit receptus in</i>		<i>caromanno Mahometes</i>	
<i>conuentu Ratisbonensi</i>		<i>bellum infert</i>	56
<i>328, 5 hortatur ad su-</i>		<i>carthago in Africa</i>	126
<i>scipiendum bellum con-</i>		<i>carthaginis urbis euersio</i>	
<i>tra Turcam</i>	327		324
<i>caroli quinti res gestæ</i>	330	<i>casana ciuitas capta</i>	164
<i>331. quinti laus</i>	328.	<i>casnadar qui sint</i>	16
<i>329</i>		<i>casnadarbassi qui</i>	15. 16
		<i>cas-</i>	

I N D E X.

<i>casnegirbassi, architriclinus</i>	7	<i>bellū Selymus infert</i>	79
<i>casnegri quī</i>	ibid.	<i>cayri Beglerbeius</i>	28
<i>caspij montes</i>	267	<i>celiberi gēs armipotēs</i>	311
<i>caspinii mare</i>	53	<i>cephalenia à Veneta classe recuperata</i>	14
<i>cassanus fidem Christianā abnegat, & Tartaria potitur</i>	163	<i>fidē Christianā recipit</i>	163
<i>Sulthanum Aegypti in fugam uertit</i>	ibid.	<i>Syriā inuadit</i>	166
<i>moritur</i>	168		
<i>cassani laus & uirtus</i>	164	<i>in Chalcide Euboica urbe</i>	
<i>casimbacha Croata</i>	17	<i>Turcarū crudelitas</i>	228
<i>castan sacculus uestimēti</i>	2	<i>cham, aut Thā, quid significet</i>	8
<i>cataonia, hodiē Circassia</i>	148	<i>Tchaam quid significet</i>	41
		<i>unde originem habeat</i>	196
<i>catarus urbs, olim sinus Rifonicus capta</i>	60	<i>chamoglan qui</i>	20
<i>cathos Sultanus Aegypti, Tartaros profligit</i>	156	<i>chamogli affinis Selymi</i>	
<i>catti populi</i>	306	<i>chasna quid sit</i>	15
<i>catuli exercitus fusus</i>	235	<i>checaya qui</i>	7.9
<i>carinus, uel Cyānus, fluuius</i>	141	<i>cheleby, id est, nobilis</i>	38
<i>cayrbeius in pugna occisus</i>	80	<i>chendem Baccham Selymus necari iubet</i>	81
<i>cayerbeio Alepi praefecto</i>		<i>cherseolus gener Bazaitis captus</i>	71
		<i>chiacisbassi qui</i>	13
		<i>chi-</i>	

I N D E X.

chifout, & chisoritler lu-		tra Turcam	190.191
dai	33	principes se ad commu-	
chiocadar, uestimentorū		ne bellum contra infide-	
gerulus	3	les parant	165
chiorlich pagus, in quo ob		pes in Syriam proficif-	
ijt Selymus	81	cuntur	144
chiucter qui	3	principes	
christus quanta passus sit		denuò in Terram sanctā	
propter nos	275	proficiscuntur	134.142
christi, Moysis, & Maho-		Turcas suprrāt in prālio	
metis colloquium in tē-		ibid. quantum poten-	
plo Salomonis	111	tia Turcis antecedant	
uicarius qui	295	280 281 ex Syria eijci-	
per Christum diluuiū esse		untur	173
factum	85.86	Turcarum	
de Christo Turcarum fi-		ex-rcitum nullo duce ju-	
des	32	dunt	236
christiana religio quo in		quibus rebus	
loco nunc sit	292	Turcam maxime ad bel-	
respublica, quot mala		lum prouocent	204
passa sit, post Byzan-		christianorum strages	73
tiam urbem expugna-		exercitus fusus	144
tam	187	exercitus ad urbem Ni-	
christiani principes adhor-		ceam	46
tantur ad bella susci-		uires minutæ	
pienda contra Turcam		188 expeditio in Syri-	
300 Principes stre-		am	166
nuè adhortantur ad su-		christianis principibus pri-	
sciendum bellum cō-		uata iniuria potior est,	
		quàm respublica	301
		principibus quibus in re-	
		bus sit contendendum	
		223 principibus quan-	

1a pericula sint obeun-	supra Cælū quid sit	94
da propter Christianā	in Cælo tres ordines stella-	
republicam	rum	59
inter Christianos & Tar-	cælorū descriptio	94. 95
taros dissidia	cæmani populi	317
Saracenos præliū	cornidy, est urbs Nicome-	
chumip caour Christia-	dia olim dicta	68
nos sordidos significāt	colchi populi	72
34	colocutenfes accipiunt fi-	
ciclades insulæ à Turcis di-	dem Christianam	312
reptæ	coloiohannes auxiliū A-	
cicilia Turcis subdita fa-	murathis implorat	50
cta	colossus in Rhodo	117
regio olim,	concordia nihil suatius, i-	
nunc caramania	nimicisq; nihil molestius	
unde dicta	216 quot commoda, &	
ciliciā Turca occupat	utilitates adferat	215
246	concordiæ insigne exent-	
circassi qui	plum	226
72	à Concordia omne opti-	
in Circassorum potestātē	um inter mortales pro-	
Corasmenorum Impe-	fici sciur	215
rium uenit	conspiratio quantum uis-	
171	rus in Republica	215
etna herba	constans, filius Constanti-	
37	ni ueneno necatus	117
cobila, uel Criblay rex	Cōstantinopolis, aliās Stā-	
Tartarum	bol 2 domicilium bo-	
154	narum literarum	267
cælum quibus rebus con-		
stet		
94. 214		
cælum primum		
104. 2.		
105. 3. ibid. 4. 106.		
5. ibid. 6. 107. 7. ibid.		
8. 108		

I N D E X.

- constantinopolis* quasi ci-
 uitas dei 266
à Bazaitè obfessa 53 *à*
Sultano Seleymanno
duobus annis frustra
obfessa 128 *à* *Christia-*
nis expugnata 338 *urbs*
à Mahumete secūdo ca-
pta 63. 298 *totius ter-*
ræ centrum 258 *expu-*
gnatio quā magna da-
mna nobis attulerit 257
ciuitatis descriptio 258
de Constantinopolis urbis
uenustate 266
constantinopoli Turcarū
immanitas 264. 265
constantinopolis olim ce-
leberrimum studium
 267
in Constantinopoli ma-
gna calamitas 298
Turcarum crudelitas
 228
constantinopolitana cla-
des ueridicè refertur
 298
de Cōstantinopolitana ca-
lamitate 263 *clade* 257
constantinopolitanum rea-
gnū, quo anno Galli per-
diderint 155 *fretū quo-*
modo olim sit dictum 2
regnum Christiani prin-
cipes occupant 142
constantinopolitani patri-
archæ admonitio ad
principes Italiæ, de bello
suscipiendo contra Tur-
cam 182
constantinopolitanus Ro-
man. Imperator, Sarda-
cenos in Apuliam con-
citat 130
cōstantinus Imperator in-
terfectus 63 *Græcorum*
Imp. truncatur 264
contentionis duo genera
tradita ab Hesiodo 223
corasch familia, ex qua na-
tus Mahomet 30
corasen regio in Persia
 123
corasmeniorum regnum
Tartaris subijcitur 147
ad Corasmenos Saraceno-
rum Imperium quomo-
do peruenerit 170
 60-

corofmini Persiam inua-		croya ciuitas Epiri Amus	
dunt	135	rathi tradita 60 Amu-	
corasmini populi	ibid.	rathi ui crepta ibid. ob-	
ad nihilũ re lucti	136	seffa à Mahomete 2. &	
corcuthes filius Bazaitis		ab eo occupata	69
2. à fratre captus, & ar		truces in cælo uisæ	305
to neruo suffocatus	77	cumaniam Tartari depo-	
coreyra insula	17	pulantur	148
cordini populi	28	cumaniam Tartari occu-	
cordinus Sultanus	170	pant	171
corinthus urbs 64 cur à		cumas unde in Campa-	
Romanis sit euerfa		niam colonia deducta	
	228	est	188
corinthiacus sinus	64	cunradus Montisferraten.	
corphu insula	17	sis occiditur 153 Imper-	
corsica à Saracenis ca-		rator Damascum obsi-	
pta	130	det	139
costagnaz, olim Hemus		cyd, id est, Dominus	133
mons	58	cydnus fluuius, in quo Fri-	
cotulox, uel Carolox, dux		dericus Imperator sub-	
Tartarorum	165	mersus fuit	142
cout, & coulet qui	8	cymbri	306
coynariz opilioncs	23	cymbrotũ exercitus à Ma-	
creta insula à Saracenis		rio trucidatur	235
deuastata	130	cymera insula	17
crimania, hodiè Zauclcha		cymeterra uestitus	38
& Zahadey	148	cyncus Theffalus, orator	
croatiam Turcæ deuastât		summus	205. 206
52		cyprus insula à Richar-	
		** 2	de

I N D E X.

do rege Angliæ capta	146	damascus capta	154
tyris nomina uaria	55	urbs à Christianis frustra obfessa	139
filius Bazaitis Adri-		urbs à Tartaris amissa	156
nopolim uenit	ibid.	damiata, aliàs Haliopoli	73
quam diu regnauerit		damiata, olim Heliopoli, à Christianis capta	143
ibid.		darugri ciuitas, olim Anigra dicta	54
cyrus, Persarum rex è uita		danubius amnis profundi	198
excedens, quomodo filios ad concordiam co-		dardani populi	57
hortatus sit	226	dauid Comnenus interfecit	66
exalauat preces	31	defteremyn qui sint	17
D		defterdar qui	15
Dabacuth mare Caspium,		thesaurarius	25
Hyrcanum	53	degritz 2. Turcarum rex,	
daci populi	307	eiusq; res gestæ	132. 133
ad fidem Christi conuerfi		demosthenes summus orator	185
ad Daciæ regem admonitio, ad gerendum bellum contra Turcam	314	demosthenis oratio pro ferenda ope Olynthijs aduersus Philippum, regem Macedonum	240
dagobertus rex Galliarum, quo tempore uixerit	118	responsum cum interrogaretur, cuius uocem libenter	
dagoberto regnante Gallorum rege Mahomet uixit	30		
dahæ populi	307		
dalmatiam Turcæ deuastant	52		

I N D E X.

beiffimè audiret 269.	Acrocerami dicti 59
laus 254. 255 fen-	dierbechi, aliàs Mesopotas-
tentia de præclara ui-	mia 28
floria 222	dies & nox quomodo fiant
demschar sacerdotes 34	111
derdard Quibir, aliàs ma-	de Die nouiffimo Turca-
gnus Diadarus 72	rum opinio 89
dereiz Bozat'e 35	dignitas prima in mundo
deruiz sacerdotes 34	quæ 276
deus adiuuat faciētes, pro-	de Diluuiο Turcarum opi-
uerbium 251 quot sa-	nio 85
cras fedes habuerit 301	dimoticus urbs amœniffi-
dei thronus qualis 110	ma 76
beneficia erga nos quā-	discordiam uenenum effe
ta 275 clementia, &	datum Imperijs, ne im-
potentia 278 laus 102	mortalia forent 122
dcum folum Turca ado-	diloquius Sultanus Da-
rant 29	maſci, à Balduno uictus
cum Deo Mahometis col-	138
loquium 109	donatistarum hærefis 115
de Deo quid Turca senti-	dragoman qui fit 11
tiant 30	ducatos aureos quis pri-
diaboli quomodo, & ex	um in Aegypto cude-
quo facti ſint, unde ui-	rit 173
uant, & qualem uitam	duraz oppidum, occupa-
degant 103 cur ſurdi,	tum à Bazaite ſecundo
& muti facti ſint ibid.	73
quid de Salomone opi-	dyrrachium oppidū à Ba-
nent 113 montes olim	zaite & direptum ibid.

E		
<i>Ecclēsia primæ quæ fuerint</i>	301	<i>epirus ab Amurathe deuastata</i> 59
<i>edessa olim, nunc Rages</i>		<i>epyrotarum regio Turcis subiecta</i> 187
138 metropolis in Mesopotamia, aliàs Ragesitz, & Rohatz dicta		<i>eua cur sit ex latere Adæ facta</i> 85
<i>elfredi prudētis</i> 313	(28	<i>euāgelia Ingil uocātur</i> 33
<i>elias à Mahomete in cælo uisus</i>	106	<i>eubœa dicitur Nigropontus</i> 23
<i>elmeones populi</i>	307	<i>euboœa euersio à Turcis</i> 184
<i>elsis Sultānus Aegypti</i>		<i>euboicorum ditio à Turcis subacta</i> 187
172		<i>eudes dux Aquitaniæ, eius quæ origo</i> 129
<i>emericus rex Cypri</i>	165	<i>euganei populi</i> 317
comes Monfortensis in Syriam proficiscitur		<i>europæ excidium minatur</i> 303
144		<i>in Europam quando Turca primùm uenerit, et ob quam causam</i> 197
<i>emir qui sint</i>	71	<i>euphra fluuius</i> 160
<i>eminduri populi</i>	307	<i>eustachius in Asiam proficiscitur</i> 337
<i>emys qui dicantur</i>	173	<i>euxinum mare Turcis subiectum</i> 46
<i>enguerranus historicus in signis</i>	51	
<i>enoch & Elias in cælo à Mahomete uisi</i>	106	
quo die sit in cælum rap- tus	114	
<i>epidamnum Baxaites</i> 2.		
occupat	73	
<i>epiphania obsessa</i>	78	

F

Fabius Maximus, ut captiuos redimeret, agrum
uen-

I N D E X.

uendit	229	Franciscus rex Galliarum	
ad Faramiam Christiani		quo tempore regnaue-	
fusi	144	rit	82
fasus fluuius olim phasis		ad Franciscum Gonzagā	
72		exhortatio, ad bellum	
Ferdinandus Imperator,		suscipiendū contra Tur-	
quo honore sit exceptus		cam	318
in conuentu Ratisbo-		francos quis primū ad fi-	
nenſi 328 Imperator		dem Chriſti reduxerit	
adhortatur ad bellum		313	
suscipiendū contra Tur		frenis, id est, Francos 30	
cam 327 caſtriotus in		fretum Conſtantinopoli-	
conſpectu Papiēſi perijt		tanum	2
61 rex Arragoniæ Gra		Fridericus Auſtriacus cū	
natam capit	129	Ludouico Bauaro, de	
inter Ferdinandum, & Io		Imperio concertat	49
annem ducē Calabriæ		Imperator in Cydno flu	
bellum	60	uio ſubmergitur	141
fides Turcarum de Chri-		Barbaroffa Imperator,	
ſto	32	expeditionem in Terrā	
fidei Turcicæ fundamen-		ſanctam ſuſcipit	141
tum	30	ſecundus in Terram ſan	
flamboler qd ſignificet	26	ctam proſciſcitur	337
ſcædus cum Turca non eſſe		ſecundus in Syriam pro	
ineundum	108	ſciſcitur	144
forum Iulij ā Turcis deua		Fridericus tertius Impera	
ſtata 67 Turca inua-		tor	338
dunt	74	Friderico Caſari expu-	
		** 4 gnatio	

I N D E X.

gnatio Constantinop.
longè grauissima 259
froissaculus historicus in-
signis 52
fulco Andegauensis Tur-
cas prope Ybelim pro-
fligat 138
de Furtis Mahometis lex
114

G

Gabriel angelus uenit ad
Mahometem 97
galatia regio 27
gallecus 311
gallia Cisalpina ab Attila
deuastata 212
gallia limites 310
galliam Saraceni ingres-
si 129
galli quo tempore Constā-
tinopolitanum regnū
amiserint 155 ad Clu-
sum ab Italis uicti ibi.
galliarum regum poten-
tia, & regnum 310
ad Galliarum regem ad-
monitio, ad suscipiens-
dum bellū contra Tur-
cam 309

gallica classis ad Lesbum
prouecta 75
ganges fluuius 148
gasconia unde dicta 333
gazera olim Gāza 144
gazym Sultanus Aegypti
captus 137
genech locus sic dictus
146
genua urbs Liguria, à Sa-
racenis direpta 131
à Carolo quinto recupe-
rata 331
genuensium regnū ad Ar-
chiepiscopum Mediola-
nensem defertur 48.49
à Genuensibus Capha urbs
erepta 65
inter Genuenses & Vene-
tos bellum 145
inter Genuenses, & Vene-
tos dissidia 48
georgius, Ioannis Caprio-
ti filius, dux belli peritis-
simus 60 Vucouichius
Despota sibi Irenem filiā
Amurathis secundi, inui-
dè in Matrimonium iun-
git 57

georgius

I N D E X.

Georgius Vuocouichius ad Albertum imperato- rem aufugit 57	liam cum magna classe mittitur 68
D. Georgium quomodo Turca appellant 134	gilbaltar, uel Gibel Ca- riph regio in Hispania 128
georgiani Turcas Persa- rum regno expellunt 134	gibellinorum & Guelpho- rum factiones in Italia 45
georgi populi 72	gisram ad Turcas confu- git 297
germania qua uia pacifi- cari possit 187	gin filius Hecatae 147
germaniae fines olim qui 281	gloriae uexillum 95
germani omnibus populis postpositi 276 quam lō- gè Turcis anteponantur 283	godefridus Bilionæus, in Terram sanctam profi- ciscitur 134 filius Del- phini occiditur 172
germanorum potentia 281 laus 276 disciplina militaris 283 uirtus in bello ib. fortitudo 281 res gestæ ib. bella ibid, uires in quantum breui tempore creuerint ib.	gorganus mons Angeli oc- cupatus 130
geth, aliàs Ybelis 138	ad Goriglianum fluuium olim Lyrin Saraceno- rum strages 130.131
getarum, & Gepidarum sedes olim quæ 30	gothalianum Nauarrae ro- gnum unde dictum 333
ghendich, filius Stephani Despotæ Bosna, in Ita-	gothfredus Lotharingiæ dux Vngariam deuastat 286
	gothfredi militaris uirtus ibid. laus 309
	gothi unde uenerint 272
	** 5 Co-

I N D E X.

Gothi in Italiam profici-		infert 155 occiditur 150
scuntur	211	guido Lusignanans pertura
gracia Turcis tributa pē		bator 140 capitur ib.
dit	16	guyatadir rex Turcarum
gracia Beglerbeius	25	146
graciam quid extinxerit		gulielmo Ficheti, patriar
219		cha Constantinopolita-
graciam Turcæ inuadūt		nus, Nicenus salutem di
50		cit 182
graciam Xerxes Persarū		gundericus rex Sueuorum
rex inuadit	221	333
gracia ab Amurathe se-		
cundo depopulata	56	H
graci Martina imperatri-		Hadonus Tigadum arcē
ci linguam & filio He-		obsidet 153
ractionæ nasum præci		hæreses olim quàm uaria
dunt	122	215
graci Xerxis exercitū in-		haloën regnum 123
gentem trucidant	235	haly I I. Caliph Saraceno
ob Græcorum ciuiles di-		rum 124 se nuntium
scordias Turcæ Euro-		Dei appellat ibid.
pam primum inuasit		halylacha, uel Chalyba-
197		cha præceptor Mahome
granata à Perdinādo rege		tis II, 61 cum magna
Arragonia capta	129	classe ad Iaderam insu-
guadalibir fluius	128	lam peruenit 74
guibogan frater Haoloni		hama ciuitas, hodie Ca-
154 eius res gesta 155.		mella 131 in medio Sy-
156 Christiania bellū		rie 163

Hamea

Flames ciuitas	159	linorum & Guelforum in	
hannibalis aduentus in I-		Italia	45
taliam	211	henricus Hierchee decapi-	
haolenus Calyphum obfi-		tatur 65 comes Sancti	
det, & cum fame necat		Pauli in terram Sanctā	
153		proficiscitur 142 comes	
holonus moritur	156	Campaniæ in Syriam	
harmisda à Saracenis occi-		proficiscitur	144
cifus	123	præfectus Flandriæ Cōs-	
haximina familia in urbe		stantinopolim expugnat	
Mecha	119	338	
hay lunæ cursus	34	heraclius imperator ope-	
hayanus historicus	122	ra Saracenorum contra	
rex Armeniæ Christiā-		Persas utitur	120
norum persecutor 148.		quo tempore imperauerit	118
149 in prælio uictus 158		heraclij temporibus Ma-	
inter Haytonum, & Man-		homet uixit	30
go Chan induciæ 149		hermannericus dux Sue-	
beliopolis urbs	73	uorum	333
hellespontiæ angustia,		hermannus de Petroforti	
hodie Brachiū S. Geor-		Archiepiscopus Tyrius,	
gij, à Turcis occupatæ		capitur	144
50		honarichus dux Braban-	
hellespontum Gothfredus		tinorum, ex Gallia com-	
transit	286	pulsus	334. 338
heluetiorum arma	306	hesiodus Poëta, quot ge-	
henricus 6. Hierosolymā		nera contentionis tra-	
recuperat 337 septimus		dat	223
suscitat factiones Gibel		hexa-	

I N D E X.

<i>Fleximillus locus, qui mu-</i>	<i>tentia</i>	316
<i>rum sex miliariorū spa-</i>	<i>ad Hispaniarum regem</i>	
<i>cium porrectum habet</i>	<i>admonitio ad bellum su-</i>	
64	<i>scipiendum contra Tur-</i>	
<i>biberi qui</i> 72	<i>cam</i>	310
<i>georgiani</i>	<i>hoccata rex Tartarorum</i>	
<i>dicti</i> 285	<i>eiusq; res gestæ</i>	146
<i>nunc Liueri di-</i>	<i>moritur</i>	147
<i>cti</i>	<i>holofernes capite plectis-</i>	
29	<i>tur</i>	278
<i>propè Hierichuntem Tur-</i>	<i>homeri dictum de conten-</i>	
<i>carum cades</i>	<i>tione</i>	223
138	<i>de Hominis creatione Tur-</i>	
<i>hierosolyma quomodo ad</i>	<i>carum opinio</i>	84
<i>Turcas petuenerit</i>	<i>hominibus Deus quanta</i>	
140	<i>beneficia dederit</i>	275
141	<i>honorius III. Pontifex,</i>	
<i>capta</i> 337	<i>mittit exercitum in Sy-</i>	
<i>quo in</i>	<i>riam</i>	143
<i>loco tempore diluuij ab-</i>	<i>hormisda Turquestanorū</i>	
<i>scendit: a fuerit</i>	<i>auxilium implorat</i>	122
112	<i>ad Hormium conflictus</i>	
<i>hierosolymam Sultanus</i>	<i>inter Selymum, & Ach-</i>	
<i>Cordinus deuastat</i>	<i>math fratres</i>	77
144	<i>hospitalarij uicti</i>	142
<i>hildegarde uirginis uati-</i>	<i>hulmerigri, nunc Pruteni,</i>	
<i>cinium</i>	<i>à Germanis uicti</i>	281
339	<i>hungariam Solymannus</i>	
<i>hildericus rex Francorū,</i>	<i>deuastat</i>	82
<i>ad Tungros sedes collo-</i>		
<i>cat</i>		
335		
<i>hispania quos olim heroas</i>		
<i>genuerit</i>		
333		
<i>hispaniam Abimelech fru-</i>		
<i>strà inuadit</i>		
14		
<i>hispaniam Saraceni inua-</i>		
<i>dunt</i>		
128		
<i>hispaniarum regis laus, &</i>		
<i>res gestæ</i> 310	<i>regum po-</i>	

Hun-

I N D E X.

<i>Hungariam Tartari de-</i>	<i>tur</i>	136
<i>populantur</i> 148	<i>iamfiroli qui</i>	6
<i>zaites secundus deua-</i>	<i>iamoglan qui</i>	2
<i>stat</i> 73	<i>ianiferotorum officium</i> 7	
<i>hungari in bello uicti</i> 61	<i>ianissaraga dux ianizaro-</i>	
<i>hungarorum strages</i> 73	<i>rum</i> 8	
<i>inter Hungaros & Tur-</i>	<i>ianizari unde fiant</i> 6	
<i>cas induciae factae</i> 59	<i>ianizarorum stipendium</i>	
<i>& Austriacos bellum</i>	<i>annuum</i> 9	
66	<i>ianizarorum ordinē, quis</i>	
<i>huni ex Austria pulsi</i> 336	<i>primò instituerit</i> 62	
<i>hunorum aduentus in I-</i>	<i>ianissar qui & eiusq; uoca-</i>	
<i>taliam</i> 212	<i>buli etymologia</i> <i>ibid.</i>	
<i>hyperborei populi à Tur-</i>	<i>ianissari xigi qui</i> 9	
<i>cis deuicti</i> 196	<i>ianissarler qui & eiusq; uo-</i>	
<i>hyrcanum mare</i> 53. 75	<i>cabuli etymologia</i> <i>ib.</i>	
	<i>ianthem Mahometes II.</i>	
	<i>occupat</i> 65	
	<i>ianus Bassus interfectus</i>	
	81	
<i>Iacobus Helius nobilis Pi-</i>	<i>iara uel Iadera insula</i> 74	
<i>cardus</i> 53	<i>iaphet filius Noë</i> 86	
<i>iadera ciuitas Dalmatiae,</i>	<i>iauidia oppidum expugna-</i>	
<i>à Christianis obsessa</i>	<i>tum</i> 236	
142	<i>iberiam Tartari inuadunt</i>	
<i>iassa olim Ioppe, à Ludo-</i>	171	
<i>uico Sancto recuperata</i>	<i>ibraymbacha è Parga Be-</i>	
145	<i>pyri oriundus</i> 11	
<i>ialaladinus dux Corasmi-</i>	<i>ieiunij ratio in mense Se-</i>	
<i>norum</i> 135	<i>ptembri</i>	
<i>interfici-</i>		

I N D E X.

ptembri	114	infernus quō factus sit	103
ieser quid significet	8	infernī descriptio	931
Iesus à Turcis lesse, uel Is-		ingil Euāgelia uocātur	33
sa Berember idem pro		innocentius 4. Papa mit-	
pheta oppellatur	32	tit Ascelinū ordinis præ-	
quid damnatis in no-		dicatorum ad Mango-	
uissima die sit respon-		Cham	147
surus 90 quo die sit na-		insubres populi	331
tus	114	interuallum	108
illyrium regio montosa		Ioannes Auentinus adhor-	
193		tatur Carolum & Fero-	
illyrios Philippus rex Ma-		dicandum Imperatores,	
ceānum inuadit	246	ad suscipiendum bellum	
illyricorum ditio magna		contra Turcam	327
ex parte Turcis subie-		de Bregna, Hierosoly-	
cta	187	morum rex electus, &	
ad Imperatorem ad susci-		Tyri coronatus	142
piendum bellum con-		dux Calabriae, regno e-	
tra Turcam admoni-		xuitur	60
tio	304	Columna	
de Imperio, magna con-		Cardinalis, in Syriam	
certatio	131	mittitur	143
imperium Christianum		comes Nis-	
triplex olim	301	uernia captus	52
imperia quatuor ex lege		Hunias	
Mahometana	117	des ex praelio aufugit	59
imratis qui dicatur	14	unde sit oriundus	58
de Inferno Turcae quid o-		de Ioanne Huniade, & e-	
pinent	93	ius nominibus	ib.
		Ioannes Mamgre, dictus	
		Bucialdus, captus	93
		rex Franciae	49
		Ioan-	

I N D E X.

<i>Idannes Tolophus, sum-</i>	<i>navigatio optima</i>	<i>203</i>
<i>mus astrologus</i>	<i>ex Italia Saraceni fugan-</i>	
<i>ioannis Baptiste in cælo</i>	<i>tur</i>	<i>130</i>
<i>colloquium cum Ma-</i>	<i>ad Italos Bessarionis ora-</i>	
<i>homete</i>	<i>tio de periculis immi-</i>	
<i>iochi res gesta</i>	<i>nentibus</i>	<i>194</i>
<i>Hocæ</i>	<i>itrarip pagus propè urbē</i>	
<i>Iodocus, patrueilis Vuen-</i>	<i>Mecham, ubi Maho-</i>	
<i>ceslai Imperator salu-</i>	<i>metus natus fuerit</i>	<i>117</i>
<i>tatur</i>	<i>iudæi in Turcicam fidem</i>	
<i>à Iosepho Iacobi filio, Ma-</i>	<i>non admittuntur</i>	<i>33</i>
<i>hametes salutatus</i>	<i>iudeos quomodo Turcæ</i>	
<i>iosua prophetia</i>	<i>appellent, & quo hono-</i>	
<i>irena, filia Amurathis se-</i>	<i>re habeantur apud il-</i>	
<i>cundi, Georgio Vuco-</i>	<i>los</i>	<i>ib.</i>
<i>nichio desponsata</i>	<i>de Iudaica lege</i>	<i>99</i>
<i>isicus sinus, hodie Layæ</i>	<i>de Iudicij die quàm multa</i>	
<i>seus</i>	<i>tradantur</i>	<i>87</i>
<i>istruones populi</i>	<i>iulius Cæsar domitor or-</i>	
<i>italia alter orbis dicta</i>	<i>bis</i>	<i>282</i>
<i>ab Attila deuasata</i>	<i>qua imitatione</i>	
<i>212 à quibus olim sit</i>	<i>fuerit incensus</i>	<i>208</i>
<i>uasata</i>	<i>iumar dies Dominicus</i>	<i>36</i>
<i>italiæ status</i>	<i>iustitia apud Turcas</i>	<i>43</i>
<i>italiam nunquam exteris</i>	<i>iustitiæ Turcarum admi-</i>	
<i>nationibus imperasse</i>	<i>nistratio qualis</i>	<i>44</i>
<i>210 Gothi deuasant</i>	<i>à Iustiniano 2. Saraceni ex</i>	
<i>211 Turcæ inuadunt</i>	<i>Africa fugati</i>	<i>127</i>
<i>68</i>	<i>K</i>	
<i>in Italiam ex Turcia, qua</i>	<i>Keselbach Mahometi 2.</i>	
	<i>bellum infert</i>	<i>66</i>
	<i>Lacæ</i>	

L.		
<i>Lacedemoniorum strages</i> 220	<i>cus sinus dictus</i> 71 <i>lazarus comes Seruiae captus</i> 51	
<i>inter Lacedemonios, & Athenienses dissidia</i> ib.	<i>leginae sinus</i> 64	
<i>Ladislaus Pannoniae rex Turcarum exercitum fudit</i> 136 <i>Poloniae rex Seruiam recuperat</i> 58 <i>frater Casimiri regis Poloniae, Hungariae rex electus</i> 57	<i>leo Pontifex Max. Attilae à deuastatione urbis Romae retardat</i> 212 <i>leonis Pontificis Maximi tempore Attilae aduentus in Italiam</i> ib.	
<i>Ladislai, regis Vngariae, alacritas ad bellandum</i> 293	<i>leontius à Tiberio naribus truncatur, & in monasterium includitur</i> 127 <i>lepanthum, antiquis Naupactum Haly Bacha expugnat</i> 74	
<i>inter Ladislaum, & Selyam pax</i> 78	<i>lesbus insula</i> 64 <i>quot millia ducatorum Turcis singulis annis soluat</i> 23	
<i>Lamorabequin, alias Amurathes</i> 49	<i>lesbus hodie Methelin</i> ib. <i>Nicolao Catalucio dono data</i> 48	
<i>Latinorum doctrina unde sit hausta</i> 270	<i>leucada insula Mahometes secundus occupat</i> 55	
<i>de Latinis Turcarum iudicium</i> 30	<i>lex Turcarum de blasphemia</i> 32	
<i>latrina an sint in Paradiso, quoniam ibi manuducetur</i> 92	<i>liburni populi</i> 317	
<i>laudis contentia plena quae</i> 223	<i>Libur-</i>	
<i>Layasseus sinus, olim Issi-</i>		

I N D E X.

<i>Liburniam Turcæ depo-</i>		<i>lucullus Tygranis copias</i>	
<i>pulantur</i>	52	<i>superat</i>	255
<i>lica, antiquius Laodicæa</i>		<i>ludouicus rex Galliæ Da-</i>	
<i>dicta, capitur</i>	137	<i>mascum obsidet</i>	139
<i>Turcæ adepti</i>	140	<i>mes Sabaudie in terrâ</i>	
<i>ligures populi</i>	331	<i>sanctâ proficiscuntur</i>	142
<i>lingue, quæ nunc floreat</i>		<i>cavus</i>	73. 145
<i>apud omnes gentes</i>	329	<i>inter Ludouicū Bauarum</i>	
<i>literarum bonarum laus</i>		<i>& Fridericū Austriū, de</i>	
	268	<i>imperio cõcerta</i>	10. 47
<i>literarum iactura quanta</i>		<i>12. & Venetor. foras</i>	110
<i>fit facta, Græcia dele-</i>		<i>tra Ludouic. Sfortiâ</i>	77
<i>ta</i>	269. 270	<i>luna à Mahomete in du. s.</i>	
<i>lithostomum oppidum à</i>		<i>partes diuisa</i>	111
<i>Bazaete 2. occupatum</i>		<i>sic dictus</i>	34
	70	<i>de Lupis & canibus fabulâ</i>	
<i>liueri qui</i>	72	<i>la</i>	202
<i>olim Hiberi</i>		<i>lusitaniæ descriptio</i>	312
	29	<i>ad Lusitaniæ seu Portugal</i>	
<i>T. Liuius historicus insi-</i>		<i>læ regem admonitio ad</i>	
<i>gnis</i>	211	<i>sciendum bellum con</i>	
<i>lolliana clades</i>	282	<i>tra Turcam</i>	311
<i>lizia regio</i>	73	<i>lybia ab Alexandro Ma-</i>	
<i>longobardi quo tempore</i>		<i>gno subacta</i>	208
<i>in Italia dominârunt</i>	30	<i>lycaonia regio</i>	27
<i>Italiam ingrediuntur</i>		<i>lycia regio</i>	ib.
	122	<i>lyciâ Turcæ occupât</i>	196
<i>à Longobardis Leo Pa-</i>		<i>lycij nautæ oppressi</i>	313
<i>pa persequitur</i>	130	<i>lydia regio</i>	27
<i>lucifera stella</i>	87	<i>***</i>	
		<i>lyris</i>	

I N D E X.

Lyrus fluuius 130

M

Macedoniam Bazaites de
uastat 52

Magnesia à Philippo rege
Maced. occupata 246

magnus Tamerlanes un-
de sit oriundus 148

mahometes quo tempore
sit natus 117 **ex familia**

Coraschnatus 30 **ma-**
thematicis & physicis

artib. instruitur 118 **un-**
de sit oriundus 114 **po-**

pulum abducit 118 **Al**
medinæ cōcionatur 119

tumultū mouet in urbe
Mecha 119 **cur ab esu**

porcorum abstinere ius
serit 86 **Hierosolymā**

perducitur à Gabriele,
& quid in itinere uide-

rit & audierit 99 **plu-**
rimis in locis Cabalis-

sis, & Thamudistis cō
formia tradit 115 **quid**

dānatis nouissima die
sit responsurus 90 **mul-**

tis in locis sibijpsi con-

trarius 114

Mahometis origo 117 **ge-**
nealogia 113 **lex de po-**

lygamis 120 **doctrina**
de die iudicij 87 **cor-**

pus ubi 29 **quatuor u-**
xores 119 **iter in para-**

dysum 97 **usq; ad fol.**
110 ascensus in cælum

90 aduentus ad 1. cælū
100. 104 ad 2. 105 ad

3. ib. ad 4. 106 ad 5.
ib. ad 6. 107 ad 7. ib.

Mahometis colloquiū cū
angelo mortis 101 **cū**

Deo 109 **cum Christo**
& Moyse in templo Sa-

lomonis 111

Mahometis reditus ad u-
xorem 110

à Mahomete luna in duas
partes diuisa 111

mahometes 2. ad regnum
peruenit 62 **duos fra-**

tres interficit, tertium
in Italiam mittit 63

Anatoliā inuadit 66

Belgradum frustra ob-
sedit 68

Maho.

- Mahometes** 2. Boiuc, id
est magnus 68 Vene-
tos superat 64 Sulta-
no Aegypti bellum in-
fert 68 moritur
ibid.
- mahometis secundi res ge-
stæ** 63 usq; ad folium
68 fides 63
- inter Mahometem secun-
dum, & Assambegum
prælium** 66
- mahometes rex Damasci
coronatur** 121
- mahometes filius Cyrus,
quomodo ad regnum
peruenerit** 55 in Asiam
proficiscitur, & loca,
à Tamerlane occupa-
ta recipit 56 Vala-
chiam inuadit ib. Si-
gismundum Imperato-
rem uicit ibid.
- mahometanæ seclæ initiū**
72
- mahometistarum origo in
Asia** 173
- mahometus cui studio ma-
ximè addictus sit** 289
- mahumeti uirtutes** 289
natura 288. 289
immanitas in urbe Con-
stantinopolitana 264.
265
- māmeluchis quando Ae-
gyptiacū regnum sub-
iectum fuerit** 170
- mammeluchi qui** 71
171 imperio Aegypti
potiuntur 171
- mammeluchorum ordo,
& qui in eum recipian-
tur** 72 nomen in Ae-
gypto deletum 172
- de Mammeluchis uariæ
traduntur** 71
- mangodianor fugit** 160
- manicheorum hæresis** 115
- manus geminas cur nobis
natura tribuerit** 224
- mancrip propugnaculum
fortissimum à Maho-
mete secundo expugna-
tum** 65
- mango Cham, rex Tartar-
orum** 147 fidem
Christianam accipit
149

I N D E X.

<i>inter Mango Chã & Hay</i>	<i>uij à Deo in Paradysē</i>
<i>tonum pax 149</i>	<i>portata 112 aut Me-</i>
<i>marcha, hodie Tunetum</i>	<i>qua ciuitas Aegypti,</i>
<i>126</i>	<i>ubi Mahometis corpus</i>
<i>marcozog'i unde dicti 46</i>	<i>est 29</i>
<i>marconiāni pop. 307. 333</i>	<i>mecha, ob doctrinam Ma-</i>
<i>marcus rex Græcorū 46</i>	<i>hometis, tamulus ori-</i>
<i>Craiouichius in pugna</i>	<i>ritur 119</i>
<i>casus 51</i>	<i>mechelin insula 23</i>
<i>mare nigrum 65</i>	<i>mechter qui 13</i>
<i>mariani, Christi matrem,</i>	<i>mechterbassi qui ib.</i>
<i>quomodo Turca appel-</i>	<i>mechterbassi alij, quæ offi-</i>
<i>lent 32</i>	<i>cia fungantur 14</i>
<i>maris locus, olim Hebrus</i>	<i>medicorum usus in corpo-</i>
<i>dictus 23</i>	<i>ribus sanandis 201</i>
<i>marius Cymbrorum exer-</i>	<i>mediolanum urbs 331</i>
<i>gitum trucidat 235</i>	<i>mesi populi 28</i>
<i>martinæ imperatrici Græ-</i>	<i>ad Medos quomodo Sara-</i>
<i>corum lingua præcisa</i>	<i>cenorum imperiū per-</i>
<i>122</i>	<i>uenerit 170</i>
<i>matthias Michouu histo-</i>	<i>medoaci populi 317</i>
<i>ricus 145</i>	<i>mehemet Bacha qui 18</i>
<i>matthiæ regis Hungariæ</i>	<i>mehua Sultanus Aegypti</i>
<i>pater 59</i>	<i>126</i>
<i>S. Maurus, olim Necythus</i>	<i>mehemet suum fratrem in-</i>
<i>64</i>	<i>terficit 161</i>
<i>mauri unde dicti 128 ex</i>	<i>melech angelus Martis 88</i>
<i>Hispania pulsi 133</i>	<i>Scraph, Sultanus Aes-</i>
<i>mecha ciuitas tēpore dilu-</i>	<i>gypti 173</i>
	<i>mele-</i>

I N D E X.

<i>Melechas rex Turcarū, &</i>		<i>mesopotamiæ Beglerbeius</i>	
<i>eius res gestæ</i>	133		28
<i>melechmeès interficit Tur</i>		<i>mesopotamiam Saraceni</i>	
<i>quemannum 172 occi</i>		<i>occupant</i>	121
<i>ditur</i>	ib.	<i>messalmàns Mahometistæ</i>	
<i>melechner, cognomine Bar</i>		<i>dicti</i>	30
<i>chen, Sulcanus Aegy-</i>		<i>methon urbs</i>	40. 243
<i>pri</i>	ib.	<i>methonē Philippus rex Ma</i>	
<i>melechnazer Sultanus Ae</i>		<i>cedonū occupat</i>	246
<i>gypti</i>	162	<i>michaël rex Græcorū</i>	46
<i>uictus</i>	163	<i>michalogli unde dicti</i>	ib.
<i>melebhfalē Sultanus Ae-</i>		<i>miramolin id est, dominus</i>	
<i>gypti factus 171 Ma-</i>		<i>gentium</i>	126
<i>meluchi interficiunt</i>		<i>misiā Turca occupat</i>	226
<i>73. 171</i>		<i>mithridates à Pōpeio Ma</i>	
<i>melechsayt Sultanus Ae-</i>		<i>gno uictus</i>	54
<i>gypti, & eius res gestæ</i>		<i>mitilaneorum ditio Turæ</i>	
<i>172</i>		<i>eis subiecta</i>	187
<i>meonia regio</i>	27	<i>mitilaneos Turca inuadit</i>	
<i>meotides paludes</i>	65		246
<i>memphis ciuitas</i>	81	<i>modonem antiquis Metho</i>	
<i>mendozarum origo</i>	133	<i>nem Bazaites 2. ui ca-</i>	
<i>meriē Ana, mater Dei</i>	32	<i>pit</i>	74
<i>meschit templa</i>	31	<i>moesi populi</i>	314
<i>mesen sacerdotes</i>	ib.	<i>mosiy qui</i>	19
<i>mesith Bacha, Rhodum</i>		<i>moncastrum à Bazaites 2.</i>	
<i>frustrà obsidet</i>	68	<i>occupatur</i>	70
<i>mesopotamia à Tarcis di</i>		<i>monetæ Turcicæ inscri-</i>	
<i>repta</i>	123	<i>ptio</i>	3

*** 3 Mon-

I N D E X.

Mongodanior Tartarorū dux	359	mulete Affassinorum tera ra	150
monuc qui	5	de Muliere quadam ascen dente in cœlum	87
moratbeg, aliās Amura thes	49	mulieres Turcicæ immu dæ	32
moraua fluuius, olim Mo schus dictus	73	mundus ex quibus sit crea tus	84
morbesan qd significet	62	de Mūdi extremitate, Tur carum opinio	88
morea, olim Peloponnesus occupata ab Amura the	61	musalmans Mahometistæ dicti	30
de Morte, Turcarum opi nio	91	mustapha, Sultani fil. filius Mahometis secūn di, moritur	63
moschouiam Tartari oc cupant, & depopulan tur	148. 171	Bazai tes filius casus	56
motus principium	225	mutaferacha qui	10
moūle Assan q dicatur	80	mætpachemin qui	7
moyses Cyris patrueis in terfectus	55	muzzamiramam olim mit tit exercitū in Hispaniā	128
Moyses à Mahomete in cælo uisus	106	mysiæ regio Turcis subie cta	187
quid damnatis in nouissimo die sit responsurus	90	mysiorum imperium	204
moysi quo die tabulæ legis datae sint	114	N	
moysis colloquium cū Ma homete in templo Salo monis	111	Næster Homericus ille, Agamemnonem Achil li conciliare cupiens, quib. uerbis sit usus	218
		Nalcha	

I N D E X.

<i>Nalcha</i> luna dicta	34	<i>nicolaus</i> Gilleus historicus	
<i>narbonam</i> Saraceni occu-		insignis 51	Papa 5. quo
pant	129	tempore uixerit	294
<i>nasorum</i> sententia de fra-		<i>nicomedia</i> urbs, hodie Co-	
trum concordia	331	midij & Nichor	68
<i>nasangibassi</i> qui	19	<i>nieopolis</i> , aliàs Schiltum-	
<i>natura</i> dux optima & ma-		nusa dicta	338
gistra	225	<i>nigropila</i> sinus, olim Car-	
<i>ad Nauarra</i> regem admo-		cinites dictus	65
nicio ad suscipiendū bel-		<i>nigropontus</i> insula	64
lum contra infideles	312	<i>niniue</i> ciuitas 122	hodie
<i>nauarraum</i> regnum unde		Nisibis	168
creuerit	313	<i>Noha</i> 86	quid nouissima
<i>nauarri</i> populi	333	die damnatis resposu-	
<i>nausica</i> , Alcinois regis fi-		rus	89
lia	216	<i>noradinus</i> Sultanus Antio-	
<i>neapolis</i> , olim Nauplias		chiam obsidet 193	Da-
Turcis tradita	83	masci uictus	138
<i>neapolim</i> qui primò inco-		<i>nordmanni</i> Siciliam oc-	
luerint	188	cupant, Saracenosq; ej-	
<i>Nemausum</i> Saraceni oc-		ciunt	131
cupant	129	<i>noruuegia</i> ad fidem Chri-	
<i>nerython</i> Veneta classis re-		sti conuersa	313
cuperat	74	<i>nouomontem</i> Amurathes	
<i>nerythus</i> insula	65	occupat	59
<i>nestoriani</i> qui	72	<i>nox</i> & dies quomodo fiant.	
<i>nicea</i> urbs, olim Antigo-		111	
nia	46	<i>nucera</i> urbs Saracenis tra-	
<i>nicolaus</i> Catalixius	64	dicta	144
		*** 4	Oculos

O		oishmanech castellum 47
Oculos geminos cur nobis		othoman dux in Anatolia.
natura tribuerit	224	46
odobassi qui	3.6.9	othomānus unde dictus &
oglan quid significet	6	q̄ diu regnauerit 47
ogli qui	ib.	inter Othomannos & So-
olach qui	11	phos bellum ib.
olofagi qui	12	othonis tēpore cruces crue-
olofagibassi qui	ib.	ta in cœlo uisa 305
olopha quid	4	otrantum, uel Hydruntem
olophagi qui	ib.	oppidum, antiquitus Ia-
plyntho Thraciæ urbs	239	pygnum, occupatū 68
plynthios Philipp⁹ rex Ma-		otto Frisingensis episcop.
cedonū adoritur	246	historicus 267
omarbeius Sāgiatus	IL	P
lyrio multa loca deua-		Pagasas Philippus rex Ma-
stat 67 Venetos præ-		cedonū inuadit 246
lio superat	ib.	palæstina à Christianis ca-
oppion herba, ad quæ con-		pta 337
ducat	36	pamphilia regio 27 hodie
orcannes filius Othoman-		Scauri 122 à Turcis oc-
ni, Bursiam ciuitatem		cupata 196
capit	47	pannoniæ inferioris ditro
orcānes moritur 49 filius		Turcis subiecta 187
Cyris interfectus	55	ad Pannoniæ regem ad-
oricus ciuitas, nunc Riga		monitio ad suscipiendū
dicta	60	bellum cōtra Turcam
orlandi uirtutes	319	307
orsa urbs	79 (46	pannonij populi ib.
othmanbeg quid significet		Papa

papa uicarius Christi 295	pax quam bona sit 229
hortatur ad suscipien-	pazaites secundus, filius
dum bellū contra Tur-	Mahometis, regnum
cam 296	Turcicum inuadit 69
paphlagonia regio 27 à	secundus contra fratrem
Turcis occupata 196	Zizimum proficiscitur
in Paradysum Mahome-	ibid. secundus ad Rho-
is iter 97 usq; ad fo-	diorum magnum magi-
lium 110	strum munuscula mittit
in Paradyso an sint latri-	eiq; fratrem Zizimū cō-
na, postquam in eo mā-	mendat ibid.
ducetur 92 quibus ci-	sine Pecunijs nihil oportu-
bis utatur ibid.	num effici potest 249
de Paradyso Turcæ quid	pedes duos cur nobis natu-
sentiant 91	ra tribuerit 224
parga Epiri urbs 17	perich qui dicantur 12
parthorum regnum 122	peloponnesis olim, nūc Mo-
paruana rebellis 158 ob	rea 61
sua scelera pœnas luit	peloponnesiorū regio Tur-
ibid.	cis subiecta 187
pasblanc locus ibid.	peloponnesios Turca inua-
patra sinus olim Corinthi-	dit 246
acus 64	pendagron rex Angliæ 313
pro Patria quanta pericu-	pconas Philippus rex Ma-
la sint subeunda 195	ced. inuadit 246
paulus Venetus histori-	pepouoch calcei 40
cus 145	pera urbs 22 à Turcis de-
eiusq; dictum de certan-	leta 290
tibus 230	peribacha 18
	*** 5 peri-

peribacha tutor Solyman ni 81	Macedonum qua uia sit adoriendus 248 uaser, et ad negocia obeunda callidus 241
persia regio 196 ab Azā et Azamia dicta 47	philippi regis Macedonū, quantum res breue cre- scerint 246 Burgundiæ ducis promptus animus ad pericula subeūda 293
persiæ reges cur Sophi di- cantur 169	phrygia regio 27
persiam Saraceni occupāt 123 Corasmini inua- dunt 135 hodie Phar- sic Turcæ inuadūt 122	physon fluuius 147
persæ Pharsic, et Quezel- bach dicti 169	pietas quid sit 274
persarum regum origo ib. regno Turcæ expulsi 134	pipinus Alphonsum Lon- gobardorum regem su- perat 291
inter Persas et Turcas mo- rum discrimen 125	piramet Mahometes secū- dus inuadit 65
pbarathbacha Syriæ uica- rius 18	piscis magnus 96
pberas Philippus rex Ma- cedonum inuadit 246	plinius de Turcarum ori- gine 117
philippus Arthesius comes de Viu magister equi- tum Galliæ captus 53	plutarchus quid scribat de Gallorum clade ad Clu- sum 211
rex Galliæ in Terram sanctam proficiscitur 141 Comineus historis- cus 58 Amyntæ filius, Alexātri Magni pater Græciā euertit 219 rex	poditæā Philippus rex Ma- cedonum occupat 246 ad Poloniæ regem adhora- tatio ad bellum suscipi- endū contra Turcā 314 polonorum defectio 287

I N D E X.

de Polygamis Mahometis lex 120	prexecopiae 54.
de Polyphemo & Vlyffe 188	principes Christiani stre- nuè adhortantur ad sus- cipiendum bellum con- tra Turcam 191
Pomponius Mela histori- cus 117 Magnus My- thridatem quo in loco uicerit 54 Lycios na- ues superat 313	principum officium 270
pompei exercitus in Thes- salia 235	ad Principes Christianos, ac omnes populos Chri- stio fideles, admonitio ad suscipiendum bellum cō- tra Turcam 324.
pontifex Christi imago uis- ua 304 Romanus quā- tā potestate habeat 295	ad Principes Italiae, Ora- tio Bessarionis Cardina- lis Niceni de bello susci- piendo contra Turcam 184 itē Oratio Aencae Syluij de bello susci- endo 257
pontificis potestas 304	protogon qui 20
ad Pontificem Maximum ad suscipiendū bellū cō- tra Turcam, adhorta- tio ibid.	protogero qui 7
pontus regio 27	protoz qui 213
a Porcorū esu cur abstine- ri Mahomet iusserit 86	psacus qui 41
portus L'elonie olim Aus- lon 59	ad Prussiae regem exhor- tatio ad bellū suscipien- dum contra Turcā 314.
posmach calcei 40 (297	ptolemais urbs obsessa 137
posonium urbs Vngariae	pucri apud Turcas quibus disciplinis erudiantur 8
potydaea urbs expugnata 243	punicum bellum 212
prexecopia regio 65	pydna

I N D E X.

pydna urbs 243
 pydnam Philippus rex Ma-
 cedo. occupat 246
 pydnai Philippo regi Ma-
 cedo. subditi fiunt 242
 pyrrhus Romanorū exer-
 citum fudit 205
 pyrrhi aduentus in Italiā
 211

Q

Quadi populi 307. 333
 Queghat rex Tartariae
 162
 Quibir qui 71 item quid
 significet ibid.
 Quibir Derdart, aliās ma-
 gnus Diadarus 72

R

Rages olim Edeffa 138
 raymundus Antiochia rex
 interfectus 139
 Ramada quid 34
 ramadan mensis Septem-
 ber 114
 rascia occupata 271
 rasciam Tartari depopu-
 lantur 148
 ratifbonæ conuentus habi-
 tus 260

ratifbona urbs antiquissi-
 ma Imperij 327
 redditus annui Turcarū
 17
 rauensteinus dux Venetæ
 classis 74
 regalis mons 137
 regayto rex Tartariae 162
 rerū omnia elementa qui-
 bus rebus consistant 224
 rhodope mons, à Græcis
 Ῥαοιδία dictus 50
 rhodus, hodiè Nigropon-
 tus dicitur 23 insula à
 Mehua Sultano Aegypti
 capta 126. 127 à Solys
 manno obfessa 82 à Me-
 siu Bacha frustra obfesa
 68
 richardus Angliæ rex in
 Terram sanctam profi-
 ciscitur 141 rex Angliæ
 Cyprum insulam occu-
 pat ibid. rex Angliæ in
 Accone uulneratus 52
 riga ciuitas, olim Oricus,
 ab Amuratho capta 60
 rodericus de Viuar Mau-
 ros ex Hispania depel-
 lit

lit	133	tatio ad principes	118
contra Rodericum Hispa-		de bello suscipiendo con-	
niam regem Sarace-		tra Turcam	182
norum exercitus missus		sacca qui	7
128		sadoc primus Turcarum	
rohaiz capta	154	rex	132
romani Atila contendit		saladinus quid significet	
212		170 Sultanus Aegypti	
romani cur Corinthum ur-		bellum gerit contra Ter-	
bem euerterint	218	ram sanctam	139
Pyrrho rege uicti	205	nus Aegypti praelio bis	
ex Gallis deturbantur		superatus	ibid.
335		salinga populi	335
romanorum origo	267	salomonis exercitus, quem	
rosopedialis dux Sueuo-		duxerit contra reginam	
rum	333	Sabaã, qualis fuerit	113
ruprechtus quid significet		salunbeziana planities	56
52 Imperator saluta-		sangiacus equestrium co-	
tus	ibid.	piarum capitaneus	25
rusciam Tartari occupant		sangiaci qui	27
171		sangiagler qui	25
ad Russiæ regem exhorta-		sangis quid significet	ibid.
tio ad bellum geren-		saphadinus Sultanus	170
rendum contra Turcã		sara dux Christianorum	
314		ibid.	
S		saraceni unde dicti	119
Saba uel Sabei qui	173	Apuliam & Calabriam	
sabellianorum hæresis	115	inuadunt	130
sabiniensis episcopi adhor-		Galliam	
		ingrediuntur	129
		quano	do

do iugum Turquemano-
 norum subiecit 126
 alium regē eligunt, no-
 mine Othomar 121 Sy-
 racusam urbem depopu-
 lantur 127 à Tur-
 quemanis oppressi 124
 Genuam urbem dirri-
 piunt 131 in Africam
 traſciunt 127 Africa-
 ni Corſicam & Sardi-
 niam inſulas occupant
 130 Africam inuadūt
 ibiſq; Miramamolin in-
 ſtituunt 126 Tartaros
 proſtigunt 166. 167
 Perſiam occupant 123
 irrumpunt in Hiſpaniā
 128 Aegyptiaci, Van-
 dalos Chriſtiani ex A-
 frica depellunt 126
 Perſiani inuadunt 122
 ex Italia & Sicilia pulſi
 131 ex Hiſpania euo-
 cati 129 à Carolo
 Martello coſſi ibid.
 Siciliam & Cretam in-
 ſulam depopulantur
 130

Saraceni in Hiſpaniam, &
 Galliam irrumpunt 335
 nomine amiſſo Mauri di-
 cuntur 128
 Saracenorum Imperium
 Turcae excutiunt 131
 aut Arabum Imperium
 quomodo ad Coraſme-
 nos peruenit 170 ſtra-
 ges ad locum Paſblancē
 158 regum ſedes 122
 ſaracenorum magna ſtra-
 ges in Italia 130
 ſaracenis Turquemanni
 tributarij fiunt 123
 inter Saracenos & Chri-
 ſtianos prælium 121
 ingens prælium 159
 ſaraēmyn qui 15
 ſaraptar 3
 ſaray quid 5 palatium
 Turcicum 2
 ſaraybaſſa qui 5
 ſaraymin aliud 22. 23
 ſardinia: iſula à Sarace-
 nis capta 130
 ſarmarcanda ciuitas mas-
 gna, ad Hyrcanum ma-
 re 54
 ſchan-

I N D E X

schanderbeg dux belli pe- ritissimus	60	cupant	267
schanderbegi uirtus milia- taris ibid.	item eius	scytharum ritus, & mores	268
laus	ibid.	scytharum origo	267
schanderbegi filij à Ma- homete secundo ad sum- mam penuriam reda- cti	61	scuthā castella olim Chal- cedon	2
schemligi qui	4	scutharos, id est, Chalce- don	7
scipionis consilium	210	sechmenbassi qui	11
sclauina tegumentum	6	seditio quale malum	217
sclauī ex Austria pulsi	336	cur aperto bello acerbi- or sit	224
sclauoniam Turcæ deua- stant	52	seithan diabolus	33
sclauoniam Bazaites se- cundus deuastat	73	seleiman qui	41
sclauoni cæsi	ibid.	seleimannus Turcarū Im- perator factus	81
in Sclauoniam Bazaites secundus proficiscitur	ibid.	seleucia Turcis Scandolor	122
scodram urbem Maho- metes secundus occu- pat	65	selymus fit rex Aegypti	80
scopia occupata	59	fit dominus multa- rum nationum	ibid.
scythia inferior quæ orientalis	145	selymus patrem suum ue- neno necat	76
scythæ Caspios montes oc- cupant		cum La- dislao, & Venetis pa- cem init	77.78
		selymus filius Bazaitis se- cundi, suos fratres occi- dit	77
		Aegyptum in- uadit	80
		selymus	

I N D E X.

<i>Selymus</i> moritur	81	<i>populata</i> 130 quos olim	
<i>Selymi</i> res gestæ	77 usq	<i>heroas</i> progenuerit	333
ad fol. 81 <i>Tyrannis</i> ibid.		à <i>Carolo</i> quinto recupe-	
inter <i>Selymum</i> & <i>Sophum</i>		<i>rata</i> 331 à <i>Nordman-</i>	
<i>pugna</i>	78	<i>nis</i> occupata	131
<i>Semnones</i> populi	307	<i>Siciliæ</i> reges <i>Hierosolymo</i>	
<i>fenet</i> incircumcissus	32	<i>rum</i> reges dicti	337
<i>fennacherib</i> ferocitas	278	inter <i>Siciliæ</i> regem & <i>Tur</i>	
<i>sephariel</i> angelus	88	<i>cam</i> pax	208
<i>Seraffiers</i> qui	16	<i>sidon</i> capta 137 à <i>Ludo-</i>	
<i>Serifz</i> sacerdotes	34	<i>uico</i> Sancto recuperata	
<i>Serui</i> regio 15 <i>Mysia</i> in-		145 <i>Christianis</i> erepta	
<i>ferior</i> 51 à <i>Ladisla</i>		173	
<i>rege</i> <i>Hungariæ</i> recupe-		<i>sigismundus</i> Imperator à	
<i>rata</i>	58	<i>Mahomete</i> uictus	56
<i>Seruiam</i> uulgò <i>Rosciâ</i> <i>A-</i>		<i>rex</i> <i>Hungariæ</i> à <i>Bassai-</i>	
<i>murathes</i> secundus de-		<i>te</i> uictus	52
<i>populatur</i>	57	<i>silichtar</i> qui	36.19
<i>Seruiana</i> occupata	59	<i>silachtarler</i> qui	21
<i>siach</i> <i>Ismah</i> <i>Bazaiti</i> bellū		<i>sinops</i> caput <i>Paphlagoniæ</i>	
<i>infert</i> 76 cur sit <i>So-</i>		ab <i>Mahomete</i> secundo	
<i>phus</i> dictus 75 <i>Ismaël</i>		occupatur	66
in <i>Persiam</i> fugit ibid.		<i>Siracusas</i> à <i>Saracenis</i> de-	
de <i>Siach</i> , <i>Ismaëlis</i> <i>Persia</i>		<i>populata</i>	127
<i>regis</i> filio fama exori-		<i>siria</i> à <i>Christianis</i> capta	
<i>tur</i>	ibid.	337	
<i>Sicambri</i> populi	306	<i>Sobassiz</i> qui	26
<i>Sicilia</i> insula fœlix	206	<i>Solachbassi</i> qui	10 item
<i>insula</i> à <i>Saracenis</i> de-		quid significet	ibid.
		<i>so-</i>	

I N D E X.

<i>solachi qui</i>	10	<i>spachi qui</i>	26
<i>solachler qui</i>	10. 21	<i>spachoglan qui</i>	6
<i>solimansam</i>	133	<i>spachoglani qui</i>	10
<i>solem & terram eandem claritatem haberi</i>	111	<i>sphaera stellarum quibus rebus consent</i>	224
<i>solymannus Turcarum dux in Anatolia</i>	46	<i>stalimines insulae, olim Le nus & Lesbos</i>	64
<i>Rhodium inuadit</i>	82	<i>stambol, id est, Constanti- nopolis</i>	2
<i>solymanni res gestae</i>	81	<i>stella mons, sic dictus</i>	54
82		<i>stellarum tres ordines</i>	95
<i>solymanni Sultan effigies & forma</i>	41	<i>stibolim</i>	2
<i>à Solymanno Sultano An tiochia capta</i>	133	<i>stipendiorum in regno Tur cico duo genera</i>	4
<i>sophia metropolis Bulga- riae, occupata</i>	59	<i>stiria à Turcis deuastata</i>	67
<i>sophilar secta</i>	75	<i>strabo cosmographus</i>	122
<i>sophitur sacerdotes</i>	34	<i>studiorum laus</i>	268. 269
<i>sophus Taurinum recupe- rat</i>	78	<i>sueuiæ fines</i>	307
<i>sophi, cur dicantur reges Persiae</i>	169	<i>sueuorum gens bellicosa</i>	282
<i>sophi nomen unde</i>	75	<i>res gestae</i>	333
<i>sopho Selymus bellum in- fert</i>	77	<i>sultan, Seleyman</i>	41
<i>inter Sophum & Selymum, pugna</i>	78	<i>dan, uel Souldan quid denotet ib. Seleymanus</i>	
<i>inter Sophos & Othomam nos bellum</i>	47	<i>Constantinopolim obse- dit</i>	128
		<i>Alepium obsedit</i>	28
		<i>Cordinus Hierosoly- mitanos muros dirimit</i>	244

**** Sulta-

I N D E X.

Sultanus primus qui fuerit	73	syriã Saraceni occupât	121
Sultani Seleymanni natura	41. 42	in Syriam Christiani principes proficiscuntur	144
gentes diuitiã	164	in Syria solis calor	165
Seleymanni oblectamenta		syua urbs, olim Sebastia, capta	47
qualia	42	T	
Sultanum Mahometes inuadit	68	Tabaria, olim Tyberias	139
Sultani qui dicantur	125	tabula legis qualis	97
unde sint oriundi	72	tabulae legis quo die Moy- si datae sint	114
Aegypti qui fuerint	172	tadega, aut Cadiga, uxor Mahometis	119
Sultanorum Aegypti potentia incipit	157	Talismã apud Turcas q	5
de Sultanis Aegyptiacis	170	Talismãns sacerdotes	31
sultanes, id est mulieres	22	tamachi cõquisitores	146
sumach metropolis Mesopotamiã capta	75	tamerlanes factus princeps Tartariã	53
superstitio Turcarum	35	Anatoliam inuadit	ib.
susan ciuitas	122	tamerlanis titulus, Ira Dei	54
syra caput Armeniã	75	de Tamerlanis nominibus	53
syropenses Turca inuadit	246	inter Tamerlanem & Ba- zaitem praelium	54
synopensium regnum Turcis subiectum	187	tamissari quales sint homines	20
syria regio	196	tanaim flu. aliãs Dom	54
Christi- nis erepta	172	Tanaïs	
cur Azamia dicatur	168		

I N D E X.

Tanais sinus	65	caz	27. 28
tartaria regio	148 hodie	toloz qui	20
Catay	145	templarij uicli	142
tartarica, ac Turcica lin-		terra sancta cur sit amissa	
gua cognitio	174		140
tariari ab Vngaris saepe		terram & solem eandem	
uicti 272 regnum Tur-		claritatem haberi	112
cicum subigunt 154 in		in terram sanctam Chri-	
Hungariam irrumpunt		stianoru expeditio	142
148 Euphratem trans-		de Terra & eius figmentis	
natat 167 regnum Tur			96
questein & Corasinenio		tersenal armamentarium	
rum occupant	147		23
Tartarorum origo	145	tharsus, hodie Tharussut,	
perfidia 162 immanitas		ciuitas	142
158 ferocitas 271 clades		tharsum uersus, Bazaites	
146 157 interitus 156		2. copias maximas mit-	
tartaris quis primum per-		tit	7
suaferit, ut in unum Deum		themistocles quem sit imi-	
crederent	146	tatus in suis rebus geren-	
inter Tartaros & Chri-		dis	207
stianos dissidia 155 &		theobaldus rex Nanar. in	
Saracenos praedium 159		Syriam proficiscitur	144
& Turcas ingens praedium		theodosia urbs capta	65
146. 147		theodosius cur Thessaloni-	
taurica Chersonesus	65	censes caedi iusserit	229
taurium in Turcarum po-		thessaliam, Philippus rex	
testatem concedit	78	Maced. inuadit	246
taurus mons, hodie Co-		Bassaites inuadit	52
		**** 2 Thes-	

<i>Theſſalonia</i> ciuitas ab <i>A-</i>	<i>tigadus</i> arx triennium ob
<i>murathe</i> 2. capta 56	<i>ſeſſa</i> 153
<i>theſſalonicēſes</i> cur à <i>Theo-</i>	<i>toecat</i> <i>Beglerbeius</i> 27
<i>doſio</i> ſint caſi 229	<i>toletanum</i> regnum <i>Sara-</i>
<i>theſſalorū</i> defectio à <i>Phi-</i>	<i>cenis</i> creptum 338
<i>lippo</i> rege <i>Maced.</i> 250	<i>tholiſmāns</i> qui 19
<i>theſauri</i> quomodo <i>Turcæ</i>	<i>tolopan</i> quid 41
appellent 15	<i>tomombeius</i> <i>Sultanus</i> ne-
<i>theſeus</i> quem ſit imitatus	<i>catus</i> 80
in ſuis rebus gerendis	<i>tomombeius</i> auſugit, ca-
207	<i>pius</i> , & <i>Alcayri</i> ſuſpen-
<i>tholoſam</i> <i>Saraceni</i> occu-	<i>ſus</i> 80
pant 129	<i>tongodor</i> ſit rex <i>Tartariæ</i>
<i>thracia</i> , hodie <i>Romania</i> ,	161 ſit apoſtata ib.
à <i>Turcis</i> capta 50	cognomine <i>Mehemet</i> , p
<i>thraciam</i> , <i>Philippus</i> rex	mediū detruncatur ib.
<i>Maced.</i> inuadit 146	<i>op</i> quid ſignificet 12
<i>Amurathes</i> 2. deuſtat	<i>topgibaſſi</i> qui ib.
56	<i>topgitæ</i> qui ib.
<i>thraces</i> populi 314	<i>tortofa</i> urbs 150
<i>thronus</i> <i>Dei</i> qualis 110	<i>totila</i> aduentus in <i>Itali-</i>
de throno caſi 95	<i>lam</i> 211
<i>thynus</i> rex <i>Armenia</i> 159	<i>traiani</i> unde ſint oriundi
<i>tiberius</i> cōtra <i>Abimelech</i> 1	333
<i>Miramamolim</i> mittitur	<i>transſylvaniam</i> <i>Bazaites</i> 1
127	inuadit 70
<i>tigadus</i> arx inexpugnabi-	<i>trapezuntis</i> , allās <i>Trepia-</i>
lis in <i>Aſſaſinorum</i> ter	<i>zonde</i> , à <i>Mahomete</i> 2.
ra 140	occupat 66
	<i>Trape-</i>

I N D E X.

<i>Trapezuntem Turca oc-</i>	<i>sum</i>	11
<i>cupat</i>	<i>inter Turcam, & Siciliae</i>	
246	<i>regem pax</i>	208
<i>trapezuntinum regnum</i>	<i>cum Turca nullum fœdus</i>	
<i>Persarum rex inuadit</i>	<i>esse ineundum</i>	ib.
66	<i>Turcæ perfidi</i>	290
<i>trapezuntij populi</i>	<i>quib.</i>	
285	<i>monetis utâtur</i>	3
<i>trapezuntiorum dâio Tur</i>	<i>dio maximè dediti sint</i>	
<i>cis subiecta</i>	284	34
187	<i>susterstitiosi</i>	34
<i>trapezus regio</i>	<i>quò Mariam Christi ma-</i>	
27	<i>trem appellent</i>	32
<i>triballorum terra</i>	<i>quò Iesum Christum appel-</i>	
56	<i>lunt ib. cur tam sæpè ui-</i>	
<i>triballorum regio monito-</i>	<i>ctoriâ à Christianis por-</i>	
<i>sa</i>	<i>tauerint</i>	204
205	<i>quib in lo-</i>	
<i>tripolis Christianis arrepta</i>	<i>cis dominant</i>	40.
172	<i>cum</i>	
<i>tripulitanus comes occi-</i>	<i>calcæis non ingrediuntur</i>	
<i>ditur</i>	<i>ædes ib. auarissimi</i>	39
152	<i>arrogâtes & superbi</i>	38
<i>tunetanus regnum insti-</i>	<i>luxuriæ propèssimi</i>	39
<i>tutum</i>	<i>condent arum nauium</i>	
126	<i>imperiti</i>	23
<i>in Tunetanus regnū Bar</i>	<i>cur hætenus</i>	
<i>barossæ expeditio</i>	<i>in mari nihil laudabile</i>	
82	<i>gesserint</i>	23. 24
<i>Turca potentissimus prin-</i>	<i>laboribus assueti</i>	199
<i>ceps</i>	<i>hoc tempore res potien-</i>	
191	<i>tes unde descendant</i>	
<i>in Europam</i>	159	
<i>traiecit</i>	<i>in Anatolia olim</i>	
197	<i>habitauerunt</i>	45
<i>cur non</i>		
<i>ultra quadrimenstrē ex</i>		
<i>peditionē sustineat</i>		
232		
<i>nō numeribus placatur</i>		
192. 193		
<i>tyrānorrū om-</i>		
<i>niū crudelissimus</i>		
217		
<i>Turcæ præsidia in uniuersum</i>		
	*** 3	<i>Turcæ</i>

Turcæ Euboëam occupât
 184 *Hierosolymam ca-*
piunt 141 *Saracenorû*
imperium excutiunt 132 à
Christianis ad urbem An-
tiochiâ profligati 134
Persarû regno expulsi
ibid. Tartaris tributa-
rij facti 155 *propè Ybe-*
lim profligati 138 *ma-*
ris Imperio potiti 201
Asiæ inferioris partes
occupant 196
de Turcarû origine *ibid.*
turcarum origo 46. 267
administratio Iustitiæ
qualis 44 *annui red-*
ditus 233 *ædificia* 39
barbaries, & Tyrannis
 270 *cibus qualis* 36
crudelitas in urbe By-
zantio 228 *cultus* 29
crudelitas in urbe Chal-
cide Euboica 228 *dis-*
sensio ob Imperatoris
electionem 134 *exerci-*
tus à Christianis fusus
 236 *exercitus quàm fa-*
cile uinci possit 231. 232

Turcarum excursiones in
agrum Neapolitanum
 189 *excursiones propè*
urbem Venetiarum 74
egestiones & exoneratio-
nes naturæ 33 *fides de*
Christo 32 *fides de dia-*
bolo 33 *genius qualis* 38
horæ precationum 31
immanitas in urbe Con-
stantinopolitana 298
Imperatorum potentia
quomodo cõseruetur 43
immanitas, et sauitia Cõ
stantinopoli 264. 265
Imperatoris mos in mit-
tendis legatis 44 *Impe-*
rator quo potu utatur 3
Magnus princeps 46
iudicium de Latinis, &
Græcis 30 *immanitas*
 188 *idololatria* 35 *Im-*
perium olim exiguum &
tenuè 196. 197 *Impera-*
tor quem in suis rebus ge-
rendis imitetur 207 *ie-*
iunia 34 *Imperatoris*
cubiculum splendidum 2
Imperator cur tot millia
 militum

I N D E X.

militum annuatim alatur	Turcarum potentia in re
205 Imperator cui studio sit deditus	201. 202 preces
207 Imperatorum sedes	218. 31 pueri quibus artibus instruuntur
lex de blasphemia in Christum	32 picturae & imagines
32 linteamina	33 principis studium
40 mulierum ritus, & mores	39 ritus in capiendo cibo
37 mulierum uestitus	35 regnum olim quam angustum fuerit
ibid. militaris disciplina	196 res familiares
204 mos in circumcisione	37 redditus annui
31 mores in bellis	17 ritus ante preces
39 mulieres immundae	33 regnum in septem partes diuisum
32 mores in ingressu aedium	197 regnum unde tanti creuerit
3 nuptiae	196 regnum quam ualde creuerit breui tempore
37 Oratio Dominica	187 regnum nostro tempore quale sit
33 turcarum Opinio de praedestinatione	197 primus rex
35 de inferno	132 secundus rex
93 de arbore uetita, quam Tubam uocant	133 tertius rex
85 de diluuiis ibi.	ibid. strages
de Paradyso	71. 138
91 de peccatis ac damnatis animis	turcarum sacerdotes
90 91 de creatione hominis	31 stipendiarij milites numero quot
84 de Morte	232 turcarum templa
91 de Iudicii die	31 turcarum uires, & cupiditas regnandi
88 de eorum ordine in militia	198. 199 natura
24 pascha	38. 39
34 potentia	271
	*** 4 tur-

<i>Turcarum uictus & potus</i>	<i>in Turcis quid maximè sit</i>
35.36 <i>Zelotypia</i> 38	<i>laudandum</i> 36
<i>turcis cur sit uinum inter-</i>	<i>turcica classis in Hellespō</i>
<i>dictum</i> 86.87 <i>domini</i>	10 188
<i>cus dies qui</i> 36 <i>diuor-</i>	<i>turcicae aulae descriptio</i> 1.2
<i>tium liberū est</i> 37 <i>uinū</i>	<i>turcicae fidei fundamētū</i>
<i>interdictum</i> 36 <i>à Deo</i>	30 <i>& Tartaricae linguae</i>
<i>ieiunia mandata</i> 109	<i>cognitio</i> 174
<i>turcas Vagaros bis in prae-</i>	<i>turcicae mulieres immu-</i>
<i>lio superant</i> 271 <i>in As-</i>	<i>dae</i> 32
<i>sia degentes Corasmini</i>	<i>turcicarum mulierum ue-</i>
<i>inuadunt</i> 135 <i>quid ma-</i>	<i>stimenta haud parū dif-</i>
<i>ximè prouocet ad bellū</i>	<i>ferunt à uirorum habi-</i>
<i>inferendum Christianis</i>	<i>tu</i> 38
204	<i>turcicus Imperator quot</i>
<i>apud Turcas blasphemiae</i>	<i>millia hominum pro cu-</i>
<i>pene</i> 32 <i>nobilitas in</i>	<i>stodia habeat</i> 8
<i>maximo honore</i> 38	<i>turcicum regnum à Tar-</i>
<i>inter Turcas, & Tartaros</i>	<i>taris occupatum</i> 154
<i>præliū</i> 14.6.14.7 <i>mōs</i>	<i>turcici palatii descriptio,</i>
<i>mutuae cedis oritur</i> 55	<i>eiusq; officia</i> 2.3
<i>seditio olim</i> 196 <i>&</i>	<i>in Turcico regno duo sti-</i>
<i>Persas morū discriminē</i>	<i>pendiorum genera</i> 4
125 <i>& Hungaros in-</i>	<i>turcica uexilla qualia</i> 14
<i>duciae factae</i> 59	<i>turcicorū cultū ritus</i> 31
<i>contra Turcas quo tēpore</i>	<i>turones usq; Saraceni pro</i>
<i>Tartari bellaerint</i> 145	<i>gressi</i> 129
<i>ad Turcas Aegyptium re-</i>	<i>turquemannia</i> 123
<i>gnum peruenit</i> 172	<i>turquemannus interficitur</i>
	172

I N D E X.

172 Sultanus Aegypti	171	ualachi populi	307
turquemanni regem creant		ualeria à Turcis deuastata	67
132 successores Saracenorum	174	Vandali Germaniā inuadunt	272
Saraceni domini fiunt	124	Christiani ex Africa depulsi	126
Saracenorum subditi fiunt	123	Hispania à Gothis eieci ib.	
turquemannorum ritus, & leges	124	uandalorum aduentus in Italiam	212
turquemannis quādo Saraceni tributarij facti sint	126	uariana clades	282
turquestanorum regnū	122	propè Varnam, quæ olim Dionysiopolis nominata est, conflictus habitus	59
turquestein regnum Tartaris subiectum	147	ueloniæ portus, olim Aulon	ibid.
turquimāns populi	28	uenceslaus filius, Caroli Imperio exiit	32
tygranis copiae	235	ueneta classis contra Bazaitem 2. mittitur	74
tygris fluuius, aliās Physon	147	ad Venetum senatum adhortatio, ad bellum suscipiendum contra Turcam	316
tymar quid	4	ueneri à Mahomete 2. uiceli	64
tymariolzi qui dicantur	17	à Turcis, duce Omarbeio uiceli	67
tymariotæ equites	4. 26	curcum Turca pacem fecerint	285
tyrus Sur & Sor	142	*****	5
Valachia regio	15		ne-
ualachia Flacia bellis la-			
cessita	56		
ualachiae nomina uaria ib.			

I N D E X.

uenetorū clades	188.189	de Vini prohibitione	86
uenetorū clāsis à Turcis		uiri boni officium	257
fugata	188	uirtutum omnium mater	
laus, & po-		quæ	274
tentia	316	uiscella fluuius	281
ni depopulantur	130	uisirbachæ qui	17
uenetis deuictis quid sit se-		uistula fluuius	307
quuturum	189	ulach seu Olach qui	11
thes2. bellum infert	56	uladislāus Hungariæ rex	
inter Venetos & Genuen-		pacem cum Turca faciā	
ses dissidia	48	uioiat	59
& Ge-		ulucha quid significet	54
nuenses bellum	145	de, Vlysse & Polyphemo	
Ludouicum	12.	188	
fædus		ungariam Gothfredus in-	
contra Ludouicū Sfor-		uadit	286
tiam	74	ungari bello bis uicti	271
& Selymum		ungari strenui & potentes	
bellum	78	uiri	ibid.
uesnadar qui	16	ungarorū potētia olim	72
uessogea regio unde dicta		unghiar qui	41
333		uratislaus rex Poloniæ u-	
uessagia qd significet	334	xorem ducit	298
uestrogethæ populi	333	usumcassanus, Perse, Ke-	
uexilla Turcica quæ	14	selbach	66
uictoria præclara quæ sit		X	
222		Xenophon de Cyro, filios	
uictoria nō omnis utilis ib.		ad concordiam cohör-	
uithelmus de Castelnouo,		tante	226
magister Templariorū		Xerxes	
captus	144		
uinum cur sit Turcis inter-			
dictum	87		

I N D E X.

Xerxes Persarū rex quot millibus hominum in Graciam profectus sit 220	xaniligler qui zaphra locus sic dictus 66 zauolcha, regio olim Cu- mania dicta 148	ibid.
Xerxis exercitus Mardo- nio duce, cum tercentū hominum millibus, ab octoginta Græcorum millibus trucidatus 235 classis instructissima 221	zaym qui fuerit 53 zeich uxor Mahometis 119 zeydimus seruus Mahome- tis 118 zizimus filius Mahometis secundi 68 bis in prælio superatus, aufugit, & Rhodum peruenit 69 domum ordinis militum Hierosolymitanorum di- ctam Burgonouo ingres- sus ibid. ueneno neca- tus 70	
Y		
propè Ybelim Turca pro- fligati 138		
Z		
Zacynthus insulam Ma- hometes secundus oc- cupat 65	zet mons 96	
zagarzibasī qui 11	zuar Sultanus Aegypti 170	
zaim Cham 148		
zaniligibasī qui 11		

DESCRIP

PTIO AVLAE TUR-

CICAE, ET OTTHOMAN-

NICI IMPERII, CVM EPITOMA

Superstitionum sectæ Mahometicæ, & Originis quinque

Imperiorum, quæ ex ea prodiere, in Gratiam amici Gal-

licè confecta, ab Antonio Geuffræo equite militiæ

Hierosolymitanæ, nunc in Latinum conuer-

sa, interprete Vuilhelmo Go-

deleuæo.

Æpiùs à me requisì-
sti, & requiris adhuc,
ut aulæ Turcicæ statû,
in scripta tibi redigā,
rem petens tibi cogni-
tam, uel etiam notio-
rem tibi, quàm mihi.
metipsi. Non dubito

enim te & uidisse, & legisse omnia, quæ de
hoc sunt mandata literis, tam à ueteribus,
quàm recentioribus, qui ita copiosè de hi-
sce scripserunt, ut arrogantis esse uideatur,
post ipsos os aperire uelle. Veruntamen
amicitiæ à teneris unguiculis (ut aiunt) in-
ter nos initæ debeo, ut uoluntati tuæ mo-

A rem

rem geram, atq; non solum in hoc, sed & alijs in rebus satisfaciam. Quare operi initium faciendo sciendum, quod magnus

Stambol Constantinopolis. Turcarum Imperator sedem regiam Constantinopoli habeat, quā Turcæ Stambol uocant, uolentes dicere Stibolim, ut Græci

Saray, Palatium Turcicū. q̄ hāc uocē εἰς τὴν πόλιν cōmutarunt, suum- que palatium quod Saray dicitur, ad mare

Scutari castella olim Chalcedon. Asiam uersus sitū est, respiciens Castella, q̄ Scutari uocantur, ubi olim urbs Bithynię Chalcedon sita fuit, uix parui milliaris spatio ab illo distantia, quæ angustię antiqui-

Fretum Constantinopolitanum. tūs Bosphori Thracij nomine dictæ, nunc uerò fretum Constantinopolitānum nominātur. In dicto Sarayo, quod est palatiū regium maximi circuitus, quā plurimā

Castan, saccus uestimenti. sunt cubacula opulentissimē instructa, maximè id, quod assignatum est magno Turcarum Imperatori, in quo sex pueri ei ministrant, quorum duo excubias, atq; uigilias agunt tota nocte, alter ad caput, alter uerò ad pedes lecti, utroq; manu tenēte faciem ardentem. Hi manē eum uestiunt, in cūp

Aspri, moneta argentea. sacculorum uestimenti eius, quod Castan uocant: alterū, uiginti auri ducatos in alterum uerò mille aspros coniiciunt, qui sunt paruæ speciei cornutæ monetę aureę, magis quadratæ, quā rotundæ, quorum quinquaginta ualēt uno ducato, nec aliam

notam

notam, quàm scripturæ habent, ut nec ducati, quos appellât Altû, & Altumler, neq; *Altumler ducati.* enim insignijs utuntur, neque coronis: licet nostri pictores ipsis attribuant signa Constantinopoleos, crucem auream in campo rubro, uel rubeo, cum quatuor ignarijs, quæ tamen igniaria non sunt, sed quatuor B Græca significantia βασιλεὺς, βασιλέωρ, βασιλεύω, βασιλέωρ, REX REGVM, REGNANS REGES. Ea uerò pecuniâ destinata est exilioribus usibus magni Imperatoris. Et si contingit, eam non expendi, uel quid de ea superesse, id commodo cedit puerorum, qui eam in sacculo miserunt, die subsequenti aliam in illos conicientium. Hi sex pueri quocunq; uadat, cum comitantur, officij iniuncti ergo: illo tamen eos ex arbitrio suo mutante. Vnus uerò eorum est Odabassi, id est, caput & *Odabassi.* magister cubiculi. Secundus Chiocadar, *Chiocadar.* id est, uestimentorum gerulus. Tertius Si- *Silichtar.* lichtar, arcum, & sagittas gestans. Quartus Saraptar, portans calices, ad bibendum *Saraptar.* aquam: neq; enim magnus Turcarû Imperator uinum bibit. Quintus Chiuchter, por- *Chiuchter.* tans calceos, moris enim Turcarû, ut calceos relinquant in ingressu ædiû, quorum pauimêta ob id peristromatis è serico, aut storeis factis, ex iuncis pictis, & coloratis

pro facultate patrisfamiliæ, conteguntur.

Schemligi. Sexti officium appellatur Schemligi, qui gestat sedē & quadra, quibus magnus Turca insidet. In eodem Palatio Turcæ aula

Capy. residet, quam ipsi appellant Capy, id est, portam, in qua sunt officia insequentia. Ut uerò tantò melius intelligatur, quomodo ea sustententur, & foucantur, sciendum est, in regno Turcico duo stipendiorum gene-

Olopha. ra esse, quorum alterum uocatur Olopha, uera stipendiij species, ad morem nostrum, à thesaurarijs, uel quæstoribus numerari

Tymar. consueta: alterum uerò dicitur Tymar, quod est assignatio terrarum, hæreditarij, & possessionum, aut reddituum, decimarum, aut commodorum ex ipsis percipiendorum, instar pensionum. Eiusmodi ergò perci-

Tymariotæ. pientes dicuntur Tymariotæ, alij uerò O-

Olophagi. lophagi. Plurimi uerò officiales inueniuntur participantes de utroq; ut postea dicitur, nominatis singulis: incipiam uerò ab ingressu Palatii.

Primo itaq; in ingressu Palatii uel Saray, tres sunt Capigibalsi, id est, capitanei ianitorum, quorum cuiq; quotidie numerantur centum aspri, quolibet sub sua potestate

Capigizi. habente ducentos quinquaginta Capigizios, id est, ianitores, qui septem uel octo Aspros quotidie habent. Trium uerò istorum

Capi-

Capigibassarum semper unus portæ astat,
 cum Capigizis, indies inter se officiū per-
 mutantes. Adhæc illi est Capagaz, id est, *Capagaz.*
 Capitaneus portæ, Eunuchus genitus ca-
 stratus, quem ipsorum lingua nominant
 Monouc, sexaginta asprorum stipendio *Monoue.*
 donatus indies. Præter hunc & Saraybas- *Saraybassa.*
 sa itidem Eunuchus capitaneus palatii, uel
 Saray in absentia magni Turci, qui habet
 quinquaginta aspros. Horum uerò uterq;
 duodenos habet sibi subiectos Eunuchos,
 quorum quidam decem, alij quindecim
 aspris merent. In hoc palatio uel Sarayo a-
 luntur quingenti pueri ætatis annorum
 octo usq; ad uicesimum, quos Turcicus
 Imperator curat instrui & exerceri tam in
 literis, quàm armis: maximè uerò in scien-
 tia legendi, scribendi, cognoscendi ipsorū
 legem, equitandi, sagittandi, alijsq; simili-
 bus exercitijs, uel ad belli, uel pacis artes
 spectantibus, ad quas idonei esse deprehen-
 duntur. Qui ipsis informandis præficiun-
 tur sunt seniores Talismanni doctores le- *Talismanni.*
 gis ipsorum. Dicti autem pueri uestiuntur
 bis in anno, in ipsorum duobus Bayram, *Bayram.*
 id est, paschatis, quidam serico, quidam ue-
 rò lana, nec palatio egrediuntur, ante quā
 Turcicus Imperator uiderit ætatem ipso-
 rum aptam officijs, quibus seruire queant.

A 3 Tunc

- Spachoglan.* Tunc enim eos facit Spachoglan, aut Sili-
Silichtar. chtar, aut alterius cōditionis homines, pro
ut, uel eos idoneos inuenit, uel fauore com-
plectitur. Sunt uerò in decurias distributi,
& ad quamlibet earum Eunuchus nomi-
natus *Capoglan:* Oglí autem, uel Oglan
Ogli. in ipsorum lingua puerum sonat. Dormi-
unt in eodem cubiculo separati, alter ab
altero, in tegumento admodum hispido,
Sclauina. quam illi Sclauinam uocant. In medio dor-
mitorií, Eunuchi quietis, suæ locum ha-
bent, quod tota nocte ardentibus lumini-
bus, & facibus lucet. In eodem palatio,
uel Sarayo, est amœnissimus, & maximus
hortus, cultus per quadraginta, aut quin-
Bostangiz. quaginta hortulanos, nominatos Bostan-
Bostangibassi giz, quorum præfecto nomen est Bostan-
gibassa, cui indies numerantur quinquaginta
aspri: Bostangorum uerò, seu hortu-
lanorū quibusdam tres, quibusdam qua-
tuor, aut quinque, pro conditione, & qua-
litate cuiusque. Hi quotannis uestiuntur
Ianiferoti. ueste cerulea, & sunt Ianiferoti, diminu-
tione à Ianizaris tracta, nam ex hortulanis
Ianizari fiunt. In horto uerò sunt distri-
buti per decurias, quarum cuique præfe-
Odabassi. ctus decurio appellatur Odabassi. Sed præ-
ter hos & præfectus Bostangibassi, uicari-
um, seu legatum habet, quem lingua Græ-
ca

ca Protogero dicunt, ipsorum uero Chec- *Protogero.*
 caya, & indies stipendium uiginti asprorū *Checaya.*
 haber. Propè dictum hortum dux affer-
 uantur Liburnicæ naues, quibus hortula-
 ni animi gratia Turcicum Imperatorem
 uehere consueuere, uel Scutharos, id est,
 Chalcedonem, uel alio, quo ipsi placuerit,
 trañcientes. Sunt & præter iam dictos in
 eodem Sarayo, uel palatio centum Ianife-
 roti, ad ligna in carris portanda, deputati,
 quorum salarium tres uel quatuor sunt as-
 pri. Itidem etiam Saccæ Ianiferoti decem, *Sacca.*
 aquam equis, uel in utribus, uel pellibus
 caprinis gestantes (ut uinum in Auuernis
 & lemouicibus apud Gallos portatur) pa-
 ri stipendio cum lignarijs utentes. In culi-
 na dicti palatii est Afsibafsi, magister co- *Afsibafsi.*
 quorum, qui indies habet quinquaginta
 aspros, & sub se quinquaginta Afsiz, id est, *Afsiz.*
 coquos, quorū cuiusque septem, aut octo aspri
 numerantur. Itidē est illūc Mutpachemin, *Mutpachemin*
 id est, dispensator, uel condus, pro salario
 habens quadraginta aspros, & sub se scribā
 cui soluuntur uiginti aspri. Quinetiam
 Casnegirbafsi, Architriclinus, cui cura in- *Casnegirbafsi*
 cumbit ciborū, & portandi patinas, & di-
 seos, ad magnum Imperatorem, hic habet
 80. aspros, & sub se centum Casnegiros, id *Casnegiri.*
 est, cellarios ministrantes in simili officio,

qui indies quadriaginta & plures aspros recipiunt usq; ad sexaginta. Præter hæc in eodē sarayo uel palatio est equile, uel stabulum cum ducentis equis, & centum hominibus, qui eos curant, seruiantibus sex aut octo aspris in die.

Sunt & alia officia tenuiora in eodē palatio, sed præcipua commemorasse sufficit. Nunc uerò loquar de his quæ sunt extra palatium, & primò de custodia.

Pro custodia itaq; Imperator Turcicus habet duodecim millia Ianizarorū, quos appellant Ianissarler, & Iannissar, qui omnes sunt serui, seu mancipia magni Imperatoris, & filij Christianorū, ut postea dicam. Audiui ex quodam ipsorū, & nos, & ipsos hoc nomen malè scribere, & id deriuari à uoce Cham, quā illi pronūciant Tham, & dominum, aut principem significare, ac uoce leser, quod Sclauū, id est, seruum denotet, non quidem de grege illorū, quos uendunt & emunt (hos enim appellant Cout, & Coulet) sed ex numero eorū, qui sunt destinati ad seruitia magni Imperatoris. Hi Ianizari pedites sunt, ducem habentes, quem uocant Ianissaragam, aut simpliciter Agam. Aga uerò ipsorum lingua significat baculum, qui pro stipendio diurno mille aspros habet, & sex millia ducatorum quot-

*Ianissarler, &
Iannissar.*

*Ethymologia
uocabuli Ian
nissarler.*

*Cout, & Cou
let.*

*Ianissaraga.
Aga.*

quotannis ex ærario, quod Tymaruocant.
 Estque in tanta autoritate & existimatione,
 ut sæpius filias, aut sorores magni Imperatoris
 in matrimonium ducat, & sub se Checayam, id est,
 Vicarium, quotidie ducentos aspros recipientem,
 & Iannissariam, id est, scribam Ianizarorum uocatum,
 sub se habet. Dicti uerò Ianizari habent
 aspros ad octo, alter plures alio, & sunt in
 decurias distributi, quarum cuique decurio
 præfectus Vocatur Odabassi, id est, magister
 hospitiorum: Centuriæ autem Boluibassi,
 quòd significat ducem centuriæ. Decurioni
 stipendium est quadraginta asprorum,
 Centurioni sexaginta, hi uerò equites eunt.
 Vestiuntur præterea Ianizari quotannis bis
 pāno ceruleo, & qui inter ipsos mariti sunt,
 uxoribus cohabitant, reliqui uerò locantur
 in certarum platearum certis ædibus,
 ipsis Constantinopoli assignatis, & una
 uiuunt octoni, deni, duode ni, & plures,
 qui tenuiore stipendio aluntur alijs seruiunt,
 qui uerò liberaliore, æquales portiones
 ad expensas conferunt. Porro cum Ianizari
 consenuere, nec amplius utiles sunt custodiae,
 mittuntur in arces atque castella pro
 excubitoribus, & appellantur Assarer: sed
 Decuriones ac Centuriones senio confecti,
 custodes & præfecti dictorum

Checaya.

Iannissariam

gi.

Odabassi.

Boluibassi.

Assarer.

locorum stipendium ex ærario recipiētes æquiualens illi quod antea habuēre. Ex hisce lanizaris centum, & quinquaginta Solachler. Solachler eliguntur, à Græcis nominati Solachi, Solachi, qui similiter pedītes eunt, cingentes latus principis, & stipendium diurnum ad uiginti aspros recipientes. Et duo ipsorum Solachbassi. capitanei dicti Solachbassi, tricenos, subiecti Agæ lanizarorum. Significat autem Solachler sinistrum, sic dicti, quod gestent suos acinaces in latere sinistro.

Præter lanizaros etiam in custodia principis sunt tria millia Spachoglani. Spachoglani, qui ducem habent magnæ autoritatis & estimationis, idemq; sub se Checayam, id est, uicarium cum scriba. Dux habet quingentos aspros, uicarius centum, scriba triginta: ipsi uero Spachoglani ad quadraginta aspros & seruiunt quatuor aut quinque equis, equitantes ad dextrum Principis latus. Silichtar. Tria etiam millia Silichtar, cum duce, uicario, & scriba habentia idem stipendium, eundemque numerum equorum cum Spachoglani, & sinistrum principis latus circundant. Vtrique autem tam Spachoglani quàm Silichtar enutrientur in palatio principis, ut superius diximus.

Mutaferacha. Vterius habet octoginta Mutaferacha, lanceam

lanceam gestantes ante principem, horum maximum stipendiū octoginta aspri, quorundam enim minus. Enutriuntur & hi in principis Saraio.

Hæc sunt firmissima & certissima Turcæ præsidia, quæ constant duodecim millibus peditum, & circiter uiginti quinque millibus equitum.

Venationi ex aucupio præfectus est Sechmenbassi, qui est quasi supremus uenator, & indies centum aspros, & sub se magnum numerum Ianizarorum habet. *Sechmenbassi.*

Hos sequitur Zagarzibassi præfectus canum, qui quinquaginta aspros, & sub se complures Ianizaros habet. *Zagarzibassi.*

Sunt etiam illi duo aucupum magistri dicti Zamiligibassi, quibus centum aspri soluuntur, & ipsorum uicariis uiginti quinque, cum ducentis aucupibus dictis Zamiligler: quorum centem indies habent decem aspros, reliqui uero salarium ex principis ærario, & sunt exempti ab oneribus publicis. *Zamiligibassi. Zamiligler.*

Porro sunt & ei præstò circiter quadraginta Peich, id est, cursores, ad exequenda ipsius mandata tam tempore pacis, quam belli, præter Veredarias, quos hinc inde dispositos habet, ipsis dictos Vlach aut Olach. *Peich. Vlach seu Olach.*

Est ei etiam interpres Dragoman dictus *Dragoman.*
us

ut exteris loquatur, magnæ autoritatis & fidei, cui quingenti ducati pro annuo salario numerantur, & tantundem ex principis ærario recipit, muneribus & donis, quæ ei à legatis & exteris conferuntur, non cōputatis.

Hi omnes aule sunt officiales. Ceterum belli tempore, & alij quoque, qui & ipsi inter ordinarios computantur, ut & apud Christianos principes potentiores, præcipue uerò Asapagæ. Duces Asapler uel Asapiz, qui sunt pedites extraordinarij.

*Asapagæ.
Asapler uel
Asapiz.*

Caripoglan.

Duo Agæ Caripoglan, qui sunt equites extraordinarij. Agarum autem cuique assignati octoginta aspri, uicarijs ipsorum triginta, & Caripoglanorum intra duodecim & sedecim aspros definitur stipendiū.

Olofagibassi.

Vnus Olofagibassa, dux Olofagizorū, qui habet indies centum & uiginti aspros: sed uicarij, scriba, & Olofagi, similis conditionis cuius præcedentes.

Topgibassi.

Huic accedit Topgibassi, id est, præfectus munitionum bellicarum. Top enim lingua ipsorum tormentum bellicum designat: huic quotidie sexaginta aspri, cum uicario, scriba, & duobus millibus Topgiz id est, tormentatoribus, sunt assignati, illorum quolibet uiginti quinque, horum uerò ad octo aspros stipendium accipientib.

Topgiz.

Est

Est & Arabagibassi præfectus curruum *Arabagibassi*
 (Araba enim currum significat) pro stipen-
 dio diurno quadraginta aspros recipiens:
 Vicarius & scriba eius uiginti, tria millia
 Arbagiz, id est, carrucariorum ad sex aspros: *Arbagiz.*
 Duo Bracorbassi præfecti Agasonum, alter
 maior, alter uero minor. Maiori quingenti *Bracorbassi.*
 aspri indies constituti: minori duceti cum
 uicarijs & scribis, imperantque mulioni-
 bus, ephippiarijs, calcarium factoribus, ca-
 melorumque ductoribus, & sub ipsorum
 imperio sunt, quatuor millia electissimorum
 equitum.

Vnus Chiausbassi, capitaneus Chiausle *Chiausbassi.*
 rorum, qui sunt quasi apparitores, & ad-
 missionales, & Chiausbassi quasi præfectus
 basilicæ, tantæ autoritatis, ut si eat ad sub-
 ditum principis, cuiuscunque etiam ille sit
 status, qualitatís, aut cōditionis, siue Bassa,
 siue Bellerbeius, & illi dicat, se missum, ut
 caput ipsius habeat, & magno principi ad-
 ferat, continuo ei pareatur, etiā nullo man-
 dato aut commissiōe commonstrata.

Aggregat se hisce Mechterbassi, præfectus *Mechterbassi*
 tentorij, pauillonibus, aulæis, & hospitio
 principis, quæ ipse curat tendi, consterni,
 & præparari, cum princeps sub dño degit:
 pro salario uero ipsi quadraginta, uicario
 uiginti quinque, ministris qui sub ipso sunt
 sexa-

Mechter. sexaginta numero & Mechter nominantur, quinque aspri indies dependuntur.

Mechterbassi Rursus & alius Mechterbassi, capitaneus tubicinum, tympanistarum, aliorumque instrumentorum succentorum, cui indies triginta aspri dantur, scribæ uero duodecim. Sub eo sunt ducenti Mechter, partim equites, partim pedites, idem stipendium cum prioribus recipientes.

Ad hosce concedit Imralis Aga. Vexillifer, magni principis, in cuius uexillo cauda equina pendet, in memoriam (ut mihi retulerunt.) Alexandri Magni, qui eam in capite, & in suis insignijs gestauit, ut ipsius numismata testantur. Idque ueteres duces fecisse testis est Virgilius de Aenea in-
quiens,

Christa quoque insignis equina.

Appenduntur uero Imrali quotidie ducenti aspri, estque dux omnium instrumenta musica tractantium, uel tentoria curantium.

In horum numerum refertur etiam **Arpaemyn.** paemyn, dux commeatus, cui cura feni, paleæ, hordei, auenæ, frumenti, omnisque pabuli pro equis commissa est, tam pacis, quam belli tempore, cui sexaginta, uicario uero eius triginta, scribæ uiginti aspri persoluuntur. Subsunt ei uiginti, quorum

quorum salarium inter octo & decem aspros definitur.

Nec uerò prætereundus Saraemyn, de- *Saraemyn.*
putatus ad complanandas & purgandas
uias, tam pacis, quàm belli tempore quin-
quaginta aspros indies recipiens, qua-
dringentis hominibus imperans, quo-
rum cuique ad quinque aspros nume-
rantur.

Nunc superest ut de officialibus quæ-
storij ministerij agamus, deinceps uerò lo-
quemur de suo consilio, & gubernatione,
ac tractatione negotiorum eius.

Initiò itaque sciendum est, Turcas uo-
care suum thesaurum Chasna. Impositio- *Chasna.*
nes uerò & subsidia, uestigalia, tributa, ali-
osque redditus Caraz. *Caraz.*

Primus uerò officialis ministerij quæstorij
est Casnadarbassi, thesaurarius pecuniæ pa- *Casnadare
bassi.*
latij, qui est Eunuchus & quasi præfectus
Gazæ, domicilium habens in Sarayo seu
palatio cum sexaginta aspris diurnis.

Post hunc duo Desterdar quasi generales *Desterdar,*
receptores, quorū uni datum est negociū
pecuniarum prouenientium ex terris uer-
sus Danubium, ut Seruia, Bulgaria, Bosna,
Valachia, & alijs, cū regionib. Asiæ, Syriæ,
& Aegypti Et pro salario ex principis, Ty-
mat seu ærario decem millia ducatorum
annuatim

annuatim habet, emolumentis & commodis quę maxima percipit, exceptis. Alter uerò recipit pecunias ex Græcia, qui magno Turcarum principe in bellum peregrè proficiscente Constantinopoli manet, instar eius Vicarij. Huic ex Tymar seu ærario sex millia ducatorum dantur, nec alijs commodis caret. Officium ipsorum est maxime autoritatis, & subiunt eis quinquaginta scribę ad referendas pecunias, in rationes: quorum diurnum stipendium inter triginta & quadraginta aspros continetur.

Vesnadar. Horum sodalitio adiuncti duo Vesnadar, appendentes ducatos & aspros: quotidiano salario uiginti asprorum remunerati.

Seraffiers. Itidem sex Seraffiers quasi trapezytę uel mensularij, ad examinandum aurum, argentum, & numisma, simili stipendio cū prioribus fruenter.

Casnadar bassi. Duo etiam præter hos Casnadarbassi, id est, thesaurarij extranei, unus Græcię, alter Asię, constituti ad hoc ut pecunias exigant, salario diurno quinquaginta asprorum sustentati.

Casnadar. Quilibet uerò eorum decem Casnadar sub se habet, eorumque quilibet totidem aspros.

Similiter

Similiter etiam duo Defteremyn, alter *Defteremyn.* Græciæ, alter Asiæ, qui præfecti sunt Tymar seu ærario, & rationibus pecuniarum quas percipiunt, Tymariolzi, id est, ex grario sustentari soliti: quinquaginta asporum salarium habentes, & decem scribas, quorum cuique quindecim indies persoluntur.

Mihi ab ipsis relatum est, redditus magni Principis ascendere ad summam quindecim myriadum ducatorum.

Porro uero magnus Turcarum Princeps non habet aliud consilium quam quatuor Bachas, quos ipsi uocant Visirbachas, id *Bacha.* est, consiliarios. Bacha autem est Bach ipsorum lingua, significat caput, ideo dici possent capitanei. Sæpius ipsorum saltem tres sunt, ut recēs accidit, cum essent Ayas *Ayasbacha;* bacha oriundus è Cymera, quæ est prope insulam Corphu, ab antiquis dictam Corcyram: Cassin Bacha Croata, & Ibraymbacha è Parga Epiri natus, cui tres filios *Cassinbacha. Ibraymbacha* Christianos Turca interfecit: perueneratque hic Ibraymus, quod educatus fuisset in Sarayo, cum magno Principe ad tantam auctoritatem & existimationem, ut absolutam potestatem haberet, & de rebus omnibus disponderet, ita ne magnus Princeps nō se implicaret, habebatq; parentem Chri-
B
stianum

ſianum Conſtantinopoli hominem inſi-
 ma ſortis, tabernarium adeò ebrioſum, ut
 in plateis publicis uino repletus inſtar be-
 ſtiæ obdormiret, nec Ibraymus eum à fœ-
 da ebrietate retrahere, aut ad honeſtæ ue-
 ſtis uſum adducere poſſet, etſi nihil operæ,
 uel ſtudiſ in eo prætermitteret. Nec lon-
 go abhinc tempore, magnus Turcarum
 Princeps alium Bacham creauit, Aireden-
 bey, quem nos appellamus Barbaroſſam.
 Intellexi uerò, quod præteritis diebus ali-
 um adhuc fecerit Mehemet Bacham. Ho-
 rum trium aut quatuor Bacharum quidā
 habent uiginti quatuor millia ducatorum
 ex Tymar, id eſt, ærario, quemadmodum
 Ibraym Baſſa, quidā uerò ſedecim & octo-
 decim millia, abſq; cōmodis, emolumētis,
 atq; muneribus, quę duplo plura ſunt. Sūt
 inter ipſos, qui ſex millia miniſtrorū ordi-
 nariorum ſuis ſtipendijs alant, omnes autē
 ſua palatia puerorum & puellarum, ut ma-
 gnus Princeps, habent. Ante hæc tēpora,
 & alij duo fuere, ut Perybacha, qui mode-
 rator magni Principis in eius iuuetute fu-
 erat. Pharathbacha Syrię uicarius, & Ach-
 matbacha, Cayri, & Aegypti gubernator,
 q cū Suldanū ſe cōſtituere uellet, à Turcis,
 qui ei præſtò erant, interemptus fuit. Hi
 Bachæ ingrediūtur cubiculū magni Prin-
 cipis,

Airedenbey.

Mehemet.

Perybacha.

Pharath-

bacha,

Achmat-

bacha.

cipis, atq; deliberāt & disponūt de omnib; negocijs, ad regni gubernationē ptinētib;.

Post hos est Mosty, qui est quasi ipsorū *Mosty.* Papa, protector, & declarator legis Mahometicæ, nec alijs rebus sese immiscet.

Duo Cadizlestier Talismāns doctores *Cadizlestieri* legis, ipsorum iustitiæ dicundæ prepositi, *Talismans.* quasi præsides, alter Græciæ, alter Asiæ, & uulgo aulam magni Principis sequuntur, & honoris ergo præcedunt Visirbachas, licet non sint tantæ autoritatis, ut hi. Ipsi constituunt & remouent ex suo arbitrio re exigente, Cadis, qui sunt Iudices prouinciarum, & quilibet ipsorum quotannis habet septem milia ducatorum, ex Tymar, seu ærario, & ducentos uel trecentos famulos, & decem scribas, quibus magnus Princeps stipendium soluit.

Deinde est unus Nassangibassi, tanquā *Nassangibassi* Cancellarius, qui signat literas nota & sigillo magni Principis, quod officium & ipsum magnæ est autoritatis, & existimationis, secundum à Beglerbeys. Quotannis uero ex Tymar, uel ærario, habet octo milia ducatorum pro stipendio, plus uero commodorum aliunde, & comitatus incedit magno peditum, & equitum numero.

Post hunc unus Baratemyn, qui dat & *Baratemyni.* distribuit dictas literas & mandata.

Huic indies numerantur quadraginta aspri, & subsunt ei decem scribæ, & duo uicarij, quos Græci Protogeros uocant.

Nunc antequam progrediamur ulterius, & ex aula discedamus, quia superius diximus de Iannissaris, inq̃ his consistere uires atq̃ potētiam magni Principis, ideò breuiter exponemus quales sint homines, & unde originem habeant

Iamoglan. Constantinopoli Aga, id est, capitaneus, est eorum, qui uocantur *Iamoglan*, aut *Azamoglan*. *Azamoglan.* *zamoglan*, qui sunt infantes tributarij, sic dicti, ut quidam uolūt, quod *Azamoglan* significet innocētes, & simplices, infantes, nihilq̃ sciētes : aut propterea, quod in Assyria addiscant, quam uocant *Azāmiam* : *Chamoglan.* ut uerò alij uolunt, dicendi sunt *Chamoglan*, id est, infantes Principis, aut domini, numero ad sex millia. Ipsorum Aga indies habet pro salario aspros sexaginta. Sciendum autem est magnum Turcarum Principem quolibet quadriennio mittere in Græciam & Anatoliam (quæ est Asia minor, à Græcis dicta *ἀνατολή*, uoce nobis Orientem denotante) ad abducendos filios masculos Christianorū, qui sunt subiecti huic oneri. Neque enim omnes ad id tenentur. Licet sæpe, quo plures consequatur & habeat Christianos tam magno
&

& intolerabili tributo atq; subsidio, quod
 ipsis Teloz, oneret, ut alij qui alioqui ab i- Teloz
 pso exempti & liberi sunt, propter penu-
 riam aliorum, cogantur & ipsi suos dare
 ita, ut interdum decem mille aut plures
 colligat, ex quibus elegantiores electos in
 suum Sarayum, uel palatium dimittit.

Reliquos uerò in Bursia, & Caraman-
 nia (quarum illa olim Bithynia, hæc Cili-
 cia erat) curat distribui, & dari agricolis
 atque pastoribus, ut ibi aut agris colendis,
 aut pecoribus pascendis, aut alijs labori-
 bus agriculturæ uacent, & assueſcant, in-
 durenturque ad labores perferendos, Tur-
 cicumq; idioma addiscant. Sub finem ue-
 rò exacti quadriennij, cum rursus mittit
 ad conquirendos alios, illi Constantino-
 polim euocantur & Agæ Azamoglanorū
 traduntur, ibiq; nutriuntur, & uestiuntur
 bis in anno, & in diuersis artificijs instructi
 inter Iannissaros distribuuntur, ut ipsis mi-
 nistrent, ex ministris Iannissari, ex Iannissa-
 ris uerò Solachler, & Silichtarler euadētes,
 aut ad alia officia cōscendentes. Quoad ue-
 rò in Bursia & Caramannia manent nullis
 impēsis magno Principi cōstant, qd' quib.
 seruiunt eos uestire atq; nutrire cogantur.

Porro superius dixi in Sarayo uel Pala-
 tio, in quo magn⁹ Princeps residet, esse cir-

Sultanes,

citer quingentos pueros. Præter id Sarayū uerò est, & aliud, in quo sunt suæ mulieres, & filij. Mulieres appellantur Sultanes, id est, reginæ, & sunt separatæ inuicem cū liberis, in sua quæq; custodia atq; comitatu, in quo magna est copia Eunuchorū, & iuuenularum circiter trecentas, quibus aniculæ præfectæ sunt, quæ eas suere atq; texere addocent. Iuuenularum quælibet aspris ad quindecim indies donatur, & quotannis bis in ipsorum Paschate, quod Bayram, ut antea dixi, uocant, uestiuntur panno bombycino: sicq; quædam ipsarū magno Principi placuerit, ille ea pro uxore utitur, eiq; pro unica uice mille aspros dono dat, & ab alijs separatæ stipendiū, & dignitatis gradum amplificat. Cum uerò hæ iuuenulæ, ad annum ætatis uicesimū quintum peruenēre, nec amplius magno Principi eas in seruitio suo retinere liber, elocantur Spachoglanis, & alijs ministris, ac seruis, pro ipsorum qualitate, & conditione, & in ipsarum locum aliæ in Sarayū substituuntur, ubi sunt Aga, id est, dux, Capigiz ianitores, alijq; ministri, quales in eo ubi ipse residet.

Pera. Iuxta ciuitatem Peram, quæ sita est è regione Constantinopoleos, nec alio quouam portu ab urbe determinatur, uoce de-

denotāte uim præpositionis Trāns, & aliud Sarayum est, in quo sunt quadringenti pueri, cum iisdem officialibus, ut in præcedentibus.

Andrinopolī aut Adrianopolī uerò duo sunt, uetus & nouum. In ueterē ducantur trecenti pueri: In nouo, quod est in ripa Marissæ, trecēti sunt Ianniseroti, omnesq; officiales, qui & in alijs.

*Andrinopolis,
uel
Adrianopolis.
Marissa olim
Hebrus dicitur.*

Ex hisce duobus Sarayis uel palatijs, & Perensi, sumuntur qui in grandius mittuntur, prout in hoc alij uel deficiunt, uel eorū translatione id euacuatur. Qua uerò parte Pera mare respicit, est armamentarium, quod ipsi Tersenal uocant, locus, ubi fabricatur, & cōseruantur triremes, & naues, in quo cōmuniter ducenti architecti, denorū & quinquaginta Protoz, id est, superintēdētes, duodenorū asprorū stipēdio indies operantur: his tamen ubi feriantur, saltem sex aspros recipiētib. Præter hos in eodem armamentario, & scriba degit, cui decem alij subsunt, & aliorum operariorum magnus numerus, quibus quaterni aspri indies numerantur. Tantū autem ipsis materiæ, eiusq; optimæ ad naues fabricandas suppetit, quantū desiderant: cæterū ipsi earum condendarum imperiti, maximè triremium. Nō etenim eas tā bo-

Tersenal, Armamentarium.

Protoz.

nas & tam agiles construunt, ut Christiani, sed crassas, graues, maleq; tractabiles, licet aliquot opifices Christianos habeāt, quibus tantum stipendij, quantum exigunt, soluant. Eidem armamentario omnibusq; officialibus in eo præfectus est generalis capitaneus, dictus Beglerbey maris, cui etiam iniuncta est cura classis, quotiescunque illa in altum progreditur. Id uerò muneris gerere solebat capitaneus Callipolitanus, quicumque is esset, sed aliquo ab hinc tempore magnus Princeps id delegauit atque commisit Barberossæ, qui officij huius ratione ex ærario percipit quatuordecim millia ducatorum, assignata ipsi in reditu insularum Lesbi, Rhodi, & Euboæ, unde triplo plus exigit: illa hodie dicta Methelin, hac uerò Nigroponto.

Beglerbey armamentario præfectus.

Callipolitanus capitaneus.

Lesbus hodie Methelin, Euboea dicitur Nigropontus.

Coynariz.

Antequam Barberossa constitueretur, Turcæ nihil aut parum noticiæ rei nauticæ habebāt, exceptis per paucis piratis. Quin & nū hodie cum classē adornare uolunt, pastores quos ipsi uocāt Coynariz, id est, opiliones ex montibus Græciæ & Anatoliæ sumunt, eosq; triremibus imponūt ad uelificandum & seruiedum in nauibus, ad quæ usq; adeo inepti sunt, ut nō tā ea præstent, quā naues detineant. Et hæc causa est quod Turcæ in mari hactenus nihil laudabile

dabile gesserint. Veruntamen dictus Barbarossa eos nonnihil informauit, habilioresq; reddidit.

Nimium ferè immoratus sum circa Cōstantinopolim et curiā magni Principis, et tamen nō dixi omnia, nec etiā omnia mihi cōstant, præterq; quod & maius ingenium quā meū sit ad inquirendā formā tantī regni requiri agnosco. Nūc uerò breuiter dicā de ratione gubernationis prouinciārū, & de ordine militię suę, quantum cognoscere licuit.

In qualibet Prouincia rector est, quem uocant Beglerbey, quod nostra lingua sonat Dominum Dominorum.

Primus itaq; est Græcię Beglerbeius, sub qua comprehenduntur oēs regiones, quas Turca in Europa tenet, & est omnium maximus. Ex Tymar seu erario quotānis habet sedecim millia ducatorū: Cæterum triplo magis exigit. Sub eo est unus Desterdar, id est, thesaurarij, cui tria millia ducatorū soluuntur, & centū scribæ administrantes rationes ærarij, & pecuniarū, quæ Tymario tis penduntur. Porro Beglerbeius sub se triginta Sangiagler, aut Sangiacos habet capitaneos copiarū equestriū, quę sunt diuisæ per signa & uexilla, quę ipsorū lingua Sangis appellātur. Hi uerò Sangiaci, quot

Beglerbeius
Græcia, est
maximus o
mnium in re
gno Turcico.

Sangiagus e
questrium co
piarum capi
taneus.
Sangis,

B 5 annis

annis partim octo, partim decem, partim duodecim millia ducatorū, ex Tymar, uel ærario recipiūt, & in principalibus ciuitatibus prouinciarum cōmorantur, ad cōtinendum eas in officio, & pace. Ipsīs porro *Sobassiz.* subsunt quadringēti Sobassiz, aut plures, qui sunt quasi uicarij, distributi per minora oppida, ad eundem finē, quotannis mille ducatorū stipendium habentes, & complures *Flamboler.* Flamboler, quod signum seu uexillū denotat, duces, & capitaneos ducētorū, trecentorū, quadringentorū, & quingentorū equitū, qui mittūtur per Beglerbeios, & Sangiacos, hūc, illūc, necessitate postulante, quo celeriter, ac maturē emergentibus negocijs pspiciatur. Sub istis autē Sangiacis, triginta mille Spachi sunt, quorū quilibet meret tribus aut quatuor equis, producentis ducatis annuis, & omnes sunt Azamoglan, ac serui magni Principis.

Tymariota. Præter has, etiam in Græcia sunt uiginti millia equitum, qui Tymariotæ uocantur, non plus, quàm quadraginta ducatos pro salario annuo recipientes, subiecti Sangiacis.

Atengi. Vltcrius etiam sexaginta mille Atengi, periclitatores, qui ab aliquot Latinis autoribus dicuntur Aconizij, quos interpretatur fatales, equites euntes, absq; ullo stipendio

dio, uel salario, sed solum liberi, & exempti à cōtributionibus, tenenturq; ciuitates ijs transeuntibus, atq; ad seruitium Principis proficiscentibus, uictum præbere.

In ASIA sex sunt Beglerbeij, Primus est Beglerbeius Anatoliæ, cuius administrationi cōmissæ sunt, Pontus, Bithynia, Lydia, Phrygia, Meonia, & Caria, regiones, cōprehenisq; sub appellatione Anatolię. Ex Tymar seu ærario, quotannis illi quatuordecim millia ducatorū soluuntur. Eiq; parent duodecim Sangiaci, qui habēt ad sex millia ducatorū quotannis, & Sobalsiz, ac Flamboler, & duodecim millia Spachorū,

ASIA sex
habet Begler-
beios.

Primus Ana-
tolie Begler-
beius.

Secundus, est Beglerbeius Caramaniæ, quæ antiquitus Cilicia dicta est, & Lycia, Lycaoniæ, atq; Pamphylia, qui ex ærario, decem millia ducatorum, & sub se septem Sāgiacos, & septē mille Spachos habet, eo dē stipēdio, atq; salario, quo alij pcedētes.

Secundus Be-
glerbeius Ca-
ramaniæ.

Tertius, est Beglerbeius Amasiæ, & Tocat, quę est Cappadocia, Galatia, & Paphlagonia. Is habet octo millia ducatorū, ex Tymar, quatuor Sangiacos, & quatuor mille Spachos, parī cum prioribus stipendio fruētes. Huic Trapezus subiacer.

Tertius Ama-
siæ & Tocat
Beglerbeius.

Quartus, est Beglerbeius Anādulæ, quā alij uocant Aladulam, hi sunt montes Armenię, ueterib. dicti mōs Taurus, nūc uerò

Quartus A-
nandulæ Be-
glerbeius.

Cocaz,

Taurus hodie Cocaz, quorū una pars Cancasti nomine appellatur. Huic Beglerbeio decem millia ducatorum numerantur: eiusq; Imperio subsunt septem Sangiaci, & septem mille Spachi. In eadem uerò Prouincia triginta mille equites sunt, sine stipendio merētes, immunes à subsidijs, ut Aconizij Græciæ.

Quintus Mesopotamiæ Beglerbeius. Edessa metropolis in Mesopotamia. Beduini qui?

Baldac.

Quintus est Beglerbeius Mesopotamiæ, quā Turcæ appellant Dierbech, cuius metropolis est Edessa dicta in Sacris literis Ra gez, & à Gallis Rohatz. Sub huius administratione cōprehensa est pars magnæ Armeniæ reliquā enim tenent Sophus, Cordini, & Beduini, qui sunt populi mōtani à quibusdā Turquimans, ab antiquis uerò Medi dicti, habitī p populis militariib. & bellicosiss, cōfines Bagadet uel Baldac ciuitati Assyriæ à Gallis dictæ Baudias, quam quidā Babylonē esse arbitrantur: alij uerò Niniuen metropolim Assyriæ. Hic Beglerbeius, ut dicitur, triginta millia ducatorū ex Tymar uel ærario habet, & sub se duodecim Sāgiacos, uiginti quinq; millia Spachorū, qui maiori stipēdio donātur quā alij, eò quòd sint in liminibus uel finibus terrarum Sophi.

Sextus Cayri uel Aegypti Beglerbeius.

Sextus est Beglerbeius Cayri uel Aegypti triginta milliū ducatorū stipendiū, sedecim Sangiacos, uiginti millia Spachorū habens.

habēs. Sangiacis octo millia ducatorū annuatim Spachis ducēti numerātur. Huius administratio sese extēdit usq; ad mare rubrum, Mecha aut Mecquam ciuitatem, ubi Mahometi corpus est, & cōtinet Arabiā desertā, & partē Arabiæ fertilis, quæ fœlix dicitur, licet non tota Turcico Imperio pareat. Plurimi .n. illic domini sunt, quorū quidā partes Sophi, alij Turcæ sequuntur, inueniunturq; qui neutrum recognoscāt. Ex altera uerō parte cōtermina est Assyriæ, quæ hodie Azamiā dicitur, subiecta Imperio Sophi, & in longitudine de Mesopotamiā usq; ad Liueros uetustis Hiberos dictos sese extēdit. In Spachis porro secūdū robur magni Principis consistit, quod per magnū futurū esset, si omnes æquē strenui essent. Ad pedites sanè quod attinet, exceptis Iannifarīs non sunt, qui aliquid ualeant. Nam ordinis seruandī ignari sunt, nec unquam illum addiscent, natura ipsorum eius incapace.

*Mecha.**Arabia fœlix.**Azamia.**LIVERIO-
lim HIBE-
RI.*

Restat ut loquamur de natura, moribus, conditione, fide, & uita ipsorum in genere, id quod summarie, & quoad eius fieri potest, breuissimè facturus sum.

Itaq; ut ad rem perueniamus. Adorant Turcæ unū solū *DEVM*, creatorē cœli & terræ, qui ipsis (ut aiunt) misit legem suam
Cultus Turcarum.
 per

- Alcoran.* per prophetam Mahomet scriptam, in Alcorano, id est, lectione, aut uera lege: aliter
- Alphurcan.* uerò a quibusdam dicto Alphurcan, quod distinctionem, aut redemptionē denotat.
- Mahomet uixit temporib. Heraclij.* Vixit autem Mahomet, Anno sexcentesimo uicesimo, tēporibus Heraclij, qui Phocæ parricidæ successit, in Gallijs, regnante Dagoberto rege, cum Longobardi in Italia dominarentur, fuitq; Mahomet natus, ex genere dicto Corasch. Et quemadmodum nos Christianos appellamus, sic Turcæ se Musulmans, uel Messelmans, id est, saluatos, nos uerò ipsorum lingua Caours, id est, infideles nomināt, & maximè quidem Græcos, quos nihili faciunt, atq; contemnunt, quod quasi non resistentes ob priuata odia, intestinas dissensiones, & simultates, eos subegerint. De Latinis tamē honorificentius sentientes, eosq; homines militares, & bellicosos esse prædicantes, quos Freins, id est, Freins, id est, Francos appellant: neq; etenim differentiā linguarū, & nationū harū scire solebāt. Fundamentū uerò ipsorū fidei in hisce uerbis consistit: LAHILAHE, HILALLA, MEHEMET RESVLLALLA TANGARI BIR BEREMBERAC, id est, DEVS EST DEVS, NEC EST ALIVS DEVS, MEHEMET EST NVNCIVS, AVT CONSILIARIVS DEI, DEVS SOLVS

SOLVS, ET VERVS PROPHETA.

Quæ uerba, si Christianus uel ex imprudē-
tia, uel aliâ ratione, in ipsorū natione alijs
audientib. pñciauerit, aut ipsorū legē re-
cipere, aut mortē subire cogitur. In locū no-
stri Baptismi, ipsi circūciduntur, ut Iudei, li-
cet Circūcisionem parū curēt, sepius enim
infantes ipsorū quinq; uel septē annos, uel
etiā plures attingūt, anteq; circūcidātur, &
cōplures incircūcisi moriūtur. In circūcisi-
one uerò magnā festiuitatē cōiuij; pōpā
agūt: nulla etenim melior ipsi: hilarius lar-
giusq; sese inuitādi occasio esse uidetur. Sa-
cerdotes ipsorū Mescen, & tēpla Meschit
cūtur, quæ nuncq; ingrediūtur, nisi pro DEI
adoratione, & inclinationibus, quas uocāt
Czalauat, et quinquies in die eas faciūt: pri-
mā mane, secundā in meridie, tertiā ad ue-
sperā, quartā tēpore serotino, quintā cum
cubitū cunt. Neq; uerò tenētur adire tēpla
p inclinationibus præstandis, si nolint, sed
extendunt solum in terrā, ubi sunt, sudari-
olum, aut lintecolum album, faciem super
id quinquies inclinantes, manibus pecto-
ri impositis. Horæ inclinationum ipsi in-
dicantur, per Talismans sacerdotes, qui in
turres templorum cōscendentes, alta uoce
pclamāt, uoces superius positas, obseratis
cum digitis auribus suis. Mulieres cum ui-

Circumcisio.

*MESSEN sa-
cerdotes.*

*MESCHIT
templa.*

Czalauat.

*Ritus cultuū
Turcicorum.*

Talismans.

*Mulieres Tur-
cicae immunda-
e.*

ris templa non ingrediuntur, quod incircū-
cisæ sint, unde immundæ reputantur, & a-
pud illos dicitur, ipsas non ingressuras Pa-
radisum, sed māsuras præ foribus cū Chri-
stianis, qui benè legē ipsorum seruauerint.

*SVNET in
circumcisus.
Fides Turca-
rū de Christo.
MERIEM
ANA mater
Dei.*

Pro magna iniuriā apud ipsos habetur, si
quē Sunet, id est, incircūmcisum appellēt.
CHRISTVM dominū nostrū in magna ue-
neratione habēt, & credunt eū natū ex uir-
gine Maria, quā ipsi appellant Meriē Ana,
& a Deo prælatam omnibus creaturis, An-
gelo ei annunciante ipsā concepturā ē san-
cto Spiritu uerbū DEI quod nominaretur

*IESSE uel
ISSA BE-
REMBER.*

IHESVS, quē ipsi appellāt IESSE uel ISSA
Berember, id est, Ihesum Prophetam. De
quo etiā dicitur in ipsorū Alcorano capite
Elnesā, id est, de mulierib. non esse dicendū
de Deo nisi ueritatē: NAM IHESVS CHRI-
STVS EST DEI VERBVM, QVOD MISIT IN VIR-
GINEM MARIAM PER SANCTVM SPIRITVM.

*Lex Turcica
de blasphem-
ia.*

Si quis eū blasphemauerit Turcus, Iudæus
aut Christianus ille punitur non secus ac si
Mehmet blasphemasset. Pæna uero bla-
sphemix sunt 50. ictus fustium, & multa
pecuniaria. Non credunt eum mortuū per
manus Iudæorum, sed aliū fuisse quem
pro ipso Iudæi ceperint. Honestiorē enim
meliorēq; hominem & præstatiōrē Pro-
phetam fuisse, quam qui debuerit iniuriā
affici;

*Pæna blasphem-
ia.*

affici à tam perdita gente Iudæorum, quā
 habent p̄ uilissimā totius mūdi, hos appel
 lantes Chifout, uel Chifoutler, eosq; tāto *Chifout, &
 Chifouler.*
 odio atq; contēptui habentes, ut ne quidē
 in ipsorū sodalitiō comedere dignētur, nec
 iūgi matrimonio Iudæis, licet sēpius Chri
 stianas ducant, quas uiuere ipsarū legibus
 pmittunt, & delectantur cibū capere cum
 Christianis, Adhēc quod maius est, si Iudæ
 us uellet abnegare suā legē, & Turca fieri,
 nunquā reciperetur, nisi prius sacra baptis
 matis aqua ablutus, & Christianus factus
 sit. Inter sacras literas habent nostra Euan
 gelia, quæ uocant Ingil, sed ex ijs decerpūt, *Ingil,*
 & adimunt p̄sionē Christi, dicentes, eam
 in irrisiōnem Christianorum à Iudæis ad
 iunctā esse. Picturas, imagines, atq; sculptu
 ras nō ferunt, idq; ex lege Mosāica tenent.
 Dicunt orationē Dominicā, ut nos, in lin
 guam Arabicā translātā, quasi de uerbo ad *Oratio
 Dominica,*
 uerbū. Diabolū, qui ipsorū lingua est Sei
 than, exhorrescunt, ut & nos. Ante præca
 tiones, & inclinationes lauant pedes, ma
 nus, ac uultū cum toto corpore, in priuato
 quoties id facere possūt. Similiter & se ab
 luūt post oēs egestionēs, & exonerationes
 naturæ, in quibus tam uiri, quā fœminæ
 tantā honestatem seruant, ut pro máximo
 pudore ducant, uideri uel deprehendi, id
 C quod

- quod exprobrant Christianis, eos appellando Chunup Caour, id est, sordidos, spurcosq; Christianos. Duas quadragesimas quotannis agunt, quas Ramadam appellant, & quolibet tempore per mensem
- Luna.* ieiunant, quem uocant Lunam, toto quidem die à cibis abstinentes, sed tota nocte genio indulgētes. In ipsorū Paschatis, quæ
- Bayram.* Bayram uocant, magnas inter se salutationes faciunt, sibi inuicem bonū diem, & felicem annum precantes, ut nos primo Ianuarij die. Non incidunt autē dies isti festi in idē tēpus, sed unus aliquando in Aestatem, alter uerò in Hyemē, aut in Ver, uel in Autumnū: quod ppter accedit, quod ipsorū anni ratio nō subducitur secundū so-
- Hay.* lis, sed lunę cursum, quā ipsi Hay nomināt, & in magno honore habent, p̄cipuē crescentem. Visam incōtinenti salutātes, & in primis in bellis maximo clamore, alta uoce, bōbardarū displosionibus, sonitu & clangore tubarū. Eius etiā figuram mulieres & pueri in collo, atq; auriculis pendentem, gestant, ut nos imaginē crucis Christi, eam quæ Nalcha nominant, quod representet formam soleæ ferreæ equi.
- Nalcha.*
- Deruiz.* Præter ipsorū sacerdotes, qui sunt ME-
- Sophiz.* SEN, & TALISMANS, habent &
- Dēscher.* Deruiz, Sophiz, Demscher, Serifz, aliasq;
- Serifz.* species

species religiosorum, differentes in uestitu,
 & ceremonijs, ut & nostræ Natura uerò
 Turci sunt superstitiosi, credētes miracu- *Turce sub*
 tis, somnijs, prophetijs, & diuinationibus, *perstitiosi.*
 inter quas uidi eos uti cera liquefacta in a-
 quam cōiecta, & fabis signatis, alijsq; diuer-
 sis modis. Certò p̄destinationē credunt, &
 quod in ipsorū fronte hora mortis scripta
 sit, quā effugere non liceat, unde bestiarum
 more pericula adeunt, præcipuè uulgus: nā
 potētiores nō sunt eius opiniois. Sāctos
 quoq; habēt, quos inuocāt in certis necessi-
 tatibus & morbis, ut & aliqui Christiani.
 Nostrorum uerò sanctorum nullū norunt,
 excepto D. Georgiū, quem uocant Dere- *DERE*
 letz Bozatie, id est, equitē in equo leucopē *LETZ*
 ato, & ut mea fert opinio, eum non alia de *BOZAT*
 causa honore p̄sequuntur, quā quod pictus *LE.*
 sit instar hominis militaris, cui hominum
 generi magnum honorem deferunt.

Si qd boni in ipsis est, hoc est, quodd chari-
 tatem libēter exercent, & crebra hospitalia
 fundant. Quantū ad uictū & potū ipso- *Ritus Tur-*
 rū attinet, satis sordidi sunt, in terra recum- *carum in*
 bentes, cruribus in crucē plicatis, circa ro- *capiendo*
 tundā tabulā ualdē demissam: à ditioribus *cibo.*
 coopertā, pellibus maioricis, q̄ deauratæ
 sūt flosculis: à tenuiorib. uerò genit̄o planis:
 q̄ tabula circūdata est linteo lōgo & stricto

quo utuntur pro mantili ad abstergendas manus.

Cibus Tur-
carum qua-
lis.

Potus.

Omniū ipsorum delicatissimi cibi sunt dulcia, & caro concisa cum multis cepis & aromatibus: quotidiana uerò oryza & mel. Vinū lege ipsis est interdictum, sed alium potum conficiunt ex prunis, melle, & uuis pasis, quo ditiores utuntur: uinū etiam bibunt, si in id inciderint, eoq; se inebriant, p̄sertim homines militares, q̄ id pro crimine nō ducunt, sed sepius ex pposito faciūt, uel cōflictus, uel oppugnationis tempore: Quod si uinū non inueniant, comedere cōsueuēre herbā, quā ipsi Afīō: pharmacopolaē uerò Oppion esse dicunt, q̄ omnē metū, sollicitudinē, curā & anxietatē ipsis eximit.

Afion.

Oppion.

Hoc etiā apud illos laudandū, qđ nuncq; utatur papyro, in qua sit scriptura, ad rem spurcā, uel inhonestā, ne quidē etiam ad pecuniā obuoluendā, ob metū, ne nomē Dei illi cāscriptū sit, quamobrē etiā sibi cauens super eam incedere, uiam uē facere.

Iumar.

Dies nobis Veneri sacer, illis Dominicus est, & eū uocant Iumar, etsi à laboribus nō ferientur, ad minus post meridiē, & noster

Bazar.

dies Dominicus ipsis est Bazar, id est, mercatus, eo etenim die ipsi suos mercatus celebrant.

Ad rem familiarem ipsorum & familiā quod

quod spectat, permissum est ipsis habere, *Res familia*
 atq; fouere tot mulieres, quot alendis sunt *res, & familia*
 sufficientes, non tamen habent, nisi unicā *lia Turca-*
 legitimæ desponsatā, minimè obstante le- *rum.*
 ge, q̄ ipsis permittit ducere usq; ad 4. Mu-
 licres ipsis dotē non adferunt, sed uiri patri
 ac matri pecunias donant, ut filias ipsis elo-
 cent, magna q̄ festiuitate nuptias celebrāt.
 Nihilominus tamen, si postea alterutri cō-
 iugum matrimoniū displiceat, ipsis liber- *Diuortium*
 tas separationis relieta est, & integrū cuiq; *Turcis libe-*
 ad alterius matrimonium transire. *rum est.*

Mulieres nunq; domo egrediuntur facie *Ritus mulie-*
 aperta. Et cū elocatae sunt ædes parentum, *rum Turca-*
 uel fratrum, non frequentant, sed matri, so- *rum.*
 roribus, & consanguineis inuifere licet.

Ipsæ capillos tingunt, ut & manuū, & pe-
 dum superiores partes, herba, quā C N A C N A *herba.*
 uocant, representāte folia myrti, eamq; im-
 buūt liquore malorū punīcorū, aut cytrio-
 rum, unde ipsarū capilli, pedes, & manus
 fiunt ualdè rubicundæ, præsertim ungues,
 id quod sæpius eas facere uidi, non durat
 aut iste color nō diutius 14. diebus, aut tri-
 bus septimanis, tunc etenim reiterandus
 est, eūq; pro magno ornamento, atq; deco-
 re habent. Ipsarū uestimenta omnia sunt in *Vestitus.*
 anteriori parte aperta usq; ad pedes, exce-
 pto indusio, quod inter eundum uidetur,

plerūq; ē multitiō factū, circūdatum seg-
mentis ex filo aureo usq; ad strophiiū colla-
re. Tenuioris aut cōditionis utūtur, confe-
cto ex tela, aut uariata, aut pellucida, prete-
xta tamē lemniscis: & desup cinguntur lar-
ga zona, quæ bis ipsarum corpora ambit.

*Vestimenta mulierum Turcicarū nihil, uel parum dif-
ferunt à ui-
rorum habi-
tu.* Vestimēta uerò ipsarū nihil differunt ab
habitu uirorū, præterq; quod parūper sint
in pectore coarctata manicis æque longis,
strictis, ac pendulis, ut uirorū. Viris in no-
stris uestimentis nihil absurdius uidetur, q̃
subligacula caligarū, q̃ ipsis summoperè di-
splicēt, & p̃ inhonestis habent, nec Græcis
ea portantib. & si inueniant Christianū eo
loci, ubi ipsi prævalent, ea illi amputant.

Zelotypia Turcarum. Sunt prætereā admodū zelotypi, superbi
& iactabundi, & in uniuersum oēs ita arro-
gantes, ut somnient, nō esse nationē in toto
terrarū orbe ipsis equalē, uel comparandā,
& arbitrētur se toti mūdo subiugādo suffi-
cere. Colunt milites, & præ omnibus nobi-
litate: nā si Christianus ipsorum legē re-
cipiens, ipsis psuadere potest se nobili pro-
sapia natum, honorem ei deferunt, cumq;
Cheleby. Cheleby dicunt, id est, nobilem.

*Cymeterræ. Genius Tur-
carū qualis.* Delectantur uestitu splēdido, & opulen-
to, & inter alia acinacibus & gladijs, quos
ipsi Cymeterras uocāt, auro, & argento or-
natis. Natura sūt homines hebetis crassiq;
ingenij,

ingenij, pigri, ociosi, nihili, & plerūq; inglu-
 uiei dediti, adeò, ut totum triduū mense as-
 fideant, non surgētes, nisi lotij reddēdi gra-
 tia, & si somno capiātur, eodē loco obdor-
 miāt: nuncq; tamē rectē exhilarātur, nisi ui-
 no, quod, licet ipsis interdictū sit, à Christia-
 nis & Iudæis cōparant. Quantū mihi uide-
 re, & cognoscere licuit, ualdē accedunt ad
 Germanorū mores, præsertim in pulchritu-
 dine & uenustate corporū, linguę suę pro-
 nunciatiōe, & magnanimitate bellica, li-
 terarū cognitiōe ipsis inferiores, nullius,
 nisi legis suę periti. Veruntamen Princeps
 aliquot libros philosophicos Aristotelis
 habet, traductos in linguā Arabicā, in qui-
 bus aliquādo legere solet, ut & p̄decessores
 sui factitabant. In bellis secū ferunt ma-
 gna uolumina chartarū cōscriptarū, in me-
 dio quarum depictę sunt formę gladiorū,
 hastarū, arcuū, sagittarū, & pugionum, sibi
 imaginātes, se ipsis à læsione & uulneratiō-
 ne immunes fore. Omnis generis luxuria
 ad quā p̄pensissimi sūt, ipsi cōcessa est, nec
 in militiā eunt, nisi uī, & ictibus fustiū com-
 pulsi, præsertim si periculū subesse sentiāt.
 Auarissimi adhęc omniū gentiū. Domus
 ipsorū paruę, humiles, curtaq; suppellecti-
 le, & nullo ordine instructę sunt, & inferio-
 ri parte aulęis uel tegetib. cōstratę, ut dixi,

unde cū calceis eas nō ingrediuntur, sed p̄ foribus relinquūt eos, facile. n. exui possūt ac detrahi, ut nostrę crepidæ, appellati lingua ipsorū Posmach: ij uerò, quibus in profectionibus, & in agris utuntur, & in pedibus retinent, Papouch uocantur.

Dormiunt in hypostromatis ex subtili lana, coopertis serico, & alio panno bycino p̄ cuiusq; facultatibus: non. n. plurimis utuntur. Lintheamina ipsorū conficiunt ex crassa tela, cooperta opere ex serico acuminato pulcherrimo & singulari, ita ut lintea non uideātur, cuiusmodi operis quā plurimū inuentū in munitissima urbe

Methone, à nostra classe in Pelopōneso capta. Comedunt ex uasis æreis incoctis largis, atq; profundis. Non curant ædificare, uel acquirere quicq̃: p̄cipue uerò serui magni Principis, quod ipsis morientibus ille tertiam partē omniū bonorū occupet, sæpius etiā uniuersa bona potētiorū, ut sunt Bassæ, & Beglerbeij, liberis stipendium ex ærario cōferens. Utuntur & alijs moribus, & rationibus uiuendi, quas cōmemorare minime necesse est. Quapropter cū nonnulla de hisce dixerim, finem faciā iam fere modum prætergressus.

Ad extremū magnus Princeps, q̄ hodie rerum potitur, dictus est Sultan Selyman.

Nam

Nam Sultan uel Soldan uel Souldan lingua Maurítana denotat regem uel principem, aut superiorem, & sic eum Turcæ appellant, quando de eo familiariter loquuntur. Verum cum per reuerentiam eum nominant tunc solum Vnghiar dicunt quod *Vnghiar.* quasi maiestatem sonat. Interim dicunt Sultan Selyman Cham, quod pronuntiāt *Cham.* Tchaam, quæ uox denotat Dominum, sed lingua Tartarica, nō Turcica, id quod mea opinione nonnullos Latinos mouit, eum uocare Sultanum Soleymānum Psacum *SULTAN,* Ego eum à Turcis audiui nominari Badi- *SELEI-* chaa & Badichaum. Seleymannus uerò tē- *MAN,* pore, quo hæc scribimus quinquaginta an- *PSACVS,* norum uel circiter est, & ut cognoui, pro- *Badichaa* cere stature, macilentus & disparis propor- *Badichaum* tionis, facie fusca, capite raso, uno cirro in *EffigiesFor* uertice saltem relicto, pro more Turcarū, *ma Sultan* quo melius collocent suum Tolopā, quod *Selymanni.* est ornamentum capitis è Sindone, fronte *Tolopā.* eleuata & larga, oculis prægrandibus & nigris, naso alto & nonnihil incuruato uel aquilino, mystace longo & rubro, mento raso forcipe nō nouacula, collo longo, gracili, & pendulo, natura melancholica, pauci sermonis, risus, naturæ ad iram præcipitis, & omnibus ludicris exercitationibus alienæ. Cætera uerò habitus, uirtutum

C 5 compos,

*Oblectamē-
ta Sultani Se-
leymani qua-
lia.*

compos, & uix bonus inter suos, legis suæ cultor, moderatus & temperans, pacis & tranquillitatis studiosior ullo suorum antecessore, quod Turcæ ipsius pusillanimitati ascribunt. Ad hæc benignus & humanus, fidei & promissorū obseruans, nec offensarum tenax. Oblēctamenta ipsi sunt lectio librorum philosophicorum & legis suæ, in qua ita instructus est ut suus Mosty, nec ipse in eius cognitione ulteriores progressus facere queat. Liberalis non æstimatur sed parcior restrictiorq; suis antecessorib. Obnoxius est gubernationi atq; consilijs, eorum quos amat, & quibus confidit, quāuis aliquando abstinatus & capitosus inueniatur. Ter in hebdomada coram ipso historię antecessorum leguntur, quibus non patitur inseri ullum mendaciū ipsi cognitum, nec adulationes, sed solum uerū, purum, & nudum factum exponi, nec alijs rebus insistit, uel intendit quā machinationibus & artibus contra uicinos & alias gentes usurpatis, uerisque narrationibus concernentibus tractationem rerum. Habet filium Mustapham ætatis annorum triginta circiter, qui est præses Iconij & omniū maritimarum regionum Magnesiæ, quæ respiciunt insulas Chium & Lesbum, Rhodum uersus ubi ipse residet.

Mustapha.

Nunc,

Nunc, quo narratio absoluitur, & quibusdam satis fiat, admirantibus Turcarum principis potentiam indies augeri, nihil uerò eum perdere, dicā quo ordine & quibus rationibus utatur in prouincijs acquiritis, & quomodo ipsas gubernet.

Quando itaq; cepit uel debellauit regionem, primo omnium demolitur & destruit omnes munitiones quæ ipsi nihil seruire uel alicuius momenti esse uidentur, ut & mœnia omnium aliorum oppidorum. Et si in iisdem sint familiæ opulentæ atq; potentes, uel habentes fœdera cū exteris principibus, illas inde transfert in alias nationes iam ipsius obedientiæ assuetas, inq; ea confirmatas. Veruntamen unum quemq; permittit uiuere in sua lege ac fide, nec quenquam ad eam abnegandam adigit, id quod eo consilio facit ne penitus eos perdat, uel ad desperationem compellat, cum & id in ipsorum lege uetitum sit. Deinde mittit Sangiacos & Spachos tam magnis impositionibus atq; oneribus populum onerātes, ut impossibilis sit ei rebellio. Adhæc nō relinquit populis ulla arma, nec potestatem prouincia exeundi uel militandi alteri, sed eos domi paratos esse cogit re exigente, n̄s q; cibo dato fossoribus & operarijs utitur.

IUSTICIA in prouincijs per præsides & Sobassos

Potentia Imperatoris Turcici quomodo cōseruetur.

*Iustitia ad-
ministratio
Turcarum
qualis.*

Soballos summarie & peracerbe admini-
stratur: Verum negotia Imperij per ipsum
& Bachaz tractantur & expediuntur. Ra-
rò enim magnus princeps, cū alio suorum
subditorum sermones cōfert. Dat quidem
audientiam nuntijs] & legatis exteris, præ-
cipuè munera offerentibus: de nulla uerò
re cum ípsis familiarius cōmunicat, solum
modò causam aduentus audiens, qua co-
gnita nihil respondet: aut si quidquā respō-
derit responsum hoc est, Audiui te, recipe
te ad Bassas, qui te expedient, postea nulla
ípsis eum uidendi copia est. In more habet,
ne prior legatos mittat: cæterum si quis ini-
tium fecerit, cōtentus est, ut ille continuet,
& ut sui quoq; mittantur ad ipsum.

*Mos Seley-
māni in mit-
tendis lega-
tis qualis.*

Ex dictis satis uideri potest Magno Prin-
cipi non esse peditatum saltem bonum, &
quod in suo exercitu semper sit magnus
numerus Christianorum, classis ipsius ma-
lè instructa hominib, & bonis nauibus, &
quod comitatus ipse seruis constet, terre
à Christianis habitetur, ex quibus suas co-
pias conflet, nec in medijs regionib. ullus
locus occlusus inueniatur. Vnde credendū
ipsius imperij magnitudinis autorem esse
DEVM, qui id adeò omnis politix expers
propter nostra peccata seruat, non autem
prudētia, industria, uires, uel uirtus guber-
natorū eius.

DE

DE INCREMENTO

ET PROGRESSV IM-

perij Turcici.

Am me officio defunctum, & tibi me satisfecisse putabam, expositis ijs quæ mihi de rebus Turcicis constant: Nunc uerò

etiam petis progressum Imperij ipsorum, per seriem à patre in filios, & quomodo acquisierint tot terras ac regiones, quas hodie possident, nec consideras negocia quibus sine intermissione occupor, uel quod memoria destituar, ad conscribendam historiam rerum, quæ ducentis annis & pluribus in remotis atque longinquis terris acciderunt. Quapropter si nō omnia dixerō quæ desyderas, me excusatum habebis: nam oportet me facere quod cupis, siue id bene, siue malè fiat.

Anno itaque millesimo trecentesimo, tempore quo Heinricus septimus factiones Gibellinorum & Guelphorum in Italia resuscitabat, & Philippus pulcher in Gallia regnabat, in Anatolia seu minori Asia erat aliquot duces Turcici. Hæc enim gens illuc remanserat post expeditionem Godefridi Bulionij, & illuc sedes habuerat ante,

*Nicea urbs
olim.*

*Antigonia.
Solymānus.*

*Otoman.
Caraman.*

*Affan uel
Azam.*

*Othmābeg
qualis.*

*Michaël
Marcus.*

*Michalogli.
Marcozogli.*

Auramy.

Auramogli.

*Euxinū ma
re.*

ante, & tunc exercitui Christianorum sese
opposuit ad urbem Niceam olim dictam
Antigoniā, sub quodam duce nomine
Solymanno. Deinde centum anni & plu-
res sine nominis ipsius mentione transie-
runt usq; ad dictum tempus, quo in Ana-
tolia plures duces, inter hos Otoman, Ca-
raman & Assan uel Azam, cognominati
Begy uel Bey, quod dominum significat,
erant: At illi auferunt Y, & dicunt Othmā-
beg, Caramanbeg & Assambeg. Othman
beg, qui homo impiger, audax, & bellorū
appetens esset, foedus inibat cum duobus
apostatis Græcis & uno Turca: quorum
illorum alteri Michaël, alteri Marco nomē
erat. A' Michaële descendunt Michalogli,
quorum prosapia adhuc durat: ut & Marci
dicta Marcozogli. Turca uerò nominaba-
tur Auramy, ex cuius linea prouenerunt
Auramogli, de quorum quidem progenie
uel posteritate nullus, quod constet, inue-
nitur. Ipsorum uerò successores sunt habi-
ti pro natis è sanguine regio, & linea Otho-
mannorum deficiente, imperium Turci-
cum ad ipsos deuoluitur. Horum uerò triū
auxilio Othmanbeg ad auctoritatē & po-
tentiam peruenit, & aliquot ciuitates pon-
tico seu Euxinō mari adiacentes subegit,
imperioq; Turcarum adiunxit, inter alias
ciuitates

ciuitates Syuā, Græcis antiquitus Sebastia, *Syua olim*
nobis Augustā Caramā aut in Ciliciam, & *Sebastia.*

Assam in Persiā se recipientes, utriq; nationis à se indidere Cilicia à Caramāno, Persia *Cilicia.*
uerò & Parchia ab Azā Azamīa appellata, *Persia.*

Hi duo eorumq; successores semper Othomānicę stirpis persecutionē pertulēre, ita, ut Caramanno debellato illa huius terras occuparit: Verū Assambeg qui est Sophus adhuc fortiter ei resistit, & bella ac inimicitias cū Othomānicis continuat. Regnavit Othomannus annis uiginti octo usq; ad *Othomannus*
regnum Philippi Valesij, sic uocatus à ciuitate uel castello Othmanech sito inter *Othmanech*
Synopen & Trapezuntē. Reliquit post se filiū unicū Orcannem in regno successorē.

ORCANNES filius Othomanni ducta in uxorem filia Caramanbegi, bellū ei postea infert, interfectoq; sororio, quem in prælio ceperat, Bursiam ciuitatem nobilem (hæc Prusa uetusta sedes regum Bythyniæ fuit) *Bursia ciuitas.*
expugnat. Quo tempore accidit ut Andronicus Palæologus Imperator Constantino politanus filijs Caloiohanni & Andronico relicto tutore Iohanne Cantacuzeno uno suorum familiariū, decederet. Qui etsi bene atq; prudenter tutelam administraret, tamen ab ea odio patriarchæ atq; alterius cuiusdam hominis infimæ cōditionis
sed

sed magna gratia apud Caloiohannem ualentis deiectus atque remotus est.

Eam ergo fortunam expertus, de ratione cogitauit, ut Constantinopolim maioribus uiribus reuerteretur, & pro securitate filiam suam Caloiohanni in matrimonium elocauit. At id tantum abest, ut concordiam ac pacem inter eos firmarit, ut Imperator clam in insulam Tenedum secederet, ac classis Genuensium numero sexaginta triremium ueniens, cum Constantino-
polim pulso tutore Cantacuzeno reduceret: Hic ergo ad auxilium Venetorum confugiens, ipsorum suppetijs Genuenses in alueo Constantinopolitano antiquitus propodite dicto inuasit, Victoria autem Genuensibus, & urbe Caloiohanni cedente, hic auxiliatoribus, uel potius eorum duci Francisco Cataluzio insulam Lesbum dedit, quam tenuere usque ad tempora Mahometis secundi, qui eam Nicolao Cataluzio eripuit; Hæc exigua dissensio maxima bella peperit, quæ inter Genuenses & Venetos subsecuta, hos ad tantas angustias redegerunt, ut cogitarint de se dedendis imperio Genuensium: illos uero ad extremum excidium & seruitutem in qua adhuc degunt. Coacti enim fuere se dedere Archiepiscopo Mediolanensi, tunc ciuitatis gubernari, deinde se,

e, aut suas terras & possessiones cōmunitati Diui Georgij, quæ est in ipsorum ciuitate, postea confugere ad regem Gallie, qui ipsos Iohanni duci Calabrie filio Regis Renati commisit. At huius uero auxilijs iterum Philippi ducis Mediolanensis subsidia respicientes, ea mox fastidierunt, quasi nescij cui sancto se deuouerent:

Amissione Syriæ & regni Hierosolymitani quæ occasione horum bellorum euenit, magnam quidem iacturam Respub. Christiana fecit: maiorem uero, quod illa Turcis ianuam & aditum ad Græciam & Europam inuadendam aperuerint, ut postea diceretur. Hæcque acciderunt circiter id tempus quo Ludouicus Bauarus & Fredericus Austriacus inter sese de imperio in Germania concertabant. Imperauit Orcānes annis duobus & uiginti usque ad initium regni Iohannis regis Franciæ, quod fuit anno millesimo trecētesimo quinquagesimo, relicto post se filio Amurathe.

Amurathes, quem Hungari & Sclauonici Amanrat appellant: Turcæ uero Moratbeg uel Moratbey, & Moratbegy, quod significat Morat dominū, Froissard ipsos imitari cogitanti nominatus Lamorabaquin, regni administrationem eo tempore suscepit, quo Cantacuzenus Caloiohan-

D

nem

AMURATHES alijs
AMANN
RAT item.
MORAT-
BEG, uel
MORAT-
BEGY, &
MORAT-
BEY.
Lamoraba-
quin.

*Bulgaria o-
lim Serua.*

nem generum suum auxilio Marci Craio-
uichij despotæ, id est, domini Seruix iam
Bulgarix dictæ, olim Getarum & Gepida-
rum sedis, persequabatur, ei quoq; assisten-
tibus alijs Græcis ab Imperatore Calo-
hanne alienatis. Quare hic se uiribus infe-
riorem esse uidens, coactus fuit auxilium
Amurathis implorare, q̄ ei duodecim mil-
lia electorum equitum Turcicorū in Græ-
ciam misit, quorum auxilio adiutus, Græ-
ciam in tranquillum statum redegit, partē
eorum postea dimittens. Turcæ uero boni-
tate & pulchritudine Græciæ uisa atq; gu-
stata domum redientes, facile persuaserunt
Amurathi, ut illuc ire cogitaret, quemad-
modum & fecit, stipatus sexaginta homi-
num millibus, quæ duarum Genuensium
nauium opera sexaginta millibus ducato-

*Hellepontia-
cæ angustia,
hodie brachi-
um S. Georgij
Adrianopolis
hodie.
Andrinopoli.
Thracia, ho-
die Romania.
Rhodope sive
οὐλίσακ.*

rum conducta, ita, ut singuli Turcæ aureū
nummum numerarent, angustias Helle-
pontiacas (quæ hodie Callipolitanæ, uel
castella, ob duo castella eo loci ubi quondā
Abydus & Sestus sitæ fuere dicuntur, & à
Gallis brachium Sancti Georgij nominan-
tur) traiecerunt, & Callipoli cis angustias,
ac Adrianopoli hodie Andrinopoli & Phi-
lippoli olim Olympiade captis, per Thra-
ciam, quæ hodie est Romania excursions
fecere usq; ad montem Rhodopen, quem
Græci

Græci βασιλίσσαρ uocant, quasi reginā montium, alij uerò montem argenteum ob metalla, quæ illic effodiuntur. Cæsoq; in pugna Marco Craiouichio Lazarum Comitem Seruiæ, quæ est Mysia inferior, captum, capite truncarunt eo tempore, quo Carolus Quartus bello cōtra filios defuncti Ludouici Bauari & Fridericum Marchionem Misniæ comitemq; Vuirtembergicum, & uenditione ciuitatum Italiæ filijq; sui uenceslai in imperio surrogatione, occuparetur. Tandem feruius quidam natione Seruianus Despotæ proprii domini mortem egre ferēs, eamq; summopere uindicare desiderās egregij uiri nomē sprete morte post se relinquere decreuit, sicq; nactus occasionem, pugione Amurathē interfecit, anno M.CCC.III. postquā imperasset annos uiginti tres usq; ad initium regni Caroli Quinti Gallorum Regis. Post se Amurathes reliquit duos filios Baiazetē & Solymannum.

Pazaites uel Bassaites secundū Turcas *Basaites.* qui nunquā literam, P, pronunciant, à Froissardo dictus Bassantes filius Lamorabacchini & interdum Amorabaquinus iuxta patris nomen. Ab Enguerrano uerò & Nicolao Gilleo annalium Franciæ collectore, Basacus appellatus. Vir erat in periculis obeundis promptus ac impiger,

D 2 reramq;

rerumque maximarum percupidus. In pugna Marcum Craiouichiū Bulgarix principem patris mortem uindicaturum, cum omni Bulgarorum ac Seruianorū nobilitate trucidauit, & post eam uictoriam per totam Thessaliam Macedoniam, quarum illa Thumenestia, hæc Albania dicitur uagatus est. Deinde Græciam Athenas usq̃, quæ dicuntur Cethinæ, regnumq̃ Bosnæ, quod est Mœsia superior, cum Croatia & Sclauonia quæ sunt Dalmatia & Liburnia, populationib. infestarunt: imperante tunc Venceslao filio Caroli Quarti, ita præclare, ut subditi eum in carcerem coniecerint, & Germani ab imperio remouerint, electis alijs duobus, nimirum Iodoco patru ele ipsius, & Roberto Bauaro Germanis Ruprechtus dicto, uoce turbatorempacis significante. Cæterum ut ad Bazaetem reuertamur, is ingressus Hungariam, Regem Sigismundum postea Imperatorem, ab Enguerrano appellatum Sagimōtum, in memorabili pugna ad Nicopolim profligauit, Gallis Sigismundi neq̃ protestationibus, neque monitionibus contineri uolentibus, ne uidelicet siue Hungaris, Germanis, alijsq̃ equitibus in hostem impetum facerent, magna superbix atque elationis reprehensione, ut Froissardus attestatur.

In

*Thessalia Thumenestia.**Albania,**Bosna.**Athenæ Cethinæ.**Ruprechtus.**Sagimontus.*

In ea pugna capti fuere Iohannes Comes
 Niuerniæ, postea dux Burgundiæ Philip-
 pi ducis primi filius, Philippus Arthesius,
 Comes de Viu magister equitum Galliæ,
 Iohannes Mamgre dictus Bucialdus, & alij
 quidam numero circiter octo, qui Burisiam
 ablegati fuere, reliquis omnibus qui erant
 mille cataphracti in pugna occisis, Accidit
 hæc pugna in profesto Michaëlis, anno
 millesimo trecētesimo nonagesimo sexto.
 Captiui postea liberati fuere magna pecu-
 nia, annitente Iacobo Helio nobile Picar-
 do una cum ipsis capto, sed antea in aula
 Amorabaquini noto. Porro uero Bazaites
 post pugnam Constantinopolim obsedit,
 eamq; cepisset, nisi Tamerlanes Anatoliam
 inualisset, quem alij Tamburlanem, Tur-
 cæ, Demirlengum, Enguerranus Gallicus
 historicus magnum Taconem Tartariæ,
 Tartari Temircutlu uocant, id est, fœlicem
 gladium progenatum Cham Tartariæ di-
 cto Zaym Cham, de multitudine Zauol-
 bæ & Czahaday quæ est inter flumina Rha
 & Volha, qd' ingreditur mare Dabacuth
 à latinis dictum mare Caspium & Hyrcan-
 um. Fuit uero Zaym ille quem poloni in
 suis historijs nominant Bathi, primus Ma-
 homeristarum inter Tartaros. Tamerla-
 nes postea factus est princeps Tartariæ

Tamerlanes.

Dabacuth.

Zaym.

prezelzophiæ, dictæ ab ipsis prezelzophi
quod fossas significat, ac sitæ inter flumina
Tanaim, quia Tartaris Don, & Borysthe-
nem qui Neper ab ipsis, à Turcis Dercoz
dicitur quæ regio antiquis fuit Scythia in-
ferior, & hodie à Turcis tenetur. Tamerla-
nes uerò sedem habuit in magna ciuitate

TANAIM
fluius,
Neper

Samarcanda,

Samarcanda ad mare Hyrcanū & se IRAM
DEI nominans, titulum habebat Vlucham
id est, magni domini. Cum igitur Anato-
liam inuasisset, Bazaites relicta obsidione

Anigra hodie
Dangori.

Constantinopolitana, coactus fuit ei innu-
merabili exercitu instructo, occurrere ad
ciuitatem Dangory, dictam ab antiquis

STELLA
mons.

Ancyram, sitam prope montem Stellam
Enguerrano Monstreletio dictum Appa-
di, ubi quondam Pompeius Magnus re-
gem Mithridatem deuicit. Cæterum pu-
gna commissa, superatus est Bazaites & ca-
ptus à Tamerlane, qui eum compedibus
aureis ligari, & caueæ includi instar Leo-
nis, & per totam Asiam circumduci iussit,
quoad uixit. Quod tempus biēnii fuit aut
circiter. Mortuus anno millesimo quadrin-
gentesimo, cum regnasset annos uiginti se-
ptem, usq; ad annum uicesimum regni Ca-

BAZAITES
cognomine
ILDRIM.

roli sexti regis Gallorum. Cognominatus
est Bazaites Ildrim, quod fulmen denotat.
Ex conflictu hoc elapsi sunt aliquot filii,
Bazaitis

Bazaitis qui cum cogitarent ire in Europam in manus Imperatoris Constantinopolitani mare custodibus obsidentis inciderunt. Vnus uerò ipforum dictus Cyris, à Gallis Quirici, ab alijs Calepinus uel Calapin, fauente fortuna Adrianopolim peruenit, isq; Cyriscelebes uocabantur. Ego existimo errorem huius cognominis uenisse inde, quod appellaretur Cyris, Cheleby, Mehmet Cheleby, Mustapha Cheleby, id est, nobili prosapia descendens, ut apud Hispanos dicuntur Don Alphonfus, Dñ Rodericus, & Galli uoce MONSIEVR utuntur qui titulus est eorum qui sunt è regio sanguine nati.

Cyris regnum obtinuit plus minus sex annis relicto filio Orcanne, & tribus patruelibus filijs Bazetis Mosis, quos Turcæ uocant Musah, Mehemet, & Mustapham. Imperatore Constantinopolitano à Carolo sexto Rege Gallix ad auxilium petendum profecto, Constantinopoli è custodia elapsos. Moses uerò patruеле Orcanne paruulo interfecto à Mahomete fratre rursus occiditur. Atq; tunc quidem mos mutux cædis inter Turcas cepit, quem exinde in hoc usq; tempus optime seruarunt.

Mahometes primus eius nominis, interfecto fratre Mose regnū arripuit, & mox in

Asiam profectus, loca omnia quæ Tamerlanes occupauerat, recipit, ac sedem Imperialem quæ Prusis fuerat, Andrinopolim transtulit. Bellum quoque contra Valachiam mouit, quam quidam historici Gallici Valagniam appellant, alij Flaciam: ueteres uero terram Bessorum & Triballorum, Sigismundum Imperatorem in planicie Salunbeziana deuicit, ac primus suæ gentis Danubium transiens Bosnam capit, quæ est Moesia superior, bellum quæ Caraman-
no facit. Moritur anno millesimo quadringentesimo decimo octauo, anno regni Caroli sexti regis Gallorum tricesimo octauo cum imperium administraisset annis octodecim, computato ad hos tempore Cyris, quod aliqui omittunt. Reliquit filium unicū Amurathem.

Amurathes 2. Amurathes secundus, uulgo Moratbeg dictus in Anatolia patre decedente erat, morte uero patris cognita in Europam transiit, quantumuis Imperator Constantinopolitanus eum prohibere conaretur, missio contra ipsum Mustapha patruo, filio Bazaëtis Mosis, quæ tenebat adhuc à captiuitate patris, ut paulo ante dixi. Verum Amurathes Mustapha hostiliter profligato cessoque in pugna, ut uindictam de Constantinopolitano sumeret, Thraciam & Græciam igni

igni ferroque depopulatus est, ac Venetis
 bello illato nobilem ciuitatem Thessalo- *Thessalonia.*
 nicam, quam ipsis Andronicus Palæolo-
 gus in contemptum fratris Constantini
 uendidit, per uim ademit. Deinde in Ser-
 uiam quam & Rosciam comuni uocabu *Serua.*
 lo uocamus (hunc enim tractū uersus Ma-
 cedoniæ montes Dardani olim tenebant,
 ut ueteres scribunt) irruptione facta, coë-
 git Georgium Vucouichium Despotam
 regionis, ut ipsi filiam Irenen cognomina- *Irenes.*
 tam Cantacuzenam in matrimonium tra-
 deret. Verum eo minimè contentus, mox
 hostiliter rediit. Quare ipse in Hungariam
 ad Imperatorem Albertū generū defuncti
 Imperatoris Sigismundi confugit, relicto
 filio Georgio ad defensionem terrarum,
 quem captū Amurathes æreo instrumen-
 to ignito lumine oculorum priuauit nulla
 affinitatis ratione habita. Post mortem Al-
 berti, Rex Hungariæ electus est Ladislaus,
 frater Casimiri Regis Poloniæ, licet Alber-
 tus uxorem Elizabetham grauidam reli-
 quisset, quæ post humum peperit, & ipsum
 Ladislaum dictum, qui sub cura Friderici
 tertij Imperatoris educatus est. Quare cum *Ladislaus.*
 Ladislaus uereretur ne se bellis alibi occu-
 pato, Imperator uerum hæredem in re-
 gnum restituere conaretur, à bello Turcico

*Belgradū, Al-
ba Graca.*

abstinuit. Interea itaq; Amurathes quietis impatiens Belgradum obsedit, quam uocant Nandoralbam, & Albam Græcam, Hungari Chriesch, ueteres uerò Taurinum, situm inter duo flumina Danubium, & Sauum, eo loci, ubi confluunt.

Eam urbem Georgius Vucouichius pro alijs permurârat cum Imperatore Sigismundo, quod clauis Hungariæ esset. Paulo uerò post suasu Georgij Vucouichij Ladislaus Poloniæ, atque Hungariæ rex, magnum exercitum comparauit, cuius auxilio Seruiam, & Rasciam recuperantes, Georgio restituit. Quare Amurathes

*Carambeius,
Niger dux.*

contra ipsum Carambeium, id est, Nigrum ducem cum ualido & præpotenti exercitu misit. Exercitibus itaq; sibi inuicem obujs

*Costegnaz,
olim Hemus.*

factis, propè uallem montis Costegnaz, qui ueteribus Hemus est dictus. Carambeius copijs fuis in hostium potestatem uenit. Hæ duæ uerò uictoriæ, & alię plures,

Ioannes Huniades.

quęas secutæ fuere uirtute & magnanimitate Ioannis Huniadis partæ, quem Enguerranus Monstreletius, & Philippus Comineus, equitem album ex Valachia, Hungari Iancoban, uel Vaiuodam, id est, gubernatorem Transyluanie appellauerunt, iam Moldauie, & septem castrorum nomen habentis, ueteribus uerò Dacie dictæ,

etæ.

ætæ. Fuit uero Huniades, pater Matthiæ regis Hungariæ, qui nostris temporibus uixit. Porro anno post eam uictoriam proximè subsequuto, induciæ decennales inter Hungaros & Turcas factæ sunt, quarum interuentu, & præcij quinquaginta millium ducatorum, Carambeius liber dimissus est. Verum induciæ parum roboris habuere, mox ab Vladislao in gratiam Eugenij Papæ, maximo suorum detrimento uiolatæ. Nam ipse in conflictu propè ciuitatem Varnam, quæ olim Dionysopolis nominata fuit, in die Sancti Martini undecimo Nouembris, anno millesimo, quadringentesimo, quadregesimo quarto perijt, Ioanne Hunniade egrè per montes, & paludes, ac syluas inaccessas euadento. Non tamen læta Amurathi, hæc uictoria fuit, sed plurimo sanguine ei constitit. Præter hæc in expeditione Seruiana, Sophia metropoli Bulgariæ, Scopia, & Nouomonte occupatis, totaque Acarnania, quæ hodie Ducatus dicitur, & Epiro ab Acheloo fluuiio, qui hodie est Pachicolan, usque ad montes Diaboli, qui olim Acroceramijs fuere, deuastatis, portum Velonæ, qui quondam Aulon fuit, uel occupauit, & sinu, Lar-tæ, seu Ambracio superato ad ciuitatem

VARNA,
olim DIO-
NYSIO-
POLIS.
SOPHIA,
metropolis
Bulgariæ.
Acarnania.
ACHELO-
VS, hodie
PACHI-
COLAN.
Montes Dia-
boli, olim
Acroceramijs.
PORTVS
VELO-
NIAE, olim
AVLON.
Sinus Am-
bracius.

Opicum,

Riga ciuitas, Oricum, nunc Rigo dictam, & Catarum,
olim Oricus. qui ueteribus sinus Risonicus fuit, nō usq;
Cataras, olim ad eō multis miliaribus à Ragusio, seu Epi
Risonicus dauro distantem, Ioannem Castriotū De-
sinus. spotam Epyri compulit, ut sibi munitissi-
 mam ciuitatem Croyam, cum tribus filijs
 obsidibus dederet, quorum natu minimus
 Georgius saltem nouem annorum erat, po-
Schanderbeg. stea dictus Schanderbeg, id est, Alexander
 Magnus, dux belli peritissimus, & dignus,
 qui Pyrrho, alijsq; suis prædecessoribus cō-
 paretur. Nam uiuēte Amurathe, Seruiam
 acquisiuit, magnam partem Caramanniæ
 ad fidem & religionem Christianam reuer-
 tentis occupauit, Croyam ei per uim ade-
 mit, cum omnibus ciuitatibus, uillis, atq;
 castellis patri Ioanni extortis, prælijs ultra
 uiginti aut triginta cum Turcis commis-
 sis, semper uictor extitit, nec Amurathi a-
 lia ratio de eo se uindicandi fuit, quàm ex-
 probrandi beneficia in eum collata, literis
 gratiæ plenis appellādo eum filium ingra-
 tū. Ad eō uerò nihil Schanderbegus ipsum
 metuebat, ut relictis terris iret in auxilium
 regis Neapolitani Ferdinandi contra Ioan-
 nem ducem Calabriæ, quo regno pulso id
 Ferdinando restituit. Meriti itaq; istius ma-
 gnitudine Ferdinandus motus, Schander-
 begi filios à Mahomete secundo, post obi-
 tum

tum patris omnibus bonis exutos, maximis beneficijs affectit, ita, ut peruenerint ad dignitatem Marchionatus Sancti Angeli & Tripaldæ. Ex horum prosapia erat Ferdinandus Castriotus, Marchio S. Angeli, qui in conflictu Papiensi perijt. Verum, quantũuis Schanderbegus Amurathi negotium facefferet, hic tamen Moream antiquitus Peloponnesum dictam, occupauit, uel occasione discordiæ flagrantis inter Thomam & Demetriũ regionis Despotas, fratresq; Constantini Paleologi, ultimi Imperatoris Cõstantinopolitani, uel belli ab Albanicis contra ipsos moti, ita ut ad auxiliũ Amurathis confugerent, eiusq; tributarij fierent. Cæterum, cum deinceps tributum promissum illi soluere recusarẽt, pulsi, aliõ secessẽre, Demetrius ad Amurathem, Thomas Romã ad Papã, ubi obiit, quatuor relictis liberis, duobus masculis, & duabus filijs. Postquã uerõ Amurathes ad extremam ætatem peruenisset, mundi huius negotiorum pertesuss, in sodalitium hæremitarum legis suæ secessit, ut illic in posterum uitam in solitudine & tranquillitate transigeret, filio Mahomete, admodũ iuene, sibi surrogato, eiq; tradito gubernatore Halybacha, quem quidam appellant Chaly Bacham. Ioanne uerõ Hunniade &

MOREA,
olim PE-
LOPON-
NESVS.

de & Hungaris magno exercitu eum inuadere cogitantibus, precibus filij, & Haly Bachæ, quibus exercitus inobsequens esset, compulsus fuit administrationem rerum resumere, & ire contra Hungaros, quos uicit, ac pepulit. Deinde uerò Mahomete filio secum ducto, Croyam obsedit, sed nulla eius capiendæ facultate data, cum inde per montes amoueret, per incolarum grassationes maximo damno eum afficientium uexatus, tantum dolorem, uel potius rabiem ex ea re contraxit, ut mala ualitudine correptus anno millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo primo, ætatis suæ septuagesimo quinto, regni tricesimo secundo, Caroli uerò septimi regis Galliæ uicesimo septimo, è uita excesserit. Primus hic ordinem perditum, quo Ianizaros uocant, instituit, eosque ex Christianis, qui tamen Christum abnegauerant, ut superius diximus, delegit.

Morbefan. MAHOMET II. Enguerrano, alijsque historicis Gallicis dictus Morbefan, nescio an dicere uelint Morbefalē, quod tantū ualeat in lingua Syriaca, aut Morauica, quantū hæc uox Euangelica, *VADE IN PACE*. Morbefā uerò Turcis significat duces. Mahomet autē filius Amurathis, atque Irenæ

Irenæ Vucouifiæ filiæ Georgij Despotæ Seruiæ, anno ætatis uicesimo primo, regni administratione suscepta, biennio post urbem Constantinopolim cepit, crudeliter interfecto Constantino Imperatore, quod accidit anno millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo tertio: in quo hoc notatu dignum, ac ueluti fatale fuit, ut quemadmodum Constantinus filius Helenæ, primus fuit Imperator Constantinopolitanus, similiter & alius Constantinus Helenæ filius, ultimus esset. Mahomet uerò, neque Christianus, neque Muselman, id est, Mahometista fuit. Nam ab incunabulis in Christiana religione à matre instructus fuit: postea autem in alia: cum adoleuisset, neutram curauit, talem se exhibens, ut neque in Christum, neque in Mahometem crederet. In initio Imperij duos fratres interfecit, alterum octodecim, alterum sex mensium: Veruntamen fertur in locum maioris suppositum fuisse alterum, uerumque fratrem missum Constantinopolim, postea Venetias, deinde Romam ad Papam Calixtū, qui eum sacro fonte tingi curârit, atque uocari Calixtum Othomanum, cui Fridericus tertius postea in Austria multa bona contulit.

Porro Mahometes Cōstātinopoli capta,
ut

ut diximus, in Hungariam sese conuertit, Belgradumq; obsedit, unde à Ioanne Huniade, qui in ciuitate cum Ioanne Cardinale Sancti Angeli, & Ioane Capistrano Franciscano erat, repulsus fuit magno cū damno & dedecore discedens. Nam & uulneratus omnes machinas bellicas cum impedimento, & spe Hungariæ subiugandæ amisit, & ad defensionem Moreæ, quā Veneti ei ademerant, retractus est, refecto Hexamilō loco, qui murum in sex milliariorum spatium porrectum habet, ac Peloponnesum totam, adeò includit, ut ueluti insulam efficiat à sinu Patræ, qui Corinthiacus olim, usque ad sinum Leginæ, uel Megaricum porrectum ad nobilem urbem Corinthum, hodie in exiguum pagum Corintho redactam. Quem Hexamilum Amurathes patere eius diruerat, ut liberū aditum in Moream haberet. Venienti ergo Mahometi Veneti restitère, sed uicti in prælio fuere, in quo magnus numerus nobilium ducum Italicorum cecidit, postea quasi in ipsorum conspectu, ac oculis Nigropontum insulam, quæ est Euboëa iuncta terræ continenti uno ponte, multasq; alias insulas, ut Stralimines, antiquitus Lënum & Lesbum (pertinētem Nicolao Cataluzio Genuensi) deinde Sanctam Mauram

*Sinus P A-
TRAE, olim
CORIN-
THIACVS.
Corinthus.*

*S. MAURA
olim Nery-
thus.*

ram olim Nerytum, quibusdam Leucadē *Iantes olim*
 & Leucadiam, Iantem alijs Zacynthum & *Zacynthus.*
 Cephaloniā dictas occupauit. Mox quoq;
 Croyā post mortē Schāderbegi recuperat.

Ciuitatem Scodrā uel Scutari, Aranith
 Comneno cognominato Golent, quod co
 matum significat, patri Constantini ade
 mit, qui Marchionatui Montisferatenfis,
 post obitum ducissæ neptis præfuit, tem
 pore quo Carolus octauus ē Neapoli redi
 ret, postea Bosnam ingressus Despotam re
 gionis, id est, dominum nomine **Heinri** *HEINRICVS*
 cum Hierhec, alijs ducem Latic dictum *HIERCHEC.*
 cepit & decapitauit, filio eius puero adhuc
 circumciso, ac Achmatis nomine imposi
 to, Genuensibus Caphiam quæ Theodo
 sia appellabatur eripuit, sitam in prezoco
 pia, quæ est Taurica Chersonesus inftar Pe
 insulæ ut peloponnesus, habens ab una
 parte sinum Nigropilæ, dictum olim Car
 cluitem, & ab altera mare nigrum, dictum
 picidem paludem, & non longe inde Me
 cotides paludes, quæ hodie appellantur
 sinus Tanais. Post has expeditiones bel
 licas auctum tot terris tanquam remotis,
 Piramet, Caraman, Anatoliam, inuadens,
 à proposito retraxit, nihilominus tamen
 antequam proficisceretur fortissimū pro
 pugnaculum Mancup uel Manlzap situm *Mancup.*
 E ad

Theodosia
Capha.

Sin⁹ NIGRO
PILAE olim
CARCIVI-
TES.
Sinus Tanais

Prezecopia. ad angustias, continuantes Prezecopiam cum terra continente, quas ueteres, *Taphram* hodie *Zau & Assou*, dixere, ad flumen *Tanaim* cepit. Hoc uero facto in Anatoliam progressus, Caramanno repulso, eius regionem inuasit, eiusque magnam partem captam suo imperio subiecit. In

Sinops caput Paphlagonia ad mare sitam & Trapezuntem (quæ Tre-
Trapezuntis pizonde dicta, hodie est imperialis sedes)
alias Trepizō cepit, occiso Imperatore Dauide Comne
de. no Christiano prognato ex nobili Isaaci familia, qui Imperator Constantinopolitanus post Michaëlem fuit. Hæc uero omnia acciderunt eo tempore, quo Hungari & Austriaci bellum inter se gerebant, de Ladislao filio Alberti ipsorum rege, quem Austriacus in sua custodia constitutum reddere uolebat, etsi adolescentiæ annos ingressum. Post has uictorias in cum hostis insurrexit nimirum rex Persarum *Vsum* *casanus* uel *Assambegus*, qui comitatus magno exercitu Persarum, quos Turci *Keseibach* uocant, id est, capita rubra, quod caputia rubra gestent, Cappadociam atque regnum Trapezuntinum inuasit, præliisque duobus cum ipso commissis, in eorum altero *Mahometes*, in altero uero multis suorum amissis *Assambegus* succubuit.

Erat

Erat uero Asiambegus gener Daudis Comneni imperatoris Trapezuntini, cuius superius mentionem fecimus, & imperauit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo. Porro Mahometes hoc aduersario liberatus, post obitum Pirameti Caramanni, in Caramanniam reuertitur, & Abrahamo filio eius imponit necessitatem implorandi auxilium Christianorum maxime Papæ Pij secundi, qui protectione in Caramanniam constituta, Anconam ubi classem adornari curarat profectus, ibidem moritur, dum aduentum Venetorum sociorum expectat. Unde euenit, ut classe diuisa, ac re infecta dilabente, & Germanis bello Hungarico occupatis, Caramannus minime ad resistendum Turcis sufficiens, a Mahomete interficeretur. Et sic familia Caramannica defecit, eiusque terræ Orthomannicæ cessere. Mahometes itaque hoc loco securitate parata, Omarbeium Sangiacum, Bosnæ natum *Omarbeius.* patre Genuensi ad Istriam olim Liburniam, Carniam, Carinthiam, Stiriam, Valeriam dictas sub Illyrico compræhensas, depopulandas misit. Isque ad forum Iulij usque profectus traiectis fluminibus uado atque nauigij, uenetos obuios cæcidit nobilitate Italica partim interfecta, partim capta.

Ab altera autem parte Mahometes Ach.
Ghendich. mat Bassam cognomine Ghendich à ma-
Otrātus olim gno dente, filium Stephani Despotæ Bos-
Iapygius. næ, de quo superius dixi, cum magna clas-
 se contra Italiam ablegauit, qui Otrantum
 uel Hydruntem oppidum Apuliæ anti-
 quis Iapygium dictum occupauit.

MESITH, Quin & circiter idem tempus Mesith
Bacha. Bacha Palæologus ex Imperatorib. Con-
 stantinopolitanis descēdens, Rhodum sed
 frustra post multas ac cruentas oppugna-
 tiones eius iussu obsedit. Nec his tribus
 expeditionibus contentus Mahometes, i-
Nicomedia psemet Sultanum Aegypti petit. Verum
hodie Comiz cum ad Nicomediam peruenisset, quæ ho-
dy & Nichor die dicitur Comidy, & à Turcis Nichor co-
 lico dolore correptus, uitam finiuit anno
 millesimo quadringentesimo octogesimo
 secundo, ætatis suæ circiter quinquagesi-
 mum quartum, Imperij sui tricesimo uno,
 sub finem regni Ludouici undecimi & ini-
 tium Caroli octauī Galliarum regis. A
 Turcis dictus fuit Mahumetes Boiuc, id
 est, Magnus. Duos filios reliquit Pazaitem
 & Zizinium ab amore dictum. Nam Mu-
MAHOMES BO- stapha primogenitus Iconij Gubernator.
IVC, id est, post secundam pugnam cum usum casta-
Magnus. ne in qua fortiter & egregiè se gesserat, uita
Zizinius. excessit,

Pazaites

PAZAITES aut Bazaites secundus *Pazaites.*
 eius nominis & natu minimus inter fra-
 tres auxilio & fauore Ianissarorum, quo-
 rum dux seu Aga Bazaites gener erat, im-
 perium inuasit. Cumque zizimus frater *zizimus.*
 Bursiam occupasset, ea haud dubie contem-
 tus futurus, Baiazetes eum exercitum à pa-
 tre contra Sultanum parato, inde deiecit.
 Ad hunc itaque zizimus statim se recepit,
 adiutus ab ipso copiis & pecunia. Cæte-
 rum alea fortunæ tentata, bis ab Achmat
 Bacha Gendich superatus est. Quamob-
 rem fuga rebus suis consulere coactus, ad
 Rhodij maris littora peruenit, ibique spe
 omni destitutus, Magno Rhodiorum Ma-
 gistro se ipsum tradidit ætatis anno uice-
 simo octauo. Bazaites hoc cognito magna
 munera Magistro eiusque consiliariis mi-
 sit, eos rogans, ut fratrem diligenter asser-
 uarent, ac pro sustentatione ipsius quadra-
 ginta millia ducatorum offerens, se à bellis
 contra Christianos abstenturum interea
 promisit, eaque, omnia fideliter præstitit.
 Et hic est Zizimus, qui ob maiorem securita-
 tem, & terrorem Baiazeti incutiendum in
 Gallias est ablegatus, ubi in domo ordinis
 militum Hierosolymitanorum dicta Bur-
 gonouo longo tempore uixit, postea da- *Burgenoue.*

tus Innocētiō octāuo pontifici & Romam
 deductus, ubi ad tempora expeditionis
 Neapolitanæ à Carolo Octāuo susceptæ
 mansit. Qui tunc eum sibi dari petijt
 sperans, se eo usurum ad recuperationem
 Imperij Constantinopolitani. Verūm
 Alexander sextus eum ut fertur, ueneno
 potionatum tradidit, ita, ne ultra tridu-
 um uiueret Zizimo Tarracing animam ex
 halante. Bazaites uerò metu fratris libe-
 ratus, ad Transyluaniam subigendam ani-
 mum mox adiecit, ac Moncastrum ad Bo-
 risthenem (quem hodie Neper uocant) &
 Lithostomum in Danubij ora situm, cœ-
 pit. Ac nō ita multo post Acomathem Ba-
 cham æqualem omnibus præstantibus
 ducibus natumque ex Stephano Despota
 Bosnæ ut dixi, interfici iussit, testatus ni-
 miam serui magnitudinem ac uirtutem
 Domino timorem incutere. Verūm hisce
 peractis Bazaites, insistens sententiæ pa-
 tris, ac de uindicta contra Alcairi Sul-
 tannum cogitās, quod Zizimo fratri fauisset,
 maximas contra ipsum copias Tharsum
 uersus misit. Quo Mammoluchis cognito
 statim Antiochiæ conuenerunt, atq; Ama-
 num nunc Nigrum montem appellatum
 transeuntes, Turcas intra eum & Sinum
 Illicum

*Acomathes
 Bacha.*

*Amanus ho-
 diè Niger mōs*

Issicum, hodiè sinum Layasseum dictum ca SINVS IS-
 strametantes impetuerunt ac profligarunt SICVS hodiè
 eodem loci, quo Magnus, Alexander olim LAYASEVS,
 memorabili pugna cum Dario conflixit.

Exercitu uerò Turcico in fugam conuer-
 so, Cherseolus gener Bazaitis captus, Al- *Alcairus aliàs*
 cairum, quam Turcæ Mitzir appellant, ad *Mitzir.*
 Caithum Suldandum deductus fuit. Et

hoc quidem dedecore atque hac strage nul-
 lam maiorem Turcæ unquam à quauis or-
 bis natione perpeffi sunt. Quandoquidem
 autem in Mammeluchorum mentionem
 incidimus, non abs proposito erit, si bre-
 uibus indicemus qui dicantur Mamme- *Mammeluci.*
 luci. Mammeluch itaque lingua Syriaca
 quæ & Aphricana est, à nobis Maurica,
 dicta, omnium linguarum uulgarium usi-
 tatissima, ministrum aut stipendiarium
 significat. Et sciendum est Suldandum &
 Mammeluchos fuisse speciem quandam
 religiosorum qui cœlibes uixere, ut & e-
 quites Hierosolymitani: in uestimentis
 portantes amictorium, ex lino candido
 atque pellucido. Ac ut magnus Turca-
 rum princeps à latere suo quatuor Visir *EMIR, QVI-*
 bachas habet, sic Suldano, quatuor *BIR.*
 QVIBIR, id est, magni Admirali erant.

Quibir enim lingua Morauica signi-
 ficat magnum, erant & præter hos alij

E 4 minores:

minores: & magnus Comes stabuli, quem appellabant *Derdart Quibir*, Iouio dictus

DERDART magnus *Diadarus*. Suldanus uerò per *Q V I B I R* Mammeluchos ex ipsorum numero elige-

aliàs batur, ut equites Hierosolymitani suum *Magnus Dia-* magistrum creant, ac sæpius quidem unū *darus.* ex numero Emyrorum uel Admiralio-

*Liueri, Hiberi
& Circassi.*

rum. Qui uerò eligebatur, pro felici introitu cuiq; Mammeluchorum centum ducatos dono dabat. Omnes hi erant, Christiani abnegati, aut filij Christianorum, ut & Iannissari sunt, neque ullo modo adduci potuerant, ut in sodalitium suum reciperent Turcas, Mauros, uel Iudæos, sed magna ipsorum pars *Liueris* constabat: sic enim Turcæ appellant *Hiberos* & *Circassos*, uocantes eos *Cercas*, qui erant *Colchi*, *Georgi*, *Albani*, & alij Christiani *Iacobitæ*, & *Nestoriani* commorantes ad fluuium *Fasum*, qui ueteribus fuit *Phasis*, quos Tartari capiebant, & turmatim abducebant, uendentes eos *Emyris*, id est, *Admiralijs*, emptos educantibus, atque Mammeluchos efficientibus, erantque omnes uiri strenui, & in armis exercitissimi, præsertim in re equestri, legis *Mahometanæ* cultores.

*Fasus olim
Phasis.*

Sectæ Mahometanæ initiū

Hæc secta cœpit tēpore regis *Ludouici Sancti*

sancti, qui ad Damiatam captus est, dicta *Damiata, a-*
 Heliopolim, primusq; Sultanus nomina- *lis Heliopo-*
 tus fuit Melechsaem, quem Mammaluchi *lis.*
 obtruncârunt. quæ cædes causa fuit facilio *MELECH*
 ris liberationis sancti Ludouici. *SALEM.*

Cæterum, ut ad Bazaitem reuertamur,
 strages, quæ Turcis ad sinû Illicum à Mam-
 maluchis illata est, omnium maxima fuit,
 quàm unquàm perpeffi fuere. Quare Ba-
 zaites uidens res minimè illi ex animi sen-
 tentia procedere, in Sclauoniam rediit, ce-
 pitq; ciuitatem Duraz, antiquitùs dictam *Dyrrachium,*
 Dyrrachium, & Epidamnû, quæ erat Car- *Duraz.*
 louiciorum, qui ex familia regum Galliaë,
 atq; Caroli Durazij, cognomine pacifici,
 filij Petri ducis Grauinæ, nepotis Caroli
 II. regis Neapoleos, & Hūgariaë, qui filius
 fuit Caroli Andegauensis, regis Neapoli-
 tani fratris dicti, sancti Ludouici, se pagna-
 tos profitebantur.

Porro, anno millesimo, quadringentesi-
 mo, nonagesimo tertio Bazaites octo mil-
 lia equitum misit ad infestandam Hunga-
 riam, & Sclauoniã, ductore Bacha Cado,
 cōtra quos quidam Hungari, Sclauoni, &
 Croatæ arma cepere, ijsq; ad fluuium Mo-
 rauam, antiquitùs Moschum dictum, oc- *Moschus Mo-*
 currere, ubi Christiani cæsi, fusi q; fuere. *raua.*

Quinquennio deinde interiecto, Haly
 E s Bacha

Lara, Iadera.

Bacha Mammoluchus Epiroticus, magnā classem, Iaram, uel Iaderam usq; sitam, in sinu maris Veneti, quod appellant Adriaticum, eduxit. Quamuis autem classis Veneta, quæ magna erat Halym, sequeretur, nō tamen ipsum adoriri ausa est. Quo ipse cognito, præ Venetorū oculis Lepāthum, antiquis Naupactum dictam, expugnavit. Anno insequenti, qui erat millelīmus, quingentesimus, Bazaites ipse Modonem, quæ olim Methone fuit, in Peloponneso sitam, ui cœpit.

Posteā, cū Ludouicus XII. & Veneti contra Ludouicum Sfortiam, à Moro cognominatum, ac ducem Mediolani se prætendentem, fœdus fecissent, Bazaites ad preces Ludouici Mediolanensis, decem millia equitū in forum Iulij submisit, quæ Taruīsum usque, & in conspectum Venetæ urbis peruenēre. Quare Veneti ingentem, ac ualidam classem adornârunt: cui classis Gallica sub ducibus Rauensteinio, & Consaluo Ferdinando, qui Magni ducis cognomen habuit, & Ferdinandi regis Arragoniæ, cognomine Ioannis Gípponis, coniuncta fuit. Hæc classis recuperauit insulas Cephaleniam & Nerython, quam sanctæ Mauræ uocant. Verū hæc non ita multo post Andree Gritti, clarissimi

mi Venetiariū ducis opera, pace cum Turcis sancita, his restituta est. Classis autem Gallica ad Lesbum prouecta, re infecta, inde discessit.

Circiter hoc tempus fama Siach Ismahelis regis Persiæ, cognomine Sophi, à patre tracto, increbuit, qui natus ex filia Vsumcassani, & quodam nomine Seich Aider, id est, bono, religioso, qui, quod sanctus homo, & ueluti Propheta haberetur, Sophus dictus fuit, sectæ, uel religionis, si ita dicendæ sit, quam Sophi, uel Sophilar uocant. Alij dicunt Sophi cognomen ipsi inditum à Sophena, quam possederit, sed nec Turcæ, nec Persæ sciūt, quæ sit ista Sophena. Seich Aider autem, post mortem Vsumcassani, à Iacobbego affine suo ex æmulatione, & inuidia propensionis popularis contra ipsum cōcepta, interfectus est, illo metuente, ne populus Seichum, regem faceret. Quare Siach Ismahel tunc ætatis octodecim annorum, fuga arrepta, in Leziā sita, ad mare Hircanum usque ad ætatem uirilem commoratus est. Eam ergo

cū attigisset, in Persiam reuertens, trecentis hominibus ciuitatē Sumach hoc tempore Metropolitim Mesopotamiæ cepit, postea crescente numero, populi Taurim, deinde Syram Armeniæ caput, ubi optima

SUMACH
Metropolis
Mesopotamiæ.
SYRA, caput
Armenia.

ma

ma arma fabricantur. Postea Aluantem, qui regnum, trucidato Iacobbeo filio Vsumcassani auunculo suo, occuparat, uictū interfecit, factoque cum Aladulo, uel Aman dulo, & Sultano Aegypti foedere, eorum consilio & instinctu bellum Bazaëti intulit, de quo eius ducibus complures uictorias reportauit.

Sub idem tempus minimus Bazaëtis filius, nomine Selym, noua moliri coepit. Nam è suo Trapezuntino Saniatum profectus, filiam Principis Tartariae Prececopix uxorem duxit, focerique fauore, & auxilio equitatus, quem affinis ipsius Chamogli, uel Canogli Turcis dictus, & Ianissaroru, quos sibi deuinxerat, fauore fretus, patrem ad deponendum Imperium compul-
Dimoticus. lit, qui, cum Dimoticum amoenissimam ciuitatem in Euxini litore sitam, ad transigendum reliquum uitae tempus, peteret, pharmaco uenenato Selymi iussu disposito, in itinere interijt. Veneni praesumptione inde collecta, quod discedentes ad inuicem simul biberint. Imperium Bazaïtes triginta annis administrauit. Vixit sexaginta tres, obiit anno millesimo, quingentesimo duodecimo, anno regni Ludouici duodecimi, decimoquarto, relictis tribus filiis, Selymo, Achmat, & Corchuto.

Selymus

Selymus, cum hac inusitata & scelerosa
uia ad Imperiū peruenisset, statim omnes
cogitationes cōuertit, ut fratribus è me-
dio sublati eorum metu liberaretur. Et
primò quidem Corcuthem interfecit, qui
cum ad Smyrnę littora se contulisset, ibiq;
in spelunca quadam delitescens, nauem ali-
quam expectaret, qua Rhodum ad magi-
strum equitū Rhodiorum trañceret, à per-
fido seruo, Bostangæ Bassæ, Selymi gene-
ro, classe ea littora obseruanti, proditus, de-
prehensus, captusq; est, & quemadmodū
Selymus ordinārat, arcus neruo suffoca-
tus. Simili quoq; morte Achmat in bello,
comitatus magno, & potenti exercitu, quē
auxilio Siachi Ismahelis, Sophi, & Cam-
psonis Sultani cōegerat, periit. Nam cum
in conflictu cum fratre ad Hormium com-
misso, ipse ob nimiam crassitiem ad equi-
tandum parū agilis, equo deturbatus, in
terrā decidisset, nec eluctari posset, captus
ab hostibus, iussu Selymi crudelissimè ar-
cus neruo strangulatus est. Ita ergo, patre
& fratribus exoneratus, constituit bellum
aduersus Sophū mouere, tam ob ueteres
inimicitias, quæ erant inter ipsos, quàm cu-
piditate uindictæ, quod Acomathi faue-
rat. Quoq; id securius atq; expeditius effi-
cere ualeret, solennas inducias cum Ladif-
hao

lao rege Hungariæ, pactus est, ac pacem cum Veneris, quam Baiazetes eius pater constituerat, confirmavit, eoq; facto, expeditionem Persianam suscepit. Cum itaq; Sophus ei magno equitatu aded armis, equisq; pulcherrimis ornato, ut nihil supra excogitari posset in Assyriam occurrisset, manu conferta, fusus est machinis æneis Turcarum, quibus equi Persiani minime assueti erant. Pugna uerò commissa est in planitie Calderamæ, inter Taurium, & Coym, ubi antiquitùs Artaxata, nobilis ciuitas extitit, atq; depicta est in curia Senatus Veneti, ubi illam uidi, à Selymo, ut dicitur, Venetis transmissam. Ab hac uictoria Taurium cum maxima parte regni Persici, in Turcarum potestatem cōcessit: ueruntamen non diu in ea mansit. Nam Siachus breui Taurium recuperauit, idq; hodie filius suus Taarnas adhuc possidet. Porro Selymus reuersus in Trapezontina atq; Amalina prouincia hyemauit, atque anno insequente bellum Aladulo Principi intulit, qui regni sui fines terminat, cum Sultano uersus Alepum, quam Galli Halappen, Turcæ Aldephen, ueteres Epiphaniam dixere, & nomen Aleph sortita est inde, quod prima Syriæ ciuitas est. Ab altero uerò latere, cum Turcæ, uibe quadam, quam

*Alepum, olim
Epiphania.*

quam Orsam nominant, Amasîæ, Sania-
catui, atque Iconio opposita, cum Sepho
uerò propè minorem Armeniam. Tur-
cis itaque in eius regionem per omnes lo-
corum angustias penetrantibus, ea cum
Aladulo capto, in Selymi potestatem per-
uenit, qui eum capite puniri imperauit, at-
que ipsum caput Venetias in signum ui-
ctoriæ misit. Aladulo itaque cum Siacho
debellato, nullus supererat, quam Sulca-
nus, de quo uindictam sumeret.

Contendebat hîc eodem tempore con-
tra Cayerbeium, Alepi præfectum, sub-
ditum suis Imperijs, sed parum amicum,
ac parum obsequentem, cum exercitu ui-
ginti octo millium equitum Mammelu-
chorum, qui, quòd antea Turcas, ut dixi-
mus, profligârant, eos nihili faciebant. Se-
lymus itaque simulat se contra Sophum
iturum, idquæ ita diuulgari curat. Cum
uerò Amanum ciuitatem, antiquitus A-
pamiam dictam, inter Damascum & Ale- *Apamia, ho-*
pum peruenisset, eo nimirum animo, ut *die Amanus,*
Alepum statim inuaderet, requisitus fuit
à Cayrbeio, ut sibi suppetias contra Sul-
tanum ferret, ad quod ipse facilè promptè-
quæ cõdescendit. Huic enim occasione in-
tentus, minime animi sui sententiã decla-
rare audebat, quòd duob. hostilibus exer-
citibus

citibus sibi aduersantibus, uereretur ne hi inter se concordia redintegrata, contra ipsum conspirarent, præsertim cum ruinam atq; interitum amborum quæreret. Quare statim cum Emyx Caytbeyo uiribus coniunctis, Cambsonē, Ciaurum, Alcairi Sultanū profligarunt, qui, ut & Cayrbeius in pugna cecidit. Vnde Selyinus dominus Syriæ, Damasci, Hierosolymorū, & Iudææ factus est.

Tomombeius. Mammeluchi, qui salui Aegyptum rediēre, cum alijs, qui domi remanserant, aliū Sultanum creârunt, nominatū Tomom-beyum præfectum, seu Admiraliū Alexandria. Selymus uerò calore fortunæ suæ usus, atq; Aegyptum ingressus, Tomom-
ALCAY.
RVM. beyo, alio prælio deuictō, Alcayrum cœpit, quam quidam malè Coyram uocant, alij melius Memphim : Cumq; Tomom-beius aduersam fortunam expertus, rebus
Cagnolis. suis fuga consulisset, Cagnolis, cum pontem Nili à Ianissaris occupatum comperisset, eum natando traiecit, Tomumbeium-que ex fuga retractum, ad Selymum adduxit, qui eum mulæ insidentem, per totam urbem duci, ac demum Alcayri tertio Idus Aprilis suspendi iussit, atq; ita Selymus rex Aegypti factus est anno millesimo, quingentesimo, decimo octauo: Constan-
 tinopo-

tındpolim uerò reuersus cum Adrinopo-
 lim ire cogitaret, uictorijs, ac triumphis sa-
 ciatus, mortem obiit in pago Chiorlich, *Chiorlich:*
 ubi prius auxilio Tartarorum, cum patre
 conflixerat: quod non sine manifesto Dei
 iudicio factum est, ut quo in loco peccatū
 commiserat, ibidem & pœnas solueret.
 Obiit anno Christi millesimo, quingente-
 simo, uicesimo, regni sui octauo, gratis qua-
 dragesimo sexto, regni Christianissimi re-
 gis Gallorum Francisci, octauo. Tres Bas-
 sas necari iussit, Chenden Bacham, quo-
 niam sibi contra Persas eunti, tot difficul-
 tates obiecerat, ut Ianizari in unum colle-
 cti, transire Euphratem recusarent. Bostan-
 gi quoq; Bassæ genero suo, caput amputa-
 ri iussit, quod prouincias, quibus eum præ-
 fecerat, expilasset. Ianum Bassum interfi-
 ciendum curauit, ut ipsius nimiam arrogan-
 tiam cū infidelitate coniunctū, puniret. Re-
 liquit filium unū, nomine Solymannum, a *Solymanms;*
 Turcis Seleymannū dictū, quē Peribachē *Peribacha.*
 commendauit eius pueritiæ moderatori.

SELEIMANNVS hoc tēpore rerū apud
 Turcas potiens ad imperium peruenit an-
 no ætatis suæ 28. a Christo nato 1520. & an-
 no insequentī, consilio Peri Bachē, Belgra-
 dum obsedit, idq; uī cœpit, Ludouico re-
 ge Hungarię, admodum iuuenē, & proce-
 F tibus

ribus regni, de regni administratione, & re
ge discordantibus. Quare factum est, ne re
bus recte dispositis, Belgrado prospiceret.
Anno deinceps altero, Rhodū inuasit, ca
pta more suorum predecessorum, occasio
ne ex dissensionibus, atq; discordijs prin
cipum Christianorum, idq; contra consi
lium, & sententiam Peribachæ, qui eam ex
peditionem, ut ancipitis alex, plenam dis
suasit, nihilominus tamen ex animi senten
tia Soleimanno successit. Deinde anno
1517. Italia bellis, ac motibus ardente, Sely
mannus contra Hungariā mouit in fauo
rem, & gratiā, ut præ se ferebat, Ioannis Se
pulentis, pretendētis regnum ad se, post
Ludouicum regem in pugna interfectum
pertinere. Cæterum Ioanne, dum de re
gno cum Ferdinando contenderet, satis ce
dente, filiolumq; sub tutela Seleymanni,
relinquente, regni portio huic remansit.
Quantum ad ea, quæ posterioribus annis
acciderunt, non est necesse de ijs plura scri
bi. Quomodo enim Ceronem, Patrā, Ca
stellum nouū, aliaq; loca, quæ Imperator
ei ademerat, recuperārit, omnib. nota sunt:
nec minus magna Barbarossæ expeditio,
qui regnum Tunetanum Africæ, quā nōs
Barbariam dicimus, situm, quasi præ fori
bus nostris, & ut sic loquar, saltem traiectu
flumi-

*Africa, hodie
Barbaria.*

fluminis à nobis distans, cœpit. Similiter, minimè obscurum, quomodo Ferdinandum regem profligârît, non tam uirtute, q̃ dissensione Hungarorum, & Germanorū, in castris dissidentium, ut nec id, quomodo Venetos adegerit ad dedendā sibi munitiſsimam Romanix arcem Neapolim, q̃ *Neapolis, olim Naupliasi* antiquit̃s Nauplias dicta fuit. Nec præsumendum ipsum quieturum, sed plura opinione multorum suscepturum esse. Dignæ quidem ampliore, ac eruditore explanatione hæ res essent: mihi uerò obiter, quasiq̃ leui brachio attigisse eas, sufficit, hoc adiungendo, non tantum potentes reges, qualis est rex Hungariæ, sed & minores regulos, atq̃ dynastas nobilibus æquiparandos, tantum uirium, atq̃ audaciæ habuisse, ut non saltem Turcicę nationi resisterēt, sed & conatibus eius fractis, loca occupata deferere, eam cōgerint, idq̃ in summo flore potentix ipsius. Quare minimè impossibile hoc tempore, crederem, nos non idem, uel plus præstare posse, Deo saltem nobis animos, uiresq̃ suggerente.

LIBER SE- CVNDVS, DE VA- RIIS TVRCARVM SVPERSTITIONIBVS.

TSI de superstitione
Turcarum, superius
nonnulla dixerimus,
tamen, ut mihi uide-
tur, Lector hys minimè
contentus, cupidus e-
rit cognoscere opinio-
nes, quas tã de rebus

*Creatio mun-
di.*

naturalibus, quàm diuinis, Turcæ habent,
ut de creatione mundi, & eius fine, de para-
dyso, inferno, cœlo, terra, rebusq; simili-
bus. De hys itaq; pauca subiiciam, licet hæc
opera, malè collocari, uideri posset, cum
pleraq; potius ad risum mouendum, quàm
ad populum instruendum conferant. Ex
hisce tamen, de reliquis eiusdem generis,
lector facile iudicabit.

*Creatio ho-
minis.*

Primò itaque dicunt, quòd Deus creârit
mundum ex puluere omnium colorum,
& **ADAMVM** ex limo omnis generis ter-
rarum. Nam si fuissent unius eiusdemq;
coloris,

coloris, omnes res inuicem similes futuras fuisse, nec hominem unum, ab altero secerni potuisse. E V A M factam ex sinistro latere Adæ: nam si ex dextro, eam uiri robur habituram fuisse. Spiritus omnes coram Adamo se humiliasse, excepto Beelzebub, eiusq; socijs, & hanc ob causam eos e paradyso eiektos, atque in mundo ante Adamum habitasse, & quinque mille annis post ipsos Angelos paradysum incoluisse, ab horum uerò tempore usq; ad Adamum intercessisse mille annos.

Arborem cuius fructus manducatio A- *Arbor uetita,*
damo uetita fuerit, appellatam arborem *appellata ar-*
Tubæ, quæ fuerit caulis frumenti, habentis *bor Tubæ.*
septem spicas, ex quibus Adam decerpserit unam, septem granorum, quorum tria ipse manducarit, tria Eux dederit, septimum abduxerit maiori magnitudine, quàm agnus sit, ex quo sexcentas particulas factas disseminarit, & ex his productos omnis generis fructus, ac semina.

De D I L V V I O iucundas nugas a- *Diluuium.*
gunt. Nimirum, quòd Dominus noster Iesus Christus à discipulis suis rogatus, ad declarandum ipsis paulisper diluuium, manipulum limi acceptum, ad terram iecerit, dicens: Erige te in nomine patris mei, & quòd tunc paruulus & canus senecio,

Iaphet. qui fuerit Iaphet, filius Nohæ, prodierit
 qui, Christo præcipiente, ipsis retulerit ra-
 tionem diluuii, & inter alia hoc, qua parte
Arca. locus secretus fuerit, arcam ita excremen-
 tis grauata fuisse, ut metus offensionis
Noha, fuerit. Noham itaq; in tali periculo consti-
 tutum, à Deo consilium petisse, qui ei di-
 xerit, ut curaret elephantem in cloacis ho-
 minum egerere sua stercore. Hoc ergo fa-
 cto, suam pergrandem ex ijs generatam,
 quæ omnia immunda in latrina deuorârit,
 Ex suis uerò foetore, procreatum soricem,
 qui arcam ita arroserit, ac perforârit, ut eâ
 aqua ingrederetur, unde in arca existêtes,
 in multo maiori periculo fuisse, quàm pri-
 us. Nohæ itaque ad Deum reuertenti, con-
 sultum, ut leonem in fronte feriret, ex isto er-
 go ictu leonem irritatum, ita uehementer
 spirasse, ut ex eius naso catus prodierit, so-
 ricem deuorans. Et hæc est ratio, ob quâ
 Mahomet ab esu porcorum abstinere ius-
 serit.

Illa uerò, quam de uini prohibitione
 Mahometes allegat, simili fabulæ inniti-
 tur, uidelicet, quod olim Deus duos ange-
 los in mundum miserit, unum, nomine
 A R O T H, ad instruendos, & gubernan-
 dos homines, altercationes sedandas, iu-
 stitiamquæ administrandam, hominibus
 inter-

interdicendo homicidio, falso testimonio,
& usu uini.

Ea ab ipsis rectè, prudenterquè uiuentibus, longo tempore diligenter obseruata, quoad mulier forma, ac pulchritudine uenustissìma, controuersiam cum marito habens, ipsos ad cœnam inuitaret, quo eis causam commendaret, eosquè longiori potatiuncula ita inebriaret, ut mulieris concubitum expeterent, in quem illa consenserit, hac conditione, ut unus ipsorum eam doceret uerba, per quæ ipsi ascenderent in cœlum, alter uerò, per quæ cœlo descenderent.

Eo ab ipsis acceptato, mulierem statim in cœlum ascendisse: D E V M uerò ea uisa, quæsiisse de re gesta, ac ea intellecta, mutasse mulierem in stellam matutinam, quam Luciferam uocent, postea in iudicium uocasse duos prædictos angelos, ipsquè opinionem pœnæ, uel in hoc seculo, uel altero dedisse: eos uerò huius seculi pœna electa, pedibus ad compedes ferreas suspensos. capitibus demissis, in puteum postea, dictum Bebil, *Bebil. id est,* id est, Babylonem, usque ad diem iudicij, *Babylon.* qui fiet secundum Mahometis doctrinam, modo sequenti,

Cum tempus nouissimi iudicij uenerit,

DEVS angelo mortis, quem Melech uocant, id est, regem, mandabit, ut omnes creaturas animatas, angelos, diabolos, homines, & bestias interficiat, postea uocabit eundem angelum mortis, dicens. O ADRIEL (quod nomen sonat, priuationem Dei) nunquid adhuc ulla mearum creaturarum superstes est? Et tunc respondebit, nulla Domine, excepto me, ministro tuo, tum Deus illi dicet: postquam omnes meas creaturas uita priuasti, uade inter paradysum, & infernum, tibiq; manus infer. Miser itaque ad locum designatum se conferet, & alis inuolutis, ad terram concidet, seq; suffocabit tanto clamore atque ploratu, ut si spiritus coelestes, aliaq; animantia in uiuis adhuc essent, præ horrore morerentur. Post mortem angeli mortis, ignis terram concremabit, eamq; in cineres rediget, cinis ab aqua consumetur, & DEVS mundum cōtorquebit instar folij papyri.

Hac forma mūdus inanis manebit quadraginta annos, sub quorum exitu Deus resuscitabit angelum Sepharial, id est, secretarium Dei, & ipsi præcipiet, ut Hierosolyma se conferat, ad sonandam tubam, quæ erit longitudinis tātī spatij, ad quod metiendū soanni desiderarētur. Ad primū ergo tubæ sonitum omnium creaturarum
ossa

ossa congregabuntur. Post alios quadraginta annos secunda uice angelus tubam sonabit, & tunc ossa carnem, & cutem recipient. Rursus uero quadraginta annis euolutis, tertio sonabit, tunc omnes animæ in corpora sua reuertentur, & ueniet maximus ignis ab occidente, qui omnes propellet Hierosolyma, ubi manebunt quadraginta annos immersæ sudori, expectantes diem nouissimi iudicii. Cumque in maximis istis angustijs atque miserijs constitutæ erunt præ mora & expectatione Adamum uocabunt, & ipsi dicent, Pater Adam, quare nos in mundum produxisti, ad sustinendas tot misérias, & quare patris nos tam diu cruciari? roga *DEVM* ut iudicium suum acceleret; Adam ergo ipsis respondebit, filij, scitis quod Diabolo me se ducente, *DEO* inobediens fuerim, quam obrem indignus sum eum rogare: Ite uero ad Noham, quo audito, sese ad hunc conferent, dicentes, O electe uir *DEI*, ores *DEVM* pro nobis: ipse uero dicet, feci quod potui, & uos seruaui tempore diluuij, sed in hoc nihil præstare uaico. Ite ad Abrahamum. Quare Abramum accedentes, dicent, Pater Abraham, respice nos misericorditer: ille uero respondebit. Quid me rogatis, an nescitis quod fuerim idolatra, uagabundus

& incircumcisus? Quare uobis auxiliari nequeo, loquimini Moſi. Tunc Moſi acclamabunt, audi nos nuncie, propheta & electe Dei miniſter: hiſc uerò dicet, cur me appellatis, an non uobis dedi legem confirmatam miraculis, & noluiſtis mihi credere: ſi mihi credidiſſetis, potuiſſem facere ueſtra poſtulata, recipite uos ad Ieſum Chriſtum. Ideò ad hunc ſe conferent & dicent. Domine Ieſu Chriſte, qui es ſpiritus, anima, uirtus, & uerbum Dei omnipotens miſerere noſtri: ille uerò reſpondebit uanſunt ueſtrę preces, nam apud uos fui in uirtute diuina, & uerbo ueritatis, ueruntamē uos in ueſtro errore perſeueratiſtis. Quamobrem non eſtis digni meis beneficijs. Ite ad ultimum prophetam. Tunc animaduertent intelligi Mahumetem, & ibunt ad ipſum, dicentes, o nuncie & fidelis amice Dei, grauiter peccauimus quod non crediderimus in te, exaudi noſtras preces, magnam enim ſpē reponimus in te, auxiliare nobis potentia d Deo tibi collata. Tunc itaque Mahumet & angelus Gabriel preces Deo offerent, quę acceptabuntur, & fiet pons ſuper infernum, in cuius extremitate collocabuntur librę, quibus facta cuiuſq; trutinabuntur. Omnes enim creaturę eum tranſibunt, ac ſeruatę progredientur

dientur ulterius, damnatæ uerò in infernũ decidẽt: Omnesq; creaturẽ uiginti sex turbas distribuuntur, quarum tres tantum saluabuntur, reliquæ uerò omnes condemnabuntur. Quælibet autem turba occupabit in lōgitudine, iter mille, in latitudine quingentorum annorum, & durabit iudicium quinquaginta mille annos.

Et quia quæri potuisset e Mahomete, quid de morte futurum esset, ideo dicit, quod ipsa mutabitur & transformabitur in agnum, & inter Paradisum in infernum adducetur, ubi inter incolas Paradisi atq; inferni certamen erit. Nam incolæ Paradisi metuentes ne moriantur, uolent ut ea moriatur: infernales uerò sperantes mori anitẽtur, ut uiuat, tandẽ incolæ Paradisi uincant & mors interficietur inter Paradisum & infernum, quo in loco construatur magna atque fortissima turris pro limite à cuius altero latere gaudium, & quies, altero uerò labor & dolor erit.

PARADISVS (ut inquit Mahometes) habet portas aureas, seras lumineas, pauimentũ ex smaragdo & hiacyntho ornatũ omnis generis arboribus fructiferis, irrigatũ dulcibus riuulis, quorum quidam ex lacte, quidam ex melle, alij ex uino sunt, cuius usus tunc omnib. hominibus concedetur.

Dies

Dies eo loci durat mille annos, annus quater centies mille annos. Vestes omnis generis coloris ibi erunt, excepto nigro, cuius tamen usus permittetur Mahometi ad ad differentiam aliorum, omnes eiusdem staturæ qua Adam, & formæ qua saluator noster Iesus Christus erunt in introitu salutis dabitur iecur piscis quem ipsi uocant

ALHEVT.

Alheut, cuius sapor usque ad excellens est, ut sensus humanus eum comprehendere nequeat, postea uescantur fructibus Paradysi, potus ipsorum erit ex riuis illic fluentibus.

Et quia obijci potuisset Mahometi, postquam in Paradiso manducetur, necessarias esse latrinas ad se exonerandum. Ideo dicit fore, ut superfluitates resoluantur in suauem odorem instar Moschi, & pro sententiæ suæ confirmatione similitudinem adducit de infante in utero matris existente, qui non est obnoxius huic necessitati, etsi nutriatur à cibo matris. Homini quicquid desideraturus & appetiturus sit liberaliter ac promptè subministratum iri, non quidem famis. Vel necessitatis, sed uoluptatis causa, exceptis tamen cibis prohibitis, utpote carne porcina, sanguine, & similibus à quibus auersabuntur. Mulieres bonas atq; fideles quas in hoc mundo habuerint:

ipsis

ipsis redditum iri, puellas & cōcubinas tot habituros, quot cōcupiuerint, ancillarum numerum infinitum fore.

INFERNVS pauimentatus est sulphure, fumo mixto, atra pice bulliente, flammisque ignis obscuris, inq; eo sunt cœna, paludes, puteiq; profundissimi, pleni oleo & pice bulliente: inferius uerò ignis nutritus à sulphure, habentur etiam in eo arbores, quarum fructus ad uescendum datur damnatis, adec tetrīgustus ut omnes aliq; maligustus huius mundi respectu eius nō sint, quàm mel, & saccarum. In medio est uallis, in ualle abissus, in abisso puteus, in puteo capsā, in hac demum captiuus alligatus magnis cathenis ferreis, sperans atq; petens misericordiam sine intermissione, qui sub exitu mille annorum adducetur ante *DEVM*, interrogaturum quid uelit, non relinquendo quietem ipsius auribus, in quo spem positam habent, & quibus meritis confidat? Eum autem lachrymando responsurum. Mi Domine, non habeo aliū *DEVM*, quàm te, qui mei misereri posses, exhibe mihi misericordiam, tūc *DEVM* mandaturum eum reduci in locum priorē ibiq; liberari. Angelos uerò ubi eum uiderint ita denigratum pice atq; fumo infernali quæsituros ex *DEO*, qua ratione eum cum

cū alijs candidis ac mundis in Paradisum collocet, ipsis iussuro, ut eum lauent in fonte sub dīo, sic ergo eum totum, excepta parua macula nigra in fronte restante, candidum euasurum, & ingressurum in Paradisum, ubi quilibet eū cogniturus, digitoq; monstraturus sit, murmurando quo Deus ipsum inferno liberarit. Miserum ergo tanto pudore affectum iri ut ad inferos redire quā opprobria ista sufferre mallet, tandē Deum angelis mandaturū, ut ipsum quinques in dicto fonte lauent, & hoc modo maculam frontis abstersam iri, omnemq; deformitatem ipsius cessaturam.

Post Paradisi & inferni descriptionem, reliqua est cœli & terræ, earumq; rerū quæ ijs continentur, nostro conspectu exemptarum. Mahometes itaq; affirmat aërem factum ex fumo, fumum uerò ex uapōre, aut ex halatione marina: Primum cœlum ex aqua uiridi constare, secundum ex aqua clara, tertium ex smaragdo, quartum ex auro, quintum ex hiacyntho, sextum ex tabula lucida, septimum ex claritate ignis, & de uno cœlo ad aliud esse distantiam itinēris quingētorum annorum. Supra cœlum esse mare uiuificum, postea mare nebulosum, superius mare solatī, post id lunam, tum deinde solem, post illa præcipuū inter nomina

nomina Dei, tum demum Angelum Gabrielem, ad hoc membranam planam atq; politam. Post hanc magnam planitiem, supra hanc septuaginta mille interualla, id est, distantias aut separationes, postmodum septuaginta mille mansiones, exinde mille interualla, & in quolibet interuallo mille turbas aut sodalitia, in quolibet horum quinque millia angelorum; in eminentiori loco VEXILLVM GLORIAE; postea distantias gratiae Dei, ab hisce scabellum in quo pedes suos ponat, & in altissimo thronum in quo Deus Dominus rerum omnium resideat.

Hos qui sustineant aut portent thronum diuisos in sex turmas, quarum primae dimidia pars constet ex niue, altera ex igne, secundae dimidia pars ex sulphure, altera ex tonitru: tertiae dimidietas ex terra, altera ex aqua: quartae prima dimidietas ex uento, altera ex igne: quintae itidem dimidia pars ex ferro, altera ex igne: sextae dimidia pars aurea, secunda autem argentea: Dictumque thronum impositum ipsorum capitibus, quae sint usque adeo magna, ut si auis citra intermissionem uolet, uix mille annis ab aure una, ad alteram pennis secare queat. In coelo esse tres ordines stellarum, primum earum, quae pendent ex throno Dei, cui affixae sint
cathena

cathena aurea, & luceant usque ad septimum cœlum, in secundo eas quę excubias atque uigilias agant contra Diabolos continuo insidiantes Paradiso: in tertio uerò esse eas quę nobis conspicuę sint, terramque illuminent.

TERRA etiam, ut Mahomet affirmat, sustinetur à magno boue, cuius caput extēditur in Orientem, cauda in Occidentem, quatuor uerò pedes innituntur lapidi candido. In capite autem habet quadraginta cornua, quorum unum ab altero distat trinare mille annorum. Subtus lapidem uerò est mons infernalis dictus Zoth, quem conscendere coguntur peccatores, & ubi bene oneratus est collabascit, eosque submersos in infernum præcipitat: sub hoc monte terra est, & postea mare, & rursus terra aliudque mare, usque ad septem terrarum & marium numerum. Ultima uerò terrarum est alba ut lac, mollis ut crocus, odora ut moschus, & clara ut luna: infra eam magnus piscis, cuius caput in Orientem, cauda uersus Occidentem porrigitur, super cuius dorso fundantur ac iacent terrę, maria, aër usque ad finem mundi: subtus piscem uetus est, qui eum sustinet, subtus hunc tonitru, rursus sub hoc mare obscurum, postmodū laudes, ab hisce gloria deinceps

deinceps thronus, post eum tabula picta, & penna, inferius magna Dei nomina. In tabula scriptum est quicquid factum est, sit, ac fiet in cœlo & in terra. Penna qua scriptum est puro lumine & longitudine itineris quingentorum annorum, & latitudine octoginta annorum constat, habetq; octoginta mucrones seu acies citra finem scribentes. Tabula porro facta est ex pulcherimis smaragdīs, scriptura ex margaritis, hanc Deus contemplatur centies esse sexagesies uiginti quatuor horis, & qualibet uice eleuat hominem, aliumque deprimit.

Cubitaui an scripturus uel omissurus essem iter Mahometis in Paradisum, ut id narratur, quod & longum atque auditu molestum sit, ueruntamen considerans id profuturum ad cognoscendam naturam & qualitates hominis, subiicere libuit. Perhibet itaque ad se quadam nocte cum sua uxore dormientem Mechæ, post longas lucubrationes, & meditationes in lege diuina uenisse angelum Gabrielem, facie candidiorem niue, capillis magis rubicundis, corallo, ueste alba, penitusque margaritis alijsque lapidibus preciosis ornata, cinctum duobus cingulis ex auro purissimo, latitudinis dimidij pedis, pedibus

G &

& alis uiridibus instar smaragdi: Qui sibi dixerit, ut surgeret, Deum enim illi maximam secretorum suorum partem communicaturum. Se itaque surrexisse, ac uestimentis indutis ad fores processisse, ubi Gabrielem inuenerit freno tenentem bestiam quandam nominatam Alborac, maiorem asino, minorem uero mula, habentem faciem humanam, capillos ex margaritis, pectus ex smaragdo, caudam ex carbunculo, oculos claros instar solis, sella aurea margaritis preciosis intertexta, stratum atque angelis eam custodientibus circumdatam, Gabrielem ergo sibi dixisse ut bestiam conscenderet, hanc uero renuisse atque quesuisse, quis is homo esset? Gabriele ergo respondente eum esse Mahometem Dei amicum, Alboracum permisisse ut se conscenderet, Gabriele stapedes tenente, ac inceperit tam citis atque celeribus passibus progredi, ut eorum quilibet sese extenderet in tantam longitudinem, quantam hominis clare uidentis conspectus in planicie assequi potest, & recta fuisse Hierosolymam, Gabriele in itinere semper ad dextram eius manente, uocem audisse ter se uocantem, sed nec prima, nec secunda, nec tertia, uice se quicquam respondisse, sed solum retrospexisse, & uidisse mulierem tam

eximia

eximię pulchritudinis ac formę, quàm unquam uiderit, cumquę illam compellendū eum gratia appropinquasset, se ea neglecta ulterius processisse. Gabrielem itaque dixisse, se nunc magnam ipsius scientiam cognoscere, eumquę scire debere, prima uoce qua appellatus fuerit legem Iudaicam; cui respondisset, totum mundum legem Iudaicam secuturum, secundam legem Christianorum, cui si locutus esset, totum mundum Christianam fidem recepturum fuisse: tertiam uerò uocem esse mundum plenum omnibus uoluptatibus atque delitijs. Ideoque suum populum habitura plura bona, ornamenta, & uoluptates, quàm omnes alias nationes, gentes, ac populos qui fuerint, sint, & esse possint. Dum uerò de hisce colloquerentur se Hierosolymam uenisse ad templum Salomonis, & angelum Gabrielē se descendentē iumento collocasse in lapidem nigrum super quo descenderint prophete, ac ad eum religato Alboraco se manu cepisse, & deduxisse in templū, ubi omnes prophetas inuenerit. Priusquā autē ipsis locutus fuerit, se ad preces faciendas cōcessisse, quarū duas admodū breues fecerit, postquā autē surrexerit, prophetas quę eū genib. ac pedib. flexis expectarent magna pōpa, festiuitate & gratulatione

excepisse, à Deo missos ad honorem ipsi præstandum: Postea Gabrielem ipsum è templo duxisse, eiquè monstrasse scalam attingentem primum cœlum, cuius primus pes fuerit subnixus ad lapidem nigrum, ubi descenderit, scalam inestimabilis precij fuisse, primum enim gradum ex carbunculis, secundum ex smaragdis, tertium ex margaritis, aliosque sequentes omnes ex preciosis gēmi, sauro ornatis constituisse, & undique angelis circumdatam, qui eam seruarint. Gabrielem iussisse ascendere Mahometem, & conscendisse cum eo, circumquaque angelis ipsos comitantibus. Inter ascendendum autem Mahometem uidisse angelum pregrandem, sedentem in cathedra ac tenentem in manu tabulam tantæ longitudinis, ut ab Oriente in Occidentem usque porrigeretur, quam per horam inspexerit, altera uerò hora mundum intuitus fuerit: Mahometem admonitum à Gabriele dicente, eum angelum maxime auctoritatis apud Deum esse, ipsum salutasse, angelo resalutante, eum capite solo, nullo uerbo prolato. Gabrielem itaque angelo dixisse, cur non salutaret hominem, quo in toto mundo melior non esset: ex his uerbis tum intellexisse ipsum, hunc esse Mahometem Dei nuncium, atque statim salutasse;

cicq

eiquē annunciasse lætum nuncium de bonis à Deo ei præparatis, & de dominatione totius mundi, ad eum pertinente. Hoc facto Gabrielem Mahometi indicasse, eum esse angelum mortis, quo audito, Mahometem prope accessisse, atque quæsisse ex eo num angelus mortis esset? quo id affirmante, Mahometem rogasse, ut sibi diceret, qua ratione animas ex corporibus creaturarum educeret, ad quod ipsum respondisse, sibi id officij iniunctum à creatione Adæ, & id se exerciturum usque ad diem iudicij. Rursus uerò eum interrogasse quomodo animas saluatas à damnatis cognosceret: ad quod ille subiecerit, an non uideret in ista tabula scripta nomina omnium qui fuerint, sint, & futuri essent, quomodo, & quo genere mortis interituri sint, simulquē mala & bona secundum merita unicuiquē præparata atque disposita. Deinde ipsi declararit animas bonorum è dextera parte: malorum uerò ex sinistra educi. Posthac Mahometi ulterius progressio, uisum esse alium angelum, usque adeo grandem, ut caput supra cœlum, pedes infra abyssum extulerit, forma instar galli, quem Deus docuerit horas, quibus inuocari uellet, & cum tempus orationis uenisset, uocē è cœlo egressum dicentē tibi creature quæ

Deo obediens es, mando, ut ei laudes reddas. Tunc uerè eundem alta uoce clamasse Benedictus sit Deus, rex àngelorum, animarum & creaturarum, galloq; in terris audientes uocem huius angeli ad cuius formam facti sunt, ipsi respondere, atq; cantando laudare Deum, dicentes suo cantu: Vos omnes qui Deo obediētes estis surgite eumq; laudate. Porro ulterius procedentem, inuenisse alium angelum, qui partim ex igne partim ex niue constiterit, Deum indefinenter orantem, ut quemadmodum in ipso ignem & niuem coniunxerit, ita etiam corda nationum coniungere uelit ad obediendum sibi. Ab hoc uerò altius ascendentem conspexisse alium angelum admirandæ magnitudinis, sedentem in sella ac manu tenentem globum adeò incredibilis crassitudinis, ut si decideret cœlum terram quæ destrueret. Gabrielē autem globo conspecto, in lachrymas erupisse. Mahometē ergo causa ploratus interrogata, cognito eum esse thesaurarium inferni, accessisse ad ipsum, eumq; salutasse. Ceterum angelum nihil respondiſſe. Quare Gabrielem ei dixisse, cur non salutaret hominem quo in orbe melior non esset? Angelum ergo animaduertentem eum Mahometem esse, hūc salutasse eiq; letum nuncium annunciaſſe

de

de maximis bonis à Deo ipsi præparatis, atq; ulterius quod damnati ex uiuentibus secundum legem eius, minores cruciatus alijs passuri essent. Proinde Mahometem interrogasse ex ipso, quomodo infernus factus esset: angelum uerò respondisse, sciendum ei esse, quod Deus magnum ignem circa infernum accenderit per spatium septuaginta millium annorum, ita ut penitus ruber deueniret, à spatio tanti eiusdēq; temporis rursus alium ignem excitasse, unde penitus albus euaserit, tertio denud ignem simili annorum numero succēdisse, quem infernus totus ater atque obscurus factus fuerit. His cognitis Mahometē rursus quæsiisse quomodo, & ex quo Diaboli facti fuerint, unde uiuant, & qualem uitam degant: Angelum respondisse eos ex igne factos igne uiuere, sineq; eo ipsos nō posse ne quidē per horam uiuere, nō secus quā piscis absque aqua. Dixisse præterea dictos Diabolos à Deo creatos surdos & mutos, ut non possint audire clamores & lamentationes damnatorum, quos torqueant atq; uerberent, magnis malleis ferreis: si etenim eos exaudirent misericordia ipso rum afficerentur.

Cū thesaurarius inferni hæc dixisset Mahometē & Gabrielē discessisse, penitus

pauore correptos, & appulisse ad primum
 cœlum, quod sit cœlum Lunæ ex ferro fa-
 ctum, spissitudinis tantæ, quantam homo
 quingentis annis eundo conficere queat,
 idemque spacium à primo usque ad secun-
 dum cœlum esse. Cum uero eo uenissent,
 Gabriele fores pulsante, obuium ei factū,
 angelum tantæ longitudinis, ut ea mille
 annorum iter desideraret, comitatum cō-
 pluribus angelis splendidissimè ornatis. Ma-
 hometem itaque ingredientem, ab omni-
 bus istis angelis faciem hominis, & corpus
 Vaccæ habentibus salutatum, eorumque
 septuaginta millia fuisse, ac quilibet ipso-
 rum septuaginta mille capita, quodlibet
 caput septuaginta mille cornua, horum
 quodlibet septuaginta mille nodos habuis-
 se, nodos à se inuicem itinere quadraginta
 annorum dissitos. Porro in quolibet capi-
 te fuisse septuaginta mille facies, in quali-
 bet facie quoque septuaginta mille ora, in
 horū unoquoque septuaginta mille linguas,
 harū unaquaque totidē mille idiomata pro-
 ferente, quibus Deum septuagesies millies
 quotidie celebrarint. Inter hos angelos fu-
 ille hominem, sedentem in cathedra ex cla-
 ritate facta, excellentē pulchritudine tā sta-
 tura corporis, quàm forma uultus ornatū,
 ueste ita candida, ut uix aspici potuerit.

Maho.

Mahometem ergo ex angelo Gabriele quæsiſſe, quĩs'nam ille eſſet? eum reſpon- diſſe, quòd eſſet Ioannes Baptiſta, filius Za- chariæ, ac ſalutatum à Mahomete, ei dixiſ- ſe læta noua de magnis honoribus, à Deo ipſi diſpoſitis. Inde profectos ad ſecundũ cœlum æreum, eiũſdem denſitatis cum pri- mo, & diſtantiæ ad tertium uſq;. Cũ uerò Gabriel fores pulſaſſet, angelũ ad eas ape- riendas ueniſſe, uſq; adeò procerũ, ut eiũs caput ad ſeptimũ uſq; cœlum, & pedes ad centrum terræ uſq; attigerint, eiũq; alios an- gelos adfuſiſſe, ſeptuagesies millies maio- res angelis primi cœli, qui cognito Maho- metis nomine à Gabriele, reuerenter hunc ſalutârint. Inter ipſos uerò ſediſſe in cathe- dra Iosephum filium Iacob, ætate Maho- metem referentem, ipſum ergò ab hoc ſa- lutatum, ei ſalutem reprecatum, ac ex Ga- briële cognito, ipſum Mahometem eſſe, ei lætum nuncium bonorum, ut præcedentes, retuliſſe. Inde uerò diſcedentes ad tertium cœlum, quod argenteũ ſit, perueniſſe, ſpiſ- ſitatis eiũſdem, & diſtantiæ à quarto, cum duobus priorib. Gabrielem eò ueniẽtem, fores aperiri iuſſiſſe: eas itaq; ab angelo tã- tæ magnitudinis patefactas, ut ſi totus mũ- dus cum omnib. quę continet. palmo ma- nus eiũs impoſitus fuiſſet, pro nihilo id du-

G 5

xiſſet.

xisset. Comitatum etiā complurib. angelis ultra modum grandibus, habentib. faciem uaccarū, ac ita in ordinē redactis, atq; compressis, ut ne pila quidē inter ipsos emitti potuerit. In medio ipsorū sedisse Enoch, & Eliā, in cathedris pellucidis, q̄ cognito ex Gabriele, hūc esse Mahometē, ei honestē salutato, lecta de reb. eius exposuerint. Inde cū

*Quartum cœ-
lum.*

ad quartū cœlū, totū aureū, uenissent, atq; Gabriēl pulsasset, occurrisse ipsis angelū, tā magnū, ut pollice suo dextro, oēs aquas dulces, sinistro uerò salvas tenuisset, affuisse illi angelos 70000. uultu aglino p̄ditos, quolibet eorum habente 70000. pennas, qualibet penna longitudinem habente 70000. cubitorum in medio eorum fuisse Aaronē cathedræ clarissimę impositū, qui Mahometē salutato, bona noua, ut priores annūciārit. Ab hoc ad quintum eos cōtendisse, meris margaritis cōstans, densitatis eiusdē cum priorib. cumq; fores pulsassent, uenisse angelum totū igneum, habentem 7000. brachia, in quolibet brachio 7000. manus, in qualibet manu 7000. digitos, & quemlibet digitum Deum indiēs laudasse septies millies, circa illum stetisse magnam turbā angelorum, habētium uultus uulturinos, q̄ salutari, ipsi bona noua dixerint, ut priores: in medio eorum Moſen in throno lucidissi-

*Cœlum quin-
tum.*

cidissimo collocatum, qui, cum angelus ei dixisset, se Mahometem adducere, ipsum salutatū admonuerit, quod Deus populum eius magnis ieiunijs, multisq; orationibus oneraturus esset, quare ipsi Deum rogandum esse, ut ea moderari uelit, populum enim eius omnib. istis ferendis nō esse parem. Postea uero, cum ad sextū cœlum, *Cœlum sextum.* ex meris smaragdis constans, ascendisset, uenisse eis obuiā angelum septuagesies milles maiorem omnib. precedentibus, ita, ut si absorbuisset, & deuorasset uniuersā terrā cum omnibus in ea contentis, neutiquā quisq; id percepisset. Astitisse illi & cōplures alios angelos, septuagesies milles uastiores precedentib. totos ex margaritis, smaragdis, & carbunculis conflatos. Inter eos fuisse Abrahamum, insidentem cathedrae, claritate solem adæquantī. Hunc ergo salutatū a Mahomete, ei salute reddita, dixisse, ipsum a Deo plus alijs eius nūcijs amari, atq; ipsius gratia etiā populū Mahometanum diligī. Illinc dimissos, ad septimū cœlum peruenisse, ex carbunculis cōstans, spissitudinis eiusdē cum prioribus: tū uero prodiisse angelū; cuius formā nullus, q̄ ipse Deus exprimere posset, cūq; Mahometes ingressus fuisset, uidisse eū & alios angelos, de quib. loqui fas non sit, Deo

Adam. id prohibente. Ipsi adfuisse Adamum sedentem in cathedra, claritate circumdata, q cognito ex Gabriele quis esset, Mahometē salutārit, eiꝑ dixerit, eum esse patrē suorū filiorū, paradysumꝑ clausum, & obfirmatū ita, ut nullus eū ingressurus sit, siue propheta, siue aliꝑ, quo ad ille ibi fuerit, à Deo etenim id ita constitutū. Inde uerò pfectos

Cælum octauum. ad octauum cælum, ex uno Topazio, & eadem spissitudine, qua priores constans, foribus pulsatis, obuium habuisse angelū, totum ex claritate factū, sexagesies millies sole lucidiorem, habentem 60000. capita, in quolibet capite totidem uultus, in horū unoquoꝑ 60000. oculos, in quolibet oculorum, rursus tot mille pupillas, qualibet pupilla sexagesies millies quotidie contre miscēte præ timore Dei, adfuisse ei & alios angelos, sexagesies millies maiores præcedentibus, quorum numerus soli Deo notus sit. Secundum ea ingressos, ipsos primum interuallum uel separationem, deinde in secundam tertiam, & quartam, cæterasꝑ omnes usꝑ ad 60. quæ ex margaritis fuerint, alias superiores 60. ex aquis, post has sexaginta ex niue, totidē exinde è grandine, similiter eiusdē numeri ex nubibus, quinetiam sexaginta ex tenebris, rursus totidem ex igne, deniqꝑ 60. ex claritate, & toti-

totidem ex gloria, omnes infinita multitudine angelorum refertas, non cessantium unquam, Deum celebrare. Ab ingressu horum separationum Gabrielem abstinuisset Mahometes, narrat, sed se animo erecto, atque confirmato, omnes penetrasse, peruenisseque ad eam, quæ à gloria Dei denominetur, ubi ad eius aures peruenerit, ter dicens: Accede me, Mahomet mi dilecte, & quotiescunque eam audierit, se accessisse, ita, ut tertia uoce sonante, non abfuerit alterius à throno Dei duobus tractibus arcus, tunc se Deum salutasse, resalutatum ab hoc dicente, eum esse honoratiorē, & dilectiorem inter omnes nuncios mundi: postea quoque interrogante, quomodo eius populus se gereret? Se itaque Deo respondisse, eum perquam obedientem esse, Deum ergo dixisse, ac iniunxisse ipsi, ut eundem populū quotannis sexaginta dies ieiunare, & quinquagesies in die orare iuberet. Hoc uero Dei mādato audito, se retrocessisse, & inuenisse angelum Gabrielē, cumque è regione Mosis fuerit, sibi ab hoc consultum, ut ad Deum rediret pro moderatione ieiunorū, & orationum populo Mahometico, intolerabiliū impetranda. Ter itaque Mahomete redeunte, primò Deū à ieiunijs ademisse 10. dies, & ab orationib. 20. uices, secūdò detraxisse

*Colloquium
Mahometis
cum Deo.*

traxisse; alios decem dies, & decem præcationes, tertio reduxisse ieiunia, ad triginta dies; & orationes ad quinque uices: Mahomete uerecundia, & metu molestiæ non auso redire, maxime, cum comprehensus esset intuitum admirabilis Dei habitationis. In

*Thronus Dei
qualis.*

throne enim eius fuisse quatuor elementa simul, præsens seculum, futurum, paradysum, infernum, coelum, & terram: thronum habuisse 4. pedes, quorum quilibet septuagesies millies longior fuerit, quam sit distantia à cælo ad terram, eundemque impositum humeris 4. angelorum, eum gestantium, ac habentium quatuor uultus circa caput, unum hominis, alterum aquilæ, tertium leonis, quartum bouis, corpore eorum penitus pleno, ac coopto oculis: Vultum porro hominis orare pro hominibus, aquilæ pro auibus, leonis pro feris bestiis, bouis pro animalibus domesticis. Ad extremum, Mahometem dimissione à Deo impetrata, Gabrielē ad scalam reductum, descendisse in Hierosolyma, unde profecti fuerant, ac inde à iumento ALBORAC Mecquam, usque antequam lucesseret, asportatum, & ad fores ædium repositum, iuisse cubitum cum uxore, adhuc dormiente, nec quicquam de peregrinatione hac sciēte, antequam Mahometes eam illi commemoraret.

*Reditus Ma-
hometis ad
uxorem.*

Hiscē

Hiscæ expositis, omittam alias innumeras stultas, atq; aniles fabulas, in Alcorano contentas, quod hic permagnus sit, & plenus somnijs inter se discrepantibus, sæpiusq; cōtrarijs, ita, ut uerè dici possit, uoluisset eū congerere librū de gallo ad asinū, aut irridere Lucianū in suis ueris narrationib. scribendo res incredibiles, impossibiles, & à lege diuina, & naturali exorbitātes : ut cū cōstituit infinitum numerum angelorum in cœlo, quorum unus solus sit maior cœlo, & tota terra, & dū dicit, solem & lunam eadē claritate cōdita esse, ita ne intra noctē & diē sit differentia, sed quod angelus Gabriel uolitans interdum circa cœlū, imprudens pulsata lunā, extremitate alarū suarū, maculas nigras efficiat, quib. eius claritas diminuatur & obscuretur, & quod quidā angelī non habeāt nisi unā alam, alij duas, alij tres, alij quatuor, quinque, aut sex, plures uel pauciores. Adhęc, quod Mahomet suis digitis diuiserit lunā in duas partes, & hæc ceciderint ad duo latera montis, & quod manicam suā ingressæ, relectæ fuerint. *Christi, Moy. sis. & Mahometis collo-*
 Similiter, quod dicit, Deum præstantē in-
 ramentū iurare per ficos, & oliuas, & sibi *quum in tem-*
 in tēplo Salomonis quadā nocte, inueniē- *plo Salomo-*
 ti Dominum nostrum Iesum Christum, *nis.*
 Abrahamū, & Moysem : à Christo oblatū

uas aque, ab Abrahamo, uas uini, à Moyse uerò uas lactis plenum, & quòd uocem audiuerit, dicentem: si uinum reciperet, eum populo suo periturum; si lac, submersum iri, si uerò aquam, à Iesu Christo oblatam, fruiturum conspectu Dei. Hisce similia sunt & sequentia. Quòd nisi angeli perpetuò pro hominibus intercederent, cœlum super terram ruiturum sit. Quòd diaboli uiso Alcorano, ex admiratione in altercationem inter se uersi fuerint, an eum recipere uellent, nec ne, & quòd tandem plurimè inter ipsos Saraceni facti, filios procreauerint. Quòd tempore diluuij Deus ciuitatem Mecquam in paradysum portari curaret, quo eam seruaret, & Hierosolyma ab

Abirobeyx.

sconderit in monte, uocato Abirobeyz. Item, quòd super humeris nostris sedeant angeli, in dextro, qui bona nostra opera scribat: in sinistro, qui mala, pro penna, lingua, pro atramento salua, pro charta, corde utentes. Quòd Mahometi quadrienni angeli pectore aperto, cor suum ad trutinam decem aliorum humanorum cordium appenderint, quantum solius Mahometis. Quòd Deus illum adulteri, & periuri lege soluerit, quòd librum scripserit qui est Alcoranus, in quo sint duodecim millia uerba mirifica, & quòd cuidam in-

terro-

terroganti, an omnia uera essent, responde-
rit libere quæ falsus sit, non esse plura uera,
quàm tria millia

Omittam etiam alias fabulas, quas con-
finxit de ueteribus patriarchis & prophe-
tis: ut quod Moyſes angelo mortis ad se
occidendum, uenienti dixerit, ipsum non
posse animam suam extrahere de suo cor-
pore, quod ore suo Deo collocutus sit, au-
ribus suis eum audierit, oculis suis uiderit
& è manibus Dei tabulas legis receperit,
pedibus etiam suis in montem Sinai ascen-
derit: tunc itaque angelum mortis decer-
pisse pomum ex arbore Paradyſi, id quæ
olfaciendum præbuisse Moyſi, & cum id ori
admouerit, angelum ipsi naso correpto
emungendo animam euulſiſſe. Quod rex
Salomon bellum gesserit cum regina Sa-
bæa, & exercitus eius conſtiterit non tan-
tum hominibus, sed & Diabolis, bestijs, &
auibus, & in itinere offenderit flumen for-
micarum, quas compellatas pro transitu
rogarint. Quod Salomon in senectâ obie-
rit innixus baculo, cui longo tempore in-
hæſerit, & quod diaboli, quos alligatos te-
nuerit existimantes eum adhuc uiuere, metu
ipsius non ausi fuerint circumire mundum,
donec quod mure pedem baculi arrodente,
corpus Salomonis collapsum fuerit.

H Quod

Quôd Alexander Magnus solem dormiē-
tem inuenerit in fonte rubro.

*Mahometis
Genealogia.*

Itē quod Mahomet gloriatur se descen-
dere ab Ismaele filio Abrahæ & Agar eius
ancillæ, & nihilominus se Saracenum uo-
carit à Sara legitima Abrahæ uxore: &
quod non computet ab Ismaele usque ad
Abdallam, filium Modalib, uel Abdemu-
taliph patrem Mahometis non plures quā
uiginti quinque gradus, licet inter duos
istos ultra tria millia annorum intercesse-
rint. Rationem ieiunij in mense Septem-

Ramadan.

bri ab ipsis dicti Ramadan allegat, quod
decimoquinto die eius mensis Alcora-
nus ipsi missus fuerit: uicesimo die Psal-
mi dati Dauidi, uicesimo tertio dominus
IESVS CHRISTVS natus, uicesi-
mo quinto tabulæ legis in monte Sinai
Moyfi datæ fuerint, tricesimo Enoch in cœ-
lum raptus, & sic à primo usque ad ulti-
mum singulis diebus sua mysteria attri-
buit, multis in locis sibi contrarius.

Nam in uno loco usum certorum cibo-
rum prohibet, in alio uerò dicit non es-
se curandum quid quisque domi suæ, aut
apud amicos comedat, & quod tempo-
re necessitatis licitum sit uesci omnibus
cibis. Interdum furta prohibet, interdum
autem permittit: præsertim si ipsi quinta

para

pars detur ad distribuendum pauperibus. Docet quidem cauendum à malefactis, quod Deo admodum displiceant: Verum tamen si caueri nequeant, DEVM misericordem esse, ac facile ea remissurum. Alicubi dicit se nolle quenquam cogere ad fidem suæ legis, id enim esse in potestate DEI, uocantis eos qui illi placuerint: mox docet credere nolentes esse interficiendos, & ipsemet persequitur Iudæos Almedinæ.

Almedinæ.

Cum ex alio semel malè eaderet, dicebat hanc esse claritatem angeli Gabrielis, quam ferre non posset secum colloquentis. Arque ut finem faciam infinita similia scripsit ita absurda & ridicula, ut & bubulci ea animaduerrere queant: adeo iudicii inops atque confusus est. Ac licet ueteres hæreses, & opiniones Arrianorum, Sabellianorum, Manichæorum, Donatistarum, Macedoniorum, Corinthiorum, Nestorianorum, Eutichetarum, Nouationorum, Pelagianorum, aliorumque similium secutus fuerit plurimis etiam in locis Cabalisticis, & Thalmudisticis conformia tradens: tamen nunquam nec potuit, nec sciuit opiniones suas honesta aut uerisimili ratione colorare.

H 2 Vnde

Vnde credibile uel ut rectius loquar eu-
dens & manifestum est, quod spiritus san-
cti, cum non permiserit mentiri, nisi ita
elare atque apertè, ut lector Alcorani ma-
iorem occasionem ridendi, quàm ei cre-
dendi habeat. Nec sine graui atque ab-
scondito Dei iudicio euenit (fortè ob pec-
cata Christianorū) quod hæc secta fundata
super mendacijs, & stabilita super uicijs ad
tantam amplitudinem peruenerit at-
que excreuerit, in qua hodie-
no die conspicitur.

DE

DE ORIGI- NE TVRCARVM ET INITIO QVATVOR IM- PERIORVM, QVAE EX SE- *cla Mahometana prodire.*

V'M calamus adhuc
in manu sit, placet pri-
usquā id petatur à me,
breuiter exponere ori-
ginem Turcarum, cū
ea initio ueteribus mi-
nimè cognita fuerit, ni-
si trecentis abhinc an-

nis licet Pomponius Mela, & Plinius Tur-
cas inter Scythas numerarint. Vt autē ipso
rum origo melius declaretur, à Sarracenis
incipiā, deinde imperia, quæ ex ipsorū lege
nata fuere describā, ut Caliphī de Baldach,
Miramamoli in Africa, Suldani Aegypti,
Assam uel Sophi Persiæ.

*Quatuor Im-
peria ex lege
Mahometana.*

MAHOMET quem aliqui Muhamet, *Mahometis*
Turcæ Mehemet, id est, amatū uel laudatū *origo.*
nominant, natione Arabs fuit, natus in pa-
go Itrarip, prope urbē Mechā, circiter annū
domini sexcentessimū, tempore quo Hera-

H 3 clius

*Abdalāmini
ster Dei, sed
Idolatra.* clius imperaret. & Dagobertus apud Gal-
los rerum potiretur: patrē habuit Abdalā,
quod sonat ministrum Dei, idolatram ta-
men. Cū uerò octo annorum esset, Maho-
metes pupillus tutelæ patrui Abutaliph
commisus est, qui ei à Iudæo Mathematicis
& Phisicis artibus instructo, cum quin-
decim uel sedecim annorum esset, de ma-
trimonio prospiciens, mox eū mercuratu-
ræ exercendæ, in Aegypto & Syria præfe-
cit, ubi cum Iudæis & Christianis conuersa-
tus est, præcipuè uerò cū monacho ordinis
S. Benedicti nomine Iohāne, ut Episcopus
Acconensis scribit, & alio quodam Sergio
hæretico Nestoriano, à quib. sacris literis,
maximè ueteri & nouo testamento perce-
ptis, circūspectauit, quomodo sub prætex-
tu religionis gentē Arabicā, crassam, rudē,
ac idolatriæ deditā, ad se pelliceret. Quare
postq̃ duos annos se occultasset, populo
se se exhibēs dixit, se toto hoc tēpore cōuer-
satū cū angelo Gabriele, qui sibi legem Dei
tradiderit, & qđ credere in idola sit res stul-
ta & uana. Cognito autē se suis sermonibus
nihil efficere, aliū modū excogitauit, & ser-
uū nomine Zeydimy libertate donauit, di-
cēs Dei uoluntatē esse, ut oēs homines sint
liberī. Quare ex animi eius sententia seruorū
undecunq; locorū ad eū accurrentiū nume-
ro

ro facile accrescēte euenit, ut terrorē incute-
 ret magnis familijs Mechę, inter quas erāt
 Caraxina, Haximīna, & Benimitana, quæ
 arma contra ipsum cepēre. Quo Mehemet *Mahomet Al*
 uiso aufugit, & se Almedinā recepit, dictā *medina con*
 postea Medinathalnabi, id est, Medimna p *cionatur,*
 phetę, ubi Iudejs cōcionari cepit, q nō solū
 ei nō credidēre, uerū etiā eū cū seruis in cō-
 plurib. plijs, q mutuo commiserūt egregiē
 ceciderūt. Mahomete in uno eorū tale uul-
 nus in facie recipiēte, ut dentib. anteriorib.
 fractis, in fossā quandā p mortuo pietus
 fuerit: Tandē tamē illos perdomuit. Cū autē
 Arabes descēdētes ab Ismahele filio Abra-
 hę, & Agar eius ancilla, Agareni dicerētur, *Agareni Sa*
 idq; minime honorificum ei uideretur, or- *raceni dicen*
 dinauit, ut Saraceni nominarentur, à Sara *tur.*
 legitima Abrahę uxore, dicens Ismahelem
 natum ex ea, & non ex ancilla, quod nomē
 illis māsit quoad Turcæ id una cū natione
 aboleuerunt, ut postea dicitur. Cū itaq;
 Mahometes apud suos ad tātā existima-
 tionem peruenisset, quod propheta & nū-
 cius Dei haberetur, familiaritatē cū opulē-
 ra uidua nomine Tadiga aut Cadiga inijt,
 quā ita amice tractauit, ut eam tandē uxo-
 rē, licet tres alias haberet, Anossen, AhaL *Mahometis*
 sen, & tertiam, quam nutritio suo adduxe- *quatuor uxo*
 rat nomine Seich aut Zeich, præter concu- *res.*

Heraclius.

binam Mariam, quæ Christiana erat sectæ
 Iacobitarum. Eoq; facto legem publicat,
 qua cuilibet permittebat quatuor uxores
 ducere. Porro uero Mehemet per id matri-
 monium diuitijs uiribusq; auctus, quod
 uidua ista multa bona possideret, occasio-
 nem nactus est tolerandi sua pecunia mili-
 tes, ita ut omnes uicini partim ui, partim
 opinione religionis moti, ei obedirent, nu-
 merusq; sectæ suæ, & Saracenorum in tan-
 tum cresceret, ut Heraclius Imperator, qui
 tunc terras Syriæ, Aegypti, & Africæ, ad-
 huc religionem Christianam sectantes te-
 neret, eorum opera in bellis Perficis utere-
 tur. Cæterum cum postea in solutione sti-
 pendiorum exercitus, in quo aliquot tur-
 mæ Saracenorum erant, pecunia deficien-
 te, à quodam Heraclij ministro his dictum
 fuisset, non suppetere stipendia pro Chri-
 nis, ideoq; nec canes ea petere debere. Sara-
 cenis hoc responso indignati Imperatoris
 militia relictâ, in Africam, ubi tunc Maho-
 met esset, reuertuntur. Nonnullo deinde
 tempore interiecto, Heraclio Imperatore
 tributum ab Africanis exigente, hi, qui an-
 tea se nimium oneratos esse conqueren-
 tur & imperia Græcorum exosa haberent,
 accedente Mehemetis persuatione, dicētis,
 Dei uoluntatem esse, ut quisq; in libertate
 uiueret,

uiueret, adeo Africanī commoti fuēre, ut legatos Imperatoris occiderent. & ab eo Aegyptus, & Africa deficerent, authore rebellionis Mehemete, quē & Christianī, & Iudæi sequebantur. Et si uero Imperator ingentē exercitū isthūc mitteret, duce Theodoro, qui complura prælia cum Africanis fecit: tamen, tandem eo profligato, atq; occiso, Mehemetes, & Saraceni in Arabiam rediēre, & exinde Syriam, & Mesopotamiā cœpēre. Atq; ita Græci Aegyptum, Africā, Syriam, aliasq; prouinciās Imperatoribus Romanis, & Græcis a temporibus Iulij Cæsaris usq; ad tempora Vandalorum subiectas, ac Christianam fidem professas, amiserunt, Mehemete rege coronato Damasci *Mehemetes rex coronatur.* circiter annum Domini sexcentimum, ac postea decimum superueniente.

A monte Mehemetis Saraceni elegēre quendam discipulorum ac familiariū eius dictum Othomar, quem Turcæ Othimar, alij Bulacher uocant, eumq; Caliph cognominauerunt, quæ uox significat heredem, *Caliph quis, eiusq; sedes.* uel successorem, eo quod fuerit surrogatus in locum Mahometis, & id nomē reliquis omnib. successoribus mansit. Quidam Itali eum Alpham dixēre. Sedes eius fuit Bau *Baudras, uel Baldach.* dras secundum Gallos, quam Itali Baldat Turcæ Bagadet, uel Baldat uocant, antiqui

Babylonem dixêre, licet sint, qui uelint esse ciuitatem Susan, uel Niniuen. Sita uerò est ad Euphratem fluuium. Sub huius Caliphæ regno, Saraceni Græcis ademerunt

Caramānia, Caramanniam, quæ antiquis Cilicia fuit,
olim Cilicia. in qua est Antiochia, & Pamphilia, hodie;
Pāphilia. hodie Scauri. Scauri, & Seleucia, Scandalor ipsis dicta.
Seleucia, Postea expeditionē in Persiā susceperunt;
Turcis Scandalor. quā hodie Pharsic uocant. Idē factū est tē
Persia, hodie Pharsic. pore, q̄ Græci Martinæ imperatricis linguā,
Hormisda Ascariothi & filio Heraclione, nasum p̄ciderūt, quod
 Cōstantinū, filiū Heraclij ex fabia, ueneno
 necassent, ac Longobardi Italiam ingressi
 sunt. Apud Persas rege existēte, Hormisda
 dicta Ascarioth, post Adhaëser, filium Sy-
 roës, nepotem Cosdroës, quem Heraclius
 Hierosolymis recuperatis, captiuū tenuer-
 rat. Hormisda ergò uidens, a Saracenis se
 impetī ad auxiliū uicinorum maxime

*Turquestanorum re-
 gnum.*

Turquestanorum confugit: quorum re-
 gnū, ut Haytonus scribit, ex parte Orien-
 tis, suos confines habet cum regno Thar-
 sæ, ex parte Occidentis cum regno Persa-
 rum, ex parte Septentrionis cum regno
 Corasminæ, & fluuiō Indo, ex parte uerò
 Meridiei, protenditur usq; ad deserta In-
 diæ: Qui ueri, & proprii fines, ac limites
 quos Plinius, & Strabo Parthis assignant:
 Turcæ uerò eos Torquestainos uocârunt,
 quasi

quasi diceret, liberos, uel Francos. Ex hac natione, q̄ initio per Gallos dicta est Tur- *Turqueman*
quemannia, deinde Turcia, legibus, ac re- *nia.*
ligione carente, sex millia pugnatorum in
auxilium regis Hormisdæ exiêre: sed cum
pro more gēris, mulieres, ac pueros secum
duxissent, tardius aduenêre, Hormisdæ à
Saracenis, antequàm appellerent, 'proflia-
gato, atq; occiso, circiter annum sexcente-
simum, quadragesimum. Saraceni itaq;
domini Persiæ, omniumq; finitimarū ter-
rarū euasere, excepto regno Abcas, quod *Abcas, res*
est in Georgia, & præter quādam aliam re- *gnū in Geor*
gionem Armeniæ, quæ uulgariter Haloën *gia.*
nominatur. Quæ duę regiones Christianis, *Haloën, res*
quos Saraceni p̄sequebantur, refugiū. atq; *gnum.*
tutela mansere. Turquemanni uero, cū ad
Persiæ terrā, quæ Corasen ab Haytone, ab *Corasen.*
alijs Chorosten, & Choroza m nuncupa-
tur, peruenissent, & stragē, mortemq; Hor-
misdæ intellexissent, ulterius procedere no-
luerunt, sed se munituri, ad Saracenos nun-
cios miserunt, offerentes, se eorum manda-
tis obtemperaturos, n̄s q; militaturos, mo-
dò terra, in qua essent, ipsis relinqueretur.
Saraceni hoc cognito, eos faciliè receperūt,
sed in aliam terrā transtulerunt, ubi rebel-
lionis audaciam non timerent. Hisce & a-
lijs euentibus Turquemanni, uel Tur-
quiniani

124 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
quiniani tributarij, quasiq; subiecti Sarace-
norum mansere, horum mores, leges, ac ri-
tus conuersatione addiscentes, ita, ut nulla
differentia ritus, legum, ac uitæ inter ipsos
esset: id quod facile factu fuit, quia Turque
manni sine lege, regula, & politia antea ui-
uere soliti, participes honorum, & dignita-
tis Saracenorum facti, ob militaris rei pe-
ritiam, amicissimi eorum socij euasere. Vi-
xere itaq; simul circiter trecentos annos,
ut una eademq; natio censerentur, Turqui
mannis nihilominus separatim degentib.
& magnas diuitias accumulantibus, in tã-
tum, ut circiter annum Domini millesi-
mum, quadragesimum, Saracenorum do-
mini obmutuas eorum dissensiones fieret,
quemadmodum postea dicitur. Ceterum,
huius primi Caliph regnum non diu du-
rauit, pulsus enim fuit ab alio quodam Sa-
raceno, moliente occupare locum eius. Ve-
rùm ad eum peruenire non potuit, interfe-
ctus à Saracenis, qui alium elegerunt, no-
mine Haly.

Haly, secundus Caliph. Haly secundus Caliph, id est, successor,
germanus patruelis, uel secundum alios, ge-
ner Mahometis, ex filia Fatoma, quã Tur-
cæ Fatmam dicunt, Caliph appellari no-
luit, uerùm nuntius Dei, & propheta eius-
dem authoritatis, cuius Mehemet, huius
instituta

instituta partim mutauit, partim aboleuit,
 alijs conditis, unde diuisio sectæ Saraceno-
 rum exorta est: nam qui dogma Mehime-
 tis sequebatur alium Caliph in Aegypto,
 creârunt, alij in Persia cum Haly perman-
 serunt, hoc & ab Aegyptijs in hunc usque
 diem in summa existimatione habito, Tur-
 cæ nanq; statim eum post Mahometem in
 initijs omnium actionum nominâr, dicen-
 tes, *ALLA MEHEMET, HALY*, id est,
 Deus, Mehemet, & Haly. Ac sic quidem
 Saraceni diuisi fuere discordia, usq; ad hoc
 tempus durante. Etsi enim Turcæ, & Per-
 sæ unam eandemq; legem seruent, tamen
 in cæremonijs differunt, & contrarij sunt
 opinionibus, inuicem se pro hæreticis ha-
 bentes. Caliphæ uerò officium Paparum,
 & Imperatorum simul administrabant: nã
 per prouincias præsides, & gubernatores
 constituiebant, Sultanos dictos, qui lingua
 nostra erant præsides, sed succedente tem-
 pore, uox ea in appellationem regiam tran-
 sijt, ac nunc Sultani nomen regem signifi-
 cat. Huius diuisionis tempore Sultanus
 Alexandriae erat Selymus, qui interfecto
 primo Aegypti Calypha, pro obtinendo
 fauore ad obedientiã Caliphæ de Baldech
 redijt. Post hæc pars Saracenorum Aeg-
 yptiacorũ, qui imperiũ Caliphæ de Bal-
 dach

dach detrectabāt, in Africā transijt, & Vandalos Christianos quidem, sed Arianos à tēpore regis Genserici, Africā tenentes, pepulit, cūm hi à Gothis itidem Arianis, Hispania eiecti, in Africam transiissent, temporibus Imperatoris Theodosij, filij Arcadij, circiter annum Domini quadringentesimum, & decimum, ibiq; tributarij Imperatorum Constantinopolitanorū mansissent, usq; ad annum 668. quo Saraceni primum eam ingressi, illi c constituerunt ducem, quem dixēre Miramamolīn, id est, dominum gentium, aut populi, eius sede Carthagine fixa, quam Marcham appellabāt, hodie uerò Tunetum, sed uocabulum Miramamolīn postea immutatum est: Hoc enim tempore regem ipsorū uocant Moule Affan, & qui rebus hodie præest, dicitur Moule Affan, id est, rex, aut dominus Affan.

Non scribam proluxius, quid Saraceni gesserint, deuicta Persia & Africa, usq; ad annum Domini 1040. quo iugū Turquemannorum tributariorum suorum subiēre. Neq; enim cogito, chronica, sed salte epitomen rerum ipsorum præcipuarum concribere.

Mehua.

Anno Christi 660. MEHV A, qui præproperum, ac festiuum denotar, Sultanus Aegypti, Selymi successor, insula Rhodocapta,

capta, æs abduxit, ex quo Colossus factus fuerat, qui altitudinis erat 70 cubitorum, & motu terræ, teste Plinio, deiectus, cum cauus esset, inter sculpta saxa collocatus erat. Narrant historici, dicto ære 900. camelos onustos fuisse.

Anno 660. Abdalla Sultanus Aegypti post Mehuā Syracusas uenit, ubi non longè antè ueneno necatus fuerat Constans, filius Constantini, à Martina nouerca, uxore Heraclij, diripueruntq; Saraceni ciuitatem cum omnibus diuitijs urbis Romæ, quas Constantinus eò uexerat, eas Constantinopolim asportaturus.

Anno sexcētesimo, nonagesimo, aut circiter Abimelech, qui sonat patrem regis, ducentis septuaginta nauibus Hispania frustra tentata, inde in Africam traiecit, unde Saraceni ab Imperatore Iustiniano II. pulsi fuerant. Hic uerò Abimelech primus fuit Miramamolin, contra quem Imperator Leontius ducem misit Tiberium, qui ab exercitu à Saracenis pulso, Imperator dictus, Constantinopolim reuersus, Leontium naribus truncatum, in monasterium inclusit, id quod accidit Pontifice Sergio primo, & apud Gallos regnante Theodorico, filio Clodouei secundī. Anno millesimo, centesimo, duodecimo Sultanus Seley-

*Abimelech
primus Mira-
mamolin.*

*Muzza Mi-
ramamolin.*

Seleymanus, id est, pacificus, quem alij nominant Zulemānum, Calipha de Baldaſ, Constantinopolim obsedit, sed peste, & fame coactus fuit, eā relinquere, cū cōtinuasset obsidionē duos annos tēporis Imperatoris Theodosij, qui antecessorē Anastasiū ceperat, Pōtifice Gregorio II. Gallis imperāte Chilperico ultimo, ex posteritate Pharamondi. Hoc eodē tēpore Muzza Miramamolinus successores Abimelechi, ad preces Iuliani comitis, Consuegrani, qui tunc munere legationis apud ipsum nomine regis Roderici fungebatur, in Hispanias militē ducē, nomine Cariph, cū duodecim milibus cōtra regē Rodericū, q̄ comitis Iuliani filiā, uel, ut alij dicunt uxorē, dictā Cabā uiolauerat, ut chronica Hispanorū tradūt.

Gilbaltar.

Descenderūt aut Saraceni per Gilbaltar, ueribus dictā Calpen, & Saracenis Cibelcariph, ad mōrē Cariph, inde ad fluuiū, Latinis uocatū Betim, eūq̄ nominarūt Guadatribir, id est, magnū fluuiū, quod nomē ei mansit usq̄ in hodiernū diē. Et prope eum Saraceni in prēlio, interfecto rege Roderico ultimo, ex posteritate Gothorū, eo po-

Guadatribir

*Saraceni no-
mine amisso,
Mauri di-
cuntur.*

tentię progressi sunt, ut totam Hispaniam acquisierint, & nomine Saracenorū amisso, ab Hispanis dicti fuerint Mauri, à Mauritania, ex qua profecti fuerant.

Anno

Anno septingentesimo, uicesimo quinto, Eudes, Dux Aquitanix; originem ducens ab Alarico rege Gothorum, quem anno quadringentesimo duodecimo, temporibus Honorij Imperatoris, terram istam occupasse, & inde in Hispanias transisse, atq; Vandalos eiecisse diximus, contra regem Theodericum filium Dagoberti, & fratrem Childerici ultimi, ex posteritate Pharamondi, Saracenos, ex Hispania euocauit, qui duce Abderamanno (quem Gallici historici Adramar regem Cordux uocant) Galliam ingressi, cœperunt Burdegas, Tholosam, Narbonā, Nemausum, Arclatum, & Auinionem, imò ut Platina, Blondus, Sabellicus, & alij historici scribunt, Turones usq; uenire, ubi à Carolo Martello, patre Pipini cæsi fuere; recuperante omnia ab ipsis occupata, & eos in Hispanias usq; repellente, in qua ultra septingentos annos mansere, quoad Ferdinandus rex Arragonix Granatam, anno millesimo, quadringentesimo, octogesimo septimo cœpit, compluribus oppidis & uicis Saracenis relictis, quos Carolus Quintus Imperator, ad fidem nostram coëgit; minime nec habitum, nec idioma, uel opinionones imbutas deferere uolentes.

Eudes.

*Adramar rex
Cordux.*

Anno octingentesimo, Saraceni African

I

cani

cani, insulas Corficam, & Sardiniam, occuparunt: Vicesimo secundo, postea Aegyptiaci Cretam, & Siciliam depopulati fuere, easq; plus ducentis annis tenuere, tempore, quo Longobardi Leonē Papam persequeretur, auxilijs Caroli Magni subleuatum.

Anno octingentesimo, tricesimo septimo, ijdem capto portu ciuitatis ueteris, uaticanum, & templum D. Petri diripuerunt, cum monte Cassinensi, nomen habente à S. Germano, primo monasterio ordinis S. Benedicti, duce Sultano Saba, uiginti post annis itidem Anconensi portu occupato, grassati sunt per oras sinus Veneti, & Dalmatici.

Temporibus deinde Lotharij, filij Ludouici Fij, & Michaëlis Imperatoris Constantinopolitani, anno nongentesimo rursus Apuliam, & Calabriam inuaserunt, occupato Gorgano monte, qui dicitur, mons angeli.

Rursus anno nongentesimo, uicesimo tertio, Romanus Imperator Constantinus, Saracenos contra Apuliam, & Calabriam ei rebelles concitauit: uerum ab Alberico Hetruriæ Marchione, à Ioanne Vndecimo Pontifice in auxiliū uocato, ad Goriglianum fluuium, qui olim Lyris fuit,

Gorganus
mons angeli.

Gorigianus
olim
Lyris

fuit, tanta clade superati fuere, ut de relinquenda omnino Italia cogitarint, locaque omnia ferme, quæ in littore Italico obtinebant, incenderint.

Anno nongentesimo, & tricesimo, Genuam urbem Liguriæ depopulati sunt, cum tota ora maritima, quo tempore Berengarii, Longobardici sanguinis Principes, Imperium sibi asserebant. Sic itaque Gallis, Græcis, & Longobardis, de Imperio contendentibus, & dissensionibus inter Pontifices, atque Romanos uigentibus, Saraceni Italia uexanda ita occupabantur, ut magnam partem Apuliæ, & Calabriæ, subigerent, easque tenerent usque ad annum nongentesimum, nonagesimum, uel circiter, quo simul ex Sicilia pulsi fuere à Tancredo Nordmanno, qui filio suo Vilhelmo Ferrabrachio, in subsidium Maniacis legati Michaëlis Calaphatis, Imperatoris Græci, misso, Saracenos Sicilia eiecit, & Apuliam, Calabriam, Siciliamque uirtute sua cepit, tempore, quo Otto Tertius Imperio præesset, & Gallis dominaretur rex Robertus.

Anno millesimo, quadringentesimo, Sultani, quos à Calipha per prouincias hinc inde institutos diximus, ut Damascus, Hamæ (quæ ciuitas est in media Syria

Genia directa à Saracenis.

Nordmanni Siciliam occupant.

Hama, hodie Camella.

I 2 sita,

sita, hodiè Camella) Alepi: & alibi inter se
dissensione exorta, ab obedientia Caliphæ
simul descuerunt. Et in Hispanijs unus-
quisq; Mauritanus, quas poterat ciuitates
occupabat, inde regis nomen usurpans, ut
à Granata, Cordua, Toletò, Sarragossa, Si-
bilia, & Valentia: similiter in Africa à
Tuneto, Tripoli, Bugia, Maraco, Fessia,
Tremessena, alijsq;. Quare nulla amplius
inter eos confœderatione, uel societate in-
tercedente, Turcæ, uel Turquemanni, qui,
ut superius diximus, sub Caliphæ impe-
rio, & bonis, & gente multiplicati fuerant,
id uidentes, & animaduertentes Saraceno-
rum uires per diuisionem esse diminutas,
inter se rege creato, quem Sadoc, id est, iu-
stum, dixerent, in Saracenos irruerunt, eosq;
breui temporis spatio ita attriuerunt, ut
domini Persiæ, ac Syriæ euaderent. Verun-
tamen à Caliphâ manus cohibuere pro-
pter reuerentiam, quam erga ipsum gere-
bant, eum in pace relinquentes: ab eoquæ
Sadoc primus Turcarum rex, Sultanum
Asiæ se dici, atq; institui exoptauit, nō diu
post deinceps inter uiuos numeratus.

*Turcæ Sara-
cenorum im-
periū excutiūti*

*Sadoc primus
Turcarū rex.*

*Degriz secun-
dus Turcarū
rex.*

Huic successit Degriz filius, qui Meso-
potamiam, quam Diogenes Imperator
Constantinopolitanus, Saracenis dissidē-
tibus recuperarat, cum tota Cilicia impe-
rato.

ratoribus Constantinopolitanis ademir,
easq; Arthoto agnato donauit.

Dogrim secutus est filius Aspalem, qui *Aspalem ter-*
circiter annum millesimum, octogesimum *tius Turcarū*
suum nepotem Solymannum in Cappa- *rex.*
dociam, Græcis adhuc subditam, misit, ei-
que concessit omnia, quæcunq; manu ca-
peret, & acquireret contra Græcos.

Quare ipse pergens, Asiam minorem
Imperio Turcarum adimit, exceptis par-
tibus maritimis, uersus meridiem, & insu-
la Cypro: Et hic est, qui cum Gogefrido
Bilionæo, copijsq; Christianis ad Niceam
in Asia dimicauit, ut superius dixi, & mu-
tato nomine proprio, uocari se uoluit So-
limansam.

Hoc tempore quidam nobilis Hispa- *Rodericus de*
nus, uocatus Rodericus de Viuar, Mauri *Viuar.*
tanos è regno Valentiaë, Arragoniaë, &
maxima parte Castiliaë pepulit, cognomi- *Cyd, hoc est,*
natus à Mauris, ob excellentiam Cyd, id *dominus.*
est, dominus Ruydias, unde originem de- *Mendozzarū*
ducit familia Mendozzarum. *origo.*

Aspale successit filius Meleclas, qui Ar- *Meleclas.*
thotum Mesopotamiaë, & Solymannum,
Sultanos ad Antiochiaë misit, hacq; ca-
pta, omnes finitimas regiones Asiaë mino-
ris, Græcis ademir.

Belchiarocus, regnum post patris mor- *Belchiarocus*
tem

tem adeptus est, tēpore, quo Godefridus Billionæus, & Christiani in terram sanctam transierunt, Antiochiam obsidētes, in cuius subsidium à quodam Turca, nomine Assan, defensæ, misit alium ab Haytono Cerbagat, à Gallis Corbadan dictum, qui ciuitate à Christianis occupata aduenit, & Christianos, qui prius oblesores fuerant, obsessos reddidit. Demum tamen Christiani è ciuitate per turmas egressi, ac prælium cum infidelibus Turcis ineuntes, eos, ueluti stipulam contriuerunt, ut in historia terræ Sanctæ uidere est.

Corbada.

Corbada ergo per fugam in Persiam reuerso, & intelligente, quod Belchiaroco mortuo, frater iunior in Imperio succedere uolens, in frustra dissectus fuisset, Turcæ in electione regis conuenire non poterunt, sed longo tempore inter se belligerant. His ergo Georgiani, & Armeni, maioris Armeniæ, qui Christiani erant cognitis, & intellecta expeditione Christianorum in Syriam, Turcas inter se diuisos uiriliter, & potenter inuaserunt, eosque toto Persarum regno expulerunt, quorum pars maxima ad Solymannum, Arthotum, & alios Turcos minoris Asiæ sese contulit.

Accidit uerò id, anno millesimo, centesimo,

tesimo, sexto, quo Hierosolymis imperabat Balduinus, frater Godefridi.

Porro Georgiani, pulsus Turcis, & regione ipsorum deuastata, uictoriam contra Sultanos Damasci, Alepi, Hamæ, aliosque minimè persecuti fuere, sed eos in suo statu reliquerunt.

Cum uerò ex Persia discessissent, quædam gens Corasminorum (quos quidam historici Latini, Grossiones uocant alij existimant esse Medos Persiæ confines, & ab Oriente mari Hyrcano, uel Abacuth, ex parte meridiei regno Turquestein, uel Parathiæ, ex parte Septentrionis Cumania, ab Occidente Persiæ, & maiori Armenia finitimos) ciuitatibus, ac uillis, carens in armis ferocissima, ac rei pecuniariæ dedita, Persiam ingressa, ibique ex paupere ditissima facta est, rectore, & domino electo, qui uocabatur *lalaladinus*, *lalaladinus*, quasi diceret, donum, aut gratiam DEI, uel à DEO donatum, nomine omnibus gentibus usitato: Turcæ etenim eum appellant, Tangary Verdy: Græci Theodorum; Germani uolentes dicere Theodoricum, *Diedrich*: Galli uerò Thierry. Hoc itaque rege Corasmini comitati, Turcas in minori Asia degentes inuasunt; sed Soltanus Turquiarum, nomine

Aladinus exercitu suo congregato, eos obuios in magno prælio fudit, in quo interfectus est Ialaladinus ipsorum rex, & fuga uero salui se recollegere in planicie Ro-haiæ, inde porro regnum Syriæ ingressuri. Verum à Sultano Alepi, ipsos transitu arcente, usq; ad deserta Arabiæ fugati inde ingressi fuerunt terras Assyriorum, transmissosq; Euphrate prope castellum Caca-bæ, Iudæam, & regnum Hierosolymorum assiliere, multa damna incolis inferentes. Tandem hac multitudo ad nihilum redacta est, cum quilibet inter ipsos dominiū affectaret, nec ducibus ulla obediētia præstaretur, unde per turmas diuisi, quidam se receperunt ad Damasci, alij ad Alepi, alij ad Hamæ Sultanos: maior uero pars iuit ad Sultanium Aegypti cum duce Bartat, qui uidens se à gente sua relictum, Babilonici Sultani fidei sese submitit. Et sic Corasmini diuisi, ad nihilum redierunt. Quos historici expeditionem Godefridi Bilionæi describentes, breui temporis spatio cum nomine extinctos appellant, Höarmins,

Corasmeni.

Höarmins.

Hoc modo Turcæ manserunt in Syria commixti Corasmenis, & à Saracenis separati in parua regna, usq; ad annum Gratiæ, millesimum, ducentesimum, quadragessimum,

gesimum, uel circiter, quo Tartari eos profligarunt, ut postea dicitur, & interea assidua bella cum regibus Hierosolymitanis gesserunt, ut sequitur.

Anno millesimo, centesimo tertio, cœperunt Boēmum, Principem Antiochia, filium Roberti Guiscardi, cognomine Curbespinam, originem ducentem à Tancreto Normanno (cuius superius meminimus) & redemptus est à Tācreto nepote, triennio post.

Anno millesimo, centesimo quinto, arma mouentes contra Balduinum, regem Hierosolymitanū, fratrem Godefridi, qui obsidebat Accaron, cæsi fuere: & Accaros,

quæ antiquitus Accon dicta, & Ptolomais, post uigesimum obsidionis diem, capta est cum Lica, quam ueteres Laodiceam dixerunt. Quadriennio post, & Baruth ueteribus nominata Berythus, ut & Sidon subacta.

Anno millesimo, centesimo, decimo quinto, Turcæ Balduinum secundum eius nominis, pugna uictum, in fugam compulerunt ad mōrem Regalem, Tancredo duce exercitus, qui patrum à Saracenis liberaret, occiso.

Anno millesimo, centesimo, uicesimo, Balduinus Gazim, quem alij Garym dixerunt,

I s xere,

dixere, Sultānum Damasci, cœpit.

Balach. Anno millesimo, centesimo, uicesimo secūdo, rex Balduinus captus est à Balach, quem alij appellāt Alaph, Sultano Hamæ dictæ Camelæ, aut Gaucamelæ. Significat autem Balach destructorem, mansitq; Balduinus captiuus per annum.

Anno millesimo, centesimo, uicesimo octauo, Balduinus pugna deuicit Doloquinum, uel secundum alios Baldoquinum, uel Baldecānum Sultānum, Damasci successorem Gazis.

Ybelim. Anno millesimo, centesimo, tricesimo secundo, Fulco Andegauensis, gener Balduini, eiusq; successor in regno Hierosolymitano, Turcas propè Ybelim profligauit.
Geth. in Sacra scriptura dictam Geth.

Anno millesimo, centesimo, quadagesimo, aut circiter Alaph, uel Balach, Sultanus Hamæ Rohaiz, uel Rages magna Christianorum cæde cœpit. Ea uerò Rages *Cos*
Rages, olim *Bdeffa.* magenæ, ciuitas olim Edeffa dicta est.

Anno millesimo, centesimo, quadagesimo tertio, Balduinus Tertius eius nominis, filius Fulconis regis, Noradinum filiū Baldecari, Sultānum Damasci ad Hierichuntē, quinq; millibus hostium interfecit, uicit, & fugauit.

Anno millesimo, centesimo, quadagesimo
simo

ſimo tertio, Imperator Cunradus, & Ludouicus rex Gallie, filius Ludouici Craſſi, in Syriam tranſmiſerunt, & unà cum Balduino obſederunt Damascum, ſed re infecta, domum redierunt, ſeditione inter obſidentes exorta.

Anno milleſimo, centeſimo, quadreſimo octauo, poſt diſceſſum horum duorū Principū, Noradinus Sultanus Damasci *Noradinus.* Antiochiā obſedit, & rex Antiochie Raimundus Antiochia ad pugnandum egreſſus, interfectus eſt. Comitibus Ediſſeno, & Tripolitano captis. *Raimundus.*

Anno milleſimo, cēteſimo, ſexageſimo, Almericus rex, frater Balduini, clara uictoria in Aegypto poſitus, Alexandriam cōcepit, & Alcairum obſedit. *Almericus.*

Anno milleſimo, centeſimo, ſeptuageſimo, Saladinus Sultanus Aegypti, bellum *Soladinus.* cōtra terram ſanctam gerere incēpit, temporibus regiſ Balduini Quarti eius nominis lepra infecti: cum Fridericus Imperator Eccleſiam Romanorum uexaret, igni, ferroq; Italiā deſtruens.

Anno milleſimo, centeſimo, ſeptuageſimo quarto, Balduinus Saladini Aegyptiorum regiſ copias bis uincit: primo *Balduinus.* Tabariæ, quæ olim fuit Tyberias, deinde *Tabaria, olim Tyberias.* Aſcalone.

Anno

Anno millesimo, centesimo, septuagesimo nono, præfatus Balduinus Quartus, pugna cum Saladino propè Tyberiadem commissa uincitur.

Anno millesimo, centesimo, octogesimo quarto, dissensio incœpit, quæ causa extitit, ut terra Sancta perderetur, & Christiani in extremum discrimen inciderent. Siquidem Guido Lusignanum ducta in uxorem Sibylla sorore, defuncti regis Balduini, & uidua Vilhelmi Longespæthæ, Marchionis Montisferratenensis, ex quo filium unicum sustulerat, nomine Balduinum, adhuc impuberẽ, uerumq; regni successorem, tutelã impuberis, regniq; administrationem arripuit, contra uoluntatem Bertrandi, Comitis Tripolitani in testamento regis Balduini fratris Sibyllę tutoris instituti. Dissensione itaq; ista durante, infans moritur, Guidone ex iure uxoris regnum occupante, ob quod Comes Tripolitanus grauissimè indignatus est.

Anno millesimo, centesimo, octogesimo sexto, Saladinus regem Hierosolymorum, Guidonem Lusignanum, cum magistris templi, et hospitalis Hierosolymitani, qui in subsidium Tyberiadis à se obsessæ uenerant, capit, eaq; dedita, Licam & Ascalonem pro redemptione regis Guidonis,

&

& magistrorum templi recuperat. Tandem & Ptolemaidem, ac Hierosolyma deditione capit, die secundo Octobris, anno postquā à Christianis habitata esset, octogesimo octauo.

Anno millesimo, cētesimo, octogesimo septimo, Tēplarij, & Hospitaliarij, aduersus Saladinum profecti, uincuntur ad Casalas Roberti, interfecto magistro ordinis Hierosolymitani, fratre Rogerij Molinæi, primo Maij.

Anno millesimo, centesimo, octogesimo nono, Fridericus Barbarossa Imperator, Philippus Gallix, & Richardus Angliæ reges, ad subueniendum relictis in Iudæa Christianis, in terram sanctam expeditionem suscipere. Fridericus itinere terrestri profectus, Armeniaque minore, uel Cilicia recepta, æstatis tempore se loturus, uel, ut alij scribunt, transiturus amnem, quem quidam Caunum, Galli Selephium, Latini Cydnum uocant, Tharsum ciuitatem diuidentem, hodiè Tharassum dictam, submergitur. Alij duo reges itinere in Siciliam arrepto, ex Messina traiecerunt, ac coniunctis suis nauibus cum Guidonis exercitu, Acconem biennij spacio obsessam, in potestatem suam redigunt: Richardus rex Cyprum insulam in itinere

Caunus
Cydnum.
Tharsus, hodiè Tharassus.

142 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
re captam, cum Guidone, pro Hierosoly-
morum regno permutat. Post deditio-
nem uerò Acconis, rex Galliæ Philippus
aduersa uale tudine correptus, domum
redit.

Anno millesimo, ducentesimo, quarto,
Balduinus Comes Flandriæ, & Heinricus
Comes Sancti Pauli, eius frater. Ludoui-
cus Comes Sabaudia, & Comes Bonifa-
cius Montisferratenfis, maximo exercitu
conscripto, Venetijs conuenerunt, ut terrā
sanctam adirent: quibus Veneti naues de-
dêre, hac conditione, ut antequam ulterius
trañcerent, Iaderam ciuitatem Dalma-
tiæ, ipsis rebellantem, ad officium redige-
rent, eoq; facto, Imperium Constantino-
politanum occupauerunt, quod Galli cir-
citer sexaginta annos tenuêre.

Anno millesimo, ducentesimo, & deci-
mo, Ioannes de Bregna, Gallici generis e-
ques, bellica uirtute clarissimus, uxorem
duxit filiam Cunradi Mōtisferratenfis, &
Isabellæ filia regis Americi, sororē Baldui-
ni leprosi, & Sibyllæ uxoris Guidonis Lu-
signani, electusq; est rex Hierosolymorū,
& coronatus Tyri, quam appellant Sur, &
Sor, quod significat rupem, eò quòd in ru-
pe marina sita fuerit: licet Alexander Ma-
gnus operibus suis eam oppugnans, con-
tinenti

Tyrus Sur ☉
Sor.

tenenti postea coniunxerit. Erat autem tunc temporis, sub Imperio dicti Cunradi Marchionis Ferratensis, qui postea in foro Tyrio à duob. sicarijs trucidatus est, quos Saraceni uocant Arfacidas.

Arfacidas.

Anno millesimo, ducentesimo, decimo sexto, Honorius Tertius, Pontifex Romanus, Ioannem Columnam Cardinalem, in Syriam, ad res Asiaticas componendas, misit, comitatum Heinrico Comite Niuernensi, & Gualthero Sancerrano, Galliae equitum magistro, alijsq; compluribus, qui Accone in terram descendentes, inq; Aegyptum profecti, Damiatam urbem, quam olim Heliopolis fuit, ceperunt, quam sexennio post Cordirio Magni Saladini filio, Aegypti Sultano reddidere, Acconem, & Tyrum redeunt. Circiter hoc tempus, Ioannes Brenensis, rex Hierosolymorum comitatus fratre Guarino de morte acuto, ordinis Hierosolymitani magistro, Italiã transiens, filiam suam Yolantem in matrimonium tradidit, Friderico Secundo, filio Heinrici Sexti, ac nepoti Barbarossæ, cum titulo regni Hierosolymitani, quem reges Siciliæ etiamnum hodiè tenent.

Damiatà, s. olim Heliopolis.

Anno millesimo, ducentesimo, uicesimo nono, dictus Imperator Fridericus, ex Italia proficiscitur, simulans, se in Syriam

Syriam moturum. Verum mox reuertitur
dissensione intestina, ei cum pontifice Ro-
mano intercedente, reuocatus.

Anno millesimo, ducentesimo, tricesi-
mo; Sultanus Cordirius, diruit muros
Hierosolymitanos, tempore, quo Frideri-
cus Imperator Ecclesiam Romanam per-
sequebatur, & factione Guelforum & Gi-
bellinorum exorta, Saracenis in militiam
suam euocatis Nuceram ciuitatem hodi-
erno die à Saracenis denominatam, cōces-
sit: Vnde postea à Gallis eieci fuere:

Anno millesimo, ducentesimo, tricesimo
septimo, Theobaldus rex Nauarræ, Eme-
ricus Comes Montfortensis; Henricus
Comes Campaniæ, & Bari, magnis copijs
Hungaria, & Constantinopoli transita,
profecti sunt in Syriam, ubi multas ciui-
tates à Saracenis occupatas recuperarunt.

*Gazera, olim
Gaza.*

Verum breui post inter Acconem, & Ga-
zerā, quæ olim fuit Gaza, à Sultano Cor-
dirio fusi, fugatiq; sunt:

Anno millesimo, ducentesimo, quadra-
gesimo quarto, rursus Christiani ad Fara-
miam fusi sunt, ibiq; capti fuere magister
ordinis Hierosolymitani; Vilhelmus de
Castel nouo, Magister Templariorum,
Hermannus de Petraforti, Archiepisco-
pus Tyrius, duo filij Boteronis, quem
alij

alij Botrum dixêre, & plures quàm trecenti equites ordines. Eo uerò tempore bellum inter Venetos, & Genuenses, cœpit ob monasterium D. Sabæ Acconēsis, quæ fuit altera causa amissæ terræ Sanctæ.

Anno millesimo, ducentesimo, quadragésimo nono, Ludouicus Sanctus mare trañciens Damiatæ à Sultano Melechsalē capitur, & post liberationem ciuitates Sidonem, & Iassam, quæ olim fuit Ioppe, cœpit, antea à Sultano occupatas. *Iassa, olim Ioppe.*

Nunc accedo ad tēpus, quo Tartari cōtra Turcos, seu Turquemannos mouêre. Verū quo melius intelligatur, quomodo id acciderit, & unde Tartari uenerint, res paulò altius à 20. annis repetenda erit.

Anno millesimo, ducentesimo, uicesimo primo, in Tartaria (quam nos hodiè *Tartaria, hodiè Catay.* appellamus Catay, & est Scythia oriētalis; tunc nullis legibus, aut forma Reipub. gubernata) erat quidam ab Haïtono dictus Cangy, à Paulo Veneto Chinchis, à Matthiā Michouu Cinguis, natus ex uidua, habente alios filios ex defuncto marito, uitæ eius ob conceptum in uiduitate Cangym insidiantes. Verū illa ipsis persuadente, se eum ex radijs solis concepissee, nec alium ei patrem esse: hac opinione non solum sibi profuit, sed & Can-

K gy.

146 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO

gy. Nam cum hic adoleuisset, populum barbaricum induxit, ut crederet, se à DEO missum, ut ipsis imperaret, eosque dominos efficeret nationum, quibus tributarii fuissent, & essent, hætenus capite carentes: remque adeo dextrè gessit, ut omnes finitimos subiugarit, cognominatus Cangy, Can, uel Cham. Regnauit uero annos duodecim, mortuus in oppugnatione cuiusdam castrì, cum in genu sagitta uulneratus fuisset: primusque extitit, qui Tartaris persuasit, ut crederent in VNVM SOLVM DEVM.

Hoccata. Changy Cham, successit filius Hoccata, qui, ut terras remotiores cognosceret, decem millia equitum misit, ad infestandam Cappadociam, tunc à Turcis possessam, ut diximus, à quibus deleta fuere.

Tamachi, Cōquisitores. Hoccata itaque hac clade irritatus, rursus isihuc ablegauit triginta millia hominum, qui appellabantur Tamachi, id est, conquisitores, isque mandauit, ut idem iter, quod priores tenerent. His in finibus Cappadociæ, quos Turcæ uocant, Genech, occurrit Gujatatadin, rex Turcarum,

Gujatatadin. Sabellico dictus Gonyat, in suo exercitu habens duo millia Christianorum, residua ex copijs in Syriam profectis, quibus duo duces præerant, alter nomine Ioannes Liminata,

minata, Cyprius, alter Bonifacius de Castro, Genuensis, quem Sabellicus nominat Bonifacium Molineum, dicitque Venerum fuisse: Cæterum, Gujardin cum Turcis à Tartaris cæsus est, anno millesimo, ducentesimo, tricesimo nono. Post modicum uero temporis spacium, Hoccata è uiuis decessit, tribus filiis relictis, *Gin.* Gin, quem Paulus Venerus uocat Cui, & alij, Gujs, & Guiscan, alterum lochi, quē *lochi.* Matthias à Michouu appellat lochi primogenitum, & Baydo, aut Batho, secundū eundem Matthiam.

Hoccatae successit Gin, uel Cui filius, cuius regnum breue fuit, & post eum, Imperium Tartaræ tenuit Mango Can, conlangineus suus, quem Sabellicus uocat Methonem. Et hic est Mango Cham, ad quem Innocentius Quartus ablegauit Ascelinū, ordinis Prædicatorum sodalem, anno millesimo, ducentesimo, ut refert Vincentius in suo speculo, & Matthias à Michouu.

lochi primogenitus Hoccotæ Can, quē alij Iachni dicunt, iter arripuit uersus Occidentem, cum tota gente, quam sibi pater dederat, & subiugauit regnum Turquestein, & Corasmeniorum, cum parte minoris Persiæ, usque ad fluuium Tygrim, quem Haytonus appellat Physonē. *Physon.*

Ego uerò existimo, quod Physon sit Gangēs, ibique cum sua gente mansit, aucta in hunc usque diem diuitijs atque hominibus.

Baydo, uel Bathi, tertius Hoccatae filius cum Tartaris, quos sibi dederat pater, per Rasciam, Cumaniam, & Moscouiam, Poloniam ingressus est, inde Hungariam, & Austriam, igni ferroque depopulans, ita ut ipsemet postea fame coactus sit, terris

Tartaria, Cumania, hodiè Zauolcha, & Zahadey. istis relictis, redire in Tartariam, Cumaniam, ultra pontum Euxinum, quam hodiè uocant Zauolcha, & Zahadey, & iuxta quorundam opinionem est, quam Strabo Cataoniam appellat, hodiè dicta *Circassia.* Porro Baydo, à Polonis Bathy dicitur, & Zaim Cham, à quo descendit Magnus Tamerlanes, ut tradit Matthias à Michouu, libro primo, capite decimo, describens hanc ingentem destructionem terrarum Septentrionalium, quæ fuit, anno millesimo, ducentesimo, sexagesimo tertio.

Iochus in Oriente successorem habuit, filium Barach secundum Haytonum: Paulo autem Veneto autore, Barachim.

Anno millesimo, ducētesimo, quinquagesimo, aut circiter, tempore, quo Ludouicus Sanctus mare transiit. Haytonus rex
Arme-

Armenia, Christiana religionis sectator,
uidens, quod Tartari tot terras subiugaf-
sent, & usque ad Asiam minorem fines ex-
tendissent, ex consilio prudentum consti-
tuit foedus amicitiae, ac pacis, cum Man-
go Cham, qui Gin, uel Cui, filio Hoccotae
in regno successerat, inire, quo subsidium
contra Caliphum de Baldact, & Turci-
cos Sultanos Damasci, Alepi, & Hamae,
aliosque haberet, & ideo ad ipsum misit Si-
nibaldum, Conestabilem regni Armenia,
fidelem suum, & anno insequenti ipse-
met ad eum profectus, tanta gratia, tan-
toque fauore exceptus est, ut Mango Cham
Christiana fide recepta, sacro baptismo
ablueretur per Episcopum Armenia, re-
gni Cancellarium, una cum fratre, quem
Haytonus, patruelis regis Armenia, uo-
cat Haolonum: Paulus Venerus uero Al-
lau. Porro hunc Haolonum Mango Cham
frater, cum ualido, ac praepotenti exercitu
adiunxit regi Armenia, ut bellum Tur-
cis inferret. Quare Tygri flumine traie-
cto, totum Persarum regnum, rectore, at-
que domino carens, intra sex mensium
spatium a finibus Corasmenorum, usque
ad terram Assassinatorum, quos nonnulli
historici Latini Arfacides uocant, eorum
mentionem in expeditione Godefridi Bi-
lionei

*Assassinorum
terra.*

lionei facientes, subegit. Horum terra, (neque enim regio dicenda) sita est ad pedem montis Libani, uersus Orientem, ut Brocardus Monachus scribit, à latere ciuitatis

Antheradum

Tortosa.

Mulete, Affas

sinorū terra.

Aloadin, Af-

safsorum

dominus.

quæ Tortosa dicitur, con-
finis Persiæ, uersus Septentrionē, ut Hay-
tonus scribit, Paulo Veneto dicto Mule-
te. Terræ uerò istius dominus, dicebatur
Aloadin, uel Aladin, quod significat diui-
num: sed historiæ expeditionis Sanctæ, i-
psum appellarunt dominum sex monti-
um, ut & Haytonus, & Paulus Venetus,
qui hoc tempore uixere. Sita erat terra
ista in parua planitie, circumdata monti-
bus, ad quam aditus non erat, nisi ab una
parte, quæ Aladinus construxerat inexpu-
gnabilem arcem, quæ Tigadus dicebatur.

Tigadus.

In illa terra uallis erat natura: fertilis, & a-
mœna aspectu, propter prata, riuos, ne-
mora, ac syluas. Prætereà Aladinus in
ea maximum uiridarium plantarat, pul-
cherrimum, floribus odoriferis, & fructi-
bus suauibus: ac palatia egregia in ea-
dem extruxerat, omni genere magnifi-
centiæ decorata, eamque auxerat elegan-
tioribus iuuenibus, ac scæminis totius
mundi. Homines enim certos sibi ad-
iunxerat, quorum opera ad nullam aliam
rem utebatur, quàm ad rapiendos, & ab-
ducendos

ducendos iuuenes, atque puellas. Hay-
 tonus scribit, fuisse homines infideles, nul-
 lam habentes fidem, uel religionem, nisi
 prout eos Princeps ipsorum instruxerit.
 Paulus Venerus tradit, eos in nepharia
 lege Mahumetica informatos, promit-
 tente, obseruatoribus illius in uita futu-
 ra omnis generis carnales uoluptates.
 Gladiatores seu sicarij raptos, in castrum
 Tigadum abducebant, quibus Aloadin,
 ut sibi eos obsequentiores redderet, quum
 sibi uidebatur, sole claro potum quen-
 dam dari curabat, quo inescati, demen-
 tes, quasque semimortui reddebantur,
 & graui opprimebantur sopore, interim-
 que in uiridarium ducebantur, ad iuuen-
 culas elegantissimas, & ornatissimis ue-
 stibus induebantur. Et quum sopore
 soluto euigilarent, penitus alios homines
 in alio mundo se esse uidebant, omnique
 uoluptatis, ac deliciarum genere cumula-
 tos, quod diurno tempore expeti posset.
 Vesper, cum his gaudijs interfuissent, A-
 loadin senex, quibus uolebat, iterum me-
 moratum potum bibendum exhibebat,
 & dementatos ex Paradiso reducebat,
 in loca castrum fumosa, atque obscura,
 prioribusque uestimentis induebat. Tunc
 uero illis somno excitatis, & reminiscen-

tibus, quibus, & quantis ad modicum tempus potiri fuissent gaudijs, & tristicibus, quod delicijs illis non perpetuo frui potuissent. Aladdin, qui DEI Prophetam se mentiebatur, dicebat, se eos, qui Paradisum in sua potestate haberet, ex quo translati essent, in eundem reduturum, modo parati essent, pro sua obedientia mortem intrepide, ubi illata fuerit, subire. Iuvenes itaque uoluptatum illecebris capti, facile id promittebant, pro nihilo mortem ducentes, respectu deliciarum, quarum gustum aliquoties postea Alaodinus ipsis præbuerat, modo quo diximus. Sic itaque dominus, sex montium eorum opera utebatur, eosque submittebat, ad interficiendos Principes exteros, in proprijs ipsorum ædibus. Mortem etenim contemnebant, quo in Paradisum reuerterentur. Ex horum sodalicio fuit ille, qui Richardum, regem Angliæ Accone uulnerauit, & qui Tyri Cunradum Montisferratensem occidit, & alius, qui Comitem Tripolitanum in suis ædibus obtruncauit: ac uerisimile est, Italos postea uocasse ab ipsis Assassinos, quos nos sicarios atque latrones appellamus.

Porro, ut ad institutum reuertamur,
Hæc

Hadonus dictam arcem Tigadum totum triennium obsedit, ut uerò Haytonus scribit, uiginti septem annos, nec aliam ob causam, quàm ob penuriam uestium, se dediderunt, commeatu abundantes. Arx uerò dedita, diruta est, ac durante obsidione, Haölonus in Persiam redijt, Haytonus in Armeniam, ad res illuc constituendas.

Anno millesimo, ducentesimo, quinquagesimo quinto, Haölonus cum rege Armeniæ redijt contra Caliphum, eumq; in ciuitate sua Baldac obsessum, ea expugnata cœperunt, cum omni gaza immensi ac incredibilis ualoris. Hac uerò conspecta, Haölonus Caliphum interrogauit, cur stipendiarios pro defensione sua non conscripsisset, & aluisset, cum tantos thesauros habuerit. Ad quod ipse respondit, se existimasse, suum populum sufficere ad resistendum omnibus suis hostibus. Hoc Haölonus audito, iussit thesaurum in turrim portari, inq; eius medio Caliphum collocatum concludi, prohibendo, ne ullus ei bus ei daretur, eumq; ita in medio diuitiarum fame necauit. Regno Caliphæ de Baldac, in ipso finiente, quod durauerat circiter sexcentos annos.

Anno millesimo, ducentesimo, sexagesimo,

K 5

simos,

simo, Haōlonus, & rex Armeniæ Haytonus, denuò suos exercitus congregarunt, in planitie Rohaiz, ad recuperandam Hierosolymam, & terram Sanctam. Capta uerò Rohaiz, Alepum contenderūt, quod ipsis nono die ab obsidione deditum est: arx uerò adhūc undecim diebus restitit, qua capta, Damascum captam expugnarunt, duobus horum locorum, Sultranis captiuis in Persiam missis, unā cum uxoribus, & liberis. Erat tunc temporis Antiochiæ Princeps quidam, Roymondus Austriacus, qui in uxorem habebat Haytoni Armenij filiam: huic itaque omnes terræ, acciuitates Turcis ademptæ, datæ fuere Regi uerò Armeniæ, Alepum, aliæq; regno suo finitimæ relictæ. Cum autem Haōlonus Hierosolyma uenisset, nunciū ei de morte fratris Mangonis allatum est. Quamobrem constituit, in Tartariam redire, & in Syria quendam suorum nepotum reliquit, nomine Guibogan, à Sabellico dictum Garbocam, ab alijs Guithbogan, cum decem millibus equitum, profectusq; Almalech, ubi Mango obierat, cognouit, à Tartaris electum alium suorum fratrum, dictum Cobilam, quem Paulus Venetus appellat, Cublay, ab eo, ut familiaris, in Gallias missus, ad Clementem Quar-

Guibogā frater Haoloni.

Cobila uel Cublay.

Quartum, Pontificem, anno millesimo, ducentesimo, sexagesimo octauo, quo Galli Imperium Constantinopolitanum perdid-
derunt, & Carolus Andegauensis, frater
regis Ludouici Sancti, rex Neapoleos, &
Siciliæ factus est,

Guibogan persequens institutum fra-
tris, magnam Syriæ partem, auxilio regis
Armeniaë acquisiuit, sed uolens Turcas
penitus pellere, eos sibi tributarios fecit.
Quò factum est, ut Diabolus inter ipsum,
& Christianos noua discordiæ semina
spargeret. Id quod ita accidit: Christiani
Sidonem tenentes, & terram Belfortem,
quæ est de domino ciuitatis Sidonensis,
eruptione facta, quosdam pagos Turcicos
tributarios, dicto Guibogan depopulati
fuêre, quibusdam hominibus, una cum pe-
coribus, captiuis abductis. Hi qui elapsi fu-
issent, ad Guiboganum de Iniuria quæ-
stum contenderunt, qui reintellecta, ad
Christianos nepotem suum celeriter mi-
sit, postulatam, ut prædam subditis abla-
tam, restituerent: At tantum abest, ut id
Christiani fecerint, etiam nepotem Cui-
bogæ occiderint, unde ille statim aduersus
eos profectus, magnam partem murorum
ciuitatis Sidonensis, & arcem Bellefor-
tem destruxit, & amicitiaë, quæ ei cum
Chri-

156 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
Christianis intercesserat, memoriam de-
posuit.

*Cathos Sul-
tanus Aegy-
pti.*

Cum ergò Christiani ita cum Guibo-
gano dissentirent, qui Christianus erat, &
in ipsorum auxilium uenerat, Sultanus
Aegypti Cathos, cognomine Melechme-
ès, id est, rex populì, in loco quodam dicto
Henyalech, ipsum adortus, in praelio occi-
dit, totaꝫ Syria in potestatē Melechmee's
concessit, præter aliquas ciuitates Christi-
anorum ad mare positas.

Anno millesimo, ducentesimo, septua-
gesimo quarto, etiam Damascus amissa est
proditione Saraceni, eius custodiæ præfe-
cti. Cum uerò Haölönus, qui tunc in Per-
sia esset, stragem exercitus sui intellexisset,
continuo gentem suam euocauit, misitꝫ
ad reges Armeniæ, Georgiæ, aliosꝫ Chri-
stianos partium Orientis, ut uenirent pa-
rati contra Sultanium Aegypti, aliosꝫ Sa-
racenos. Quumꝫ iam, quasi in procinctu
esset, infirmitate corripitur, ex qua diebus
quindecim post obiit, & ita negotium ter-
ræ Sanctæ iam inceptum, penitus inter-
turbatum est.

Abaga, filius Haölöni, regnum patris
sui tenuit, sed Christiano dogmate reli-
cto, quod pater amplexus fuerat, Maho-
metanam fidem securus est, bella uicinis
infe-

inferens, ob quæ Sultani Aegyptiaci potentia multum creuit: Siquidem Bende- *Bendecar Sultanus Aegypti, cognomine Melechdaër.*
 car, uel Benedecadar, Haytono dictus Benedecar, cognomine Melechdaër, quod significat regem potentem, erepta Christianis Antiochia, alijsq; compluribus ciuitatibus, ac fœdere inito cum Tartaris Cumania, & Cappadocia, regnum Armenię inuasit, sciens regem Haytonum cum magnis copijs profectum Almalech ad Cobilam, uel Cublay Cham. Filij uerò Haytoni regis Armenię, cognito Saracenorum aduentu, his occurrerunt numerofo exercitu, quod tunc Armenia duodecim millia equitum, & quadraginta millia peditum, suppeditaret: uerum cefi fuere, altero ipsorum inter procellas pugnae interfecto, altero captiuo in Aegyptum abducto. Rex itaq; Haytonus, qui totis uiribus destructionem Turcarum quæreretur, hoc infelicissimo nuncio intellecto, ulteriori itinere omisso, in regnū accelerauit, cūq; ab Abaga, filio Haöloni, auxilia consequi nō posset, coactus est, pro liberando filio captiuo pacem inire cum Melechdaër, eiq; reddere ciuitatem Alepium, cum quodam cognato eius Sangolascar, qui captiuus tenebatur apud Tartaros. Posthęc rex Haytonus regno tradito, filio suo Tyuono è carceribus

158 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
bus Aegypti liberato, religionem ingredi-
tur nomine Macarij accepto, secundum
consuetudinem Armeniorum, qui quan-
do religionem ingrediuntur, nomen pro-
prium mutare consueuerunt, cum regnum
tenuisset annos quadraginta quinque. Et
post modicum temporis spacium, in pace
obdormiuit, pace prius inter Abagan, &
uicinos eius constituta, anno Salutis, mil-
lesimo, ducentesimo, septuagesimo tertio.

Paruana. Post obitum Haytoni, Melechdaer sub-
acta Antiochia, & Cilicia Anatoliam in-
greditur, in qua complures duces Tarta-
rorum subiecti Abagæ erant, inter quos
quidam Paruana dictus, domino suo re-
bellis, cum Melechdaer conspirarat. Quò
Abagan audito, appropinquauit, ita, ut Me-
lechdaer expectare non ausus, ex Anatolia
recederet, Abagan itaque eum insecutus,
aliquot quidem millia Saracenorum in lo-
co Pasblanc delcuit, sed ex consilio mul-
torum ab ingressu Aegypti, propter æstū
abstinuit, quod terra sit calida, & animalia
Tartarorum laboris, æstusq; impatientia:
Postea rediens in Anatoliam, seu Turciā,
Paruanam proditorem cum suis sequaci-
bus, iuxta morem Tartarorum per mediū
diuidi, & in minutissimas partes scindi,
easq; sibi, & proceribus suis ad comeden-
dum

dum, quoad aliqua residua esset, ad ultionem apponi iussit.

Postquam uerò Abagam terras Anatiolix, seu Turcix composuisset, illas obtulit regi Armeniæ Tyuono, quod pater suus, & ipse semper erga Tartaros fideliter sese gessissent. Verum ipse ab eius acceptatione abstinuit, meru Sultani Aegypti, dicēs: se non sufficere ad duo regna gubernanda. Quare Abagan ibi ordinauit, atque constituit quosdam duces, inter hos Otthomanum, à quo descenderunt Turcæ hoc tempore rerum potientes.

Deinde Abagan in Persiam reuersum, ibiq; aliquandiu commoratum rex Armeniæ, Thyuus rogauit, ut sibi suppetias ferret aduersus Sultanum Aegypti, Melechsayl, successorē Melechdaër, se molestantē, atq; uexantem. Quare Abagan fratrem suū Mangodanior, & triginta millia equitum misit, qui cū exercitu regis Armeniæ progressi sunt, usq; ad ciuitatē Hames, ubi Saracenorū copijs cōgregatis, ingens præliū cōmissū est, quolibet ipsorū exercitū suū in tres acies distribuēte. Quarū unā ducebat Mangodanior alterā Tyuus rex Armeniæ, tertiā quidā dux Tartarorū, Almach, uel Achmat, qd' gratiosum denotat. Atq; hi quidē duo sinistrū cornu exercitus Soldani

dani adorti id perrupere, atque fugarunt, sed Mangodanior, qui nunquam uiderat bellorum discrimina, minimè in hostes attentus, retrò cessit, nec priùs fugere destitit, quam ad littus fluminis Euphratis perueniret, quem Euphra dicunt, tertio Saracenorum cornu, quod ex Bedimnis constabat, minimè eum prosequente. Sunt autem Beduini, quos sacra Scriptura uocat Madian, & Madianitas. Cum uero rex Armeniæ hostes fugientes, per triduum usque ad ciuitatem Hamet insectatus fuisset, & Almach hostibus fugatis, dominum per biduum expectasset, spe eū subsequuturum, ut hostes deleret, nec ille ullibi compareret, ipsi fuga eius cognita, eum secuti fuere, usque ad Euphratem, & quamuis omnem diligentiam adhiberent, ut eum ad persequendam uictoriam retraherent, tamen ille in Persiam ad fratrem rediit, magno cum Armeniorum infortunio atque incommodo: Id quod accidit, anno millesimo, ducentesimo, octogesimo secundo. Abagan, cui fuga fratris admodum displiceret, ad ignominiam delenda, ipsemet contra Sultanum rotis uiribus ire constituit, sed ueneno sibi à quodam Saraceno dato obiit, relictis duobus filiis, Argon, & Ragair.

Cæterum, post obitum Abagæ Tartarorum rex constitutus est frater eius Tongodor, qui Christiano fonte in pueritia tinctus, nomen Nicolai acceperat, sed conuersione Saracenorum, quam dilexerat, eorum sectæ se dedidit, nomineq; Mehemet accepto, omnia templa Christianorum in suis terris diruit, ac missis nuncijs ad Sultanium Aegypti, cum eo pacis, atq; concordiae fœdus iniit. Quare quidam fratrum ipsius, & nepos Argonus id detulerunt, Cobilæ Cham maiori Imperatori Tartarorum: Qui hoc cognito ei præcipiendo mandauit, ut à malis operibus abstineret, alioquin debitas pœnas luiturus.

Itaque indignatione huius Mehemet accensus, proprium fratrem interfecit, idē in Argonum nepotem perpetraturus, qui montes petijt, & postea auxilio quorundā amicorum defuncti patris Abagæ, Mahe-
metum cœpit, eumq; per medium detruncari iussit, cum uix triennij spatium in solio suo crudelissimus tyrannus compleuisset, anno Salutis, millesimo, ducentesimo, octogesimo tertio.

Argonus, post necem pessimi Mahumeti patris, rex electus noluit recipere nomen, uel titulum Cham, absque consensu Cobylæ, quem facillè impetrauit. Hic

L Argod.

Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & Christianæ religionis amator. Quare Ecclesias, quas Mahumetes destruxerat, reparauit, & ad eum accesserunt, rex Armeniæ, & Georgiæ, aliq; Christiani partium Orientis, quibus promisit, se profecturum ad recuperandam terram Sanctam: uerum antequam rem aggredieretur, e uita migrauit, anno Regni quarto, tempore Melechnazer, Sultani Aegyptiaci, qui dici poterit rex sanctus, uel florens.

Melechnazer.

Regayto. Argono successit frater Regayto, à Saabellico dictus Queghar, ab alijs Tagadayr, qui Tartariæ præfuit duos annos, homo nihil, nullam fidem uel legem habens, inuisus suis, & contemptus exteris, tandem à suis proceribus suffocatus.

Post obitum suum, factus est dominus, *Baydo.* quidam eius consanguineus Baydo, anno Domini, millesimo, ducentesimo, nonagesimo, Iste Baydo, ut uerus amator Christianæ fidei, Ecclesias Christianorum reedificauit, uetuitq; ne quisquam dogmata Mahemeti inter Tartaros prædicaret. Quare maior pars Tartarorum sectæ Mahemetiæ adhærens, mandatum id moleste tulit, & clam ad Cassanum, uel Assanum filium Argoni misit, regnum illi offerens, si uellet Christianæ fidei renunciare. Ad quod ille

ille parum de fide curans, facile annuit, armaq; contra Baydoneim cœpit. Cum uerò in aciem descendissent, ecce Mahometistæ Baydo relinquentes, ad Cassanum transiêre, Baydo in fuga ab hostibus persequentibus interfecto.

Post mortem Baydo, Cassanus fuit factus dominus Tartarorum, necausus est contra uenire promissis factis illis, qui eũ ad dignitatem regiam euexerant. Sed cum se in ea confirmatum animaduertit, cœpit diligere, & honorare Christianos, atque e medio sustulit complures magnates, qui ei suaserant, ut relictâ Christianorum fide Saracenis adhæreret: postea exercitu aduersus Sultanum Aegypti, & Saracenos congregato, reges Armeniæ, Georgiæ, aliosque Christianos partium Orientis, de hoc certiores reddidit, qui ad ipsum uenire Baldachum, & inde pgressi sunt Hamam, quæ est in medio Syriæ, ut fertur, ubi ipsis occurrit Sultanus, nomine Melechnazzer, denotante regẽ ardentẽ, & castra fixẽre in prato, ubi Sultanus de Cassano opprimẽdo cogitauit. Licet aut̃ Sultanus aciem Cassani in ordine dispositã non inuenerit, nihilominus tamen uirtute militum equis descendentium, uictus, & fugatus est à Cassano. Idq; factum est, anno Domini,

Cassanus.

Hama in medio Syriæ.

164 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
millesimo, trecentesimo die Mercurij, ante
festum natiuitatis Domini. Huic pugnae
interfuit Haytonus, agnatus regis Armen-
niae, qui ipsam descriplit.

Cassanus, uictoria usus, Casanam ciui-
tatem coepit, in qua erat ærarium Sultani.
Ille uerò, conspectis immensis Sultani di-
uitijs, summopere mirabatur, quod Sul-
tanus bellare intendens, tantas secum diui-
tias tulisset, quas ipse nactus suis militibus
ac stipendiarijs liberaliter distribuit, ipse
nihil retinens, nisi unum ensen, & quod-
dam marsupium, in quo erant scripturae
terrae Aegypti, Sultano Ldebellato Da-
mascus se ei dedit, quæ nulla alia re, quàm
commeatu instructior, & abundantior erat.
Quare totus exercitus Casani ibi substitit
quadraginta quinque dies, præter quadra-
ginta millia equitum, qui duce Molay Sul-
tanum fugientem persequiebantur. Hay-
tonus in descriptione huius historiae, mi-
ratur, quomodo in tantillo corpore, quali
Cassanus fuerit, tanta uirtutum copia esse
potuerit: Neque enim inter uiginti mille
milites unum inueniri potuisse, qui mino-
ris staturæ, uel turpioris aspectus fuerit.

Porro, cum Cassanus Damasci moraretur,
ei nunciatur, quendam suorum agna-
torum, nomine Baydo, Persiā ingenti exer-
citu

citu ingressum: Ideò ad eum reprimendū
 proficiscitur, in Syria relinquens Molay,
 cum uiginti millibus equitū, Damasci ue-
 rò Saracenum nomine Capchich, qui Sul-
 tani minister, ab eo, uel per discordiam, uel
 ppter maleficia in exilium pulsus fuerat.
 Hic ergo occasione oblata, cum Cassanis
 è Syria discessisset, quò in Sultani gratiam
 reciperetur, ei Damascum cum alijs com-
 pluribus ciuitatibus reddidit.

Molay uidens, totam Syriam rebellare,
 in Mesopotamiam iter arripit, remq; to-
 tam Cassano indicat, qui consti. uit, eo sub
 hyemem redire, quod in æstate ob immen-
 sos calores, nec herbæ, nec pabulum, pro e-
 quis in Syria inuenirentur, & interea istūc
 ablegat alium ducem, nomine Coruloz,
 uel secundum alios Caroloz, cum triginta
 millibus equitum, eiq; mandat, ut & Re-
 gem Armeniæ, aliosq; Principes Christia-
 nos euocet, qui mox præsto fuere, maxime
 rex Armeniæ Thyuus, Emericus Lusigna-
 nus rex Cypri, Magister Hospitalis Hie-
 rosolymitani, Vilhelmus Vilaretus, simi-
 liter & magister Templariorum, qui initio
 Tyrum mari appulerūt, postea Tortosam,
 aut Antaradum. Verum, cum omnes pa-
 rati essent, uoluntariam militiam subire,
 rumor de Cassani infirmitate adfertur, un-

166 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
de Catulozza cum suis domum redijt, an-
no millesimo, trecentesimo tertio.

Biennio post, Cassanus expeditione in
Syriam denuò decreta, regi Armeniæ si-
gnificat, ut ad fluuium Euphratem ueni-
at, ubi exercitum suum congregabat, adeò
numerosum, atque ingentem, ut ad iter
tridui extenderetur. Cum uerò Cassa-
nus Syriam ingressus esset, ecce Baydo,
quem, ut diximus, Persia prius eiecerat, in
eam redijt. Quare ad eum repellendum
Cassanus proficiscitur, relicto duce Co-
tulozza, cum quadraginta millibus equi-
tum, & rege Armeniæ, ad prosequendum
bellum contra Sultanum, qui capta ci-
uitate Hamæ, cum maximarum diuitia-
rum copia: postea obsederunt Dama-
scum. Verum, cum Catulozza, & rex
Armeniæ certiores redditi essent, aduen-
tare Sultanum cum suis, ad liberandos
obsessos, ei obuiam processere aleam for-
tunæ experturi. Verum Saracenis, qui
lacu quodam, & monte à duobus parti-
bus muniti essent, pugnam detrectanti-
bus, Tartari ob defectum aquæ, quam
non inuenerant illa nocte, nec die, dimis-
so Sultano unus post alium per turmas,
& acies ordinari, ad obsidionem Damasci
redierunt. Ibi ergo, cum una nocte com-
morati

morati fuissent, incolæ Damasci aquas fluminis per quosdam meatus, & riuulos, Saraceni uerò per aggeres ruptos ita breui temporis spatio auxere, ut tota planities, in qua Tartari castrametati fuerant, submergeretur magna omnium perturbatione, quod nox illa multū tenebricosa esset, nec quisquam de hoc casu cogitasset. Quare quamplurimi ob uiaë ignorationē submersi fuere, quod planities plena fossatis non apparentibus esset, & magnus equorum, ac animalium numerus interijt, atq; omnia impedimenta amissa fuere.

Qui itaq; euaserunt, de nullo alio quàm de reditu in patriam cogitarunt, quod arcus, & pharetræ ipsorum, quibus præcipue præliantur, aliaque arma penitus essent madefacta, minimeq; ad exercitium idonea, & si inimici eos persecuti fuissent, nullus penitus euasisset, imò instar auium eos capere potuissent. Post hæc uerò Tartari, propter illos, qui equos amiserant, paulatim incedentes, ad littora fluminis Euphratis reuersi sunt, quem natando promore gentis transierunt. Nam ut Matthias à Michauu scribit, uxores, liberos, & impedimenta caudis equorum alligata, secū per undas amnis traxere. Idē coacti fuere facere Armenij, et Georgiani, quorū pleriq;

ob metum Saracenorum regredi non audentes, in flumine suffocati fuere. Hayronus, qui huic cladi interfuit, eam euenisse scribit, quod Cotulozza noluerit acquiescere, consilio regis Armenie, aut aliorum, sed solummodo suo inhæserit: REBUS VERO' CONSVLTE ACTIS CONSVESSE FINES LAVDABILES OBTINERI, ET ECONTRA' QVAE IMPROVIDE' FIAN'T OPTATIS SVCCESSEIBVS SAEPE' CARERE. Cum uero rex Armeniæ flumen Euphratem transiisset, antequam in regnum suum remearet, ad ciuitatem Niniuen, sitam ad Tigrum, & Eusebio dictam Nisibin, perrexit, ubi honorifice, & benignè susceptus est à Cassano, qui eius damnis, ac calamitatibus affectus, ipsi mille Tartaros, p̄ custodia regni, suis sumptibus concessit, quousque ad subsidium terræ Sanctæ, contra Sultanum Aegypti ipsemet proficisceretur: Verum, dum militiam sanctam cogitaret, paulò post obiit. Sunt qui existiment, Syriam ab eo nuncupatam Azamiā, eò quod Turcæ Assamiā appellant Azam, & Assam. Cæterum, fieri potest, ut appellatio hæc deriuata sit ab Aram, filio Sem, nepote Noë, ab eoq; per Hebræos dicta fuerit Azamia, uolentes dicere Aramiā.

Cas.

*Ninive, hodie
Nisibis,*

*Syria cur A-
zamia*

Cassano, seu Assano, successit frater Carbaganda, quibusdam dictus Carbagat, Gallis Corbadan, in baptismo nominatus Nicolaus, qui, quamdiu eius mater uixit, in Christiana fide permansit, sed post obitum eius, fide Christianorum relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti, quam eius successores, usq; in hodiernum diem retinuere. Ab hoc Assam, uel Cassam, reges Persiæ descendunt, qui omnes in ipsius honorem cognomen Cassani ceperunt, usq; ad Vsumcassanum, cuius superius memini.

Nos eos uocamus Sophos, quod Seich aider Sophus, in uxorem duxerit, filiam Vsumcassani, ex qua natus est Ismahel Sophus, qui nostra ætate rexit, pater Tamar, Sophi iam rerum potentes in Persia. Turcæ uerò, ut antea dixi, Persas uocant Pharsic, uel Quezelbach, id est, capita rubra, eosq; pro perpetuis hostibus habent, utpote discrepantibus ab ipsis tam lege, quam fide.

Hactenus originem Imperij Caliphi, de Baldach, usque ad eius finem, deduxi, ut & Miramolini ad eius diuisionem, usq; Persici etiam progressum, quasi ad nostra tempora, uel ad minus, ut intelligi queat, quale sit. De Otthomannico regno superius

170 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
rius copiose dixi, nec plura adiungere pos-
sem, nisi Epitomes legē excedere uellem:
De Sultanis Regni quoque Aegyptiaci initium descri-
Aegyptiacis. psi, nunc uerò restat, ut dicam, quomodo,
& quando id electioni, & potentiae Mam-
meluchorum subiectum fuerit.

Anno millesimo, centesimo, sexagesi-
mo, quo rex Hierosolymorum Almericus,
ut dixi, Alcaïrum obsideret, Sultanus Zu-
ar, cognominatus adhuc Caliphus, uidēs
se Christianis resistere non posse, auxilium
Sultani Alepi implorauit, qui ei in subsi-
Sara. dium misit quendam ducem, nomine Sa-
racon, uel Syracon, quem quidam dicunt
Syraconem, è gente Corasmenorum. Hic
uerò cum Sultano adfuisset, in defenden-
dis suis terris, & cognouisset eum ingenio,
& uiribus destitui, captum in carceres cō-
iecit, in quibus obiit, & Saracon se Sulta-
num Aegypti constituit: atq; sic Saraceno-
rum, aut Arabum Imperium translatū est
ad Corasinenos, uel Medos, Syracon uerò
obiit, anno millesimo, centesimo, sexagesi-
mo sexto.

Saladinus
pax diuina.

Sultanus Cor
dirius.

Saracon successorem habuit, Saladinū
filium, uel, ut alij dicunt, nepotem, cuius
nomen denotat pacem diuinam, & qui-
dem longo tempore regnauit. Hunc se-
cutus est rex Cordirius, quem Galli no-
mina-

minarunt à Cordis, postea Saphadinus, & alij sui fratres, usque ad annum millesimum, ducentesimum, quadragesimum primum, quo Melechsalet, id est, rex pacificus, Sultanus Aegypti factus est, cuius tempore Tartari occuparunt Cumaniam, Rusiam, Moschouiam, & Iberiam. Melechsalet ergo cum audisset, quod Tartari uenderent pueros Christianorum magno numero, misit quosdam, qui magnam eorum quantitatem compararent, ipsosque in armis instrui curauit, ac pro custodibus corporis retentis, nomen Mammelucorum imposuit, quod significat ministrum, aut stipendiarium, propriè uerò, seruum, uel sclauum. Et hic Sultanus est, qui Damiatæ coepit Ludouicum Sanctum, regem Gallia, ut dixi, anno millesimo, ducentesimo, quadragesimo nono. Verum interea, dum Ludouicus captiuus detineretur, Mammeluci Melechsalet interfecerunt, Sultaniumque constituerunt quendam ex suis, nomine Turquemannum, qui Ludouicum Sanctum præcio redemptionis recepto, dimisit. Et sic Imperium Aegypti mutatum, è manibus Corasmenorum in potestatem Circassorum, uel Cumanorum peruenit, qui id tenuere usque ad annum millesimum, quingentesimum, decim.

*Melechsalet
Sultanus.*

*Mammeluci
qui.*

*Turqueman-
nus Sultanus.*

172 DE TVRC. ORIGINE, ET INITIO
decimum octauum, quo Selymus, Turcarum Princeps, pater Solymanni, Aegypto occupata, Sultanum strangulauit, nomenque Mammelucorum deleuit.

Turquemannus primus Sultanus, quem Mammeluci elegere, fuit interfectus à quodam suorum sociorum, nomine Cathos, qui cognominatus est Melechmeès, & est ille, qui fudit Guibogan, ducem Haöloni, cumque eo conflixere equites ordinis hospitalis Hierosolymitani, prope Acconem, ubi occubuit Godefridus, filius Delphini, Comitís Auuerniæ.

Melechmeès. Melechmeès ex conflictu cum Guibogan habito, reuersus, occiditur à Bendecar Mammeluco, qui Sultanus post ipsum creatur.

Bendecar. Bendecar, uel Benedecadar, quem Haytonus appellat Benedeclar, cognominatus Melechdaër, is est, qui Antiochiã Christianis eripuit, Armeniamque inuasit.

Melech sayt. Post Bendecar, electus fuit Melech sayt, cuius nomine exprimitur rex desideratus, prius dictus Almach, à Sabellico Alina. Hic trucidatus est per Mammeluchum El-

Elis. si, quem quidam Elsis dicunt, Christianis Tripolim, Syriamque adimentem.

Melechnazer Elsi successit Melechnazer, qui dictus
Barchen. fuerat Barchen, ac preter Berythum, Christianis

stianis Sidonem, aliasque ciuitates Syriæ eripuit.

Ab hoc factus est Sultanus Melech Seraph, qui significat regem ardentem, aut resplendentem. Is uerò, anno millelmo, ducentesimo, nonagesimo tertio, Accone recuperata, Christianos tota Syria eiecit, hancque cum Aegypto coniunxit, primusque fuit, qui ducatos aureos in Aegypto cudit, quos adhuc uocant Seraphes: à Sa-
Melech Seraph.
Seraphes ducati.

Hac itaque ratione, Mammeluci in gubernanda Aegypto processere, ac elegere ipsorum Sultanos, usque ad nostra tempora semper Christianis, & filiis Christianorum natos, uiuentes instar religiosorum, ut superius copiose dixi. Neque uerò licitum Mammelucis erat, solis per ciuitatem prodire, sed semper cogeantur, per ipsorum Emyrs, id est, superiores, ad minus incedere bini. De cætero habebant omnem auctoritatem, & potestatem super populū Aegypti, & Syriæ, quam tenuere à tempore, quo Christianis eiectis, à Selymo cessi, atque deleti fuere.

Ex hisce ergo omnibus patet, primos Mahometistas, qui in Asia regnarunt, fuisse Arabas, quos Hebræi, & Syrii appellant Saba, Græci Sabeos, ipsimet uerò inter

tersemetipsos Saracenos. Post ipsos autem illuc dominati fuere Turquemanni, uel Turcæ, qui autore Haytono origine, Parthi Saracenos pepulête. Porro uerò Turcas eiecere Tartari, Schytæ Orientales, qui nomen Turcarum retinuere, licet minimè ex ipsorum gente progeniti, atq; sunt ijdem, qui hodierno die dominatum tenent. Id quod & præliandi modus, & armorum ratio demonstrat, quæ sunt arcus facti ex cornibus talibus, quales ueteres autores attribuunt Scythis. Similiter etiã linguæ nihil, aut parum inter se differentes. Nam ut Matthias à Michouu, libro primo, capite tertio scribit, Tartari, Rusciam, aliasq; finitimas regiones destruentes, templa dixere altum Baschne, quod latinæ rectè in ipsis fuerint auratæ, & altum Baschne Turcis significat, caput ex auro, uel deauratum. Vnde colligere licet, post alios complures autores, hos esse Scythas, Tartaros, nomen Turcarum adeptos, ob id, quod occuparint Imperium Turquestinorum, seculi eius hominibus non scientibus, uel differentiam harum duarum barbaricarum nationum remotissimarum, uel mutationes, quæ in ijs acciderunt.

QVIA

*Turquemanni
successores Sa-
racenorum.*

*Tartarica, &
Turcica lin-
guæ cognitio.*

*Altum Ba-
schne.*

QVIA SÆPIVS AR-
MENIORVM, ET GEOR-
GIANORVM MENTIO FACTA FVIT.
Ideo ut de ipsorum religione, ac riti-
bus, Lectori quidquam constet,
hæc ex Bridenbachio
subijcere libuit.

DE ARMENIIS, ET
EORVM ERRORIBVS.

Rmenij sunt, qui in Armen-
Prouincia propè Antiochiam
inter medios fines Christiano-
rum, & Saracenorum seorsim
habitant. Hi ritus quosdam habent, &
obseruationes singulares à nobis multum
differentes. Nam proprium habent Pri-
matem, quem Catholicon appellant, cui
obediunt summo cum honore, & reueren-
tia, iussibus eius à maximo usq; ad mini-
mum, ueluti alteri Papæ obtēperantes. Im-
placabiles sunt inter eos, & Græcos discor-
diæ, ac dissensiones inexorabiles, adeo qd su-
per

per ritibus suis, & institutis, atque cæremonijs semper corrixantur. Ipsi Armenij temporalem Domini nostri natiuitatem non celebrant, imò diebus natalis Domini, ipsi ieiunant. In die uerò Epiphaniæ, siue apparitionis Domini, simul cum solennitate apparitionis Festum celebrant, de Baptismo Christi, in quo se Festum spiritualis eius natiuitatis asserunt, celebrant, sed errant, quia Dominus ipse Ihesus non fuit in se spiritualiter renatus, quippe qui non indiguit, cum peccatum nec commiserit, nec contraxerit, nec dolus inuentus fuerit in ore eius, sed uim regeneratiuam tunc contulit aquis, in quibus nos purgaremur, &c.

Ipsi quoque Armeni, eo tempore, quo & nos, Quadragesimam tanto obseruant studio, quod non solum à carnibus, caseis, ouis, & lacte abstinere, sed & pisces non manducant, oleo non utuntur in cibarijs, uinum non bibunt; uerum fructus, & legumina, quoties libuerit, edunt: Vt autem manifestius æmulis suis Græcis, & Surianis, contrarientur, in certis sextis ferijs comedunt carnes. Sacerdotes præterea eorum in missis aquam uino non apponunt, sicut nec Græci, in quo grauiterrant, quia (ut etiam supra dictum

Etum est) ideo aqua est uino miscenda, ut tam Christo quàm sanguini nostræ redemptionis populus per aquam designatus sociandus esse dignetur: Nam si uinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si uerò aqua sola sit, plebs incipit esse sine Christo, nec prædicta coniunctio signatur. Igitur non debet in calice domini offerri aut aqua sola, aut uinum solum, quia utrunq; legimus de latere Christi in passione profluxisse. Cæterum ipsi Armeni in missæ officio multum nobiscū concordant, hoc priori dempto, calices & patenas in nostris formis habentes, & facta consecratione hostiam super patenam positam eleuant, deinde calicem more nostro. Hi denique Armeni quanquam olim summo Pontifici & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam fecerint, quando scilicet Rex eorum à Romano Imperatore Heinrico feudum, & ab Archiepiscopo præ tempore Moguntino, coronam regiam & consecrationem accepit. Veteres tamen ritus suos, & solitas consuetudines mutare noluerunt. Quamobrem sicuti tūc eorum obedientia erat imperfecta, ita nūc ad nihilum penitus est redacta. Postremò isti Armeni in copioso satis sunt numero Hierosolymis, habentes communiter ibi.

M dem

dem Episcopum unum, qui (ut moris est eis usitati) duos in capite cirros nutrit, ad tempora usque pendentes. Idem quoque Episcopus & omnis clerus suus coronas portant laras & rotundas, aliàs nec crines, nec barbas ullo modo radi sinunt. Inter reliquas profecto nationes Armenorum presbyteri in omnibus se moribus, & motibus maturius gerunt, uili & simplici habitu incedentes, in orationibus & officiis suis deuoti, Latinorum Sacramentis debitam exhibentes reuerentiam & deuotionem.

Hi pro suo usu Ecclesiam habent solennem sancti Iacobi Maioris in eo loco constructam, ubi ipse ab Herode fuit decollatus. Habent quoque ecclesiam sancti Saluatoris, ubi tempore suæ passionis domus erat Cayphæ, in qua Christus fuit uelatus, consputus, colaphis alapisq; cecus, à beato Petro negatus, & multis alijs iniurijs atque opprobrijs laceratus. In eadem Ecclesia est lapis ille magnus qui ad ostium Domini sepulchri aduolutus, ab angelo fuit reuolutus, qui super eum apparuit sedens. Ibi etiam ostenditur locus, ubi Gallus stans, post Petri negationem cantauit: Armenorum Laici omnes consi sunt capitibus in modum crucis.

Et

Et id ea ratione, ut fertur, cum siquidem anno domini septingentesimo quadragésimo quarto Tyri Armeniam infestarent bello, & sua insuper peste admodum premeretur, suasu quorundam Christianorum capita sua in crucis modum rotundare, statimque salus diuinitus data est, ut dicunt. Quapropter ad perpetuam eius rei memoriam illum tondendi modum obseruant. Habent quoque Armeni proprium Idioma & proprias literas quibus tam Laici, quam Clerici in communi sermone, & in diuinis etiam officiis utuntur.

DE GEORGIANIS ET EORVM MORIBVS ET RITIBVS.

IN Orientis regione alius quidam populus inhabitat, longo terrarum tractu à terra promissionis distans, cuius dominium extenditur usque ad Caspios montes. Bellicosus ualde, & in praeliis strenuus, fortis robore, & innumera pugnatorum multitudine copiaque abundans, Saracenis, Persis, Medis, Assyriisque in quorum confinio

commoratur formidabilis ualde. Et licet iste populus undique infidelibus sit circumseptus atque conclusus, ab omnibus tamen timetur, nec facile uexatur.

Hi homines à Sancto Georgio Georgiani uocantur, quem in suis prælijs contra Paganos præcipuum habentes aduocarum & Patronum, tanquam signiferum omni cum honore uenerantur & colunt. De istis multi morantur Hierosolymis, diuersa loca sancta occupantes: specialiter tamen montem Caluariæ, & foramen illud, in quo crux stetit, quando Christus in ea expirauit. Iuxta quem locum altare quoddam habent, & in eo communiter unum de suis pro custodia inclusum. Ipsi etiam in usu habent Ecclesiam Sanctorum Angelorum, ubi quondam domus Annæ Pontificis fuit, in quam Christus de monte oliueti primùm adductus ab eodem Anna examinatus fuit de doctrina sua & discipulis, & inter respondendum à ministro alapa cesus. Hi Georgiani in omnibus, & per omnia ritus, & errores Græcorum sequuntur in sacramentis & alijs: Vnde scismatici haud dubium esse conuincuntur sicut & illi. Clerici eorum rotundas habent coronas, Laici uero quadratas.

Quotie-

Quotiescunque ueniunt de terris suis Hierosolymam loca uisitaturi sancta, absque tributo & erectis uexillis, sanctam ingrediuntur ciuitatem. Nam Saraceni nullo eos pacto molestare præsumunt, timentes ne ad propria reuersi, suis confratribus Saracenis uicem rependant, uel maioribus eos afficiant malis. Nobiles eorum mulieres more Amazonum armis in prælijs utuntur. Ipsi uiri barbas nutriunt & pilos, utunturque pileis in capitibus uariorum colorum. Græca quoque litera & lingua in diuinis utuntur officijs, & scripturis, sed aliàs Saracenica uel Chaldaica.

M REVE.

182 ORATIO DE SVSCIPiendo
REVERENDO ET DO-
CTISSIMO PATRI MA-
GISTRO GVLIELMO FICHETI, SA-
cræ Theologiæ, Professori, in Collegio Sorbonæ Parisi-
amici nostri charissimo, Bessario Episcopus Sa-
binensis Cardinalis, Patriarcha Constan-
tinopolitanus Nicenus.

Euerende & Doctissime Ami-
ce noster charissime, audimus
non solum in philosophia & sa-
crarum literarū cognitione uos
elaborasse, sed etiam in eloquentiæ studiis
dicendique ratione diu uersatos, eaq; mi-
rifice delectari. Quo in genere etsi nihil ha-
bemus quod magnoperè cupere debeatis,
tamen mittere statuimus orationes quas-
dam hoc tempore à nobis æditas pro gra-
uissimis periculis, quæ Italiæ Christianis-
que omnibus imminet, non magis qui-
dem, ut uel sermonis puritate, uel oratio-
nis uim ac præstantiam desyderetis, quam
ut intelligatis, quanta malorum procella
in Christianæ reipublicæ capita & fortu-
nas impendent, remque & apud Serenissi-
mum regem, & apud alios, qui opem ita
maximè ferre debēt, ut possunt, explicetis
totā, ac persuadeatis, quod potius acerbum
est,

est, quam obscurum, non exarsuram Italiam tantis malorum incendijs, quin flammarum globos longius euomat. Id ne accadat, cum regnorum omnium causa optare debent, quorum salus in discrimen adducitur: tum propter immortalem Deum, cuius religio sanctissima uexatur ac trahitur ad interitum magna Christianorum omni clade. Valete ex Vrbe die decimo tertio Decembris, anno millesimo quadringentesimo septuagesimo.

BESSARIO;

CARDINALIS NI-

CENVVS, INCLYTIS AT-

QUE ILLVSTRISSIMIS

Italia principibus.

VVM Nonis Sextilibus Illustrissimi principes infelicissimum illud nouum Euboicę euerfionis ad nos primum allatum fuisset, essemque suprā, quā dici potest, animo anxius, atq; sollicitus, ut uix respirandi causam uiderer habiturus: accidit fortē fortuna, ut eo ipso die dum ita essem affectus Abbatis cuiusdam, uiri optimi Bessarionis literas à Neapoli, ubi nunc monasterio sancti Seuerini ex consortio beatę Iustine est prefectus, acceperim, quibus ad me scribebat Maiestatem Regiam miro quodam animi studio ad propugnationem Christianę fidei, & immanissimi hostis nostri interitum ardentem atque inflammatam esse: illis mox respondi,

&

& ut literas meas Celsitudinī regiæ ostenderēt, monui. Duas præterea orationes prætantæ rei magnitudine, ac periculis Christianæ reipublicę imminentibus, edidi. Altera demonstratum est fortunam, periculaq; ista ad omnes pertinere. Altera uos Italiæ optimi principes, ad concordiam, bellumq; in hostes decernendum, cohortatus sum, id enim meo conuenire officio putauī. At quum facilius auditores persuaderi soleant, quò grauior auctoritas, & fides dicendi tribuitur, Demosthenis philosophi nobilissimi, summiq; oratoris orationem, quam in eius generis causa habuit, è Græca lingua, in Latinam conuerti, planè, ut omnes intelligant, me, neq; inutilia, neque amplissimorum uirorum opinionibus aliena consulere. Ea omnia uobis mittenda censeo, ut, aut ipsi legatis, quum per publica negocia, quæ multa quidē, & graua sunt, licuerit: aut alijs legenda, atq; referenda traditis. Sunt enim cunctis nobis principib. cōmunia. Qui, ut foeliciter huic nobilissimæ prouinciæ præestis: ita, ut in posterum foelicius eam togatis, & nos optamus, & uos conari debetis.

M s EIVS.

186 ORATIO DE SVSCIPIENDO
EIVSDEM, BESSA-
RIONI MONACHO,
ET ABBATI

Salutem.

Eplorāti mihi nuper Christianorum hominum calamitates, & acerbissimam Chalcidis Euboiæ euersionem, literæ abs te redditæ fuerunt: in quibus, quum ea legissem, quæ de regis maiestatis animo, studioq; non mediocri, ad fidē Christi tutandam, perscripsisti, collegi paululum mentem, & respiravi, cœpitq; optare uehementer, ut re præstet, quod uerbis ipsum promississe affirmas. Sed nos infœlices: uereor, ne criminibus nostris ab immortalī Deo deserti, crudeliora præterea, & grauiora patiamur. Demum percunctando, alter alterum expectando, culpam in alios reijciendo, ad ultimam labamur perniciem. O mihi feros Christianos: & cæcos Italos: accelerandū est Bessario. Ut uel ex hoc sæculo, Deo uolente, migremus in æuum illud sempiternum, uel in aliam aliquā regionē adiuuemus. Non expectemus certē Turcū inuadentē in Italiā: hūc spectat (crede mihi) hoc agit: ad hoc se comparat: hoc conatu omni & studio contendit: & dicam: dicam plane

planè, proh dolor assequetur, quod cupit, nisi Italia tandē aliquando relipiscat: nisi à sōno capitali, quo paulatim extinguitur, expergiscatur: nisi concors, atq; uno cōsen-
 su fortiter, totisq; uiribus tāto furori resi-
 stat: nisi omissis figmētis causis, quas iacta-
 re solet, ut iuste uideantur, inani uerborū
 fuco, re ipsa, opēra, armis, crucis hostes ado-
 riat. Versabatur olim in discrimine By-
 zantium, nulla Italiæ pars misit subsidia,
 rem alienā putabant omnes, periculum
 ad se nō pertinere, falsō credebant. Atqui
 postea senserunt, quot mala experti sunt:
 quot Christianorum fortunæ, opes, impe-
 ria, in Turcorum dominationem redacta:
 Trapezuntiorum, Synopensium, Mitylæ-
 neorum, Peloponnesiorū, Cariæ, Ciliciæ,
 Mysiæ, Pannoniæ inferioris, Epyrotarum,
 Illyricorum magna ex parte, postremò Eu-
 boicorū. Quid ita? Quia noluerunt, quin-
 quaginta millium aureorum sumptū, in
 tempore opitulari Byzantio, & ab ea com-
 munem hostem propulsare. Inde nimirū
 hæc omnia iurè perditum, & tanq; ouilis
 foribus cōfractis, lupo in oues impetū fe-
 cit, inter earū latera uersatur, insultat cedi-
 bus, furit, & tamē eorum, q̄ amissimns, unū
 quodq; centies millenis millibus, non im-
 prudenter emeretur, imò uerò numero
 infinito.

infinito quinquaginta millia superat. Quid nobis cum Græcis? Quid cum Mysijs, Illyrijs? Pannonibus? pereant, inquiūt. Quid nobis? nobis bene sit: intereant alij. Hūc ades bone uir: ita est, siquidem libertas tua seruari poterit: at non intelligis tuis uiribus. Tuæ enim Christianorum uires sunt, tuis, inquam, exhaustis uiribus, cātō te imbecilliolem, & inferiorem fore, quantō hostis tuus superior, ac potentior euadet: cū quo tandem tibi dimicandum est, satis enim uideberis ab hoste impetrasse, si quod Polyphemus Vlysi (ut est in fabulis) tibi dederit, ut ultimus conficiare, tibi uel inuito cedendū erit, & seruitus subeunda, quæ, quum per se turpius sit, tamen condicione Domini est turpissima. Obsessa est Chalcis in Euboia, urbs quondam florentissima, unde Cumas in Campaniam deducta est Colonia: unde homines manârunt, qui Neapolim incoluerunt, ui capta, euerfa, ferro, igniq; consumpta. Classis Turcorū amplissima per totum Hellespontum uagatur: fugatus est naualis Venetorū exercitus, aufugit, latitat, cedit loco, Turci uictoriæ furorem superbissimum in omnes insulas illas debacchantur: auertunt omnem ordinem, ætatem, sexum in prædā, uastant agros, depopulantur. Quid ad nos? Venetis

tis curæ sit: rectè cum eis actum est: utile ei-
 set, si grauioribus incommodis conficta-
 rentur, quætius cæteri, & securius uiuere-
 mus, tantum ocio nostro accedit, quantum
 illis Imperij demitur. Si quis est, qui malis
 istis ingemiscat, is Venetus est, Venetorū
 partibus fauet, non est audiendus, contem-
 nendus est: O turpem hominum ignoran-
 tiam, o uecordiam, o insanabile odium, o
 inimicitias stultas & inauditas, quæ in au-
 ctorum uiscera sæuiunt, quamuis in alios
 susceptæ uideantur. Veni Bessario, fugia-
 mus simul, proximus tu es periculo, ego
 proximus, paulo enim post præsto erit Brun-
 dusij naualis Turcorum exercitus, præsto
 Neapoli, præsto Romæ, iam ita mari domi-
 nantur, Venetis cedentibus: quemadmo-
 dum terra, ita istis consultantibus, transi-
 eunt in Apuliam multa militum millia, quibus
 abundant. Ab his quotidie fiunt incur-
 siones in agrum Neapolitanum, in Romanū:
 cedamus, inquam, rāto turbinī, ne nos pa-
 riter hīc opprimat: infensi illi quidem sunt
 nomine meo, & tibi propter me: tamen
 nullo eos unquam affeci incommodo, aut
 lacepsiui non sanè, quia uoluerim: sed quid
 non potui. Locutus sum multa, cum alibi,
 tum in senatu, nunquā desisti suadere, mo-
 nere, prædicere, rogare, non defuit uolun-
 tas,

tas, quæ inimicissima illis est, hanc acriter
 ulciscuntur: uenī, demus locum iræ; hui de-
 lirant Bessario, insanit, senex, frigidus, timi-
 dus est, profecto, mi Bessario, non insanit
 Bessario. Tu es mihi testis, quum Bono-
 niæ essemus, & adhuc Paschalis nuncupa-
 reris, atq; allatus esset infelicitissimus ille,
 de urbis Byzantinæ excidio nuncius, ea
 omnia, quæ postea consequuta sunt, me;
 futura prædixisse: non ea sanè de causa,
 quod uel prudentia excellenti, uel diuina-
 tionis furore aliqua dispicerem, quæ alij
 non cernerent, sed quod omnibus, qui pri-
 uatis studijs, & affectibus uacui essent, ea
 omnia palam erant, & in promptu. Tum
 sibilis uulgi, honestorum sermonibus ex-
 plodebar, iudicabant dementem, somnijs
 deditum, risus de me non paruus (ut scis)
 excitatus est: sed tamen pro dolor, euene-
 runt omnia, ut prædixi: caueant, qui hæc
 audiunt, ne idem accidat in posterum.
 Non est timidus Bessario, in subeundis pe-
 riculis, timidus est in prospiciendis, pos-
 set adhuc inermis monachus, senex, maio-
 rem animum, & præ se ferre, & præstare,
 quàm isti persuasum habeant, modò Chri-
 stiani principes uellent facere, quod pos-
 sunt, quod debent. Iret ipse in hostem cum
 militibus, cū cohortibus armatis, cū pro-
 pugna-

pugnatoribus crucis, ita quidē instructis, ut vires, ut copiæ, ut legiones hostiles postulant. Quid agimus ne isto animo cunctis, ad hoc dormientibus, dissidentibus inter sese, altero alterius perniciem optantibus; & molientibus? unus ne Bessario cum altero: senes ambo, incerta valetudine, viribus fracti, arcebunt tantum Turci impetum, potentissimi, furiosissimi, sanguinem Christianum anhelantis? ineptum est, stultum, inutile: ueni, migremus aliò, relinquamus principibus Italiæ curam istā: nam & illi nos reliquerunt, atque obaudiunt iam diu, tanquā e speculo clamantes, prædicentes, proponentes ante oculos eorum pericula, optemus tamē adhuc ab immortali Deo Salvatore nostro, ut criminibus nostris ignoscatur: & fidem, cuius & lator fuit, & auctor, quam ad seculorum finem nunquam occasurum pollicitus est, in tantis malis, quæ, cum impendent, tum urgent, tueatur, non intermittamus hortari, & rogare principes nostros, ut ad sacrorum cærimoniarum, totius principatus ecclesiastici salutem consilia omnia conferant, laborem, industriam, cogitationem; totū animum, atq; ingenium. Appellemus Sicilię regē Florentissimū, rogemus, ut imperij sui finibus tutādis, neq; cura, neq; opibus desit,

desit. Res ipsi erit cum hoste uicino, & potentissimo, consulant rebus suis Tusci, Ligures, Insubres, Veneti, cogitent quo pacto ab hostili sæuitia tuti sint. Nulla inter oues & lupos gratia, nullum inter prophanos homines, & Christianos ius amicitiae est. Non donis, nō muneribus placatur hostis, immanis, barbarus, nulla foederis religione tenetur, perfidus, non mouetur misericordia, crudelissimus, dominari, praeesse, imperare cupit, cruore & flamma cuncta delere uult, subiugare sibi cunctos studet. Quis illum à tanto uictoriae cursu retardabit? peragrabit totum Siciliae regnum: Romam usque perueniet, quis erit impedimento? Hyperborei ne populi, & gentes remotissimae? at illis tam nullus harum rerum sensus est, quam officio alienum putant, pro aliena salute sese in discrimen offerre. Galline, Britanni, Germani, exteræ nationes? At procul sunt à periculo, non putant Italiam in medio periculo magna rerum perturbatione uersantem, cessare, aut sopitam esse, quam infinitis penè triumphis, & hostium spolijs decoratam esse sciunt. Itali ne quibus hostibus imminet, quibus cedere, ferrum, seruitutem, exilia denunciat, atque ostentat? At, nolunt, negligunt, non possunt adduci, ut credant, sese adeo propinquos

quos esse periculos, suis uiribus confidunt
nimium, ut planè uerendū sit, ne in suis po-
tius, quam in hostis finib. castrametari atq;
exercitū alere cogantur. Veni iā Bessario pe-
tamus solitudinē & deserta loca, satis ex re-
rum ciuiliū statu percepimus, parū no-
bis uitæ superest, & mihi qui senior sum, &
tibi, qui imbecillior, si aliquā in re consilio
rum nostrorum uocis, corporis reipublicę
Christianæ usus esset, manendum sanè ad-
huc censerem, adhuc laborandum. Ego ue-
rò iam tot annis cōnatis quoad potui ni-
hil professione mea, nihil hac dignitate p-
feci. Tu quamuis tuī ordinis hominibus
prosis, plus tamen proficiēs mecum in reb.
contemplandis, ubi si in desidia ista persi-
stant Christiani, soli Deo uiuam, & nobis
ipsis. Alet nos qui cœli uolatilia, & besti-
as, agri sua clementia satiat, neque graue
aut difficile fore arbitror diuinæ libertati,
duos homuntiones, per quā breui
tempore, quod nobis reliquum
est, suis opibus susten-
tare. Vale.

N EIVS.

194 ORATIO DE SVSCIPIENDO
EIVSDEM BESSA-
RIONIS CARDINALIS, AD
ITALOS DE PERICVLIS IM-

minentibus, Oratio.

Uita sunt profecto Illustrissimi
Inclytiq; Italiae principes, quæ
ad rem, de qua consulimur cogi-
randa, dicenda, ac facienda à no-
bis sunt: ea omnia si persequi in præsentia
uelimus, nec nos seruare modum in dicen-
do, nec uos in augendo molestia carere po-
teritis. Reliquis igitur in aliud tempus re-
seruatis, de una tantum particula differe-
mus, & ea quidem pernecessaria, quæ si fa-
tis à nobis explicari possit: ita ut animis
uestris inhæreat, , ac ueritatem cogitatio-
ne attingere ualeatis, facilis ad reliqua fu-
tura est uia, ut nihil amplius arduum uide-
ri queat. Id uero facile nos consecuturos ar-
bitramur, si probabilibus documentis, &
rationibus ostendere poterimus maxima
hæc, quæ impendere, cernimus pericula, &
grauissimos atq; acerbissimos casus, non
unius aut alterius, nō trium esse, sed totius
Christianæ reip. & in primis Italiae cōmu-
nia, etsi enim alijs quidem prius, alijs uero
postea

posterius tanta calamitas imminet, ad extremum tamē una omnium futura est perniciēs. Achuius hostis nostri tanta animi uastitas, utinam falsi uates sumus, omnib. tandem miserum atq; ignominiosum exitiū allatura, nisi fortiter magno animo, totisq; uirib. resistatur, qua in re si omnes in meā sententiā persuadere potuero, ut non aliter, atq; ego sentio, & uerū est, ipsi quoq; sentiant, magnā profecto rem fecisse, nec dimidiū totius, (ut ille inquit) sed opus integrū me absoluisse arbitror. Quis enim adeo infirmi atq; imbecilli animi est, adeo sui negligens, & proprię salutis oblitus, qui si uiderit Dei immortales tēpla, domos, sedes, aras, fōcos, sepulchra maiorū, leges, libertatem, liberos, patriā in periculo uersari: non excitetur aduersus hostē, & non modò fortunas omnes, quas aut habet, aut habiturus est: sed uitā ipsam in discrimen offerat, & cum dignitate cadere malit, quā cū ignominia seruire? Itaq; perpetua oratione nobis enitendum, non ut uobis principibus sapientissimis, quibus hæc sunt magis explorata, quā nobis, ista persuadeamus, sed ut antē oculos ijs periculum proponamus, qui dum procul admodum à periculo se abesse putant, futura prospicere nequeunt. Iuuat igitur primū omniū de origine,

& genere, ac uiribus Turcorū breuiter aliquid commemorare, planē ut omnes intelligāt, hęc Arumanorū familia minima Turcorum pars, à quam paruo humilique principio, quā breui tempore, solertia, diligentia, ac uigilantia sua, in tantum fastigium uenerit, ut iam non modò reliquis nationibus, sed ipsi prouinciarum nobilissimę potentissimęquę Italię, & imperare assuetę, stupori ac formidinis sit. Turcarum natio quum aliquandiu Persiam, Mediam, Babyloniam, Arabiam, Syriam, & nonnullas alias superioris Asię partes tenuisset, tandem cum ab incolis sese in libertatem uincantibus, tum ab alijs Hyperboreis populis inde expulsa, ad inferioris Asię partes confluxit, atque ibi multis uarijsquę bellis, cum Gręcorum imperio, Marte accipiti gestis, ita ad extremum superior euasit, ut Pamphiliam, Ciliciam, Lyciam, Paphlagoniam, reliquaquę omnia illa loca in ditionem redegerit. Sed pace foris parata, seditio domi orta est. Nam de imperio inter se, ferro dimicare cœperunt. Erant inter eos septem nobiliores familię, ad quas factiōnum rerumquę omnium summa deferebatur, hę bellorum diuturnitate fessę, eas quas diximus prouincias, sorte potius, quam armis diuidere, ac partiti inter

inter se statuerunt: ita, quod per exiguum
 & tenue admodum imperium erat, in se-
 ptem partes diuisum est. Atumanorum fa-
 miliæ, ex qua octauus iam regnat, nostro
 tempore Turcarum princeps, Cilicia loca-
 que finitima obuenerunt. Hæc Turcorum
 res, hoc initium, inde tanti terroris origo,
 interiecto deinde tempore, huius qui nunc
 regnat Turci atauus, à quo hic sextus or-
 dine regni ceptum accepit, non uiribus,
 non diuitijs, non militum numero, non im-
 perij magnitudine fretus, sed ob ciuiles di-
 scordias accersitus à Græcis in Europam
 traiecit. Annus nunc ferme agitur centesi-
 mus & trigessimus non tam ijs aduersus,
 quod prouocatus fuerat, quàm ijs, qui ac-
 cersuerant perniciosus, & pestilentissimus
 paulatim enim serpens, ac sibi, non amicis
 imperium comparans, usque aded auxit ui-
 res, ut uolentes postea eum enecare, non po-
 tuerint. Satis se effecisse arbitrati, si fœdere
 icto, æquis cum eo legibus uiuere impetra-
 rent, atqui res aliter quàm opinati fuerant,
 euenit. Etenim gens barbara, atque inops,
 simul hanc dulcedinem frugum & suauitatē
 diuitiarum gustare cœpit, nullum cupiditatis
 terminum statuit. Ex paruo itaque &
 debili initio, usque aded eorum uires cen-
 tum, & triginta annorum spatio creuerunt,

ut iam non parua Europæ parte occupata,
nec Danubij profundissimus amnis, nec Il-
lyrij asperissimi mōtes, eorum impetum re-
tardare possint, quin flumine transmissis,
& locorum difficultatibus superatis, illinc
per omnem Pannoniam crassentur, hinc in
mediam usq; Germaniā, & Hystros, & Fo-
rū Iulij penetrrent, depopulantes, ac fœdan-
tes omnia, ac flores illos prouinciā, ferro
igniꝫ uastantes. Quo loco illis in primis
à nobis animaduertendū censeo, quamuis
omnia, eo quod diximus tēporis spatio fe-
cerint, plura tamen postremo quadraginta
annis, quā nonaginta illis superiorib. fecis-
se: ita enim natura comparatū est, ut princi-
pia uirtute quidem ac uiribus maiora sint,
magnitudine uero, copiatq; uincantur, ex
his item quadraginta annis, lōgē plura his
decem & septem patrasse, quā tribus & ui-
ginti prioribus: plura immanis ista belua
Christianorū sanguinem semper anhelans
post Bizantinum excidiū solus gessit, quā
pater eius atq; auus, per omnem uitā fecē-
re, decē ut sæpē à nobis explicatum est: In-
terea regnis occupatis, ut palam omnibus
sit, quò magis eius uires augmentur, eo dein-
de minore, negotio quoscunque, aggredi
uoluerit, posse superare, quemadmodum
enim in disciplinis atque artibus, & omni
actionis.

actionis genere geri uidimus, ut maior sit postremo quoque animo, quẽm omnibus superioribus profectus: unde illud quoq; uulgo dici solet, ditescere homini difficile esse, in immensum uero diuitias augere facillimum, ita in rebus quoque militari- bus accidit, ut uincere difficile admodum sit, euagari postea per uictorias, nullius laboris. Quare persuadere sibi quisque facile potest, quid sceleratus hostis, quo nihil dici tetrius, nihil crudelius potest, proximo hoc quinquẽnio facturus sit, tanta iam decem & septem annis potentia comparata, & priori eius potentia addita. Magnę sunt eius uires, inexhausta cupiditas, immensa dominandi libido, scientia rei militaris, ætas florida, corpus laboribus assuetum: an igitur cum uelit, & possit, & sciat, dubitare aliquis potest, quin toto animo, tota mente, in nos dies, noctesque feratur: an uero armatum præstolamur domi oscitan- tes, ut tunc demum credamus, quum eum ante oculos nostros uirus exhalentẽ uidebimus? nõ decet profectio, nec Italorum potentia fas est dicere, non *PVTARAM*, propria Itali, san- guinis est prudentia, propria libertas, pro- prium imperium. An degenerare nobilissimus animus, aut maioribus suis, & quem uo-

luit Deus cæteris imperare, seruire genti
 fœdissimæ sustinebitur: nihil putat Tur-
 cus se facere dignius posse, nihil nomini
 suo gloriosius, quàm si in Italiam exerci-
 tum ducat, & imperare solitam prouinci-
 am, suo addat imperio. Atauit eius paren-
 tem, quem primum traiecit in Græciam
 diximus, quamuis paucorum oppidorum
 regulum diuinis colunt honoribus, & per
 petua fama, ac sempiterna gloria celebrât,
 sanctum eum, ac beatum nominant, cœle-
 stibus prædicant locatum sedibus, quod
 princeps bellū aduersus Christianos gesse-
 rit, & paucis quibusdam locis subiugatis,
 ea impiæ Mahumetanæ sectæ dicauerit.
 Quid eos tandem erga se facturos existi-
 met, si cum tot alijs Christianis populis
 Italos quoque, quod etiam cogitare hor-
 ret animus subiugant? An uero gloriæ au-
 dum dubitare poterimus, quum hoc natu-
 ra omnibus insit, præsertim principibus,
 & hic sciat, nullum sibi ad immortalem
 ampliorem patere campum. Nam de utili-
 tate ambigere superuacuum certè uidetur.
 Quum enim ratio hæc bifariâ diuidatur, &
 hinc quomodo seruari quæ parta sunt, il-
 linc quo pacto augeri queant, cōsideretur,
 qua tandem ratione tueri quæ habet, faci-
 lius ac certius possit, quam augendo prin-
 cipatum,

cipatum, & fines imperij propagando? Solent medici in corporibus curandis, ea remedia adhiberi, quæ aliquādo iisdem morborum generibus utilia experti sunt. Hoc idem Turcorum Imperator facit, & hoc quasi medicamentum quoddā, ad ea, quæ parta sunt conseruanda, saluberrimum ratus, eo semper utitur, huic hæret, hoc frequentat, immutare hoc, ut aliud experia-
tur, non putat tutum, cupit ut parest, omni-
niq; conatu nititur conseruare imperium. Nullam ad id tutiorem esse uiam intelli-
git, quàm cum aliena iactura, uires suas au-
gere. Quòd si assequi non posset, nulla no-
bis timoris ratio esset, nulla de rebus no-
stris dubitatio. Sed me miserum mentiri
in hac parte, etiam uolens, non possum, ni-
hil unquam alicui facilius fuit, adest pecu-
niæ numerus immensus, multitudo mili-
tum inaudita, ut cuius exercitum supra du-
centa hominum millia sequuntur, classem
habet, quam superioribus diebus in expu-
gnatione Chalcidis: non sine stupore audi-
stis, quanta instruere uix omnis simul Ita-
lia posset. Erat ante hunc diem duntaxat
terrestri exercitu potens, maris imperium
adhuc nostris supererat, nunc uerò, o cogi-
tationem quoq; tantæ ciadis acerbam, ma-
re quoq; Christianis ablatum, illis additū

est. Licet ei iam liberè uagari quolibet, omnis portus, omnes maritimas stationes liberas habent. Ambracium sinum, portum illum nobilissimum, Apolloniā, loca quidem Italiae finitima, quae olim Romanis in Graeciam, eadem nunc illi uia in Italiam erit, per quam breue fretum, breuissima nauigatio est, terrestre praeterea iter, usque ad forum Iulij, patens atque apertum, mari terraeque cingere potest. Quid est, quod eum, uel non hortari, atque impellere debeat, ad ea, quae iam diu animo proposuit perficienda, uel ab ijs de terrere possit, atque auertere? Audistis multos, qui illum saepius Italiam optantem, Italiam sperantem, Italiam, ac Romam uociferantem intellexerunt, si, & cupit, & posse se, sperat, nihil certe est, quod eum possit ab hoc proposito remorari, praesertim dum Italos confidit, nunquam uno consensu, in se conspiraturos, nunquam aduersus se arma sumpturos: his ille contentionibus spem suam confirmat, & quaecumque optat, sibi facile pollicetur. Referam quamuis nota sit, uulgo fabellam, qua nuper usus dicitur, quum ex suis quidam dissuadere ei bellum aduersus Christianos conaretur. Nam quum ille formidandum esse diceret, ne Christiani bello irritati, tandem in unum conuenirent, bellumque aduersus eum

eum communi consilio, & ope gererēt. At ridens meminisse tyrannus, inquit, illius fabulæ conuenit, quum lupi aliquando, magnam canum multitudinem aduentare, aduersus se forte intellexissent, ingēsque propterea terrore eos occupasset, unus ex ijs, qui inter eos senior erat in propinquū montem profectus, cacumen eius, ut canū specularetur aduentū, conscendit. Verū, cum eos, multos quidem, sed diuersorum colorum esse conspexisset, letus, gestiensque ad suos reuersus, bono (inquit) este animo, tanta enim est in hostibus nostris, colorū, morum, studiorumque diuersitas, ut consentire unā, ac conspirare in aliquem, simul omnes non possint, singulos uero, si uenerint, absorbere, sine difficultate poterimus. Hæc est tyranni spes: hæc cogitatio, hoc consilium, nisi spe sua frustretur. Frustrabitur autem, si uolueritis, nunquam ferocem illum animum mitiorē reddere poterit. Habet enim in armis militem, decretis, perpetuisque stipendijs conductum, qui siue domi quiescat, siue foris bella gerat, idem recipit ab ærario militari stipendium, nullo principis sui sumptu, atque eo nomine singulis annis ad imperatorem suum accedere, iureiurando adactus est, ei operam, & laborem polliceri.

Habet

Habet præterea, longo rerum usu planè
 perspectum, & exploratum, nō alia de cau-
 sa, tantam gloriæ, fortunarum, imperij ac-
 cessionem sibi factam esse, quàm quòd per
 petuis bellorum laboribus, suos exercuit,
 hostes profligauit, à quo instituto nunquā
 discedet, ne quod utile, quod gloriosum,
 quod necessarium sibi esse, intelligit, stultè
 omittat. Quo pacto bone Iesu sperare pos-
 sumus, aut suspicari, illum non moliturum
 seruitutem, cædem, fidei nostrę interitum?
 Nōne ita natura comparatum esse intel-
 ligit, ut nihil eodem situ permaneat, sed cū
 cæta iugi, uario, nouo motu agantur? quòd
 si amplum habet imperium, idc̃q; rerum o-
 mnium lege moueri oportet, nōne imminu-
 etur, nisi augeatur? ne putaueris Turcū
 augendi imperij studiosum, & cupidum,
 at certè est conseruandi. Conseruare uerò
 non poterit, nisi augeat, siquidem regressu
 rum est, quod non progrediatur, lapsurū,
 quod non surgat, ruiturum, quod non ma-
 ius efficiatur. Qua confirmitas opinione,
 exercitum suum auget indies, quem habet
 amplissimum, aliena inuadit, ne sua amita-
 tat. An uerò sumptus ingentes, tot milliū
 pericula, & uulnera, tot expeditiones gra-
 uissimas, atq; alienissimo tēpore, pro My-
 siorum exiguo imperio, pro Tribalorum
 montis

montibus asperrimis, pro Illyriorum penuria, cum suscepisse putatis pro Italia, aut opibus, pro agrorum ferocitate? pro suauitate frugum, pro hac ipsa luce, in qua uersari cupit, non maiora facturum? Hic arcem ponere, hic præsidia collocare, ad reliquum orbem subiugandum cogitat, atque ita cogitat, aut per hostium suorum dissensionem, id se, facile consecuturum speret, eadem animo concipit, quæ Pyrrhus meditabatur: ille enim fuso Romanorum exercitu, totum sibi terrarum orbis impetium plane pollebatur. Quem, quum Cyneas Thessalus orator summus, uirque sapientissimus, ab Italiæ inuadendæ consilio abducere conaretur, egregij (inquit) bello Romani esse dicuntur, magnoque uirorum fortium, & militum numero imperare, quod si eos superare nobis deij dederint, quid tum agemus Pyrrhe? quid erit (inquit) nobis? nulla præterea mœnia, neque Græca, neque Latina, Romanis superatis, nostrum impetum sustinere ualebunt. Totam è uestigio Italiam occupabimus, cuius cum amplitudinem, tum uirtutem, minimè ignoras, occupata uero Italia, quid tum (inquit rex) faciemus? proxima (inquit) Sicilia insula foelix, & hominum multitudine frequentissima, sese nobis dedit, ea autem facile capi potest,

potest, nam seditionibus, bellis ciuilibus, magno rerum tumultu fluctuat. Tum Cyneas, an tibi erit rex bellorum finis Siciliæ? Dii (inquit) faueant Cynea, nam Lybiam, proximasq; prouincias, adoriri, & Carthaginem superare, facillimum erit, quam Agathocles exigua classe profectus, parum abfuit, quin caperet. Quibus uictis, nullus nos amplius bello hostis laceßere audebit, sed cuncti in ditionem uenient. Ita est (inquit) Cyneas: constat enim, te Macedoniã, totamq; Græciam in potestate habiturũ, sed partis omnibus, quid tãdem agemus? at ille ridens, otio utemur (inquit) cõuiuijs, uoluptatibus, literarijs confabulationib. At quid prohibet (inquit) nunc quoq; uoluptatibus, otio isto uti, & disputationibus? quid tantis laboribus, molestijs, periculis quærimus, quæ quum uolumus, efficere possumus? His uerbis Cyneas, regem potius offendit, quàm à spe, & consilio instituto deterruit. Hæc uobis recensui, ut, non defuisse cognoscatis, qui eadem cupiditate incenderetur, qua Turcus inflammatus est. At Pyrrhus, num Cyneæ auctoritate, & uerbis, quo chariorem habebat nemi nem, non paucitate militum, non Romani nominis fama eximia, ab Italia deterreri potuit, & Turcus non audebit? qui Pyr-
rho

rho militum robore, finium magnitudine longe locupletior est, qui Italiam uiribus, & studiis dissipatam non ignorat, qui Pyrrhi gesta irridere solet, Alexandro suam æquare uirtutem. Nam Alexandrum Macedonum regem, ad res gerendas, ad æmulationem gloriæ, sibi imitandum proposuit, illum ipsum Alexandrum, qui, cum Anaxagoram plures mundos esse disputantem, audisset, ingemuisse dicitur, & lachrymas emisisse, quod unum saltem ex his totum in ditionem redire nequiuisset, illius gesta legit. In illo totus uersatur, neque sane se inferiorem putat, quum iactare plerumque soleat, & uocem illam frequentissime usurpare, se decima amplius parte Alexandro superiorem esse. Illum enim cum triginta hominum millibus duntaxat, & septuaginta talentis arma per terrarum orbem circumtulisse, se uero quanto paratiorem, diutorem, rebus omnibus abundantio-rem solent hæc cogitationes, hæc æmulationis studia: solent plerumque res magnas parere. & eo peruenire, quo intendunt, præsertim si facultas adsit. Ad ea profecto Turco non deest, qui se eo, quæ imitatur locupletio-rem existimat. Sic Theseus Herculis, sic Themistocles Milciadis exemplo ducti maxima facinora ediderunt. Habent
profes

profectò, nescio, quid fatale Alexandri imitatio, quum ea Iulius Cæsar incensus, post res præclarissimè gestas, in patriam etiam, in ciuilem sanguinem arma conuerterit.

Quod si illius exemplo agit, qui Lybiam, Asiam, totum ferme orbem subiugauit, si illius persequitur uestigia, si propagandis imperij finibus, laudem, non modò æquarurum, sed tantò magis superaturum, confidit, quanto maiores copias triginta hominum millibus, grandiore pecuniam septuaginta talentis habet, quò tandem eū spectare, & conari existimamus? Quid sibi postulat cupiditas illa pacis, cum Illustrissimo; Pñssimoq; Siciliæ rege componenda? Quid missi legati? nam qui nomē Christianum odio habet, omniq; crudelitatis genere insectatur, & despicit, nullo quidē Christianorū metu, nullo amore, nulla alia grātia Christiani regis fœdus desiderat, sed ut singulis oppressis, quos uniuersos, eodem impetu nō euerti posse, intelligit, tandem quid cupit, assequatur at uerò infœlicem illum, sua fallit spes, & opinio, quum superiorib. diebus, magnifice, regeq; Christiano digne, inclytus Rex legatum miserit eo responso, ut non solū perniciosam bonis omnibus societatem aspernatus esse, sed etiam bellum hosti indixisse, pro Christi

Christi religione facile uideatur. Et ne ulla omnino ex parte quid meditetur, obscurum sit, cogitate parumper quid illa humanitas sibi uult, qua immanis barbarus, & ad sæuitiam natus, erga nominis nostri negotiatores, intra fines suos utitur, portendit profecto aliud, & omnino prodigiū est, efferum monstrū, in nostros potissimū mansuetum illic fieri, à crudelissimo hoste, amicitiam, & truculentissimo, pietatem simulari; non diu perseuerat, quod ab inuito exprimitur, seruit temporibus: dum adoptatum finem perueniat, & quid agat adhuc ignoramus? quum præsertim ita agat, ut nos ambigere nolit, non continebit domi tantum exercitum, non patietur suorum militum animos effæminari, quos in armis habere ipsi necesse est. Habet enim non paucos Asianos populos infensos & in suam perniciem imminentes, quos in se impetum facturos apertè intelligit, si aut arma deposuerit, aut exercitus famam, in contemptum, ludibriumque adduci permiserit, quem ut laudibus ornatissimum reddat, ut Asianis hostibus formidolosum efficiat, quò tandem transmittere cogitat? ubi sui consilij alendi segetem uberiores uidetur? ubi magis admiranda conari potest? non excident gladij, non fluent arma

de manibus, nam socios in officio, & fide continere studet, & eos ipsos quibus cum quotidie uiuit, maximè est suis omnibus inuisus, oderunt socij, non amant familiares, paruo momento ad ipsius excidium, ac necem omnes impellerentur. Id quoniã exploratum habet, & compertum, bella peregrina suscipere, gerere, cõficere statuit, ne domesticam, ciuilemq; seditionem experiatur, ususq; Scipionis consilio, foris pugnare utilis arbitratur, quàm domi uinci. An extra fines ducturus sit exercitũ adhuc dubitas? non sentis? non planè perspicis? nõne satis nouimus impurissimam illius naturam, turpissimam uitam, scelertam consuetudinem? Quam facem bone Deus, quod facinus, quàm superbiam, nihil est quod animo non sorbeat, nihil quod non haureat cogitatione, & non putamus illum in nostram calamitatem incumbere? in quorum fortuna fidelissimos socios, antiquissimam religionem, uim, tormenta, cruces, spe sumptu, labore, deflixit. Ne illud queso mihi obijcias, quid nõnulli nullo rerum usu præditi, nulla uetustatis memoria eruditi, iactare solent, peregrinas nationes nunquam Italiam tenuisse, eam sæpenumero tẽtasse infoelíciter, etenim dum antiqua memoria repeto, dum rerum gesta

rum

rum seriem ad nostra usq; tempora dedu-
 co, exterarum gentes in Italiam prius arma in-
 tulisse, ingentesq; inuexisse calamitates,
 quā ab Italia accepisse planè comperio. Nā
 ut Gallos omittam, qui uel eo tēpore quo
 ad Clusium pugnatum est, ut Plutarchus
 noster tradit, uel ducentis antè annis, ut Li-
 uio Romano placet: in Italiam duxerunt
 exercitū: parua manus Gothorū, ex Thra-
 cia, Pannoniaq; erūpens exercitu collecti-
 tio in Italiam uenit. Vastatisq; Italię agris,
 incensis urbibus, hæc ipsa mœnia uī cœpe-
 runt, incendio, ferro, cede, omnia comple-
 tens. Illa parua manu instructi, stoliditate
 quadā gestiens assequi potuerūt, quid Tur-
 cus maximis copijs, certo, pertinaciq; con-
 silio suscipere ac tentare non audeat? illi
 per itinera omniū difficillima transgressi
 sunt: at Turcus maritimo, & expedito cur-
 su legiones suas trañcere dubitabitur? illi
 in Italiā, quæ alter orbis dicebatur, irrupe-
 runt, Turcus ita Italię uires retauit, ut con-
 tēnat, & nō audebit? quid si antiqua sectari
 libet, Pyrrhi luctuosum aduentū cōmemo-
 rē? Quid Alexandri Molossii? Quid Archi-
 dani Agefilai filij? Quid Hannibalis Bu-
 sta? nimis magna, nimis uetera nomina re-
 peto, quid ab Atilla, Totilla, Sarracenis il-
 latas clades oratione mea refricem?

At Pyrrhus credo potuit: quod Turcus ne
 queat. Ille saluis tot ducibus, tot exerciti-
 bus, quot secundum postea Punicum bel-
 lum absumpsit, ad urbis prope mœnia ui-
 ctore exercitu contendit. Turcus qui Epí-
 rum, Macedoniam, totamquæ Græciam,
 tot imperia subegit, Italiam in tot princi-
 patus. & studia dissipatam, ac dissentientē
 timebit? non adorietur? non? Heu me mi-
 serum, nescio quo orationis cursu, eo de-
 ducor, quod dicere, horreo, quod dolor
 exprimere non finit: at ne in ueteribus
 tantum uersari uidear, in quibus quadrata
 agmina, iurati milites, tanta imperatorum
 uirtus, tanta legionum patientia, & disci-
 plina constabat, ut ad recentiora nostra re-
 uertatur oratio, quid Hunorum ac Vanda-
 lorum manus incognitas inusta sunt, inu-
 sta his ipsis mœnibus sempiterna illorum
 iniuriæ monumenta: at si post urbem Chri-
 stiano nomine conditam exempla te mo-
 uent, Leonis Pontificis Maximi temporibus,
 Atilas de quo paulò ante uerba feci,
 subacta tota Gallia Cîsalpina, ad urbem e-
 uertendam exercitum adinoui, cuius fu-
 rorem barbarum, & agrestem. Pontificis
 eloquentia retardauit. Quare si post Han-
 nibalem, & ueteres illas uictorias, si post
 nomen Christi peruulgatum, exterorum
 hominum

hominum sentina ad Italiæ gubernacula
confluxit, quid tandem, tantam hoc tem-
pore procellam non timemus? quæ profe-
cto tãtos calamitatum fluctus allatura est,
si eruperit, ut ad nullum ita sit peruentura,
quin in cæterorum capita redundet. Nam
ut in tempestate cernimus pcellas, quum
in scopulum, in quem ferebantur sequitiam
illeserint, tanto motu referri, ut quam occu-
pauerint nauem, nō aliter obruant, quam
quum integræ erant, ita uobis omnibus
barbarorum inundationem timendā cen-
seo. Non enim hostis de una, aut altera ur-
be certare uult, de rerum summa sibi ferro
decernendum statuit. Qui dominari cupit,
neque superiorem ferre potest, neque parem
patitur, neque principis nomen amat: atque
ut illud omnittam, graue esse ab aliquo ali-
quid sperare, miserum ex aliena libidine
salutem suspensam habere, turpissimum
& luctuosum à communi omnium hoste,
priuatam expectare ueniam. Quæ pax ti-
bi cum eo esse potest, cuius acerbitas in no-
stros homines ultra mortem prægreditur?
Qui nullo supplitio satiari potest: à quo si
tormēta, & cruciat⁹ absint in nostrorū mor-
te, mortē in beneficij partē accipias. O cru-
delitatē inusitatam, inauditam, feram, bar-
barā, cū eo pax esse potest: pace si frui uolu-

mus, bellū gerendum est, si bellum ommitimus, pace nūquam fruemur. Quare quū à tam paruo initio in tantum creuerit fasti-
 gn hostis noster, quum sciat, uelit & possit adoriri Italiā: quum id se penumerò factū fuisse audieritis: ita ut ad omnes periculū at-
 tineat, propulsate, ac ppellite hostis, im-
 pellite hostis impetum, ut in columitatem uobis, libertatem Italiæ: salutem omnibus conseruetis.

EIVSDEM DE DL
 SCORDIIS SEDANDIS,
 ET BELLO IN TVR-
cum decernendo.

Atis ut arbitror, de periculis toti Italię imminentib. hester-
 na oratiōe disputatū est, quæ quū & aperta sint, & grauissi-
 ma, reliquū esse uideo, ut om-
 ni conatu communiq; cōsilio & ope ea pro-
 pulsemus, atq; in hostiū nostrorū capita, dū
 licet, dum integrū est, retorqueamus. Quū
 uerò id rectè fieri non possit, nisi omnib. se-
 datis discordiis, simultatibus, odiis, deniq;
 cunctis suspicionib. de medio sublatis, libe-
 ro consensu hostem adoriamur. Danda in-
 primis opera est, ut Italię cōmuni percusso
 fœdere

foedere, idem sentiamus omnes, idem uelimus atq; optemus. Quod si in eo exponendo uersari uoluero, quod ad rē nostram maxime attinere uidetur, quot commoda, q̃ utilitatem, quā deniq; foelicitatem concōcordia, & animorū in idem conspiratio, cū ciuitatibus, tū prouincijs afferat, scio nonnullos ita me audituros, ut nihil quidē noui, sed planē cognita & peruulgata omnia me narrare arbitrentur, quum nemo illud ignoret, quantā uim, in rebus uel parandis uel tuendis concordia habeat. Iis ego enim immerito ostenderim, cur meam igitur expectatis orationem? quin spontē eam amplectimini? quā adeo utilem esse, atq; necessariā intelligitis, ut nisi ad sit, nihil equū, nihil honestum, nihil sanctum fieri possit. Concordia parux res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Quicquid in cælo, atq; inter mortales optimum est, id omne à concordia proficiscitur, & pendet. Nō prouincijs duntaxat, urbibus, conuenticulis, domui, sed priuato homini maxime necessaria. Quid enim homine turpius, qui sibi ipse nō cōstet? q̃ & uarijs repugnantibusq; consilijs, & contrarijs actionibus agitur? quis nō despicit? Quis non deridet? leuem, inconstantem nullius ordinis hominem. Quicquid conatur, & assequitur, calamitate,

ignominia, pernicio refertum est. Nam dū sibi ipse dissidet, nihil cū suis cōmodis, aut ornamentis consentaneum habet. In re autem familiari quod officium esse potest, si uxor, liberi, serui, mutuis odijs conficiuntur? paterfamilias domesticis dissensionibus labefactus, nullam ponit in re familiari augenda operam, lachrymis conficitur: dum per discordiam totam domū ruituram facile prospicit: miser domi, foris ridiculus. Inde nimirum illud est, quod apud poētā sapientissimum Vlysses à Nausicaa, Alcinoi regis filia maximis affectus beneficijs, nihil habuit, quod foelicius optari posse arbitraretur, quàm uirum liberosque concordēs. Quo nihil suauius ait, nihil aut inimicis molestius, aut amicis iucundius accidere posse: at quid miserius? quid humana indignius societate: quàm quum ciuitates, aut prouinciæ domesticis seditionibus, bellisq; ciuilib. conficiuntur? Nam quos necessarios, fratres, parentes natura genuit, hostes & alienos discordia efficit, ubi & uincere luctuosum est, & cadere sceleratum atq; nefarium. Bellum domesticum eò grauius extetno est, quod externū nōnullam aliquando affert utilitatē, sæpeq; ita suscipitur, ut in pace uiuamus, ciuile uerò profuit unquā nemini.

De

De bello externo sæpè consultamus, an gerendum sit, ciuile autem nunquam in deliberationem uenit. Nam, quemadmodum enim de rebus necessarijs, sed de dubijs cōsiliū inītur: ita neq; de ijs, quæ ad utramq; uis partem exploratæ sunt, quo in genere, seditio est, quā qui amat, nec priuatos focos, nec publica libertatis iura, chare habere uidetur. Tyrannidem inuisam bonis omnibus, maximèq; perniciosam ciuitatibus esse, planè omnes p̄suum habemus. At tyranni urbes nonnunquā opibus, potentiaq; amplificârunt, & in magnum auxere imperiū, quod uel in hoste nostro facile cognitū, perspicuumq; est, qui, quū tyrannorum omnium crudelissimus sit, tamen quascunq; uel urbes, uel prouincias suo adiecit imperio, potentiores effecit, p̄ seditionem uerò ciuilem, quis mihi unquā demonstrauerit, quæ nam mœnia firmitiora sunt, uel, quæ potius non funditus euersæ? Itaq; si tyrannis homini libero cuiq; fortissimo fugienda est, an de discordia est cogitandum? & qui tyrannidem, uel capitis periculo propulsandam putabit, ciuile bellū quod acerbius est & luctuosius, sponte cōsectabitur? Solemus cū priuatis precibus, r̄ publicis supplicationibus à Deo Opt. Max. pacem, cōcordiamq; petere, & quod

scimus nobis perniciosum fore, quod deprecamur, quod Dei nostri ope declinare nitimur, id dedita opera, libenterq; persequemur. Quid tandem hoc aliud est, nisi hostium nostrorum rem agere? & quod illi suis prophanis precibus contendunt, maxime efficere? Illis enim primæ omnium preces sunt, multis quidē notæ, vobis fortassis minimè, ut inter suos pax, animorū consensus, quies, inter Christianos odium uigeat, seditio, bella ciuilia. Volumus ne illorum libidini satisfacere? At hoc est hostis utilitati consulere, & illis commodum nostro incommodo parare, præcepta, ni fallor, ut sæpè uidi, & legi, q̃ in urbibus regendis, bellisq; foeliciter conficiendis, uobis præscripta sunt, aliter statuunt, & docent, ut scilicet exploratis hostium consilijs, contraria efficiatis, si in republica statum retinere, si in bello uictoriam consequi uelitis. An uerò committendum est, ut qui nobis luctum, terrorem, tormenta, cædem denunciat, nostra lætetur culpa, & exultet? excitandus est hoc loco Næster ille Homericus, qui Agamemnonē Achilli conciliare cupiens, his uerbis sapientissimè usus est.

*Proh superi, horrendus Graias festinat in urbes
Luctus, quem magno Priamus, Priamiq; nepotes*

Mercea.

*Mercentur, quum uos tanto concurrere motu
 Irarum audierint, duo qui per castra Pelasgum
 Consilio atq; armis claros superatis Achiuos
 Ac nobis parete ambo.*

Non dicam, ut ille, quoniam senior uobis sum, & plura uidi, sed quòd plura sum passus, plures ab hoste calamitates accepi, qui amicos, parentes, patriam, quæ homini in uita iucundissima sunt, per maximos dolores, & cruciatus mihi eripuit. Quæ etsi prudentia uestra, ac sapientia animo cõplecti, & perspicere potestis, tamen sensus doloris pluris facit, qui ea, quæ cæteri audiunt, perpeßus est. Non ita animo inhærent, quæ aut uiribus percipimus, aut cernimus oculis, ut ea imprimuntur, quæ uel sua, uel suorum uulnera, necesse, tormenta, per summam hostium crudelitatem intulerunt. Credite experto, credite passo, nihil aliud miseram extinxit Græciam, nisi discordia, nihil aliud eam orbis partem deleuit, nisi bella ciuilia, neq; solum nostra memoria, sed etiam priscis temporibus. Nam Philippus Amynthæ filius, Alexandri Magni pater, per Atheniensium, Lacedæmoniorum, Thebanorum, aliorumq; mutua odia Græciam euertit, quandiu communiope & cõsilio bella gerebant, fugabant hostes, exuebant castris, supabant. Quum uero

aliq

alij alijs non fidere, finitimumq; inuadere instituerunt, hostis ad alteras partes accersitus, non minus à quibus uocabatur, quàm aduersus quos prouocatus erat, perniciosus, sensim cunctos oppressit. Athenienses, bello Peloponnesiaco, quum eadem animorum conspiratione deuincti essent, neque terra, ubi Lacedæmoniorum uiros amplissimè erant, neq; mari, quicquam ab hoste incommodi acceperunt, imò uerò maximas strages hosti intulerunt, atque ita intulerunt, ut, quod nunquam fando auditum esset, quadringenti amplius Lacedæmoniorum milites, quibus patrius mos, & præceptum erat, aut uincere in bello, aut morte, hostium manibus sese eripere, capti ui Athenas in triumphum ducti sint. Quum uerò hostem domi inuenire, bellisq; ciuilibus sese conterere cœperunt, eorum classis firmissima, atq; amplissima in Lacedæmoniorum ditionem redacta est, portus eorum custodia amissa, urbis mœnia solo æquata. Quid uerò, quum Xerxes Persarum Rex potentissimus quinquagies centenis hominum millibus, classe, mille ducentisque nauibus instructa, in Græciam inuaderet, eos seruauit, uictores reddidit, sempiterna fama, & laude ornauit, nisi cōcordia, pax, idem in hostem animus? Quod si
com-

communi robore, atq; exercitu hostem nō propulsasset: quid tandem prohibuisset, quò minus ad unum omnes, bello absumpti fuissent? Idem uobis imminere cernitis periculum: idem exitium: eodem modo at cere hostis impetum debetis: quum nullo alio possitis, eidem morbo, idem medicamentum appositè conuenit, quid satis quidem ualidum est. Nam si Græci quamuis Xerxis uiribus longè inferiores essent, tamen concordia duce, hostem superarunt, quid tandem uos agere diuina fauente gratia, poteritis concordēs, & communibus uiribus? qui hominum numero non pauciores, uirtute longè estis prestantiores hostibus. C^o si dies ille mihi illucescat, quo aboletis sepultisq; odijs omnibus, pari cōsensu, hostē aggrediamini, nulla mihi prætereà dubitatio relicta est de uictoria. Iam uicinus, & ut iterū planè dicam, uicinius. Illud quæso, animis uestris parumper concipite principes optimi, quemadmodum in naui seditio orta, perniciosissima est, ita esse in ciuitate, & ut in ciuitate grauis est, ita in prouincia multò pestilentiorē, nā quò plures sunt, eò latius morbi contagio serpit, eò difficilior est curatio: ac quemadmodum exercitus ordine, militumq; obedientia continetur, quæ nisi adsint, ac in-

terni-

ternitionē omnia perierunt, ita in prouin-
 cia mutus consensus, & beneuolentia ne-
 cessaria est, inter eos præsertim, qui poten-
 tiores sunt: qua re sublata, prius suis uirib.
 conficiuntur, quàm externis. Insidiatur di-
 scordia, uir es extenuat, & occulta quadam
 ægitudine imparia absomit, atq; ob eam
 causam, discordiam (inquit ille) uenenum
 esse datum imperijs, ne immortalia forent,
 etenim, perinde ac phthisis sensim confi-
 cit, neq; prius desistit, quàm profligatum
 corpus euerterit. Non est contendendum,
 ut necessarios, & eodem cœlo educatos ho-
 mines perpetuò bello insectemur, nā qui
 sapienter suæ salutis consulunt, hostes qui-
 dē semper uincere nituntur, suis uerò non-
 nunquā parcunt, maluntq; interdū supera-
 ri, quā superare, neq; enim omnis uictoria
 utilis est, aut adeò profecta, fugienda est
 Cadmea uictoria, & ut Tragicus ille inq̃r,
 amicis dominaberis, si tamen non uiceris,
 quantū uolueris. Amicis (inquam) impera-
 bis, quū ab amicis uinceris. Ac Demosthe-
 nes tunc inquit, præclara uictoria est, quū
 aut filij parentibus, aut ciues ciuib; liben-
 ter cedunt. An uerò in urbiū obsidionibus
 perniciosum iudicatis, si custodes inter se
 dissideāt, inter ciues aut, uel in prouincijs
 seditionem utile fore putatis? quum in di-
 uersas

uersas partes itur, quum opínionum uarietas contenditur, quum unusquisq; suã sententiam pluris facit quàm salutē. Contentionis duo genera tradit Hesiodus: alterum optimum, quum quispiam alterius imitatione adductus, rectē agit: alterū inimicitiarum, discordiæ, bellorum seminarium, quam prauam infœlicemq; appellat, de qua Homerus:

Principio parua est, terram sed protinus imit-

Contingens pedibus, caput inter nubila condit, prior sequēda est, altera penitus fugienda: Illa maximē utilis, hæc admodū perniciosa. Non decet uos profectō, pro ingenio, eruditione, sapientia, qua uos Deus ornauit, ommissa meliore, sequi peiorem. Abijcienda est, tollenda de medio, pax & concordia publicā ineunda. Quod si est contendendum, in eo demum, uobis certamen pulcherrimum, & gloriosum propositum est. Quis uestrū primus? seipsum uincat? quis primus ad concordiam perueniat? quis plura & magis egregia facinora in commune salutē conferat? Hæc est plena laudis contentio, hæc a Deo hominibus data. Quid est, quod cuncta contineat? harmonia. Quid est quod cuncta exornat? concinnitas. Cœlū hoc quodcūq; cernimus, sphæræ stellarū, spatia syderum, rerum

2:4 ORATIO DE SVSCIPIENDŌ

rerum omnium elementa, & initia, nulla
 alia re, nisi concordia, constant, nisi diuinæ
 prouidentiaæ leges ea tuerentur. Non con-
 sisterent, sed labefactarentur, ac ruerent.
 Res uero humanas, quæ fluxæ caduæq;
 sunt, & motu perpetuo circumaguntur, pu-
 tas cohærerè posse, nisi mensura, pondere,
 concordia regerentur? minimè. Siquidem
 his etiam remedijs adhibitis, effici non po-
 test, quin soluantur, & intereant aliquādo.
 Quemadmodum grauiores morbi sunt,
 qui interiorem corporis partē crassantur,
 & uexant, ita seditio, aperto bello acerbior
 est. Nā in altero hostes nobis ipsi sumus,
 in altero nos tuemur. Nulli unquam suo-
 rum cædes profuit, quibus pereuntibus,
 ei grauius comparatur periculum. Nam
 simul ac illorum negligunt salutem, suam
 hostibus produnt, idemq; ijs accidit, quod
 euenire solet, cuius membrum dum pha-
 gena conficit, id negligit, speratq;, reliquū
 corpus tutum fore, atq; incolumem, tan-
 demq; sensim totus absorbitur, tum demū
 planè intelligit, id non futurum fuisse, si
 initio morbum curasset. Quid te obsecro,
 manus geminas natura nobis tribuit?
 Quid geminos oculos? Quid duos pedes?
 nimirum, ut mutuò consent auxilio, ma-
 nus manum lauat, pes pedem sustentat,
 sinistra

finiftra dextris iuuantur, & dextra leuantur finiftris. Illinc motus principium, hinc onera fufcipimus, plus Semina hæc membra efficiunt: nam altero occupato, ab altero commune præftatur officium. Cur non fequimur naturam ducem optimam & magiftram: *σύν τε δι' ἐρχομένῳ μὲτ' ἀλλήλων ὄνειαρ.*

Nam quod alter perfpicere non potest, alteri in mentem ueniet ac mutuo auxilio propositum finem attingent. Quare bonum, & quàm iucundum est habitare fratres in unum, ut Propheta inquit: quí multarum rerum, uarijꝑ euentus peritiffimus fuit, qui furore diuino concitus homines ad concordiam prouocat, quòd ne temerè præceptum uideretur, illic ait mandauit Dominus benedictionem: & uitam ufque in feculum, porro eius filius, prudentia præditus, ut nos a difcordia deterreat: quum unus inquit ædificat, & alter demolitur. qđ aliud agunt, nifi ut frustra laborent: Cyrus Perfarum rex potentiffimus, quum è uita excederet, filijs acerfitis & imperio eis diuifio, lōgiore oratione apud Xenophontem, cunctos ad fidem mutuam, ad caritatem, ad concordiam hortatus eft, planequē demonftrauit, eos difperfos, ac difsidentes; neque reipublicæ profuturos, neque fibi præfidio eſſe poſſe. Id autem ufque adeò

P uerum

uerum facilequē perspectum arbitrabatur uir, longo rerum usu, maximis periculis, ingenti fortunæ uarietate sapientissimus, ut rationibus apertissimis non contentus, oculis etiam, exemplo quodam subiicere tentauerit. Itaque uirgarum (ut ferunt) manipulum afferri iussit, ac singulis imperauit, ut eum uno impetu confringerent, si possent: Id quum præstare ualeret nemo, tum singulas perfringendas dedit, quas quū singuli nullo labore conficerent. An uero ceratis inquit filij, idem in uobis futurum, ut mutua pace deuinctos, nullus expugnare ualeat: odijs uero se uinctos superare possit, qui uelit? Quare qui uos ad concordiam Optimi Italiæ principes hortatur, uos ad uestram hortatur salutem, ad gloriam, ad triumphos de hoste reportandos. Nami quid uestra exposcit utilitas: concordiam. Quid uestra laus ac dignitas postulat? concordiam. Quid hæc tempora uobis necessarium esse profitentur? concordiam. Cōcordiam igitur & pacem amplectimini, suscipite, colite, ut per eam mutuo cōsensu fortiores, belloque in hostem comparato: ceruicibus nostris imminentem impetum propulsemus, hostem teterrimum, nostrorum sanguine cruentatum, ulciscamur, Italiæ amplificemus dignitatem. Hoc enim bello
nullum

nullum unquam iustius, aut magis necessario gestum est, aut faciliorem apertiore-
 que ostendit uictoriam. Nam quid æqui-
 us, quidule magis pium, quam nostrorum
 sanguinem per infinitas lachrymas & tor-
 menta effusum ulcisci? Quid ne phandi ho-
 mines in nomen nostrum prætermiserunt
 ignominia, iniuria, cruciatus, ne cis? Tem-
 pla sanctissima per summam impietatem
 poluerunt. Sanctorum beatæ uirginis, i-
 psius nostri Dei statuas contemptu, risu
 omni contumeliæ genere persecuti sunt.
 Quid sacras uirgines uiolatas commemo-
 rem? parentum complexibus ereptos im-
 puberes? omni dedecore fœdatum Chri-
 stianum nomen. Hæc ne persequar, & rei
 magnitudine, & dolore impediatur. Quis
 enim uel dicendo consequi posset? uel sine
 multis lachrymis audire? Christiani nomi-
 nis socios fidelissimos? equorum ungulis
 obtritatos, ita imperâte hoste scelestissimo
 atq; inspiciente? extoriatos? Sublatos in
 crucē mortē beneficii loco acceperint? Edi-
 dit olim sæuissimus Turcus omnia crude-
 litatis in Byzantinos: quorum memoria
 ut refricaretur, qualis nuper Chalcedis Eu-
 boicæ tumultus fuit? Quum effractis
 portis ac muris tormentorum impetu

deiectis, arce uí capta, armatorum cursu,
 ferro flammáq; omnia miscuerūt. Vnde ge-
 mitus illi ad nostras fermè aures puenēre,
 cuncti militaris ætatis acerbissimè trucidā-
 ti, nostrorum cadauera quum mœnia op-
 pugnarentur. At non dicam, incredibile
 enim est, imò uerò dicam, quoniam ita se
 habet, nostrorum inquam cadauera in ua-
 sa imposita, machinâs bellicis inter urbem
 aduersus nostros immittebantur. O crude-
 litatem ante hunc diem inauditam, ò per-
 ditam feritatem: ò truculentissimum sæui-
 tiæ genus. Quid tam commune uiuis, quā
 spiritus? at nostri captiui ita uiuunt. ut du-
 cere animam de cœlo non queant. Quid tā
 commune mortuis, quā terra? at nostri
 ita moriuntur: ut eorum ossa per aërē sper-
 gantur. Quid tam cōmune cadaueri, quā
 quies? at nostrorum corpora ita iactantur:
 ut ne exanimata quidem conquiescāt. Ro-
 mani quod eorum legati, paulò acerbius
 appellati essent: Corinthiorum urbē pul-
 cherrimam euerterunt, nos uerò socijs cru-
 delissimè necatis contempta, & deuastata
 religione nostra, unde morum recte q; uite
 documenta, a tam remotis nationibus pe-
 tuntur non excitabimur? non sumens ar-
 ma? non ulciscemur? Fabius Maximus ut
 captiuos redimeret, agrū uendidit, & nos

tot sociorum corpora desiderata negligemus? Theodosius quod Theſſalonicenſes noui ueſtigalis impoſitione indignati, Placidie ſtatuas per urbem traxiſſent, frequen- tem in theatro populum cædi iuſſit, nos oppugnata fide, cæſis Chriſtianis hominibus, Dei noſtri Maieſtate uiolara, non do- lebitus? non comparabimus bellum? non ſumemus de hoſte ſupplîcium? nunquam profeſſo, aut publicè ſuorum iniuriæ, aut priuatæ ſalutis ratio maiore æquitate ſuaſit arma in hoſtem mouenda. Satis dixi de genere bellis quàm iuſtum ſit, dicā ſtatim, quàm ſit neceſſarium. Neq; enim ille liberam quietis rationē relinquet, ingens terra mariq; bellū molitus. Nā ſi id permitteret, nemo ſanè eſſet, qui bellum paci antepone- ret. Sed copias inſtruxit, legiones firmiſſi- mas habet, in capita noſtra comparatas, la- ceſſit, urget, ad certamen prouocat, aut bel- lum gerēdum eſt, aut acerbīſſima ſeruitus ſubeunda, nullum deliberationi locum re- liquit. Vna nobis fortunarū ſalutisq; ſpes propoſita eſt, ut uiribus noſtris Deo Max. Opt. iuuante libertatem noſtram ſeruemus, pro qua bono uiro & ciuī, nō minus labo- randum eſt, quàm pro ſeruorum reiſq; do- meſticæ incolumitate tuenda: at nemo eſt qui uel ſeruo laceſſito, uel expilato grege,

grege, nō grauitē ferat, armis ad iniuriā
 ulciscendam non contendat, non repetat
 sua, & coniugum, liberorum, patriæ ratio-
 nem, nullam ducemus? Quid inermes ex-
 pectamus Turcorum furorē? arma ar-
 mis propulsantur, bellum gerendum est:
 ut in pace uiuamus. Si bellum omittimus,
 pacem habemus nullam. Quod si Turcus
 nobis quiescentibus maximis opibus au-
 ctus est, si languentes otio ingrauiſſima dā-
 na prolapsi sumus, quis tandem sperare au-
 debit nos in otio, & umbra rem foeliciter
 gesturos? Resipiscendum est, & cum eo pa-
 cto in tanta pericula deciderimus: contra-
 rio itinere, ad salutem & securitatem rede-
 undum, omittenda segnities, bellum susci-
 piendum. Nam ut Paulus inquit, non co-
 ronatur nisi, qui legitime certauerit, & Ari-
 stoteles non coronatur qui spectat, sed qui
 in certamen descendunt. Ii enim laude ali-
 quid dignum efficiunt. Salus nobis domi
 expectanda non est: sed in sole & puluere
 defendenda, nemo est uestrum qui quum
 à natura tributum habeat, ut se corpus ui-
 tamque tueatur, præstolari uelit ea, quæ no-
 citura sint, hostis exercitum habet liberta-
 ti nostræ imminentem, uis impetum arce-
 re: bello id assequi poteris, uim ui repu-
 gnamus.

Nam

Nam ut concedam incertos exitus esse belli Martemque communem, tamen pro libertate, pro uitæ periculo decertandum, pro Deo ipso pugnandum, pro cuius amplitudine retinenda cadere, in æuum sempiternum uitamque immortalem migrare est. Non enim spiritu uita constat, sed pietate, quæ patriæ templorum, status diuini conseruatione maxima continetur. Quid uerò si exploratam uictoriæ rationem habemus? iam enim tempus, & aures uestræ postulant, ut de facultate gerendi belli, de amplissimo triumpho qui nobis propositus eum aliquid dicamus, quo in loco illud planè profiteor, me de hostium copiis & uiribus nihil oratione mea detracturum, sed omnia expositurum magna cum fide.

Atque ut inde ordiar, exercitus ille hostilis, illa hominum multitudo infinita, non tanti roboris est, quāti uel nonnulli putāt, uel à nobis superari facillime non possit. Magna ei, pars milite tumultuario cōstat, & turba collectitia, nulla iurisiurandi religione adacti sunt, nulla mercede cōducti, leuissima corpora, laboris impatientissima, prædam nō exercitum sequuntur, quasi paulò diutius caruerint, domū uelocissime

redeunt, nullam prestare in bello operam, nullum seruant ordinem. Latrones, Sicarii, militaris disciplinæ penitus expertes, & qui facilius uinci possint, quàm uincere sciunt. Illud sanè prorsus compertum habemus, septuaginta duntaxat esse hominum millia, qui stipendia ex publico ærario faciant. Sed audite me quæso pariter æquo animo, ex eo septuaginta millium numero præter quindecim, uigintiue millia ad summum, qui Imperatoris sui latus custodientes, quotidianam mercedem capiunt: reliqui omnes sociorū prouincialium tributis in bello sustentantur, quæ sanè tributa adeò exigua sunt, adeò suppeditantur tenuiter, ut toto anno uix quatuor mensibus mercedem accipiant. Qua ex re factum uidetis ut nullam expeditionē, quadrimestri diuturniorem sustineat. Sed eos omnes dimittat: quoniam prouinciæ pecuniam amplius non subministrant, qua rerum penuria coactos Bizantijs sæpe uidimus quū dimitterētur, & equos, & arma, & uestes uendidisse, ut domū peruenire possent. Hoc robur hostilis exercitus, hæc magnitudo, hic mirācus ille peditatus, & equitatus. Quod, si Christianus exercitus illius fines populando, eum toto anno exercitum in armis habere coegerit,

aut

aut à suis destitutus, cum exigua manu ad pugnam impelleretur, ubi facillimè superari queat, aut illis ipsi pecunijs, quæ in eius priuatum ærariū conferuntur, totum exercitū alat, necesse erit. Quod quidē præstare diu non poterit, neq; enim, ut temerè nonnulli iactant, immensa est illi pecunia, siquidē ex ijs, qui in illius negotijs gerendis uersati sunt, planè cognitum est, nō amplius quàm uigies cētena aureorum millia ex omni reddituū summa ad eū deferri, unde & uiginti illa millia peditum liberaliter sustentat, pro corporis sui custodia, & sumptib. domesticis, qui maximi sunt, satis facit. Si quid præterea superest, id omne ad arma, machinas, tormēta bellica penitus conuertit, ut neq; conflādi thesauri, neq; conducēdi militis ei facultas ulla præbeatur. Quod aut tam effoeminata multitudine, tã exiguis uiribus, tot imperia subiugārit, non mirandum magis, q̃ dolendū est, nullū enim habuit hostē, facile admodū uincere fuit, nō resistentes. Date signū belli, iam facile perspicietis eorum ignauiam: ut enim cedentes uehementer insequuntur, ita insequentes celeriter fugiunt, castra castris conferre non audēt, & ut illud repetam, uictoria est in manibus, modò uelit. Nulla enim belli gerendi facultas uobis

P 5 deest,

deest, adest Imperatorum uirtus, militum numerus, & peritia, sunt pecuniæ uobis, sunt Italiæ Príncipes, quas non minus hoc tempore in publicum cōferre debetis, quā priuatam quisq; salutem leges patriā charā habet. Debet unusquisq; diligenti rerum suarum ratione habita, tantū erogare, quantum potest. Audio Byzantinos à nō nullis accusari, quod in salute cōmuni priuatæ pecuniæ parcentes, sua omnia hosti prodiderunt. In quo profectò grauissima culpa digni sunt, meritoq; repræhenduntur, id ne ipsi quoq; committamus, cauendum est. Ne quod in alijs tēpore, inutileq; fuisse cognouimus, & sentimus, imprudentissimè sequamur. Cōparato à nobis exercitu quid est, quod uictoriā, lataq; omnia portendat, ac polliceatur? Aderit Deus Opt. Max. p cuius pietate, gloria, fide, amplificanda pugnabimus, cuius iniurias ulciscemur, iratus hosti est, nobis p̄sper, qui nostram hac in re operā, & laborē non solū accidit, sed exigit, sed repetit, sed debitū sibi reddi iubet, ne timeas, inquit, à facie eorum, quia ego tecum sum, & eruam te. Ne timeas à facie eorū, nec enim te faciā time re uultū eorum. Bellabunt aduersus te, & non præualebunt, quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te, & ad Iosue; Ecce ego

ego dedi in manus tuas Hiericho, & regē eius, omnesq; sortes uiros, si Deus pro nobis, ut (inquit) Apostolus, quis cōtra nos? ipse efficiet, ut unus persequatur mille, & duo fugare possint decem millia. At nos lōgè numerosiorē exercitum in bellū educere possumus, quam hostis habeat. Quid si ille plures etiam homines habeat? an uictoriæ cursum retardabit? quasi uerò non pleriq; exercitus multitudine infiniti parua admodum manu, sæpenuerò fusi fugatiq; fuerint, & deleti. Xerxis exercitus Mardonio duce, cum tercentum hominū millibus, ab octoginta Græcorū millibus direptus, & trucidatus est. Ducenta Cymbrorum millia Marius deleuit, 80. millibus hominum. Rursum cum Catulo cētum, & quatuor millia necauit, in Thessalia Pompeius cum quadraginta millia peditum equitum sexaginta. Cum totius Orientis auxilijs, cum omni nobilitate à Cæsare fugatus est, & exutus castris. Qui triginta peditū millia, mille equites habebat. Quid infinitas Tygranis copias cōmemorem à Lucullo paruo exercitu superatas? Hęc nimis uetera, & fabulæ fortasse, quam historię p̄piora uidentur. Quid nostra memoria nōne, hostes nostri paucorum uirtute sæpius uicti, fugati, cæsi fuerunt? Omitto de hīs uictoriam insignem Laodislai, Pannoniæ regis,

regis, qui, ut olim à nobis dictū est, cū 1400 hominū, qui enim plus tradunt, 10. & 800. non excedunt, aperto Marte, iusta acie, signis collatis, cum hoste dimicauit, exercitū profligauit, ac longè lateq; fudit, imperatore uulnerato, ac nisi uictoriā auidius persecutus esset, morti q; sese obiecisset, profectò Christianus orbis Europam omnē retineret. Hæc omitto, ad recentiora nostra festinat oratio, quid dicā de insigni triumpho illius Christianæ multitudinis, quæ nullo duce, crucis tamen signo armata, Turcorū exercitū omnem munitissimo Anderalba oppido potitum intra mœnia stricto ense, discurrentem magna cæde uictum eiecit, ipso isto imperatore grauiter uulnerato, ac impedimentis omnibus in potestatem reductis: id aut, ne semel accidisse uideretur: quū impius sceleratusq; hostis Pannoniā omnem inferiōrē occupasset, omniaq; armis cōplellet, & præsidjs, inclytus regūq; animi, & excelsi Pannoniæ superioris rex, parua admodum manu, expugnato lauitia oppido, & natura, & arte munitissimo, maximas Turcorum copias fudit, partēq; prouinciæ suo adiecit imperio. Cū, quo hoste uobis res sit, facile uidetis Italię principes, cum quo, inquires? qui multitudinē inconditam habet, atq; imbecillē, q hominum

num numero nos quidē non superat, uirtute uerò uincitur, de quo parui nostrorū exercitus sæpenumero triūphauerunt, id autē minime curandum est, longē enim fortius & constantius pugnant, qui pro morte seruitutēq; propulsanda dimicant, quā qui prædam, spoliaq; sectantur. Nam illi parū amittunt. Si uictoria non potiuntur, his uerò cuncta pereunt, si segnius rem gerāt, pugnent, inquit, Lacedæmonius, ut morituri & non morientis. Itaq; quum adeo necessaria uobis concordia sit, principes præstantissimi, cū aliis, tum hoc tempore imprimis, & ad priuatas fortunas tutandas, & ad cōmunem defendendam salutem, concordiam amplectamur omni studio, & cōsensu, bellum iustissimum maxime gloriosum, atq; utile ad pacis ornamenta retinenda, ad Dei Opr. Max. iniurias ulciscendas, pietatemq; propagandam, suscipiamus. Ornemus Italiam uictoria amplissima, & hostium spolijs, quæ in manibus sunt, ut nos nostra omnia metu in perpetuum, atq; periculo libe-

remus.

EIVS.

238 ORATIO DE SVSCIPIENDÒ
EIVSDEM, AD EOS
DEM PERSVASIO, EX
AVCTORITATE DE
mosthenis.

Aecà nobis pro communi om-
nium salute disputata, utinā eo
studio à uobis suscipiantur, Illu-
strissimi Italiæ principes, quo à
nobis dicta sunt, & ita inhæreant animis
uestris, atq; persuadeant, ut nullis amplius
adhortationibus, nullisq; rationibus opus
sit. sed re ipsa & opera ad defensionem no-
stram, & hostium propulsatione excitemi-
ni. Quod tunc facilius fieri posse cogitavi,
si consilijs meis uires aliquas adhiberem, &
auctoritate alicuius uiri excellentis, ea pla-
nè confirmarem, atq; aliquem ex ueterib.
& sapientia ornatissimū, & amplissimū au-
ctoritate in mediū adducere, qui planè re-
staretur sese olim in tali causa, qualis nostra
est, eadē cum sensisse, tum monuisse ciues
suos, quæ à nobis, & apud Pontificem ma-
ximum in senatu sæpe numero disputata
sunt, & nunc literis mandata. Venit autem
in mentem Demosthenem philosophum
excellentissimum, & oratorem adeò omni
laude cumulatum, ut per tot sæcula, quem
cum eo conferas, extiterit nemo, in eadem
inci-

incidisse tempora, eandem perorasse causam: denique nihil habuisse, quod rei nostræ non conueniat, præter nomina hominum sui temporis, itaque, quæ huius & auctoritatem grauiorem, & orationem magis appositam ad persuadendum existimare, quam uerba mea, cõstitui, ut ipse dicat sententiã. Olynthus Thraciæ, urbs opulentissima erat, Philippus Alexãndri magni Macedonum regis pater, quum in Græciã uniuersam impetum facere decreuisset, statuit an eam rem attinere, ut Olynthum primo inditionem redigeret, mouet arma in eã depopulatur agrum, Olynthij legatos mittunt opem imploratum ab Atheniënsibus, Demosthenes suadet opitulandum esse, ne Philippus ad Græciam occupandam animi infiniti, & uasti, Olyntho capta, Athenienses, ac reliquã Græciam opprimat. Ita enim tũ Græciæ Philippus imminebat, ut nũc Turcus Italiæ. Sustineat igitur Philippus Turci personam, Itali Atheniensium, nos Demosthenis, iam facile intelliges totam orationem causæ nostræ conuenire.

DEMO.

240 ORATIO DE SVSCIPIENDO
 DEMOSTHENIS
 ORATIO, PRO FEREN-
 DA OPE OLYNTHIIS, ADVER-
 sus Philippum, regem Macedo-
 num.

Randi pecuniæ uos profectò anteposituros arbitror Athe-
 nienſes, ſi planum fiat, quid' nā Reipublicæ utile futurum ſit,
 qua de re nunc à uobis deliberatur. Quod
 quum ita ſe habeat, ueſtrum eſt, eos atten-
 tē audire, uelle, qui ſententiam dicere ſta-
 tuuat. Non ſolū enim, ſi quis utile aliquid
 excogitatum in medium attulerit, id, quū
 audieritiſ, accipietis, uerū etiam, quòd
 ueſtra fortuna accidere exiſtimo, multa o-
 portuna nonnullis ex tempore in mētem
 uenient, dicenda, ex omnibus optio uobis
 detur eligēdi, quod uobis, ut ſit uſui futu-
 rum. Enimuerò præſens temporis occa-
 ſio, uoce propemodum emiſſa rebus illis,
 opitulandum eſſe, inquit, ſiquidem earum
 ſalus uobis curæ eſt, nos uerò, neſcio quo
 pacto ad hæc uidemur affecti.)

(Audite Chriſtiani principes Demothe-
 nem ꝓ oratorem, iam tot ſacula mortuum, de ſtatu ho-
 ſtis ueſtri nunc differentem eloquentiſimè, ꝓ ſapientiſſi-
 mē

mè monstrantem, quid uos facere oporteat, ne in grauiora dilabamini.)

Quæ autem ego agenda censeo, hæc sunt: auxilia decernenda, ac instituenda, quam celerimè, ut hinc opem feratis, ne idè quod olim patiamini, legatos mittendos, qui hæc renuncient, & rebus gerendis intersint: Etenim illud maxime uerendum est, ne, quum Philippus uaser, & ad negocia obeunda, callidus sit, modo cedendo, quæ res postulabit: modo in terminando (dignus sanè fide meritò haberetur) modo uos, uestramq; absentiam calumnijs insecutando, aliquid de summa rerum peruertat, atq; conuellat, atqui quod in rebus Philippi permunitum uidetur, uix ut oppugnari possit, idem & uobis per commodum est. Nam quod ille rerum omnium, nulla excepta, solus dominus sit, Imperator, quaestor, ubiq; suis copijs præsit, ad res quidem bellicas maturè conficiendas, & omnia in tempore gerenda, longè superior est, ad conditiones uerò, cum Olynthijs ineundas, cui rei mirificè studet, longè aliter se habet, neque enim Olynthijs obscurum est, sese hoc tempore non de gloria, aut agri parte certare, sed pro excidio, pro seruitute à patriæ ceruicibus depellenda, neq; ignorant, quid in eos Amphipolitas egerit, qui ei patri-

Q am

am prodiderunt.)

(*Nobis quoq; non pro agri finibus, sed pro libertate, pro capite, pro patriæ salute dimicandum est.*)

Quid in Pydneos, qui eum terra receperunt. Demum tyrannidem rem infidam, & suspectam liberis ciuitatibus esse existimo, præsertim si agros finitimos habeant. Itaq; & hæc non ignorantes, & cuncta alia considerantes diligenter, dico uos oportere incitari uelle, belloq; gerendo, si unquã, nunc certè maximè incumbere.)

(*Dicit uos oportere excitari, & incumbere bello gerendo si unquam, nunc certè in primis.*)

Pecunias haud segniter conferendo, per uosmet exeundo, nihil prorsus omitendo. Neque enim, aut ratio, aut excusatio ulla uobis amplius relicta est, quin, quæ agenda sunt, peragatis.)

(*Docet non uerbis, sed rebus opus esse.*)

Nam quod cuncti fremebatis quondam Olynthiorum animos Philippo infestos reddendos esse, ultro euenit, & sua se sponte obtulit, atq; id eo maximè modo uobis conducit.)

(*Quid enim tergiuersari amplius potestis Turco cetrucibus uestris imminente.*)

Si enim uobis suadentibus bellum susceperissent, fidei sanè dubiæ habendi essent
loçij

socij, & ad aliquid usque tempus non semper id decreuisse fortasse uiderentur.

Quum uerò iniurijs ab illo lacessiti odio hominem persequantur, constantes eos inimicitias gesturos, cum propter metum, tum propter offensas uerisimilium est.

Non est igitur oblata occasio prætermittenda Athenienses, neque patiendum, quod superiori tempore sæpenumerò passi estis. Nam si quum olim rebus Euboicis auxiliati reuersi sumus.)

(Si olim opitulati essemus Byzantio.)

Et hæc ipsa Sybsellia, Hierax, & Strato-
cles, Amphipolitæ aderant, hortantes, ut
maritimo apparatu profecti, urbem suam
acciperemus, idem pro nobis ipsis studi-
um præstitissemus, quod pro Euboico-
rum stultè, & tunc nimirum Amphipo-
lis in ditionem nostram uenisset, & nunc
molestia omni careretis, quæ inde secuta
est.)

*(Non egressus esset in Aegeum Turcus, non diruisset
miseram Chalcidem.)*

Rursus, si quum Pydnam, Methonem,
Potydeam, Pagasas, reliquas, ne in singu-
lis diutius immorer, obsideri affereba-
tur, alicui ex ijs citò, & ut res postula-
bat, opem ferre aggressi essemus, facilitio-

144 ORATIO DE SVSCIPIENDO
re profecto Philippo, & humiliore ute-
remur.)

(Si quum Ciliciam, Mysiam, Pannoniam inferio-
rem obsideri renunciatum est, opem tulissemus.)

At uero dum præsentes rerum occasio-
nes abiicimus, dum futura prosperè, sua
spontè euentura putamus, auximus Phi-
lippum nos ipsi Athenienses: tantumq; i-
psum reddidimus, quantus unquam Rex
Macedonum extitit nemo.)

(Audite Principes, uobiscum loquitur, dum non ne-
gligitis oblatas occasiones, hostis opprimendi, dum con-
fiditis uobis languentibus, rem prosperè successuram, en-
quomodo auxistis Turcum?)

Nunc autem sese exhibet occasio, quæ-
nam inquest à rebus Olynthiacis sua spō-
te nostræ ciuitati, quæ nulla in re primis il-
lis inferior est, equidem si quis res, quæ no-
bis diuinitus datæ sunt, æquitate adhibita
supputare uoluerit, quanquam plæraque
non satis commodè accidisse uidentur, ta-
men eum magnas dijs gratias meritò habi-
turum existimo. Quam enim multa bello
amissimus, iurè optimo desidiæ nostræ a-
scripseris.)

(Desidiæ nostræ ascribas, quæ ut maximè diuturnæ
fuit, ita grauissimas peperit calamitates.)

Quod autem, & iam pridem id non pas-
si fuerimus, & nuper societas nobis extite-
rit,

rit, quæ superiora omnia refarcire ualeat,
 modò ea uti uelimus, deorum immortalium
 beneuolentiæ erga nos, acceptum referen-
 dum planè affirmauerim. Verùm hoc per-
 indè esse arbitror, atq; in pecuniarum pos-
 sessione contingere solet. Si enim quascun-
 que quis acquisiuerit, eas seruet incolu-
 mes, ingêtes habet fortunæ gratias, sin ue-
 rò incautius consumpsit, consumpsit etiã
 unã recordationem habendi fortunæ gra-
 tias. In rebus idem, qui occasione non re-
 ctè usi sunt, ne commodi quidem, si quod
 deorum beneficio sunt consecuti, recordã-
 tur. Ex ultimo enim rerum euentu, ante
 acta omnia plærunque pensitari solent.
 Quamobrem in reliquis ualdè prospicien-
 dum est, ut eorum emendatione, superio-
 rum factorum labem deleamus. At si hos
 etiam homines perdiderimus Athenien-
 ses, & Olynthum præterea Philippus oc-
 cupauerit, demōstret mihi quispiam quid
 sit amplius impedimento futurum, quò
 minus, quò libido animi tulerit, con-
 tendat.)

*(Si pedem paulò ulterius intulerit Turcus. quis te
 obsecro prohibebit, quin minus in Italiam perueniat?)*

An'ne uestrum aliquis animaduertit, &
 rationem uidet, qua Philippus, quum ini-
 tiò pertenui, in statu esset, repente magnus

euasit? Amphípolim primò cœpit, deinde Pydnam, iterum Poditæam rursum Methonem, demum in Thessaliâ euasit, deinceps Pheras, Pagasas, Magnesiâ.)

(Byzantium primò, deinde Trapezuntem, Synopen ses, Mityleneos, Peloponnesios, Misiâ, Ciliciâ, & reliquis, talis est hostis nostri uigilantiâ.)

Cunctis uerò, ut libuit, constitutis, in Thraciâ se contulit, ibi alijs eiectionibus, alijs refectionibus, aduersa ualitudine laborauit. Quâ quum paululum leuatus esset, non in segnitie se dedidit, sed Olynthios statim adortus est, non dico, nunc de illius expeditionibus aduersus Illyrios, Pæonas, Arymbam, & in quamcunq; uolueritis Prouinciâ. At quispiam inquit, quid nobis ista commemoras?)

(Heu quantum detrimenti inde nobis manauit.)

Vt & cognoscatis Athenienses, quantum detrimenti afferat, rem semper aliquâ singulatim sinere præterlabi, & planè aduertatis Philippi in rebus agendi studium acerrimum, & curam assiduam, cum qua pariter uitam ducit, ob quam rebus à se gestis minimè contentus, deinceps fieri non poterit, ut in quiete permaneat. Quod si ille maius aliquid semper moliendum decreuerit, uos cōtra nullam rem fortiter obcundam iudicaueritis, quem tandem rerū exitum

exitum sperare debemus? prohi Deū fidē, quis uestrū adeò tardī ingenij est, & incōsultī, qui si neglexerimus, bellum hūc conuersum iri nesciat? quod si euenerit, equidē uehementer timeo, ne ueluti fœnerati, qui facilē ex magnis fœnoribus breui tempore in rerū copia uersati, postremò bona omnia funditus amiserunt: ira nos ignauitæ dediti, & ad libidinem cuncta quærentes, tandem uel inuiti multa, & grauiā subire cogamur, & de ijs, quæ nostro in agro sunt periclitari.)

(*Italia, nōne prohi dolor, uobis timendum est, ne dum alienam opem expectatis, dum in alios culpam reijcitis, demum inter mœnia, intra lares domesticos, non sine ingenti periculo, & libertatis, & capitis cum hoste, prælium inire cogamini.*)

Atqui repræhendere, inquires, fortasse, & facilē, & cuiusuis est, sed de præsentī negotio quid'nam agendum sit, edocere, senatoris. Ego uerò, etsi compertum habeo uos, quum præter sententiam, & spem aliquid euenerit, non mali auctoribus, sed ijs, qui sententiam ultimo loco dixerint, irasci solere, non tamen propter priuatæ securitatis rationem, mihi silentio prætereunda arbitror, quæ uobis pro futura existimo.)

Q 4 Quid

(*Quid agendum sit, audite Christiani Principes.*)
Sapientissimum consilium.)

Dico igitur uos bifariam rebus opitulari oportere, partim oppida, agrumq; Olynthiorum tutando, emissis militibus, qui id præstent, partim fines Philippi cum terrestri exercitu, tum classe maritima inursionibus depopulando: nam si alterum, utrum neglexeritis, uereor, ne tota expeditio frustra, temereq; à uobis suscepta sit, siue enim uos illius agrum uasteris, idque interea sustineat, & Olynthum ui capiat, uictor in patriam reuersus, facile iniurias ulciscetur, siue subsidia Olyntho duntaxat mittatis, ille fines suos periculo carere animaduertens, acrius rem urgebit, temporisque diuturnitate obsessos, in potestatem rediget: itaq; & firma, & bipartita auxilia mittenda sunt. Hæc in ope ferenda fieri oportere statuo. De facultate uero pecuniæ inueniendæ, sunt uobis pecuniæ militares, sunt uobis pecuniæ Athenienses, & quidē tot, quot mortalium nemini, eas autē uos, ut libet, accipitis. Eas certē si militibus reddetis, nullæ uobis desunt præterea, sin minus præterea desunt, imò uerò omnes penitus inueniendæ sunt, quid inquires, refers ne tu ad senatum, eas pecunias militares esse debere: minimè me hercule.)

Pecu-

(*Pecuniæ, de quibus uerba facit, ex publico aerario populo distribuebantur, ac sancitum erat per legem capitis pœna, ne quis legem ferret, ut in alium aliqui usum conuerterentur: mira igitur eloquentiæ ratione, Demosthenes de ijs obscure, & cautè loquitur.*)

Ego uerò milites instituendos esse censeo, & pecunias, quæ ijs subministrandæ sunt, militares esse, mutuumq; esse oportere, præstare operam, & pecuniam accipere.)

(*Pecunias in publicum conferre uos oportet, ad tanti belli apparatus.*)

Vos autem nescio, quo pacto eas per otium ad dies festos accipitis. Quare uideo reliquum esse, ut cuncti pecunias in mediū cōferatis, si multis opus est, multas, si paucis, paucas. Enimuerò pecunijs opus est, opus, inquam, est pecunijs, sine quibus nihil opportunum effici potest. Commemorant alij etiam alias comparandæ pecuniæ rationes, ex quibus eam diligite, quam uobis conducere existimetis, atq; dum commodum est, rē aggredimini. Sed est æquū considerare, ratione q; colligere, quo in statu res Philippi hoc tempore uersentur, nā neq; ut uel uidentur, uel quispiam æstimeret, qui eas parum diligenter inspexisset, satis bellè se habent, neq; eo pacto, quo se haberent, si optimo in statu essent. Nunquā

Q s sanè

sanè arma mouisset Philippus, si manum sibi conferendam putasset.)

(*Nunquam Turcus, si aliquem ad fauces Hellespõti hostem offensurum putasset, in Aegeû crumpere, in Eu-
boiam irruere ausus esset.*)

Sed ut initid, ita deinceps faciles omnes prosperosq; rerum euentus sperauit.)

(*Ita sperauit Turcus, sed ipse nondum sua opinione deceptus est.*)

At ea deceptus est opinione, quod cum præter expectationem primum acciderit, ualde ipsum perturbat, non mediocrem, quæ eius animo sollicitudinem affert. Accedunt res Thessalorum, quæ quum semper in fide omnibus natura fuerint, maxime ueluti erant, nunc etiam isti sunt. Nam Pagasas ab eo repetere decreuisse debent, & Magnesiam mœnibus cingi prohibuerunt. Equidem ex quibusdam audiui, eos non amplius permissuros, ut uel portorii, uel fori redditus percipiat. Quod scilicet ex ijs Rempubicam Thessalorum administrari oporteat, non Philippo aliquid prouenire. Quibus pecunijs, si priuatus fuerit, in maximam profectò alēdi exercitus difficultatem adduceretur. Deniq; Pæones, & Illyrici, ac omnes alij eiusmodi homines, suis legibus uti in libertate uiuere, libentius, quā seruire uelle existimandi sunt, quippe

quippe qui nunquam alteri parere consueuerunt.)

(De socijs Turci ita iudicandū, nam & Charia Cili-
ciaꝝq; dominum Caramanū & alios multos infessos ha-
bet qui si spem erectam uiderint omni conatu, & se in li-
bertatem uindicabunt, & hostem ulciscuntur.)

Ac ille quidem, ut aiunt, ualde contume-
liosus est.)

Valde est contumeliosus, & crudelis Turcus.)

Quod sanè minimè mirandum uidetur,
nam feliciter agere præter meritum, infa-
niendi causam dementibus præbet. Quā-
obrem partas opes tueri, quam initio eas
quærere plærunq; difficilius iudicatur. Ve-
stræ igitur partes sunt Athenienses, has tē-
porum illius difficultates uestram ducere
occasionem, statimq; rem suscipere, & le-
gatos mittēdo, quod mittendi sunt, & in mi-
litiam exeundo, & alios omnes hortādo.)

(Ita bellum suscipiendum, ut uos prius excitis, uen-
stroꝝq; extero, exteras uires prouocetis, neq; sperandū est,
ut exteri, & alieni nobis opitulentis, nisi nos primum re-
bus nostris feramus opem. Nam ut est in Prouerbio per
ueteri à Romanis usurpato Deus adiuuat facientes.)

Illud quæso, animis uestris parumper
concupite, si Philippus talem aduersus oc-
casionem arripiat, iuxtaquæ fines nostros
bellum geratur, quæ tandem animi alacri-
tate cum hūc impetum facturum putatis.

At

At uos non pudet? & quæ pateremini, si ille posset, eadem quum facultas sit, inferre non audebitis? neq; uos lateat, Athenienses uobis hodie statuendum esse, utrum illic uos, an ille hîc bellum gesturus sit.)

(O' nos languidos, ô segnes: ille seruitutem, exilia, eadem ostendat nobis, ac denunciat, & nos sedemus, non expergiscimur, non imus in aciem: nōne planè perspicimus, in nostra nunc esse potestate, illic ne nos, an ille hîc bellum gerat: non est cunctandum, non dormitandum diutius.)

Si enim res Olynthiorum resistent, uos illic belligerabitis, & illius agrum damno afficietis, simul agri uestri fructus securè precipietis. At si Philippus regionem illam occupauerit, quis eum rādem, quò minus hûc perueniat, arcebit? Thebanî? At quod nolim nimis acerbè dictum uideri, unā etiam ipsi paratissimè irrumpent, Phocenses? scilicet, qui se domi tueri nequeunt, nisi uos, alijs uē opituletur. At, inquit, nolet fortasse, absurdissimum sanè fuerit, si quæ, quamuis amentix arguatur, tamen iactare non desistit, ea ipsa, quum demum possit, efficere nolit. Porro quantum intersit, bellum ne hîc, an illic, geratur, equidē nec uerbis opus esse arbitror.)

(Tum demum sentietis, quum experiemini, quantum intersit.)

Nam

Nam si triginta duntaxat diebus, nos in castra morari necesse fuerit, & quæcunque ad usum exercitus necessaria sunt, ex agro uestro percipere, nullo inquam prorsus hoste in agro uersante, plus sanè detrimèti agrorum dominos inde capturos existimo, quam omnia illa essent, quæ in superioris belli apparatus cōsumpta fuissent. Quod si bellum aliquid hūc ingruerit, quāta uos obsecro iactura resurās affectū iri putatis? Accedet contumeliā, & rei turpitudine, quā nemo sapiēs ullo damno leuiorem duxerit. Itaq; his omnibus consideratis, cuncti opitulari, & totam belli molem illūc conuertere debent, locupletiores, ut pro multis, quæ rectè possident paucis erogatis, reliquis liberè, & securius fruantur.)

(Diuites accipite, & uerba, & consilium Demosthenis, ut paucis erogatis, reliquis securè fruamini.)

Iuuenes uerò ut rei militaris disciplina in Philippi agro eruditi, ad rem suam familiarem incolumem tutandam, formidolosi custodes efficiantur: Deniq; oratores, ut rerum à se gestarum rationes facilius reddere possint, qualis etenim fuerit rerū ueststrarum conditio, tales in eos iudicēs futurī estis. Omnium uerò gratia uo-

bis benè ac fœliciter

euenire opto.

D I X I,

COHORTATIO
AD AUDITORES.

Hoc est Italiæ principes summi illius
ac sapientissimi uiri Demosthenis
consilium, non alienū à nostro. Hæc
illius sentētia, quàm simillima nostræ, nec
Atheniensibus solum aduersus Philippū
Macedonem, sed omnibus Italiæ populis,
sed uniuersis Christianis, aduersus Turco-
rum Tyrannum nostræ religionis truculē-
tissimum hostem, prædicere hæc propone-
re quæ uidetur. Conditioni præsentis tempo-
ris, quæ loquitur, accommodata sunt om-
nia, & ad hunc, quem cernimus rerum sta-
tum mirificè quadrant. Sequamur igitur
tanti uiri consilium, qui, cum in omni do-
ctrinæ genere, tum uel maximè in ciuili
disciplinæ scientia, & fuit, & ab omnibus
merito habitus est excellens. In commu-
nis hostis excidium insurgamus, commu-
ne existimemus imminere periculum, cō-
mune bellum aggrediamur, non ignauè,
non lentè, non parçè, non ut fieri, quum de
re aliena certatur, consueuit. Quemadmo-
dum hætenus factum est, sed fortiter, sed
celeriter, sed liberaliter, sed, ut fieri in pro-
prio discrimine mos est, tamen quisque
quan-

In hac re conferat principes Christiani, quantum pro salute imperij sui, quoties res exegit, non dubitavit effundere, & quantum diligentij ratione habita, uniuscuiusque vires, & facultates patiuntur, non unius, alteriusque hoc opus est, hostem habemus fortissimum, potentissimum, acerrimum, ceruicibus nostris imminentem, satis superque negotij omnibus simul erit. Sed nec exteræ Christianorum gentes nobis deerunt, dum nos uiderint nobis ipsis non deesse, aderunt fauebunt, suppetias ferent. Neque nos deserat Saluator noster Christus Iesus sed audiet nos, atque exaudiet, modo nos uiderit dignè ea, quæ decet facientes, operam suam implorare. Nam, ut præclare alibi Demosthenes inquit, non modò Deus, sed ne amicus quidem rogandus est, ut dormitanti cuiquam, aut desidi præsidio sit. Enimuerò, si hæc, quæ diximus, faciemus, non modò tutari quæ supersunt, sed etiam, quæ perditæ sunt, recuperare, cœlesti præsidio poterimus, alioquin magno discrimine res Italas exponemus: Et, ut cū ea disiunctiua oratione terminet, qua superioribus diebus, audita rē primū Chalcidis obsidione, in Pōtificio senatu usus fuit. Aut omnis Italia compositis, ac pacatis rebus

rebus, & omni simultate depofita, omniū
 uiribus in unum collatis, Deo Opt. Max.
 duce, Turcorum uires conteret, atque in-
 friget, aut fi quod duodeuiginti iam annis,
 poft Byzantiꝝ excidium experti fumus,
 inanibus duntaxat uerbis, ac uanis polli-
 citationibus uacabimus; breui tempore,
 uniuerfa Italia; fed compesco labeilum,
 nec id exprimam; quod auditu quoq; di-
 rum, atq; horribile eft. Quare, ut grauissi-
 ma declinemus pericula, atq; optatam ui-
 ctoriam confequamur, uos omnes Princi-
 pes, populiq; Christiani, ut omni ad id itus-
 dio incumbatis; quantis maximis
 possum precibus, oro;
 atq; obtestor.

FINIS.

ORATIO

ORATIO

AENAE SYLVII PII

PONTIFICIS DE CON.

STANTINOPOLITANA

*clade, & bello contra Turcos
congregando.*

ONstantinopolitana
clades, Reuerendissi-
mi patres, Illustrissimi
principes, cæterique
uiri genere & doctrina
præstabiles, quæ Tur-
corum grandis uictô-
ria, Græcorum extre-

ma ruina, Latinorū summa infamia fuit,
unumquenque uestrum ut arbitror tan-
tò magis angit magisque cruciat, quan-
tò & nobiliores estis & meliores. Quid
enim uiro bono & nobili magis congruit,
quàm curam gerere fidei orthodoxæ? faue-
re religioni? Christi nomen saluatoris
pro sua uirili magnificere atque extollere?
Sed amissa nunc Constantinopoli tanta
urbe in potestate hostium redacta, tanto
Christianorum sanguine fuso, tot anima-

R bus

bus in seruitutem abductis, uulnerata est miserabiliter catholica fides, confusa turpiter nostra religio, Christi nomen damnificatum nimis atque oppressum. Neque si uerum fateri uolumus, multis ante seculis maiorem ignominiam passa est quam modo Christiana societas. Retroactis namque temporibus in Asia atque in Aphrica, hoc est in alienis terris uulnerati fuimus: nunc uero in Europa, id est, in patria, in domo propria, in sede nostra perculsi cæsiq; sumus. Et licet dicat aliquis ante plurimos annos, ex Asia Turcos in Græciam transiisse, Tartaros citra Thanaïm in Europam consedisse, Saracenos Herculeo mari traiecto Hispaniæ portionem occupasse: nunquam tamen aut urbem aut locum amissimus in Europa qui Constantinopoli possit æquari. Est enim ciuitas illa totius terræ quæ commode colitur, pene cætrum, portumq; habet & amplissimum & turissimum, in quo non dicam naues, sed numerosæ classes armari sustentariq; possunt, atque inde per Bosphorum, hinc per Hellespontum ad omnia Mediterranei maris, siue ruenda, siue uexanda littora transmitti: At hic locus tam commodus, tam utilis, tam necessarius nobis tacetibus, ne dicam dormientibus, amissus Christo saluatori,

lucrif.

lucrifactus Mahometo seductori est. Quid quod ibi ex duobus imperatoribus Christianis alter occisus est? Nonne ex duobus Christianitatis oculis alterum erutum, ex duabus manibus alteram amputatam dicere possumus. Addite quod ex quatuor sedibus illis patriarchalibus primis & principalibus, quibus ueluti solidissimis basibus Christiana subnixta fides in omnē terram ramos suos extendit, maiores nostri duas simul cum Hierosolymitana per ignauiā atq; secordiam perdiderunt, nos tertiā, & illam quidem cui omnes Pruteni, multi ad Boream, multi ad Orientē, ad Thanaim iacentes populi seruebant, non minori de fidia, maiori tamen infamia prorsus amissimus. Nimirum principes doletis omnes, ac de tāto Christianitatis uulnere, quo cecidisse Græcos, superasse Turcos, confusos esse Latinos animaduertetis, consternati atq; attoniti estis? Sed non est minor diu Cæsaris Friderici domini nostri gloriosissimi quā uester mœror. Vidissetis eum cum tantī malī factus est primum certior, in cubiculo florentem, in aula mistum, in cōsilio sollicitum, in Ecclesia supplicem, in quouis loco turbatum & anxium. Verum cum res Christianæ non tam dolorem & lachrymas, quā uigorē & arma requirēt,

(nam Turci maiora indies mala minantur) opere precium existimauit sua serenitas, tū principum, tū ciuitatum accersiri conuentū, in quo de tuenda Christiana republica consilia caperentur. Nam priusquā incipias, consulta, & ubi consulueris maturè factū opus est. Fuit itaque Concilium apud Ratisponā conuocatum, quē ibi gesta sunt omnes tenetis. Ex autoritate illius congregationis hic nunc cōuentus habetur. Cur non fuerit apud Nurenbergam indicta cōuentio, & cur nequiuert ad hæc negotia Cæsar ascendere, satis his diebus expositū est. Ille quidem pro tanta Christianitatis necessitate in hoc conuentu minimè defuisset, si domum tutam relinquere potuisset. Sed cum eius desiderium ab his impediretur, quibus non tã pax & ocium, quàm cōtentiones & bella sunt usui, misit hosce prestantissimos & celeberrimos legatos, qui suum locum tenerent, suasq; uices implerent, cum plena & ampla potestate, siue res imperij, siue commune fidei tuendæ negotium tractare libet, præsto erunt. Ceterum quia super articulis Ratisponæ meditatistis, est hæc potissimū congregatio consultura uosq; Cæsaris animum circa illos cognoscere cupitis, quæ sit eius mens, quæ sententia, uoluntas quæ apperire me nunc collegarum

garum meorum autoritas iubet. Ego quī malo per obedientiam parum prudens quā per cōtumaciam uideri sapiens, onus meis humeris penē intollerandum subiui, confusus in eius auxilio qui uictimis obedientiam prætulit. Nec timeo sub tanto fasce deficere, quādo pręsto sunt qui cadenti mihi manum porrigant. Pareo quoque in hac re tanto libentius, quāto & conspectum uestrum frequentiolem intueor, & mihi benigniorem autumo. Nec ego de omnibus articulis uerba faciam, sed illum qui est principalissimus aggredior, hoc est. An contra Turcos, qui Constantinopolim per iniuriam inuaserunt, nobilitatem cum principe Gregorum occiderunt, sacra nostra omnia polluerūt, & ultra uincula, uerbera, cedes Christianis omnib. minitantur, sit bellum suscipiendum. Quo persuaso quantas habere copias necesse, quomodo legendi milites, quæ stipendia danda, quæ priuilegia concedenda, unde commeatus habendi, quæ bellica instrumēta paranda, quo tempore, qua uia sit eundem facile concordabimus. Capitaneū quoque seu belli ducē, quē Prisci Romanorum imperatorem appellare consueuerunt, non erit arduū nominare. Neque dubitabitis illū eligere in quo sit sciētia res militaris eximia, uirtus excellēs, autoritas

euidēs, præsumpta felicitas: qui sit laborio-
 sus in negotiis, fortis in periculis, industrius
 in augendo, celer in cōficiendo, consultus
 prouidendo, qualē reperiri apud uos minime
 dubitauerim. Nec de pace domi tuen-
 da multum laborabitis, si foris bellum ge-
 rere decreueritis, ut postea suo loco dice-
 mus. Intelligitis iam, principes, oratio mea
 quibus in rebus radices agat, & quæ sit cau-
 sa in manib. uidetis de bello gerendo tota
 consultatio est. Ego qui nomine Cæsaris
 bellū uenio suafurus, nequaquam hoc one-
 ris accepiſsem, nisi rem dignā uestra uirtu-
 te, uestra nobilitate, uestraq; natione, mani-
 festissimē prius intellexissem. Agite igitur,
 audite, & cognoscite, an bellū hoc, p fide ue-
 stra Christiana suscipere debeat. Omnis
 senatus, omnisq; populus cui de bello ge-
 rendo consultatio est, clarissimi principes,
 tria diligenter ac rigidē, & pressē discutere
 debet, ne quid agat, cuius deniq; pœnitu-
 do sequatur: Turpe est enim, ut Scipionis
 prouerbiū fuit, postquam erratū est dicere
 nō putāram. Bellum ergo gesturus primò
 quærat, an sit iustū: secundo an utile: tertio
 an facilē. Nisi enim hæc tria concurrant, nō
 est cur bonis atq; prudentibus uiris belli
 gerendum sit. Discutiamus & nos hæc ex
 ordine principes. Ac primum de belli ius-
 titia

stitia cognoscamus. Bellū quod pro tuen-
 da religione, pro saluanda patria, pro con-
 seruandis socijs, ex autoritate superioris
 gereretur, nemo unquam ueterum reputa-
 uit iniustum. Hinc Mosi, hinc Iosue, hinc
 Saulis, hinc Dauidis, hinc Machabæorum
 prælia commendantur. Hinc illi Demo-
 sthenis, clamores quibus plenum exulta-
 bat apud Athenas theatrū in Marathonē,
 in Arthemisio, in Salamina pro patria de-
 functos commendantis. Hinc ex Romanis
 Horatij, Decij, Fabij, & alij penē innumera-
 biles celebrantur, qui pro salute suorum
 ciuiū se deuouere. Hinc uestris Germanis
 Caroli, Rolandi Raynaldi, Conradi, Otto-
 nis, Henrici, Frederici, æternis præconijs
 extolluntur, qui pro tutandis Christiano-
 rum finibus, maximis se periculis obiecta-
 runt. Nunquam tamen uestris progenito-
 ribus tam iusta pugnandi causa, quā uo-
 bis obiecta est. Nunquam illi tam atrocem
 iniuriā, tam insignem contumeliā ab
 infidelibus acceperunt, quemadmodum
 perpeſſa est hæc nostro tempore Christia-
 na communitas. Repetēda est breuiter hoc
 loco Constantinopolitana calamitas. Si
 enim & iniuriæ magnitudo notior, & bel-
 li iustitia manifestior erit. Nulla pulsatus
 iniuria Mahometus (sic enim uocatur qui

Turcis imperat) bellū Græcis indixit, Constantinopolim obsedit, ac malè defensam oppugnauit. Vbi Cōstantinus Græcorum imperator intrantibus urbem, Turcis in extremo patriæ suę periculo fortissimè pugnans obtruncatur: Caput eius lancea infixum spectaculo fertur: Fit miseranda Græcorum cædes? occiduntur non solum qui se tueri conantur, uerumetiam qui proiectis armis sese dedunt. Nec ego hoc magni duco in ipso furore primi introitus trucidatos esse quàm plurimos, illud horreo, illud abominor, illud omnino detestor, capta ciuitate, depositis armis, coniectis in uinculis ciuibus, tum maximè sequitum est, tum filij antè ora parentum occisi, tum uiri nobiles uelut bestię mactati, tum sacerdotes laniati, tum monachi excarnificati, tū sacræ uirgines incestatę, tū matres ac nurus ludibrio habitę. ô miseram urbis faciē. ô infœlicem populū. ô sceleratum Mahometū. Quis talia fando temperet à lachrymis? omnia luctu plena, cæde, cruore, cadauerib. erat cernere. Mahometus ipse terribili facie, tetrīs oculis, terribili uoce, crudelibus uerbis, nephandis nutibus homicidia mandat, nunc istū, nunc illum ad cædē poscit, man⁹ in sanguine Christianorū lauat. Omnia fœdat, omnia polluit. Tempia Dei nostri

nostri pseudoprophetae traduntur, diuina
 altaria proteruntur, ossa martyrum, & alio-
 rum sanctorum, iam cum Christo regnan-
 tium, aut porcis, aut canibus obijciuntur,
 franguntur statuæ, picturæ delentur. Nec
 matris Domini Reginae cœlorum glorio-
 sæ Mariæ uirginis imaginî parcitur, quin
 & ipsū saluatoris Christi Crucifixi simula-
 chrum cum magno clamore, maiori irrisione,
 præcedentibus tympanis, ac tubis in
 castra deferitur, huic, atq; illuc rapitur, con-
 spuitur, luto prouoluitur. O nefas inex-
 piandum. O ignominiam Christianæ gen-
 tis. O dedecus nostri nominis sempiter-
 num. Huic signo, in quo redempti & salua-
 ti sumus, Turcorum foetidum genus illu-
 dit, & quasi nos signum non signatum ca-
 lamus. Hic est, inquit, Christianorum De-
 us. Sentio quia commemini principes
 dum saluatoris iniuriam refero, tum tante
 ciuitatis damna commemoro sed quis cla-
 dem illius urbis, quis funera fando expli-
 cet, aut possit lachrymis æquare labores?
 horret animus talia meminisse, luctumq;
 refugit. O nobilis Græcia, ecce nunc tuum
 finem, nunc demum mortua es. Heu, quot
 olim urbes fama rebusq; potentes sunt ex-
 tinctæ? Vbi nunc Thebæ, ubi Athenæ, u-
 bi Mycenæ, ubi Larissa, ubi Lacedæmon,

R 5 ubi

266 ORAT DE CONSTANT. CLADE
ubi Corinthiorum ciuitas, ubi alia memo-
randa oppida, quorum si muros quæras,
nec ruinas inuenias? Nemo solum, in quo
iacuerunt, queat ostendere: Græciam sæpè
nostri in ipsa Græcia requirunt, sola ex tot
cadaueribus ciuitatum Constantinopolis
superat, quæ paruo ambitu Byzantiæ à Pau-
sonia quondam edita, per Constantinum
primum Imperatorem eius nominis in æ-
mulationem Romanæ urbis erecta, tantum
operum mirabilium, tantum armorum,
tantum literarum, tantum gloriæ habuit,
ut omnium ciuitatum damna hæc sola
urbs recompensare, ac refarcire uideretur:
hinc post pacem cum Gratiano factam, &
à Theodosio confirmatam, ueniens Con-
stantinopolim, Rex Gothorum Athenari-
cus, cum regiæ urbis amplitudinem splen-
doremq; contemplatus esset, ueluti stupēs
dixisse fertur: Verè Deus terrenus est, im-
perator hic habitans, & quisquis aduersus
eum manus mouerit, ipse sui sanguinis re-
us existit. Et quamuis post imperium ad
uos, ô Germani translatum, sæpè Constan-
tinopolis capta, direptaq; fuerit: nunquam
tamen in potestatem Christi hostium, nisi
modo deuenit: nunquam Basilicæ sancto-
rum dirutæ, nunquam bibliothecæ com-
bustæ, nunquam monasteria desolata, nun-
quam

quam sacra nostra ex toto, nisi nunc, deleta fuere. Itaque mansit apud Constantinopolim, usque ad nostrum tempus uetustæ sapientiæ monumentum, ac uelut ibi domicillum literarum esset, & arx summæ philosophiæ. Nemo Latinorum satis doctus uideri poterat, nisi Constantinopoli aliquandiu studisset, quodque florente Roma doctrinarum nomen habuerunt Athenæ, hoc tempestate nostra Constantinopolis obtinebat, unde & multa ueterum sapientum uolumina susceperamus, & in futurum suscipere sperabamus. At nunc uincentibus Turcis, & omnia possidentibus, quæ Græca potentia tenuit, uereor ne de literis Græcis omnino sit actum. Neque enim, ut plerique arbitrantur, Asiani sunt ab origine Turci, quos uocant Teucros, ex quibus est Romanorum origo, quibus literæ non essent odio. Scytharum genus est ex media Barbaria profectum, quod ultra Euxinum Pyrrichiosque montes (ut Ethico philosopho placet) ad Septentrionalem Oceanum sedes habuit: gens immunda & ignominiosa, fornicaria in cunctis stuprorum generibus, quæ, ut tradit uester Ottho Frisingensis episcopus, non inutilis author, regnante apud Francos Pipino, montes Caspios exiuit,

ac

a longo itinere in Asiam se recepit, ibique
 posthac morata est. Et quamuis sub miti
 coelo, & mūditiōri terra per tot secula pa-
 rumper exultam se præbuit, sapit tamen
 adhuc multum pristinæ deformitatis, neque
 omnem barbariem deterfit. Carnes adhuc
 equorum, uesontium, uulturumque come-
 dit, libidini seruit, crudelitati succumbit, li-
 teras odit, humanitatis studia persequitur.
 In cuius manus uenisse nunc doctam elo-
 quentemque Græciam, nescio quis satis de-
 flere queat. Sed dicitis milites: Quid tu no-
 bis literarum detrimentum commemoras?
 quid nobis de literis? nos hastas gladiosque
 uersamus. Vos genus ignauum recto gau-
 detis & umbra. Imò uerò fortissimi equi-
 tes, nullius quàm uestri magis interest stu-
 dia literarum esse quàm florētissima. Quid
 enim uos, uiri excellentes, aliud quæritis,
 cum præstanti animo & alto corde præliū
 committitis, quàm famæ dulcedinem lau-
 dare uultis, scio, & gaudetis, cum de uobis
 bonos esse rumores auditis. Trahimur om-
 nes studio laudis, & optimus quisque gloria
 ducitur, inquit Cicero. Sed quæ laus ue-
 stra diurna esse potest, nisi literis conse-
 cretur? Breuissima est fama, quæ humanæ
 uitæ spatio terminetur. Viuunt nomine
 perenni, quos literæ insertos habent: For-
 tunati

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.

Nulla dies unquam memori uos eximet æuo.

In Curialem & Nisum, inquit Maro. Necnos aut Samsonis, aut Gedeonis, aut Iephtæ, aut aliorum iudicū fortitudinem, regnumq; magnifica gesta sciremus, nisi literis edocti essemus. Quanto ergo quisq; uestrūm, nobilissimi equites, aut industrior est, aut fortior, animosior, tantò fauere ingenijs, ac literis magis debet. Hæc sunt enim, q̃ progenitores uestros uirtute præstantes, quamuis iam dudum mortuos, memoriæ tamen hominum, quasi uiuentes exhibent, & quæ uestrum nomen, si uiriles fueritis, ad posteros deferre cum laude queant. Senserat hæc Alexander Macedo, qui, cum in Sigeo sepulchrum uidisset Achillis. O fortunate, inquit, adolescens, quæ tuæ uirtutis præconem Homerum inuenieris. Et uerè, inquit Orator: Nam nisi illi ars illa fuisset, idē tumulus, qui corpus contexerat, nomē etiam obruisset. Demosthenes autem ille summus Athenis uir, cum ex eo quæreretur, cuius uocem libentissimè audiret, a quo summa uirtus, inquit, optimè laudatur: quo dicto nimirum humanitatis & eloquentiæ studio magnoperè commendauit. At nunc contrita delataq; Græcia, quanta sit facta literarum iactura, cuncti

170 ORAT. DE CONSTAN. CLADE
cuncti cognoscitis, qui Latinorum omnē
doctrinam ex Græcorum fontibus deriua-
tam non ignoratis. Quid ergo in tanto
damno, in tāta iniuria dicemus principes?
An de iustitia belli aduersus hęc monstra
hominum dubitabimus, qui nulla huma-
nitatis studia colunt? qui fœdera nulla cu-
stodiunt? qui sanguinem nostrum sitiunt?
qui cœdibus saturari non possunt? qui sa-
cra Dei nostri omnia polluunt, & extermini-
nant? Fortitudo, inquit, Ambrosius in of-
ficijs, quę bello tuetur à Barbaris patriam,
uel domi defendit infirmos, uel à latronib.
socios, plena iustitia est. Quod si ordo ille
naturalis paci accommodatus, Augustino
teste, id poscit, ut suscipiendi belli auctori-
tas, atq; consilium penes principes sit, ne-
que bellum alioquin iustum existimetur,
uidete quanta est huius belli iustitia, cuius
non solum Papa, & Imperator duo maxi-
ma luminaria, duo primi in terra princi-
pes, sed ipse rector orbis, mundiq; fabrica-
tor Deus est autor, qui sponsam suā eccle-
siam matrem nostram, ut pupillam oculi
nobis tuendam commendat. Mostraui-
mus belli iustitiam fortasse pluribus uer-
bis, quàm necesse fuit, sed traxit me iniuria-
rum acerbitas. Parcite subirato: Date
ueniam læso. Nunc ex bello, quę sequa-
tur

tur utilitas, breuiter exponendum est. Cur enim se bello quisquam immisceat, nisi & bello se iuuat? Vos igitur Principes, si fructum huius belli contra Turcos suscipiendi, cognoscere cupitis, damna, quæ toti Christianismo imminēt, nisi Turcorum frangatur impetus, pensitate. Audiuitis quæ passi sunt Constantinopolitani. Idem nunc multæ ciuitates expectant, nisi dum tempus est opitulamini. Serpit indiēs hoc virus magis ac magis: nūc una prouincia, nunc alia nobis deficit. Rascia iam nouissimè occupata est. Dispotus eius prouinciæ cum coniuge & liberis in Vngariam se recipit. Vngari qui hactenus nostræ fidei clypeus, nostræ religionis murus fuere, his uicti bello post mortem Alberti Regis, his capti à Turcis sunt, centum millia hominum, aut eò plus, duobus prælijs amisere. Non rulerunt integri Turcorum uires, quomodo fracti ferent? Succubuerunt auxiliantibus Polonis, quomodo uincant soli? Magna est Turcorum potentia, in Asia & in Græcia. Tartarorum ferocem gentem foedere iunctam habent. Ducen-
ta uel trecenta milla pugnatorum, ne dicam plura in armis cogere possunt. Quamuis sint Vngari strenui, & potentes uiri, atque omni laude digni, non
tamen

tamen tantis uiribus habentur. Siue uincitur Vngaria, siue coacta iungitur Turcis, neque Italia, neque Germania tuta erit, neque satis Rhenus Gallos securos reddet. At non nulli, quia suis diebus non uideri similia, nec fieri posse confidunt, nos autem sæpè Tartaros protrita Vngaria Germaniæ fines ingressos, ad Rhenum usque debacchatos nouimus. Vngari, priusquam Christum colerent, sæpè Austriam, Bauariam, Sueuiam, Franconiam, Saxoniam percurrerunt? Attila rex Hunnorum, ab Vngaria, quæ tunc Pannonia dicebatur, digressus, quantas Italiæ, quantas Germaniæ, quantas remotiori Galliæ atque Hispaniæ turbas intulerint, non ignoramus. Quid Gothos, quid Vandalos, quid Gepidas, quid Herulos, quid Longobardos, quid Burgundiones referam? Omnes hi populi per Vngariam ab ulteriori Scythia uenientes, hanc nostram Christianitatem miris afflixerunt modis. Expectabimus igitur & nunc uenire Turcos, atque accersitis Tartaris nobilem atque potentem Vngariam sui iuris efficere ac deinde reliquam Christianitatem locustarum more corrodere. Pugnandum est uobis omnino, principes, si liberi, si Christiani uitam ducere cupitis. Existimatote nunc, an saluis & integris socijs, an fractis,

atque

atq; dimissis id agere magis expediat Romanis, quos fama sapientissimos fuisse predicat, sociorum tutelam semper suam salutem esse ducebant, ac foris quam domi pugnare malebant. Nam foris si qua fuerit accepta calamitas emendari potest, quæ domi excipiuntur clades exitiales habentur. Hinc Hannibal maximus ille Pœnorum Imperator cum Regi Sirix Antiocho, aduersus Romanos bellum suaderet, non in Asia, siue in Græcia, sed in Italia pugnandum esse dicebat. Et uos ergo Teutones, si quemadmodum spero sapientes eritis, maiores uestros imitabimini, qui remota semper à domo bella gerere; ac uicinarum fines non minus quam suos tueri consueuerunt. Quod si uos Germani hoc tempore Vngaros neglexeritis, non erit denique, cur uos ex Gallis auxilia præstolamini, nec rursus illi apud Hispanos opem inuenient. Atque ita fiet, ut cum singulis semper gentibus pugnaturi hostes, faciliè quod cupiunt orbis imperium assequantur. Quod si acceptis armis, & Vngaris, & Rastianis, & alijs Christianis, qui uicini sunt Turcorum potentix opem tuleritis, non solum uicinos uestros tuebimini, sed uos ipsos, uxores ac liberos uestros ex maximo periculo liberabitis.

S

Atq;

Atq; hæc est, ut mihi uideatur, maxima uilitas belli gerendi. Cum exploratum sit ad nos dixim Turcos properare, prius occurrere quàm uestros fines ingrediuntur, & auxilia uicinis afferte. Nam tunc tua res agitur, ut ille ait paries, cum proximus ardet. Quod si certissimi essetis, nunquam illos ad uos esse uenturos, pro debito tamē baptismi uestri, quo estis initiati, pro maximis beneficijs, quibus uos diuina pietas cumulauit, aduersus hos Euangelij corruptores, & Christi perfidos inimicos, eiusq; crucis derisores bellum gerere deberetis. Equidem, præstantissimi Principes, cum omnibus uirtutibus affecti sitis, nihil tamen arbitror uos magis uelle, quàm gratos esse atq; uideri. Hæc est enim una uirtus, non solum maxima, sed mater omnium uirtutum reliquarum. Quid est enim pietas, nisi uoluntas grata, erga parentes? Qui sunt, qui libenti animo pro patria pugnāt nisi qui patriæ beneficia meruerunt? Qui sunt, qui fidem erga Principes inuiolatam custodiunt, nisi qui eos in se beneficos recordantur? Qui sunt, qui præceptores honorant, nisi qui se doctrinam ab his accepisse non sunt oblitī? Qui sunt, qui amicos omni studio prosequuntur, nisi qui fructum amicitiae tenaci memoria tenent?

Quod

Quod si erga patriam, erga parentes, Principes, præceptores, amicos grati esse debemus, quantò magis erga Deum nostrū? & cuius obsecro pignora, quā Dei nostri beneficia sumus experti? Ille cum nihil essemus, nos in esse produxit, neq; lapidēs, aut arbores, aut equos, sed homines rationis particeps nos creauit, nobis ingenium, sermonem, uirtutem, uires corporis atq; animæ dedit. Et cum primi parentis culpa inferni mancipiū facti essemus, ut nos redimeret, descendit de cælo, ex inaniuit seipsū, formam serui accepit, hominem induit, factus obediens usq; ad mortem, in mortē autem crucis, inquit Apostulus. Sub ipsa autem passione, & cruce, priusquā ad crudelitatem necis, & effusionē sanguinis perueniretur, qui conuictorū probra, quæ contumeliarum ludibria tulit: putamina insultantium exceperit, qui sputo suo cæci oculos aperuerat: flagellatus est, qui potestatem flagendi demones habet: Spinis coronatus est, q; sanctos suos floribus coronat, æternis palmis: In faciem cæsus est, qui ueras palmas mundum uincens tribuit: Spoliatus est terrena, & caduca ueste, q; cælesti atq; immarcescibili candiditate animas uestit: Cibatus est felle, qui se cibum homini p̄buit: Potatus est aceto, qui populo suo

nectaria pocula repromittit. Agnus ille innocens, imò ipsa innocentia, ipsa iustitia inter facinorosos computata est: pependit inter latrones Deus noster, uiderūt faciem eius, & non erat species neque decor: A uertice capitis usque ad plantam pedis non erat in eo sanitas. Sed passus est, ut nos redderet impassibiles: mortuus est ut nos redderet immortales. Passus quia ipse uoluit, & iniquitates nostras ipse portauit. O bonitatem, O clementiam magni Dei, miserationes diuine pietatis incredibiles: quàm maxima & inextimabilia sint Christiano populo prestita beneficia? Sed coram sunt hæc in omnes fideles dona Dei. Vos autem o Germani peculiarior, quædam honoris ratio reddit obnoxiores. Nam qui uobis imperium dedit, is uos omnibus populis, gentibus, nationibus prætulit. Hæc est enim prima in seculo dignitas, cui omnes principes, omnes reges cedunt, quam saluator secundum carnem nascendo, peregrinando, moriendo dignam censuit quouis honore. Quæ in Prophetis præmissa, in Euangelio comprobata, in Apostolorum scriptis magnificè commendata existit: Hæc est illa excellentissima dignitas, qua stante non est cur Antichristi formidemus aduentum, quemadmodum & Tertulianus, & Cypria-

Cyprianus, & Augustinus, & multi ueterum ex uerbis doctoris gentium Pauli colligere uidentur. Hinc antiqui nostri Spiritu sancto pleni quamuis adhuc idola colerent Imperatores, persequerenturq; Christianos, uitam tamen illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitum fortem, senatum fidelem, populum probum, orbem quietem optabant. Vos igitur magni, uos inclyti o Germani, quibus tanta dignitas credita est, curare præ cæteris debetis, ne uobis imperantibus Christianæ religionis maiestas intereat. Sed quid uos ad hæc Deo rependitis? imò quid nos omnes Christiani pro tantis beneficijs agimus? ubi tantorum bonorum memoria est? Principes ubi gratuito est? uiri potentes terram sacratissimam, in qua uisus est Deus noster, & annis sup triginta homo cū hominibus conuersatus: Agareni occupant, officium nostræ salutis Mahumetus obtinet, sacrosanctum domini sepulchrū lectumque illum ueneratu dignissimum, in quo propter nos uita nostra obdormiuit in dominio Saracenorū impuratę manus obtrectant, loca illa sancta, loca benedicta, loca preciosa & agni immaculati purpurata cruore, dum nos filemus, hostes fidei nostræ conculcant. Et quid ad hæc ait

S 3 princi-

278 ORAT. DE CONSTANT. CLADE,
principes? Cur hæc accidisse putatis: abbreviatam ne manum domini creditis? aut impotentem factum q̄ est omnipotens? Nunquid non potest mittere plusquam XII. legiones angelorum, qui Saracenos, Turcos, & Tartaros, se blasphemantes exterminent? Aut certè tantum uerbo dicere, & fiet quod uoluerit. An qui ferocitatē Senacherib angelo dimicante contriuit, qui furibundum Holofernem in manum mulieris uidux dedit, qui percussit reges magnos, & occidit reges fortes, q̄ clausit Aegyptijs mare, qui Sodomitis sulphur pluuit, & ignem, qui uētis imperat, & mari, qui fecit cœlos in intellectu, Mahometi superbiam frenare non poterit? Omne subest ei cum uoluerit posse. Quid igitur opinamini? quid creditis principes? Tētat uos Dominus Deus noster, experiri uult, an se diligatis, an uirtute præstetis, an religiosi, an grati sitis: quid inter nos, si sit aliquis qui sapiat, & intelligat, ac requirat hæc, & indoleat uicē eius. Quid ergo moramini? quid statis? an' non est hic maximus bellādi fructus? maxima utilitas uestra, si præliū aduersus inimicos crucis committetis? uos beneficii memores ostenditis? Deo nostro placetis? animas uestras lucrifacitis? & habitaturi cum Angelis, triumphaturi cum sanctis

sanctis martyribus, regnaturi cum Christo coelum acquiritis? Omitto hic Principes, id emolumentum, quod plerisque omnes milites nostri temporis ex bello quaerunt, aurum, & argentum, teuromata, pictas tabulas, equos, uestes, seruos, ancillas. Nam quamuis multa huiusmodi haec expeditio repromittit, nolo tamen uos Christiani milites haec ambire, nolo uos rapinas quaerere, nolo uos spolijs gaudere. Pusilli est animi lucris inhiare terrenis. Mens generosa, & alta coelestes aspirat in thesauros. Breuis est uita hominis super terram. Fugiunt animi nostri licium, uitae nostrae sunt araneorum tela, cito dirumpitur. Festinat enim decurrere uelox floscolus: angustae, miseraeque breuissimae uitae praecio, dum uina, cibos, somniaque poscimus obrepit non intellecta senectus, nemo scit, quid uesper uehat. Curriculum aui nostri incertum est: Peregrini in terra sumus, spes nostra in coelum tendenda est, ubi Euangelio teste, nec fures sodiunt, nec tinea rodunt. Multae sunt uiae, quae nos eo deducunt. Sed hoc profecto tempore, principes nullum iter certius, nullum securius, nullum expeditius, nullum gloriosius est, quo possimus coelum scendere,

280 ORAT. DE CONSTANT. CLADE,
quàm si contra Turcos cœlestis patriæ, no-
stræ ciuitatis supernæ Hierusalem perfidos
inimicos arma sumentes, puris & constan-
tibus animis bellum geramus. Cognosci-
tis, ut arbitror, iam principes, huius belli
quod suademus nō honestatem modò, ue-
rum etiam utilitatem. Nunc de facilitate
gerēdi belli pauca subnectā: Hoc est enim
de quo tertio loco dicturum me promisi.
Frustra enim iustum bellum, frustra com-
modosum probauerimus, nisi etiam factu
facile, ne dicam possibile, demonstremus.
In hac parte illud meo iudicio animadu-
tendum est optimi procures, ne maior ho-
stibus quàm nobis sit scientia rei militaris,
ne frequentior usus, ne pecunia copiosior,
ne potentia superior, ne Deus ipse fauen-
tior: quinimò neque si pares utrinque
uires fuerint bellum suaserim. Nam teste
Octauiano Cæsare, qui prælium sine cer-
ta prærogatiua committit, similis est ei qui
hamo piscatur aureo: facile namque plus
amittere quàm lucrari potest. At mihi seu
noua considerandi, seu uetera mente repe-
tenti, in omnes nationes quas bello ido-
neas iudicant, nulla expeditior, nulla for-
tior, nulla peritior, nulla audentior quàm
uestra uidetur. Vobis homines, uobis eq,
uobis arma, uobis pecuniæ sunt,

Nulla

Nulla natio tam grandis sub cœlo est, quæ
 habet Deos appropinquantes sibi, sicut
 adest nobis Dominus Deus noster. Et ubi
 obsecro tot clarissimi principes? tot gene-
 rosi proceres? tot fortissimi equites, tot po-
 tentes ciuitates? tot diuitiæ? tot auri? tot ar-
 genti? tot ferri minere? ubi tanta populi
 multitudo? tanta iuuentus? tantum animi?
 tantum roboris? Germaniæ fines, ut uete-
 res tradunt, ab Oriente Viscella fluuius, &
 Vngariæ limes fuere, ab Occidente Rhe-
 nus: à Meridie Danubius: à Septentrione
 Oceanus, & mare Balteum, quod Pruteni-
 cum uocare possumus. Nunc quantum
 extra hos terminos possideatis ipsi uide-
 tis. Vos Angliam, pulsas Britannis, occu-
 pastis: uos Belgarum Heluetiorumq; fines
 eiectis Gallis, obtinuistis: Vos Rhetiam &
 Noricam inuasistis, uos usq; in Italiam pe-
 dē extendistis, uos Hulmerigros, qui nūc
 Pruteni uocantur, ex manibus infidelium
 detraxistis: soli ex alienis in uestro solo Bo-
 hemi sedent, potentissimi & nobilissimi
 populi. Sed & illi uestro imperio parere se
 aiunt: Regemq; habent uestri sanguinis no-
 bilissimum Ladislaum. Vos igitur magni,
 uos bellicosi, uos potentissimi, uos fortu-
 natissimi, ac Deo accepti estis, quib. adeo
 fines extendisse licuit, & super omnes mor-

mortales Romanæ potentix datum fuit
 obfistere. Nam terrarum ille calcator om-
 nium, & orbis domitor Iulius Cæsar, quã-
 uis subactis Gallis sæpè Rhenum transue-
 rit, resq; maximas in Germania gesserit,
 bellicosam tamen & asperam Sueuorum
 gentem dimisit indomitam. Augustus O-
 ctavianus, cui & Parthorum, & Indorum
 Reges munera miserunt, qui unus omniũ
 Romanorũ fortunatissimus creditus est,
 de quo illa sunt metra: Augustus Cæsar di-
 uum genus aurea condet Secula, qui reuer-
 sus latro regnata per arua, Satur. quondam
 superat Garamantas & Indos, Profert im-
 perium iacet extra sydera tellus. Extra an-
 ni solistq; uias, ubi cœlifer Atlas, Axem hu-
 mero premit stellis ardentibus aptum. Il-
 le, inquam, scelicissimus Imperator nullibi
 unquam, nisi apud Germanos succubuit.
 Nam Lollianam & Varianam cladem in
 Germania perpessus est. Lollianam maio-
 ris infamix, quàm detrimenti: Varianam
 penè exitiale, tribus legionibus cum duce,
 legatis & auxilijs omnibus cæsis. Longum
 esset referre, quas intulerunt Romanæ rei-
 publicæ molestias Germani, qui, etsi Ro-
 manorum fortunæ aliquando cesserunt,
 postea tamen & ipsi de Romanis, de Gal-
 lis, de Hispanis, de Vngaris, deq; alijs di-
 uersis

uerſis gentibus ſæpenumerò triumphâ-
 runt. Nec Romani, cùm rerum potirentur,
 res magnas ſine Germanis auxiliantibus,
 peregerunt, quorum tanta in bello uirtus,
 tanta in domo fides fuit, ut Cæſarei corpo-
 ris cuſtos, cohors ex Germanis potiſſimè
 legeretur. Conferamus nunc Turcos, ac
 uos inuicem, & quid ſperandum ſit, ſi cum
 illis pugnetis, examinemus. Vos nati ad
 arma, illi tracti: Vos armati, illi inermes:
 Vos gladios uerſatis, illi cultris utuntur:
 Vos baliſtas tenditis, illi arcus trahunt:
 Vos lorice thoraceſq; protegunt, illos cul-
 citra regit: Vos equos regitis, illi ab equis
 reguntur: Vos nobiles in bellum ducitis,
 illi ſeruos, aut artifices cogunt. Veſtri mi-
 lites nati atq; nutriti in armis ſunt, illi co-
 pias ſuas exceptis quindecim millibus pu-
 gnatorum, quos expeditos habent, ex a-
 gris atq; officinis petunt. Vobis flectere
 ludos, equos, & rēdere ſpicula cornu: Vos
 omne eum furore territis: ueſtra iuuentus
 Torneamentis intenta eſt, aut quatit oppi-
 da bello: nec tarda ſenectus ueſtras uires
 debilitat, mutatq; uigorem: Canitiem ga-
 lea præmitis, ſemperq; recentes bellorum
 habere cauſas cupitis, & uiuere in armis
 Illis pictæ croco & fulgenti miricæ ueſtes
 deſidięq; cordi ſunt: Sūma uoluntas eſt in-
 dulgere

dulgere Choreis. Solus Mahometus, & quos dixi, quindecim millia expediti sunt, quos sonus delectat armorum, & animus in bella paratus exhibet audaces. Cæteros inexpertos, timidos, effrænatos nullius præcipientis iudicetis. Quod si manus cum illis conferatis, nihil est, quod de uictoria dubitetis. Si modo quā gesturi estis pro Deo pugnam, aduersus Deum non conuertatis mala mente procedentes. Cum ergo maiores uestri, principes, omnes uicinos ac longè positos populos armorum gloria superauerint, cum timentes ipsi nullos omnibus terrori fuerint, cum uos ipsi nihilo minores uestris progenitoribus sitis, cum omnibus his rebus abūderis, quas bello necessarias putant, cum uobis fortissimi milites, peritissimi duces, ac satis fortunati sint, cum Deum in causa sua propitiū sperare par sit, cum uestri hostes longè inferiores nobis existant, non est, cur tam honestū tamque utile bellum pro Deo uestro gerendum, detrectare quoquo modo debeat. Dicat hinc fortasse quispiam: Rem non esse cum Turcis tantum, sed cum Tartaris simul, & Saracenis, cumque omnibus gentibus, quas illi subiectas habent. Huic ergo contra inсто, nec ego uos soli Teutones, inquam, pugnabitis: ex Italia, ex Gallia, ex

spania multi concurrent, nec Vngari de-
erunt, nec Bohemi fortissimæ gentes. Ra-
stiani, Bulgari, omnes Illyrienses, omnes
Græci sumpta occasione, consurgent. Vi-
cini quoq; in Asia dabunt manus. Nolite
existimare principes, ita omnem Asiā Ma-
hometo parere, ut non multi sint Christo
seruientes, multi in Cilicia, Bythinia, Cap-
padocia, Ponto, Syria, Christiani sunt, quā-
uis iugo seruitutis oppressi. Hyberi, qui &
Georgiani uocantur, Trapezuntij, Arme-
ni, Christum colunt, nec cunctabuntur ar-
ma sumere, si uos uiderint audentes. Vene-
ti quoq; & Ianuenses potentes populi, quā-
uis pacem cum Turcis habent, partes ta-
men uestras classibus adiuuabunt. Coacti
nanque, ne ciuitates orientis admitterent
pacem facere." At quod homines inuiti, ac
necessario faciunt, neq; diu, neq; diligenter
facere possunt. Veneti certè fidem Impera-
tori dedere, facturos se, quod deceat Chri-
stianos, si bellum communi fidelium con-
silio contra Turcos decernatur. Ego, etsi
certè scio, procures, uobis arma sumentib.
ex tota Christianitate affutura præsidia,
nihilominus & illis domi manentibus, huic
bello solam Germaniā sufficere non dubi-
tauerim. Scio enim Gothfredum, qui fuit
Lotharinge dux, cum solis Transrhenanis
Teu-

286 ORAT. DE CONSTANT. CLADE,
Teutonibus & aliquibus Gallicis, paucis
Italīs, Vngariam percussisse, Græciam pe-
netrasse, Hellespontum transisse, Asiā per-
measse, Hierosolymam ex potestate fide-
lium uendicasse, uictis, ac prostratis omni-
bus, quæ occurrerent in medio gentibus,
quamuis & Turci, & Saraceni numerosi
resistere conarentur. In eius exercitu ducē-
ta millia pugnatorum fuisse traduntur, at-
que multo maiores copias sola Germania
cogere potest. Sed dicitis, ut existimo, quo
modo foris bellum geremus, qui domi cō-
tendimus? nec portio est Germaniæ ulla
quieta: Sit pax intus, non recusabimus ex-
trā bellare: Prius Turci Rhenum attingat,
quā lites omnes extirpentur. Idcirco sa-
pientes illi, qui Ratisponæ fuerunt, indi-
cendas in tota Germania quinquennialis
inducias putauerunt, id nunc explendum
est. Omnes qui contendunt imperij prin-
cipes, aut uasalli, aut subditi sunt, nisi Cæsa-
ris mandata custodiant, fidem frangunt,
honorem maculant, rem publicam lædūt,
sibi ipsi nocēt. Quod ego de rāta nobilita-
te minimē putauerim. Nam quis erit a-
deo durus, adeo obstinatus bonis, adeo ad-
uersus moribus, ut Treugas pro commu-
ni Christianorum salute indictas præsu-
mat? Est hic legatus Apostolicus, qui cen-
suras

furas ecclesiasticas interponet. Legati Cæ-
 saris imperiale bannum, & alias poenas ad-
 diment. Præh Germani nobiles, gens
 bellicosa, gens alti cordis, an modò in tan-
 ta & uestra, & omnium Christianorum ne-
 cessitate deficietis? eritis ne adeò incauti,
 adeò cæci, ut ranæ murisque fabulam in vo-
 bis impleri sinatis? qui dum inuicem se
 morderent, præda milui fuere. Nonne
 cernitis, dum simul contenditis, uenien-
 tem Turcum, & omnia rapientem, quæ
 uos litigare compellunt? Expellite prius
 communera hostem, tum si pacem tenere
 nequitis de terra, de dominio, de cæteris
 bonis pugnare, quæ non Turcis, sed ue-
 stris filiis relinquere ualeatis. Equidem, si
 has inducias amplectemini principes, non
 est mihi dubium, quin ualidissimum, &
 copiosum exercitum comparare possitis,
 quo educto pacem, in Alemannia necessa-
 riò relinquetis: latrones enim & raptores
 omnes exhibunt, agricolæ & artifices domi
 manebunt, paratū genus hominum, quem-
 admodum tēpore coronandi Cæsaris eue-
 nisse constat, cum ille copias aduersus Sa-
 racenos & Turcos eduxit. Et fortasse
 hec una est pacandæ Germaniæ uia, nescio
 an uos aliam habeatis. Sed dicitis, quid
 cum Prutenis agemus? qui rebellātes suis
 domi-

288 ORAT. DE CONSTAN. CLADE
dominis relicta religione Teutonica, ad
magnum regem Poloniæ deficerent. Tria
hæc remedia sunt, duo dicam, tertium in
aliud tempus retinebo. Aut seruentur hic
induciæ, sicut in cæteris Germaniæ litibus,
aut si hoc durum religioni uideatur, sinite
fratres religiosos cum Saxonibus, Bohe-
mis, & alijs quos possunt allicere, suam pro-
uinciã uendicare. Neque enim propte-
reã uester exercitus magnoperè impedi-
tur. Nam, et imperante Conrado, de quo
paulò antè dixi, cùm tertius Eugenius Ro-
manus pōtifex Christianos excitaret, pro
tutela terræ sanctæ, quam Saraceni euertere
conabantur, Pruteni cum cæteris ulte-
rioribus idola colebant, ac crebris excur-
sionibus, nunc Saxoniam, nunc alios uici-
nos Christi cultores infestabant. Conra-
dus autem dimissis Saxonibus, aut cæte-
ris uicinis, qui domi cum Prutenis, ac re-
liquis Barbaris decertarent, ipse cum Rhe-
nensibus, Sueuis, Franconibus, Bauaris,
Hierosolymam penetrauit. Idem & nunc
uobis agere licet. Ceterum, quia nonnul-
los esse audio, qui Mahometum deinceps
quieturum existimant, neq; , ut ego dico,
tantoperè festinādum cessent, referabo uo-
bis aliqua de consuetudine & natura hu-
ius hominis, quæ mihi per eos nota sunt;
qui

q̄ secū aliquandiu cōseruati fuēre, ut quid
 sperandum, quid uē timendum sit, cō cer-
 tius habeatis. Est autem Mahometus ado-
 lescens, annos natus quatuor, & uiginti, a-
 nimo truci, & gloriæ cupido, robusto cor-
 pore, ac laboris patiente, neq; uino, neque
 cœnis indiget, & quamuis more gentis li-
 bidinosus, non tamen inter uxores langue-
 scit: choreas fugitat, unguenta deuitat, rā-
 rō induitur mollibus, non cantu, non sono
 delinitur: non canes alit, non aues nutrit,
 una ei uoluptas est arma tractare. Honorat
 milites, equos amat, naues, curros, machi-
 nas bellicas, formosis mulieribus præfert.
 Et quāuis est natura Barbarus, abhorretq;
 literas, gesta tamē maiorum cupide audit,
 ac Iulium Cæsarem, & Alexandrum Ma-
 gnum omnibus anteponit, quorum illu-
 stria facta superare posse confidit, atq; con-
 tendit: nec se minus aptum ad subigendū
 orbem dicit, quā illi fuerūt, cum sua sine
 longē maiora principia, quā illorū refe-
 rantur. Et quoniam falso Prophetæ suo Ma-
 cho, ex quo Constantino subiecit, non du-
 bitat, quin ad Romanos submittere possit
 Barbara temeritate, & Asiana superbia ple-
 nus. Hic est, uester hostis, p̄ceres, existima-
 tote nunc, an talem naturam quiescere sit
 uerisimile. Sed quid coniecturis, aut argu-

T mentis

290 ORAT. DE CONSTANT. CLADE,
mentis in rebus utimur manifestis: Nōne
hic uicta Constantinopoli, mox Perā dele-
uit, propinquas ciuitates oppressit. Cicla-
des insulas maris Aegēi, magna ex parte di-
ripuit: Disporū ex Rostia pepulit: et quā-
uis essent cum Vngaris induciæ, eorum ta-
men fines ingressus, nōnullos agros depo-
pulus est. Ecce pacem Turcorum opti-
mi principes. Ecce quietem, quā sperare
potestis: Nolite confidere, nolite differre.
Cōsulite uobis ipsis, & utilitati, libertatiq;
uestræ, dum tempus habetis. Causa belli
ut intelligitis, & iusta est, & necessaria, &
maxima: uobis ad pugnam omnia quā
Turcis meliora supersunt. Orat uos Cēsar
ne Christianæ Reipublicæ, ne uobis ipsis
hoc tempore desitis, sed quemadmodum
Ratisbonæ condictum est, quos potestis
milites, equos, arma, currus, instrumēta bel-
lica cōmeatus præparatis. Nā & ipse, quæ
sunt in sua potestate, ad hoc opus omnia
promittit, quæcūq; sibi, ut Imperatori Ro-
manorū, ut Austriæ duci, ut religioso prin-
cipi, ut homini Christiano incumbūt exe-
qui, præstō est, & ualens: tantum uos prin-
cipes in hoc loco de bello gerendo cōcor-
des sitis. Nam si unquam pugnandi tem-
pus fuit, profectō nunc est, quando non so-
lum honor, & status uester, sed ipsa libertas
uestra,

uestra, ipsa fides, ipsa uita in dubio ponitur. Neque enim si Tùrcos progredi ad uos finitis, quærèdum erit, in quo statu, in qua fide uiuere, sed uiuere debeatis. Memèntote patrum uestrorum generosi proceres, pònite ante oculos illustria facta maiorù, recollite quoties progenitores uestri cù magnis exercitibus Alpes Italiæ tràssière. Alphonsum Longobardorù regem, Stephano Papæ molestum Pipinus coërcuit. Desideriù eius prouinciæ regē, Hadriano insultantem Carolus magnus còpescuit. Romanos formoso Pontifici rebelles Arnolphus edomuit. Berengarium, qui se regem Italiæ iactitabat, uocatu Ioannis Papæ Ottono primus magno bello contriuit. Referrè quidem grauius fuerit, quoties uestri antecessores pro Romana Ecclesia, pro fide catholica, pro salute còmuni decertauerunt. Illi quidem dū parato, & forti animo Christianam religionem tuerentur, Romanum Imperium ad se traxère. Videte nunc, què uobis ànimus suscipiendum esse putetis. Patres uestri pro suis non dicam ciuibus, sed agricolis paulò contumeliosius tractatis sæpè bella gesserūt, uos uno Imperatore cù tota Græciæ nobilitate crudelissime necato, non putabitis esse pugnandum. Illi frequenter suis ministris parum referens

ter compellatis, non dubitarunt arma recipere: uos Deo uestro probroſe cōtemp̄to non armabimini? Illi pro amplectendis Chriſtianorum finibus, duriffimis ſe prælijs commiſerunt: uos pro tuenda religione, fidēq; ueſtra recusabitis arma capeſcere? Non eſt de rebus leuioribus hoc beſſiꝝ, pro patria, pro liberis, pro uxoribus, pro ſocijs, pro libertate, pro uita, pro fide, pro religione, pro ſanctis martyribus, pro magnis Apoſtolis, pro glorioſa matre Dei aduocata noſtra regina cœli Maria, pro filio Dei, pro redēptore, pro ſaluatore, pro maximo, & certiſſimo Deo ueſtro, pro ſpīitu ſancto directore, pro patre æterno, pro diuiniffima trinitate, quā ſpurcib. ille Mahometus perſequitur, committendum eſt prælium? Cogitate principes, quò redacta eſt Chriſtiana religio, quātum in Oriente, quantum in meridie diminuta eſt noſtra fides? Sumite alta corda: induite fortes animos, defendite matrem ueſtram Eccleſiā, quos Chriſto regnauerit. Accingimini gladio ſupra ſcēpora ueſtra potentiſſimi: occurrите inimicis ueſtris. Nolite eſſe ultimi, quos Imperij dignas iubet exire priores. Carolus Rex Francorum, & nobiliſſimus, & potentiſſimus, pugnaturum ſe dicit, ſi uos amemini. Quæ ſit mens inclyti Ladis-

lai Regis Vngariæ, & Bohemiæ, ex suis oratoribus audietis. Regis Daciæ, Suetiæ, ac Nortuuegiæ literas habemus, quæ mentem illius optimam exponunt. Alphonsus Rex Arragonum, & Sicilię nostri seculi clarissimum fidus, etiam silentibus cæteris hoc magnificum bellum, hanc gloriosam expeditionem pro Christi nomine ultrò suscepturum se pollicetur. Philippus Burgundiæ dux, non minus animo quam sanguine clarus, potentatu ac dominatu par magnis regibus, non modò se iturum ad hæc bellum promittit, sed alios quoque, ut se accingant magnopere adhortatur. Intueamini hos duos Principes, Alphōsum, & Philippum, maximos dominos, terra, marique potentes, ambo etate profecti sunt, ambo sexagesimum annum transiēre: Ambo tamen certamini sese offerunt, neque in proprijs personis pro Deo suo pugnare recusant. Quid uos faciatis electissimi principes, quibus ætas florida est? quibus ebullit sanguis? quibus Martius labor iocundus, quidam ludus uideri debet? En milites, en duces, en robustissimi iuvenes, finitis ne senibus maiorē quàm uobis animum esse? dormietis ne domi, cū illi foris militent? marcebitis ne ocio, dum illi in negotio uigent? Minime de uobis talia suspicor, dege-

294 ORAT. DE CONSTANT. CLADE
neres animos timor arguit. Vos autē ere-
cto animo alacres intueor: Incipio bene
sperare: Sentio iam titillare pectora uestra
ac flagrare amore bellandi. Nec miror uos
ætate militiæ sectatores huius belli cupi-
dos esse. Nam & ego ipse quamuis senio
grauis, quamuis Ecclesiæ deditus, incēdor
& æstuo nimio feruore talis uisendæ pu-
gnæ. Veteribus illis, ex quibus uobis ori-
go est, principes cum essent adhuc gētiles,
nullum fuit graue bellum, quod pro patria
suscepissent, nullam illi mortem miseram
putauere, quæ p̄ Republica subiretur. Sed
quæ Respublica maior, aut melior, quā
nostra Christiana? quæ patria dulcior, aut
nobilior, quā nostra illa cœlestis, ad quā
cuncti aspiramus formosa Hierusalem? Illi
cum pro patria morerentur, tamen maxi-
mè exaltabant. Nos cum morimur, tum si-
nimus exilium: tum patriam ingredimur.
O' felix mors, quæ uitam premit tēporalē,
concedit eternam. O' faustum, ac desidera-
bile bellum, in quo si uincis, in terra, si ue-
rò uinceris, in cœlo triumphas. Quid'ni er-
gò ardenti pugnemus animo, quibus tan-
ta promittuntur emolumenta. Ecce domi-
nus noster sanctissimus Christianorū sum-
mus pater Nicolaus Papa quintus, ouium
Christi pastor Romanorum Pontifex, suc-
cessor

cessor beati Petri, Christi Dei nostri uicarius, omnibus qui hanc expeditionē sequētur delicta remittit, culpas abluit, ueniam præbet, cœlum p̄mittit. Nec de promisso est dubium, quando is est, qui habet potestatem ligandi, ac soluendi, qui locum illius tenet, cui datę sunt clauēs regni cœlorū. Ecce nunc cœli aperti sunt, ecce nūc iter in patriam, ecce scalam, qua super omnes planetarum orbēs scandere ualeatis, atq; ad ipsam galaxiam peruenire, quæ nos ad regiā magni Dei recto tramite ducat. Quod si omnibus, ut inquit Orator, qui patriam dilexerint, iuuerint, defenderint, certū est in cœlo esse diffinitum locum, in quo beato æuo æterno fruantur, quid de uobis putandum est, principes, nō qui pro terrena, sed p̄ cœlesti patria pugnaturi estis? Quid dicam? Multa dicere possum, sed hoc tempore Apostoli Pauli doctoris gentiū uerba commemorasse satis erit? Quia neq; oculus uidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit, quæ promisit dominus diligentibus se: quales uos futuros esse Germani nobiles, nemo dubitauerit, si hoc bellum, ut Imperator admonet, Papa petit, Christus iubet, pro diuino honore atq; amore suscipietis.

296 ORAT. DE CONSTAN. CLADE
HORTATUR ETIAM
AENEAS SYLVIVS PAPAM
VT CHRISTIANOS CONTRA TUR-
cos defendat, & innotescit, quæ præ manibus sunt
inter Vngaros, & Australes.

Eatissime Pater, & Clemētissime domine, post deuota pedū oscula beatorum, & humilem mei recommendationem: Scripleram nuper S. uestræ de perditione Constantinopolis. Deinde noua hīc fuerunt, quæ ciuitatem illam adhūc per Christianos teneri dicebat, id mīhi ad tempus consolationi fuit. Sed nūnc inuenio primum nuncium nimis uerum fuisse. Quibus ex rebus, etsi mīhi aliter non conuenit de tanta re loqui, tamen ut Christianus tacere non possum, Multa cum Cæsare de hac calamitate Reipublicæ Christianę sum locutus. Inuenio mentem eius bonam, sed impossibile est, præclarè agere eum, cui desunt facultates. Quod si uestra sanctitas, cui principes atque scultant, ad hoc nauarit operas, non est mīhi dubiū, quin furor Turcorum comprimi possit, & Christiano populo bene consuli. Tanquam igitur uermiculus scripsi nuper, & modò scribo, uti ad rem hanc uestra pietas uiriliter assura-

gata

gat:oro uelít, & toto pectore negocium fidei suscipiat, scribatq; Cæsari suū propositum, qui profectò uolens est, & Apostolica mandata totis conatibus exequetur, quē admodū ex suis literis cognosceris. De reb. harum partiū hæc referre possum. Vngari ad festū S. Bartholomæi proximū conuentum habituri sunt apud Posonium cū rege suo. Ibi tria dicuntur agēda. Primū danda est opera, ut pax cū Cæsare tractata ratificetur, ad id Australes cupientissimi sunt: Comes Ciliciæ alium animum habet. Plus tamen ualituri, quā mali creditur. Secundum est, ut Axamit ex Vngaria eliminari possit, qui multas strages Vngaris dedit. Ferturq; iā ad 13000 hominū in armis habere, & ad eos iam confugisse Gistram, nonnulli tradunt, sed hoc nondū certū est, quāuis recessisse eū mali animi à rege Ladislao cōfiter. Tertiū est, ut de facto Turcorū consiliū capiatur. Hæc de Vngaris. De Austria hæc sunt. Veniunt nunc ad sanctitatem uestrā legati regis, dicuntur acturi de cēsuris, & de Ecclesia Patauiensī. De hoc ultimo scit uestra pietas, quid Cæsari pmissum sit. Durū est offendere tantū principē, & ecclesiam semper uacare fortasse durius. Nescio quid dicam: uestra sanctitas meliorē partē eliger. Aiunt aliqui legatos, illos etiam de

compactatis Bohemorum cum uestra sanctitate acturos. Nam rex illa Bohemis promissus fertur. Male, ut intelligo, res apud Bohemos se habent, quando hæretici dominantur. Comes Cilicię parū de fide curat. Rex puer tantū cupit quantū sapit. Nunc apud Vratyslaum inter regē Polonię & Alberti filiam, matrimonium tractatur, crediturq; iam conclusum. Hæc habui, quę modò pietati uestrę scriberem. Cōmendo me pedibus uestrę S. quā diuina pietas diu sospitem nobis præbeat. Ex Gręcio Stiria, die 11. Augusti, Anno quo supra.

CONSTANTINOPOLITANA

clades ueridicè refertur.

R Euerendissime in Christo pater, & domine mi colēdissime, post humilem recommendationē. Dedi nuper dignationi uestrę literas, per quas aiebam noua hūc delata esse, quę calamitatem Constantinopolitanam der egarent. Ita equidē factum est: Nam de Venetijs illa una letitia uenit. Sed nūc ex pluribus locis habemus nimis uerum fuisse primum nuncium. Nā & Constantinopolis capta, per Turcos in seruitutem redacta est, hominum magna cædes facta, animæ multæ abductę sunt, & alia pleracq; loca occupata. Quib. ex rebus

uerifi-

uerisimile est superbum & crudelem hostē
 non quieturum, neq; per ignauia & socor-
 diam, tantam uictoriam neglecturum. In-
 cumbit ergo Apostolico culmini, de tanti
 periculū auersione cogitare, admonere prin-
 cipes, ac populos, instare, uigilare, festina-
 re, nihil omittere ex his, quę ad Reipublicę
 salutem pertineant. Ad quam rem, licet sa-
 crum orbis senatum ardentem non ambi-
 gam, tamen dignationem uestram pro ue-
 teri seruitute mea his paucis onerare prę-
 sumpsi, quibus me, ueluti Christianum
 de talibus nouitatibus anxium esse, catho-
 licę religioni timere, & prouisionem opta-
 re significarem. Neq; alia super hoc modo
 de rebus Bohemicis aliqua nuper digna-
 tionē uestre significauī: Si per occupatio-
 nes uestras licet, cupio, responsum habere.
 Meq; uestre P. reuerēdissimę, quod ad pos-
 sum, facio commendatum, quacunq; in re
 possum, illi seruiturum. Ex Gręcio Styrię,
 die 11. Augusti, Anno millesimo,
 quadringentesimo, quinquā-
 gesimo tertio.

B A.

300 EXHORTATIO DE SVSCIPIEN.
BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE, THE-
OLOGIOBIVRGATIO, CVM EXHOR-
tatione ad capienda arma contra infi-
deles, ad potentatus Chri-
stianos.

O Malè consultæ gentes, cognomine tantum
Christigenæ, scelerum altrices, fraudumq; ma-
gistræ.

Oblitæ commune bonum, fremit undiq; Mauors
Et coniurati reges Orientis & Austri
Ac Boreæ contra uestrum regemq; Deumq; :
Et uos arma magis tentare domestica uultis
Bacchariq; intra uestros sine fine penates.
O Christi concussa domus: iam plurima in isto
Secula agis Barathro: taliq; absorpta cloaca.
Fronte tenus: traxisti istis in sordibus annos.
Quod meminisse pudor: fato uicina senectæ est.
In foribus quando sanctè nisi uiuitur ætas
Vltima: quando iter melius uestigia uertes?
Iam tibi radicem subito incisura securis
Imminet: & quasi sis nunquam peritura uoluntas
In sceleris te sorde tui: secunda pericli.
Prima ætas alijs solet immaturior esse,
Circumspecta graues sequitur prudentia canos.
At te cui sapiens fuit, & cordata iuuentus:
Nunc tenet improbitas alieno immanior æuo.

Ergo

Ergo tibi est potior priuata iniuria, quàm res
 Publica: Romani qui nesciuerē tonantem
 Fabricij, Curijq; senes, Fabij, atq; Catones.
 Sanctius antiquis uitam instituere diebus
 Plus nimirum illis animi scintilla reluxit:
 Quam tibi ab aeterno radians ab hyperione fulgor?
 Perge. Subi tenebras semper magis irreuerenter
 Infrumulo animo semper magis indue noctem
 Tartaream, tibi sit priuata iniuria maior
 Quam Deus, & pietas. & defendenda cruore
 Religio. Demens priuata iniuria si qua est,
 Dissimulanda magis fuerat, Christiq; fugandum
 Dedecus, & fidei arcendam commune periculum
 Quinq; sacras habuit sedes Deus. Antiochenam
 Cui primum insedit, fuerat, qui nauita pastor
 Traitiam, & Solymam, Nili super ostia quartam
 Ad Tyberim, patris Iani sub uertice quintam
 Quatuor oppressæ dudum cecidere tumultu
 Barbarico. Tiberina manet, sed tabida multis
 Vlceribus, sanie ex imis fusa usq; medullis
 Imperium triplex habuit, trans Bosphoron unum.
 Versus, hyperboreum frigus, contra Arctophylacem
 Per Thraces aliud, per Cycladas, & per Achaos
 Ac Romæ, unde alijs genus est, duo prima ruinam
 Passa iacent. Quod adhuc superest, sine uiribus ægrum
 Vix gressum proferre potest, uix sustinet artus
 Lora tamen nunc Caesar habet dignissimus orbis
 Imperio, ut fama est, & priscam ingentibus implet
 Maiestatem animis. Incuria temporis acti

infrumulo, s.
 insipienti, Ro-
 muloq; ut quidā
 interpretatur,
 uel ut aliq; in-
 uerecundo &
 irreuerenti, ut
 à fronte dedu-
 catur, quæ est
 sedes uerecun-
 diæ. Vtitur hac
 dictione Hiero-
 nymus Ecclesi-
 cap. 23.

Quæ

Quæ decoxit opes hausit quæ funditus obstat
 Nec decus antiquum Romanæq; regna reformet
 Si tamen ex alto Deus ut speramus Olympo
 Aspirarit. uti uates cecinere: futurum est
 Ut maturet opus, quod nomina Caesaris æquet:
 Quod faciat tinnire aures Orientis & Ausiri
 Ac Boreæ, quod Mæotis tremat atq; Propontis
 Diui omnes, diuæq; Deum pulsate precando
 adsit: & auxilium tam grandibus influat ausis
 Ac nostris faciat regnis mentem omnibus unam
 O memores cæli reges: populiq; patresq;
 Quæ sua commisit cælestis ouilia pastor
 Sic finitis Christo illudis: toleratis equorum
 In stabulum delubra dari: uiolata potestis
 Tempia pati seruire Syro, seruire Sabæo
 Cappadoci: Armenio: Cilici: Phrygiq; colono
 Regna tot excidium passa & tot casa uirorum
 Millia: tot canibus proiecta cadauera feris
 Regni animo imbelles, & multa relinquitis. O me,
 O me infelicem: cui cernere fata dederunt
 Hoc scelus, usq; adeo indignum: quod nulla piabunt
 Tempora quod nulli poterunt extinguere luctus
 . lenti thalami dehonestati flet nubilis ætas
 . incestata palam flet dedecorata per aras
 Virginitas sacrata Deo. flet damna pudoris
 it uiduæ. Natura mares muliebria passos
 Conquiritur, nihil illæ sam scelerata reliquit
 Barbaries: & nemo istos ulciscitur ausus?
 Quid pater omnipotens istis mihi contigit annis

Prodire

Prodire in lucem: & tam horrendos cernere casus?
 Sub Decio cædi melius fuit, atq; cruorem
 Fundere: quam scelerum scoria hac sordescere tanta,
 Quam uereor ne uera canant, qui sidera & ignes
 Aethereos memorant hac tempestate minaci
 Finibus excidium nostris, fremitumq; per omnem
 Europam: & multo stagnantia sanguine bella.
 Si scelus hoc nostrum non posceret irrita uatum
 Auspicia & uanas ausim promittere sortes.
 Improbitas morum, & peccandi extrema libido
 Me efficiunt maiore metu, quàm Iupiter & Mars,
 Saturnusq; grauem meditant mortalibus iram
 Grande nefas: quo templa etiam atq; altaria sordent
 Supplicium triste, insolitum, importabile nobis
 Parturit: inferne feriunt noua fœdera Manes.
 Sydera coniurant, totusq; armatur Olympus.
 Est tamen ad ueniam semper uia: Numina mutant
 In pacem (quoties culpæ nos pœnitet) iram
 Influxus tunc astra malos: tunc tartara frenant
 Quanquam inuito: aditum graue caruleumq; uenenum
 Flectite mortales retrò uestigia: dum lis
 Pendet: & excussit nondum sententia fulmen.
 Neue crumpentem cælo expectate procellam.
 O Christi regale genus, cui debita regna
 Aequoris & terræ, uideri ut sine uindice causa
 Indefensa Dei dudum tua postulet armat

AD

304 EXHORTATIO DE SVSCIPIEN.
AD PONTIFICEM
Maximum.

*Surge age, tu inprimis animum Romane sacerdos
Pontificum princeps, Christi omnipotentis imago
Viua, Dei sortita uites, terra, equore, & Orto,
Huc appelle tuum: populos in bella ciere.
Quicquid habet armorū, & opum nostra omnia regna
In fidei communem hostem te cogere oportet.
Incipe, & exemplo ueniant in fœdera reges
Sancta tuo: Tu nanq; pater, tu prima potestas.
Tu Magneta tenes. Tu clauum in puppe gubernas:
Intestina odia, atq; inhis impacta medullis
Dissidia extirpare doce, & compeſcere fluctus
Irarum, dominari animis, cœlumq; uereri .
Te quasi Titanem stellis infundere lumen,
Terrarum radijs lustrare tepentibus orbem.
Et dare uim plantis, sopitaq; semina rerum
Inuitare: nouas animando excudere fruges
Te decet, & regum tepefacta accendere corda.*

AD IMPERATOREM.

*Et tu bellipotens Romani Caesaris hæres
Quem sequitur magnis dominans Alemannia campis
Ah miseris fer opem rebus: tibi supplicat orbis
Totus: & oppressæ gentes: reminiscere quanto
Maiores splendore tui tenuere Latinum
Imperium: quanta cum maiestate sedebant
Illo in sublimi solio: cui purpura regum*

Subdita

Subdita Contemplare quibus successeris, orbem
 Terrarum ditione tui tenuere parentes:
 Tu super arma sedes: Mars & bellona ministri
 Sunt tibi: Tu debes gentes frenare superbas.
 Exi in bella igitur: neu ce de laboribus ullis
 Est meritò tuus hic sudor. Tu luna sub alio
 Sole means: solem acceptum per nubila noctis
 Telluri rursum infundens: regnare tenebras
 Obscurumq; Chaos prohibens. Duo maxima mundi
 Lumina terreni duo uos. Sunt sydera reges
 Atq; potentatus: querum uigilantia rerum
 Influit in partes: uobis cura omnia circum.
 Te Caesar meminisse decet, quam misifica dudum
 Te regnante Deus tua per Germanica regna
 Signa dedit: uidere urbes descendere cælo
 Ac membris hæere hominum formata repente
 Instrumenta: quibus mortem superum, atq; hominum rex
 Pertulit: ut flagrantem animis spoliaret Auernum
 Nec tibi res audita: tuæ hæc miracula crebrò
 Conspexere acies: totis Germania campis
 Horrifico concussa metu, suspitibus & alios
 Cum lachrymis traxit gemitus: cum cerneret artus
 Spontè notis inscribi istis: ac monstra uideri.
 Talia membratim cælo delapsa sereno
 (Sic etiam primus Caesar Germanicus olim
 Vidit Otho plueri ex astris horrenda cruentas
 Signa cruces: gelidiq; immensum marmoris orbem
 Nimbosis agitatum austris. & grandinis atro
 Turbine: fulgetris crebros iaculantibus ignes.
 Hæc tam mira tuis cælum portenta diebus

Non frustra ostendisse reor, neq; uana putare
 Possumus hæc ostenta: Deus quæ effingere solus
 Non natura potest. Alij profagia uates
 Dent meliora mihi: Mea quod mens augurat hoc est.
 Insolitæ rerum effigies, quas non color unus
 Finxerat, ad mentem reuocant, nec te finit esse
 Immemorem Cæsar Christi clementia, quantum
 Ipse tibi, & cunctis studuit mortalibus olim
 Supplicio affectus, tam iniusto, & turpi, & acerbo.
 Et quantum conari opus est contra impia regna
 Quæ Christo parere negant Thracumq; Arabumq;.
 Certa igitur magni pro maiestate tonantis.
 Quod si belligeras metuis tibi defore gentes,
 Aspice quam ualidis Mauors tibi militet armis.
 Gens fera contemptrix animæ, consuetæ per Alpes
 Figere apros: certare ursis: niue candida semper
 Pter iuga ueloces cursus præuerrere ceruos
 Heluetij tibi dura accuunt uenabula & enses.
 Iam Burgundus equum dorso Cataphraclus in alto
 Splendicat: ingentemq; super femur erigit hastam
 Aspice ut Isteuones rapido gens proxima Rheno
 Strenuè in arma uolent: t ardat mora nulla Bathauios
 Qui cinguntur aquis: retinet mora nulla Sicambros
 Quid memorè Catthos? quid Rhetia castra? quid arma
 Noricas: Vindelicæ quid fortia pectora gentis?
 Quid Frisias Caucasq; domus: & inertia arantes
 Littora Charuscos: nec uos gens ultima Cymbri
 Segnities damnat: latum uas fama per orbem
 Prædicat altanimos Vos explantare Latinam
 Rem memorant ausos, belloq; incessere Romam

*Huc geminas attolle acies. Amplissima cerne
Regna Sueuorum, quæ Vistula claudit: & ingens
Oceanus: uada Danubij: confinia gentes
Tot complexa, sinu immensa excurrentia longè
Hinc tue tot populi ueniunt ad signa, tot urbes
Quot censere labor, quot commemorare molestum.
Hinc Emunduri quos præterlabitur Albis.
Hinc uenit excreescens in grandia corpora Guto.
Adde sub Arcturo positos, gelidâq; sub urfa
Elmeones, Quados, toruoq; & Saxones ore.
Semnones his adiunge quibus pro legibus arma,
Ecce quot ardentes tibi Marcomana iuuentus
Expedit ad solem ferro radiante maniplos
Ad tua Basternæ properant uexilla secures
Aspice sublatas uirides splendere per agros.
Omnibus his durati auris Borealibus, artus,
Atq; pares animi membris crudi atq; feroces.
Festinant Daci atq; Dahæ, gens aspera culiu,
Asperior uictu, pugnaci asperrima dextra.
Ecce sagittiferos Auarinas ecce Carinos
Quis furor armauit? iamdudum in bella coacti
In te coniungunt oculos si lumina nutu
Moueris exiguo, ueruent in bella Croati
Coruiniq; genus, si uera est fama Valachi,
Et quicquid longus populorum interfuit Ister.*

AD REGEM PAN-
noniæ.

*Pannonij inprimis, quibus est fatale cruorem
Spargere Thraicium, Rhodopæaq; fundere castra;
Gens Turcis infesta, manus auidissima semper*

Conſerere, & bellis inſignem extendere famam,
 Poſtquam traiecto genus id tam immane profundo
 Byzanti uſtauit opes, uexilla repente
 Pannonij Regis cælo erexere, nec unquam
 Thracijs fui terga oſtendere, ſed ora
 Ignæa, & ardentes gladios, haſtasq; trabales
 Sic perlufira decem pugnatum ingentibus auſis,
 Deſenſiq; lares patrij, & conſinia. pulſis
 Hoſtibus Euxini procul uſq; ad littora ponti
 Uſq; ad perpetuis ſquallentem nubibus Aemum.
 Nec plus ulla tulit pro religione laborum
 Natio nec claret maioribus ulla triumphis.
 Iſter adhuc meminit, meminit diſfuſa per omnes
 Europæ populos, & adhuc Eccleſia magnis
 Laudibus extollit pugnae memorabilis illud
 Excidium; quod longè Aſiam perterruit omnem.
 Tu Domine ſuperũm ſonuere in turribus altis
 Timula per uicos, ac per caſtella, per urbes
 Aera ſub ardenti cum lux altiffima i hæbo eſt.
 Hos adhibe tibi ductores, belliq; Magiſtros,
 Qui meminerẽ locos, turbaq; Othomannidos actum.
 His opus hortatu (gens eſt tam ſtrenua) nullo eſt.
 Et quia ſemper habent hoſtem ad conſinia: ſemper
 Aere micant, nunquam imbelles, & tota ſub armis
 Inter equos, inter lituos traducitur ætas.
 Hic dextra non lingua opus eſt Hac Rhetore cauſa
 Non eget, aſt equit im turmus & milite forti.
 Res animus: ferro: flammis: & fulgure agenda eſt.
 Quod trepides nihil eſt tecum Deus ibi in hoſtem
 Per maria & terras quacunq; leuaueris alie

Sanctum

*Sanctum insigne crucis: griphemq; aquilamq; birosirene
Ne dubita: in bellum hoc totus tecum ibit Olympus.*

AD FRANCORVM REGEM.

*Tu quoq; Gallorum princeps Ludouice memento
Hoc opere in tanto tibi magnam incumbere molem.
Tu patresq; tui: postquam Franconia regnum
Gallorum accepit: tutela æterna fuistis
Christigenum: fidei sanctæ cognomina clamant
Te tua supremum columen reminiscere quantum
Carolus ille ingens orbis decus: ille Latini
Qui primum imperij tulit in sua regna coronam:
Pro Christo inasit quondam belli aiq; laborum:
Gothfredum pone ante oculos: quem tota secuta est
Gallia in Assyrios, Arabem, Cananæq; regna,
Littora Phœnicum, ueterem Sidona, Tyrumq;
Reblata: & antiquam potuit frenare Damascum.
Transijt Euphratem Caldea per oppida uictor
Iuit Abagaricæ penetrauit mœnia Edeßæ.
Et tibi gentilis quondam Ludouicus eodem
Pulcre lassatus, nostrum genus egit ab ortu
Primus in occasum: patriasq; inuexit ad urbes.
Franci Aquitanorum, Normannerumq; furorem
Christo insultantum, bello oppressere Bohemos
Saxonas infrenes. Longobardosq; Latinis
Legibus aduersos domuere: Hispania Gallis
Proxima ferret adhuc Nomades: Apulia Graios
Semen Agarenum Trimacria: ni Deus ista
Misisset fortes contra genera impia Francos.
Regales attolle animos: si fortiuer audes:
Strenuus effuso uires si colligis auro:*

Non habitura modum surget tibi gloria, nomen
 Ibit in astra tuum, atq; Asia dominabere uicta.
 Arma, uiros: & opes, latissima regna recense:
 Vm̃q; agnosce tuam, tua magna potentia late
 Tendit ab Hispanis ad regna Tiphoides Aethnae.
 Belgæ omnes, Celtaq; ruent, Aquitania, Narbo
 Martius, Ausonia gentes nec pluribus alter
 Ibit in arma uiris, grauiorâue bella mouebit.

AD REGEM HISPANIARVM.

Te quoq; Bethygenum domitor fortissimè Maurum.
 Rex Hispanie iterum pietas sudare sub armis
 Poscit: & Euboicis infantem Carbasia uentis
 Mittere ad Argolicas uictoria classica gentes.
 Postquam bellum atrox, quod iam bis quatuor ante
 Secula susceptum à proauis, in tempora uenit
 Nostra peregisti penitusq; euulsa recessit.
 Aspera Barbaries: toto te gloria mundo
 Prædicat inuictum: trepidant tua nomina serēs:
 Te timet Arclophylax: & qui contraria torquet
 Astra polus: si terra ullis habitata colonis
 Illa potest nostri casus cognoscere mundi
 Et Deus, & quot sunt in Olympo sydera, & omnes
 Cœlituum classes (id gloria temporis æli
 Sat probat) aspirant. Viden ut duo regna donari
 Auspicijs uolucres tuis? Promittere rursum
 (Duc geminas in gyrum acies) maiora uidentur.
 Cetera prætereo perpende quid acta per austrum
 Classis: & inuenta magno ultra sidera cancri
 Insula in Oceano. Genuensi hortante columbo
 Polliceantur: iter spondent ad litora rubra;

*Ad Nabathæorum sylvas, & ad horrea Nili:
 Ad Hiericuntinos lachrymant ubi balsama colles
 Ostendunt hanc fata uiam præsagia uatum
 Attestantur: opes Asiæ, Babylonica regna
 Ad Christi reditura iugum, tibi brachia tendunt
 Te: nisi te tardat nostrarum incuria rerum:
 Te decet ad tantos conatum extendere honores.
 Ergo age, ut hanc olim referas ad sidera palmam,
 Nitere nec senio parcas, nec segnibus annis.
 Quid dignum est heroë magis, quàm magna gerentem
 Oppetere: atq; inter gesta ardua ponere uitam?
 Sunt tibi belligeræ gentes, Gallecus & Astur:
 Celtiberi genus armipotens, Balearia pubes
 Cantabor indomitus bello: ferus accola terræ
 Qui maris Oceani tenet ultima regna Britannæ
 Tarraco docta maris pugnans: Sardoa iuuentus
 Campaniq; inter Lirim, Sarnumq; habitantes,
 Daunius, & Calaber pugnax, & abusq; Truento
 Sannis agens equitum turmas trimaresq; Sicarij.
 Nam neq; sola tibi præstò est Hispania. uerum &
 Ausoniæ gentis robur tibi militat omne.
 Sors tua Mechæum genus explantare, triumphos
 Ducere de infidis, Arabumq; abolere uenenum
 Copia tanta ducum soli tibi, tanta uirorum
 Quanta superfuerit belli grauioris ad usum.
 Vtere Agellarijs, quorum tibi cognita in omni
 Pacis & armorum studio ualidissima uirtus.*

AD LVSITANIAE, SEV.

Portugalliæ regem.

Quid tibi supremis cui Lusitana sub astris.

Imperia: hos tantos nitar suadere paratus?
 Nil opus est. tu spontè uenis. tua circuit orbem
 Classis: & ignotis sulcat longinqua profundis
 Aequora transiliens nullis uada cognita nautis.
 Et iam bella geris, cunctisq; sedentibus unus
 Per maris Oceani fluctus naualia soluis.
 Primus ad Antipedum submersas aequore gentes
 Velificas adigens subter caua tartara proram
 Ferisq; nouos ritus, altae trans brachia litæ
 Quæ facit æquales noctis cum solibus umbras.
 Signa hyemis longè penetrans; contraria nostro
 Consulis astra polo: perdisq; Erymanthida flammam
 Nec tibi dux Helice, nec te Cynosura gubernat
 Hanc superi docuere uiam Nilotica ad arua:
 Ad Nabathæorum fines: ad Percidis oram.
 Hoc iter insolitum Ganges audiuit & Indus
 Terraq; longinqui priscis ignota Cathaij.
 Audiuit tremuitq; simul fatalia tandem
 Tempora, decursis metuens incumbere scelis.
 Iamq; uocant regna illa fidem. cupiuntq; doceri
 Orgia nostra. Deus cunctis ex gentibus unam
 Iam facturus iter pandit: quo iungere possit
 Ortus & occasus facili commercia nixu,
 Iam Colocutenſes gens nostro incognita mundo
 Hactenus accipiunt leges: & uiuere Christum
 Incipiunt: mercesq; nouas ad Iberica portant
 Littora: mirari quæ nec superesse putabant,
 Arua, domos, habitus cultas & moribus urbes.
 AD REGEM NAVARRAE.
 Supplicibus uotis præsentia tempora poscunt.

BELLO, CONTRA TVRCAM.

376

*Et regem Nauarra tuum: quæ diceris olim
 Sub duce Romano latronibus aucta marinis
 Nam Lycios nautas Cilicesq; per æquora fusos
 Dum temerè incurfant: prædæq; libidine merces,
 Aequorcas uiolant, captos Pompeius in oras
 Has tulit: Oceano includens ac montibus altis.
 Sed feritatem animis tandem studiumq; rapinæ
 Deposuerunt: nouis cor mite ferentibus astris.
 At curam tenuere maris Neptunia docti
 Officia: & bellis omnes naualibus apti
 Ergo acres armare uiros; armare triremes
 Suscipe & explicitis resonent tua classica signis.
 In te sancta fides: in te spes nostra recumbit.
 Vota preces: gemitus lachrymas ne sperne tuorum.*

AD REGEM ANGLIAE seu maioris Britanniae.

*Sed neq; te gelidis regnantem in fluctibus alai
 Oceanum: rex bellipotens Henrice silebo.
 Si loca terrarum spectaueris: ultima certè
 Sors tibi regnandi: sed non tamen ultima uirtus.
 Maiorum præclara docent monumenta tuorum
 Arma quid in medium proferre Britannica possint.
 Pendragon Arturi pater, Arturusq; parentis
 Clarior, ingenij uoluerunt turbine gentes
 Finitimas: Arturus enim conuersus in hostes
 Pro Christi genere infidos sua sub iuga Francos
 Noruuegiam: Dacos regna armipotencia traxit.
 Nota est Elfredi prudentia: nota per orbem*

V 5 *Edgari*

914. ORATIO DE SVSCIPIENDO

*Edgarri pietas: Eduardiq; aspera fata.
Tu quoq; quem grauida monstrarunt somnia matri
Eldescaue nouæ pulchra sub imagine Lunæ.
Inter præclaros sortiris nomina Reges.
Nunc igitur, nunc cælo iterum uictricia signa
(Res eget his armis, & bellatoribus istis)
Eleua: & accelera pugiles armare Britannos.*

AD REGEM DACIAE.

*Nec te Dacorum scepro decorate superbo
Esse decet residem: nec detreclare labores
Hoc opere in tanto: cum connumerere per omnes
Regum aulas inter fidei ualidissima nostræ
Munimenta: Tuæ quondam Mauortia gentis
Vis adeo inualuit: Genius ut tremefecerit omne
Ausonium: & prosternentem regna omnia Romam.*

AD REGES POLONIAE, Prussiae, & Russiae.

*Vos quoq; Sarmatici reges, quibus eleuat Vrsam
Parrhasio polus axe rigens firmissima Christi
Fulcra domus: & quem uastis Polonia campis
Et quem Prusiacis gens dura aquilonibus: & quem
Russia submissis genibus procliuis adorat:
Vos Thraces Mæsiq; negant deponere Martem:
Loricam exuere: & conuertere in ocia bellum:
Incola uos Istri prædatur, & incola Ponti.
Taurica gens nunquam pacata: Borysthenis ora.
Continuè incumbunt hastis, & acynaer, & arcu
Arma die, nocte arma sonant: cum Solibus æstas
Incaluit longis: & cum breuioribus horis*

Strauit

Strauit hyems crustis rapidos glacialibus amnes.
 Qui Tanais ripas, & qui Mætica circum
 Stagna habitant odijs acti capitalibus omnes:
 Alipedes saliunt in equos: rapidissima tranant
 Flumina transiliunt clausos niuium aggere montes
 Tantum animis in uos spirant crudelibus ignem:
 Concita sunt tanto irarum fera pectora fluctu.
 Nec sperare licet pacem: nec fœdera in armis
 Vna salus lex est uiolentia iudice ferro
 Lis agitur pietas illis incognita: membris
 Consona mens crudis animo cruda omnia uersat.
 Vos igitur Christo imbuti, cœlestia docti
 Sacramenta: bonos mores: concordibus omnes
 Coniurate animis contra hæc tam immania monstra.
 Nec solum arcenda est quoties confinia transiit
 Barbaries: per hyperboreos ad mortua saltus
 Aequora pellenda est: & præcipitanda sub ima.
 Tartara: ne superet generis stirps ulla nefandi
 Surgite: & infestis atrox indicite bellum
 Gentibus: hic opus est armis non uoce fateri
 Cœlituum uobis reserantem limina Christum.
 Increpat has diuina moras Clementia dudum:
 Et commissis malis queritur sua regna minis.
 Ire iubet celeris diuos: qui pectora Regum
 Sollicitent: Et in hæc etiam mea prouocat ora
 Verba monens instare dies: quibus omnia fas sit
 At uos ex Arabis traducere regna Tyrannis.
 Ponite segnitatem: ciuilia ponite bella
 Regna: potentatus: populi: concurrite in unum
 Fœdus in hoc studium cælo uos poscit ab alio

*Ille suum tanta qui cum bonitate cruorem
Pro genere humano moriens trabe fudit ab alta, &c.*

AD SENATVM VENETVM.

*O' Veneti: decus Italiae, tutela Latini
Nominis & Romæ quondam florentis Imago:
Quando sacer tanta cum maiestate Senatus
Maturabat adhuc crescente negocia regno:
Thracium tantis experti cladibus hostem
Heu nimis Odrisii cognoscitis arma Tyranni.
Euboica gentis strages: Scodrensia bella.
Et noua tempestas modò depopulata Methonem:
Naupacti grauis ille dolus, noctesq;, diesq;
Ante oculos uobis: nec adhuc obducta cicatrix,
Vulneris istius, tanta monet: atq; leuatis
Vocibus in cælum clamore efflagitat alto
Cladi occurrendum subito: & falcire ruinam
Finibus instantem uestris opus esse repente.
Vos cum Pannonijs obiecti regibus huius
Tam diræ immanisq; hydræ: quæ guttura septem
Porrigit in uestrum excidium: sorptura capaci
Vos utero primum: fracto mox obice in omnes
Europæ populos grandi incurfura tumultu.
Vos moles obiecta istis tam immanibus undis.
Pertis onus soli: tempestatemq; Latinis
Hanc tantam soli iam dudum auertitis oris.
Et quanquam uis uestra istis conatibus impar:
Nescio quo pacto forti tamen obstitit ausu.
Etq; mira magis res est: ita cuncta tulistis
Aduersa: ut si quis pendat iuste omnia: lucro*

Sit iactura minor (dictu admirabile) uestri
 Grandinis assidue contriti uerbere campi
 Nil frugum genuere minus: sed & amplius aucta
 Fertilitas onerat duplicato araria censu.
 Flaminij pars magna soli contermina Tusco
 Testis & Adriaco pratenta Apulia ponto.
 Adde Cypri positas Tyrijs in fluctibus urbes.
 Et frumentifera cultissima rura Cremonæ.
 In uobis spes nostræ igitur certoq; putamus
 Certius ista fides nostris: timor hostis hic: uos
 Facturos de more satis. Calcaribus ergo
 Nil opus. ipsi in g'adios ulrò ibitis: ipsi
 Thraicias nostris aditum facietis ad urbes
 Et belli dux Marcus erit: quod Barbara signum
 Gens formidat uti Scyllam & uada Syrtica nautæ
 Et quid ab hoc uestros sancti molunine belli
 Deterrere potest animos? Naualia uobis
 Fæta armis totum uexare potentibus orbem:
 Est thesaurus opum: non quas araria seruant
 Publica: sed patrum pietas præponere docta
 Priuato commûne bonum: Tot millia pondo
 Argentiq; auriq; dies dabit una: Quot undæ
 Per mare Tyrrhenum: quot sunt per litora conchæ
 Sunt quoq; seu terris, seu sauiat æquore Manors
 Armigeræ gentes belloq; exercita pubes.
 Cœnomani acres: & non ignobile semen
 Euganei ueteres: & gens antiqua Liburni.
 Carui, & Nedonaci: quarum in ignominia seruat
 Flumen & Adriacum portus qui faucibus amplis

Accipiens

*Accipiens æstum: fuso facit æquora ponto:
 Aequora piscosæ late stagnantia arenas.
 Noricus accedit sumptis non ultimus armis
 Miles: & à Colchis missi regionibus Istri.
 Rhetica progenies nutrita sub Alpibus altis
 Dura gelu: iaculis horrens: hirsuta sagittis.
 Dalmata: & Illyricus bellis naualibus ingens
 Præsidium: bonus, & terris, bonus æquore miles.
 Chaones, & Graij, quot sunt Ithacensibus aruis
 Quot litus Pelopense colunt: quot Gnosia regnâ
 Quot Paphios habitant agros, Cythereâq; regnâ
 Idalios salus: Cyniræq; & Adonidis oras.
 Deniq; ut ingenijs uoluenda fugacibus addam
 Pauca: quod inferni steterat propè litora ponti
 Italiæ caput excelsum: sese omine magno
 Transtulit ad superum pelagus: foliumq; rogatos
 Quod fuit ante pedes stirpem Numitoris ad undam
 Tybridis ad sanæ collem, atq; Aeneida Romam
 Legit apud Venetos: ipsis tutela Latinæ
 Gentis, & aligero rerum custodia Marco.*

AD FRANCISCVM GON-
 zagain, Marchionem Mantuæ.

*Te quoq; cum magnis memorandum heroibus addam
 Regibus his Franciscæ ducum decus Ausoniorum.
 Nam licet Imperijs regnes breuioribus: urbe
 Tiresiæ contentus. habes tamen ardua, & ampla
 Corda: quibus nedum æquipares: sed & omnia uincat
 Regna: potens armis: bellandiq; inclutus arte.*

Rex

Rex sortitus erat fusum in multos Agamemnon
 lus populos: paucis autem regnabat Vlysses,
 In scopulis Scyro ignotus latitabat Achilles
 Nec tamen ille Phryges potuit subuertere solus:
 His potuit fretus: Priamum frenauit & omnem
 Latè Asiam: Regesq; Syros: qui regna tenebant
 Maxima tunc: Persas etiam tremefecit, & Indos.
 Tantus apud Francos bellandi gloria, & armis
 Carolus Orlandum si non habuisset in illo
 Bellorum ingenti strepitu: Getulia quando
 Venit in Hesperiam duce quò tot millia Maurum
 Tot Numidarum acies: missosq; ab origine Nili
 Aethiopes, Lybiamq; omnem subuerteret unquam
 Impiger Orlandus uires dabat omnibus omnes
 Igne suo accendens lixas reddebat Achilles
 Hectoras: Alcidas turbamq; animabat inernem,
 Vnus ut auderet Nomades inuadere centum.
 Non suniq; magnas ingentia nomina regum
 Res agere & celebres possint sperare triumphos.
 Nec Nero ad hunc potuit, nec Sardanapalus honorem
 Surgere: quod regale nihil nisi nomen haberent.
 At potuit Cæsar nondum splendore togatus
 Purpureo: non dictator non Imperiali
 Luce nitens tinctus ferro: non lucidus auro
 Fortia facta uiri fortes heroica patrant
 Heroes opera: & uirtus non purpura uincit:
 Cum intonuit gelida cimber furibundus ab arcto
 Excidium stragemq; ferens: quis fortiter ausus?
 Quis tulit auxilium Italia: rebusq; Latinis?

Non rex ullus opus Marij fuit: ipse leuatis
 In Boream signis quasi contra fulmina, & atram
 Tempestatem actam à Schyticis aquilonibus Auster
 Fortior: extinxit strepitum: passim imbuìt Alpes
 Sanguine barbarico: & temeraria reppulit arma.
 Tu quoq: namq: fidem facit his tua missa per orbem
 Gloria, tu decus Italiae in sublime tulisti
 Dum pubescis adhuc. Sic & cunabula circum
 Repentes puer elisit Tyrrinthus angues.
 Maius opus uicisse homines: qui fusa per auras
 Omnia per mare, per terras animantia uincunt.
 Nec tamen hæc Gallorum odium te in bella ciebat
 Sed Maioris amor: laudumq: animosa cupido
 Nam cum fama uolans Gallos excellere in armis
 Diceret: inuenisse fuit tibi dulce potentem
 Ferre tuas hostem uires ardentia corda.
 Pugnares Gallorum animi cognoscere robur
 Te fecere tuum: tali tua ab indice uirtus
 Declarata ducum prima te in sede locauit.
 Viribus amissis (quid enim non uera fatemur
 Contra etiam nostros) tali in mœrque iacebant
 Ignavi resides genus insuperabile Gallos
 Esse rati, & uano pugnae se accingere nixu,
 Confessi diffidebant prudentiae & armis. •
 Tu fractos reparasti animos: tu frigida corda
 Inflammasti animans lituos, & mortua rursum
 Classica terribiles faciens attollere cantus.
 Languida segnities: & uultu degener atro
 Elinguisq: pauor scabros hebetauerat enses:

Et mutilas nostris ferro exarmauerat hastas.
 Tu gladios in cote acuis: tu splendida reddis
 Spicula: tu nitidis cunctos mucronibus armas.
 Deniq; si uerum fas est defendere: Nostrum
 Est imbellis genus sine te. Qui bella gerebant
 Incluta: barbariemq; intra sua claustra tenebant:
 Ut patres, atauq; tui: modo Feltria gens: &
 Sphortiada cecidere omnes: te numina solum
 Concessere omnem Italiam reparare potentem.
 Nec solum Italiam: sed & omnia regna per orbem
 Quæ Turcus, quæ usurpat Arabs: quæ abscondita circum
 Littora hyperborei Scythia possidet ultima mundi.
 In tantam tua uis spem nos leuat: ista fatentur
 Posse tuis fieri auspicijs ipsæ quoq; gentes
 Barbaricæ: & solum trepidant te Thracia regna
 Atq; Damasceni fontes: & flumina Memphis.
 Maiores exempla tui tibi magna dedere
 Militiæ: sed tu Natis maiora relinques
 Mæonijs referenda modis: Heliconia dumq;
 Nympharum æterno mittenda in sydera cantu
 Et tua post obitum quondam letabitur umbra
 Tam clara se in stirpe locum tenuisse supremum:
 Ac potuisse armis decus immortale mereri.
 Sub pedibus spectabit enim tot millia regum,
 Atq; ducum: quos non defendet Purpura quando
 Orbe alio Virius, & non Fortuna triumphat.
 Ergo ad opus sublime leua secuta laborum
 Pectora: nam nulli possunt tua ferrea corda
 Atq; tuum felici afflatum sydere corpus

Frangere terrores aut extenuare labores.
 Arma cape & primas inter te ostende phalanges
 More tuo hostili spargentem sanguine campos:
 Et sternentem acies: ac fulminis instar euntem.
 Magnus ad excidium Troiæ quæsitus Achilles:
 Et sacer Oicliides eruenda ad mœnia Cadmi.
 Scipio ad interitum Carthaginis. At tibi longè
 Maius opus Fortuna parat. Simul omnia nanq̃
 Ad Lybiæ, atq̃ Asiæ regna euertenda uocaris.
 Tantus honor grandes animos. ac corda suapte
 Natura generosa potest in bella mouere
 V'el gratis sine militia stipe: gloria quando
 Immortale bonum. quod in omnia secula uitam
 Prorogat: & sat sunt animis ea præmia magnis.
 Tunc igitur potes in tanto molimine rerum
 Stertere? & in plumis prosternere mollibus artus?
 Tunc potes segnis liquos audire sonantes?
 Humilis tot equorum: hastas tot cernere. longè
 Ire tot ordinibus turmas splendore micantes.
 Ferreos, & undantes rutilanti in uertice cristas?
 Et neq̃ tanta tuam rapiens spectacula mentem?
 Non ita consuerunt animæ quas inclyta fama
 Sollicitat: quæ immortales euadere certant.
 Quas Deus æterno statuit succedere regno.
 Maximus Alcides quæsitum immania monstra
 Ibat: & arma ultrò non inuitata ferebat.
 Qui pro Marte gerit nunc bella Georgius: ultrò
 Non prece, non precio, tam formidabile monstrum,
 Atq̃ draconem atro tollentem grandia hiatu

Guttura: perfodis directo in pectora conto.
 Est aliud quod me tibi commemorare coëgit
 Sanctus amor: quo te sequor: & genus omne tuorum.
 Est insigne tibi radijs accensus Apollo
 Omen agendarum non aspernabile rerum.
 Vitali sol luce solum: sol temperat alia
 Aequora. Sol nubes abigit. Sol grandia corda
 Parturit: & medius sedet inter sydera fultus
 Hinc tribus, hinc alijs totidem fulgentibus astris
 Instar regis agit stellas: & temperat orbes.
 Sol Pythona suis monstrum tam immane sagittis
 Suscitavit & mortale genus tanto hoste leuauit.
 Vis tua Sol. Python rabies Nabathæa: uenenum
 Thraicium: quod Sol tuus ima in tartara trudas
 Adde quod aduersis luna est insigne Tyrannis. «
 Astrum Luna fugax: tenebrarum, & noctis amicum «
 Fæmineum: sterile: umbrosum: mutabile: uanum: «
 Adde quod ut uictis Romani à gentibus olim «
 Nomina traxerunt: Sic te quasi uiceris illud
 Ecce genus: nostra hæc appellant secula Turcum.
 Sapè Deus solet in uoces descendere uulgi:
 Multaq; diuinant communis murmura famæ.
 Suspicio hæc igitur grauium spectacula rerum,
 Et citò mittendos in lucem ostendere casus:
 Vnde tibi æternæ flagitent incendia famæ.
 Te magni cum tempus erit procedere in hostem
 Ambibunt reges: teq; ad sua quisq; uocabit
 Castra ducens: uirtus illic tua numinis instar
 Omnia fortunabis: eris præfectus agendis

324 ORATIO DE SVSCIPIENDO

Omnibus: ut celsa residens in puppe Magister.
 Te Hispani: Galliꝑ colunt descendit in ima
 Corda hominum uirtutis amor: Nec in hoste uideri
 Non laudanda potest: tua nomina magnus adorat
 Caesar: & immensis dominans Alemania campis.
 Italia uerò in te uno sua uota locarunt.
 In te unum uertère oculos: in te anxia corda
 Teꝑ suum appellant, assertoremꝑ, ducemꝑ:
 Nec quicquam te maius habent: te respicit unum
 Nostra salus: age: suppetias fer turbine tanto,
 Lactatis: mundoꝑ humerum suppone ruenti:
 Viribus Alcidem referens, & grandibus ausis.
 An potes etsi alios forsan contemnis: honorem
 Ausonia atꝑ preces ita nil curare tuorum?
 Nos quibus est ætas grauis atꝑ infirma senectus
 Semper ad arduos pro te uigilabimus aras
 Ac multa superos prece sollicitabimus omnes
 Ut te consortem, fratres: & pignora seruet, &c.

AD OMNES PRINCIPES ac populos Christo fideles.

Magnanima Europa gentes aduertite nunquam
 Vos Asia, Lybiaꝑ armis potuisse domari
 Romanos nondum facto sed adhuc ineunte
 Imperio, reꝑ infirma, Carthaginis alta
 Subuertisse arces, Aphros domuisse: potentem
 Mox Asiam contrà signis uictricibus isse
 Et positi Europa supremo in limine Graiꝑ

Toti Asia soli potuere obsistere. Persas
 Cum Persisq; simul totum fudêre Orientem.
 Mitto Phryges, mitto ardentem lucente per omnes
 Aegaei fluctus flammaram lumine Troiam.
 Vndiq; compertum, quoties est fortiter actum
 Subiecit pars una duas: pars una duabus
 Vi maior quanquã Orbe minor: Quod Græcia Turcos
 Nunc uastata ferat, facit hoc Incuria nostræ
 Gentis inops animi, ueteres oblita triumphos
 Prostituens hosti sese, suaq; omnia regna.
 Belliger Augerus Phrisiis qui erupit ab oris
 Agmine cum magno, docuit nil esse negatum,
 Quando regit uirtus animos: mortalibus ausis.
 Venit ab Oceano, penetrans Germanica regna
 Transiit Italiam: seculi mare: Punica cœpit
 Littora per desertæ means in aquosaq; rura:
 Rura ubi serpentes habitant, ubi regulus inter
 Mille Cerastrarum stabula immanissima regnat.
 Sunt ubi maiores uastis Elephantibus hydri,
 Misit in Aethiopum steriles uestigia campos.
 Oceanumq; alium cernens tentoria fixit
 Sydere sub cancri supremæ in margine terræ.
 Illic Imperium statuens in sede locauit
 Ioannem Rege satum Phrisio cognomine Prestev.
 Qui Comes in tanti fuerat molimine belli.
 Posteritas eius septem iam secula uincens
 Regnat adhuc latè extendens confinia ad Austrum
 Vnda ubi secretos haurit Nilotica fontes.
 Cernite ut ipsa suis uoluit cum uiribus uti

*Beithygenas pepulit pugnae Hispania Mauros.
 Nunquam tanta fuit (modò sit concordia) virtus
 Christi genae uobis. Odia inueterata faceffant.
 Sint sedati animi: sit concinnata uoluntas,
 Pendet ab his commune bonum: Victoria rerum
 Pendet ab his tantum uestrum est telluris, & unda
 Imperium: facimus si conspiratis in unum.
 Talibus inceptis Deus aspirare paratus
 Festinare monet: Quòd si contemnitis: huius
 Ultor erit uestri sceleris talisq; sequetur
 Vltio. Quicquid opis uobis dare cogitat: hostes
 Conferet ad uestros: eritis præda obuia Turcis:
 Assyrijs: Medis: Arabis Garamantibus: Indis.
 Sed quid opus maiori animos accendere nix?
 Christi omnes gens una sumus: Respublica Christi
 Est uestris imposta humeris: locum omnibus uno
 Fonte caput: Christo æquè omnes moriente redempti.
 Omnibus una fides: unum cognomen, & una
 Religio: sit & unus amor: sit & omnibus una
 Optio: & assumptis labor idem omnibus armis
 Vincere non uultis uobis? At uincere Christo
 Est opus: & reparare armis decus, Imperiumq;
 Ite in bella simul cælo duce: & auspice Christo:
 Atq; triumphatis spirate ad Olympica terris
 Regna: ubi Mercedem referet Deus omnibus amplius.*

F I N I S.

P A N E.

PANEGY- RICA ORATIO AD

CAROLVM V. CAESAREM
AVGVSTVM, ET FERDINANDVM

*Romanorum, Hungaria, Bohemiaeque Regem de suscepto
bello in Turcas, in qua maiorum CAROLI Augusti,
& FERDINANDI Caesaris praecleara gesta, pro re-
ligione Christiana contra impietatem Turcicam, & Mau-
rorum, historica fide explicantur, Ioanne Auentino, uiro
doctissimo, & omnis antiquitatis callentissimo autore.
Recitata ab ingenuo puero, undecimum annum uixdum
egresso, coram hysdem Ratisbonae, Anno.*

M. D. XXXII.

Vod bonum, fortunatum, scelix, salutareque
sit Reipub. Christianae,
Tadē (Numero Deus
impare gaudet) sacro-
sancti Roman. Imperij
Proceres Ratisbonae,
(quæ cū omnibus ur-

bibus Imperij antiquitate certat) frequentes
coierunt, clarissimorum atque ualentissimo-
rum Principum, Dnn. Augusti, & Caesaris
aduentui gratulantur, illorum sacratissimos
uultus, faustis adprecationibus, solenni-

X 4 busque

busq; hisce, ac clamationibus excipiunt.

DIVIS FRATRIBVS GERMANIS DNN.
CLEMENTISS. CAROLO MAXIMO,
PIO, FELICI, AVGVSTO, ET FERDL-
NANDO CAESARI, REGIBVS GER-
MANIARVM, HISPANIARVM, SICIL-
LIAE, BOHEMIAE, HVNGARIAE, AR-
CHIDVCIBVS AVSTRIAE, BVRGVN-
DIAE, BELGARVM, GERMANIAE QVE
SECVNDAE, OPTIMIS PRINCIPIBVS
VITA & VICTORIA.

Atq; ego quidem hoc salutandi munere
meo iure fungi uideor, uice parentis mei
Christophori Frunobergeri, qui quartus
eques torquatus sacrosancti Rom. Imperij
& censetur, & nuncupari solet. Sed fauete
linguis, oracula prius non audita eloquar.

Vltima Cumæi uenit iam carminis ætas,

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,

Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna

Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

A quo enim iustius auspicabor, quàm à ua-
tum maximo, maximi Augusti amico ma-
ximo. At, quæ Poëta doctissimus ex Sibyl-
linis carminibus ad felicitatē Augusti retu-
lit, equidem uerius ad nostrū seculū, ad ue-
strū sanctissime Auguste, Cæsarq; inuictis-
sime auspicatissimum Imperiū trāstulero.

Astro-

Astrorum periti, maiestatisq; naturæ con-
 sulti, ditissimi, potentissimi, sapientissimi
 Imperatorū & regum omniū, Salomon Iu-
 deorū, Necepsus Aegypti, clarus ille noster
 Carolus Magnus, Augustus, Altophōsus
 Cēsar rex Hispan. uestri sanctissimi princi-
 pum gentiles, obseruārun, ac æternitati li-
 terarum cōsecrauerunt. Vniuersa tandem
 post certam annorū seriem, completo seg-
 mentorum, ad id, unde progressa fuerant,
 circuli lege rursus redire, atq; denuo rena-
 sci. Quamobrem Pythagoras ille Samius
 naturæ non sordidus auctor, *παλιγενεσία*
 ac regenerationem suam tantoperè su-
 stulit.

Tempora testatus clypeo Troiano refixo.

Adseuerabat enim se bello Troiano in-
 seruisse clypeumq; quem tum in templo
 suspenderat, cū post septingentos ferme
 annos reuixisset, demonstrabat. Democri-
 tus quoq; fuit in ea opinione, ut est apud
 Plinium. Hæc nostra ætate, non rationib.
 inuestiganda, sed experimentis cognita, ul-
 sus, oculorumq; probatione exploratissi-
 ma sunt. Omnes literæ, omnes artes, sacræ
 uestreque leges, uestro quoq; iussu, ac auspi-
 cijs tres sacræ linguæ, clarissimi quicq; au-
 thores **GRÆCI, LATINI, HE-**
B RÆ I, reuertuntur. Tot Iureconsulti,

ac Imperatores à campis Elysijs remittuntur. Item uariæ sectæ ab inferis, quasi iure postlimini redeunt atq; reuiuiscunt. Haud aliter profectò heroas illos, quos tantoperè admirata est antiquitas, uenerata est & celebrauit, reuiuiscere crediderim. Quemadmodum Vergilius (à quo cœpi) poetarum omnium princeps, Oceanus eruditionis, ex sententiâ Sybillæ Cumanæ quoq; affirmat, atq; elegantissime simul & eruditissime suo philosophatur, in Augusto suo omnes semideos illos ueterum Achilles, Hectoras non solum renatos esse, uerum etiam in quoque Cæsare renasci. Ita etiam interpretabatur Ioannes Tolophus summus astrologus, ab Italis etiam summo honore celebratus, cuius & monumentum æreum in maximi templi porticu hic extat. Has igitur ob causas ueterum heroum, ac deorum Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Siciliæ, uirtutes fortitudinem felicitàtem, uestre sacratissimæ Maiestatis sanctissimum numen remigrasse, ipse rerum exitus, res præclaræ publicè priuatim auspicijs uestri numinis gestæ testantur, uestris copijs longè minoribus ualentissimi hostes, sapientissimique, & secundum deorum opes haud dubiè potentissimi, cœlo, inferis imperitantes, superisq; pares, non
semel

semel, sed sæpius profligati sunt (id quod hætenus nulli non contigit Imperatori) uestre clementiæ numen, uel ingrati precario uiuentes, sentiunt, ac adorare coguntur. Italia, Campania, Mediolanum, Genua, Sicilia, Insubres, Calabri, Ligures, uestra uirtute liberati, imperio restituti, paxque festa post diuturna bella reddita tandem Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, & Germaniæ, quæ hætenus multis seculis ciuili bello sese dilacerârunt, cognato sanguine manus polluerunt.

Nec tamen tam ingenti uictoria inaudita antè, insolitaque fortuna, benignitate diuina sublati, quippiam insolentius egistis, aut more maiorum, & iure uictorum triumphali pompa, atque fastu uictis insulcastis, sed moderatè usi dono cœlesti animos uestros, atque uosmetipsos (quæ omnium uictorium præstantissima est) superastis.

Et quanquam fratrum quoque gratia (ut inquit Naso) rara sit, tamen si & infida semper sit, semper fuerit societas regni, quemadmodum ueterum exempla, usus rerum magister testatur. Tamen tantum abest, ut dominandi libido, accupiditas (quæ ceteros in præceps ferè agere, ac euertere solet) uestram sanctitatem
laccessere

laceffere audeat, ut uos in fummo humanarum rerum faftigio collocati, fumma orbis terrarum maxima mundi imperia, fupremos honores, fortunamq; maximam æquiori animo, maiore æquitate & cōcordia communiter inter uos partiti fitis, quā cætere priuata patrimonia diuidunt. Multo illuftriores, fœliciores, ampliores, ac beatiores eftis Iulio Cæfare, atq; Pōpeio Magno, maximis Romanorum ducibus, quos in arce fortitudinis uirtutumq; Roma caput mundi collocat, ut qui rerum geftarū magnitudine uniueros Principes (qui unquam ufq; gentium fuere & futuri funt) fuperarunt, ac longo interuallo poft fe reliquerunt, libidine tamen imperitandi, ac ambitione peftifera feipfos, ac Rempubli- cam perdiderunt. Ille fuperiorem hic ferre parem ob animi impotentiam nō potuit. Idcirco tutelaria regnorum numina, ciuitatum, urbium, peculiare genū, locorum- quē præsides lares (quo generi humano rebusq; fœlis ritè confulerent) ampliffima totius Europæ regna ueſtræ fœlicitati, atque uirtuti ultrò commendârunt, ac arcana quadam fatorum ui ſub ueſtrum imperium, ac diſtionem redegerunt. Hispania principibus ſemper fœcunda pñs, Sicilia maxima, locupletiffima, ac feraciſſima infularum,

sularum, Germania semper hæcenus inui-
 cta, Austria, Burgundia, Brabantia, Flan-
 dria, Bohemia, Hungaria, Sarmatia, aliæq;
 innumeræ regiones, sub numinis uestri sa-
 cro sancti tutelâ confugerunt. Quæ quon-
 dam terræ clarissimos, ac fortissimos pro-
 genuêre Deos, diuos, atq; heroas. Hispa-
 nia Traianos, Theodosios, Segibothos.
 Sicilia Rugeros, Rupertos. Brabantia Pi-
 pinos, Carolos, Gotofridos, quos, si om-
 nes pro dignitate rerum recensere uelim,
 arenam maris, stellas cœli numerare stoli-
 dus conarer. Videor uidere horum omniũ
 illustres animas in uestræ sanctissimæ Ma-
 iestatis numen remigrasse. Centesimo ab
 hinc ferè supra millesimum anno Sueuo-
 rum gentes ferocissimæ, cognomine Mar-
 comanni, Quadi, Salingæ, Alani, Nauarri,
 Burgundiones, Vestrogetæ, cum regibus
 suis Hermanerico, Rosopediale, Gunderi-
 co, Alarico magno Vallea, Adulpho Sige-
 rico, Theodoricoq; maximo Gallias, Hi-
 spanias, Romanis eripuêre Imperatorib.
 ibi latissima regna, quæ adhuc ab ipsis no-
 mina seruant, condiderũt. Ibi enim adhuc
 Gothalianâ Nauarre regnum, Vessogeara
 (quam corruptè uulgò Gasconiam appel-
 lant) ab illis superioribus Heroibus nun-
 cupatas, nominari audio. Valet autem
 Veso-

Vessogia Getarum Gotorumque lingua,
Occidentalis terra. Atque illi illustres
quos dixi, semidei ex regnis (ut nunc co-
gnominant) Bohemiæ, Poloniæ, Vngariæ,
Austriæ, illuc migrârunt, unde rursus iam
redeunt. Hęc incunabula sua, genitaleque
solum, reduce fortuna per uestre Maiesta-
tis insuperabilẽ fœlicitatẽ, lōgo post tem-
pore inuifunt, ut uestra uirtute ab hisce
terris genitalibus immanissimos arcere
possint Turcas, & non solũ adesse, sed e-
tiam interesse uestro triumpho queant,
quem fauente Deo Optimo Maximo, de
crudelissimis reipublicæ Christianę, hosti-
bus ducturi estis, æmulati uestros præcla-
rissimos progenitores, Imperatores, reges
Hispaniarum, Siciliae, Brabantie, Flandrię,
Hannoniæ, Germaniæ. Et antequam finem
dicendi faciam, quosdam perstringere pau-
cissimis est operæ precium.

*Portes creantur fortibus & bonis
Est in iuuenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquila columbam.*

Herorichus ille primus (post pulsos ex
Gallia Romanos) dux Brabantinorum
cum filio Pipino rege, itidem Brabantii-
norum

norum progenitores uestre Maiestatis bellicosissimi cum Hilderico rege Francorū, ex Germania magna profecti, apud Tongros in Brabantinis sedes sibi perpetuas collocarunt, Romanos ex Gallia deturbarunt.

Post mortem Artile, nominatissimi Germanie, atque Sarmatie regis, hostes Rome perpetui, illorum soboles Carolus ille Martellus Brabantie præses, Antoripensis limitis præfectus, Francorumque dux, gentilis uester sacratissimi Cæsares, cum exigua admodum manu potentissimos, innumerabiles, immanissimosque hostes, fretus Deo, intrepide aggressus, non solum uirtute sua deuicit, sed etiam penitus deleuit. Licet undique, & circumquaque perstreperent arma, Aquitania, Celte, Narbonenses, Francia occidentalis, animos rebelles sustulerant. Frisii, Saxones, Dani, Veneti, Sclauii, Lusatii, Mæsi, Marcomanni, Megaloburgenses, Pomerani, Silesii, Morauii, Poloni, Auares, & Hunni, in Austria, Sciria, Carinthia, & Hungaria, alieni à religione nostra, ultrò bella inferabant, nosque quotidie lacestabant.

Saraceni ingenti mortalium numero, occupatis Hispaniis, in Gallias, terra, marique cum liberis & uxoribus irruerant, perpe-

perpetuas ibi quoque sedes locaturi, tanquam locustarum agmen omnia corrodebant. Cum itaq; undique premeremur, tamen Carolus ille inuicti animi Princeps, nihil ueritus, tot millia Barbarorum, cum perexili manu sursum, deorsum, ultrò, citroq; ex prælio, in prælium, magis more, modoq; cursoris, quam armati ducis, uelut turba ruens Saracenos acie non semel profligauit, eosdem ad intercisionem deleuit, ne cladis quidem nuncio superstite. Quadringenta milla hostium cæsa, fuisse in literis relatum. Carolus de suis paucissimos desiderauit. A' cæde hostium Marcellus cognominatus est; Germanias, Gallias, adseruit, à Saracenisq; liberauit, omne illis iter præclufit, in Galliasq; irrumpendi spem penitus ademit. Eius nepos Carolus ille Magnus ante annos quadraginta supra centesimum septimum in hac urbe Regamisburgensium (ita hanc ille nuncupat) conuentum celebrem habuit, decreto aduersus Hunos, Auares, Sclauos octennali bello. Ex Austria, Hungaria, ita has gentes excidit, ita nomen quoque deleuit earundem, ut iam fides annalium laboret, ut eas aliquando in hisce regionibus sedisse credamus. Quid Gotofredum illum Bononiensem, fratres eius

Eusta:

Eustachium, & Boldouuinum, Eustachij
 Bononiensis, Geforiaciq; filios comme-
 morem, Præsides Brabantiae, & Antori-
 pensis, Geldubensisq; limitis præfectos,
 qui relicto genitali solo, sumptis armis, ui
 in Asiam irruerunt, ferro sibi uiam per-
 strages Turcarum, & Saracenorum fece-
 runt. Syriam liberarunt, Palæstinam, ur-
 bemq; Hierosolymam, nostræ Salutis of-
 ficinam Barbaris eripuerunt, Regesque
 Hierosolymorum dicti sunt, atq; diutius
 cum posteritate earum regionum, Impe-
 rio inter medios hostes sæuissimos poti-
 ti sunt. Non ita longo post tempore, iti-
 dem fastitarunt Imperatores, Cæsares Au-
 gusti, Reges Siciliae, ac Neopolitani, & du-
 ces Sueuorum, Henricus Sextus, & fili-
 us eius Fridericus Secundus, à quibus ad-
 huc Reges Siciliae, quasi hæreditario iure
 Reges quoq; Hierosolymorum uocari so-
 lent. Taceo Vilhelmos, Rupertos, Siculos,
 Campanos, ac Flandros, qui Africā quoq;
 ac Aegyptum ausi sunt armis terra, mariq;
 inuadere. Anno ab orbe seruato, mille-
 simo, ducentesimo, quarto, ab hinc uerò
 duodeuicesimo, supra trecentessimum, au-
 tores generis uestri, Imperatores indulgen-
 tissimi, Baldouuinus, & Henricus fratres,
 Flandriæ, ac Hannoniæ præfecti, expugna

et Constantinopoli, Imperium Orientale
 vindicarunt, Græcia uniuerſa potiti, Impe-
 ratores Græcorum, & Constantinopoli-
 tani creati ſunt. Ioannes ille, atauus ueſtri
 ſanctiſſimi numinis, Burgundionum dux
 cum diuo Sigismundo Imperatore, Rege
 Hungariæ, atq; Bohemiæ, aduerſus Turcas
 tū primū Europæ, à diſſidentibus Græ-
 cis, ueluti lupos immiſſos, ualentiffimis
 copijs profectus eſt in Mæſiam, ultra Sa-
 uum amnē, uſq; Nicopolim, quam Schil-
 tunnum uocare ſolent. Philippus quoq;
 ueſtræ Clementiæ abauus, anno ab hinc
 ſexageſimo, interſuiſſe ſancto Concilio
 Patrū in maximo omnium legitur, quod
 tū aduerſus Turcas proauus ueſtri Nu-
 minis, diuus Fridericus Tertius, Impera-
 tor Cæſar Auguſtus, in hac ciuitate cele-
 brauit menſe Iunio. Paucis referam Hi-
 ſpaniæ reges, quales ſemper extiterint. Al-
 phunſus Hiſpaniæ rex, Toletanum regnū
 eripuit Saracenis. Parentum demum no-
 ſtræq; memoria, Aui ueſtræ Indulgentiæ,
 Ferdinandus, Elizabetæq; reges Hiſpania-
 rum, Beticam (quod nos regnum Grana-
 tæ nuncupamus, maiores Tarteffum quo-
 que dicebant) Saracenis ui eripuerunt.
 Hoſtes religionis Chriſtianæ acerrimos,
 demū poſt octingentos, ac duos, & uiginti
 annos,

annos, in Hispanijs deleuerunt, Hispani-
 as à superstitione Saracenica, & impietate
 Mahometica liberarunt, Sicilięq; regnum
 ac Campaniam, Italiamq; à Gallis adser-
 uerunt. Onus impar humeris meis subiij,
 uincor magnitudine rerum. Cum itaque
 tot Herouum uirtutes, in uestre Maiestatis
 sacrosanctissimum numen coierint, haud
 dubium est (quod DEVS benè uertat)
 quin tandem uestris auspicijs immanissi-
 mi hostes Christi Seruatoris nostri peri-
 turisint. Vaticinium nostre Hildegardę
 uirginis sacratę, ac Sibyllę Germanię,
 tandem post longa tempora uires Turca-
 rum, fractumq; domitumq; iri in finibus
 Germanię, à rege Hispaniarum. Id quod
 tū incredibile erat, atq; nequaquam fieri
 posse credebatur, iam in promptu, atq; in
 foribus propè esse conspiciamus. A' uate
 Augustali cœpimus, in Augustali quoque
 uate finiamus.

*Gentis humanę pater, atq; Principes
 Orbis immensi, tibi cura magni
 Cæsaris fatis data, tu secundo
 Cæsare regnes.*

*Ille seu Turcas populo imminentes
 Egerit iusto domitos triumpho
 Siue subiectos Orientis oris
 Seras & Indos.*

*Te minor latum reget æquus orbem
 Tu graui curru quaties olympum
 Tu parum castis inimica mittes
 Fulmina lucis.*

*Serus in cœlum redeas, diuq;
 Lætus intersis populo Quirini
 Néue te nostris uicijs iniquum
 Ocyor aura.*

*Tollat hic magnus potius triumphos
 Hic ames dici pater, atq; Princeps
 Neu sinas Turcas equitare inultos
 Te duce Cæsar.*

F I N I S.

ERRATA.

Numerus prior paginam: posterior
uersum denotat.

*Pagina 18. Linea 8. lege tempore. 24. 16. redditu.
50. 2. Despotæ 51. 2. βασιλιάς χρ. ibid lin. 10. Ven-
ceslaus. ibid. lin. 12. seruus. 53. 26. Poloni. 67. 26.
Forum. 100. 10. Gemmis. 121. 19. morte. 122. 15. di-
ctus. 134. 17. frustra. 153. 22. Caliphum. 166. 17.
Hame. 259. 25. flentem, in aula mæstum. 266. 21. ha-
bitans. 275. 17. Apostolus. 276. 25. Euangelia. 284-
21. uobis.*

B A S I L E A E,
PER SEBASTIANVM
HENRICPETRI. Anno
M, D, LXXIII. Mense
Martio.

CYPRIVM
BELLVM, INTER
VENETOS, ET SELYMVM
TVRCARVM IMPERATOREM
gestum, Libris tribus, summa cura & dili-
gentia descriptum: Et iam primum
in lucem editum.

Authore,

PETRO BIZARO.

Vnà, cum INDICE locupletissimo.

Cum gratia & priuilegio Cæsareæ Maiest.

ILLVSTRIS:

SIMO PRINCIPI AV:

GVSTO, ELECTORI, SAXO:

NIAE DVCI, LANTGRAVIO

Turingiae, Marchioni Misniae, Imperij

Archimarescallo, Domino suo

Clementissimo.

S. D.

Sitata uox Ty:
rannorum est, Il:
lustrissime Impe:
rij Princeps, &
Electoꝝ AVGV

STe, si ius uiolandum sit, regnã:
di gratia uiolandum: at boni Re:
ges, quiq; pietatem, uirtutum o:
mnium dominam, & reginam, si:
bi amplectendam constituunt,
eamq; ueluti suarum actionum
ducem, & præuiam sequuntur,

() 2 omni

EPISTOLA

Veri Principis, ac Tyranni discrimen.

omni studio allaborant, ne ius, quod humano generi sacrosanctum esse debet, à se ulla ratione uioletur. In hoc autem legitimus Princeps à Tyranno facillimè dignoscitur, cū hic, spretis legibus, omniq̃ ueterum disciplina euersa, neminem dignitate secum exequari uult: sed potius, omnia diuina, & humana iura p̃miscet, ut eum, quē sibi animo finxerat, Principatum assequatur. Is contra, & legū sanctionibus obtemperandum sibi ducit, & iustitiæ in primis adhæret, sine qua, nullam omninò uirtutem posse consistere intelligit. Ex his paucis, constare cuius facillimè potest, quo loco sit habendus Turcarū Imperator, quāmq̃ uincendi cupiditate inflammetur, sic, ut maximè

NVNCVPATORIA.

ximè cupiat Princeps omnium,
uel solus esse,

Iam præterierunt anni ab or- *Turcarū Im-*
beredēpto M.CC.LXXIII, *perium quan-*
ex quo, Græcis, primò cum Ro- *do primum*
manis, mox inter se dissidētibus, *incæperit.*
horum potentia lōgè lateq̃ pro-
pagata est, adeò ut tandem Græ-
corum Imperio funditùs euerſo,
illud ad solos Turcas deuenerit.
Ipse quidem Othomanus, à quo *Othomanus*
reliqui Turcarum duces originē *cæpit regnare*
traxerunt, licet obscuro loco, & *Anno Sal.*
parentibus agrarijs nasceretur, *1300. & ob-*
breuī tamen uirtute, ac militari *ijt Anno 1328*
splendore ita inclaruit, ut egre-
giè suum genus nobilitaret. Qui
postea subsequuti sunt, paternū
regnum semper nouis puincijs,
rerumq̃ gestarum magnitudine
amplificarunt, & Fortuna sic eos

EPISTOLA

rum conatibus arrisit, ut subin-
dè maiora incremēta susciperēt,
donec tandem Mahumetus II.
præter 12. regna, & 200. ciuitates,
1453. quas maiorum suorum opibus,
adiecerat, duo insuper Christia-
norum per Orientem Imperia,
uidelicet, Constantinopolitanū,
deindè Trapezuntinum armis
subiugaret, primusq; omnium,
1460. Turcarū Imperator salutaretur.
Ex eo tēpore apud nos, oīa fatis.

In peius ruere, ac retrò sublapsa referri.

Nec enim ulla oratione quis cō-
sequi posset, quàm toti Christia-
næ Reipub. huius tã inclytæ ur-
bis iactura, grauis, & pernicioſa
extiterit. Vt autē reliquos omī-
tam, dici nō potest, quàm atrōci
odio Venetorū nomē psequuti
sint, quàmq; sæpè mari, terraq; il-
lorum

*Constantino-
polis capta est
Anno Sal.*

*Trapezunti-
num captū est
Anno Sal.*

*Venetorū clas-
des per Otha-
manā fami-
liam.*

lorū ditionē infestant. Hi qui
 dē & classe numerosa, qua semp
 ualuerūt, & iusto exercitu cōpa-
 rato, sese illorū tyrannidi oppo-
 suere, ac interdū hostē haud par-
 ua clade affecerūt: sed interim ua-
 rijs tēporib. nobilissimas urbes,
 atq; insulas amiserūt. Siquidē A^{Anno Sal.}
 murathus Turcarū rex illis Thes^{1438.}
 salonicā, urbē totius Macedonię
 metropolim, adēpsit. Mahume^{Anno Sal.}
 tus, de quo suprā dictum est, Eu^{1470.}
 boeā insulā, Omario duce obses-
 sam, post trigesimū diē expugna-
 uit, licet in ea oppugnatione 40.
 penē Turcarū millia interierint.
 Paucis annis interiectis, Veneti
 cū eodē Mahumeto foedus con-
 traxere, Chalcide armis, Scodra
 deditiōe extorta, eiq; polliciti sūt
 quotannis 8. millia coronatorū,

EPISTOLA

ut Pontica nauigatio mercatori-
Anno Sal. bus pateret. Hoc fœdus postea
 1498. uiolatū est à Baiazete II. qui eis
 bellum intulit, & Dalmatiā igne
 ferroq̃ desolauit, ingenti præda
 abducta, & in Forum Iulium ex-
 cursione facta, summis calamita-
 tibus eam Prouinciā affecit.
 Proximo anno illis abstulit Mo-
 donam, & Coronam, Pelopon-
 nesiacas urbes, & paulò post Me-
 thonem, Naupactum, & Dyrra-
 chium debellauit, suoq̃ Imperio
Anno Sal. adiunxit. Annis post duobus,
 1500. iterum inducias cum Baiazete
 inierunt, easq̃ Selymus cōfirma-
 uit, quo uita excedente, Solyma-
 nus patri succedens, in amicitia
 cum eis permansit, usq̃ ad Annū
 M. D. XXXVII. quo, ea di-
 rempta, ruptoq̃ fœdere, Corcy-
 ram

NVNCVPATORIA.

ram acri obsidione oppugnauit. Vix autem unius anni curriculū effluxerat, cū denuò pacem cū Solymano certis conditionibus redemere. Ab eo tēpore in summa quiete uiguerunt, donec tandem Selymus, qui nunc rerū positur, hostili animo eis bellū indixit. Habes modò, Illustrissime Princeps, maiori qua fieri potuit breuitate, hīc explicitum, in quo statu Veneta Respub. fuerit cum Othomana familia, ex quo illa regnare incēpīt. Vides Fortunæ inconstantiam, rerumq; humanarum uarietatē, quāmq; difficile sit, Principum, qui reliquos diuitijs præcellant, cupiditati, atque ambitioni frænum inñcere. Huius postremi belli historiam contexui, ut apud posteros ema-

EPISTOLA

net. Nec enim parua res uideri debet, tantí regní amíssio, quod quidem, etsi præcipuè Venetis parebat, illius tamen iactura nō ad eos solūm referenda: sed potius ad uniuersum Christianæ Reipub. corpus, & detrimentū. Nam quò plus ab eo demitur, eò magis utique illius uires frāguntur, quoq̃ magis hostem fieri potētiorē uidemus, eò maius nostris ceruicibus periculū impendet. Huic bello adieci memorabilem illam, & gloriosam uictoriam, quam foederati Principes contra eundem hostem habuerunt, quò appareat, Deū in ira sua miserationis meminisse, utq̃ etiam per hanc, reliqui Principes intelligerēt, quòd quemadmodū nostri Byzantiū

Imo

NVNCVPATORIA.

Imperatorē classe opulentissimā
 exuerūt: ita etiā illū uniuerso do-
 minatu spoliarēt, si unanimes in-
 ter se, iunctisq; uirib. inuaderent.
 Nec sanē uideo, qua in re, cūm fia-
 dei, tūm nominis dignitati meli-
 ūs consulerent, quā si cōmunis
 bus uotis hoc bellum gereretur.
 Hoc enim non posset nō maxi-
 mē iustum censerī, cūm esset pro
 tuenda religione, pro saluanda
 patria, & pro socijs cōseruandis.
 Quōd uerō ad me attinet, cū scia,
 historici scopū esse ueritatē, eāq;
 ab eis nullo modo expectari pos-
 se, qui animi affectione ducātur,
 illā equidē omni ratiōe indagare
 studui, & inuentā, sincerē, ac sine
 aliquo affectu depromere. Quæ
 aut sit historię laus, et cōmenda-
 tio, dicerē in pręsētia, nisi tibi iā
 dudum

EPISTOLA

dudum innotuisset, quippe qui in ea, uel recenti, aut ueteri, euoluenda, nō minori iudicio, quā diligentia uersaris, atq; optime cognitum habes, illam grauissimo encomio à sapientibus uiris exornatam, cū eam, testem temporum, lucem ueritatis, uitam memoriæ, magistrā uitæ, & nunciā ueritatis appellent. Quid ergo iam mihi superest? Vt fortasse amplum, & spatiosum uel Saxoniae Prouinciæ, unde tibi genus, ac titulus deriuat, uel antiquæ, ac inclytæ domus, quæ tibi, tuisq; Maioribus nascendi initium dedit, uel tuarum laudum campum ingrediar? Hæc sanè huiusmodi sunt, ut, si de his plura dicerem, adhuc etiā plura mihi dicenda superessent. Cæterum,

NVNCVPATORIÃ.

rùm, ut primã partem quàm breuissimè absoluã, hoc sanè apud omnes probatos authores constat, Saxonicum nomen in Germania uetustissimũ esse, huiusq̃ gētem, ualidam, & bellicis rebus illustrem. In hac prætereã ueteres commemorant, fuisse plures Imperatores, uirtute, rerumq̃ gestarum gloria insignes, maximè uerò tres Othones, qui sibi inuicem successēre, quorum sanè III. Mirabilia mundi uocatus est, ob ingenij promptitudinem, ac singularem prudentiam, isq̃ fuit author Sanctionis de nouo Cæsarsare eligendo, quæ in hunc usq̃ diem seruatur. Ab huius temporibus Electores hãc dignitatem inter Saxones tenuerunt. Quid iam de tuę Familiæ claritate, atq̃ ampli

Othonis sanctionis facta est, Anno M. II. sub Gregorio V. Pont.

EPISTOLA

amplitudinē ullum sermonē in-
 stituam: Nūquid tot Principes,
 qui domi, atq; militiæ clarissimi
 extitēre, mihi laudandos propo-
 nā? Hoc sanē priuatū uolumen
 exposceret, ac eorū præcipuē in-
 dūstriā, quorū humerī tanto one-
 ri pares forēt. Id potius uellē, ut
 reliquis laudationib. omīssis, tuas
 solum prosequerer, AVGV-
 STE Princeps, tuas in cœlū ef-
 ferrē, tuas deniq; immortalitati
 cōsecrarē: Sed quibus uerbis, &
 qua orationis ubertate me asse-
 quuturū sperē, ut ipse tuas He-
 roicas uirtutes pro dignitate una-
 quā exprimerē? De corporis
 quidē dotibus, id planē de te di-
 ci potest, quod dixerat Home-
 rus de Priamo: uidelicet, ipsius
 speciē dignā fuisse Imperio. De
 reliqua

NVNCVPATORIÆ.

reliqua parte nobiliori, quę in te est, quęq; diuinā sapit originem, in ea elucet maxima uis ingenij, consilij, prudentiæ, integritatis. Adhæc, summa in Deū pietas, in doctos uiros beneficētia, in subditos æquitas, eruditio, rei militaris scientia, hæ denique artes, quibus, belli, pacisq; tēpore, imperia cōseruari solent. Quid plura? Omnis uirtutū chorus in ea splendet, ac efficit, ut uerè AVGVSTVS, et AVGVSTI proles dicaris, omnesq; sub tuo Augusto Imperio, AVGVSTI Cæsaris ætatem rediisse fateantur. His ergo uirtutib. accensus, hoc opus, ut aliquod meę in te obseruatix testimoniū extaret, sub tui nominis auspicio in lucem edendum curauī. Si uerò hūc meum
animus

EPIST. NVNCVPAT.

animum abs te approbari sensero, mecū omninò fœliciter actū existimabo. Interea Deum Optimum Maximum precabor, ut Celsitudinem tuam diutissimè tueatur incolumē. Dat. Basileæ, Cal. Ianuarij, Anno ab humana redēptione M. D. LXXIII.

Tuæ Celsitud.

Ex animo ad-
dictissimus

Petrus Bizarus.

INDEX LOCUPLE- TISSIMVS, RERVM GE- STARVM, VERBORVM, CIVITATVM, locorumq; notabilium, in Petri Bizarri li- bros III. de bello Cyprio.

- A** Camas promon-
torium, nunc
S. Epiphaniij
caput dictum 54
acroceraniij montes vulgò
nunc Chymarioti 89
adamas lapis præciosus, in
Cypro inuenitur 7
adrianopoli ingens lucus
267
as Cyprium unde sit di-
ctum 7
eris rubigo olim in Cy-
pro ibid. metalla in
Cypro olim fuisse. ib.
æthruscus princeps Vene-
tis gratulatur 259
affis Caigà, præses Galli-
polis, occisus 251
africa status quis olim fue-
rit, & quis nunc sit 4
aga naualium præfectus
230
agadelus Bassà Turcicæ
classis dux ib.
almata unus ex purpura-
tis, Scodram profici-
scitur 126
albæ Græcæ status quis
nunc 183
albertus Scottus interfe-
ctus 44 nobilis
Placentinus cõtra Tur-
cas acriter pugnat 42
alborberchus Insubrium
præfectus 114
alexander Casalius magi-
ster Camerae Romanæ
108 Donatus An-
tiuari oppidi præfe-
ctus 132 Farne-
sius episcopus Tuscu-
lanus Fæderi adscri-
bit 108 Riarius pa-
triarcha Alexandri-
nus 108 cogno-
mento

- mento Magnis, quibus
 rebus gestis, sibi æternū
 nomen indiderit 17
 alexandriam Iacobus rex
 Cypri uenit 11
 allobrogus princeps, l'ene
 ris pro uictoria gratu-
 latur 259
 aloisius Mocenicus uene-
 tæ Reip. princeps 191
 aloisius Rechezenius capi-
 taneus exercitus uene-
 ti 145 peritissimus
 rei militaris 234
 aloisij Rechezenij uirtus,
 & strenuitas in re mi-
 litari 225
 alphonsus Aestensis Vene-
 tis pro uictoria gratu-
 latur 259
 aluarus Bacianus rei mili-
 tatis peritissimus 57
 Marchio Santatrucius
 cum sua classe in Sici-
 liam proficiscitur 119
 præfectus extremi agmi-
 nis, Christianæ classis
 197
 aluari Baciæ uirtus &
 strenuitas in pugna
 241.242
 aluaro Baciono quale of-
 ficiū iniūctū fuerit 200
 aly' dux Turcicæ classis
 120
 amatus Bey' interfecto 251
 amathum Turcæ inua-
 dunt 14
 ambracia est ciuitas in E-
 piro 89
 ambrosius Bracadenus
 dux nauium maiorū 218
 amhati purpurati, cum Ia-
 cobo Ragazzo collo-
 quium 142
 amphimaleus portus est,
 nunc Suda dicitur 59
 120
 andrada, è Zaryntho ad
 Venerium reuertitur
 214 (250
 andreas Calergus occisus
 Andreas Barbadicus &
 Venerius a leuē Co-
 lumnā, & Ioan. Aus-
 trium 211 confli-
 git cū Mahometa Bey' 239
 mittitur ad Columnā,
 propter

- propter dissidia inter
 Austrium & Venerium
 exorta 220 interfe-
 ctus 250
 andrea Barbadiçi uirtus
 nunquam intermoritu-
 ra 241 mors ib.
 andreas Bracadenus arcis
 praefectus, in urbe Fa-
 magusta 159 ad Mu-
 stapham legatos mittit
 187 misere à Musta-
 pha trucidatur 189
 uiuus pelle excoꝛiatus
 192 quot naues in suo
 cornu habuerit 227
 andrea Bracadeni praetori-
 um in urbe Famagusta
 quo in loco positu fue-
 rit 161 constantia 192
 pellis stramine cõtectã
 & in ora Syriae deuecta
 193 calamitosus inte-
 ritus 191. 192
 ad Andream Bracadenu
 Mustaphae uerba horri-
 bilia 189
 andreas Pisaurus maioru
 nauium dux 218
 antistes Paphius interem-
 ptus 48
 antiuaris oppidum 123
 antiuarum à Turcis occu-
 patum 132
 antiuari oppidi legatoru
 perfidia 132 praefe-
 ctus à Venetis proscri-
 ptus 263
 antonius de Ascola uulne-
 ratur 174 Barba-
 Ossorius Hispani secre-
 tarius 108 Braca-
 denus dux nauiu maio-
 ru 218 Coluna unus
 ex capitaneis 146 Cõ-
 tarenus Coreyra Melae
 na insula praefectus 135
 turpissimè aufugit ib.
 Pasqualigus occisus
 250 Eudemonicus oc-
 cisus ib. Canalis in Si-
 ciliã proficiscitur 218
 antoni Canalis uirtus &
 diligentia in pugna na-
 uali 239
 ab Antonio Marchesano
 foedus contra Turcam
 Romae publicatur 107

antuerpiæ status quis nunc sit 22	de bello in Turcâ 146
antuerpia urbs (exceptio Byzantio) in toto mun- do nobilissima 21.22	usq; ad fol. 151
apicorum oppidum à Tur- cis deuastatum 122	sircnuitas 62
appolloniam uersus Auria profectione suadet 72	laus 247
ad Aquas Frigidas Vene- ta classis uenit 70	ascanio Cornio, quid bi- remes duæ, ad explora- tum missæ, de hoste re- nunciarint 63
agleia urbs ab Attila rege Hünorû deuastata 55.56	inter Ascanium Auriam, & Ioannem Andream Auriâ magna discepta- tio de Cypria profe- ctione 78.79
arabia à Turca deficit, rursus à Selymo Impe- rat. Turcarum recupe- ratur 15	ascruium oppidum dedi- tione captum 132
arbores procerissimæ in Cypro. pro malis 8	ascruij oppidi descriptio ibid.
articuli fœderis Christia- norum 97	ascruienses obsessi à Tur- cis 134. legationem mittunt ad Venetos, pro auxilijs mittendis 123
ascanio, Cornius uir rei mi- litaris exercitatissimus 57 militum delectum in Suda portu instituit 62 ex Suda portu soluit ib. quid Au- riæ suaserit 58	Turcis se dederunt 124
ascanij Cornij sententia	ascruiensibus auxilium mittitur 90
	Assamus Bey' interfectus 251
	asiæ status quis olim, & quis nunc 4
	astor Baleonus uir rei mi- li-

I N D E X.

litaris insignis 35	mul-	iniunctum fuerit à Venet.
tos ex Turcis interficit		senatus consulto 87
29 ° Turcico vexillo		auila munimentum à Tur-
potitus 119	M. An-	cis sis dictum 39
tonio Quirino statum		austriaci legati Mantuan
Famagusta urbis indi-		ueniunt 117 in Ger-
cat 91 occisus 194.		maniam redeunt ib.
astoris Baleoni assiduitas		author de quibus rebus sit
in urbe Famagusta		tracturus in his 3. lib.
159 pratorium in		5. 6
urbe Famagusta 161		
uirtus & diligentia in		B
re militari 166		Bacianus quot triremes in
atilla quid sibi per rem mi-		suo cornu habuerit 227
litarem indiderit 17		baphus à Corcyreis capi-
rex Hunnorum Aquileiā		tur 139 captiuitate
expugnat 55. 56		solutus 142
aualus cū sua classe in Cor-		bartholomæus Donatus
cyrano uenit 210.		unus ex Christianæ clas-
aualo quale officium iniū-		sis præfæctis 209
ctum fuerit 200		bastiam oppidum Turcæ
augustinus Barbadicus u-		deuastant 122
nus ex capitaneis 145		belgiæ status quis nūc sit 21
sagitta in oculo uulne-		bellerbetus unus ex Turca-
ratur 240		rum præfæctis 193
in Augustini Barbadici lo-		cum suis copijs Scodrà
cum quis suffectus fue-		proficiscitur 126
rit 260		bellonius insignis Cosmo-
augustino Barbadico quid		graphus 121
		bellum contra Turcam esse
		3 iustum

I N D E X.

iustum 174. 175
bella quam multa *damna*
rebus pub. adferāt 12
beltramus Alborchi nepos
dux militū *Hispan.* 114
benedictus Bordonicus in-
signis *Cosmographus*
121 *Superantius* inter-
fectus 250
Bernhardus Cardonus uul-
neratus 234 *Mari-*
petrus militiae praefe-
ctus, interficitur 33
bernhardi Cardoni uirtus
& diligentia in re mi-
litari 223
bernhardinus Cardonus
occisus 250 *Augu-*
bius interficitur 168
bertricius Cōtarenus nona
nullarum nauium pra-
fectus 209
biali cum suis copijs *Byzā-*
tiū uersus nauigat 54
biremes duae *speculatoriae*
Cyprū missae 60. 62. 63
in Boëtica prouincia mo-
ius p̄ *Mauros* excitati 15
koliona flum. in *Epiro* 125

bombycibus *Cyprus* abun-
dat 8
in *Bossū* oppidū *P̄* V. mo
numentiū defertur 118
baciā *Turca* deuastāt 137
budanus praetor *Cæsarem*
certiorem facit de *Cy-*
pro expugnata 156
butrintum est locus sic di-
ctus 208
butua solo aequata 137
butuam *Turcica* classis
proficiscitur 137
butuani, dū aufugiunt, mi-
serè ab hoste trucidan-
tur 131

C

Cæsar cur nullum bellum
in *Turcas* suscipiat, abs-
que consensu *Germaniae*
principum 20. 21
cæsar *Aualus* *Calliopolim*
mittitur pro scribendo
milite 204 uir insi-
gnis rei militaris 242
calossa est locus quidā a-
pud *Famagustiam* 37
canalis *Aulonem* mittitur
212

canalis cum sua classe Cor	caraperis celebris archipi-
cyram appellit 210	rata 252
candia Insula, aliàs Creta	cardinales qui fœderi as-
dicitur 120 Venetio	sensi sunt 108 Romano
rum colonia 121	ponifici ob uictoriam
candiam ueneta classis ue	gratulantur 261
nit 84	carlota regina Cypri, Ioan
canea est urbs in Creta 121	ni patrueli regis Lusita-
canna mellis multa reperi-	niæ nupta 10 itè pau-
tur in Cypro, ex quo sac	lò post Ludouico Sabau
carũ concoquitur 7	diæ ducis filio sp̄sata 10
capſanus Bey præſes Rho	ad Carpathũ insulam duo
dus occiſus 151	dicrota exploratũ miſſa,
ex Caprarum pilis in Cy-	quid Aſcanio Cornio re-
pro pannus conficitur,	tulerint 62
quem Zambelotum in-	propè Carpathum magna
colæ appellant 7	tēpeſtas maris oritur 72
captiui, omnes Venetijs li-	inter Carolum V. & Vene
beri redduntur 257	tos fœdus 155 & pro-
caracciolus præſectus na-	teſtantes bellum, cuiusq̃
uigiorum 230	belli finis qui 147 &
aracofius ab Epidauro	Galliarũ regem bellũ 12
depulſus 127 & Oc-	inter Carolum Maximilia
chial oppugnant Cor-	ni fratrem, & filiã ducis Ba
cyram Melanam 135	uarienſis nuptiæ 117
explorat Chriſtianam	ad caſtrum Ruzzũ Venetio
clafſem 222 trierar-	rum clafſis appellit 53
chus occiſus 252	calatinus Maripetrus in-
ſaramuſſali ſunt naues 51	terſectus 250
	κ 4 catho.

gatharum oppidum 133
obsidione solutum 137
quam ob causam tam
acriter oppugnatū fue
rit à Turcis 154 *ob-*
sessum à Turcis 135
gathari oppidi ciuium con
stantia, eorumq; respon
sio ad Turcas 133
catopus est portus 207
caurlaus Turcicae classis
praefectus 80
celius de Focis interfectus
 173
cephalenia insula à Turcis
deuastata 122
chaonia Epirus olim di-
ctā 88
chimarioti mōtes qui 89
chrystallo, Cyprus abun-
dat 7
christiana classis à Turcis
explorata 223 *ad*
Spartiuenti promonto-
rium uenit 202 *ad*
Lacinium promontori-
um peruenit *ib.*
ad Fossam D. Ioannis
promōtorium uenit 196

ex Corcyra soluit 213
Leodicea & Leucimā
peruenit 213 *ad bel-*
lum instruitur 224
ad Caput Albū perue-
nit 219 *denuō à Tur-*
cis exploratur 227
Samos peruenit 221
ex Sicilia discedit 153
ad aciem instruitur 213
christianae classis principes
& ductores 197 *or-*
do & agmē 196. 197
& sic deinceps. prin-
cipes certiores facti de
expugnata Famagusta
 211 *militēs uarijs tor-*
mentorū bombis Au-
strio gratulantur 214
principes Corcyram ap-
pulsi 208 *singuli prin-*
cipes ac praefecti suos
adhortantur ad praeliū
 226 *principes quid*
post pugnam naualem
fecerint 248 *& Tur-*
cicae classis congressus
 232 *aciei mediae prin-*
cipes 197 *pulcher-*
ma acies 248. *ma-*

- maiores naues quomodo adnauigabant 233
 copiae in uniuersum 227 principes de communi bello deliberant 210 duces, qui praerant maioribus nauib. 218 militum alacritas 225 acies pulcherri-
 ma 225
 christiana classi uetusq; in-
 tioualdè aduersabatur,
 repenti mutatus 227
 articuli & capita prae-
 scripta 198 usque ad
 folio. 201 uentus
 ualdè salubris in pu-
 gna 240
 christianam classem uen-
 tus secundus ualde ad-
 inuat 240 Auria per
 lustrat 214
 inter Christianam classem
 & Turcicam pugna 233
 in Christiana classe dissi-
 dij authores capti ac su-
 spensi 217 signa &
 uexilla futuri praelij e-
 recta 224 bonum
 omen uictoriae 225 se-
 ditio 219
 à Christiana religione,
 Turcarum religio quā
 sit diuersa 3
 pro Christiana religione
 qui pugnant, quod pra-
 mium mereantur 245
 christiani principes na-
 ues exploratorias emit-
 tunt 104 quaedam
 naualia Macedonica
 compurant 215 mi-
 lites miserè à Turcis in-
 terempti 189 quam
 maximè prouidi ac dili-
 gentes contra hostem
 sint 169 principes
 nihil intermittunt, quod
 ad boni ducis officium
 spectat 226 hanc ui-
 ctoriam Deo tribuunt
 249 olim amplissima
 ditioe potiti sunt 268
 cur aliquando in Tur-
 cas bellum moueant 21
 saepe à Turcis debella-
 ti 18 quā ampla spo-
 lia in Regia irremi-
 a 5 Turca-

- Turcarum** inuenerint
253 254
- Christianorū**, qui à Turcis
bello sunt deuicti, liber
tas quæ sit 5 nauigatio
Corcyrā uersus 196
uectigalibus & obediē
tia externa, Turcas so
lū esse contentos 5
principū dissensio quid
effecerit 269 militum
alacritas pro tuenda
patria 86 exercitus
quot triremibus & mili
tibus instruendus sit
98 interfectorum &
captiuorum numerus
& summa 250 copię
in uniūersum 153 muli
captiui abducuntur 137
præfectorum pietas 153
strages Vlcini 131 li
berias apud Turcas
quæ sit 4 & 5 princi
pum & præfectorū co
hortatio ad milites 226
pro Christianorum exer
citu com meatus unde
sit petendus 101
- Christianis** militibus or
do in itinere præscribi
tur 196 princi
bus aduersus Turcam
fœdus commune incun
dū esse 105 afflictis in
Iudæa, principes Chri
stiani opem ferunt 9
acriter sit pugnandum
contra Turcam 174.
175 infortuniū quod
dam accidit 167 præ
fectis & militibus or
dines & articuli præscri
buntur 198. 199
quare, Turcæ aliquam
libertatem relinquāt 6
inter Christianos duces &
milites gratulatio ob rē
bene gestam 248. 249
principes rara concor
dia 155 & Turcas ua
ria & horribilia bella
gesta 18 principes fœ
dera rarò esse firma 27
à Christianis cur hoc bel
lum contra Turcam sit
susceptum 152
ex Christianis quot interē
piū

I N . D E X.

- pti, aut uulnerati sunt,
 & quot etiam ex aduer-
 sa parte 251 multi oc-
 ciduntur 167 qui præ-
 cipue interfecti & uul-
 nerati fuerint 250 mi-
 litibus in urbe Nicosia
 multi peste è medio sub-
 lati 41 in pugna naua-
 li multi uulnerati 235.
 236 militibus plurimi
 in urbe Nicosia interfe-
 cti 46. 47 nonnulli à
 piratis intercepti 215
 christophorus Tridētinus,
 Portuēsis episcopus fœ-
 deri ascribit 108
 chymera arx munitissima
 in Epiro, à Sebastiano
 Venerio expugnatur
 89. 90
 cilicus Bassa strenuè Nico-
 siam inuadit 46
 clades sunt pænæ scelerū
 270
 classis Venetorū quot na-
 uigijs instructa fuerit
 51 Turcarum quot na-
 uigijs instructa fuerit
 51 utriusque tam Tur-
 cica, quàm Christianæ
 congressus 233 reli-
 qua uide Christiana-
 na & Turcica,
 classis 9
 cœlestinum canobium Ve-
 netijs incendio absum-
 ptum 31
 colchinum oppidum nunc
 Vlciniū dicitur 128
 columna reconciliat Au-
 striam & Venerium
 220 uide Marcus An-
 tonius
 comitatus pro exercitu
 Christianorum unde in
 singulis locis sit peten-
 dus 100. 101
 constantia est portus pro-
 pe Famagustam 91
 in Constantia portu Tur-
 carum clades 92
 constantium munimen-
 tum sic dictum 39
 super Constantinae ar-
 cu Venetijs quæ lite-
 ræ scriptæ fuerint
 246

constan-

I N D E X,

constantinopoli multa ædi- ficia incendio collapsa 33 supplicationes publi- cæ pro uictoria institu- tæ 155 ingens læticia pro Cypro expugnata 155	lam mulieres defendūt 135.136
conteranus ad Venerium reuertitur 214	corcyrei multos Turcarum interficiunt 139
contra scarpa est munimē- tū sic dictū ex quo Ni- cosianis Turcæ maxima damna intulere 40	corcyreis interdictū ne li- teras Venetias mittāt 211
corcyra Melæna ab Ochia- li & Caracosio obsessa 135 insula de nouo ob- sessa 138	corinthiacum sinum Tur- cæ inuadunt 134
corcyra Melæna obsidione soluta 136 & 138 mi- serè deuastata 209	corononem Turcæ nonnul- la nauigia mittunt 214
corcyra Melæna incolæ clām aufugunt 136	cortesius Macedonicus co- hortium centurio inter- emptus 38
præfectus à Venetis pro scriptus 264	cosmographi priscei quid de Creta insula scripse- rint 120
corcyram Veneta classis delata 76	creta insula unde sit dicta 121 nunc candia dicta 120 Ioui olim conse- crata 121 quot ur- bes nunc habeat 120. 121
corcyra Christiana classis principes appulsi 208	cretæ insulæ descriptio 120 status quis 220 fertilitas 121 ambi- tus 121 incolæ, cui officio maximè dediti sint 121
corcyram Melanæ Insu-	cretam insulam uersus Ve- netia

I N D E X.

- neta classis nauigat 38
 Turci inuadunt 121
 qui olim descripserint
 121
 in Creta insula quot urbes
 olim fuerint 120 Mal
 uasia nascitur 121 se-
 ditio exorta 205
 ex Creta insula Turci fu-
 gantur 122 Hispano
 classis soluit 85 Ve-
 neta classis corcyram
 uersus nauigat 57
 cretenses Venerio literas
 mittunt 205
 cupressorum arborum ad
 naues fabricandas in
 Creta magna copia
 121
 curius Antistes hortatur
 Christianos ad præliū
 174
 curium urbs nunc Limach
 dicitur 174
 currus Triumphalis Chri-
 stianis pacem præten-
 dens 111
 curzola ab Ochiali & Ca-
 racosio obfessa 135
 Cyprus insula à Sultano
 Aegypti subacta 3 o-
 lim Macaria dicta 8
 quibus fructibus olim
 abundauerit 7 mas-
 ior insula, inter omnes
 insulas maris mediter-
 ranei 7 quot commo-
 da exteris nationibus
 accommodet 8 à Ge-
 nuensibus liberata 10
 à Syria & quoris saui-
 tia disiuncta 7 ex-
 pugnatur 155 à Ri-
 chardo Angliæ rege oc-
 cupata 9 sub Græcorū
 imperio fuit 9 quo-
 modo à Sultano Aegy-
 pti liberata fuerit 3 ab
 Aegyptio rege armis
 occupata 172 quo-
 modo ad Venetos per-
 uenerit 171 ope Sul-
 tani Iacobo subijcitur
 11 ad reges Gallorum
 peruenit 9 tributaria
 Aegyptiorum facta 10
 à Memphitico rege oc-
 cupata 10 quomodo
 ad

- ad Venetos peruenit
 9.10 quam magnis di-
 uitijs olim abundaue-
 rit 9
- cypri insulae descriptio 7.
 8 descriptio secundum
 Plinium 7 sterilitas
 7 8 status quis olim
 & quis nunc sit 8
 4.266 diuitiae olim
 quae 8 iactura Venetis
 longè grauissima 264
 circuitus & longitudo
 8 oppida, & ciuita-
 tes nunc quae 7 inco-
 le qua fortuna sem-
 per usi fuerint 3 regnū
 Othomanicæ & ditioni
 subiectum 231 res quo
 in loco nunc sint 183
 insulae legitimus hæ-
 res qui 171 rex ueneno
 interfectus 10 incolae
 quo negotio maximè
 incumbant 8
- cyprium insulam olim Sma-
 ragdo, Christallo Ada-
 mante nobilem fuisse 7
 olim continenti unā cū
- Cycladibus insulis ad-
 nexam fuisse 7 Turcae
 expugnant 156 à Ve-
 netis Turcae efflagitat,
 ob eam bellum eis indi-
 cit 28 Turcae inuadūt
 34-35
- in Cyprum duæ biremes
 speculatoriae mittuntur
 61.62 Veneti praesidia
 militaria mittunt 28
 nauigatio instituta 78
- cypro insula quando Ve-
 neti potiti sint 11 Ge-
 nuenses quomodo poti-
 ti sint 10
- in Cypro aris metalla in-
 uēta fuisse 7 olim quin-
 decim oppida 7
- ex Cypro Venerio litera-
 missae 205
- cyprum regnum ad Vene-
 tos uenit 11
- cyclades insulae 7
- cyrus rex, unde sibi æter-
 num nomen exhauserit
 17
- cythera insula à Turcis de-
 uastata 122
- in Dale

I N D E X:

D

in Dalmatia multa loca
 deuastata 157
 David Nucius Magister
 exercitus Famagustani
 177 Nutius magister
 castrorū occisus 194
 diegus Henrichetz uir rei
 militaris insignis 243
 Hufmanus de Sylua,
 Venetijs missam cele-
 brat, post nuncium de
 uictoria allatum 258
 digna femina Aquileien-
 sis ad conseruandam
 pudicitiam, sibi ipsi mor-
 tem infert 55.56
 dicrotum à Turcis interce-
 ptum 137
 dominicus Marius Niger
 insignis cosmographus
 121
 dragan trierarchus 230
 drinus fluuius 125
 dulcignum oppidum aliàs
 Vlminium 128

E

Echinada insula 222
 echinadas uersū Turcica

clofisis proficiscitur 228
 elizabetha Angliæ reginæ
 laus & uirtus 282.
 283
 emilius Viinensis à Vene-
 tis proscriptus 264
 eparchus Cretæ præfectus,
 ad Venerium & Au-
 striū literas mittit 219
 epidaurus à Coracosio Tur-
 carū duce obfessa 127
 urbs pe'oponnefi Tur-
 cis tradita 14.
 epidaurum Turcæ inua-
 dunt 138
 ad Epiphanij caput Turci
 adnauigant 54
 epiroti strenui bellatores
 166 ad Venetos lega-
 tos mittunt pro auxilijs
 mittendis 123 denuò
 Imperio Turcico subij-
 ciuntur 123. 124 con-
 queruntur de Veneto-
 rum fide 124
 epirotorum à Turcis dese-
 ctio 89. 123
 epirus cur sit Chaonia di-
 ctæ 88
 epirus

epirus nunc ferè insolitudi-
nem redacta 88 quot
habeat urbes secūdum
Ptolomæū 89 in qua
parte Græciæ sita sit
88 olim Molossia di-
cta 88 à Romanis sub
acta 88 nunc Alba-
nia uocatur 88
epiri descriptio 88 ciui-
tates 89
epirum Sebastianus Vene-
rius occupat 80. 90
Turcæ horribili clade
afficiunt 142
in Epirum qua de causa
Turcæ profecti sint
125
in Epiro Turcarum imma-
manitas & crudelitas
126 127
Erasmus Firmius occidi-
tur 173
Etruriæ princeps auxilia
Venetis mittit 57
in Euboeam Turcica clas-
sis proficiscitur 120
exemplum singularis pud-
icitia 55

F

Fabius canalis præfectus
Illyrici 33
famagusta quomodo olim
sue dicta 28 littoralis
ciuitas, & totius insulæ
Cypri emporium 7
quot dies à Turcis ob-
sessa 193 urbs denuò à
Mustapha obsessa 158
deditione capta 186
famagustæ incēdium 180
urbis status quis 181
urbis præcipui defenso-
res 159 sex horis con-
tinua & acri cōtēitione
dimicatū est 173 in-
ducia peracta 186
præfecti Mustaphā ac-
cedunt 189 urbis du-
ces omnes à Mustapha
in uincula coniiciuntur
189 urbis muri fracti
166 urbis deditionis
capita 187
famagustam Haly cū suis
copijs cōtendit 52 Tur-
cæ summo ardore in-
uadunt 178 Turcæ
novis

I N D E X.

nouis munitionibus op
 pugnant 175 37.56
 urbem Turcæ ingressi
 190
 iuxta Famagustam Turcæ
 septem noua munimen
 ta erigunt 175
 in Famagustam à Turcis
 4100 pilæ ferreæ &
 globi emissi 193
 in Famagusta puluis Tor-
 mentarius deficit 185
 famagustani incendio ma-
 ximè à Turcis sollicitan-
 tur 180 in hostem erū-
 punt 160 literas Cre-
 tam mittunt, pro auxi-
 lio mittendo 184 mul-
 tos Turcarum trucidāt
 177 milites ad unū
 à Turcis interempti
 189 redacti ad extre-
 mam inopiam 180.181
 quā maximè prouidi
 ac diligētes contra Tur-
 cam fuerint 189 de
 deditione agunt 186
 ad missilia confugiunt
 165 suadent Bracade.

no & alijs primoribus
 deditionem 182 indu-
 cias cum Turcis agunt
 186 Turcis obsides mit-
 tunt 186
 famagustanorum sagaci-
 tas intuendis munitionibus
 179 fortitudo
 & animi constātia 177
 diligentia 159 dueum
 nomina occisorū 194
 uirtus & summa diligē-
 tia contra hostes 177
 calliditas 177 plutei
 à Turcis subiecti 116
 obsides à Turcis beni-
 gne & perhumani-
 ter excepti 186 diligē-
 tia & strenuitas 163.
 164 munitiones à Tur-
 cis occupatæ 160 cen-
 turionum uirtus & so-
 lertia erga hostes 174
 tabernacula ubi collo-
 cata fuerint 161 taber-
 nacula Turcæ cunicu-
 lis inuadunt 165
 ex Famagustanorū duci-
 bus qui interfecti fue-
 runt

I N D E X.

<p> <i>Ant</i> 194
 <i>famagustlinorum castris</i>
 <i>pulcherrimus ordo</i> 162
 <i>famagustanis Turcæ o-</i>
 <i>mnem aditum interclu-</i>
 <i>dunt</i> 37 <i>Nicolai Dan-</i>
 <i>duli caput ostesum</i> 16.
 <i>57 munimentum Con-</i>
 <i>trascarpam à Turcis</i>
 <i>ereptum</i> 164 <i>portæ</i>
 <i>interclusæ</i> 180 <i>suppe-</i>
 <i>tia transmissæ</i> 205 <i>li-</i>
 <i>teræ ex Creta mittun-</i>
 <i>tur</i> 168 <i>munimenta à</i>
 <i>Turcis erepta</i> 158 <i>mu-</i>
 <i>nimentorum firmissi-</i>
 <i>imum ereptū</i> 177 <i>Tor-</i>
 <i>mentarius pulvis defi-</i>
 <i>cit</i> 163 <i>Venetii auxi-</i>
 <i>lium mittunt</i> 91 <i>Tur-</i>
 <i>cæ magnum damnum</i>
 <i>inferunt</i> 169 <i>infortu-</i>
 <i>nium quoddam acci-</i>
 <i>dit</i> 167 <i>à senatu Ve-</i>
 <i>to auxilium decernitur</i>
 <i>144 Turcæ obsides</i>
 <i>mittunt</i> 186
 <i>famagustanos Turci ex de-</i>
 <i>cem propugnaculis ag-</i> </p> | <p> <i>grediuntur</i> 160 <i>Tur-</i>
 <i>cæ classe adoriuntur</i>
 <i>eisq; haud exiguum dā-</i>
 <i>num inferūt</i> 185 <i>Tur-</i>
 <i>cæ rursus cuniculis in-</i>
 <i>uadūt</i> 184 <i>Turcæ no-</i>
 <i>ctū 5000 globis eupe-</i>
 <i>ratis inuadunt</i> 176
 <i>inter Famagustanos &</i>
 <i>Turcas ingens pugna</i>
 <i>185</i>
 <i>in Famagustanis mulieri-</i>
 <i>bus uirilis animus</i> 175.
 <i>180</i>
 <i>ex Famagustanis quidam</i>
 <i>casi, & plariq; uulne-</i>
 <i>rati</i> 160 <i>mulii occidū-</i>
 <i>tur</i> 167
 <i>à Famagustanis conflictus</i>
 <i>habiti</i> 160
 <i>federicus Oenobarbus Im-</i>
 <i>perator, unā cum prin-</i>
 <i>cipibus Christianis ex-</i>
 <i>peditionē uersus Hie-</i>
 <i>rosolymam suscipit</i>
 <i>9</i>
 <i>fœlericus Baleon9 occisus</i>
 <i>194 Martellus uulne-</i>
 <i>ratus</i> </p> |
|--|---|

I N D E X.

ſtatus	251	capita	97
ſerdinandus Medoriuſ ad		ſæderi qui aſſenſi ſunt prin-	
Caſarem mittitur	261	cipes	107
inter Perdinandum Tole-		ſæduſ inire haud inſolitū	
tanum, & Franciſcum		apud ueteres	94
Guiſiacum ducem bel-		tra Turcam, qui princi-	
lum	147	cipes ſua præſentia con-	
ſergatus Dominuſ Mala-		firmauerint	107
thia, unus ex Turcarū		à Fœdere communi Impe-	
præſectis	193	tator, & reges non exci-	
interſi-		piuntur	105
citur	194	ſæderati principes de bel-	
ſæduſ inter pontificem, Hi-		lo ſtatuunt	145
ſpanum & Venetioſ cō-		ſcimina quædam Nicolia-	
tra Turcam, eiſq; arti-		na, ignem in ſulphure-	
culi	97	um puluerem coniicit	
contra Tur-			55
cam quo anno ſit con-		ſcimina in cypro laſciuiæ	
firmatum	108	deditæ	8
Romæ		fortuna non facile deſerit,	
ac Venetijs publicatū		quæ ſemel ſui fauore	
111		dignatur	170
inter Carolum V.		fortuna in ermituſ reſuſ	
& Venetioſ	15	gubernatrix	19
inter		fortune in conſtantia	156
tres principes quibuſ		foſſa D. Ioannuſ promento-	
conditionib; & obli-		rium	191
gationibuſ ſit confir-		Fræmburaruſ Dominuſ	
matum	106. 107	Dinaria, unus ex	
Chriſtianorum Turciſ			
cognitum	137		
ſæderuſ inter Hiſpan. re-			
gem, pontificem, & Ve-			
netioſ inſiti, articuli &			

Turca

Turcarum præfēlis

193

Franciscus Auria uir rei
militaris peritissimus237 Axius à rege Gal
liarum Byzantiū mititur 243 Barbarus le
gatus Venetorū à Turca captus 33 Bonus
occisus 250 Dodusnonnullarum triremiū
dux 199 ex Doda familia maiorum nauū
dux 218 GuisiacusDux in Italiam profici
scitur 197 Gorus comes occiditur 168 Iu
stinianus cum militib.Cyrneis in Insulā Cre
tam uenit 121 Iustinianus multos Turcarum
in Insula Creta trucidat 522 de Lobi inter
fectus 194 PacecusRomam mittitur 96
Viauellus Venetæ Rei.Secretarius 108 Vual
singamus Orator cele

bris 282 eiusdemq̃

laus.

ibid.

Francisci Roselli, comitis
Bedfortiensis laus 289frater, fratrem interficit 2
Fridericus Beneuidus uirinsignis & peritus rei
militaris 234fures Venetijs omnes libe
ri dimissi 257

G

Gabrielis Cerbelloni laus
& uirtus 247galenga locus apud Fama
gustam 37gallia per decennium cui
li bello uexata 22galliæ status quis nunc 22
in Gallia Cisalpina militesconscribuntur 114
ad Gallorum imperiū Cy

prus delata 9

gallarum Rex non excipi
tur à fœdere trium principum 104. 105 Rex
ad Turcam legatos mittit 143
inter Galliarum regem &Carolū Quintum bel
lum 12 & Turcarum
Imperatorem

I N D E X.

Imperatorem fœdus	22	247.248	
☉ Venetos amicitia		Giambelatus Bèy unus ex	
143		Turcarum ducib.	193
gaudij luctum comitem		gianotius Magnalis uulne	
esse	264	ratus	251
gaudium, Tristitiæ ☉ in-		giderus Bèy, præfectus	
fortunij comitem esse		Chij occisus	251
156		gloriæ studio homines sæ-	
gemmæ quæ olim in Cy-		pe ad nationes exteras	
pro repertæ fuerint	7	iter suscepisse	2
genuæ Ianus regulus Cy-		goitus præfectus ænearum	
pri natus	10	machinarum in urbe Fama	
genuam Ioan. Austrius cū		gusta interficitur	159
sua classe peruenit	116	græciæ totius status quis	
genuenses quomodo Cy-		nunc sit	3
prio regno adepti sint		græciam Richardus rex	
10		Angliæ deuastat	9
inter Genuenses ☉ Vene-		græcus quidam ex Mace-	
tos bellum	13	donia Turcarum du-	
S. Georgius de Magnana		cem interficit	262
locus apud Nicosiā, ubi		græcorum solertia in re	
Turcæ maximum mu-		militari	168
nimen struxerunt	38	impes	
germania cur non libenter		rio Cyprus subiecta	9
bellum suscipiat in Tur-		imperium olim sub Chri-	
cas	20.21	stianis principibus	268
germani artis naualis im-		inter Græcos ☉ talos mi-	
periti	149	lites Cydonij controuer-	
germanorum militum laus		sia exorta	53
		Gulielmi Cecilij commen-	
		ß 3	datio

- datio 282
 gusmani uirtus & diligen-
 tia in re militari 234
 gyambelus Bèy, unus ex
 Turcarum ducib. 166
 H
 Haly dux mediæ aciei,
 Turcica classis 229
 cum suis copijs conten-
 dit ad Tamassum 52
 cum suis copijs Rhodū
 uersus nauigat 54
 Bassà imperator totius
 Turcica classis interfe-
 ctus 251
 hannibal Adamus de fir-
 mio interfectus 194 in
 Italiam uenit 95
 helena ex Paleologorum
 prosapia, regi Cypri nu-
 pta 10 regina Cypri
 Ioannem regem Cypri,
 ueneno necat 10
 henricus rex Gallorum cū
 Turca fœdus init 22
 Cardonus uir re mili-
 tari insignis 242
 hercules Malatesta interfe-
 ctus 168 Martine-
 gus ab Eunuchō Mustā
 pha absconditur 189
 Martinēgus, obses Tur-
 cis missus 180
 herculis Martinengi uirtus
 & diligentia in re mili-
 tari 173
 hernardus Pliegus ab Au-
 strio ad pontificem mit-
 titur 116
 hibernia insula status quis
 nunc 22, 23
 hieronymus Bysantius A-
 scruiensis occisus 250
 Cātarenius occisus 250
 Martinengus à senatu
 Famagustā missus 87
 Martinēgus comes opti-
 mē de Veneta republi-
 ca meritis, obiit 87
 Zianus Venetæ classis
 Imperator 24 Zianus
 classis Venetæ imperio
 exuitur, captiuus Venē-
 tias perducitur 87
 hierosolymā uersus, Chri-
 stiani principes iter su-
 scipiunt 9
 de Hippone femina Græ-

ca 55
 hispana clades in insula
 Meninge 21
 hispana classis in Siciliam
 redit 85 cū Veneta iun-
 gitur 59 Hydruntum
 peruenit 58 ad Sudam
 portam appellit 59
 de Hispana classe 57
 ex Hispana classe quatuor
 triremes antennis pror-
 fus spoliatae 76
 hispanae naues, duas libur-
 nicas Byzantinas, capi-
 unt: in quibus erat mo-
 numentum Pij V. 118
 hispani Liguriā inuadunt
 111 Marchiam de Fi-
 niali occupant 114.
 115
 hispaniarum rex Catholi-
 cus dictus 60 regis ui-
 res ualde attrita 21 re-
 gis insignia 112 rex se
 ad bellū parat 114 rex
 legationē Romam mit-
 tit 96 rex de uictoria
 certior factus 261 re-
 gi Turcicum signū mit-

titur 261
 hispaniarum rex quot tri-
 remes Venetis contra
 Turcam, (necessitate
 postulante) administra-
 re debeat 102 rex lega-
 tos Venetias mittit 96
 rex classē oppido ap-
 paratam Venetis au-
 xilio mittit 57 rex
 classē prae parat, &
 quasdam triremes Ve-
 netis auxilio mittit 34
 rex Venetis auxilium
 contra Turcam mittit
 34. rex Marchionem
 de Finali imperiū expel-
 lit 114. 115 732 iura-
 mento alijsq; obligatio-
 nibus fœdus cōmune p
 legatis confirmat 107
 inter Hispaniarum re-
 gem & Galliarum bel-
 lum 12 & pontificem
 Romanum fœdus an-
 no 1537. 99 pon-
 tificem & Venetos fœ-
 dus contra Turcam,
 eiusq; articuli 97
 § 4 hispa-

I N D E X.

hispanorum clades in Mau-
ritano bello 21

ex Hispanorum militibus
veteranis clarisq; duci-
bus in Mauritano bello
multi interierunt ib.

hispanis Mauritani bel-
lum ualde calamito-
sum ibid.

ex Hispanis nonnulli à pi-
ratis intercepti 215

homeri insigne dictum de
tyrannis 281

horatius Ursinus interfe-
ctus 250

horacas comes & præfe-
ctus militum in urbe
Nicosia 35.41

horocæ comitis interitus
47

hydruntum Hispana clas-
sis uenit 58

I

Iacobus rex Cypri creatus
10 Cyprum inua-
dit 11 ex concubina
natus 10 rex Cy-

pri opē Sultani implo-
rat 11 moritur 11

Celsus Venetæ classis
legatus 77 ex

Doda familia dux ma-
iorum nauium 218

de Fabiano interficitur
174 Metius Cherso-

nesius interfectus 250
Malatesta captus à

Turcis 143 Ra-
gazonus à Turcis ca-

ptus 142 itē qui-
bus modis sit liberatus

ibid. Constantino-
polim mittitur 141.

142 Surantius in Au-
gustini Barbadiçi de

mortui locum suffectus
260 Tuscinus Vicen-

tinus occisus 250

iacobi Stambali uirtus e-
gregia & singularis in
re militari 185

iacobo regi Cypri Catha-
rina filia Marci Corna-

rii Patricij ueneti nup-
pta 11

propè Iaderam conflietus
habi-

habitus 33
 ianus rex Cypri creatus 10
 à Memphitico rege ca-
 pius, tributariusq; Ae-
 gyptiorum factus 10
 ianizerorum multi à Chri-
 stianis capti 92
 in Iberia in Hispani peram-
 plas opes & thesauros
 annuatim transferunt
 21
 illyricum Turcæ infestant
 33
 imperium Turcarum ex
 quibus causis amplum
 reddatur 4.5
 imperia quatuor mundi,
 quas rerum uicissitu-
 dines passa sint 1
 imperiorum quatuor po-
 tentissimorum mundi,
 status qui nunc sit 1
 iohannes Andreas Auria
 dux Hispanæ classis
 57 præfectus dextri
 cornu Christianæ clas-
 sis 197 Christiana-
 nem classem perlustrat
 214 in Siciliam cum

sua classe uenit 118
 quot naues in suo cor-
 nu habuerit 227
 & Columna uenetam
 prætoriam adcunt
 77 Hispanam clas-
 sem in Siciliam redu-
 cere statuit 84.85
 75 abitionē à M. An-
 tonio petit ibid. cum
 Hispana classe in Sici-
 liam redit 85 cum
 sua classe in Tristantum
 littus uenit 73, clas-
 sem suam Cretam uersus
 dirigit 74 con-
 fligit cum Occhiali
 236
 iohannis Andree Aurie
 laus & uirtus 147
 sententia de Cypria pro-
 fectione 72 uirtus
 & strenuitas in re mili-
 tati 236 responsio in
 ueneta prætoria de Cy-
 pria profectioe 78.
 79 & Cornij delibe-
 ratio de inuadendo
 hoste 59 sententia
 β 5 de

de Cypria profectioe 71
 ioāni Andreae Aurie, quid
 Ascanius Cornius sua-
 scribit 58
 inter ioannem Andreā Au-
 riam & Ascanium Cor-
 nium colloquiū 58.59
 Ioannis Antonij Quirini
 diligentia in urbe Fae-
 magusta 163
 ioānes Austrius totius clas-
 sis imperator 104. mis-
 tit legatos ad Pontifi-
 cem 116 Genua di-
 scedit 118 in Sicilia
 proficiscitur ib. quid
 Venerio & Barbado
 responderit 211 uulu-
 neratus sagitta 250
 de bello statuit 145
 qd Genua effecerit 115
 mittit legatos ad Ve-
 netos 116 quāma-
 gnifice à Genuensibus
 sit exceptus 116 Chri-
 stianam classem ad bel-
 lum instruit 224 Im-
 perator Christiana clas-
 sis, cesseras mittit ad u-

nūquodq; egmē 201 p-
 fectō mediae aciei, classis
 Christiana 197. 225
 classem Christianam
 perlustrat 224 tri-
 rarchos & milites ad
 pugnam, & fortitudinē
 cohortatur ib. lega-
 tionem ad Casarem, &
 ad tres principes confes-
 deratos, mittit 261
 actuarium nauigiū con-
 scendit 224
 ioannis Austrij in Boëti-
 co certamine animi for-
 titudo ibid. aduen-
 tus ad urbem Genuam
 116 cohortatio ad mi-
 lites & praefectos 224
 laus & uirtus ib.
 ioanni Austrio Pontifex
 uexillum mittit 119
 ioannem Austrium, Seba-
 stianus Venerius post
 pugnam adiuit, & al-
 ter alteri gratulatus est
 248
 inter Ioannem Austrium &
 Venerium simulas 219
 recon-

I N D E X.

<p>reconciliatio 220</p> <p>ad Ioannem Austrium Tur-
cicæ classis præfecti
caput delatum 235</p> <p>ioannes Baptista Colum-
ba, ex Nicosia Famagu-
stam missus, pro præsi-
dio petendo 45</p> <p>occisus 250</p> <p>ioannis Baptiste Rasarij
oratio, vi. laudem inter-
fectorum 258. 259</p> <p>ioannes Contarenus cum
suis nauibus Christianæ
classi iungitur 202</p> <p>ioannes Cardonus rei mi-
litaris peritissimus 57</p> <p>Siculæ classis præfectus
196. 197 occisus 250</p> <p>ioannis Cardoni, Siculæ
classis præfecti, laus &
uirtus 242</p> <p>ioannes Paleirius patrici-
us Venetus Nicosia ur-
be egressus, in Turcas
irrupit 43</p> <p>ioannes Istrius uulneratur
174 Lauretanus in-
terfectus 250 Maria</p> | <p>Puccius uulneratus 250</p> <p>Marmoricus insignis ar-
chitectus occiditur 164</p> <p>Miches acerrimus hostis
Venetorum huiusq; bel-
li suasor 15 Selymum
cõtra Venetos incitat 16</p> <p>ioannis Miches oratio co-
ram Selymo, & proceri-
bus Turcarũ habita 16</p> <p>usq; ad fol. 28</p> <p>ioannes Oforius 243</p> <p>patrui regis Lusitanie
filius, rex Cyprì creatus
10 ueneno interfectus
ibid.</p> <p>ioannis Quirini uirtus & di-
ligentia in re militari 167</p> <p>ioannes Scottus à secretis
Ioan. Austrij 224 Su-
perantius legatus 97</p> <p>Vuasques Coronadus
uir rei militaris peritissi-
mus 237</p> <p>ioannes Zunigus Romam
mittitur 96</p> <p>ioniam uersus Turcicæ
classis proficiscitur
120</p> |
|--|--|

italis

I N D E X.

italiæ Principes *Venetis*
 gratulantur 259
ad Italiæ imperium aditus
 qui 24
inter Italos & Græcos mi-
 lites controuersia *Cydo*
nij exorta, Turcis inno
ta 53
iula arx munitissima à *Se-*
lymo Turcarum Impe-
ratore expugnata 19
iuliæ Cesariæ prorex iugi-
 tur cum classe *Turcica*
 120
iulius Naldinus sagitta uul-
 neratus 251
iustinopoli firmissima mu-
 nitione extruitur 144

K

Kopes Figaroa ad *Hispa-*
niarum regem mittitur
 261

L

Lacinium est promontori-
 um, hodie *Columnas di-*
citur 202
laurentij Teupuli pratoris
Paphij strenuitas in ur

be Famagusta 159
lesbon sub cuius imperio
 nunc sit 5
legum instituta sæpenume-
 rò unà cum nouo Prin-
 cipe mutari 1
leodicen Christiana clas-
sis peruenit 213
leonhardus Contarenius
ad Ioannem Austrium
 mittitur 263
leonis natura 281
leucaden Christiani prin-
cipes inuadere statuunt
 211
leucimam Christiana clas-
sis peruenit 213
lignius triarchus pratoriæ
Sabaudiensis 226
liguriam Hispani occupāt
 114. 115
linum in Cypro pro felis ac
funibus texendis 8
lissum oppidum 129
lissum Turcæ deuastāt 137
literæ, à Nicofianis, ad Fa-
magustanos pro auxi-
lio petendo missæ, à
Turcis deprehensæ 45
 lopi

I N D E X.

lopi Figaroæ uirtus in re militari 234
lucris gratia homines sæpè ad exteras gentes profectiorem suscipiunt 2
ludouicus Cardonus cum Austrio in æluarium nauigiũ cõscendit 224
Martinengus, bellicorũ tormetorum præfectus in urbe Famagusta 162
Sabaudia ducis filius, in Cyprum accersitus 11
ludouici Martinègi uirtus in re militari 178. 179
Ferezij uirtus & diligentia in re militari 234
ludouico Sabaudia ducis filio, Carlota regina Cypru nupta 10
inter Ludouicum & Iacobum regi Cypru bellum 11
lusitania rex non excipitur à fœdere trium principum 104. 105
lysnam Turcæ deuastant 137

M

Macaria insula, olim Cyprus dicta 8
magius nobilis architectus 165
insigne opus uenit 176
mahone genõ nauigiorũ 51
mahumetus Bey, dux dextri cornu in Turcica classe 229
mahumeti Bey' & Barbadiçi conflictus 239
iuxta Mainum sinum arcẽ quandam M. Antonius Quirinus expugnat 90
malatesta Ariminensis occisus 256
malemetus Bey' præfectus Euboeæ captus 252
maluasia in insula Creta nascitur 121
in Mandianis montibus, propè Famagustam tabernaculum Turcarum ducis fixum 37
mantuam Austriaci legati ueniunt 117
maranus Contarenus occisus 250
margat

I N D E X.

Margaritus est locus in Cy
 pro sic dictus 39
Marchetus Firmius occidi
 ditur 177
Marchio de Finali ditione
 expellitur 114 de
 Turri, militum præfe-
 ctus 81.82
marcus Antonius Braca-
denu occisus 194
marci Antonij Bracadeni
strenuitas in Famagu-
gusta urbe 159 uirtus
 in re militari 167
marco Antonio Columnæ
Venetij super por-
 tam D. Sebastiani, uer-
 sus in nostri memoriam
 inscripti 246
marcus Antonius Colum-
na iudex & arbiter con-
 trouersiarum 245 Ro-
 mæ mittit legatos 263
 à Pontifice Venetias
 mittitur 96 cum sua
 classe ad Aquas Frigi-
 das peruenit 70 cer-
 tior factus de Nicosiæ
 oppugnatione 70.71

præfectus pôtificiæ clas-
 sis 57 cum sua classe
 in Siciliam proficiscitur
 116 præfectus aciei me-
 dia, classis Christianæ
 197 præfectus prator-
 riæ pontificiæ 225 Pa-
 liani regulus totius clas-
 sis, absente Austrio. præ-
 fectus 104 domus
 Venetæ reip. secretori-
 us 108
marci Antonij Columnæ
 laus & uirtus 245
 & Partai cōgressus 235
 Crueletatoris uirtus &
 diligentia in re militari
 168
marcus Antonius Landus
 occisus 250 Molinus
 sagitta vulneratus 251
marcus Antonius Quiri-
nus cum suis copijs Pa-
 magusiam uenit 91 in
 Peloponneso arcē qua-
 dam munitissimam ex-
 pugnat 90 prope Ta-
 massum quedā navi-
 gia Turcarum expu-

INDEX.

- gnat 92 Thraces in
 portu Constantia ado-
 riur, nonnullasq; tri-
 remes Turcarum in fu-
 gam conijcit 91 in Si-
 ciliam proficiscitur 118
 cum decem iriremibus
 Hydruntū uenit 207
 Marci Antonij Quirini
 uirtus & diligentia in
 re nauali 239 laus 241
 à Marco Antonio Quiri-
 no Turcica pecunia,
 quæ Cyprum mitteba-
 tur, intercepta 92
 maria caput est promonto-
 rium 206
 maris tepestas magna 72
 mars fortissimum quemq;
 sibi oppignorat 173
 martellus Auria ad Mar-
 cum Antonium mitti-
 tur 79 uulneratus 251
 martini Padilij uirtus &
 constantia in re milia-
 tari 242
 masinissa rex Numidia
 fœdus cum Romanis
 percussit 94
 mathæus Colsius, ciuis Tu-
 massius, Turcis obsec-
 missus 186
 mauritanū bellum Hispan-
 nis calamitosum 21
 maximilianus I. fœdus inis-
 cū omnibus ferè prin-
 cipibus Europæ 13
 II. nō exipitur à fœdere
 trium principū 104.
 105 Romam lega: os
 mittit 117 certior
 factus de Cypro expu-
 gnata 156. 261
 maximilianus frater, nomi-
 ne Carolus, filiā ducis
 Bauariensis, sibi in ma-
 trimonium iungit 117
 ad Maximilianum Imper.
 legati ex Italia redeūt
 ibid.
 inter Maximilianū II. Im-
 peratorem & Selymū
 Turcarū, induciæ factæ
 15. 20
 mediterranei maris insula
 maior quæ 7
 mehemetus Bey' interfi-
 citur 251
 melio

I N D E X.

<i>melitensis prætoria</i>	<i>sabel</i>	<i>eta</i>	88
<i>lo illisa</i>	204	<i>mons Valensius, Romanæ</i>	
<i>elitenſium præfecti uir-</i>		<i>urbis prætor</i>	107
<i>tus & industria in re</i>		<i>montes Acroceraunij</i>	89
<i>militari</i>	237	<i>moſchouita ignem Tor-</i>	
<i>mêphiticus rex regno Cy-</i>		<i>mentarium, ad Tanam</i>	
<i>prio potius</i>	10	<i>emporium incendunt</i>	
<i>memphitici reges quomo-</i>		33	
<i>do olim ſe geſſerint</i>	17	<i>inter Moſchouita & Polo</i>	
<i>in Meninge inſula Hiſpa-</i>		<i>num bellum</i>	23
<i>na clades</i>	21	<i>in Muliebri ſexu exemplū</i>	
<i>meſſana urbe Hiſpana</i>		<i>egregiæ fortitudinis</i>	
<i>clafſis diſcedit</i>	58	175	
<i>meſſanæ omnes principum</i>		<i>mulieres Corcyram inſulâ</i>	
<i>confæderatorum lega</i>		<i>conſtanti animo defen-</i>	
<i>ti, & præfecti conueni-</i>		<i>dunt</i>	136
<i>unt</i>	156	<i>mundi quatuor Imperia</i>	
<i>michaël Moncata ad Ve-</i>		<i>quas rerum uiciſſiudi-</i>	
<i>netos mittitur ab Au-</i>		<i>neſ paſſa ſint</i>	1
<i>ſtrio</i>	117	<i>muranum oppidum incen-</i>	
<i>Surianus le-</i>		<i>dio deuſtatum</i>	31.32
<i>gatus Romam mittitur</i>		<i>muſaſer unus ex Turcarū</i>	
	96.97	<i>præfectis</i>	195
<i>michaelis Moncata uirtus</i>		<i>præſe-</i>	
<i>in re militari</i>	234	<i>ctus præſidiorū in Ni-</i>	
<i>mignanus Peruſinus occi-</i>		<i>roſia urbe</i>	56
<i>ſus</i>	194	<i>muſtapha terreſtrium co-</i>	
<i>mola argenteis rotis inſi-</i>		<i>piarum ductor</i>	32
<i>gnita</i>	111	<i>Fa-</i>	
<i>molofſia olim Epirus di-</i>		<i>maguſtam oppugnat.</i>	
		<i>ibia, capita deditionis</i>	
		<i>ſua</i>	

- capita deditionis sua
manu obsignat 187
Famagustam obsidet
158 urbem Famagu-
stam ingreditur. ibid.
omnia callidè & simu-
latè agit 187 nihil o-
mittit, quod ad victori-
am spectet 173. Seclu-
bi, primarius quæstor
occisus 251 Bèy, unus
ex Turcarum præfectis
193
mustaphæ Imperatoris Tur-
carum in Nicosia cru-
delitas & tyrannis 48
concio ad milites 169
astutia 187 consilium
de expugnanda Fama-
gusta urbe 53 immani-
tas & crudelitas in Fa-
magusta urbe 192 uer-
ba horribilia ad Braca-
demum 189 cohorta-
tio ad milites ad inua-
dendum hostem 53 54
perfidia & immanitas
189
mysiâ uersus Turcica clas-
sis proficiscitur 120
N
ad Nationes externas profe-
ctionem cur sæpe homi-
nes suscipiant 2
nauigia multa spolijs &
thesauris opima igne
absumpta 55
nauplium oppidum pelo-
ponnesi Turcis datum 14
neapolitano regno Franci-
scus Guisianus Dux,
bellum infert 147
nebulo scelestissimus Vene-
tijs captus 145
nestor Martinengus Vene-
tias profectus 191 ad
Bracademum redit 189.
500 aureis nummis
se liberat 190 Mar-
tinengus in Cretam de-
latus 191 uulneratur
174 præfectus in urbe
Famagusta 162 in lo-
cum Goiti constituitur
159 ad Mustapham mit-
titur 187 à Græcis ab-
sconditur 190 Neptim
transuectus est ibid.
7 graue

- graue uulneratus 177
 nestoris Martinengi uirtus
 & diligentia re militari
 167
 nicolaus Dandulus praeses
 Nicosiae 35
 nicolai Danduli caput Pa
 magustanis ostensum 56.
 57
 nicopolis est ciuitas Epiri
 89
 nicosia quomodo olim sit
 dicta 28 à Turcis oppu-
 gnata 36 ciuitas regia
 & metropolis in Cypro
 7 acriter à Turcis oppu-
 gnatur 30.40
 nicosiae urbis status quis
 nunc 183 exitus misera-
 bilis 49 urbis inter mu-
 ros latitudo 50 expu-
 gnatio 47 procerum,
 militumq; praefectorū
 sententiae de iuuadens
 do hoste 35 extrema
 oppugnatio 46
 nicosiae Turcae praesidia im-
 ponunt 56
 apud Nicosiam munimentorū
 nomina 39 Turcae diris
 oppugnationibus inua-
 dunt 44
 in Nicosia urbe pestis 41
 Mustaphae Ducis Turca-
 rum crudelitas & saui-
 tia 48 urbe cōtrouersia
 inter capitaneos 35.36
 nicosiani literas incognitis
 characterib; scriptas, Pa-
 magustam mittunt, pro
 praesidio mittendo 45 in
 Turcas impetum faciūt
 41. 42 Turcis plurima
 damna inferunt 39.40
 Turcas à muris depel-
 lunt 36 oppido egressi,
 multos ex Turcis interfi-
 ciūt 41.42. Turcis duo
 propugnacula eripiunt
 42.43
 nicosianis à praefectis inter-
 dictum, ne quis urbe
 egrederetur 41.42.43
 Turcae, literas interce-
 ptas ostendunt 45
 nicosianos Mustapha dux
 Turcarum ad deditio-
 nem cohortatur 94
 nico-

I N D E X.

nicosianos Turcæ per qua-
triduū sexaginta ancis
catapultis inuadunt

39

inter Nicosianos & Tur-
cas conflictus, in quo
Cortesiū Macedoni-
cus interceptus est 38

ex Nicosianis militibus plu-
rimi capti 44 militi-
bus multi ceduntur 41

O

Oberatis Venetijs ob uiz-
floriam, æs alienum so-
lutum 257

occhial præfectus 90 na-
uigiorum 230 & Cara-
cosius oppugnant Cor-
cyrā Melaniam 135 decē
naubus potitus 238 à
nostris circumdatus 239
ex pugna aufugit. ibid.
ex pralio Naupactum
aufugit 352 rursus ad
classē Turcicam per-
uenit 138

occhialis conflictus cum
Auria 236

ochialim Christianæ clas-
sis præfecti prosequuntur
239

octauius Gonzaga uir mi-
litaris artis peritissimus
236

olchinum oppidum aliàs
Vicinum 128

otto Augustanus Episco-
pus Prænестinus fæde-
ri adscribit 108

oxiæ insula 222

P

Palandriæ sunt naues, cō-
uehēdis equis, idoneæ si-
palozzus in expugnatione
urbis Nicosiæ interse-
fectus 47

palazzus Fanensis ceterio
ex Nicosia urbe Tur-
cas inuadit 36

pamphilium mare 7

pannonia quas rerū uicissi-
tudines breue interual-
lū à Turcis passa sit 3
nunc sub Turcarum im-
perio & à Solymāno ua-
stata 19

ad Paphū Turcica classis

7 2 con-

I N D E X.

conspēcta	34	pestis in urbe Nicosia	42
partaus præfēctus mediæ		pestis in Veneta classe	86
aciei, Turcicæ classis		petitum oppidum à Tur-	
229 dux Turcicæ clas-		cis directum	122
sis	120	petrus rex Cypri, unâ cum	
partai & colūnæ congref-		uxore grauida à Genu	
sus	235	ensibus captus 9 & 10	
perfidia erga		rex Cypri regno prisco	
Marinengum	134	restituitur à Genuensib	
patria nihil dulcius	2	bus 10 Centurio è co-	
patri's est urbs	229	mitum familia inter	
paulus Iordanus uir insi-		fectus	168
gnis	226	petri centurionis ex Comi-	
Iordanus		tum familia uirtus &	
sagitta uulneratus	251	diligentia	167
Teupulus Romam mit-		petrus Iustinianus præfe-	
titur	263	ctus Melitensis præto-	
pauli Teupuli prætoriū in		riæ uir impiger & stre-	
urbe Famagusta	161	nuus	226
eiusq; uirtus in remili-		petri Iustiniani uirtus &	
tari	184	industria in re militari	
itē eius mors		237	
190		petrus Zapatha ad Vene-	
paulus Vrsinus cum trire-		tos mittitur	361
mi Maripetra Chrislia		petri Zapathæ uirt, & dili-	
næ classi obuiam pro-		gētia in re militari	234
cedit	208	Padiu's laus & uirtus	
persarum rex ad Selymum		242. Velaschi laus &	
Imperator. Turcarum		uirtus	242
legationem mittit	15	petrum	
inter Persarum regem &			
Selymum induciæ	20		

I N D E X.

<i>per Petrum Martinengum</i>	<i>naues</i>	8
<i>seditio in Cypro sedata</i>	<i>placitus Ragazonus in</i>	
205	<i>Siciliam mittitur, ad</i>	
<i>philippus Redius uir insi-</i>	<i>emendū frumentū</i>	141
<i>gnis</i>	<i>pliegus ad pontificem mit-</i>	
234	<i>titur</i>	261
<i>rex Galliae</i>	<i>pliegus uir insignis & stre-</i>	
<i>bellum Hierosolymita-</i>	<i>nuus in re militari</i>	234
<i>nis infert</i>	<i>plinius quid de Scodra op-</i>	
9	<i>pido scripserit</i>	125
<i>pial rei maritimae praefe-</i>	<i>quid de Cypro scripserit</i>	7
<i>lus</i>	<i>quid de Creta insula</i>	
52	<i>scripserit</i>	110
<i>cur Venetorū</i>	<i>podacattarum munimen-</i>	
<i>classē ualde ueritus</i>	<i>tū apud Nicosiam ere-</i>	
<i>sit</i>	<i>ctum</i>	39
53	<i>inter polonum & Moscho</i>	
<i>Pij 5. patria</i>	<i>uitam bellum</i>	23
118	<i>pomponius columna unus</i>	
<i>item eius</i>	<i>ex Capitancis</i>	146
<i>mors</i>	<i>pō</i>	
277	<i>tificia praetoria praefe-</i>	
<i>Pij 5. monumentum inter-</i>	<i>lus</i>	225
<i>ceptum</i>	<i>pontifex Romanus legatos</i>	
118	<i>Venecias de fœdere in-</i>	
<i>in Pij V. laudē, triumphā-</i>	<i>eundo mittit</i>	96
<i>les Venetijs litera scri-</i>	<i>Romanus Venetis classē</i>	
<i>pta</i>	<i>auxilio mittit</i>	57
246	<i>ob-</i>	
<i>pilas Ferreas & globos,</i>	<i>signat fœderis articu-</i>	
<i>quot Turcae in Fama-</i>	<i>los</i>	106
<i>gustam emisierint</i>	<i>Romanus de</i>	
198	<i>γ 3</i>	
<i>piouennus Vicentinus, Ho-</i>	<i>uictos</i>	
<i>roca uicem gerēs, Tur-</i>		
<i>cas inuadit</i>		
42		
<i>in pra-</i>		
<i>lio occumbit</i>		
44		
<i>pirrum regem, rebus mili-</i>		
<i>taribus sibi aeternum</i>		
<i>nomen parauisse</i>		
17		
<i>pix in Cypro ad liniendas</i>		

I N D E X.

- uictoria certior factus
 260 261 mittit uexil-
 lum nobile ad Ioānem
 Austrum 119 Roma-
 nus fœdus iuramento
 alijsq̃ obligationibus
 confirmat 107
 pōtifici Turcicum signum
 mittitur 261 cardina-
 les gratulantur. ibid.
 pontificem quibus in rebus
 principes confœderati
 iuuare debeant 102
 inter Pōtificem, Hispanum
 & Venetos fœdus con-
 tra Turcam, eiusq̃ arti-
 culi 97
 inter Pontificem Romanū
 & Hispaniarum regem
 fœdus anno 1531. 99
 ad Pontificem Romanum
 Ioannes Austrius lega-
 tos mittit 116. 117 Ro-
 man. Maximilianus Im-
 perator legationē mit-
 tit 117
 pōtificia classis ad Sudam
 portum appellit 59 cū
 Veneta iūcta. ibi quot
 triremibus & militibus
 instruenda sit 98. 99
 ex Pōtificia classe duæ tri-
 remes amissæ 84
 pontificius nuntius Ioan.
 Austrio obuiā Genuæ
 procedit 116
 populus deuictis rara libe-
 rum religionis exerci-
 tium relinquitur 2
 præuesa est oppidum 208
 præuesam Christianæ clas-
 sis principes inuadere
 statuunt 211
 cum Principe nouo, sape
 legum instituta, & reli-
 gionem, mutari 2
 principes cur non libenter
 bellum in Turcas mo-
 ueant 20. 21 Christia-
 ni Hierosolymam uer-
 sus iter suscipiunt 9 cō-
 fœderati quo anni tem-
 pore, quotannis conue-
 nire debeant 98 qui
 fœderi assensu sunt 107
 fœderati de bello sta-
 tuunt 145
 qui Principes ad colloquū

I N D E X.

um admissi 145
 principum legati Roma-
 no pontifici gratulan-
 tur 261 Christianorū
 Catalogus, qui Romæ
 fœdus contra Turcam
 confirmauerunt 107
 confœderatorum lega-
 ti Venetis gratulantur
 257 confœderatorum
 imagines artificiosè cō-
 formatae, Romæ osten-
 sæ 111 confœderatorū
 exercitus totus in Sici-
 ciliā proficiscitur 118.
 119
 principibus Christianis ad-
 uersus Turcam fœdus
 commune suscipiendum
 esse 105
 inter Principes Christia-
 nos rara concordia 155
 propugnaculorum nomi-
 na, ad Nicosiam urbem
 39
 prosper columna Romam
 mittitur 263 columna
 adiit Auriam, interro-
 gans quid sibi de Cy-

pria perfectione uicte-
 retur 71
 prouincias multas à Ro-
 manis uictas, in eorum
 ritus & leges cefsisse 2
 prouis Aga, præses Lepti-
 tanus occisus 251
 ptolomæus quid de Epiro
 scripserit 89
 pudicihiæ insigne exemplū
 55
 pugna quare non facile sit
 committenda 147
 pyranum oppidum 144
 pyrrhus in qua plaga Græ-
 ciæ habitauerit 88

R

Ragusiū ab omni damno
 molestia ue solutiū 105
 rays à Corcyreis capitur
 139
 regia triremes, ex Turcica
 classe qualis fuerit 253
 regna omnia mutationi
 obnoxia 1
 regnanus nomine Allobro-
 gi principis, Venetis
 gratulatur 259
 rei capitales Venetijs ex
 7 4 uinculis

I N D E X.

uinculis liberantur 257
 religionem saepe nouum
 principem imitari 1
 rensius ab Imperatore
 Maximilia. Romā mit-
 titur 117
 rhetimus urbs in creta 121
 rhiū & Anthiriū principes
 Christianæ classis oppu-
 gnare statyunt 221
 rhodus insula à quib. nūc
 inhabitetur 5 à Soly-
 manno occupata 19
 rhodi conditio quæ nostro
 tempore sit 3
 rhodum uersus Turcica
 classis proficiscitur 120
 richardus rex Angliæ Cy-
 prū insulam occupat 9
 bellū aduersus Hieroso-
 lymam suscipit 9
 rizonet populi 132
 in Rizonicum sinum Tur-
 cæ adnauigant 132
 è Rizonico sinu Turcæ di-
 scedunt 137
 robertus Malucius occidi-
 tur 171
 rocha dux Stratiotarum

militum 36
 romæ ingens lætitiā pro-
 pter uictoriam 266 pu-
 blicæ supplicationes in-
 stitutæ 110 260. 261
 fœdus commune cōtra
 Turcā cōfirmatur 107
 fœdus publicatum 110
 romam de uictoria nunciū
 perlatum 260
 apud Romanos quātopere
 fides exculsa sit 280.
 281
 à Romanis Epirus sub-
 acta 88
 romegas Venetias mitti-
 tur 263
 rondachus alarum centu-
 rio occiditur 185
 rubigo æris in Cypro 7
 ruidij Medouij uirtus & di-
 ligentia in re militari
 224
 ruzzum est castrum 69
 S
 Saccarū in Cypro, ex qua
 materia concoquatur 7
 saimus Bèy captus 252
 sal elegans in Cypro 8
 salma

I N D E X.

<i>salma</i> genus mensuræ a-	<i>sebastianus Venerius</i> capi
<i>pud Italos</i> 102	<i>taneus uenetae classiis</i>
<i>à Salmis regulus certior</i>	145 <i>præfectus aciei</i>
<i>factus, de Cypro expu-</i>	<i>mediae, classiis Christianæ</i>
<i>gnata</i> 156	197 <i>Chymeram</i>
<i>sara Martinengus n^otiæ</i>	<i>arcem in Epyro expu-</i>
<i>præfectus in oppido Vl-</i>	<i>gnat</i> 89.90 <i>post ui-</i>
<i>cinio</i> 129 <i>Epidau-</i>	<i>etoriam Ioannem Au-</i>
<i>rum mittitur</i> 134	<i>strium adiuit, & alter</i>
<i>uulneratus, eiusq; uer-</i>	<i>alteri gratulatus est</i>
<i>ba ad milites</i> 129	248 <i>cum sua classe</i>
<i>saræ Martinengi laus ib.</i>	<i>in Siciliam proficiscit-</i>
<i>sarnus comes cum suis mi-</i>	<i>tur</i> 116 <i>loco Hiero-</i>
<i>litibus in Siciliam pro-</i>	<i>nyma Ziani uenetae clas-</i>
<i>ficiscitur</i> 119	<i>si proficitur</i> 88
<i>scipio Pisanus tit. sanctæ</i>	<i>sebastiani Venerij laus &</i>
<i>Mariæ Transliberim</i>	<i>uirtus</i> 244
<i>fœdus confirmat</i> 108	<i>in D. Sebastiani porta Ve-</i>
<i>scodra, hodie Scuttaris</i>	<i>netis, q̃ literæ scriptæ</i>
<i>oppidum</i> 124 <i>olim</i>	<i>fuerint</i> 246
<i>sub Veneta ditione fuit</i>	<i>sebastiano Venerio, M. An-</i>
125 <i>præsidio muniū</i>	<i>tonius Auria persua-</i>
126 <i>ab Epirotis oc-</i>	<i>det, ut, suam classem</i>
<i>cupata</i> 125	<i>per Aegeum pelagus,</i>
<i>scodrae oppidi descriptio</i>	<i>Zacynthum & Cepha-</i>
125 <i>situs & fertilitas</i>	<i>leniam uersus transdu-</i>
<i>ibid.</i>	<i>cat</i> 75 <i>ex Cypro li-</i>
<i>scythius est portus</i> 68	<i>teræ illatae</i> 205
	7 5 <i>literæ</i>

literæ ex Creta missæ
 205
ad Sebastianum Veneriũ
Epiroti legatos mittũt
 89 *ex Zacyntho lite-*
ræ missæ 218
inter Sebastianum Vene-
rium, & Austrium si-
multas 219 *recon-*
ciliatio 220
seditio in Christiana clas-
se exorta 215
seditionis in Christiana
classe auctores capti,
ac suspensi 217
segestum arx à Turca-
rum Imperatore expu-
gnata 19
selymus Turcarũ Imper.
filius Solymanni 14
fœdus inter Venetos &
Solymannum initum,
uiolat 29 *ex A-*
drianopoli, Byzantium
petit 33 *ad Venetos*
legationẽ mittit & ab
eis Cyprum expostulat
 28 *quibus de causis*

Venetis bellum indixe-
rit 16 *ad Regẽ Gallia-*
rum legatos mittit 113
recuperat Arabiam 15
alloquitur sui imperij
proceres, & ad noui bel-
li rationẽ animum ad-
hucit 272 *certior*
fit de accepta clade
 267
Selymi Imperatoris Turca-
rum ingenium 16
animi anxietas 267
luctus, ob acceptam cla-
dem *ibid.*
selymo nouo Turcarum
Imperatori, Veneti, a-
deptum imperium, gra-
tulantur 15 *Turcæ*
multos captiuos dono
mittunt 54. 55 *fœ-*
dus Christianorum co-
gnitum 137 *Vene-*
ti intrepidẽ respondent
 29
selymum esse legitimum
hæredem Cypri insulæ
 171 *quid præcipuẽ*
 CRU-

I N D E X.

- cruciabat 267
 ad Selymum Imperatorē
 Turcarū, Persarū rex
 legationem ablegat 15
 Selymo hoc bellum iurē
 esse susceptum 171
 Sforcia Palaucinus uene-
 re militiæ præfectus
 77
 Sfortia Palaucini senten-
 tia de inuadendo Tur-
 ca quæ 35 laus, ac
 uirtus 247
 Sigismundus de Casoldo
 comes occisus 194
 Sirochus præfectus Alexā-
 driæ 229 Bey, unā
 cum uxore captus 252
 Smaragdo olim in Cypro
 abundasse 7
 Soldatellus uir rei militaris
 peritissimus uulneratur
 174
 Solymannus Viennam in
 Austria, bis innume-
 rabili exercitu obsidet
 19
 multa Venetorum op-
 pida suo imperio adie-
 cit ibid. princeps bel-
 licosus, & Christiani
 nominis crudelissimus
 persecutor 18 Rho-
 dum, & Pannoniæ fi-
 nes inuadit 19 Me-
 litam insulam oppu-
 gnat. ibid.
 Bey, unus ex Turcarum
 præfectis, occisus 194
 Solymanni Turcarum im-
 peratoris laus 18 res
 gestæ 18. 19 mors
 14
 Sophonisba uxor regis Nu-
 midie, eiq; erepta, &
 Syphaci tradita 94
 spartiuenti est promonto-
 rium, nunc Zephyrium
 dicitur 202
 Strabo insignis cosmogra-
 phus 121
 Stratiotæ milites, qui di-
 cantur apud Turcas
 36
 Suda portus, olim Amphi-
 maleus dictus 59
 ad Su-

ad Sudam portum Hispana & pontificia classis
adnauigat 59
sultani opem Iacobus rex
Cypri implorat 11
à Sultano Aegypti, Cy-
prus insula directa 3
suppositum à Turcis oppu-
gnatum 126 oppi-
dum à Turcis deuasta-
tum 127
à Syria Cyprus insula, quo
modo sit disiuncta 7

T

Tamassum urbs Cypri, os-
lim sic dicta, Famagu-
sta nunc dicitur 28
à Turcis expugnatur
220
tanais est fluuius 33
apud Tanam, emporium
tormentarius puluis à
Moschouitis incensus,
multiq; homines ab eo
extincti ib.
tesseræ missæ ab Austrio
ad unumquodq; agmē
201

teuthrania rex iungitur
cum classe Turcica
120
thomas Medicæus sagitta
uulneratus 251
thraces Antonius Quiri-
rinus in fugam uerit
91 primum Nicosiam
ingressi 47
throna est nauis 127
thremutum est urbs Cypri,
nunc Nicosia dicta 28
super Titi Vespasiani ar-
cu Venetijs, quæ literæ
scriptæ fuerint 264
tormentarius puluis in Ve-
netorū armamēto igne
accēsus, magnūq; dam-
num urbi attulit 30
prope Traiani portū quæ-
dam naues Turcarum
interceptæ 118
tramontana, regiæ nauis
imperator, occisus 252
tripolis munimentum à
Turcis sic appellatum
39
ad Tristandum littus Auria
cū sua classe uenit. ibiq;
per

per biduum mansit, pro
pter tempestatem ma-
ris 73
troilus Sauellus sagitta
nulneratus 251
turca Venetis bellum in-
fert 33 se ad bellum
parat ibid. mittit le-
gatū ad Venetos, eisq̃,
nisi Cyprum tradant,
bellum indicit 28
munitissimam classē
adornat 33
contra Turcam cur bellū
à Christianis sit nunc
susceptum 152. 198
inter Turcam & Venetos
pax olim 12
cum Turca in hoc bello
nullam pacem ineun-
dam esse, absq̃ consen-
su triū principum con-
federatorum 106
Turcæ Cephaleniam insu-
lam depopulantur 122
cur Christianis aliq̃ li-
bertatē concedant 6
Coreyrā Melanā insu-
lā oppugnat 136 Sup=

potum oppidum oppu-
gnant, & miserè popu-
lantur 126. 127 VL
cinium oppugnant 123
Epidaurum oppugnat
127 ab oppugnatio-
ne oppidi Suppositi fu-
gantur 126 corycæ-
os multos emittunt, ad
explorandam Christia-
nam classē 222 Sco-
dram proficiscuntur
126 Corinthiacum si-
num inuadunt 139
ex Creta fugantur 122
Petimum oppidum
populantur ibid. Ba-
stiam oppidum deripi-
unt ibid. Apricor-
um oppidū deuastant
ibid. Epirotos defectos
in eorum potestatem re-
digunt 123. 124 An-
tiuarum occupant 132
Christianam classē
denuò explorant 227
Illyricum infestant 33
Amathū inuadunt 54
Sudam ingrediuntur

121 Arabiam sua di-
 tionē obijciunt 15
 Cretam insulam bis in-
 uadunt 121. 122
 classē suam ad bellū
 instruunt 229 Za-
 cynthum insulam deua-
 stant 122 Christianā
 classē inuadere sta-
 tuunt 223 Venetis
 duas triremes, & septē
 nauigia eripiunt 90
 ad Sancti Epiphaniū
 promontorium ueniūt
 54 qua de causa co-
 pias suas in Epirum ad-
 mouerint 125 multa
 loca Dalmatiae deua-
 stant 136. 137
 nouas munitiones apud
 Famagustam ur-
 bem erigunt 175
 ab obsidione Cathari
 fugantur 135 Vlci-
 nium oppidum oppu-
 gnant 127. 128
 deditione capiunt 124
 Catharum oppidum
 frustra oppugnant 137

nuncium Catharum
 mittunt, eiq; bellum in-
 terdicunt 133 Cy-
 prum occupant 156
 inuadunt 34. 35
 Famagustanis muni-
 mentum, Contrascar-
 pam nomine, eripiunt
 164 Famagustam op-
 pugnant 56 Fa-
 magustanis deditionem
 consulunt 183 Fa-
 magustanos nocte qua-
 dam 5000 glo-
 bis euibratis inuadunt
 176 à muris Fama-
 gustanorum uirtute re-
 pelluntur 167 à Fa-
 magustanis repulsi non
 sine oppidanorum cla-
 de 173 Famagusta-
 norum pluteos, iudesq;
 deijciunt 176 Fa-
 magustanos classe inua-
 dunt 185 maximum in-
 cendiū instruunt propè
 Famagustā 180 propius
 ad urbem Famagustam
 castra metantur 178

Turca

Turce Famagustanos ex
decem propugnaculis
aggrediuntur 160
Famagustanis omnem
adiū intercludunt 36.
37 Famagustam op-
pugnant 37 Fama-
gustanos rursus cuni-
culis inuadunt 184
quot dies Famagustam
obsefferint 193 apud
Famagustam pugnam
redintegrant 176 Fa-
magustanorum muni-
tiones expugnant 160
Nicosiam diris oppu-
gnationibus inuadunt
44 expugnant ibid.
duce Mustapha, Nico-
siam strenue oppugnāt
36. 38 a Nicosianis
fugati 36 Nicosiam
per quadriduum sexa-
ginta æneis catapul-
tis inuadunt 39 præsi-
dia Nicosiæ imponunt
56 ad Nicosiam ca-
stra metantur 37
Turcarum præfelli præci-

pui qui 193 immansi-
tas 122 potentia,
eorumq; tyrannis erga
deuictos 45 Impe-
rator de accepta clade
certior factus 267 ty-
rannis erga deuictos
ducis capulum, Græcus
quidam aurifici uen-
dit 262 Imperiū lon-
gè lateq; augustissimū
20 exercitus nume-
rus in oppugnatione
Famagustæ 52. 192.
180 Imperatorum mo-
res 14 Imperatoris sa-
uitia erga Venet. orato-
rem 173 copiæ 51
crudelitas erga Nico-
sianos 47 nauigia
capta uel depressa, quot
numero exiitēre 252.
253 imperium cur ha-
tēnus tam feliciter co-
aluerit 268 crude-
litas in Epiro 272
imperium ex quib. cau-
sis maius, & augustius
reddatur 4.5
Turca-

multis in Creta interficiuntur 122 nauigia expugnata, in quibus sexaginta milia nummularum aureorum inuenta 92 dux à quo interfectus 162 alacritas ad pugnam 229 dux oppugnationi Famagustanae interfuit 160 uigilantia 157 ingens latitudo de Cypro expugnata 156 Imperator inducias facit cum Maximiliano 15. 20 clades 163 mores, & contemptus bonarum disciplinarum 6 nauigia quaedam à M. Antonio Quirino expugnata 92 solertia 165 immanitas in Corcyreo sinu 208 industria in construendis munimentis 93. 40 religio quamplurimum diffundat à nostra 5 Imperator ueteri odio in

Hispanum incitatus 19 naues duae interceptae in quibus erat Pij V. monumentum 118 dux strenue milites ad pugnam cohortatur 231 clades 167 pertinacia 233 ex Turcarum praefectis qui interfecti fuerint 194 castris in urbem Famagustam pilas ferreas & globos 400 emissos esse 193 Turcis magna pecuniae uis à Venetis numerata 14. foedus Christianorum cognitum 137 Venetorum consilia innotata 14. apud Venetos degentibus, peculiaris locus destituitur 33 noua auxilia mittuntur ad oppugnandam Famagustam 158 Nauplia & Epidaurum urbes à Venetis traditae 14 à Nicosianis duo pro-

pu

- pugnacula erepta 42.
 caput præfecti classiũ
 ostensum 235 iactura
 tam opulente classis lon-
 -gè acerbissima 266
 Turcas, solum uectigali-
 bus, & obedientia ex-
 terna Christianorum,
 contentos esse & ferè o-
 mnes gentes suo impe-
 rio adiecisse ib. uentus
 aduersus multis in ne-
 gotijs impedit 240
 apud Turcas Christiano-
 rum libertas 4.5 disci-
 plina militaris in maxi-
 ma obseruantia 162
 contra Turcas, cur Germa-
 niæ principes non liben-
 ter bellum suscipiant 21
 inter Turcas & Famagu-
 stanos ingens pugna 185
 à Turcis Cythera insula de-
 uastata 122 Catharum
 obseffum 135
 in Turcis quid maximè sit
 laudandum 5
 cum Turcis Veneti, apud
 eos degentibus, post le-
 gationem missam quo-
 modo egerint 34
 ex Turcis multi in portu
 Cōstantia interfecti 91
 multi in pugna nauali
 interficiuntur 134 quot
 interempti, aut uulne-
 rati fuerint in pugna
 nauali 251 multi à Ni-
 sianis intercepti 41.42
 multi à Famagustanis
 trucidantur 177
 Turcica classis Cretam in-
 uadit 121 ex qua parte
 sit adoriunda 200 Co-
 rinthiacum sinum in-
 greditur 214 Occhia-
 lim petit 218 instar lu-
 naris formæ, se ad cer-
 tam instruit 231 Vlci-
 niũ uenit 128 Christia-
 nam classem ualdè ab-
 horrebat 228 in Eu-
 boeam adnauigat 120
 ad castrũ Rufũ uenit ib.
 de Christiãa classe cer-
 tior facta 222 se ad pu-
 gnã parat 229 in Am-
 phimaleũ sinũ transla-

- 1120 ex faucibus Hel
 lespōtiacis egreditur ib.
 in fugam conuersa 239
 Christianā classē in-
 uadere omnino statuit
 229 de nouo instaura-
 ta 228 in Corinthiacū
 sinum proficiscitur, pro
 nouo milite conscriben-
 do ib. denuo instruitur
 140 Butuam profici-
 scitur 137 deuicta 234
 Turcicae classis praefecti
 230. 231 praefe-
 ctus aciem instruit, mi-
 litesq; ad pugnam co-
 hortatur 231 praefectus
 interimitur, eiusq; caput
 ad Austrium transfer-
 tur 235 praecipui princi-
 pes 229. 230 & Chri-
 stianae, congressus 233
 praefecti alacritas, & co-
 hortatio ad milites 234
 turcicae classi duae triremes
 ademptae 273 Phœbæi
 radij aduersantes 229
 uetus, q̄ in initio ualde faue-
 bat, repēte mutatus 227
 inter Turcicam & Chri-
 stianam classē pugna
 233
 in Turcica classe, regia
 triremis qualis fuerit
 253
 ex Turcica classe, regia na-
 uis expugnata 234 mul-
 tae naues, & triremes
 tempestate maris amif-
 sae 132 quot nauis
 capta, uel depressa
 fuerint 253 quaedam na-
 uigia aufugunt 238
 Turcicarum rerum duo ex-
 ploratores Venetijs ca-
 pti, habitu heremetico
 induiti 245
 Turcicum uexillum ereptū
 à Baleono 179
 Turcico iugo, ac tyrannidi
 qui semel colla subdi-
 dēre, nunquam excute-
 re ualuisse 4
 Turcicus orator à Venetis
 captus, & Veronam de-
 ducitur 143
 V
 Vescigalibus solum Tur-

I N D E X.

- cas esse contentos* 5
Venetiarū ciuitas quō in-
cola appellant 24
Venetijs publicæ præcatio
nes pro uictoria 254.
 256 multa ædificia in-
 cendio deuastata 30 in
 cendium tempestate no-
 ãte exoritur ib. fœdus
 publicatum 10 ingens
 luctus propter expugna-
 tã Cyprum 254 publi-
 cæ supplicationes insti-
 tutæ 140 ingens læti-
 tia propter uictoriam
 naualem 256 uarijs in
 locis triumphales literæ
 insculptæ 246
Venetias legatos Pontifex
Rom. & Hispa. rex mit-
tit 96 nuntiū de uicto-
 ria perlatum 257
Veneta classis Corcyram
redit 87 tēpestate ma-
 ris ualdē incommoda-
 ta 73 in uniuersū quot
 nauigijs constructa sit
 69 in Candiam puenit
 84 Vndā ingressa 83
 ex Sicilia discedit 153
 denuò instruitur 144
 nouo milite instaurata
 Hispanisq; uiribus au-
 cta 53 quot triremi-
 bus & militibus instrue-
 da sit 97. 98 ob uaria
 morborum genera ual-
 dē denudata 58 ex Cre-
 ta se Corcyram recipit
 57 q̃ oppidō instructa
 fuerit 86 ad Aquas Fri-
 gidas peruenit 70
 uarijs modis denuda-
 ta 86. 87
Veneta classis capitanci q̃
sunt 145 præfectus quo
 uexillo uiri debeat 104
 præfectus quale respon-
 sum de Cypria profe-
 ctione dederit 71.
 72
de Veneta classis infirmi-
tate Turcæ certiores
facti 77
Veneta classi, Pontifi-
cia & Hispana classis
iuncta 59
 d 2 Ves

Venetam classē Brundu
siū esse trāsferendā 150
ad Venetā classē guber.
nandā qui duces sint es-
ligendi 98
de Veneta classe 86
in Veneta classe pestis ib.
in Veneta classe quot ui-
rorū millia uarijs mor-
borum generibus inte-
rierint 87 *Veneta tri-*
remi militaris seditio
 215
Venetus princeps post ui-
ctoriā, tēpla adit, Deoq;
gratias agit 258
Venetus exercitus denuō
instruitur 144
Veneti Senatus gratiarū
actio pro uictoria 258
edictū de omnib. uecti-
galib. & redditib. 141
Veneto principi Turcicū
signum mittitur 261
in Veneto senatu quid de-
cretū fuerit 144
Veneti ob Cyprum quot-
annis Turcarum regi
tributum impendere so-

liti 172 *nouos prae-*
fectos in demortuorum
locum substituit 260
de Famagustæ expu-
gnatione certiores fa-
cti 191 *Romā legatos*
mittunt 97 *uoluptati-*
bus dediti 25 *Turcae*
quasdam urbes Pelopon-
nesi tradunt 14 *quā sa-*
pē cū Genuensibus di-
micarint 13 *militū de-*
lectū habēt 33 *legatos*
ad Rom. Pontificē mis-
tunt 263 *certior facti*
de Cypro expugnata
 156 *ob publicū benefi-*
ciū priuati incommodi
obliuiscūtur 259 *ad Se-*
lymū Imp. Turcarū le-
gationē ablegūt 15 *cur*
nunc arma contra Tur-
cā susceperint 14 *de fœ-*
dere, cū rege aliquo, in
eundo, decernunt 93
quot triremes Hispa-
niarum regi, contra
Turcam semper admi-
nistrare debeant 102

Fama-

Famagustanis auxiliū mittūt 91 *in suam urbē præsidia collocant* 32 *Selymo intrepidè respōdent, seq̃ ad bellum parant* 29 *classē instruunt* 33 *quomodo Cyprum adepti sint* 9.10 *quam magnos sumptus faciant pro conseruanda republica* 26 *foedus contra Turcā iuramento multisq̃ alijs obligationib. confirmant* 107 *cum Selymo Turcarū Imper. foedus initū, renouare cupiunt* 15 *bellū gerūt cū Othomannis* 11. 12 *cur semp̃ militaria præsidia in Cypro habuerint* 11 *cui officio maximè studeant* 25 *quando Cypro nati sunt* 11 *Turci magnam copiam pecuniæ enumerāt* 14 *pinfidiā proditi ib. præsidia in Cyprum mittunt* 28 *Veneturū quorundā nobi-*

lium res gesta contra Turcā 88 *Ioannes Miches accerrimus hostis & huius belli suasor* 15 *cōsilia hosti patefacta* 14 *erariū q̃ locuples sit* 26 *strages Vlcini* 132 *littus firmioribus munitionib. munitur* 144 *uel cōfoederatorū principum copiae in uniuersum* 153 *potētia* 24.25 *triremis una naufragio perit* 73 *classis ad castrū Ruzzū puenit* 53 *insignia* 112 *copiae trāsmissæ Famagustā* 157 *classis quot nauigijs instructa fuerit* 51 *in Veneturū auxiliū pontifex Romanus classē mittit* 57 *de Veneturū fide Epiroti conquærantur* 124 *Venetis multi principes pro uictoria gratulantur* 259 *duæ triremes cum septem nauigijs à Turcis ereptæ* 90
A 3 Vene-

<i>Venetis à Solymanno mul-</i>	<i>Austrio missum</i>	119
<i>ta oppida erepta</i>	<i>quo Vexillo uen. classis p̄se-</i>	
<i>principū legati gratu-</i>	<i>ctus uti debeat</i>	104
<i>lantur</i>	<i>uictoria in utraq; parte an-</i>	
256. 257 <i>Turca</i>	<i>ceps</i>	233 à quo pendeat
<i>bellum infert</i>		140
28 <i>multæ insidiæ struū-</i>	<i>uienna metropolis Austriæ</i>	
<i>tur</i>	<i>bis à Solymanno innu-</i>	
145 <i>Hispa. rex clas-</i>	<i>merabili exercitu obse-</i>	
<i>sem auxilio mittit</i>	<i>sa</i>	19
<i>Venetos rem militarē semp</i>	<i>tertiò à Solyman-</i>	
<i>alienigenis comisisse</i>	<i>no Turcarum Imp. fru-</i>	
26 <i>contra fas Cyprio re-</i>	<i>strâ inuasa ib. cur ab eo</i>	
<i>gno usurpare</i>	<i>eo non sit expugnata ib.</i>	
171. 172 <i>inter Venetos & Solyman-</i>	<i>ad Viennam inuadendam</i>	
<i>num fœdus initum, Se-</i>	<i>aditus opportunissimus</i>	
<i>lymus uiolat</i>	<i>qui</i>	ib.
29 & <i>Tur-</i>	<i>uicentius Quirinus inter-</i>	
<i>cam fœdus</i>	<i>fectus</i>	250
12 & <i>Caro-</i>	<i>uinentij Vitellij uirtus in</i>	
<i>lum V. fœdus</i>	<i>pugna</i>	236
155 <i>ad Venetos Ioan. Austrius</i>	<i>uirginus Vrsinus interfe-</i>	
<i>legatos mittit</i>	<i>ctus</i>	250
117 <i>Cy-</i>	<i>uirgo Venetiarum ciuitas</i>	
<i>prum regnū quō perue-</i>	<i>dicta</i>	24
<i>nerit</i>	<i>uirilis animus in muliebri</i>	
171 <i>legatū Turca</i>	<i>sexu</i>	136
<i>mittit, eisq; nisi Cyprū</i>	<i>uitriolum olim in Cypro in-</i>	
<i>tradāt bellū, indicit</i>	<i>uentum 7 eius usus ib.</i>	
28 <i>Cyprus uenit</i>	<i>ulcinium à quibus sit con-</i>	
11 <i>Vexillum Turcicum à Ba-</i>	<i>ditum</i>	
<i>leono ereptum</i>		
179 <i>no-</i>		
<i>bile ab Austrio Roma.</i>		
<i>Pontifici mittitur</i>		
262 <i>insigne à Pontif. Ioanni</i>		

I N D E X.

ditum 128 olim Olchi- nium & Colchinum, ho- die Dulcignum dicitur ib. oppugnatũ 123. 128 deditione occupatum 124. 129	cursum in atrij Palatium, uulgi humeris delatur 256
ulcinij oppidi incolarũ mo- res 128 expugnationis causa quæ 130 incolæ ad Partaũ legatos mit- tunt 129 de deditione consulũt 129 oppugna- tionis causa 123 obfides Venetorũ à Turcis mi- serè interfecti 131	urbini Principes Ioannem Austrium hilariter exci- piunt 116
undam Veneta classis uen- tis aduersis, delata 83	ulinum est oppidum 144
unfredus Iustianut creatur aureus eques 260	Z
mittitur Venetias 255	Zacynthus insulam Tur- cæ miserè deuastant 123
propter hominum con-	Zacynthus uiginti quatu- or æneæ machinæ, Tur- cis ereptæ, mittuntur 90
	Zambelotũ est genus pan- ni, ex pilis caprarũ con- fectum = 7
	Zephyrium promontori- um, nunc Spartiuenti di- citur 202
	Zieglerus insignis cosmo- graphus 121

Nota,

Folio 117. linea 20. inuenies, cum Ferdinando &
Carolo filijs, lege. fratribus.

PETRI BIZARI, DE BELLO
CYPRIO LIBER
PRIMVS.

Vemadmodum summa illa mundi quatuor Imperia, maximas & admirandas rerū uicissitudines passa sunt, eoque tandem redacta, ut ne uestigium quidem illorum amplitu-

dinis in orbe appareat: Sic etiam priuata Regna ipsdem sanè mutationibus uario tempore fuerunt obnoxia, eoque interdum deuenire, ut uix ampliùs in eis quicquam pristinae magnitudinis ac ornamenti eluceret. Quòd uerò ad legum instituta, & cōsuetam uiuendi rationem attinet, nemo ignorat, illam quoque persæpè unà cum nouo Principe mutari, nouasque formas inducere. De religione autem quid opus est aliquid attingere, cum nemini dubiū esse possit, quin etiam illa nouum Principem sequatur, Deumque domitæ Nationes, ut plurimum eo cultu uenerentur, quo Re-

Omnia Regna mutatione obnoxia.

ges ac primores, parva uictoria, & in Imperium asciti, à puero sunt instituti? Legimus apud probatos authores, multas Prouincias uictas à Romanis, in leges & ritus eorum celsisse, ita ut Romani tandem nominis efficerentur: At si fortè accadat, ut deuicti, eandem prorsus, quam liberi habuerant, persuasionem, in patria sine metu retineant, publiceque profiteantur, id certè maximi muneris loco iure ascribunt. Quis enim non libenter in ipsdem (si hoc eis datur) sedibus ac domicilijs remaneat, ubi ortus atque altus est, maioremque ætatis partem olim transegerit? Id profecto cuius à natura insitum est, ut natale solum adamat, ibique haud inuitus resideat, nisi alicuius præstantioris boni specie quis allectus, professionem ad exterarum gentes ultrò suscipiat. Nam plurimos uidemus uel gloriæ studio accensos, uel discendi cupiditate impulsos, aut spe lucri adductos, relictis penatibus, externas oras inuisere, ac semel inuisas, nunquam interdum deserere: quin potius latissimo animo ibi donec uixerint, commorari. Cæterum (ut eo redeat, unde digressa est oratio) & si, ut dictum est, uniuersa adeo & singula Regna uarios humanarum rerum casus & fortunæ mutabilitatem experta sunt, nec non alienigenis

nis Principibus & fide, & morum constitutione à se omnino dissimilibus, obedire coacta, ex omnibus tamen uix ullum aut fuisse, uel esse iudico, cui à sua origine ac incremento maiores uicissitudines pati, pluresq; dominos admittere, ac illis iusta, uel iniqua exigentibus obtemperare contigerit, æquè ac Regno Cypri. In hoc autè plerisque uidetur illius gentis homines fortuna paulò benigniore usus esse, quòd licet peregrinis Regibus tam sæpe necessario paruerint, nullus tamen adhuc extitit, qui non eiusdem fuerit religionis, aut paululum diuersæ, quiq; non ad eundem scopum salutis rationem direxerit. Siquidem uniuersi Principes, quorum hætenus imperio uolentes, uel nolentes, audiuerunt, Græco, aut Romano dogmati adhæserunt. Fuit quidem olim (ut mox dicetur) à Sultano Aegypti subacta, sed breui post, Rege in solium restituto, quibusdam certis conditionibus amissa recuperauit. Quid uerò de illius cū politico regimine, tū quib. hominū conscientia nititur, in posterū apud eos futurū sit, facile iudicari potest. Scimus enim qd iā toti ferè Græciæ, qd Rhodo, insularū omniū q̄ in Ionio & Aegeo sunt, pulcherrimæ, qd nouissimè Pannoniæ conuenerit. Omitto nūc reliqua Regna & Pro

Aa a

uinciaq;

*Quis nunc
Cyprii status.*

*Turcarum po
sentia, & quæ
Christianorū
apud eos li-
bertas.*

uincias utriusq; Asiæ atq; Africæ, quibus permulta sæcula foelici quadam cōditione sua iura tueri, suumq; de supernis rebus assensum liberrimè profiteri licebat. Nūc autem Cyprio huiusmodi fatum impendet, ut iā nihil aliud expectare queat, præter omnis generis calamitates, & dirissimā ac perpetuam seruitutē. Certum est enim eos qui semel Turcico iugo ac tyrannidi colla subdidēre, nūquam, aut perrarò, nec sine uirgula diuina, illud à suis ceruicibus excutere ualuisse, quasq; regiones ui, aut deditione semel occuparūt, eas in iugi seruitio ac tyrannide perstitisse. Nam Turca (ut modo eius potentiam opesq; fileam) tam innumerabili hominum frequentia, totq; militaribus uiris abundat, ut statim in singulis oppidis ac Regnis expugnatis, munitissima præsidia imponat, quæ contra hostiles conatus loca semel uicta potenter ac strenuè tueantur. Non sum autem nescius, quod quemadmodum Veneti & nōnulli Principes, Græcis, ludæis ac Thracibus non modò publica commertia, liberosq; eundi, ac redeundi commeatus: uerū etiam cætus ac sinagogas permittunt, in quibus citra metum conueniant, idē quoque ab Ottomanis Principibus in eorum deditione concedi, eoq; illius imperium subinde

inde maius atque augustius reddi: sed tamen simul fatendum est, hos omnes, quibus ea facultas datur, sæpe in grauissima pericula incidere, omnesq; ab eorum nutu & uoluntate pendere, adeò, ut si paulatim ab hoc animo deflexerint, uel minimo temporis momento & fortunis, & ipsa etiam uita exuantur. Est nihilominus interea summo beneficii loco ducendum, quòd uectigalibus ac externa obedientia contenti, nihil (quoad internas actiones) ulterius requirant. Cæterum qui iure belli, uel aliquo sinistro numine in eorum potestatem inciderunt, quàm à priori statu & conditione alieni? Quàm omnino miseri estimandi præ illa tempestate, qua utroq; munere fruebantur? Ecquod aliud hominum generi à Deo amplius, aut præstabilius dari potest? Quàm uerò pauci remanserunt ex ea multitudine, quæ nondum subductas regiones incolebat? Quis modo ex nostris Lesbos, uel Rhodum inhabitat? Quis hac ætate ora Pannonica delectatur? Quis denique in ulla Imperij parte, quod ab eis regitur, ulla immorandi uoluptate allicitur? Nec sanè hoc mirum uideri debet, cum palam sit, eos cum fide, tum uiuendi ratione à nobis quàm plurimum dissen-

tire. Si quid autem sit, quo illorū permisu nostri potiantur, id multo magis sit eorum priuato emolumēto, quā ut aliqua erga nos beneuolentia & charitate afficiantur. Quid morum barbariem, & contemptum omnium bonarum disciplinarum, qui passim apud eos regnat, sic ut nullo penitus loco habeantur, commemorem? Hæc enim omnia plusquam satis cognita sunt, neque sine gemitu & lachrymis à quocumque enarrari possunt. Sed quoniam hic potissimum de Cyprio, eiusque presenti statu nunc mihi sermo habendus est, non ab re fuerit, si oratione paulo altius repetita, quā breuissimè, ac summatim attingero, quæ nam Principes in ea hucusque dominati sint. Nihil modo sum dicturus de his, quæ ante Christi aduentum, uel sub Romanis Imperatoribus accidere, partim ne uidear ab ouo usque ad mala (ut dicitur) uelle incipere, partim etiam quia non desunt ueteres ac probati authores, qui olim hæc omnia memoriæ prodiderunt. Quæ uero de illius situ, deque alijs rebus quas gignit, posteris tradiderunt, ea uisum est hæc addere, quā paucissimis uerbis: ut Lectori hæc aliunde inquirenti labor minuatur, simulque ut tanti Regni opulentia, & dignitate hæc

hæc ob oculos posita, magis magisq̃, quã-
ta sit iactura, quam fecimus, omnibus in-
notescat. Ex horum itaque monumentis *Cypri des*
constat, hanc Insulam Famphilio mari ab *scriptio.*
Oceano allui: à meridie, Aegyptio: ab or-
ru, Syrio, à borea & septentrione, Cili-
cio, & inter maiores maris Mediterranei in-
sulas locum sibi uendicare. Scribunt, in ea
olim fuisse quindecim oppida illustra,
nunc pauca omnino conspiciuntur, in
quibus est Famagusta littoralis ciuitas, &
totius Insulæ emporium, portu & uecti-
galibus prædiues: Regia uerò ac metro-
polis, Nicolia. Hæc sanè Insula nulli
prorsus inferior censenda. Nam et ui-
no abundat, & oleo, frumenti quoque
satis habet. Aeris etiam metalla in ea
fuerunt, in quibus uitriolum, & rubis-
go æris nascebatur, ad medicinæ usum
idonea. Canna mellis multa in ea repe-
ritur, ex qua saccharum excoquitur. Ex
pilis etiam Caprarum pannus confici-
tur, cui Zambelotum nostra ætas nomen
dedit. Plinius scribit Cyprum Sma-
ragdo, Christallo, ære Cyprio cognomi-
nato, Adamante, & alumine esse nobilem,
quam aliquando adnexam cōtinenti pu-
tat unà cum Cycladibus insulis, eamque
postmodum ab ipsa Syria æqueris sæui.

tia disiunctam fuisse. Multas res ad alias Gentes mittit, ex quibus lucra non pauca redundant. Alienis non multum eget: sed aërem parum salubrem habet. Tota insula delitijs incumbit, & foeminæ admodum lasciuæ sunt. Habet in circuitu quadringenta & uiginti septem millia passuum, in longitudine uero ducenta. Illud etiã haud planè omittendum uidetur, hanc olim ita opibus inclaruisse, ut latius ærarium populi Romani, quàm ullus triumphus impleuerit. In hac præterea dicunt sine ullo externo subsidio fabricari posse maximas naues, omnisq; illarum apparatus haberi. Sunt enim in ea procerissimæ arbores p malis, p̄x ad liniendas naues, & linum pro uelis ac funibus texendis. Ante hoc bellũ ex ea ingens prouentus suscipiebatur ex bombycibus, cuius incredibilis copia Venetias ferebatur. Ibi etiam crescit elegans sal, quod in modum glaciei foditur ex terra. Cæterum ut totius insulæ nobilitatem ac excellentiam uno uerbo amplectar, hæc olim dicta est Macaria, quod nomen satis indicat qualis olim extiterit. Hæc in præsentia de Cyprio situ & commodis quæ inde proueniunt. Non sum autem ignarus, à nonnullis etiam recenseri quæ ibi post Imperij Romani declinationem atque

que interitum ad hoc usque tempus accidere. Verumtamen, ut hæc magis in aperto sint, ea modo laconicè repetam, ut instar epitome sint eorum quæ alibi fusiuse enarrantur.

Cadentibus rebus Romanis, hæc Insula diu sub Imperio Græcorum extitit. Anno autem octuagesimo octauo supra centesimum & millesimum Christianæ Salutaris, cū Federicus Aenobarbus Imperator, Philippus Galliæ ac eius filius, & Richardus Angliæ Reges, cum nonnullis alijs Regulis ac Proceribus in comitijs decreuissent relictis in Iudæa Christianis subuenire, omnesq; iam se ad bellum accingerent, ipse quoque Richardus ualidissima classe instructa, Hierosolymam petijt. Cum uero in hanc Insulam tempestate delatus, portu ab incolis prohiberetur, grauissimè infensus, illicò arma quæ in Sarracenos parauerat, in Græcos uertit, eisq; deiectis, Regnum suæ ditioni subegit, deinde spoliatum, firmoq; suorum præsidio communitum, reliquit, ut institutam nauigationē prosequeretur. Paulò post humanis rebus uariantibus, illud Regnum ad Gallorum Reges deuenit, postq; uarias successiones, ad duos fratres, quorum alter alterum interfecit. Hunc, Petrum nomine, Genuen-

*Quis olim
flatus Cyprij,
& quomodo ad
Venetos per-
uenerit.*

ses maximis iniurijs prouocati, potentissima classe adorti sunt, & captum unà cum grauida uxore Genuam perduxerunt, Regniq; possessionem armis obtinuerunt. In ea captiuitate Regina prægnans puerulū enixa est, cui Iano inditum nomen. Tandē tributo imposito, uenia Regi data est, & ad suos cum Regia dignitate redire concessum. Huic post obitum successit Ianus, quem paruo tempore interiecto, Memphiticus Rex munitissima classe inuasit, eumque captiuum abduxit, & uniuersum Regnum in suam potestatem redegit. Rex postea centum & quindecim millibus aureis redemptus, & tributarius Aegyptiorū factus. Hic ubi aliquandiu imperasset, tandē relicto filio impubere, & uita cōmigravit. Is, ubi primū adoleuit, uxore duxit ex familia Monferratēsi, qua breui mortua, Helenæ ex Paleologorum prosapia nupsit. Huic ex concubina Iacobus natus est, ex cōiuge autē orta est Carlota filia, quæ iam adulta, nupsit Ioanni Patrueli Regis Lusitaniz, qui ex Procerū consensu in Regnū est accersitus. Cum is aliquādiu regnasset, cōsentiente Regina (ut fama est) ueneno sublatu interijt. Iacobus interim ab amicis Rex appellatus. At Carlota ipsam et regnandi cupida, & suasu matris ac principū uirorum

uirorum Ludouico Sabaudix Ducis filio
nupsit, iubeturq; celerrime uenire in Cy-
pru. Alter cu se imparem esse cognosceret,
Rhodu petijt, ibiq; no parua amicoru ma-
nu coacta, in Cypru nauigauit, clamq; re-
gia urbē ingressus, omnes sibi offensos in-
teremit, & bona inter amicos partitus est:
deinde in Alexandriā se cōtulit, opē Sul-
tani imploraturus, eiusq; patrociniū atq;
armis regnū adeptus est. Helena uerò pau-
lo ante decesserat, eiusq; uir Ludouicus co-
actus excedere. Iacobus interim rerū potē-
tus, duxit uxore Catherinam filiā Marci
Cornarij Patritij Veneti, quæ post mortē
patris adoptata à senatu in filiā, regnū quo-
que ad senatū transtulit, & licet filium ge-
nuerit regni hæredē, concessit tamē filius
in fata, relicto senatui regno. Mortuus est
aut Iacobus Rex, Anno ab humana redē-
ptione supra millesimū quadringētesimū
septuagesimo, relicta uxore pregnāte. Ve-
neti ex eo tēpore uniuerso regno pacifice
sunt potiti. Quia uerò Turcis finitimū, &
propterea maioribus periculis obnoxiiū
est, ibi semper aliquod militare præsidium
habuēre, arcesq; ac loca maritima diligēter
custodiri iusserūt. Et si aut uarijs tēporib.
plurima & grauissima bella cū Ottomanis
terra mariq; gessere, nunq; tamen Cyprū,

*Pax inter Tur-
cam & Vene-
tos.*

ex quo in Venetam ditionem uenit, ea na-
tio infestauit, eoq; minus modo sibi me-
tuere uidebatur, quò inducias cum eis in-
ierāt, Anno, à Christi Seruatoris natali su-
pra millesimum & quingentesimum, tri-
gesimo nono. Ex ea tempestate res Vene-
tæ in summa pace ac tranquillitate consti-
tere, omniaq; apud eos mirificè floruerūt.
Illis enim liber aditus undiquaq; patebat.
Hinc merces omnigenæ, hinc omnium re-
rum copia, hinc denique uniuersa, quibus
imperia uigere solent, largissimè afflue-
bant. Diu quidem atq; acerrimis odijs di-
micatum est inter Carolum Quintum, &
Galliarum Regem, posteaq; inter eundem
ac Regem Hispaniarum, diu etiam inter
Ottomanam & Austrianam familiam: At
ipsi per multos annos nulli bello se prorsus
immiscentes, cum omnibus concordia
atq; amicitiam colere studuerunt. Et si ue-
rò neutrius partium fauebant, non tamen in-
terim legatione missa, utrosq; amanter ad
pacem hortari desierunt. Quòd autem hu-
iusce rei tam studiosi & cupidi forent, mi-
nime ob id culpandos censendū est. Nec
enim eos latebat, quàm dira & cruenta bel-
la cum omnibus ferè Potentatibus olim
gessissent: quàmq; sæpe suam Rempubli-
cam in apertum ac summum discrimen
obie-

oblecerant. His non modò plurima op-
pida & urbes: uerùm etiam interdum in-
tegras Prouincias amiserunt. His aliquan-
do ærarium exhaustum: his tandem se ac
suos uix amplius tueri posse uidebantur.
Quod si unquam accidit, sub Maximilia-
no certè Imperatore huius nominis Pri-
mo, id potissimùm experti sunt, cùm is for-
dus ac societatem contraxisset cum omni-
bus fermè Regibus ac Principibus Euro-
pæ, tantùmmodo, ut illos omni ditione pri-
uatos, ad extrema quæq; redigeret. Tunc
sanè de illorum Republica quæ paulò antè
florentissima nulliq; secunda fuerat, peni-
tùs actum uidebatur. Breui tamen post,
collectis uiribus, Martèque dextero, quic-
quid in tãto bello decesserat, paruo inter-
uallo, & mira quadam uirtute ac fœlicitate
recuperarunt, breuìq; cōtra tot Principes
inclyta & gloriosa uictoria sunt potiti.
Quid memorem quàm sæpe, uel cum solis
Genuensibus acie dimicarint, quantaque
clades utrinq; illata? Quid deniq; imma-
nissima bella recenseam, quæ illis cū Tur-
ca hoste omnium potentissimo & summo-
pere formidabili extitère, in quibus modò
ipsis, modò illi fortuna suo patrocinio af-
fulxit, sæpèq; factum est ut ambo prælijs
defatigati, pacem expeterent, ac æquas uo-
terq;

terq; conditiones offerret. Nec sanè, præsertim hoc nouissimo prælio quod cum Turcis habuerant, ullius rei iacturam passi essent, nisi eorum consilia, quæ arcanè in senatu agebantur, hosti per quos minime decebat, nefario quorundam scelere innotuissent. Sat enim notum est, quomodo præter pecuniam illi numeratam, quæ trecentorū milliū aureorum summā implebat, Nauplium ac Epidaurū Peloponnesi urbes tradiderint. His itaq; nulli omnino crimini uertendū est, si quas inducias cum hoste inierant, pro uirili conseruandas, & cū reliquis amicitia colendam statuissent. Quod uerò nunc arma resumpserint, cum auri splendoris dignitate, tum etiam necessitudinis factum esse, nemo sanæ mētis inficiabitur. Ut autem res plenius patefiat, quid primum causæ fuerit, ostēdetur.

Veneti, ut primū de Solymani obitu audiēre, in suspicionē uenerūt, ne Selymus eius filius ac Imperij successor, fœdus, quod sibi cū patre intercedebat, uiolaret, bellūq; aliqua ex parte inferret. Sciebant hunc esse morē & naturā Regū domus Ottomanicæ, ut paternū solū adepti, semper aliqd insigne moliantur, quod egregia suorū maiorū facta, belli gloria & uictorijs antecedant, uel saltem adæquent. Et si uerò haud

mul-

Veneti pro-
diti per insi-
dium.

multo post illius obitū, per legationē (ut
mos est) nouo Principi adeptum Imperiū
gratulati sunt, ac easdem pacis cōditiones
quas antea cum parente habuerant, ab illo
etiam sibi confirmari uidebant, minime ta-
men suspitione caruerunt, ne is aliquādo
secus ageret, quā uerbis prae se ferebat.
Hæc autē tanto magis eorum animos ir-
respsit, quod Arabiā, reliquasq; Prouincias
quæ initio sui Regni à se defecerant, in pri-
stinum obsequium & obediētiā redactas,
pro certo audiuerant. Ipsum quidem Per-
sarum Regem per nuntios illi gratulatū,
prioremq; pacem ab utrisq; stabilitam, iā-
dudum intellexerant. Quod uerō ad Ma-
ximilianum Cæsarem attinet, illi cum Se-
lymo ad certum tēpus inducias peractas
esse, minime ignorabant. Supererat Hispa-
nus, in quem Turcarum tyrānus ueteri o-
dio incitatus, bellum gereret, idq; procul-
dubio factururus uidebatur. Ad hoc enim
haud mediocrem illi occasionem præbe-
bant motus in Boetica Prouincia per Mau-
ros excitati, ad quos (instante etiā Ioanne
Miches) militaria præsidia trāsmittere co-
gitārat. Verū hic postea (ut fama est) quo-
rundā pecunijs amplisq; pollicitationib;
corruptus, totū animū eo intendit, ut Ve-
netis bellum inferretur. Nec sanē interim,

Ioanne Mi-
ches accen-
sus hostis Ve-
netorum, &
huius belli
suasor.

hos

hos latebat, quàm acrí odio Venetum genus ac nomen iam dudum prosequeretur. Hic itaq; cū purpuratos ac proceres, tum præcipue ipsummet Selymū, apud quem, prius etiam, quàm patri succederet plurimum gratia & authoritate ualebat, subinde magis magisq; ut hoc ageret, incitabat. Ut uerò huiusce rei iustam causam habuisse uideretur, à Cyprijs rebus inchoandū suadebat. Is porro perfaciles aures huic præbere consueuerat, & licet quietus antea placidoq; ingenio plærisq; uideretur, tamen plurimis rationibus adductus, hoc bellum suscipere constituit, cohortante in primis ac extimulante Miches, qui ut illius mentem ad hoc facilius impelleret, in colloquium admissus, & idoneam opportunitatem nactus, coram eo huiuscemodi orationem habuisse fertur.

VNIVERSI PRINCIPES magno ac excellenti ingenio, de quibus memoriæ proditū est, omni ope ac studio procurarūt ea Regna & imperia extēdere, ad quæ ipsi uel sua uirtute, aut hæreditario iure peruenerūt, nulliq; sumptui seu labori pepercēre, ut eam dignitatem obtinerent, qua homines in terris degentes, Dñs immortalibus quàm similimi reddūtur, eorūq; nomina illustria æternaq; habentur. Hinc utiq; factum

LIBER PRIMVS.

Ætū est, ut Cyrus, Alexander cognomen
ro Magnus, Pirrhus, Annibal, Cæsar, Attil
la, Mēphitici reges, omnesq; tui auī, ac pro
auī, & ipse in primis tuus pater, adhuc ui
uant, semperq; cum summa & perenni glō
ria uicturi sint. Tu uerò Imperator, nisi ti
bi ipsi defueris, opportunissimam occasio
nem habes, quæ omnes, quos antè dixi, lō
go interuallo superes. Hanc autem nullo
modo tibi ē manibus elabi sinas, quin po
tius alacri & forti animo amplectere, il
ludq; dies ac noctes tuis præcordijs fixum
adhæreat, occasiones, uti tempus, prætera
uolare, & nisi dum illæ sese offerunt, assu
mantur, frontem uerrere, nec se amplius
lenes placidasque, præbere, ac potius
infensas turbidasq; præclaris conatibus
aduersari. Quæ nam uerò illæ sint, eas nūc
tibi aperiā. Tu modò (magnanime Rex)
dicenti benignas aures porrige, quidq;
nunc tibi Deus tātī Imperij author & pro
pagator, spondet, me cum paulisper ani
maduertere, & quæ in medium adducam, si
solidis rationibus innixa uideris, maturè
ac sedulò perfice.

Maiores tui non minus scientia rei mili
taris, quàm singulari prudentia, iustitia &
fortitudine insignes, multa & uaria bella
gessere cum his nationibus, populis ac re-

gibus, qui eandē ferē, quam ipsi religiōē
 sectabantur, exq̃ his plurimos, quorū Im-
 perium late porrigebatur, omni ditione,
 ac etiam interdum uita exuerūt. Cum his
 autem qui Christiani appellātur, gens no-
 bis omninō infensissima, uel Græci sint,
 uel Romani (omnes enim, licet in quibus-
 dam rebus, ac externis ritibus, haud modi-
 co inter se discrimine dissentiant, & quiuis
 eorum suum dogma purius existimet, &
 propterea maximō sunt inter se odio, pror-
 sus idem profitentur) cum his inquam sæ-
 pissimē pugnatum est, & nostri, ut pluri-
 mū, præclarissimas uictorias reportarunt.
 Ut autem reliquos nunc silentio prætereas
 am, tuus pater, Princeps bellicosus, om-
 niq̃ uirtutū genere ornatissimus, quam-
 uis opima spolia, æternamq̃ laudis gloriā
 ex plurimis prouincijs regibusq̃ pdomi-
 tis consecutus sit, contra eos tamen qui
 Christo nomina dederunt, quā prosper-
 rimē ac foelicissimē dimicauit. Huius autē
 laus tantō utiq̃ maior censenda est, quan-
 tō illa ætas Hispaniarum regem habuerit,
 & regnorum numero, & quadam uirtutis
 opinione, ac etiam fortuna ipsa, quæ subin-
 de illius cœptis aspirare uidebatur, minis-
 mē contemnendum, in quem tamē eiusq̃
 fratrem persæpē arma sumpsit, & foelici

*Solymanus
 Princeps bel-
 licosus, &
 Christiani no-
 minis perse-
 gutor.*

Marte

Martē pugnauit. Huius enim temporibus ipse Rhodum, omnem ferè Pannoniā, plurima deniq; oppida, quæ Venetis parebāt, suo Imperio adiecit. Quid modò commorem, quā ingenti, & propè innumera-
billi exercitu bis Viennam inuaserit? Hoc uerò etsi neutiquā ex animi sententia suc-
cessit, minimè id sibi ascribendum: at Fortu-
næ, quæ cum in omnibus rebus, tum præ-
cipuè in bello dominatur, in quo plurimū
sanè aberrant, qui sibi omnes secundos re-
rum euentus polliceri audent: idem quo-
que dici potest de durissima illa Meliten-
si obsidione, quæ longè alium, quā ipse re-
batur & sperabat, exitum sortita est. His ta-
men haudquaquam deterritus (prout sem-
per fuit animo infractō ac excelsō) urbem
Viennā tertio adoriri statuerat, eamq; om-
ninò expugnasset, nisi pulcherrimos illi-
us conatus mors inuida fregisset. Etsi autē
quod maximè optarat, perficere nequiu-
it, uestri tamen præclara trophæa tum ex ho-
ste retulerunt, illi (præter alia loca) duabus
arcibus, quas ipsi nullo modo capi posse ar-
bitrabantur, ademptis, uidelicet Seghesto,
& Iula, unde tibi aliquando ad Viennam
occupandam (quod breui futurum augu-
ror) aditus facillimè patebit. Nam existi-
mo, Deum noluisse tuo genitori hanc ui-

ctoriam elargiri, ut tibi olím tanquā sum-
 mo monarchæ, ac totius orbis terrarū do-
 mitori, tantus honos dignitasq; reseruare-
 tur. Vt hoc autē assequare, alia uia tibi ag-
 grediendū est, & quæ nā ea sit hīc expone-
 re non grauabor. En modò habes Imperiū,
 ut longē lateq; augustissimum, ita etiam
 summoperē pacatum atque tranquillum.
 Primis illis temporibus, quibus ad regnū
 habenas & gubernacula euectus es, non-
 nulla (fateor) dissidia & defectiones in qu-
 busdam regionibus tibi subditis, extitere:
 At illæ, Dijs fauentibus, tuorumque cōsi-
 lio atq; prudentia, breui, & citra cruorem,
 sedatæ sunt. Cum Persa, qui cū persæpē
 tui progenitores acris & aspera bella gessē
 re, nunc tibi amicissimē cōuenit. Cum Re-
 ge Maximiliano, quem ipsi Cæsarem ap-
 pellant, iam dudū inducias pepigisti, quas
 sanē ille haud facile uiolabit. Ipsi quidem
 Germaniæ principes (citra quorum auxi-
 lium aduersus te nihil ferē potest efficere:
 quoniam ab his cogitur implorare ope-
 uirorum, armorum & auri, quoties tecum
 certamē habet, sicuti a reliquis, quos ipsi-
 met ad eandem dignitatē extulerant, huc-
 usq; factū est) non sine magna difficultate,
 ut aliquid in te moliantur, impelli pote-
 runt. Sciūt enim quot sumptus impendēt,
 quum

Cur Germani
 non liben-
 ter suscipiat
 bellū in Tur-
 cas.

quum in eorum conuentu ex publico suffragio decernitur, ut contra te bellum suscipiatur, idq; non ut aliqua loca tuæ ditionis oppugnēt (hoc enim nunquam, uel perraro audent) sed tantum ut se, suæque tueantur atq; defendant. Quatenus uero ad Hispanum attinet, etsi multa regna possidet, ea tamen uariè distracta sunt, locisque disiuncta, quin etiam eius uires his paucis annis admodum attritæ feruntur. Scis enim, quam malè in insula Meninge suis optatis Fortuna respōderit. Post hæc tempora secutum est Mauritanum bellum in Bœtica regione, quo Hispanorum uires mirum in modum fractæ ac debilitatæ sunt. In hoc enim incredibile dictu est, quot millia uiro-
rum interierint Inter hos autē fuere plurimi ex ueteranis militibus, clarisq; ducibus, ac illustribus uiris, qui prius egregiam in bellicis rebus operam nauarunt. Igitur in præsentia existimandū est, eam prouinciā hoc tempore & fortibus uiris, & pecunia parum abundare, utcunq; illi iactent sibi peramplas opes ac thesauros annuatim ex orbe (ut aiunt) à se reperto, in Iberiā transferri. Quid iam dicam de his regionibus, quas habet in Belgio? Nōne ad maximas ferè solitudines redactas audimus, & ueti galibus expilatas? Ipsa quidē Antuerpia,

Hispana clades in insula Meninge.

Mauritanum bellum Hispanis calamitosum.

qua urbe (tuo Byzātio excepto) nulla æ-
quē opib. ac mercibus florebat, nūc squal-
lida, miseraq; iacet, potiusq; militari præ-
sidio, quā ijs artibus & ornamentis, qui-
bus antea, fulcitur. De illis autē ditionibus,
quas possidet in Italia, quasq; ipsemet o-
lim perlustraui, fateor, eas cum soli uberta-
te, opumq; magnificentia, tum hominum
ingenijs atq; armorum gloria uix ulli om-
nino cedere, tamē huiuscemodi sunt, ut o-
mnibus arcibus & munitiorib. locis præfi-
ciantur Hispani, quā gentem, non nisi coa-
cti atq; inuiti tolerant. In singulis ergo ur-
bibus atque arcibus ualidum præsidium
constituat oportet, nisi ea quamprimum
uelit amittere, atq; idcirco exiguam inde
manum potest colligere. De Galliarum re-
ge, non uideo cur tibi quicquam ab eo me-
ruendum sit. Nullas enim (ut opinor) hic
habet causas, cur in præsentia quicquam
in te hostile moliatur, foedusq; ac societa-
tē, quam eius auus cū tuo genitore iniuit,
& Henricus pater confirmauit, nulla data
occasione, uiolare constituat. Adhæc nōn-
ne per decennium Gallia plusquam ciuili
bello laborauit, adeo ut strenuissimus quis-
que aut dolo, aut ferro interierit? Britan-
nia, Hibernia, & reliquæ insulæ quæ ad Se-
ptentrionem uergunt, lōgè absunt, ideoq;
minus

minus incommodi ex eis impendet. Præterea (ut ex quorūdam literis adfertur) satis nunc habent quod inter se agant, cum partim diuersa fidei persuasione, partim etiā politicis rebus apud eos principū animi uariè sint affecti. A' Polono, & Moscouita, nihil tibi omnino metuendū est. Nā ipsi inter se acribus bellis conflitantur. Itaque omni alia expeditione posthabita, in Venetos bellum para. Ut uerò æquissimam huiusce rei causam te habuisse ostendas, Cyprum repete, quam ipsi tot annos iniuste occuparunt, cum tamen tibi iure debeatur. Hoc autem si denerauerint, tum statim, quod tuum est, uis atque armis, ut recuperes, licebit, breuēq; huius uoti compos efficieris. Nam ea insula & tuo Imperio uicina est, & plurimi ex indigenis ultro ac libenter tua castra sequentur, pertæsi prioris dominij, ac tua sceptrā longè præferentes. At si forte tuis postulatis annuerint (quod tamen si nulla re alia, saltem patricij nominis dignitate haud facturos putandum est) tu nihilominus audacter illos inuade, Cypromq; potitus, Cretam etiam posce, uel armis deuince, omnemq; illorum ditionem terrestribus copijs & ualidissis

ma classe uno ac eodem tempore oppugna. Sat enim diu regnarunt. Nec decet, ut ipsi de excellentia & diuturnitate suæ Reipublicæ, quam, ipsi æternam se à Dñs habuisse, iactant perpetuò (uti solent) glorientur. Othomani principes multa olim regna, & urbes, quæ aut Aristocratiam, uel Democratiam sequebantur, varijs temporibus expugnarunt. Hanc uerò si ipse tibi subdideris, ut sanè (excepta Romana, & Lacedæmonia, quas tamen, si legum statuta, & temporis longinquitatem respexeris, longè superauit) reliquis omnibus præstat, ita etiam tibi ex hac uictoria maior gloriæ cumulus accedet. Illa uerò tanto insignior atque illustrior futura est, quanto magis ea tibi aditum ad totius Italiæ imperium patefaciet. Nec sanè ad hoc unquam peruenies, nisi prius hanc Virginem (sic enim ipsimet suā metropolim appellant) subegeris. Si tuus genitor posthabita Vienna, suas uires in eos hætenus uerisset, iamdudum uniuersa Italia potitus esset. At (sicuti omnino mens præfagit) Deus hanc foelicitatem tibi soli reseruata uoluit. Ipsi quidem classe instructa, necessariam defensionem

defensionem parabunt, seque suorumque maiorum res gestas magnifice (uti consueverunt) efferendo, seipsos tibi non modo pares, uerum etiam (quoad rem naualem spectat) longè superiores arbitrantur. At belli euentus longè secus demonstrabit. Multa illi quidem hætenus haud mediocri cum laude gesserunt, & plurima egregij facinoris monumenta edidère, quibus haud sanè obscurum suæ uirtutis ac potentiae specimen apud posteros reliquerunt. Cæterum is mentis uigor, eaque bellicæ disciplinæ laus diu quidem est, ex quo in eorum animis obsoleuit. Illa quies atque otij diuturnitas, ex mera tui optimi parentis benignitate concessa, ita eos molliuit ac eneruauit, ut pristinae uirtutis immemores, iam uel ad tubæ clangorem belli que sonitum exhorrescant. Nec enim per tot annos alij rei studuisse dicitur, quàm luxui, cupiditati, honorumque contentioni, quæ pestes cum semel in humanas mentes irrepserè, mirum dictu est, quàm non facile ex his auellantur. Ex peritis ac exercitatis militibus perpaucos habent: ex ducibus ac præfectis multo pauciores, uti etiam semper huiusce rei penuria laborarunt. Hinc nimirum est, quod pacis belli que tempore hos aliunde coguntur accersere, suamque salutem ac rerum suarum

nam alienigenis cōmittere. Id uerò quā in
non semper tutum sit, facile ipsa experien-
tia iudicari potest. Quid autem de com-
meatu, & pabulatione dicendum est? Vn-
de nam illi tantos parabunt, ut pro equis,
ac exercitu abundè sufficiat? Quid postre-
mò de pecunijs? Tamen si diu in pace uixe-
runt, minimè tamen existimandum est, il-
los esse tam diuites, ac opulentos, ut diu-
turnum præliū ferre possint. Habent qui-
dem annuos redditus, & plurima uectiga-
lia: sed maximas etiam impensas faciant
oportet, quò suas arces atq; oppida tuean-
tur, ac etiam ut in mari solum ab imo edu-
cant, ne illorum urbs præcipua, sit conti-
nens, quod sanè si fieret, de se prorsus aq̃ũ
fore existimāt, & propterea ne id eueniat,
modis omnibus huic rei obuiam eunt, at-
que idcirco illorum ærarium non est adeò
locuples, ut quidam sibi falso persuadent.
Sunt quidem in plerisq; priuatis ciuibus
haud mediocres (ni fallor) diuitiæ, hiq; p̃
sua suæq; Reipublicę salute, aliquam sum-
mam pecuniarum uel gratis exhibebunt,
uel mutuò accommodabunt. At exigua
est portio præ illa, quæ necessario requiri-
tur. Contrà, hæc omnia tibi abundè suppe-
tunt, nihilq; omninò deest, quā firma sta-
bilisq; deliberatio, ut tandem uelis, quod
abs

abs te opportunè fieri potest. Vt autem uelis, & animi magnitudo qua te ipsum à natura præditū nouimus, & occasio quæ nunc se tibi pulcherrima offert, & præclara denique illorum, à quibus ortum atque originem ducis, exempla te cohortantur & monent. Ipsa quidem Fortuna tibi sereno uultu applaudens, totius Italiæ Imperium, si semel Venetos oppresseris, pollicetur. Vt uero id, quàm foelicissimè succedat, duo illa Regna, quæ possident, uidelicet Creta, & Cyprus, primò eis (ut dictum est) adimenda, quò deinde omni nauigatione arceantur, moxque illorum Prouincias atque urbes terra & aquis maximo agmine comparato, aggredere. Mihi credas uelim. per breui abs te aut uis, aut deditioe subiicietur. Fieri quidem potest, ut cum aliquo Principe cuius superius facta est mentio, foedus percutiāt, quò ad resistendum firmitior sit, & forsan cum Hispano, qui & potentior habetur, & sibi abs te haud parum timeret. At ea minimè diuturna esse potest, quia uterque suo commodo studet, atque ob id alter alteri diffidere incipiet, sicuti hætenus re ipsa cognitum est. Cæterum (ut tandem finiam) ea Republica tibi quacunque ratione submissa, cum tuis uictoricibus copijs Romam contende, ut ea urbe occupa-

ca, sis, atq; habearis Romanorū Imperator.

Selymus hac oratione audita, et si antea satis per se ad hoc bellum incitatus uidebatur, his tamen suasionibus magis magisq; accensus est, omnemq; moram licet breuem, nimis diutinam putabat, iamq; non modò Cyprum, sed uniuersam propè Italiam animo inuaserat. Interea cum Veneti hæc omnia non obscure intelligerent, & Cyprium Regnum ob uiciniam hostilibus periculis magis obnoxium uiderent, maiora præsidia illuc mittenda curarunt, & loca maritima cum opere, tum bellico apparatu circummuniri iusserunt, atque in primis Thremitum, & Tamassum, quas urbes totius insulæ primarias, nunc mutato nomine Nicosiam, & Famagustā appellant. Dum his ergo animum intendunt, omnemq; defensionem parant, Byzantiū Imperator (id autem sic euenturum facile antea (ut dictum est) suspicabantur) Legatum ad eos misit, una cum illo, qui Oratori ueneto à secretis inferuiebat. Hic itaque ut primum Venetias ap-
Turca mittit pulit, ac in Senatum intromissus est, regias
Legatum ad literas exhibuit, quibus Cyprum sibi iure
Venetos, eisq; debitam, per ampla autoritate reddi postu-
nisi Cyprum labat, ostendens, quòd si eius maiores ali-
tradant, bellū qua ratione aut indulgentia cōmoti, hoc
indiciē. regno

regno ut ad tempus potiréntur, permiscerint, se hac in re ipsorum uestigia imitari nolle, quippe qui acceptum Imperium potius propagare, quàm ulla ex parte diminueret paratus. Igitur quod merito ad se pertinere sciebat, libenti animo, & sine ulla cunctatione restituerent: Idq; si facerent, eadem se in posterum erga eos uoluntate futurum, qua eius progenitores olim extiterant, fidemq; & amicitiam, quæ sibi, cum eo senatu intercederet, conseruaturum esse. Quod si suæ petitioni aduersarentur, protinus à se bellum omniaq; belli atrocitas & extrema expectarent.

Veneti audita legatione, literisq; perle- *Veneti Sely-*
ctis, haud sanè ipsius minis acribusq; uer- *mo intrepide*
bis quicquam perculsi sunt, sed excello in- *respondent,*
uictorq; animo, quo semper in quauis for- *se q; ad bellum*
tuna extiterunt, per eundem nuntium re- *parant.*
spondent, sibi Regnum Cyprium hæredi-
tariò quondam obtigisse, ideoq; legitimo
arque optimo iure à se possideri. Iniustum
igitur esse quod petat, eumq; in hac re ho-
stiliter facere. Quocirca si ambitione acef-
frena regnandi cupidine adductus, uelit
foedus, sibi antea cum Solymāno initum,
nunc temerè uiolare, ac illegitimum bellū
in eos mouere, armisque rem aggredi, se
quoque iisdem quod suum est, tueri prom-
ptos,

ptos, quibus ab hoste inuadantur, necullo modo uereri, quin ille periurij ac uiolatæ fidei grauissimas pænas breui daturus esset. Hoc responso tradito, datisq; literis, Turcicum legatum quàmprimùm à se abire, ac Byzantium reuerti iubent. Hæc autem illis neutrquam præter spem, ac de improviso euenire, quippe qui hæc omnia iamdudum animo præsagierant. Porro haud ab re futurum iudico, si quod biennium antea, id est decima ~~etia~~ die Septembris, in eorum urbem contingerit, obiter hic recensuero, ut hinc etiam liquidius appareat, illos multo antea in minimum uulgarem belli suspicionem deuenisse. Id uero est eiusmodi. Venerijs nocte intempesta, in naualibus accensus est ignis, in puluere sulphureo, qui tamen semper summa cum uigilantia custodiri solitus est, atque illico triginta cadi eo puluere oppleti, exusti sunt, isq; tantum fragoris ter infra breuissimum spatium emisit, ut tres turres, in quibus puluis asseruabatur, disiecerit, adeo ut tota urbs tremere, tantusq; ignis per aërem emicuit, ut omnia ædificia ruitura, seque flammis protinus extinguendos, singuli somno excitati omnino existimarent. Huius uisores in uarias partes reclusæ, fenestræ patefactæ, uitra ubique fracta sunt, nemoq; de huiusmodi

*Tormētarius
pulis in Ve-
netorum ar-
mamento i-
gne accensus.*

huiusmodi igne quicquam suspicari, sed tantum credere, illa esse fulgura & sagittas cœlitus emissas, licet sereno æthere, astrisque micantibus, eoq; magis hæc persuasio illorū animos occupārat, quod magis paulo ante quidam libellus in lucem exierat, in quo prædicebatur, eodem die fore ingētia tonitrua & fulmina, quibus ædes conciderent, omnesq; funditus interirent. Cæterum statim fama diuulgari cœpit, hunc ex naualibus proficisci. Omnes itaque, cum nobiles, tum cæteri prodicionem ueriti, armis correptis, in atrium diui Marci accurrerunt, deinde recta in eum locum, unde flamma oriri ferebatur. Disiecit nouos muros, excepta ea parte quæ ad Muranum uergit, totumq; cænobium Cælestiniū, ubi moniales degebant, in quo quidē una ex eis, occubuit, reliquæ ferē omnes mutilis membris remanserunt. Loca finitima propemodū omnia euerfa sunt. Cæterum, quatenus ad nauigia, ne minimū quidem illorum ex tot numero, quæ ibi aderant, hoc incendio flagrasse, atq; omnino perpaucos interiisse narratur, quod quidē haud sine maximo diuini numinis beneficio euenit. Muranum oppidum, ubi omnia uitra efficiuntur, estq; illi è regione unico duntaxat milliari distans, ingentibus
damnis

damnis atque incommodis affectum est. Nam hæc omnia maiori ex parte fracta cōciderunt. Vis fragoris tanta extitit, ut Patarij, Taurisij, & in ipsa quoque Istria, Illyrico contermina exaudiretur. Paucis antē mensibus ex senatus consulto quinque, aut sex munimenta ē solidis lapidibus & plūbea lamina coopertis, in uarijs locis iuxta urbem constructa fuerant, in quibus tormentarius puluis accuratissimē asseruaretur, biduoq; antea eiusdem iussu (nec sanē citra singularem Dei prouidentiam, qui hactenus eam Rempublicam semper in afflictis atque aduersis rebus miro consilio tueri ac protegere consueuit) octingenti cadi hoc puluere oppleti per huiusmodi loca hinc, inde, distributi sunt, quod quidem nisi antea peractum esset, uniuersa urbs, proculdubio concidisset. Summo studio de authore quæsitum est, eaq; de causa plurimū eorum quibus prædicti pulueris custodia demandata fuerat, in carcerem cōiecti, ob quosdam qui suspecti habebantur, nec tamen quicquam certi adhuc resciri potuit. Præsidium in urbe duplicatum est, additiq; duces ac ministri, qui ubiq; sedulo prospicerent, ne quid omnino detrimenti Respublica pateretur. Quoniam uerō hīc de incendijs à me fit mentio, haud in præsentia

sentia omittendum censeo, quod etiam ipsam ferè temporibus Cōstantinopoli accidisse fertur. Ibi enim (incertum est casu, an consulto) igne accenso, innumeras domos ac ædificia conflagrasse, quin etiam apud Tanam, emporiū situm ad Tanaim amnem, totum puluerem tormentariū, quæ Turca ibi summa cura & diligentia custodiri iusserat, à Moscouitis incensum fuisse dicunt, plurimosq; mortales illis flammis extinctos. Vt uero ad incœptum redeam, illa quæ domi accidebant, curam quoque & cogitationem earum rerū, quæ tum ab hoste foris agebantur, grauiorem indies efficiebant, eoq; magis hoc fieri oportuit, quod audiuerant, Selymum ex Adrianopoli Byzantium reuersum, ibi munitissimā classem adornari iussisse, ac insuper hostiles copias iam collectas, & multa loca Illyrici uarijs uelitationibus infestari, atque habitum conflictum haud procul ladera, ibiq; inter cæteros, Bernardum Maripetrū qui militiæ præerat, interfectum, in cuius locum ipsi continuo suffecerunt Fabium Canalem, ne illa prouincia duce destituta, maioribus periculis exponeretur. Dum hæc igitur ab hoste fierent, ne utiquam amplius cunctandum rati, è uestigio cœperunt militum delectum habere, classem

Quid Cōstantinopoli, & apud Tanam acciderit.

Turca Venetis bellum infert.

instruere, quæq; tanto bello usui forent, maturè prospicere. Turcis uerò apud se degentibus, mox à postulatione facta de Cyprio, assignatus est quidam peculiaris locus in urbe iuxta Diui Marci aream, (Terram nouam appellant) ubi seorsim forent, eorûmq; bona & merces publico sigillo obfirmatæ. Nam Selymus idem antea fecerat de Venetis, q negotiationis causa in eius Imperio ætatē agebant, eorûmq; Legatū Franciscū Barbarū publicè custodiri iusserat, & nulli eorū ex ædibus egredi dabatur, nisi custode adhibito, qui eum, quocunq; iret, obseruaret. Classe itaq; cū nautis & remigibus, tū quoq; ppugnatoribus, omniq; bellico apparatu quàm optime instructa, illi Hieronymū Zianū præfecere, ac VII. Cal. Iulij, solenni pōpa uexillo de more tradito, mandârunt, ut se quàm primū ad expeditionē accingeret. Per idē tēpus, Rex quoq; Hispaniarū classem præparari iussit, ei q; adiungebantur nonnullæ triremes liguricæ, ut ea deinde mitteretur in auxiliū Venetorū, quò (sicut inferius dicitur) associatis uiribus, hoc bellū tantò foelicius gereretur. Sed interim Octomana classis nostram præueniens, rectā Cyprū uersus cōtendit, & Cal. Iulij primò conspecta fuit iuxta Paphum, ac proximo die

Hieronymus Zianus Veneta classis Imperator.

Selyma classis muadit Cyprum.

die huius rei nūrium Nicosiam peruenit, eoq; in Salinis expositæ sunt omnes copię militares, quæ tum equitibus, tum peditibus constabāt, idq; accidit nemine nostrorum impediēte. Quamuis autem Astor *Astor Baleo-* Baleonus uir bellica gloria & uirtute insi- *nus,* gnis, optimum factu sibi uideri diceret, ut illis equitatu & Sclopettarijs quāpri- mum obuiā iretur, uiribusq; tēatis, omni ratione impediretur, ne milites in terrā exponerent, Præses tamen qui erat Nicolaus Dādulus, & Horocas Comes (uulgò Col lateralis) minimè illius sententiā approbā- bāt, ueriti, ne id fieret tā parua manu, illam quæ nullo pacto in discrimē adducēdā, uel arces ac munimēta præsidijs denudāda existi- marūt, cū præsertim locus hostilis ferè triginta mille passibus ab urbe abesset. Quod si breuius utrinq; interuallū extitis- set, uidelicet ad quatuor, uel sex milliaria, neutiq; quò minus id ageretur, se obstitu- ros aiebāt. Horū itaq; sententiā præualuit, cū in primis affirmarēt, Sfortiā Palauicinū, cuius authoritas in re militari præcipua tūc erat apud Venetos, idē omnino in senatur censuisse. At Nicosiæ Proceres militūmq; præfecti, omnes planè, præter Roçham cē- turionem eiusq; fratres, per suos procura- tores scriptū lōgè diuersissimū obtulerūt,

quo quidem plurimis rationibus probare annitebantur, contrariam sententiam longè potiore esse ac duce Baleono cum præfatis copiis, egredi uolebant, atque hostem aduentantem à se arcere, omniq; conatu obstare, quod minus ipse propius accederet. Huius autem scripti ipsemet Astor fuit optimus testis, q̄ coram Nicolao Donato Famagustæ in eius triremi hoc uerissimū esse asseruit. Græci ergo uelites (hos patrio nomine Stratioras uocant) qui erant Salinis, Rocha duce se statim in urbē receperunt. Classe uerò Turcarum Salinas appulsa, equitatus ibi constitit usq; ad finem Iulij. Pars autem pedestrium copiarum quinta & uigesima die eiusdem mensis absq; ullo bellicorum tormentorū præsidio iuxta oppidi muros accessit. Id autē ubi cognitum est, Palazzus Fanensis centurio suadebat, ut omnis turma equitum, uelites, cohorsq; ac stipendiarij milites cū parte Itali, Græciq; peditatus quamprimum foras egrederentur, eamq; partem exercitus inuaderent, priusquam reliqua superueniret. Ast hæc nulla mora interiecta, proximo die subsequuta est cum uniuerso agmine ac reliquo apparatu. Hī autē, de quibus hīc modò dictū est, prorsus aduersari, tametsi qui hoc suadebat, ob rei bellicæ disciplinam

*Turci duce
Mustapha, op
pugnant Ni-
siam.*

sciplinā dignissimus foret, cui merito fides adhiberetur. Hostes interim citra ullū obstaculū omnib. copijs in unū collectis, non pcul ab oppido castrametati sunt, dūq; id fieret, quingēti ex equitib. Tamassum uersus petiēre, ut itinera occupantes, impederent, ne qd præsidiij in urbē afferretur. Vix aut illūc peruenerant, cū statim tabernacula fixere in patenti planitie, ac in Mandianis montib (ita uulgò appellantur) ubi erat etiā tētoriū Turcarū ducis, atq; ibi præter omniū opinionē, hauserunt puteos, & immēsam aquarū copiā inuenēre, magnaque pars exercitus, & præsertim equitatus, castra locauit in ea parte, ubi arcis undē scaturiunt, qui locus diui Clemētis memoriæ sacer fuerat, & tabernacula in his locis producebantur, quæ ab insularibus Galenga & Calossa nuncupātur, & quinto dūtaxat lapide ab urbe distant, idq; ab eis ppter ea factum est, quoniā ibi erat fons aquæ salientis, unde ingens militi opportunitas afferebatur. Vbi iā simul cōiuncti essent, ac tentoria extēdissent, nihil sibi prius faciendū rati sunt, quā ut nostros, per suos uelites ad certamē puocarent. Verū hi, quorū supra facta est mētio, nunq; huic rei assentiri uoluerunt, nec sinere, ut quisq; miles, uel aliquis ex nobili genere, oppido exiret, q

tamen omnes huiusce rei percupidī uidebātur, uerbisq; ac scriptis uehemētissimī, id omnino se expetere, ac uelle prae se ferebant, cumq; tum semel accideret, ut nostri hostē aduentantē illicō inuaderēt, ac leuioribus pugnis res ageretur, in illis fuit interemptus Cortesius Macedonicus cohortiū centurio. Cū igitur nostros à conflictu abstinere, seq; intra parietes ac mœnia cōtinere animaduicerent, illicō munimēta cōstruere cœperunt. Primū erexēre in montibus diuæ Marinæ, quod quidē à munitiōnibus Podacattaro & Carrafa ducentis ac septuaginta passib. distabat, illudq; summa & incredibili celeritate absoluerūt, & nullo ferē impedimēto, licet nostri ex illis duabus turrib. plurimis tormentorum globis eos ferirēt, ac p uirili obstarēt, ne opus inchoatū perficeretur. At ipsi quod interdiu nequiuerāt, noctu absoluerunt. Ex illo urbis ædes ac ædificia, partēq; lorice diuerberarūt, sed tamē cū exiguo detrimēto. Alterū ab eis erectū est, ad locū quē indigenæ S. Georgiū de Magnana uocitāt, unde itidē domorū tecta plurimis tormentorū glā dib. impetebāt, simulq; ppugnationes eripere conati sunt, sed frustra, nullaq; in retū nostris obfuere, nisi quod quasdā priuatorū hominū ædes diruerūt. Tertiū cōstruere

xêre in mōticulo, quē incolæ Margaritū ap-
pellâr, q̄ medius est inter munimentū Con-
stantiū, & Podacattarū. Postremū in collī-
culo mōtis Tomandij. ex quibus locis cū
oppidī mœnia quatere ac subruere nequi-
rent, inde uiciniores facti, uenerunt ad ual-
lum & ripas ueteris urbis, atq; hic aggeri-
bus ac fossis eō rem deduxêre, ut nostrorū
propugnaculis ualde eîminus appropin-
quarent. Horū autem nomina hæc fuêre,
uidelicet Podacattarum, Constantiū, Aui-
la, & Tripolis, ē quorum rēgione ipsi qua-
tuor alia magno molimine constructa ege-
runt, eaq; circiter quinquaginta passuum
distantia, ex quibus ualidam oppugnatio-
nem se facturos sperabant, nostrasq; arces
per quadriduum sexaginta æneis catapul-
tis à primo diluculo usq; ad uesperum in-
uasere, nec à pilarum iaculatione desiste-
bant, nisi per quatuor horas in meridie, idē
quē duntaxat ob immodicum solis feruo-
rem accidebat. Cū autem uiderent illas
in molle recensq; terrenū iactas protinus
hauriri, atq; ibi citra nocumentum infigi,
ab earum displosione abstinuerunt, rem-
quē ligonibus, barilis, alijsq; instru-
mentis, atque aggeribus in magnam al-
titudinem erectis, aggredi cœperunt.
Nostri contra, suis maioribus torimen-

ris plurima damna hostibus inferre. His tamen haudquaquàm effici potuit, quin munitioni, quæ à recētib. Cōtraſcarpa dicitur, propiores facti, circa illam præaltum uallū erigerent, indeq; solo extracto, illud, oppidum uersus proſciebant, eoq; cōfluxit magna pars militum Sclopettariorū, atq; illinc poſtea crebris tormentorū ictibus noctu ac die mœniū propugnatores acerrimè diuexabant. Eorum turres profundis uineis ualtisq; aggerib. omnibusq; rebus miro artificio cōquīſitis, undiquaq; à nostro milite, ac bellicis machinis tutæ ac innoxiaē reddebantur, obq; illarum amplitudinem ibi haud mediocre præſidium collocari, nec citra ingens periculum iſpiciam eorum aut lædi, aut loco dimoſtri poterat. His peractis, continuo ſibi aditū in oppidi foſſam altiffimis uallis patefacere, terramq; ad munitionū latera, unde ſibi magis metuēdum uidebant, proſcicere incœperunt, & ceſpite ac uirgultorum faſciaculis ab eorum equitatu citra ullum ex noſtris incommodum (licet qui erant in oppido, huic rei quàm maximè obſtare cuperent) hinc inde translatis, præaltas munitiones erexere, quibus noſtra propugnacula, unde aliqua ex parte lædi poſſe ſuſpicabantur, ſerè inania reddebant. Poſtremo

ſtremò ſuperiorem noſtrarũ turriũ partem
 diruere inſtituerunt. Id aut̃ ut primum no-
 ſtri conſpicati ſunt, iam grauiora ueriti, ur-
 bis prætozem, & Horocam sæpius adiẽre,
 ac eos rogarunt, ut ſibi egrediẽdi copiam
 facerent, quò armis hoſtilem conatum re-
 tunderent. Eſſi uerò illi horum petitioni
 ac uoluntati perpetuò reſiſtere, cum præ-
 fertim ex Italis paucos iã ſuperreſſe, itemq̃
 ex euocatis militibus perexiguam manu
 relictam conſpicerent. Si quidem ea æſta-
 te inſœlicem illam urbem, præter durissi-
 mam obſidionem, qua miſerè oppreſſi fu- *Pestis in urbe*
 erant, quædam communis & tabifica lues *Nicoſia.*
 inuaſit, eaq̃ non modò plurimũ ex Italis co-
 hortibus, uerũmetiam ex omnibus rei-
 quæ promiſcuè, ac præfertim ex euocatis,
 è medio ſublatis ſunt. Nam ex prioribus,
 quorum quidẽ numerus in initio ad milie ac
 trecentos extendebatur, nonnulli morbo
 abſumpti ſunt, plerique in oppugnatione
 fortiter dimicando interempti, uel ſaucia-
 ti, coq̃ tandem redacti, ut quinq̃ & qua-
 draginta dierum ſpatio in quindecim gra-
 uiſſimis inuaſionibus quadringenti ſolu-
 modo apti ad præliũ remanerẽt. His ergò
 de cauſis factũ eſt, ut exeundi facultas ne-
 garetur. Cũ tamen ipſa neceſſitas urgeret,
 iãq̃ urbi extrema calamitas imminere ui-
 deretur,

Cc s deretur,

deretur, è cōmuni cōsensu decretum est, ut auxilia & oppidani unà cū Italis ac Epiroticis uehribus egressi, hostē adorirentur. Qui autē supererant, inter quos erant plurimi antiquæ nobilitatis beneficiarij, ac equites, ualde cōquerebantur, idē sibi nō licere, magnatq; ob id cōtumelia & ignominia se affici aiebant: sed tamē huiuscemodi querimonijs nihil omnino pmouerūt. Itaq; iniussu eorū quos diximus, nullo modo egredi audebant, cū id seuerissima pænā inhiberetur. Quocirca Idibus Augusti, dū sol mediū iā cōlū teneret (sic enim ex publico atq; unanimi decreto sancitū est, quia Turci semper mane operibus intēti, atq; armis induti, nostros undique oppugnabant, tunc autē se quieti ac somno dabant, subq; opacis ac frondosis arborib in umbra corpore relaxabāt) circiter mille pedites oppido egressi sunt, duce Proueno Vīcētino, qui Horocæ uicē gerebat, isq; licet eques militare soleret, pedes tamen eo die cū reliquis exire uoluit, hasq; copias unà cū Alberto Scotto nobili Placentino, & quibusdā alijs ducib. ac strenuis uiris cū Italis, tum Græcis, tam scitē tamq; militriter in acie disposuit, ut ad hostium usque castra & munitiones penetrarint, duoq; illis ppugnacula, quæ statim præ metu deserue-

seruerant, erispuerint, tātusq; rumor illicō
per castra increbuit, ut etiā in ipsis Procerū
tabernaculis maxima ordinis perturbatio
& cōfusio exoriretur, maiórq; pars hūc, il-
lūcaufugere inciperet, & forsan is dies hu-
ictam funesto & luctuoso bello finem im-
posuisset, si noster equitatus laborantibus
& fessis, ac hostili agmine undiquaq; circū
septis, præsidiō (sicuti antea constitutū su-
erat) eo tēpore aduenisset, idq; postea ipsi
met hostes, ne dū nostri, apertissimē dixe-
runt. Sed nostro infortunio, satisq; aduer-
santibus euenit, ut qui præerant, nullū ex
equitibus egredi permiserint. Huius autē
rei causa hæc præcipua fuisse dicitur, quod
ipsi omnē tutādī oppidī fidutiā in nobili-
bus ac insignibus uiris repositā habentes,
ualdē metuebant, ne ab hoste trucidaren-
tur, uel capti in eius potestatē uenirēt, cūq;
nonnulli honesti ac generosi iuvenes ex-
equitū numero, quorū animi ardore milita-
ri laudisq; studio flagrabāt, inter quos fuit
Ioannes Faletrius, patritius Venetus, ma-
gni animi, & gloriæ cupidus, galeis tota fa-
cie cooperta, & quibusdam uelitibus ad-
mixti, oppido erumpere parati essent,
moxq; in ipsa eruptione à Prorege, q̄ ea de
causa tunc præ foribus erat, agnosceren-
tur, ab eo acerrimis uerbis inceptati sunt,
atq;

atq; iterum sub graui & seuera pœna inditum, ne quispiam eo inscio, egredi aude-
ret, idemq; uelitibus imperatum, atq; hinc
factum est, ut pauci illi milites, quibus Mars
tantoperè fauebat, ut iam penè uictores fo-
rent, quicq; in media pugna nostros equi-
tes à tergo auidi expectabant, quorū ope
atque auxilio integra uictoria potirentur,
undique hostibus circumuenti, hâc, illâc,
fugati ac dissipati fuerint, magnâq; clade
affecti. In eo certamine plurimi desiderati
sunt, ac inter alios præfatus Prouenus, &
Albertus Scottus. Ex captiuis fuerunt cir-
citer centum, partim Græci, partim Itali.
Reliqui se confestim ad suos receperunt,
secumq; attulere nonnulla minora tormen-
ta, pictos arcus, & alia huiuscemodi, quæ
ipsi aufugiendo reliquerant. Ex ea tempe-
state nulli ulterius egredi permissum est,
adeo ut hostem in eorum perniciem ac ex-
cidium irruentem, absque ullo impedi-
mento ferre cogerentur. Interea nostri sese
in suis munitionibus continebant, easque
tamen si fortiter, ac strenue propugnabant,
minimè tamen efficere potuerunt, quin
aduersarij subinde diris oppugnationibus
eos inuaderent, & spatio quadraginta
quinque dierum, quindecim ualidissimis
atque acerrimis prælijs deicere tentarunt,

nunc

nunc seorsim, interdum omnes coniunctim adorti, licet non sine utriusque partis clade, pilarumque & sulphurei pulueris absumptione, adeo ut compellerentur mittere Tamassum, quod inde aliquo præsidio iuuantur, ideoque certos homines illuc amandarunt, qui literas circumferrent obscuris quibusdam & incognitis characteribus descriptas, ne à quoquam ex hostibus intelligerentur. Quoniam uero nihil inde responsi allatum est, coeperunt suspicari eas fuisse interceptas, ut sanè fuerant. Nam eorum nuntios deprehenso à Byzantīs, procul à munitionibus ostendebant, quod uidentes frustra sociorum auxilium implorari, tanto citius de pactione transigerent. Itaque Ioannem Baptistam Columbam, unum ex præfectis, & uirum singulari iudicio ac solertia in rebus gerendis, ad eos miserunt. Is ad urbem incolomis perueniens, mandata fideliter exposuit, moxque ad suos (nec cirra summum uitæ discrimen) rediit, nihilque tum ab eis obtineri potuit. Eandem ob causam iisdem characteribus ad eos etiam, qui debebant in monte, scripserunt: at hi etiam qui literas pertulerunt, ab hoste deprehenso, mox eminus ostensi fuere, ut ope destituti, quamprimum de urbis deditiōe confi-

lia inirent. Extrema oppugnatio fuit nona die Septembris, eaque inchoata est albente cœlo, summaque uirum ac ingenti militum frequentia, qua subinde impetus citra interuallum redintegrabant, & quatuor illas turres muralibus machinis aggressi sunt, singulisque illarum singuli alarum duces præsticiebantur. Podacattarum oppugnabat Cillicus Bassa cum militibus ex Cilicia aduectis, & quibusdam alterius Prouinciæ, quam uulgo Remoritim appellant. Constantio præerat Musaffer cum suis. Aulium, ac Tripolum obsidebant Mustapha, & Haly, ambo purpurati, omnesque iunctis uiribus, nostrorum aggres summis conatibus adorti sunt. Ex nostris, qui tribus præerant fortissime dimicando, impressionem hostium, alacriter ac intrepidè sustentarunt, nec unquam pluteos deserebant, licet plurimi utrinque caderent, multoque plures ab aduersa parte. Sed qui arcem (uulgo Podacattarum) protegabant, cum fortè accidisset, ut opportuno præsidio carerent, obstare non potuerunt, quin hostis ingrederetur, & arcem occuparet, moxque deuicti sunt, & in ea oppugnatione quicumque ex Italis ac nobilibus uiui supererant (ex quibus tamen fuere perpauci) omnes quam acerrime

mè præliando interfecti sunt. At euocati milites admodum ignauiter se gesserunt, quia plerique illorum se ex uinearum fenestris muroque demittentes, illicò aufugerunt. Amissi munimenti fama ut primum ad Horocæ aures peruenit, confestim unâ cum fratribus, Palazzo centurione, alijsque celebrioribus uiris præsidio accurrit, & licet paulò serius quam fieri debuisset, hostes tamen summa strenuitate repressit: Sed tandem numero ac multitudine oppressus, ibi cum socijs egregie dimicans, confoditur. Qui reliquas munitiones tuebantur, se diu summa uirtute, summaque animorum cōstantia defenderunt, donec Thracibus oppidū ingressis (id autē fuit nona die Septēb.) iā iamque omnia occupantibus à tergo ac undiqueque cingeretur.

Tunc sanè crudelis ubique

Luclus ubique pavor, & plurima mortis imago.

Nec sanè ullus mortaliū uerbis consequi posset, quàm illud spectaculū fuerit miserū ac horribile, quāque omnia dirissima cæde repleretur. Nā oppidani ac milites undique hostili acie circumclusi, nesciebant qua parte seipsos iam amplius tegerent, uel gradum referendo, ullam salutis rationem excogitarent. Nonnulli tamen, etsi horum perpauci extiterunt, se hostibus

*Expugnatio
Nicosiæ.*

bue

bus in ipso ingressu immiscentes, ac per munitiones egressi, & angustiora loca occupantes, cum quibusdam oppidanis paupers illorum impetum repressere, cumque illuc magna pars eorum, quos aufugisse dictum est, forte accurrisset, conspecta cum hostium frequentia & multitudine, tum nostrorum cæde, statim terga uertere, nec unquam effici potuit, ut consisterent, ac in ordinem redigerentur, quin potius ira perciti, in eos, à quib. hoc fieri curabatur, impetum fecere, atque arma uerterunt. Non acie, neque ullo more prælii, sed cateruatim, uti quosque Fors conglobauerat, per omnes urbis uicos & plateas manus conferebantur, indeque omnia, quæ uisus erat, constrata telis, armis, cadaueribus, & interea humus infecta sanguine, cædesque passim ad sex horas dici producta est, omnibus his, qui pro uita & salute certabant, crudelissimè interemptis, & captis, qui deditione facta, hoste, ut sibi animam cõdonaret, supplici uoce precabantur, donec tandem Mustapha in urbem introiret. Is enim tam cruenta & horribili strage animaduersa, plurimosque offendens qui arma gestabant in curia Prætorij (quod sanè cum Antistes Paphius ingredi uellet, cõtinuò ab hoste interemptus est) & in multis alijs locis, qui in miseros

ac

ac deuictos quadam barbarica immanitate sauebant, statim iussit eos arma depone-
re, nostrosq; blandè affatus, & ad facien-
dam deditiōem cohortatus est. uitamq;
(si hoc agerent) pollicitus, idq; ab eis pro-
tinus factum est. Ex celebrioribus circiter
uiginti quinq; uel triginta incolumes ser-
uati sunt, ex uulgo perexigui. Hic fuit mi-
serabilis ac deplorandus exitus infelici-
simæ urbis Nicosiæ, cui quidem si cum to-
to regno peritiores duces maioresq; co-
piæ affuissent, diu sanè aduersam oppu-
gnationem sustentare ualuissent, & quous-
que saltem commeatus ibi suppeditasset.
Quinetiam nonnulli ex peritioribus cen-
sent, si uniuersi regni uires ac potentiam
ipsi maturius antea perpendissent, non so-
lùm inimicam classem aduentantē remo-
rari, sed etiam appulsam tot damnis atq;
incommodis eam nostri afficere potuis-
sent, ut tandē suis rebus diffisi, animumq;
demittentes, inde omnino abitiōem pa-
rassent. Poterat enim ex horum sententia
fieri delectus ad sex, aut septē millia equi-
tum, quorum maior pars fuisset leuioris
armaturæ, ac etiam ex his, qui maioribus
tormentis in acie utuntur. Præterea in
promptu haberi potuissent circiter quin-
que ac uiginti millia eorum, quos Fran-

Dd

comat-

comattos appellant, super montibus propinquis Salinis in conspectu classis, quibus uisis, hostes putassent eos uelle cum terrestribus eorum copiis prælio contendere. Cæterum etsi initio maxime fuit erratum à nostris, dum eorum classem ad Salinas descendere passi sunt, cui quidem rei tunc omni conamine resistendum erat, ipsum tamen oppidum ex plurimorum sententia non difficulter defendi potuisset, hostisque arceri equitatu, qui cum ibi erat, & constabat circiter quingentis uelutibus Græcis, præter beneficiarios, stipendiarios, ac uoluntarios equites, ex quibus erant circiter mille, omnes uiri manu prompti, eratque haud exiguus numerus mediocrium equorum, quorum tamen usus maxime opportunus fuisset pro scloppetarijs, horumque delectus haberi potuisset cum præfatis uelitibus, qui præsto semper fuissent ad inuadendum hostem à latere, si ingredi tentasset. Nam inter muros urbis ac domos tanta est latitudo, ut multi equites in acie disponi potuissent, uidelicet uiginti, ac etiam plures, quadrato agmine, & in extrema oppugnatione si fuissent parati ac in ordine militari quo tempore Byzantini urbem occuparunt, & illos utrinque per latera tormentorum ictibus inuasissent,
 à se

à se quàm facile repellì poterant. Cùm autem non forent allueti illis armorum generibus, quæ tum sibi pro mœnibus tuendis porrigebantur, ut his pedites uterentur, nihil sanè, aut certè parum præstitère. Erant in eorum classe circiter quadringenta nauigia, in quibus fuère cētum & sexaginta triremes, quarum dimidia pars erat oppidò instructa & armata omnigenis tormentis, ac strenuis bellatoribus, & in singulis earum erant supra centum, omnes militari gloria insignes. Altera pars non erat æquè instructa. Inerant sexaginta nauigia minora, eaq; tam egregiè munita, & exornata, ut difficile dictu sit, num hæc, an illa grandiora essent præferenda. Numerus oranium eorum quæ remis agebātur, ferè ducentis constabat. Reliquæ naues fuerunt ex his quas appellant Caramussalos, tres naues Venetæ, sex Mahone (quæ sunt naues ampliores conuehendis commeatibus, & bellicis apparatibus opportunæ) sex latiores naues, quas nostri Palandrias uocant, transuehēdis equis idoneæ, cū plerisq; alijs Liburnicis ac biremibus. Equitum uero numerus ad quatuor millia porrigebatur, etsi fama sparserat, illum fuisse ad decem millia, inter quos erant equæ ac muli per plurimū ephippiati, qui

equorum uicem supplebant. Equi aduecti sunt in nauibus. & in singulis triremibus duos imposuerant. Ex prætorianis militibus quos lanizeros appellant, circiter sex millia extitisse fertur. Pias rei maritimæ præfectus, nunquam eam partem copiarum quæ triremibus aduehebantur, in terram exposuit, nisi quum nostram diuersis morborum generibus correptam esse animaduertit. Nec Mustapha terrestrium copiarum ductor, oppugnationes aggressus est, nisi postquam ad eum ex classe miles duce Halybassa transmitteretur. Numerus autem fuisse dicitur uiginti quinque millia uirorum, & amplius. Horum aduentu acriori conatu nostros adoriri coeperunt, & qui exercitui præerat, persæpe cum nostris, cum literis in urbem per sagittas emissis, oppidanos militesque sollicitabat & hortabatur, ut se suo Principi dederent, ipsumque, ab eis nihil aliud præter obsequium uelle, aiebat, omnibusque suas opes atque fortunas integras & incolumes relinquendas. At ipsi deditiōnem perpetuo recusarunt. Vt primum oppido potiti sunt, Haly ex templo cum suis copiis ad classem rediit, eaque recta contendit ad Tamassum, quod etiam terrestres copiae perductæ fuerant, ut eam urbem expugnarent, ibique tandiu per-

permanſit, donec audiret, uenetam claſſem perueniſſe ad locū, qui uulgo Caſtrū Ruzzum appellatur, eo animo, ut Bizantinam (ſicuti ferebatur) inuaderet. Ea re cognita, ſtatim rei naualis præfecti Muſtaphā adiēre, ut quid factū opus eſſet, inuicem conſultarent. Fertur Pialiū ualdē ueritū, ne claſſem in aliquod graue diſcrimen adduceret, eò quòd Venetam nouo milite & com̃eatu inſtauratam, necnon Hiſpanis uiribus aduētā eſſe acceperat. Eſſi uerò minimè ignorabat, ibi multa millia uiro- rum cū peſte, tum alijs morbis interſiſſe, nihilq; à noſtris agi poterat, cuius ipſi nō eſſent maturè conſcī, adeò ut etiā de qua- dam controuerſia & quæſtione Cydoni exorta inter Italos, & Græcos, pernoſce- rent, quod ſanè omnibus permirum uide- batur, tamen illam (ut dictum eſt) nouo ap- paratu ac præſidio iterum inſtructam & exornatam audiuerat. Verū tamen Mu- ſtaphæ conſiliū ſecuti, qui affirmabat mi- nimè decere dignitati ac excellentiæ ſupre- mi Imperatoris domus Othomanicæ, ut oblata occasione bellum detrectarent, atq; aperto Marte (ſi ita res ferret) cum hoſte di- micare uererentur, eosq; admonebat, ut a- critè in hoſtem irrumperent. multamq; ſi hoc agerent, à Selymo laudis gloriā, &

ingentia præmia expectarent, ipsi protinus omnes captiuos, & quos ad pugnam inutiles iudicabant, in terram exposuerunt, classēq; peroptimè communita & armata, sese ad omnem prælii euentum accinxere, ac iuere Amarthum usq; cum omnibus nauigijs, quæ remis propellebantur. Nam cætera, de quibus supra dictum est, prope Tamassum constiterant, duasq; naues rostratas ad sancti Epiphani caput (hoc promontorium olim Acamas dicebatur) accitiam ulterius præmiserè, ut nostrorum consilia explorarent. Ut primū nostram classē retrocedere, domūq; cogitare haud falsis rumorib; cognouere, summa uoluptate ac lætitiā perfunsi sunt, atque illicò regrepsi, omnibusq; captiuis & reliquis rebus in classē impositis, die sexta octobris è littore soluerunt, Pyali cū suis copijs Byzantium, & Haly Rhodum uersus, nauigatione directā. Maiorem partem eorum qui captiui abducebantur, & florē iuuentæ cum ingenti præda, & opimis spolijs, in quandam nauem, quæ ad Mahumetum pertinebat (arcem potius dixeris) & in triremem nauemq; onerariam, iniecere, ut hæc omnia ipsi Mahumeto, & Selymo Imperatori dono darent. At quædam ex illis nobilioribus sceminis, quæ captiuæ
abstra-

abstraherentur. ignem in sulphureū pul-
 uerem ibi asseruatum, coniecit, quo quidē *Exemplum*
 ea nauigio cum omnibus qui in ijs deuehe *singularis*
 bantur, combusta sunt, omnisq; thesaurus *pudicitie.*
 uel flammis absumptus est, uel in mari ab-
 sorptus, nec ullus eo incendio seruari po-
 tuit præter nauclerum, scribam, & perpau-
 cos alios qui natando ad littus incolumes
 peruenerunt, ex quibus id postea rescitū
 est. Hoc sanè spectaculum, licet horrēdum
 omninō ac miseratione dignum extiterit,
 quæ tamen huius fuit author incendiij, mi-
 nus malum iudicauit, ita extingui, quā
 in manus tā efferas deuenire, pudoremq;
 ac libertatem seruituti ac dedecori longē
 præferendam censuit. Hæc itaq; mulier, si
 laus pudicitiaē spectetur, nulla ex parte in-
 ferior iudicanda est Græca fœmina nomi-
 ne Hippo, quæ cum hostiū classe esset ex-
 cepta, in mare se, ut pudicitiam morte tue-
 retur, abiecit. Nec minus digna, quā DI-
 GNA Aquileiensis, quæ quidem genere
 nobilis, formaq; tam conspicua, ut omnes
 alias eius urbis fœminas faciliè præcelle-
 ret, cum suā patriam ab Attila rege Hun-
 norum expugnatam, hostesq; uictoria ab-
 utentes conspiceret, uitam potius suo sce-
 lere, quā alieno pudicitiam amittere sta-
 tuit, ideoq; domesticam turrim præter-

*De Hippo-
 ne fœmina
 Græca.*

fluenti Nataſoni imminentem cōſcendit, & capite obuoluto, in ſubiectum turri gurgitem ſe præcipitauit. Atqui hæc Cypria mulier licet laudatiſſima in hoc utriq; diſſimilis, minusq; forſan laudis apud nonnullos eius præclarum facinus meretur, quod illæ ſui tantum corporis iacturam fecere: at iſta plurimorum necis cauſa fuerit, & idcirco forſitan imprudēs ab aliquibus & nimis audax iudicari poſſet, quæ nulla habita ratione aliorum ſalutis, tantummodo ſibi ſuoq; pudori cōſulere ſtatuert. Verum hæc (ſi res æqua lance perpendatur) non ſolum ſeiſſam: ſed etiam ſuos comites ab eadem nota & tyrannide liberauit. Nam omnes eadē ſors manebat, omneſq; in ærumnoſam & perpetuam ſeruitutem abducebantur.

In urbe reliquerunt ad quatuor millia peditum, & mille equites, quibus præfectus eſt Muſaſer unus ex purpuratis. Cæterum de Muſtapha ſuperius dictum eſt, illum unā cum reliquis copijs Famaguſtam uerſus iter ſuſcepſiſſe. Ut primum eo profectus eſt, caſtra poſuit in loco, cui à Pomo Adamo nomen inditum eſt, eoq; tribus millibus ab arce diſtanti, ac inde urbi propior factus, caput Nicolai Danduli præſidis Nicofiæ, à buſto præciſum, atque

Nicolai Dā
duli caput

atque hastæ cupidī affixum, oppidanis ostendi iussit, ut hoc tam diro trisūque spectaculo illis metu ac terrore incusso, tanto facilius de ultronea deditione cogitarent.

Dū hæc aguntur (nec sine summo Christianæ Reipublicæ detrimento) classis ueneta re parum prosperè ac foeliciter administrata, se ex Creta Corcyram recepit, ut ibi nouis apparatibus, nouoq; milite redintegrata, hosti commodius resisteret, ut Tamassum obsidione liberaret. Cæterum, ut iam aliquid de Hispana classe dicatur, deq; his quæ postea contigerunt, sciendum est, classem ab eo exornatam, quæ circiter sexaginta triremibus constabat, eamq; omni bellico apparatu quàm optime instructam, duce Ioanne Andrea Auria in Venetorum auxiliū transmissam esse. Iisdem diebus Romanus pōtifex eiusdem rei gratia nonnullas triremes, quibus etiam Etruriæ principis rostratæ naues una se adiunxerant, communiri atque armari iussit, eisq; M. Antonium Columnam præfecit. In utraq; classe aderant plurimi nō modò generis prosapia, sed etiam bellicæ laudis gloria præstantes uiri, & in Auriana præter Aluarum Batianum, & Ioannem Cardonum, aderat etiam Asca-

*Equiagustas
nis ostesum.*

*De classe Hi
spana.*

Dd 5 nius

nus Cornius, cuius fidei ac uirtutis rex plurimum confidebat, et res suas maximo-perè commendarat. Huius consilium Auria cum propter eximiam eius uirtutem atque prudentiam, tum insignem rei militaris peritiam plurimi faciebant. Hic igitur

*Quid Asca-
nius Corni-
nius Auria
suaserit.*

sententiam rogatus, eam paulo antè coram exposuit, & scriptis quoque (sic eo poscère) declarauit. Horum autem summa huiusce modi fuisse dicitur: Videlicet, cum quaestio in ea re potissimè uersaretur, num expediret, nec ne, ut hostilis classis, quae tunc erat in Cyprio, his uiribus inuaderetur, ipse partim ut suo muneri satisfaceret, partim quoque ut eius uoluntati obsequeretur, & coram antea, & deinde rogatum, scriptis etiam quidnam in primis censeret, exposuisse. Cum itaque ut Hispano suo principi obtemperaret, cum eius classe ad bellum tantum, & praclarum, eo animo, quo & Christianum uirum, & equestri ordine praeditum deceret, profectus esset, cum ex urbe Messana Hydruntum peruenisset licet ibi exploratum haberet, uenetae classis ob uaria morborum genera, quibus iam diu uexata fuerat, militaribus copiis aliisque rebus bello utilibus, quam maximè denudata (sicuti cum una essent, idem affirmabant, et de re ambo haud mediocriter, tanquam

quam de communi fato indoluissent) cen-
sere tamen opportunum ac necessarium
esse, ut regia classis ulterius progressa, cum
uenera iungeretur, quò ea Respublica in-
telligeret, quanto studio Hispanus in eam
afficeretur, quantaq; cura illius salutem ac
dignitatem expeteret. Vt uerò cautiùs &
maturiùs ageretur, ne de hostis, quid ipsi
molirètur, perciperet, omnem rei bene ge-
rendæ fiduciam in celeritate ac repentino
aduentu collocans, oportere aiebat, ut ex-
tra insulas, rectaq; in Cretam nauigatio (si-
cuti postea factum est) susciperetur, ac etiã
regijs triremibus hæ naues, quas ipse du-
cebat, remulco traherentur. Siquidem (ut
ipse met norat, & liberè indicarat) haud ita
remigibus instruebantur, ut citra opem
hoc iter ab eis tam facilè absolui posset, in
quo quidem dicebat, illum & nauticis ui-
ris, & remigibus haudquaquã pepercisse,
quò minus multò plus solito festinaretur:
Cũ uerò etiã sub finē superioris mensis ad
Sudam portum (hic olim Amphimaleus
dicebatur) ambo appulissent, & cum ue-
neta classe iungerentur, in ea prima consul-
tatione quæ habita est, in qua sanè ageba-
tur, nunquid eundum eilet in Cyprum,
nec ne, assererat, nihil unquam à nostris
uel præclarius, uel opportuniùs agi posse,
quàm

quàm ut omni mora postposita, illuc rectè
contenderetur, modo ita instructi ac para-
ti forent, ut tantiponderis negotium exi-
geret, simulq; addidit, regiā classē (quo ad
eam spectaret) oppidò adornatā & in pro-
cinctu esse, summaq; alacritate se illi sociā
& comitem præbituram. Quoniam uerò
æquum ac necessarium omnino existima-
bat, ut probe inspiceretur, quibus ea uiri-
bus polleret, hostiūq; consilia & itinera o-
mni ratione indagarentur, se consuluisse,
ut quamprimū duæ speculatoriæ bire-
mes ad Cypriū mitterentur, quæ id perfici-
erent, & ueneta classis accuratè ac sedulo
perlustraretur, quia indies magis magisque
intelligebat, copiarum penuriam, qua Ve-
netus laborabat, permagnā esse, utq; alio-
rum animos ad idem agendum incitaret,
sibi maxime operæpretium uideri, ut re-
gia nauigia singillatim introspicerentur,
idemq; à sociæ classis præfecto, eiusq; le-
gatis ac primoribus impetratū cupiebat,
ut quiuis intelligeret à se (quatenus ad eo-
rum numerum, & auxilia pertineret) habi-
ta ratione cum temporis, tum loci, quo il-
li iussum erat, ut hanc prouinciā suscipe-
ret, & in has oras concederet, singula ita o-
mnibus rebus instructa eò perduxisse, ut
à Rege præpotenti, quiq; catholici nomen
gerit,

gerit, merito expectari debebatur. Ex aduerso cūm uideret, quā seigniter ac lentē socij suam classem instaurarent, ne parum illud temporis, quod rebus gerendis adhuc idoneum supererat frustra elaberetur, se trierarchis, & cohortium cēturionibus, qui tum regi suam operam in re nauali exhibebant, in unū coeuntibus, pridie Non. Septembris ē cōmuni consensu per Cardonum indicasse, ne utiquam se posse ultra illum mensem commorari, quem sanē terminum etsi lōgiorem arbitrabatur, quā oporteret, cum ratione itineris, quod ei faciendum erat, ut sese cum classe in regia litora tempestiuē reciperet tum etiā quia æstas præcipitaret, & propterea non sine periculo nauigari poterat, a se ramen optimo atq; amicissimo animo cōcessum, ut Veneti tanto commodius quod agere constituerāt, exequerētur, cūm putaret uiginti sex dies, qui eis darentur, abundē sufficere, quibus eis plene satisfaceret, cum præsertim hæc profectio, quæ fit ex Creta in Cyprum, ob tempora huic nauigationi admodum secunda, qualia tum esse consueuerunt, ac etiā ipsimet obseruarunt, sex, uel ad summū, octo dierum spatium absolueretur, atq; ipse suum hoc institutum ualde approbasse, sibiq; tum respondisse, periniquum

iniquum esse, ut eum diutius retinerent, indeq; sibi abeundi facultas daretur, ubicunque gentium foret. Interea temporis ab se missa duo illa nauigia, ex quibus percorycæ de his quæ in Cypro gerebantur, & de Selyma classe, aliquid constaret: Sed militum recensitionem tantum habitam fuisse superiori die, qui fuit decimusquintus ab eo tempore, ex quo illuc appulerant, licet hoc antea sæpius admonuisset, adeo ut crebra eius rei mentione iam importunus videretur, eiq; cum nunciaret se uelle hoc ipse met efficere, ac etiam Venetos suæ classis perlustrandæ copiam facturos, continuo scaphis ac lintribus de more in naues rostratas impositis, regiam classem expeditâ, & perinde ac si mox dimicandum foret, extra portum eduxisse, ut eam undiquaq; suo commodo inspiceret, omniaq; cum Venetis accuratè atq; ordine perpenderet, nihilq; prorsus à se factum atq; animaduersum, cuius rei gratia diffideret, ne talis omnino foret, qualis olim semper esse consue rat, & qualis etiam (Deo duce atq; auspice) in eo prælio futura esset. Cum autem classis Adriaca vicissim recensenda foret, eum iussisse, ut qui erant in regia, partitione quadam adhibita, singulas triremes una cum grandioribus nauibus, introspicerent. Atq;

præ-

præfectum clasis maiorem earum partem
puppibus inferne procliuiibus ac deflexis,
in portū explicuisse, nec actuaria nauigia
in triremes inuecta. Cum autem uideret
non solum ex continenti, sed etiam ex una
in aliam triremem commodam transiendi
militis facultatem præberi, dixisse, neuti-
quam ea ratione fieri posse, ut in quo statu
hæc forent, cognosceretur, & quid à se in re-
gia classe actum esset, ostendisse. Verunta-
men cum præciperet, ut etiam hoc modo
lustrarentur ipsummet. ut ei morem gere-
ret, nonnulla inspexisse ac misisse Cardo-
num, & plerosq; alios ad reliqua recensenda,
& Bactianum ad maiores naues, ac se to-
to superiori die circiter sexaginta perlu-
strasse, in quibus manifestè deprehenderit,
in eis ad tertiam partem remigum, & uiro-
rum instructorum defuisse, ac etiam ex nu-
mero militum, & nautarum cuiusq; gene-
ris æqua facta æstimatione, nullam earum
centesimum uiro-um numerū excessisse.

Duo illa dicota exploratum præmissa,
nō præteruecta fuisse Carpathum insulā;
atq; illinc eos Græcos aduectos qui refere-
bant, hostes suam classem ad numerū dun-
taxat centum quinquaginta, uel centum
sexaginta triremium redegisse. Esi autem
res ita esset, quādoquidem cum ipsis non-
dum

dū de utraq; classe associata, cognitū com-
pertūq; foret, se hoc numero Venetis (nec
citra causam) superiores iudicabant. Sibi ta-
men haud sanè consentaneū uideri, ut hac
sola notitia innixi, classem tanti momenti,
quanti hæc erat, inde ullo pacto dimoue-
rent. Duo esse (ipsius quidē sententia) quæ
nostros in ea profectiōe læta & foelicia
sperare iuberent, sed ambo (sicuti facile col-
ligi poterat) leui admodū & imbecilli fun-
damento subsistere. Primum esse quod fie-
ri posset, ut hostis iam sibi suæq; potentiæ
haud mediocriter diffidens, neq; sibi op-
portunas uires ab exercitu suppeditari a-
nimaduertens, ratus forassis hanc classem
sic munitam esse, ut merito in tam graui
atq; ancipiti prælio, & in quo tantum di-
scrimen subibatur, esse deberet, nollet in a-
cie omnem spem sui primi negotij, & quā
etiam deinceps posset amittere, periclitari,
atq; ideo daturum operam, ut sese in tutū
reciperet, cumq; in eo sinu perāplæ & op-
portunæ stationes forent, id à se pro arbi-
tratu, & etiam citra periculum fieri posse,
ac solum eo tempore id efficeret, quod ei
post nostram classem prospectam superes-
set, cum ea tot impedimentis, totq; infir-
mis triremibus laboraret: præterea cum
is perpetuas in continentī excubationes
tene-

teneret, et pleraque nauigia speculatoria huc, illuc misisset, sibi uerisimile uideri, ab eis neutiquam de nostrarum classium coniunctione ignorari, atque idcirco minime credendum esse, ut eos de improviso ac imparatos offenderent, & sic agendo, haud sane parua nominis existimatio accederet, si eos illinc pedem referre, atque abire compellerent, quamuis ea minime foret illius exitus, qui tum in optatis habebatur, cum terrestres copiae subinde Thremitum oppugnarent. Alterum, quod sperari posset, huiusmodi esse, uidelicet, si hostis ubi quaecunque belli ratio requireret, commodè in eam insulam traiecisset, nec illa necessitudine adactus, ut Martis aleam tentaret, domum reuerti statueret, atque interim dum suo itinere pergeret, classes inter se concurrerent, indeque cum non nisi consueto agmine adnauigarent, nostri collatis signis cum eis prosperè confugerent. Hæc nimirum esse illa emolumenta, quæ (ipsius quidem iudicio) ex ea profectioe sperarètur: at (sicuti antè dictum erat, utque facile colligi dabatur) ambo nullis solidis rationibus inniti. Nam si Turcarum imperator ea mente atque animo esset, ut nostros opperiri, armisque inuadere decreuisset, etsi (ut supra commemoratum est) fieri poterat, ut suam classem in

Ee

mul-

multo minorem numerum redegeret, pugnandi
 tamen occasionem differens, breui paruoque ne-
 gotio triremes, aliaque nauigia minus apta
 & parata, rursus comunire atque armare po-
 tuisset, cum equitum, peditumque multitudine sic
 plane abundaret, ut eodem tempore & classi pro-
 spicere, & Thremeti oppugnationem susti-
 nere ac urgere posset. Namque (quod nauigia)
 ipsosmet Venetos fateri, haec (propter octode-
 cim naues onerarias) ferme trecetis & qua-
 draginta quinque omnis generis contineri.
 Quamuis autem Baccianus affirmaret, ma-
 iores naues perbellè instructas, easque cum re-
 res postularer, plurimum auxilij atque opis
 allaturas, cum tamen triremes tales forent,
 quales supra demonstratum est, se non ui-
 dere, unde sperari posset, ut in ipso certa-
 mine sibi uictoriam pollicerentur, & si bello
 succubuisset, qua idonea & legitima excu-
 satione apud regem uteretur. At si quis ea
 spe magis innixus, ut hostis pugnam detre-
 ctans, gradum referret, ideoque nostris uiribus
 fidens, consuleret, omnino eundum esse, ac
 existimaret, penes nos esse a praelio diffu-
 gere, si audacter ac intrepidè consisteret,
 de quo belli successu in maximam spe ueniens,
 ad pugnam prouocaret, se quidem huic respon-
 dere, iacturam, quam haberetur, si nostri cederent,
 ubi semel ad hostium praesentiam uentum esset,
 multo

multò fore grauiorē, q̄ beneficiū quòd spe-
raretur, si horū aduētū ex insulā cōmigrā-
rēt. Nā præter dedecus & ignominiā, quæ
sanē ingēs in huiusmodi rebus haberi so-
let, nō dubiū esse, qn hoc etiā fieret, cū ma-
ximo plurimorū nauigiorū dispēdio, si ho-
stis nō modò cū æquali classe: at etiā cū lō-
gē minori numero triremiū, q̄ forēt arma-
tæ ac expeditæ, insequeretur. Sibi ergò ui-
deri, ut quāprimū singulæ triremes uene-
tæ bellatorū p̄sidio suffulcirentur, idq; fie-
ret p̄ter illos, q̄ in eis publica munia gere-
bāt, & præter nauticos uiros, q̄ paulc̄ antè
in militū recēssione annumerabātur, mōxq;
(diuīno numine aspirāte) utraq; classis a-
lacriter totius belli euentū experiretur. Eū
igitur etiā atq; etiā orabat, ut nauarchū, e-
iusq; legatos adhortaretur, ne hanc rē dif-
ferrēt. Sed summa celeritate summāq; ope
anniterētur, ut hæc omnia præstò adessent,
priusq; is mēsis elaberetur, quò ipse oīni cu-
ra, & molestia explicitus, regiā classē tēpe-
stiuè in tutā stationē trāsduceret. Etsi. n. (ut
illū in hoc sibi assēsū esse ac etiā ipsius cō-
siliū approbasse, superiūs demonstrārat) id
iure a se fieret, ubiuis terrarū degeret, haud
tamē mediocri se dolore afficiendū, si hoc
ageretur, priusq; regia classis eā sibi laudē
ac dignitatē comparasset, quæ in occasione
eā pręstanti & honorifica meritò expectari
Et 2 posset,

posset, si ea prouincia, sicuti par foret, & negotij grauitas requirebat, institueretur. Se-
minimè tamen uereri, quin sibi regij nomi-
nis maiestas & amplitudo quàm maximè
cordi esset, ac in eam perpetuò ijs lumini-
bus respiceret. quibus ei Rex fidere consue-
uerat. Quòd autem dixerat, magis ad regiũ
splendorem ac decus pertinere, ut uel po-
tius uniuersæ classis iactura fieret, quàm ut
omisso prælio incolumis ad regiones portus
reduceretur, se planè arbitrari, hoc tantũ
prouenire ex illo immenso studio, quo i-
pse, ac eius maiores erga eũ omnemq; Au-
striam familiam continuè afficerentur. Quò-
minus itaq; uotis potiantur, neutiquā Hi-
spanæ classi ascribendum: at Venetæ, nec
in eum culpam reijciendam, cùm ibi tãdiu
frustrà commoratus esset eo quidem con-
silio, ut illa denuò exornaretur. Se itaq; cõ-
sulere, ut peractò eo mense, statim in Sici-
liam rediret nisi uellet classem in tam lon-
ga nauigatione in magnum aliquod nau-
fragij periculum conijcere, idq; ne accide-
ret. sibi maximò operè cauendum esse. Hæc
Ascanius è portu quem incolæ Scythium
appellant. Aurix perscripsit. Cùm interea
M. Antonis, quãq; uenetæ triremes, quate-
nus ad nauticos uiros, epibatas, & reliqua
opportuna, maxima (ut dictũ est) imbecilli-
tate

rate premerentur, hostem omnino inuadere pugnaq; casum experiri decreuisset, Auria instructis aciebus, primum sibi agmen dari postulauit, atq; ita omnes decima septima die Septembris, primaq; uigilia, cum tota classe soluerunt. Hæc autem in uniuersum centum & octoginta triremibus, undecim grandioribus nauibus, & quinque onerarijs constabat. Proxima luce in locum, qui adiacet inter Carpathum, & Rhodum insulas, peruenerunt. Ibi autem cum naues, maioresq; triremes nondum adessent, usque in sequentem diem substitere, hisq; tandem appulsis, paulatim progressi sunt, interdum dolonibus erectis, modo iuxta continentem. Et si enim uentus initio quam maxime fauebat, nauesq; semper plenis fere accatis iter conficiebant, nihil tamen cum rostratis nauibus agi poterat, ne ab eis inuiti seiungeretur, nisi remulco eductæ, idque parum Veneti curare uidebantur. Cum itaque hoc pacto per tridui spatium ad nauigassent, iamque a castro quod Ruzzum appellant, uiginti millia passuum distarent, illico duas triremes ab ortu uenientes, rectaque ad eos properantes conspicati sunt. Has ubi prospexerunt, putabant esse illas, quæ Auriae consilio Cyprum paulo ante præmissæ fuerant. Hæc uero cum alias ob cau-

fas fortè quendam ex suis ad Columnam legasset, per eundem ab eo petijt, ut si quid noui allatum esset, indicaret. E' uestigiò sibi responsum est, illas non fuisse ex Cyprijs triremibus: at classis, quæ diuersum à reliquis iter tenuissent. Dum igitur in ea nauigatione pergerent, uenti uariè perflare, iamque prorsus aduersari cœperunt, aded ut tandem ad locum, quem incolæ Aquas frigidas uocant, descensionem facere cogerentur. Hic ergò, licet Columna subsisteret, ibique pernoctaret, Aurius tamē cum eam stationem nō ita sibi opportunā iudicaret, sublatis anchoris, inde protinùs recessit, quia existimabat multò satius fore, in mari tempestate agitari, quàm ibi noctu cum tanto nauigiorū numero, & à littore undique uentis exposito, citraque ullā spē, ut sese aduersus freti, notique sæuitiam tueretur, consistere. Cum itaque ad M. Antonium misisset, qui se illum foras, & in patienti æquore opperiri diceret, per eundem respondit, ut manē cum cæteris adesset, si quidem ob ea quæ duæ illæ triremes Cyprum præmissæ, attulerant, noua consilia secum iniri oportebat, nihilque sibi earum rerum quæ illinc recēns afferebantur, significauit. Id tamen aliundē pro certo audiuerat Thre-

mitum

mitum V. idus Septembris ab hoste occupatam, & Othomanam classem eodem robore, militumque frequentia existere. quibus Byzantio commigrarat. Itaque postera luce, ubi ad eum portum rediret, statim Prosper Columna eum adiuit, & Marci nomine rogauit, ut amice ac libere indicaret, quid nam sibi de Cypria perfectione, post illius urbis iacturam, uideretur. Ad hæc Auria respōdit, nihil sibi aliud in mēte uenire, quā quod sæpē antea in communi consilio dixerat, quōdque postremo iam scriptis declararat, uidelicet, ut si eorum nauigia rebus necessarijs communita forent, nihil sane melius, aut præclarius agi posset, quā ut hostis, quā primum inuaderetur, nec se alias difficultates ac impedimenta conspiceret, quā ea, quæ sibi ab eo tempore, quo ex Creta simul discesserant, uidebantur. Post paulo ad eius triremem accessit, nec ante meridianum tempus ulla consultatio habitata est, cum Venerius abesset. Huius superuentu hæc à meridie inita est, cumquē in eo colloquio exponerentur, quæ pridie illius diei de Cyprijs rebus cognouerant, Columna Veneris classis præfectum percunctatus est, ut diceret, quid nam agendum censeret,

eiꝫ responsum est, iā anni tempus eò pro-
celsisse, ut Cypria oppugnatio nulla ope
ac præsidio subleuari posset, & idcirco ali-
quid aliud tentandum, cumꝫ inter socios
disputaretur, num Aeuboica expeditio su-
scipi deberet, Auria sententiam rogatus,
dixit, quoniam hic locus tā intro, inꝫ præ-
cordijs turcicarum uirium erat, sibi uideri
huiusmodi expeditionem haud sanè susci-
piendam eo tempore cum classe opportu-
nis rebus tā opere destituta. Nam etsi (in-
quit) omnia foeliciter succederent, non ta-
men fieri posset, ut ibi tam exigua manu
huiusmodi præsidium relinqueretur, quo
certi essent, ea loca non iterum ab hoste re-
cuperanda, etiam priusquā hyems præ-
terisset, cum præcipue nulla noui subsidij
spes affulgeret, atꝫ hinc & temporis amis-
sio, & multorum interitus citra ullum cō-
modum existeret, præterquā quod etiā
haud mediocre periculum instaret, ne i-
psi Aegeo mari includerentur, indeꝫ nul-
lo pacto daretur exeundi potestas, nisi pri-
us cum byzantina classe prælium inirent,
idꝫ ob prædictas causas non citra manife-
stam cladem euenturum ostendebat. Quo
circa præstare, ut aliqua expeditio suscipe-
retur in Pelopōneso uersus Appolloniā,
Castronouum, Dyrrachiū, & alia loca his
fini-

finítima, ut in parte propinquiori, quæq;
à turcica uí & potentia longius abesset, a-
deo ut non tam celerè ab ea nocumentū af-
ferri posset, ut in Aeuboëa, & ipse etiā pau-
lò diutius commorari posset, quoniam in-
de multò uicinior in Siciliam traiectus fo-
ret. Hæc ubi Ioānes Andreas coram socijs
Principibus exposuisset, ex unanimi sen-
tentia decretum est, ut classis retrocederet,
atq; omnes à meridie soluerunt, & proxi-
mo die cū nō procul à Carpatho iā ab-
essent, è plurimis locis repentè atrox in ma-
ri tempestas oriri cœpít, eaq; factum est, ut
uela demitterent, ac remis auxilia propel-
lerent, quò ad eam insulam celerius perue-
nirent. Andreas maturius quàm reliqui, in
littus (uulgo Trīstanū) suam classē, intu-
lit, & primo diluculo, mari nihil ex sua sæ-
uitia remittēte, in p̄fata statione, ad bidūū
permanēt. Quod ad socios attinet, illos ab
altera parte insulæ portum subēsse accepe-
rat, nauesq; ac triremes maiores, & circiter
sexaginta ex agīlioribus adhuc desiderari,
quæ hæc, illac nauigationis cursū tene-
bant, hasq; tandem cum reliquis nauigijs
eodē incolumes peruenisse, unica Vene-
torum triremi excepta, quæ scopulis illisa,
naufragio perierat. Eodem die cū tem-
pestas paulò mitior uideretur, Cretā uer-

sus iter direxit, quò utrāq; classem eodē uēto appulsurā existimabat, cū hoc ab eis multò facilius agi posset ab ea parte, ad quā initio se contulerāt. Cū uerò adhuc mare uentis infestū, ac undarū fluctib. agitatū cōspiceret, ad eūdem portū rediit, quò etiā eodē temporis fastigio utraq; classis puenit, nec ulla nauigia deerāt pręter sexdecim triremes. Cum igitur omnes unā adessent, atq; Atria potio rem temporis partem pręterlapsam animaduerneret, sibiq; indies maiorem difficultatem pręberi, ut classem in Siciliam incolumem reduceret, cum præcipue iam ob uentorum rabiem, ac sæuitiā, nauigantibus permagna pericula instarēt, ac Mensis terminus, quem initio perscripserat, & quo exacto, ad eam insulam se recipere statuerat, completus esset, cumq; à Venetis iā ob præfatas causas, nihil aliud, quo tūc temporis hostilia incepta remouerentur, constitui uideret, cum præterea cogitaret, quòd si omnes simul ad nauigarent, non solū ea ratione iter lōgius fiebat, sed etiā omnia cuiusuis generis nauigia in summū periculū deducebātur, cū quia Venetæ, ac Pōtificiæ triremes ob ea, quæ dicta sunt impedimēta, nullo ferè ordine ac disciplina regebātur, tū etiā, quia perrari portus aderāt, q̄ tantarū classiū capaces forent, Ba-

ciano,

ciano, & Cardono prius in consiliū adhibi-
 tis, ex cōmuni cōsilio Marcellū Auriam ad
 M. Antoniū misit, ut his rationib. perpēsis,
 & quia etiā classis, cui pręerat, ob plurimas
 res hoc exiguo tēpore, quod adhuc rebus
 agendis aptū atq; idoneū superat, haud me-
 diocri usui esse posset in his Regnis, q̄ Phi-
 lippo subdūtur, Venerio psuadere uellet,
 ut sibi integro eius amore ac beneuolentiā
 liceret ante aliorū profectiōē, classē suā
 fidei concreditā, p̄ Aegeū pelagus Zacyn-
 thū, & Cephaleniā uersus trāsducere, quo-
 niā ad hæc loca sibi transmitti ordinārat, q̄
 cūq; sibi à suo Rege, uel regis ministris præ-
 scriberētur, & nisi aliqua graui necessitate
 regis decreti cogeretur, ut sententiā muta-
 ret, se ibi reliquorū aduentum opperiturū,
 quò in ea re suā operā & studiū præstaret, si
 qd foret, qd à se incōmodū atq; usū ueneræ
 Reipub. agi posset. Cū Colūna & Venerio,
 & classis legatis Aurianā petitiōē expo-
 suisset, illi eorū nomine p̄ eūdem Marcellū
 significauit, oēs cupere, ut ipse illorū classē
 in Cretā usq; indeq; Zacynthū, comitare-
 tur, atq; ibi postea discedēdi facultatē sibi
 integrā futurā, ut quocūq; uellet, suo arbi-
 tratu trañceret. At cū ipse, ut hoc ageret, nō
 modò nullā necessitudinē inesse, uerū etiā
 nullū inde fructum ac utilitatem secuturā
 probē

*Auria Hispana
 nam classē
 in Siciliam tra-
 ducere sta-
 tuit.*

probè intelligeret, cumq; subinde quàm maximè anxius ac sollicitus foret de abitio-
ne, ob loci quò sibi redeundum erat, lon-
ginitatem, præsertim ingrauescente Au-
tumno, ipsemet manè exoriēte aurora, M.
Antonium adire statuit, coramq; causas,
quibus ad eam nauigationē, ac præcipuè
Zacynthiam, impellebatur, commonstra-
re, atq; insuper ab illo petere, ut hoc sibi be-
neuolo animo permetteretur, ex quo nihil
iam sibi amplius in illis locis agendum re-
staret, in quo eis regiæ classis absentia quic-
quam incommodi ac detrimenti afferret,
anniq; tempus iam penitus obstare incipe-
ret. Nam præter illam priorem tempesta-
tem quæ paulò antè solis occasum exorta
fuerat ipso ferè temporis articulo, quò ad
eam stationem, de qua modò dictum est,
appelleretur, cum è portu soluisset, ut An-
tonium expectaret, unaq; cum illo adnau-
garet. de improviso tanta uentorum rabies
mare concitauit, ut quatuor triremes ex ea-
rum numero quas Hispanus habet Nea-
poli, per fractis antemnis atq; rudentibus,
anchoris denudarentur. Cum itaq; ad eum
uenisset, suisq; discessus causam pluribus
verbis declarasset, is tandem nihil aliud af-
ferebat, cuius rei gratia suum iter amplius
differret, nisi quoniam summopere uereba-
tur,

cur, ne hostis cognita eorum abitione, centum triremes quàm egregiæ instructas, in eos missurus esset, hisq; nouissimū agmen inuaderet. Hoc autem ab eo facili negotio dilutum est, simulq; nihil ea de re uerendū esse, indicatum, quandoquidē etiā si Turci de uenetæ classis infirmitate, deq; utriusque disunctione pernoscerent, credibile tamen uidebatur, illos diligenter cogitatos, in quo statu reliqua nauigia ipsi relinquerent, & quàm facile in aliquod graue periculū inciderent. Adhæc cum hostiles classes tam procul inuicem abessent, cumq; Veneti eodem tempore ad nauigare possent, quò Selyma classis adueheretur, huiuscemodī timorē prorsus inanem esse affirmabat, eoq; magis quòd relictis in Creta quibusdam ex his triremibus quæ minus erant expeditæ, ac reliquis instauratis, totū iter celerī cursu absoluerent. Cū autem Columna his rationib. iā assentiri uideretur, ambo uenetam prætoriā adiēre ipsiq; Liceti regulum, & Sermonette Honoratū, Andreas uerò Carolum Aualum sic cum adduxit. In ea, præter Venerium, aderant etiā Sfortia Palauicinus uenetæ militiæ præfectus, & Iacobus Celsus classis legatus, hisq; omnib. perhumaniter salutatis, quāprimū de suis rebus priuatos sermones

*Sfortia Pala-
uicinus.*

*Iacobus Cel-
sus.*

habere

habere cœpit, easq; rationes afferre, quas prius Columnæ in familiari colloquio demonstrarat, & cur saltem ad Zacynthum usq; proficisci cuperet, ac etiam super his, quæ à Venetis, uti prius ab Antonio, inferri potuissent, liquidoq; ostendit, si eum diutius retinerent, id maximo cum damno ac detrimento regiæ classis futurum, & nullo ipsorum compendio. Cum Sfortia intelligeret, nihil posse in mediū adduci, quod ipsius rationibus obstaret, dixit, eū pollicitum esse quod per totum Septembris mensem cum eis moraretur, si Cypriā nauigatio suscipiēda esset. Itaq; his diebus computatis, terminus in Cypro transigi deberet. Quoniā uerò aliqui dies necessarii forent pro reditu in eum locum, ubi tū erant, æquum ac honestum sibi uideri, ut cum eis toto eo tēpore permaneret, quod ab eo ex primo itinere absumeretur, seq; propterea cum ea classe illuc ab Hispano missum esse, ut uenetæ Reipubl. præsidio adesset. Et si uerò de Thremitu iam actum erat, se tamen sperare, illū pro uirili effecturum, ne ipsorum classes in aliquod discrimen incurrerent. Huic Auria respondit, Idcirco diem à se præscriptum, ut associatis uiribus, cum hoste armis decertarent, & donec uniuersi eadem in senten-

tia

ela perseverarent, sibi ab Hispano in-
iunctum, ut eam Veneti Senatus ratio-
nem haberet, quàm earum ditionum,
quæ ad ipsum spectarent, omnemq; oc-
casionem abriperet, qua regiam classem,
insignem illustremq; redderet, & simul e-
tiam Turcarum potentiam (quoad per se
fieri liceret) comminueret, idq; si accidis-
set, nūquam sanè de huiusmodi profectio-
ne quicquam omnino cogitasset, nec tum
etiam id cū animo uolueret, siquid ex pu-
blico decreto in eum posthac molituri es-
sent. Cæterum cū nulli alij rei iam studen-
dum foret, quàm ut classes in tutum redu-
cerentur, se nescire aiebat, quid eōmodi ex
se consequerentur, si eos Zacynthus usq;
comitatus esset. His alijsq; rationibus ad-
ductis, fieri tamen haud potuit, ut uel ipse,
uel reliqui ex socijs ullā earum admitterēt,
moxq; Columna. Tam multa (inquit) hūc
usq; Auria peregit, ut optimā spem nobis
iniecerit, illum posthac minimè defuturū,
in quibuscunq; rebus poterit, neq; sic tem-
poris avarum, ut bidui spatium dene-
get. At ille, sibi optimè exploratum di-
cebat, quid'nam præcipue in mādatis ha-
beret, atq; idcirò se facturum, quod magis
pro ea classe tuenda cōsentaneum iudicaret.
Tum Antonius illicò subiunxit, se haud-
quaquam

quaquam ignorare, sibi ab Hispano imperatum, ut ea perficeret, quæ ad sui muneris functionem pertineret, & si ab eodem sibi foret iniunctum, ut ei obtemperaret, se quidem haud grauatè id facturum esse, ac etiã eodem animo futurũ, quoties id sibi quidpiã huiusmodi ab eo Rege præciperetur. Adhæc Auria, ipsum haud sanè classis imperium habere inquit, neq; Regem hoc iubere: at se cum eo colloqui tanquam cum homine pōtificio, & propterea si quid aliud magis arcanum ac recōditum haberet, id palam indicaret, suoq; diplomate ostenderet. Hoc statim Antonius afferri, legiq; iussit, atq; ait se minime credere, Hispanũ id constituisse, ac si pontifex aliquem præfulem, uel Patriarcham præfecisset, quibus huiuscemodi honores dari consueuerunt: at se potius arbitrari, quod cum pontifex ipsius opera uti uoluerit, ipse quoq; Hispaniarum rex eadem erga se fiducia motus, id muneris ac dignitatis in eum contulerit. Quod si fortè aliam esse regiæ mentis sententiam nosceret, liberè atq; aperte diceret. His dictis Auria pressè luculenterq; respōdit, & totius orationis summa hæc extitit, se id facturum quod magis pro classe conseruāda expedire animaduerneret, cui quidem se solum præfectum esse asserbat.

Tum

Tum Columna, cum fortè hanc esse optimam decidendæ controuersiæ rationē sibi persuaderet, Auria proprio nomine compellans. Si tibi, inquit, iniunxero, ut hīc remaneas, obtemperabis ne? At ille cum hæc progatio regiæ classi, regiſq; Regnis haud mediocre incommodum ac dispendium afferre posset, cumq; sibi neutiquam à suo Principe iniungeretur, ut pro re tam parui momenti, uti erat Venetos comitari eo tempore, quo nullum eis periculū imminabat, præfatæ classis incolumitatem negligeret, necessum foret, ut, si hoc sibi præcipere uellet, eadem qua Ioannes Austrius, autoritate polleret. Is autem sibi prorsus eandem traditam respondit, & ulterius progressus, rogauit, num autoritas austriaca eadē esset, quæ olim Garziæ Tole-
tani extitisset. Cum uero is eandem fateretur, mihi ergo, inquit, eadem est quæ Austriaco. Tum Auria, si res ita esset, supremū in regia classe ius ac potestatem habuisset, ipseq; cum in iure dicendo, tum quoq; in alijs rebus secum aliter egisset. Cum autem is rursus adderet, se hoc ei libens pro sua humanitate concessisse, suumq; Imperium non modò ad ius dicendum extendi, sed etiam ad ordines distribuendos, ipsiq; Marchioni titulo Turris maioris, qui duobus

Ff pedis

peditum millibus in ea classe præerat, ex regio præscripto iniunctum, ut ei obsequeretur ac obediret, illi tandem respondit, eū ualde de cipi, sed id facile intellecturum ex regio diplomate, in quo tam amplam sibi authoritatem à rege traditam asserbat, ac etiam insuper ex Aluaro, & Cardono, facile cognosciturum, quis nam Iberæ classi præficeretur. Is autē subiunxit, quodd, quatenus ad trirēmes pertinebat, sibi satis erat, ei posse imperare, ac etiam se uelle præfatū Marchionem accersere, ut uideret, an sibi esset obtemperaturus, nec ne. Hic Auria, illum haud sanē, inquit, facturum, quod sibi à M. Antonio iuberetur, sed tantummodō quod ipse solus imperaret. Tum Aualus, qui unā cum eis aderat, eaq; omnia coram audierat, se quoque nonnullis cohortibus præesse, ut Marchio à Turri, nec tamen se ulli alij, quā Auria, uel quibus ipse iniungeret, obsequuturum dixit, atque ita sibi à Neapolis prorege mandatum esse. His uerbis Antonius haud mediocriter succensere uisus est, atque ad Aualum conuersus, mihi, ait, perexiguum est, ut uideo, quod, ut tibi aliquid iubeam, relinquitur, & ille, mihi multo minus, inquit, ut ipse tibi absque regio iussu obtemperem. At
Colum.

Columna se in multo illustriores duces, quicq̃ ampliori loco ac dignitate uigerent, imperium exercuisse addidit, & Aulus asurgens, id minime inquit. Cæterum ne huiusmodi altercatio maiora dissidia pareret, Auria præcepit, ut inde statim abiret, isq̃ respondit, se illi tanquam suo duci & superiori obtemperaturum esse, nec ulterius pro eo tempore ad eius prætoriam accessit. Abeunti autem Columna, si cine (inquit) Carole, tam modica mei nominis ratione habita, cum tuo maiori fratre colloqueris? Tū Auria, quā m, inquit, Antonimale inuicem conueniunt bilis, & auctoritas. Etsi uero is dixerat, se quidē posthāc nihil amplius de his rebus, quæ ad regiam classem attinerent, collocuturum esse, priusquam tamen à socijs recederet, promittit, se illos libenter comitari uelle, atque agere, quod eis libitum foret donec ille Mensis desineret. His transactis, proxima die, quæ fuit uigesima septima, omnes unā Cretam uersus, iter suscepere, uixque soluerant, cum uenti rursus magnoperè aduersari, adeo ut uarijs turbibus ac procellis hāc, illāc impellerentur, postq̃ multas iactationes, tandem ad litus, qd̃ uulgò Vndā uocant, peruenere,

ibiq; duæ trîremes pontificiæ perierunt. Auria interim quatuor illis trîremibus, de quibus hîc supra dictum est, refici, nouisq; anchoris præmuniri iussit, moxque, ubi Aluaro negotium dedisset, ut reliquas, quibus ipse præerat, instaurari curaret, & continuo cum alijs trîremibus numero decê, subsequeretur, trigesimo die ad urbem Cadiam appulit, atq; ibi reliquâ classem præstolatus est. Biduo post ibidem affuit Bacinus cum præfatis nauigijs, ac etiam cum quadam trîremi quæ paulo antè amissa putabatur. Interim Auria subinde certior factus, nihil aliud agendum superesse, cumq; non modo mensis, quem socijs præfixerat, sed omnino quatuor illi dies quos Palaulcinus tâtopere urgebat, præterlapse essent, re prius cum Aluaro, & Cardono diligenter communicata, cum utroq; M. Antoniû adiuit, eiq; dixit, quod postquam tempus à se destinatum, quo sibi cum socia classe in illis oris manendû erat, præterisset, cumq; nihil aliud in uenetæ Reipublicæ beneficium à se agi oporteret, se quamprimum Siciliam cogitare, ut illuc regiam classem reduceret. Columna his tadem rationibus permotus, eum fraterne amplexus est, & peramanter dimisit, eiq; abeundi omnia fausta & foelicia precabatur. His peractis,

recta

rectâ Venerium adiuit, & cum eo de iisdē
rebus sermonem contulit, cumq; rogare-
tur, num Columnam allocutus esset, idq; à
se factum diceret, statim Auriam comple-
xus, & suo, & ueneri Senatus nomine, plu-
rimas egit gratias, atq; ubi uicissim omnia
læta & p̄spera exoptasset, singulari beneuo-
lentia & humanitate à se dimisit, moxq; a-
lijs proceribus ualedicens, ex Crera Messa
nam uersus, profectionem suscepit, eoque tã
dem cum classe incolumis peruenit. Hæc
sanè quæ modo de Aurianis rebus, & Hi-
spana, ueneratq; classe, à me hucusque dicta
sunt, etsi longè breuioribus uerbis explica-
ri poterant, quia tamen res omnino digna
uisa est, quæ ob plurimas causas, eo quo ge-
sta est ordine, recenseretur, & quia etiã non
nulli ex illustribus uiris, quorum in me be-
neuolentiam plurimis in rebus expertus
sum, nō modò petierunt, sed etiam pro ea,
qua apud me ualent auctoritate, quodam-
modò imperarunt, ut quicquid ea de re mi-
hi compertum foret, id totum sincere om-
niq; affectione uacuus, enarrarē, nihil præ-
termissum uolui, quod quidē ad totū hoc
negotium spectaret, in eoq; ingenui me
scriptoris officium præstitisse, hi, spero, fa-
tebuntur, qui uel ipsimet his rebus inter-
fuerunt, uel isthæc ab hominibus fide di-

*Auria redit
in Siciliam.*

*De ueneta
classe*

gnis acceperunt. Utue. ò interim aliquid,
de ipsa Venetorum classe dicatur, satis con-
stat, eam initio longè pulcherrimā, omnique
militari præsidio quamoptime instructam
fuisse. Non enim commeatus, non bellica
instrumenta cuiusvis generis, non manus
militum electissima, ducesque ac præfecti
rerum gerendarum periti, non quæ denique
præliorum nerui à plerisque iudicantur,
pecuniæ defuerunt. Nam præter stipendi-
arios atque auxiliares milites, illuc etiam
plurimi, ex diuersis partibus Italiæ, ac ex
alijs gentibus aduenere, cum bellica disci-
plina, tum generis prosapia insignes, hiique
partim religionis causa, partim etiam lau-
dis, ac patriæ studio impulsī, ultrò, suisque
sumptibus ad eam expeditionem iuerant,
omnemque rei bene gerendæ occasionem
cupientissimis animis præstolabantur.
Nam singuli eorum sic aff. cti esse uideban-
tur, ut quiduis potius perlaturi essent, quā
ut quicquam se, suorumque maiorum uir-
tute indignum committerent. At in me-
dio cursu medijsque conatibus, eorum clas-
sem pestis, & di. ei sa morborū genera in-
uasere, quibus deinde factum est, ut breui
maior illorum pars, & quidem ex potiori-
bus, concideret. Quibus autem ipsa mors
tum pepercit, ita febribus, reliquisque
morbis

morbis debilitati sunt, ut uix ægra & languida membra sustinerent. Et sanè multorum est opinio, eaq; uerissima censetur, supra quadraginta millia uirorum ea æstate interisse. Id autem potissimum cœli inclementia, & mutatione uictus accidisse, perfacile credi potest. Cum enim ex patrio, & maxime temperato aëre in calidissimum clyma, & tum quidem, quum sol magis ferueret, adnauigassent, illico eorum corpora tabificam & contagiosam luem contraxere, qua sensim extinguabantur. Inter alios, qui erant præcipui nominis, obiit etiam in ipsa profectio-
ne, Hieronymus Martinengus comes, qui multa cum laude diu Venetis inservierat, omnibusque ob egregiam fidem, prudentiam, summamque rei bellicæ peritiam, longè charissimus extiterat. Hunc Senatus Famagustam cum imperio miserat, exque illius præscripto secum ad tria millia uirorum instructorum in eam insulam adducebat.

Ut primum classis Corcyram rediit, Hieronymus Zianus
ex Senatus consulto iniunctum est Augustino Barbadico, ut Hieronymum classis imperio
Zianum rei naualis præfectum, & Mar-
cij ordinis, omni imperio & authoritate exueret, ac etiam captiuum Venetias

*Sebastianus
Venerius
classi præ-
ficitur.*

perduci iuberet, in eiusque locum Sebastia-
num Venerium illius insulæ prætorē, sub-
stitueret. Huius autem rei causæ per plures
ac iustissimæ feruntur. Cæterum & si uel
huius culpa, uel fati aduersantib. euenit,
ut Selyma classis absq; ullo impedimēto
in Cyprum appulerit, breuicq; post, pluri-
ma damna insularibus attulerit, & tandem
eo tempore Nicosiam expugnārit, haud ta-
men hīc prætereundum censeo, quod à
nonnullis uenetæ nobilitatis, qui cum au-
thoritate præfuerūt, uarijs in locis magna
cum laude gestum est, ut appareat neq; il-
lis animum defuisse, nec etiam præsentem
occasionem, ullo modo ab eis neglectam.

*Epiri descri-
ptio.*

Quoniam autem eorum locorum quæ in
Epiro sunt, hīc persæpe fit mentio, non ab-
re fore uidetur, si eius situm breuiter osten-
dero. Hæc regio primum Molossia dicta
est, & à Chaone Heleni fratre Chaonia,
nunc uero Albania uocatur, estq; in ea par-
te Græciæ, in qua olim Pyrrhus regnauit.
Quondam urbibus populisq; fuit frequē-
tissima, sed à Romanis subacta, quum sæ-
pius deficeret, penè insolitudinem redacta
est. Epiri latus maximè septentrionale ter-
minatur parte Macedoniæ, latus orienta-
le inde per lineam, quæ est iuxta Achaiam
usq; ad ostia Acheloni fluminis, quæ iuxta

Ptole-

Prolemæum gradus habet 48.26.32.30. La-
tus uerò eius occidentale per Acrocerau-
nia Ionij maris littoralis. In ea sunt ciuita-
tes Nicopolis & Ambracia. In fronte siti
sunt montes Ionium pelagus ab Adriati- *Montes A-*
co dirimentes, hiç à ueteribus appellatur *croceraunij.*
Acroceraunij, uulgo autem Chymarioti.
Huius itaq; regionis incolæ per fidos nun-
tios miserunt Corcyram ad Sebastianum
Venerium, eiç polliciti sunt arcem, quam
incolæ Chymeram uocāt, in qua erant mi-
lites numero trecēti, ea tamen lege, si ipse-
met cū pedestribus copijs prestò ibi affuis-
set, nauésq; aliquas, uel triremes ea parte,
quæ sinu Ambracio alluitur, ad se mitien-
das curaret. Vt uerò illius animum om-
ni hæsitazione sublata, magis magisque
confirmarent, nonnullos obsides ei desti-
narunt. Is igitur conditione accepta, il-
luc aduenit cum aliqua cohorte, ac turmis
equitum (numerus autem ad tria millia ui-
rorum fuisse dicitur) & duabus nauibus
rostratis, moxque illi se circiter mille ad-
iunxere, quibus extemplo armatis, ca-
strum adortus est, colléque ab ipsis & Græ-
cis uelitibus occupato, præsidium quod
ab eis haud procul iam aberat, strenue re-
pulerunt. Itaque mœnium defensores ab
hoste circumfessi, omniç spe destituti, se

noctu in quandam uallem ibi proximam
 demisere nostrisque insequentibus, pars in-
 terfecti sunt, & reliqui capti, in eorum ma-
 nus deuenerunt, atque ita breui spatio, arce,
 alioqui munitissima, citra cruorem potiti
 sunt, indeque abeuntes, firmum atque ualidum
 praesidium imposuere. At praeses ob faci-
 nus tam egregium, ab eis Pater patriae, ac li-
 berator, una omnium uoce summaque gra-
 tulatione salutatus est. Dum haec a Vene-
 rio fierent, Byzantini, qui Nouum castrum
 inhabitant, dolo ac insidijs egressi, duas tri-
 remes ex nostris occuparant, & cum illis
 ad septem nauigia, quae ad Ascruienses, pro
 arcis defensione mittebantur. Cæterum
 hac uictoria non diu exultarunt, quando-
 quidem Quirinus classis legatus, cum cir-
 citer quatuor ac uiginti triremibus quam
 optime instructis, ingressus Peloponnesum,
 ibique iuxta finem, quem incolae Mainum
 appellant, arcem quandam longe munitis-
 simam, biennium antea pro illius loci tui-
 tione ac securitate ab hoste conditam, pro-
 cinus, terra & aquis tanto bellicorum tor-
 mentorum fragore, inuasit, ut infra quinque
 horas expugnaret, & quadringentos mili-
 tes praesidarios trucidaret, arceque diruta, &
 & humi aequata, uiginti quatuor aeneas ma-
 chinas ibi repertas, illico Zacynthum per-
 duci

*M. Antoni-
 us Quiri-
 nus.*

duci iussit. Interea Veneti classe denuo instructi sine mora Tamalsū præsidio subleuandum statuerunt. Illuc itaque missus est præfatus Quirinus, qui commeatu, ac milite obsessos iuuaret. Illuc autem ad nauigauit cum quatuor nauibus ac tredecim triremibus, in quibus electo uero militum ad duo millia uehebantur. Vbi ergo illuc tandem peruenisset (quod sane nouem dierum spatium fuisse aiunt) euestigio alla um præsidium, in terram exposuit, moxque Astorem Baleonum adiuit, ut ab eo, in quo statu res ciuitatis forent, plenius intelligeret. Hic se continua quadam obsidione teneri dixit, hostemque ad octo triremes habere in portu, qui Constantia dicitur, & iuxta illum erexisse munimentum, idque obstare, quod minus ad eos quicquam conuectus, ex monte ibi proximo afferretur, eum tamen posse suis nauigij illa hostilia commodè inuadere, paruoque negotio deuincere, ac se interim una cum recenti præsidio aduecto, ad turrim expugnandam egressurum esse. Vbi hoc statuissent, uterque operi accingitur. Quirinus de improviso Thracas dormientes, ac inopinatos adortus est, moxque unam ex triremibus cepit, tres superis, & reliquas in fugam coniecit, in quarum una erat illarum trierarchus. Alter uero

uerò sub idem tempus haud segniter munitionem aggressus, illam protinus expugnauit, & circiter quadringentos milites, qui erant pro præsidio interfecit, duosq; maiora tormenta illis reperta, in oppidum de ferri curauit, arcemq; disiecta, sese incolumē ac uictorē ad suos recepit. His peractis, M. Antonius omnes merces, & quæ à mortali bus prima ducuntur, unā cum puerulis, alijsq; inuilibus ad bellū, in suas naues cōportari iussit, & cum illis in Cretam reuer ti statuit. Cū itaq; soluisset, haud pcul Tamasso, quædam nauigia illūc properantia conspexit, eaq; adortus, cōfestim expugna uit ac cœpit. Erant uerò in illis quatuor tri remes byzantiæ, cum naui quæ aduehebat quingentos lanizeros, & nummūm aureo rum ad sexaginta millia, duosq; cados ple nos ea monera, quā ipsi Aspros uocāt, quæ sanē omnia mittebantur Constantinopoli in auxilium eorum, qui oppidū obsidebāt. Ersi uerò nihil aliud, iam hyeme aduentan te, à patribus in Senatu agi poterat, ipsi ta men interim noctes diēsque cogitabāt, quā nam ratione tantū bellū à se propulsarent, & quibus præsidijs tam dirum hostem op primerent, uel saltē ipsius tyrannidem eui tarent. At quia Selymam potentiam satis probē nouerāt, eos minime latebat, si bellū

diutur-

diuturnum foret, se, suis aded uiribus innixos, plurimis damnis afficiendos, maiusq; subinde periculum sibi ab hoste præpotēti ac importunissimo imminere, ideoque suis rationibus maxime consentaneum fore iudicabant, si cum aliquo rege fœdus ac societatem inirent. Ex omnibus autem neminem aptiorem conspiciebant, quiq; ad hoc facilius impelli posset, quam Hispaniarum Regē. Hunc enim norant insito quodam odio in eum ferri, nec tantum religionis causa, sed etiam quia regna habet finitima, & hostilibus eruptionibus obnoxia, semperq; sibi ab eo metuere cogitur. Dum in ea re animi cogitationem intendunt, atq; id quo modo tandem perfici queat, inter se constituunt, Pius V. Romanus pontifex plurimis rationibus adductus, idem prorsus mente uoluebat. & in hoc studium sedulo cœpit incumbere, ut eam Rempubli-
cam cū Hispano iungeret, ac seipsum quoque, suasq; opes eodem fœdere deuinciret. Ipsis autem principibus, apud quos id negotij tractabatur, eò facilius persuasit, quod magis ad utriusq; commodum ac beneficium id spectare uidebatur. Ersi enim Turca bellum cum Venetis tum præcipue gerebat, Hispanus tamē sciebat, haud meliori conditione seipsum futurum, si forte accideret,

deret, ut ipsi eius potentia opprimerentur, Martēq; succumberēt. Norat enim se mox ab eodē hoste inuadēdum, sibiq; eod̄ grau us periculum instare, quō magis ea Respublica, quæ tot sæculorū spatio fl. uisset, quæque uel soli interdum hunchostem deuicit, aut eod̄ tandem ad egit, ut parī conditione arma deposuerit, nunc tandem fato aduersante, funditus concidisse. Hunc itaq; censebat, multo facilius lædi posse, uel saltē illius uim longē commodius propulsandā, si anibo iunctis uiribus belli uolem sustinerent, quā si seorsim, nulloq; adminiculo contra eundem sibi dimicandum foret. Huiusmodi autem societates nonnunquā inter uarios Principes, etiam legibus, & moribus inter se differentes, cum nostrā tū Patrū memoria, & his quoq; temporibus, quibus Græci, & Romani imperio uigebant, initas fuisse, haud sanē ignorabant. Siquidem, præter innumeros alios, meminerāt, Massinissam regem Numidiae, acerrimum prius hostē populi Romani, deinde ob Sophonisbam sibi ereptam & Syphaci traditam, fœdus per uisisse cum Romanis, & in eo constanter perseuerasse, indeq; maximas utrūq; commoditates adeptū. Norāt insuper, Heluetios Galliam inuasuros, prius opera Orgetonicis, Casticum inter

Sequa-

*Fœdus inire
haud insolitum
apud
ueteres.*

Sequanos, tum facile principem, itemque Dumnorigem Heduum, qui eo tempore principatum in ciuitate sua obtinebat, & plebi in primis acceptus erat, sibi in socios asciuisse, ut eorū uiribus adaucti, prosperum suis conatibus euētum consequerentur. Hannibalem præterea emensis Alpibus, iam Italiam ingressum, summo studio procurasse, ut Insubres, ac Boios sibi adiungeret, quò facilius Romanos inuaderet. Proinde hi Principes suis rebus opportunè consuluerunt, ut in communi periculo, de contrahēdo fœdere statuerent, quò mutuis uiribus, incitatos præpotentis hostis impetus retardarent, eiusque conatus comprimerent. Cæterum qua conditione id tandem percussum atque initum sit, quidque inde postea euenerit, proximo libro enarrabitur.

PETRI

PETRI BENDI- ZARI DE BELLO CYPRIO, LIBER SECUNDVS.

*M. Antonius
ut Colūna
mittitur Ve-
netias.*

T primum inter hos Principes, de quibus hīc suprà dictū est, de contrahendo fœdere agi cœpit, missus est Venetias Marcus Antonius Columna, qui nomine Romani Pontificis, ac Hispani, apud Venetum senatū de ipso fœdere, ac eius conditionibus ageret. Philippus autem eandem ob causam Romæ legatos constituit Antonium Peronotum Granuelium, & Franciscum Pacecum, utrumq; Senatorij ordinis, atq; his etiam Ioannem Zunigum, qui apud Pontificē eius nomine legationis munere fungebatur, adiecit, quod eis, uel altero eorum legitime impedito, duobus ex eis de ipso fœdere agendi, atq; illud concludendi potestas daretur. Venerus autem eiusdem fœderis tractandi & peragendi negotium clausi-

riſſimis equitibus Michaëli Suriano, & Ioanni Superantio commiſit. Cùm itaque per aliquot dies ea de re cùm Romæ, tùm Venetis, per nuntios quàm accuratiſſimè ageretur, tandem ex communi omnium conſenſu fœdus initum atque tranſactum eſt eo modo, hiſq; conditionibus, quæ inſcripſitis capitibus continetur.

Et primò, ut fœdus quod ad Turcarum vires (Deo aſpice ac fauente) deſtruedas, præfati contrahētes, inter eos initum eſſe uoluerunt, eſſet perpetuum, & nō modò ad ipſorum contrahentium, ac eorum qui eidem coniunctioni ac fœderi adhærent, ſtatuum Dominorumq; ab eadē Turcarum gente deſenſionem, ſed etiam ad ipſius gentis ab omni terræ marisq; parte offenſionem ac inuaſionem, Algerio, Tuneto, ac Tripoli etiam compræhenſis. Ad eius autem fœderis executionem & obſervationem, inter eos conuenit, ut tam maritimæ, quàm terreſtres copię, quibus in hoc bello uſuri eſſent, ducentis triremibus, centum onerarijs nauibus, peditibus Italis, Hiſpanis, ac Teutonicis quinquaginta millibus, equitibus autem leuis armaturæ quatuor millibus & quingentis conſtarent, adiuncto idoneo tormentorum bel-

Fœdus inter Pontificem, Hiſpanum, & Venetos contra Turcam, eiusq; articuli.

licorum numero una cum com meatibus reliquisq; rebus opportunis, utq; singulis annis mense Martij, uel ad summum Aprili, in mari Orientali prædictæ copiae omnes comparatæ, coactæque omnino inuenirentur, quibus copijs earum duces ad ea, quæ illis, pro occasionum ac temporum ratione utiliora cognoscerent, in communis hostis maius damnum ac detrimentum, uel ad maiorem sociorum, Principum, & Christianæ Reipublicæ utilitatem uterentur. Quoniam autem fieri posset, ut expeditio aduersus aliqua hostis loca, quæ ad foederatorum Principum ditionem spectarent, conuerteretur, classium Præfecti (hoc si fortè contingeret) uel de copiarum parte necessaria defensionis eorum locorum prospicere tenerentur, uel etiam si opus foret, huiusmodi expeditione relicta, omnes uires ad eorum locorum tuitionem uerterent, quæ hostilibus armis inuaderentur. Interim autem foederati Principes Romæ, per suos Oratores cum Pontifice quotannis in autumno de his constituerent, quæ proximo anno agi oporteret, & de copijs ineunte Vere comparandis, maioribus, uel minoribus, prout rei necessitas postularet.

Super

Super communium uerò impensarum faciendarum collatione, inter eosdem sic sancitum est, ut Pontifex cum suo, tum senatus nomine, pro hac expeditione rā offensionis, quā defensionis causa, suscipienda, duodecim triremes omni bellico apparatu instructas, inferre adiunctis pro sua terrestrium copiarum proportionē, pedum tria millia, equites autem ducentos ac septuaginta polliceretur.

Præfati autem Oratores, Philippi Regis, ac successorum nomine promiserunt, illum totius impensæ in idem bellum faciundæ tres partes, & Venetorum Legati cum Principis, ac Senatus Veneti, tum etiam successorum, ac Reipublicæ nomine, promiserunt, illos totius impensæ duas sextas partes collaturos.

Præterea iidem eorundem Principum nomine polliciti sunt, se alterius partis impensæ, quam Romanus antistes in sœdere anni M. D. XXXVII. conferre tenebatur, illud residuum esse collaturos, quod idem, & Romana sedes conferre nequiret, ita scilicet, ut eo residuo in quinque partes diuiso, Hispanus tres partes, Veneti duas persoluerent, hoc modo uidelicet, quod prædictis duabus partibus Veneta Respublica uiginti quatuor triremes militariter in-

structas contribueret, ea condicione, ut si hoc ad integris duas partes non sufficeret, quod illis deficeret, supplere teneretur. Sin autem superesset, ipsi ab Hispano alijs in rebus reficeretur.

Adhæc iidem Venetorum Legati polliciti sunt, eundem Principem, ac Senatū, si Pontifici eiusq; successoribds ita uideretur, prædictas duodecim trémes omnibus naualibus instrumentis, tormentisq; bellicis, & alijs armamentis ad eorum tormentorum usum necessarijs instructas, commodaturum, quas Pontifex eisdem restituere deberet, prout saluæ forent.

Item quia in prædictarū trémium nauiumq; numero, alijsq; rebus expeditioni utilibus ab Hispano, ac Veneto comparandis, quemlibet illorum plus conferre oporteret earum rerum, quarum illi maior copia & facultas suppeteret, idcirco è communi sententia statuerunt, ut quicquid uterq; illorum plus harum, uel illarum rerum conferret, quàm pro rata parte impensæ ad eum spectaret, id ei ab altero alijs in rebus compensaretur.

Item si commeatus qui quotidie consumuntur, in aliquo loco alicui sociorum deessent, caperetur ex his locis atq; oppidis eorum, apud quos degerent, honesto ta-

men

men prætio, ac tenerentur extractiones appetæ ad beneficium expeditionis, quatenus necessitas eorum locorum, unde suarum copiarum² prouisione fœderati extrahi uolent, ferre posset, præsertim cum à quouis eorum huiusmodi commeatus parari oporteret ea maiori copia quæ haberiposset. Ne autem aliud, quàm uera urgensq; necessitudo ab huiusmodi obligatione quempiam eorum excusaret, nulli concederetur, quicquam ex trahere ex illis locis, in quibus aliquam commeatus quantitatem prætenderet, nisi prius confœderatis pro suarum copiarum maritimarum ac terrestrium indigentis, ex eodem loco prospiceretur, ea tamen lege, ut Hispano liberum foret ex Regnis Neapolitis, ac Siciliae, commeatus pro Gulea, Melite, ac eius classe prius prouidere. Quibus autem in locis pro exportatione certum aliquod uectigal pendi soleret, id nunquam in detrimentum ex orationis sociorum augeretur: at in quibus locis certum esse non soleret, sed arbitrarium, id certam quandam & honestam præij summam ne excederet, sicut in Neapolitis Regno, pro quouis curru duntaxat persoluerentur quindecim ducati monetæ illius Regni, licet hæc summam impositio, quæ alijs fieret, excede-

ret. Sin autē isthæc esset minor, socij Principes æqualem portionem exhiberent. At in Regno Siciliæ pro extraordinaria indictione, non amplius pro qualibet Salma soluerent, quàm duos aureos illius moneta, licet maior impositio reliquis iniungeretur. Sin minor esset, minorem, ut aliq, persoluerent, nec earum causa in utrouis Regno præcium augeretur, quoties fœderatos frumenti causa, pro suarum copiarum prouisione illuc ire, uel mittere contingeret.

Item, ut quoties Hispanus à Turcis, & nominatim etiam ab Algerio, Tuneto, ac Tripoli, eo uidelicet tempore, quo nulla communis fœderatorum expeditio fieret, inuaderetur, Venetus quinquaginta triremes perbellè instructas & armatas illi ministraret, sicut idem anno superiori erga illum egit, atque idem Hispano agendum foret, quoties Veneti inuaderentur, sic tamen, ut ab hoste inuaso, huiusmodi subsidium petenti, negari nō posset, dummodo pro eius defensione maiores auxiliariis, quas peterent copias, suis sumptibus haberent, neque tamen huius capituli prouisione, his quæ de generali defensione, In primo capite continentur, quicquam omnino derogatum esse intelligeretur.

Præterea

Præterea, si ita eueniret, ut Philippus Rex, Algerianam, uel Tuncetanam expeditionem susciperet aliquo anno, quo neque aliqua communis foederatorum expeditio susciperetur, neque Byzantina classis huiusmodi foret, ut uerisimile uideretur. Venetis à Turca magnum aliquod periculum impendere, præfato Regi quinquaginta triremes remigibus ac propugnatoribus, cæterisque rebus instructas & paratas, subsidio mittere, tenerentur, sicut idem anno superiore illis miserat, & uicissim ab eodem idem auxiliū Venetis mitteretur, quoties eorum Respublica, aliquam expeditionem intra sinum Adriaticum, ab Apollonia uulgo Vellona nuncupata, Venetias usque susciperet.

Item, si contingeret, oppida & loca Romano Præsidi subiecta, inuadi, præfati Principes tenerentur, omnibus eorum uiribus prædicta loca, & ipsum Præsidem iuuare, ac tueri, saluis tamen alijs quibuscunque illorum erga ipsum, & Romanam sedem obligationibus.

In belli administratione, omnibus consilijs habendis, & consultationibus faciendis, tres præcipui Duces foederatorum conuenirent, ac interessent, quodque ipsorum trium maior pars approbasset,

hæc utique communis omnium sententia censeretur.

*Ioannes Au-
strius totius
classis Impe-
rator,*

Dux autem præcipuus ac Imperator totius classis & copiarum terrestrium, quæ classi inseruirent, foret Ioannes Austrius, qui uoto suo cum uotis præfectuum triremium Romani dynastæ, ac Veneti senatus, annumerato, id exequeretur atque perficeret, quod maiori eorundem parti magis consentaneum uideretur, ac expediret, iuxta ea, quæ in capitulo proximè antecedenti præscripta sunt. Quod si ille quocumque impedimento & causa, aut non ueniret, aut eo tempore quo classis iam instructa & expedita, nauigatura esset, longius distaret, siue alia quacunque de causa expeditioni adesse nequiret, præficeretur Columna, Paliani regulus.

*Quo uexillo
classis Præf-
ectus uti de-
beat.*

Quicumque autem huius fœderis dux atque Imperator existeret, is haudquaquam proprio uexillo uteretur, sed illo, quod eiusdem fœderis commune esset, seque eiusdem præcipuum ducem nominaret. Sin autem aliqua particularis expeditio eo modo, quo supra decretum est, fieret, huiusmodi expeditioni præesset is, quem uellent pro quibus ea fieri contingeret.

*Imperator ac
ceteri Reges*

Vt insuper huius ineundi fœderis honorificus locus Maximiliano Augusto, & Fran-

Francorum ac Lusitaniæ Regibus relin- *non excipiam*
queretur, quibus sanè huic fœderi adhæ- *tur ab hoc fœ-*
rentibus, ea pars impensæ quæ ad ipsos ad- *dere.*
hærentes pertineret, in augendas fœderis
uïres conferretur.

Item ut Pontifex paternis cohortatio-
nib præfatos Reges, atq; alios Principes, q
Christi nomen gerunt, quiq; hanc expedi-
tionem iuuare ac promouere possent, ex-
citaret, quò etiam ipsi ad eam suas uïres cõ-
ferrent, communiq; Christianæ Reipubli-
cæ salutì consulerent, quam quidem ad rē
Hispanus, Princeps ac Senatus Venetus,
omnem opem, studium, & authoritatem
adhiberent.

Item ut partitio eorum locorum quæ
huiusmodi fœderis armis acquirerentur,
fieret inter socios iuxta id quod in fœdere
annì M. D. XXXVII. conuenerat, Tuneto,
Algerio, ac Tripoli exceptis, quæ quidē
urbes ad solum Hispanum pertinerent.
At bellica tormenta, commeatus, & reli-
qua huius generis, ubicunque commora-
rentur, pro rata cuiusque socij parte inter
eos diuideretur.

Item ut Ragusium cum uniuerso eius
territorio, locis, rebusq; omnibus, nullo
damno molestiaue à fœderatis, eorumq;
copijs cū maritimis, tu' m terrestribus af-

G g s ficeres

ficeretur, nisi ex aliqua iusta causa secus Pontifici eiusque successoribus uideretur.

Item, ut nulla controuersia, quæ ex quauis causa ad huiusmodi societatem, atque amicitiam pertinente, inter præfatos Principes oriretur, uel oriri posset, impedimentum afferret, quò minus hæc ipsa expeditio foedusque promotionem haberet, quantum quidem controuersiarum omnium, & quarumcunque, arbitrium & iudicium ad præfatum Pontificem, eiusque successores pertineret.

Denique, ut nemini ex foederatis per se, uel per alium, liceret unquam agere de pace, aut de inducijs, aut aliqua de concordia cum Turcarum Principe ineunda, sine sociorum noticia & consensu, atque ut omnia, quæ in singulis prædictis capitulis continentur, præcipui confœderati bona fide obseruarent, sicuti Reges, Christianosque Principes decet, & aduersus ea, uel aliquod illorum à nemine quicquam agi posset.

Has omnes, & singulas conventiones, & capita, præfatus Pontifex, & suo, & suorum nomine, Legati uerò ac procuratores, suorum quisque Principum nomine, bona fide, omniisque fraude ac dolo semotis, exequi, ac inuiolabiliter obseruare, atque à suis
Princi-

Principibus obseruatum iri, neque quicquam aduersus ea attentatum iri, solenni stipulatione intercedente, promiserunt, ac etiam iureiurando confirmarunt, & propterea murus ac uicissim Romanus Antistes de consilio pariter atq; assensu Patrū, omnia & singula Varicanæ sedis bona temporalia, stabilia, & mobilia, præsentia, & futura, Legati uerò, atq; actores Hispani, omnia & singula Regna, status, & bona stabilia, & mobilia præfati Regis, & legati, ac procuratores Principis ac Domini Veneri, bona quæcunq; stabilia, & mobilia, & in horum fidem, ac testimonium, fœdus huiusmodi, & capitula quæ supra continentur, proprijs eorum manuum subscriptionibus, suisq; sigillis confirmari uoluerunt, ita quòd huiusmodi subscriptiones, cum sigillis uim publicæ scripturæ, & contractus solenniter stipulati habere censerentur, atq; ita firma & rata haberetur, moxq; in fidem, robur, ac testimonium omnium, & singulorum præmissorum, publicum ac solenne instrumentum peractum, & ab Antonio Marchesano Pontificis Datarario publicari iussu in Pontificis prætorio, & in Aula Residentiæ Consistorij, præsentibus Monte Valensio, Romanæ Urbis Prætor, Alexandro Riaro

rio electo Patriarcha Alexandrino, & Camera Apostolicæ, ut uocant, Clerico Alexandro Casalio Magistro Camerae, ac Theodosio Florentino Cubiculario secreto eiusdem Præsulis, Antonio Barba Osorio Hispani apud eundem legationis Secretario, M. Antonio Dominino, & Francisco Vianello, ueneræ Reipub. Secretarijs, & Cornelio ac Ludouico Pirmanis, Magistris Cereemoniarum eiusdem Pontificis, Testibus ad præmissa omnia ac singula adhibitis, uocatis & rogatis.

Hæc sunt igitur foederis capita, quæ pro communi salute, Anno Christianæ Salutis, M.D.LXXI. Pij V. anno sexto, & VIII. Cal. Iunij, à præfatis Principibus inita, & peracta fuerunt. Cardinales autem, qui tunc Romæ aderant, suumque in hac re assensum Pontifici præbuerunt, hi extiterunt: uidelicet, Christophorus Tridentinus Portuensis Episcopus, Otto Augustanus Episcopus Prænестinus, Alexāder Farnesius Episcopus Tusculanus, Scipio Pisanus tit. Sanctæ Mariæ Transtiberim, Iacobus Sabellus tit. Sanctæ Mariæ Cosmedin, Aloysius Cornelius tit. Sancti Marci, Franciscus Pacecus tit. Sanctæ crucis in Hierusalem, M. Antonius Amulius tit. Sancti Marcelli, Ioannes Franciscus de Gambara

*Cardinales
qui foederis
assensu sunt.*

bara tit. Sanctæ Priscæ, Alphonfus Ie-
sualdus tit. Sanctæ Cecilie, Nicolaus tit.
Sancti Iustachij, Innicus de Aragona
tit. Sancti Laurentij in Lucina, M. An-
tonius Columna tit. Sanctorum duode-
cim Apostolorum, Prosper de Sancta cru-
ce tit. Sanctæ Mariæ Angelorum, Flavius
Vrsinus tit. Sanctorum Petri & Marcelli-
ni, Alexander Cribellus, tit. Sanctæ Marię
in Ara Cœli, Benedictus Lomellinus tit.
Sanctæ Sabinae, Guilelmus Sirletus tit. Sã-
cti Laurentij, Michaël Bonellus monachus
tit. Sanctæ Mariæ supra Mineruam, Fran-
ciscus Alciatus tit. Sanctæ Mariæ in Por-
ticu, Ioannes Paulus tit. Sancti Pancrathij,
M. Antonius Maffeus tit. Sancti Calisti,
Gaspar Seruantes tit. Sancti Martini in
Mōtibus, Iulius Antonius tit. Sancti Bar-
tholomei in Insula, Petrus Donatus de
Cælis tit. Sancti Vitalis, Carolus Rambo-
glietus tit. Sanctæ Eufemiæ, Archangelus
Tranensis monachus tit. Sancti Cæsarij, Fœ-
li monachus tit. Sancti Hieronymi Illyri-
corum, Paulus tit. Sanctæ Potentianæ, Io-
annes Aldrobandinus tit. Sancti Simeo-
nis, Vincentius Iustinianus tit. Sancti Hie-
ronymi inter imagines, Hieronymus Ru-
sticucius tit. Sactæ Susannæ, Ioannes Hie-
ronymus Albanus tit. Sancti Ioannis ante
Portam

Portam Latinam, Ferdinandus Mediceus tit. Sanctæ Mariæ in Dominica, & Iulius de Aqua uiua tit. Sancti Theodori.

Fœdus publi- Vbi primum Romæ hoc fœdus publi-
catum Romæ cari cœpit, indictæ sunt publicæ supplica-
ac Venetijs. tiones per urbem, precesq; in singulis tem-
 plis ad Deum effusæ, atq; ignes hinc inde
 accēsi, plurimaq; alia lætitiæ signa passim
 edita. Venetijs quoq; idem fœdus pro-
 mulgatum fuit postridie Calendas Iulij, ac
 eiusdem rei causa omnium ordinum sup-
 plicatio habita est, cui Princeps Venetus,
 Legatiq; cæterorum Regum, & Principū,
 omnes interfuerunt. Adhæc sacrifici pro-
 pè innumeri, & Monachi, qui reliquiarū,
 aut præciosi omnino quicquid esset, quod
 uel manibus, uel ferculis gestari posset, to-
 tum id magnificè ostentârunt. Cum his,
 quasi in certamen uenissent Collegia illa,
 uel Scholæ, ut uocantur, quicquid rarū &
 spectandū haberēt, exhibuerunt. Refulge-
 bat aureis & argenteis uasis tota area Diui
 Marci, omniaq; uelut aurei quidā montes
 solis illustrati radijs, qui tum admodum
 splendebat, cernebantur. Erant insuper ge-
 statoria quædam, in quibus efficta uariæ
 multa cernebantur, quæ non tam uicto-
 riæ spem, quàm uictorias ipsas, triumphos
 quæ quasi partos iam innuerent. In pri-
 mo

mo gestatorio eximia specie, adolescentes suum quisq; scutum, & districtum ensen tenentes, Draconem ex antro prorumpentem, & Lunam insigne Imperatoris Turci, supra Pyramidem collocatam, impetebant. In altero, Imperatores belli tres, Pōtificis, Hispani, & Venetorū consistebant.

Hi supplices Dium Marcum adorabant, quos ille ueluti manu prehensens, ac erigens, uoti compotes esse, beneque omnia de præsentī bello sperare iubebat. His eodem in loco itidem cōsistentes, succedebant confœderatī ipsi Principes larua ti omnes, ita ut larua personam cuiusq; referre, quā proximē uideretur. Pontifex triplici insignis corona, aurata ueste resplendēs. Hispanus cæteris insignibus Regis, Purpuratus deniq; Venetus Dux. Hi genibus subnixi, supplices in cœlum manus attollebāt. Sacri autem quasi ē cœlo assistentes Geni, auxiliū ueluti cœleste pollicebātur. Currus deinde triumphalis cernebatur, & ad hunc assistens mulier, uti uidebatur, Turcica, altera oliuæ ramū prætēdens, & Christianis Pacē ultro offerēs, deinde redditæ mortalib. optatæ adeo pacis, & redeuntis aurei sæculi monumenta conspiciebantur. Altera uerō mulier boues aratorios currū trahētes, leuiter stimulabat.

Taber-

Tabernaculum item erat ibi frondibus ita
contectum, ut per aperta interualla assidē-
tes in eo ad mensam, & hilariter conuiuian-
tes, conspicerentur: mola item argenteis
rotis insignita, tum opimis spolijs. Inso-
lentior Mars ad radices eius montis con-
sistens, in cuius summo ædificatam arcem
deuicisset. Simulachra postea quæ poten-
tiam confœderatorum & diuitias amplif-
simas ostenderent, sequebantur. Primum
ex his Regis Hispaniarum insignibus con-
spicuum, mons uidebatur quasi excava-
tus. In cauerna faber cernebatur rude &
informe argentum, aurumq; malleo subi-
gens. Castellum huic proximè sublime fe-
rebatur Sancti Angeli. Id argenteis affixis
hinc inde uasis collucescebat. Officina itē
Venetorum monetaria omnium oculis
aperta, ita ut in ea duo assidentes conspi-
cerentur, alter auream, alter argenteam cer-
tatim excudentes monetam. Hæc omnia
Neptunus uictor & triumphator mariti-
mis assistens undis, sequebatur, aliaq; inde
fercula complura, quæ causa breuitatis o-
mitto. Postremò innumera pene agmi-
na monachorum, & sacrificorū, suo quisq;
ordine consequebantur. Concentu horū,
omnia perstrepebant. In medio istorum
erat Legatus Hispani, qui paulò ante Mis-
sam

ſam in eade D. Marci celebrârat, habitu miſſifico indutus, & manu crucẽ aureã tenens, maiorum gentium ſacerdotibus utrinque ſtipatus incedeſſebat. Hunc Princeps uenetus cum cæterorum Principum Legatis, & ſenatu Veneto ſequebatur. Qui cùm ad eũ perueniſſet locũ, in quo publicari ipſius Decreta ſolent, cũ uniuerſo comitatu ſubſtitit. Ibĩ tum præco æditiorẽ locũ cõſcendit, & fœdus quod ei ad latus cõſiſtens Secretarius de ſcripto prælegebat, ex alto clara uoce publicabat. Summa hæc fuit.

DVCE DEO OPT. MAX, & adiutrice beata Maria uirgine, fœdus in communẽ Chriſtianorum hoſtẽ (perpetuum) Turcam, uigeſima die Maij inter Pontificem, Hiſpanum, & Venetam Rempubicã, Romæ initum. Cæſari, Gallo Regi, cæteriſquẽ Chriſtianis, pro dignitate cuiuſque, ad idẽ patere acceſſum. Id fœdus ut Reipublicæ Chriſtianæ uniuerſæ, fœlix fauſtumq; ſit, rogandum eſſe Deum aſſiduĩs cunctõrũ precibus. Vix conticuerat præco, cum tormentorum fragore, & campani æris ſonitu, hiſq; immixtis lætantis congratulantisq; multitudinis penẽ innumeræ clamoribus, undique omnia intorarent. Palatiũ, quã forum proſpectat, internẽ aulaĩs obductũ, quibus per interualla inſignia Hi-

Hh Iſpani,

spani, Pontificis, & Venetorum iuncta uisēbātur. Noctu autem ignes hinc, inde excitati, facesq; ardentes ē summis templorū turribus ostentatæ. Quies deniq; campanis nulla data fuit, idemq; diebus sequentibus duobus, noctibusq; totidem agebatur. Hæc publicæ signa lætitiæ fuerūt. Ut autem ad Hispanum redeam, is, ut primū inter se, ac socios fœdus atq; amicitiam initam uidit, abiecta omni cūctatione, ad cōmunis belli consilia totum animū adiecit: Militū ergo delectus haberi, præsidia undiq; accersiri, diuersiq; generis arma, & cætera militiæ instrumenta, cōmeatus, & deniq; omnia, quæ in bello uario & magno usui esse solent, maturo ac diligenti studio conquiri. Quod uerō ad militares copias pertinet, nō exiguus iam numerus in prōpū haberi cœperat. Siquidem paucis antediebus in Gallia Cisalpina, iussu regio, milites conscripti sunt, hiq; fuere uirorum circiter millia quatuordecim, ex quibus erant mille atq; amplius Hispani, octo millia Italorū, & reliq; ex Germania, q omnes cū bellicis tormētis, duce Beltramo Alborberchi nepote, Insubriū præfecti, Liguriā uersus, iter tenuere. Cū enim haud parua foret suspitio, ne Galli cōuenissent cū Marchione de Finali, eoq; assentiēte, illius arcē

Marchio de
Finali. diuione
expelliur.

ac

aditionē sitā in cōfinio Genuensīū occuparent, Hispanus ob plurimas causas huic rei obuiā eundū cēsuit, & p uirili obstare, ne Gallus Rex, aut Cæsar, uel quis alius ea potiretur. Philippici ergo admotis castris arcē inuaserūt. At mœniū defensores initio se admodū cōstāter ac strenue gesserūt, nihilq; minus, quā deditiōē facturi uidebātur. Cum aut præter murales machinas, quas primō secū adduxerāt, plures aliæ, longaq; maximæ ad eos ex Insubrijs mitterentur, hisq; arcē undiq; acrius oppugnarent, præsidarius miles hostili agmine circūfessus, ubi oēs suas fortunas in extremo sitas intelligit, spē auxiliij nullā adesse, rerū necessariarū penuria bellum nō posse trahī, se tandē conditionib. trāsdere cōstituit. Itaq; trāfactū est, ut incolumis dimitteretur, bona si quæ haberet, sibi salua & integra remanerēt, arcē Hispano traderet, isq; suo arbitratu ibi præsidium imponderet. At regulus interim eosdē redditus & ius haberet, qd antea. His itaq; conditionib. admissis, XVI. Cal. Iunij miles egreditur, omniq; obsidione liberatur. Porro ex his qui turrim propugnabant, plerique fuerant extorres ac profugī ex ditione Mediolanēsi, qui Cæsarī ac præfati Marchionis signum erexerant. Cæterum his omīssis, ad incœptum

Hh 2 reuer.

reuertamur. Socij Principes, fœdere inito, inter se conuenerant, ut singuli sese cum suis classibus Mellaniam conferrent, quod ibi ex publico decreti consilio de uniuersa

Venerius & Columna pro Sicilia. belli conficiendiratione statueretur. Venerius itaque rebus omnibus paratis, illuc nauigationem instituerat, idemq; factum cità Columnio, atq; ibi uterq; Ioānis Austriaci aduentum auide præstolabatur. Is annis Austrij autem VII. Cal. Augusti ex Barcinone Genuam peruenit, unà cum duob. Principibus Bohemicis, qui ad Cæsarem redibāt, eumq; præter militarem manum, plurimū cum generis nobilitate, tum rei bellicę peritia illustres uiri comitabantur. Huic statim honoris causa obuiam processere nūtius Pōtificius, & Principes Urbini, ac Florentiæ, cum plerisq; alijs ex celebrioribus uiris, à quibus omnibus, & inprimis à Ruce Ligurio, ac Senatū, & ipse, & qui secum uenerant Principes, magnificè sanè ac honorificè sunt excepti. Proximo die Princeps Austrius præcepit, ut sexdecim triremes, quæ Neapoli profectæ, illius aduentum opperiebantur, statim eò reducerentur, quò rebus omnibus maturè præparatis, quàmprimū in Siciliā trañceret. Cū his nauibus misit etiam Hernardum Pliegum, qui Pontificem suo nomine adiret, eiq;

eiꝫ suam in Italiam protectionem declararet, seꝫ primo quoque tempore Messanam iturum, ut cū socijs iungeretur, quæque belli usus requireret, summo studio & uigilantia procuraret. Ad Venetos autem legauit Michaëlem Moncatā, qui eis hoc idem significaret. Principes quoque Austriaci miserunt Romam Legatum, Rensinum nomine, qui Pontifici suis uerbis salutem diceret, eiꝫ omnem beneuolentiā & obsequium deferret. Hi postea cū egregio nobilium uirorum comitatu Mantuā uersus perire, ibiꝫ ab illius urbis Regulo perhonorifice ac splendide suscepti fuerūt, sicuti etiam ab omnibus alijs Proceribus Italiæ per quorum ditionem iter faciebāt. Postremo superatis alpibus, in Germaniā ad Baioariæ Principem peruenerunt, quod etiam paulo ante iuerat Cæsar, cum Ferdinando, & Carolo filijs Poloniæ Regina, & innumeris alijs illustribus uiris, q̃ eos comitabantur, ibiꝫ sexto Cal. Septembris celebratę sunt nuptię inter Carolum, & filiam Ducis Bauariensis, pompa omnino Regia, uarijsq; spectaculis equestrib. quæ tot Principum præsentiam exhilararent. Hæc autem nunc obiter dicta sint. Qui erant in nauibus, quæ iussu Austriaco Neapolim reducebantur, ut primū ē freto Li

gustico soluerunt, in itinere haud procul à Traiani portu ad Centumcellas (nunc ueterē urbē appellant) cœpere duas liburnicas Byzantinas, quæ paulo antè prædatæ fuerāt quoddā nauigium, in quo, præter alia, fuerat monumencū Pij V. totū ex pulcherrimo marmore contextū, quod quidē eius præscripto deferebatur in Boscū oppidū, unde is ortū atq; originē trahebat, sitū iuxta Alexandriā Paleariā (olim Cæsareā) apud Insubres. In his autē centū ex his capti sunt, & octodecim ex nostris liberati. Interim classium præfectus, ubi uidit iā omnia ritè composita & parata, Liguro Principi ac Senatui, reliquisq; primatibus gratias agens, eisq; ualedicens, atque idoneam nactus nauigationem, è portu soluit, & Messanam uersus, unā cum duodecim triremibus concessit. Vt primum apulit (hoc autem fuit IX. Cal. Septembris) Venetus & Columna illi obuiā uenerunt, atq; ubi aduētum gratulati sunt, eum honoris gratia, in medio locarunt, & in urbē usq; comitati sunt. Sub finem eiusdē mensis illūc etiam accessit Ioannes Andreas Auria, cum duodecim triremibus, & postera die simul quoque affuerunt, Marcus Quirinus, & Antonius Canalis, cum sexaginta nauibus rostratis, quarum ipsi erant

Legati,

*Ioannes Au-
strius in Sici-
liā profectus.*

Legati, & ex Creta Siracusas uenerāt, ibiq; reliquorum aduentum expectārant. Hisdem ferè temporibus, affuerunt etiam undecim naues, cum militaribus tormentis, alioq; apparatu, & duobus millibus pedum, duce Sarno Comite. Nonis Septembris illūc etiam appulit Aluarus Baccianus Marchio Santacrucius, cum triremibus numero triginta, quas Neopoli adduxerat, opportunis rebus, ut Aurianæ, ac Venetæ, quàm egregiè instructis, & in albescente die, aduenerunt etiam duodecim aliæ Panhormitanæ. Per idem tempus, Pontifex ad Ioannem Austrium dono misit uexillum ex cœruleo colore, quod prius Romæ solenni cæremonia consecrārat, & subtus erant sociorum, & Austrianae domus insignia. Is ergo classe iam in unum coacta, omnibusq; rebus ex sententia dispositis, de summa belli, sibi cum fœderatis agendum statuit, ut è communi consensu quid in primis fieri oporteret, maturè decerneretur. At priusquàm quid ab eis constitutum sit, quidquē postea peractum, edisseram, de Byzantina classe mihi sermo paulisper habendus est, ut, quid illa quoque ab æstatis initio, ad hoc usque tempus egerit, cognoscatur. Hostes itaque Idibus Aprilis,

Pontifex misit uexillū ad Ioannem Austriacum.

ex faucibus Helleſpontiacis egreſſi, cum ducentis ac triginta tribus nauibus roſtratis, ducib. Partau, & Aly, purpuratis, quorum prior terreſtribus copijs, alter maritimis præerat, primò appulerunt ad Caſtrū, quod Rufum appellant, indeq; in Euboeā profecti, claſſem commeatu, reliquisq; rebus ad belli uſum opportunis, reſecerunt. Hūc paulò antè quàm ſoluiffent, acceſſerunt Proreges Iulix Cæſareæ, ac Teuthræniæ, cum octo triremibus, & duodecim liburnicis, indeq; omnes Myſiam, Ioniam, & Cariam uerſus profecti ſunt, ſeq; illis in itinere triginta triremes piraticæ adiunxerunt, rectoq; itinere Rhodum, deinde Cretam uerſus nauigatione ſuſcepta, in Amphinaleum ſinum, qui hodie nautis Suda eſt, claſſem intulerunt. Antequàm uerò ulterius progrediar, quoniam hſc ſæpius de hac Inſula ſit mentio, haud ſanè à meo inſtituto alienum fore iudico, ſi eius ſitum, & naturam paucis attigero. Cretam hodie Candiam uocant. Hæc maior eſt Cyp̄o, minor autem Sicilia & Sardinia, quibus ſolis in toto mari Mediterraneo cedit, interim nobilitate, ac fertilitate par omnibus. Olīm centum urbibus claram fuiſſe priſci ſcriptores tradunt. Earum circiter quadraginta Plinij ætas nouit. Hodie ue-

*Descriptio
Cretæ mul. æ.*

ro (Bellonio auctore) tres tantum alicuius nominis habet, quæ sunt Candia, Venetorum colonia, unde Insulæ nomen, Canea, & Rhetimus. Ambitus Insulæ quingentorum uiginti millium passuum est. Vbi præmontosa, obque id incolæ admodum uenationibus addicti. Nullus inibi nauigabilis fluuius. Sed neque noxium animal gignit. Hanc Insulam nobilem & toto terrarum orbe cognitam facit optimum uinum, quod incolæ Maluasiam uocant, indeque per omnes orbis ferè partes aduehitur. Cupressorum arborum ad naues fabricandas, hæc maxima copia. Hodie Venetis paret. Ioui olim consecrata fuit, quod eum hæc natū, alitumque credidit antiquitas. Strabo inter ueteres hanc diligenter descripsit. Inter neotericos autem, Dominicus Niger, Zieglerus: & Benedictus Bordonius. Sed nostra ætate omnium optimè Bellonius in suis obseruationibus, ut qui eam diligentissimè perlustrauit. Ut uero ad quod iam dicere incœperam, sese referat oratio, Turci Sudam portum ingressi, statim de improviso ad millia uirorum duodecim ex eo in continentem exposuerunt, idque accidit eodem ferè tempore, quo duæ naues illuc appulerāt, in quæ erāt octingenti milites Cyrnei, duce Francisco Iustini-
Classis Turcica inuadit Cretam.
Franciscus Iustinianus.

Hh 5 niano.

niano. Hic adeò cum hoste aduentare conspiceret, eum repente cum suis, & aliqua manu insulari aggressus est, & post aliquam cladem illatam, eos ad classem redire compulit. Proxima luce adaucto numero, iterum è statione in terram descenderunt, & ulterius progressi, nonnulla ædificia, quæ passim erant in itinere, incenderunt, moxque varijs eruptionibus Apicomum, Bastiam, & Petimum oppida, populati sunt, indeque (præter omnigenam prædam) plurimos insulares captiuos fecerunt. Inter ea Corsi cum cohorte præsidiaria, & auxiliarijs militibus, duce præfato Iustiniano, & quibusdam alijs centurionibus, eos adorti, strenueque manus conserentes, circiter duo millia ex eis trucidarunt, captos in libertatem asseruerunt, & reliquos ad classem fugere compulerunt. Hinc postea soluentes, Cytheram, Zacynthum, & Cephaleniam insulas petuere, omniaque miserè vastarunt, & plurimos utriusque sexus in captiuitatem abstraxere, adeò, ut ex his, ac præsertim ex hac postrema, sex millia & amplius (horrendum, nedum miserabile dictum) secum abduxisse feratur, indeque abeuntes, loca uersus quæ sunt in Acroceraunijs, adnauigarunt, atque illuc tandem eodem ferè tempore ap-
pulerunt,

*Turci fugan-
tur ex Creta.*

*Turcarum in-
manitas.*

pulerunt, quo terrestres copię, Vlcinium paulò antè obsidere incœperant. Huius autem obsidionis causa hæc potissima fuisse narratur. Præsides huius oppidi, & alterius, quod Antiuarim uocant, fœdus contraxere cum trecentis Epirotis, quorum opera indigenæ à Turcis deficerent, & cum Venetis iungerentur. Ab his petebatur sibi dari sex millia uirorum instructorum, quod sanè illi se facturos pollebantur, modò ipsi quoq; ab eis com meatu, bellicis tormentis, & militari præsidio iuuarentur. Ne qua uerò dubitatio in eorum animis resideret, sibi ad ducentos obsides dari postularunt, idq; haud grauatim obtinuerunt, & qui ad eos legati sunt, erāt ferre omnes illorum aut liberi aut fratres germani, uel aliquo affinitatis uinculo cōiuncti. Vbi hæc peracta essent, hi extemplo armis correptis, reliquos ad defectionem incitarunt, & hortati sunt, ut quàmprimum sese ex illa diutina seruitute, in pristinā libertatem uindicarent. Initio missus est ad eos, ex oppido Ascruiensi, quidam centurio, cum centum peditibus, ex Itala natione: At cum ipsi promissa auxilia iamdudum frustra expectarent, sibiq; à fœderatis tantum uerba dari animaduertent, cum quę hostili acie se undique circumseissos uide-

uiderent, illicò de sua salute desperantes, p̄iectis armis, ad Turcarum ducis clemē-
tiam confugerunt, eumq̄, sibi ut parceret, obsecrarunt. In hos autem qui fidem uiolā-
runt, sic iracundia & furore accendeban-
tur, ut ipsos etiam milites, qui paulò antè ad eos missi fuerant, in hostium potestatē daturi essēt, nisi prius illi hocueriti, se pro-
tinus Antiuarim recepissent, atq̄ ita horū socordia, & perfidia, pulcherrima occasio amissa est, qua reliqui Epiroti spe dulcissi-
mæ libertatis erecti, se illorum castris ad-
iunxissent, & suo exēplo uniuersam Græ-
ciam ad libertatem recuperandā excitaf-
sent. Ipsi interim se ita deceptos ualde cō-
querebantur, suamq̄ miseriam deplora-
bant, quòd freti ueneta fide, se, suasq̄ for-
tunas, & quæ in humanis rebus præcipua ducuntur, in manifestum discrimen obie-
cissent. Nam certum est, huius rei causa Turcicum exercitum illūc aduenisse, ut de his ultionem caperet, & concitata seditio-
nis autores omni crudelitatis genere per-
sequeretur, simulq̄ prospiceret, ne horum opera, Scodram, quæ hodie Scuttaris, & reliqua illius Prouinciæ oppida insignio-
ra, uel, aut proditiōe amitterent, qua quī-
dem occasione Vlcinium postea, & alia lo-
ca, de quibus mox dicitur, occupauit, &
uniuer-

*Epiroti con-
queruntur de
Venetorum
fide.*

uniuersam Prouinciã horribilí clade af-
fecit. Priusquã autem de his rebus dice-
re incipiam, non ab re fuerit, si paucis indi-
cauero, quid nam ueteres de hac urbe, cu-
ius præcipuè causa Turcæ in Epirum suas
copias primò admouerunt, scriptum reli-
querint. Hæc igitur sita est in ora Illyrica, *Scodra, que*
quæ ab Epirotis occupata, nunc dicitur *hodie Scutari*
Albania, eaq; olim fuit sub ueneta ditio. *ris, descriptio.*
ne. Sita est autẽ super monte præalto, sco-
pulofo, atq; aditu difficili, estq; mira ferti-
litate & copia rerum omnium, quæ huma-
næ uitæ alimentum præbent. Ex continẽ-
ti ad occasum adiacet lacus, qui patet cir-
cuitu ad octoginta millia, sumitq; nomen
ab oppido, & inde profilit flumen, quod
excurrent, alluit radices montis super quo
sita est. Hunc amnem incolæ appellãt Bo-
lionam. Olĩm autem (authore Plinio)
Drinus etiã fluuius decurrebat ex Ori-
entali parte urbis. *Drinus flu-*
Cæterum alueo nunc *uius.*
immutato, iuxta oppidum Lissum defluit
decein milliis procul ab ostio Bolionæ or-
tum uersus, & duplici ostio mare ingredi-
tur, atque huius fluuij iuxta oppidũ, ad-
huc apparet alueus siccus, & cuiusdã par-
tis uestigia cernuntur. Hæc duo flumina
sunt immensa profunditate, & latitudine,
adẽ ut secum naues haud parui ponderis de-

ferant. Planities atq; agrorū tanta est ubertas, ut sementis casu projecta, & indiligēti cultura, mīros fructus pducat. Hic fertur, pecudes à pascuis arceri, quoniā ex nimia pinguitudine obirent. Iuxta territorium sunt mōtes alti, atq; ascensu difficiles. Partes autem humiliores habēt colliculos uīneis, atq; oliuīs diligentē excultos. Loca marī proxima, occupantur à syluis, & salubus, qui suppetunt magnam copiam lignorum ad naues, ac triremes parandas. Ut primum itaq; rumor sparsus est in Epiro esse nonnullos, qui populum ad defectionem sollicitarēt, Akimata unus ex purpuratis, & Bellerbechus Græciæ; ueriti ne ea Prouincia à suo Rege deficeret, statim coacta manu (hanc autē peditatu, ac equitatu, fuisse dicunt circiter octoginta millia uiroꝝ) Scodram profecti sunt, ac inde nonnullas turmas, & cohortes miserūt ad oppugnationem Suppoti, oppidi maritimi, quod situm est in ora Epiri, eratq; in eo centū præfidiarij milites ex ea Prouincia; & totidem externi, hiq; hostē à primo impetu repulerūt, sēq; initio fortiter gesserūt. Quia uero & pauci erant, & magna inopia premebantur, sēq; omni ope destitutos uidebant, quadam nocte per rupes illorum montium aufugere. Proximo die, cūm
Turci

Turci oppidum omni præsidio denudatū
conspicerent, in illud ingressi sunt, atq; ibi
dūtaxat quindecim inuenēre, q; neq; ad fu-
gam, neq; ad prælium erant idonei, eosq;
intactos reliquerunt. Sed quicūq; in pro-
ximis pagis ac vicis reperti sunt, omnes ad
unum interempti, horumq; e numerus
quadringentorum fuisse dicitur. Dū hæc
fierent, nauis rostrata, quæ uulgò Throna
dicebatur, Corcyra soluerat, eaquē multa
hominum frequentia, multisquē rebus o-
nusta, Vlciniū appulerat, & missa est à na-
uarcho, ut incolas admoneret, classem By-
zantinam in eas oras proficisci. Hanc bi-
remes Caracosij prospexēre in sinu Rizo-
nico, eamquē magno impetu Epidaurum
usq; insecutæ sunt: at oppidani, ut primū
eam remis uelisq; ad se properātem uide-
runt, portus subeūdi facultate præbita, co-
miter ac benigne exceperūt. Cum autē Ca-
racosio suas biremes adinoueret ad molē,
ut eam tormentis inuaderet, statim octo
machinis muralibus ab oppidanis reie-
ctus est. At ille ad eos uersus, mirū in mo-
dum fremere, minari, ac ostendere autho-
ritatem, regiumquē diploma, quo se à suo
Imperatore in mari Adriatico præfectum
gloriosè iactabat. Cum uerò nihil suis
minis ageret: at se potius contemni anim-
aduertea

aduerteret, confestim ad trecentos uiros è
Nouo castro accersendos curauit, ut eos
noctu de improuisò ad præfatam molem
exponeret, quò eā tormentis displosis, op-
pugnarent. Hoc autem ubi ab optimati-
bus cognitum est, protinus ad eum mise-
runt, qui iuberet, ut illinc recederet, aliq
se illū, suatq; omnia nauigia submersuros.
Hoc nuntio accepto, se inde tandem pro-
ripuit, moxq; arcem quandam haud pro-
cul Epidauro adortus est, eamq; direptam,
subruit cum templo magnifico, & cœno-
bio, quod Benedicti memoriæ sacrabatur.
Interea militares copię, quæ Scodram ue-
nerant, Vlcinium, quod nunc mutato no-
mine Dulcignum uocant, profectæ sunt.
Hoc oppidum Plinius appellat Olchini-
um, aitq; Colchinum antea uocatum, à
Colchis conditum. Huius incolas ferunt
adhuc retinere, nescio quid agreste atq; in-
cultum, quod à suis maioribus, tanquā per
manus acceperint, parūq; amātes in exte-
ros dicuntur. Vt primū itaq; Turci hūc ad-
uenerūt, statim propugnaculo erecto, qua-
tuor æneis tormētis, quæ secū (nec sine ma-
gna difficultate ob præaltas crepidines, ac
turtuosos colles) detulerant, oppidum ar-
cta obsidione aggressi sunt. Accidit autē,
ut per idem ferè tempus Ottomana classis
eodem

eodem appelleret. Cū se itaq; mœnium propugnatores, mari terraq; circumuentos, atq; hostem acriter instare conspicerēt, miserunt ad Partaum, terrestrium copiarū ducem, qui cum eo paciscerentur. Conditiones erant, ut se, ac oppidanos, seruaret, armaq;, & fortunas concederet, ac signis erectis egredi liceret. Præterea, ut quatuor nauigia mutuò daret, quibus Epidaurum usq; deueherentur. His conditionibus oblati atq; accepti, octauo die ab oppugnatione, oppidum tradiderunt. Huic militiæ præerat Sara Martinengus, cuius culpa nonnulli accidisse dicunt, ut oppidum amissum sit. At pleriq; illum omni crimine ac uitio eximunt, nihilq; ab eo prætermissum uolunt, quod ad boni ducis, ac militis officium spectaret. Hinc factum esse, ut dū omnibus adesse studeret, militemq; cohortaretur, & ipse met multum pugnaret, quarto die, ab obsidione uulneratus sit a quadā parte muri, quæ tormentorum ictu conciderit, cūq; lecto sauciū, ac semianimis decumberet, & hostilis classis iam superuenisset. milites eū adiuisse, ac formidine perculsos, quid sibi agendum censeret, postulasse, ac eum respondisse, ne consulerent exanimatū hominem, sed facerent, quod magis opportunum uideretur, atq; illos, quia

*Vlcinium à
Turcis deditione occupatum.*

Sara Martinengus uulneratur.

commeatus, ac pulvis tormētarius deficiebat, cum hoste transegisse ijs cōditionibus, quibus antea. Sed militum præfecti asserunt, obsidionis initio, & priusquam Selymiana classis aduenisset, Martinengum, ob commeatus, aliarumq; rerum penuriā, eis ac militibus consuluisse, ut uel oppido aufugerent, cum quibusdā nauigijs, quæ erāt circa eam stationem, uel sese transderent, ac eos neutrum horum approbasse: at statuisset oppidū defendere, donec tandē rerū necessariatū inopia cōpuli, & nauali classe superueniente, de cōponendis rebus cōstitueret. Cæterū nōnulli oppidani, q̄ captiui extiterunt, post libertatē adeptā, publicē affirmāt, oppidū amissum, ex sola eorum ignauia & socordia, ipsumq; Martinengū, & reliquos duces, ac milites falso de commeatu, alijsq; rebus ad diutinā oppugnationē sustinendam utilibus, cōquestos, quia ueneret triremes ad supremum usq; diē illūc omnia militaria præsidia supportarāt, adeoq; his abundasse, ut (quoad istud spectat) p̄ multos dies aduersariorū impetum adhūc ferre potuissent, nec uerisimile uideri, Saram, qui ad illius tuitiōē à Senatu mittebatur, illūc absq; necessario præsidio ingressurū fuisse, præsertim cū hostilē potentiā tam sibi proximā & imminētē, cognitā haberet, quod sanē

sanè plerisq; multò credibílius uídetur, q̃-
 niã tres naues rostratæ è Rizonico sinu, ad
 eos missæ fuerant, q̃ bellica instrumēta cu-
 iusuis generis adueherēt, hæc̃q; priusq; by-
 zantina classis appulisset, die tantūmodo
 præcesserunt, ex quo inde discessionē fece-
 rant. Turcarū dux oppido potitus, nōnul-
 los generosos ex præcipuis, & quasdā mili-
 tum cohòrtes ad classem transinisit, inoxt̃q;
 de his, qui obsides missi fuerant, sedulò in-
 quiriri iussit eo animo, ut statim omnes tru-
 cidarentur. Ipsi autem supplicium ueriti, se
 paulò antè in quasdam edes arcanò recepe-
 rant, ibĩq; tandem inuenti, arma contra se
 insequentes corripuerunt, hostemq; mira
 uirtute à se repellebant. Cum itaq; illos ca-
 pere nequirent, domos incenderunt, atq;
 ita pars eorum igne absumpti, pars nō sine
 magna Turcarū strage interfecti, ac deinde
 rebus omnibus pacatis, ibĩq; præsidio cir-
 citer quingentorū militū imposito, ab op-
 pido recesserunt. Dū Butuani ea, quæ Vici-
 nij gerebantur, audirent, sc̃q; oppidū neq;
 natura, neq; opere munitum, & in quo etiã
 nulla essent militū p̃sidia, nullo modo tueri
 posse, cōsiderent, undā cū suis familijs, ac su-
 pellectile ad Ascruiēses pfugerunt. Ab his
 aut̃ p̃pauci eorū (q̃a & ipsi obsidionē uere-
 bātur) excepti sunt, & reliq; oēs exclusi. dūq;
 hāc,

*Butuani dum
 aufugiunt, mi-
 serè ab hoste
 trucidantur.*

hâc, & illâc aufugerent, à quibusdam prætorianis militibus in ipso itinere circumuenti, uaria cæde affecti sunt. His rebus, *Antiuarum à Turcis occupatum.* quæ Vlcinij agebantur, Antiuarum perlati, tantus continuus metus ac terror inuasit, ut Alexander Donatus oppidi præfectus, ac præsidij milites, confestim duos legatos ad Turcarum imperatorem miserint, qui oppidum illi eadem compositione dederent. Hanc ipse haud sanè inuitus accepit, moxq; illuc, ad quingentos milites, qui in præsidio futuri essent, introduci iussit, pluresq; familiæ secundæ classis, à nostra fide, ad Mahometi sacra descuerunt, & imprimis præfati oratores, ut hac sacrilega & nefaria occasione, ueteres simultates & controuersias, quas cum ciuibus habebant, ulciscerentur, & quingenti milites, qui erant in oppido, ad classem perducti sunt, hisq; rebus confectis, Partaus cum classis nauarcho ad Rizonicum fretum nauigationem instituit, cumq; iuxta Butuam peruenissēt, austro sæuiente, sic maris tempestate, ac undarum fluctibus, quasi per semihoræ spatium iactati sunt, ut præter illas naues, quas amiserunt, ex quo Aegeū pelagus præternauigant, illis tres quoq; triremes naufragio perierint, isq; turbo ac tempestas, nisi paulo post remisisset, maior utiq; classis pars

pars freti rabie absorpta esset. Sexto Idus Augusti ad Nouum castrum appulêre, ac interea hi, quos secum adduxerant, humane ac liberaliter excipiebantur, quod Ascruij ciues huiusmodi exemplo allekti, deq; sua salute confirmati, eò libentiùs deditiorem facerent.

Hoc oppidum, quod nũc patrio sermone Catharum appellant, situm est in Dalmatia, & Rizonico sinu, estq; ualde populosum, & habet agrum peramplum, atque accolis frequentem. Hec loca Rizones antiquitus incolebant, qui sanè ob plurima bella, quibus ab hoste uexabantur, suis penatibus relictis, in has sedes, tãquàm in tutissimum asylum confugerant. Hũc igitur appulsi, statim ad eos, qui oppido ac militibus præerant, nuncium mittere, ac eos adhortabantur, ut sese transferrent, idq; si facerent, a se omnia humanitatis officia expectarent, alioqui uana spe, atq; inani fiducia freti, uim hostilem, atque arma breui experirentur. Hi audita legatione, intrepidi responderunt, sibi sat uirium esse, quibus & seipsos, & oppidum, non modo cõtra præsentem iniuriam, sed etiam aduersus omnẽ Othomãnicam potentiã tuerentur, ideoq; protinus inde recederent, nisi tormentorũ glandibus impeti uellent. Hoc responso

habito, purpurati è uestigiò mandarunt, omnes Italos, qui captiui detinebantur, per triremes distribui, & compedibus deuinctos ad remigium compelli, moxq; Saram Martinengum, ac tredecim ceturiones, singulis eorū comite ex illorū arbitrato assignato, Epidaurū liberos dimisere, ac secum quatuor Venetos patritij ordinis, quorum nonnulli fuerant prætores, alij quæstores, illorū oppidorum, cum suis uxoribus, ac familiaris, eisq; duas triremes concessere, quarū nautæ, ac præfecti eos fideliter comitarentur, & incolumes ad eū senatū perducerent. At Martinengus, & præfati centuriones conquerebantur, ac dicebant, fidem à Partau uiolatam, eumquē promisisse, quod nō modò ipsi, uerūmeritā omnes milites cum suis fortunis, atq; armis, signisq; erectis, Epidaurum libere dimitterentur. Sed Turcæ id omnino inficiebantur, & aiebant, si Partaus hoc animo extitisset, nūquam eū, qui militiæ præerat, & reliquos militum præfectos, minusquē prætores, aliosq; ministros, & nobiles uenetos cum coniugibus, ac pueris integra & salua pudicitia, liberos dimisisset, ut postea in plebem, ac infimæ conditionis homines iram exereret, ideoq; inferebant, eos metu adactos, sese illius humanitati & clementiæ dedidisse, multaque

raquē alia in hanc sententiam ab eis dice-
 batur. Cæterum, ut ad obsidionē Ascruien-
 sem reuertar, Byzātini eos terra marique ag-
 gressi sunt, duoque munimina crexerunt, ex
 quib. cū nouē maioribus tormētis arcē, atque
 oppidū diuerberabant. At milites p̄sidiū, &
 plerique ex oppidanis, eruptione facta, quos
 dā eorū uulnerarūt, & nōnullos occiderūt,
 reliqsq; neis machinis ablati, se cōfestim ad
 classē receperūt. Dū res ita gereretur, Occhi-
 al, & Caracosius, decē dierū spatiū sibi à clas-
 sis p̄fecto dari postularūt, eaque re impetrata,
 cum sexaginta triremibus uenetas insulas
 prædabundi circumibant, omniaque rapi-
 nis ac incēdijs uastabant. His peractis, Cor-
 cyram Melænam Adriaci maris insulā (uul-
 go Curzolanā uocant) quę octoginta mil-
 libus orientem uersus abest Epidauro, dira
 obsidione oppugnarūt. Antonius Conta-
 renus illius loci præfectus, multo antè no-
 rat de Selyma classe, ex nūtijs ac literis, quę
 ibi Epidauro missæ fuerant, illam scilicet
 appulisse Aulonem, sinumque Adriaticū
 ingressam, ideoque statim re cognita, publi-
 co edicto sanxit, ne quis, graui pœna con-
 stituta seculs agēti, ex oppido egrederetur,
 eosque haud segniter hortabatur, ne ani-
 mo deficerent: at seipsos ad propugna-
 tionem, omnemque belli euentū alacriter

Catharum
 obsessum à
 Turcis.

Corcyra Me-
 lana obside-
 tur ab Ochial-
 i. & Caracog-
 io.

*Virilis ani-
mus in mu-
liebri sexu.*

pararent. Cæterum ubi hostem haud procul abesse, pro certo audiuit, metu ac ignavia percussus, catastropium, quod quidem dedita opera, in procinctu haberi iusserat, tacitus cōscendit, & primus omnium turpissimè aufugit. Oppidani, ut primū de illius fuga cognouerunt, duce destituti, iamq; hostē imminere conspicati, fœdo, ac ignominioso præsidis exemplo, fuga sibi salutem quæsiuerūt, ac Epidaurum uersus profecti sunt, adeo, ut sibi dūtaxat quinque ac uiginti ex oppidanis, & octoginta mulieres superessent. Hæ igitur quadam uirili audacia, & incredibili animorum fortitudine, uirorum habitum atq; arma indutæ, horū loco mœnia conscendere, ibiq; mortem potius oppetere, quàm patriam deserere constituerant. Dum itaq; hostis classe admota, oppidū sæua oppugnatione cœpisset inuadere, ac dirissima quæq; minaretur, contra uerò, hæ mulieres armis, lapidibus, tedisq; ac facibus, eum a se fortiter ac strenuè repellerent, cœlesti bonitate ac prouidētia euenit, ut Boreas magno impetu perflare inciperet, isq; subinde uehemētior factus, mare turbinibus inflaret. Occhial ex ea tēpestare sibi, suisq; nauigijs haud parū metuens, ab oppidī oppugnatione recessit, & iuxta continentem ad nauigans.

uigans, in itinere diripuit Lyſnam, Braciā, *Multa loca*
 & Liſſam, inſulas Dalmatiæ, in ora maris *Dalmatiæ &*
 Adriaci, ac ipſe, & Caracoſius circiter mille *Turcis dire-*
 ac ſexcentos in ſeruitutē abduxerunt, mul- *pta.*

toſq; pagos ac ædificia incenderunt. Dum
 ita piratæ graſſantur, dicrotum, quod Meſ-
 ſana primo, indeq; Hydrunto ſoluerat, &
 rectā Corcyrā uerſus, iter ſuſceperat, à by-
 zantina biremi, quæ à paucioribus defen-
 debatur (in hac enim, tantummodò duo-
 decim, & in altera quatuor & uiginti adue-
 hebantur) ui captum eſt, ac literæ inuētæ,
 quæ noſtros de percuiſſo ſœdere, deq; tota
 belli ratione admonebant. Qui eas defere-
 bat, illicò ad Turcarum ducem perductus
 eſt, ac torturæ ſupplicio affectus, ut quid nā
 noſtri molirentur, quā pleniffimè intel-
 ligeret. Vt primū, quæ à ſœderatis gerebā-
 tur, quæq; illorum eſſent cōſilia, pernouit,
 è uestigiò nuntium, cum literis ad Selymū
 legauit, quibus illū de rebus omnibus cer-
 tiorem faciebat. His tranſactis, duodeui-
 geſima die Auguſti è ſinu Rizonico diſceſ-
 ſit, & Butuam uerſus cum claſſe proſectus
 eſt, eamquē uacuam, omniq; præſidio de-
 nudatam inueniēs, ſolo æquari iuſſit, adeò,
 ut uix ullum deinceps humani domicilij
 uestigium appareret, ibiq; ad triduū per-
 manſit. Iam decimus præfixi termini dies

*Fœdus Chri-
 ſtianorum
 Turcis cogni-
 tum.*

*Catharum
 obſidione ſo-
 lutum.
 Butua ſolo
 æquata.*

li 5 inſta-

instabat, quum Occhial in Epidaurum ad-
 nauigans, iuxta illud oppidum profectio-
 nem suscepit, & nullibi pedem figens, absq̃
 ulla cunctatione ad classem festinauit, ideo-
 que nullus ab eo ex captiuis redimi ac libe-
 rari potuit. Proxima luce illac etiam Cara-
 cosius iter faciens, Epidaurum ingressus
 est, & senatui, ac etiam quibusdam priua-
 tis ciuibus, ad trecentos eorum, qui capti-
 ui abstrahabantur, uenum dedit. Cæterũ,
 nobilitas, ciuesque uniuersi, tam propenso
 animo in hoc extiterant, ut etiam quadring-
 gentos, quos secum adducebat, pari bene-
 ficentia, & pietate redimere, parati essent,
 nisi eos Caracosius denegasset, ne classium
 ductoris animum (quod maximè uereba-
 tur) offenderet. Sed tamen præter hos, etiã
 nonnullos alios in libertatem pecunijs uin-
 dicarunt. Is autem, ubi hæc peregisset, pro-
 sperè ad classem contendit. Hæc uero, sexto
 Cal. Sept. adhuc hærebat Aulonæ, ibique
 aucta, & instructa est tribus millibus præ-
 torianorum, ac totidem ex ijs, qui eorum
 lingua spachi dicuntur, ex his copijs de-
 lectos, quas Epiri præfectus antea college-
 rat, eiusq̃ regimini Vlcinium, atq̃ Antiua-
 rim adiunxit, moxque alter ad suam præfe-
 cturam perrexit, alter ad Corcyram profe-
 ctionē intendit. Huc autem appulsus, con-
 tinud

Corcyram
 obsessa.

tinuò ad octingētos equites, cum mille pedicibus in terrā exposuit, qui uarijs discursionibus eam oram dīra quadam, & barbara immanitate diuexabā, multumquē domiti pecoris, atq; armenti quod passim per agrum uagabatur, occidēre, mōxq; suburbana tecta magno impetu adorti, plurimas domos ac ædificia incenderunt. At mœnium propugnatores militaribus machinis eos ferientes, haud sanè mediocribus damnis atq; incōmodis affecerunt, simulq; circiter quingenti pedites cum mille equitibus ex oppido egressi, ac eruptione facta, nonnullos eorū trucidarunt, & circiter uiginti captiuos fecerunt, ex quorum numero fuit quidam Rays, qui erat unus ex præcipuis apud eos (Baphus nomine) genere Coryceus, qui iamdudum ad Mahometi sacra defecerat, eratq; socius atq; amicus Caracoli. Ex nostris autem ceciderunt quindecim, & ad uiginti sunt confecti uulneribus. Post conflictum habitum, & uaria loca miserè deformata, ubi classium præfectus nihil aliud à se agi posse animaduertet, illinc protinùs abire statuit, & in sinum Corinthiacū nauigationē direxit, secumq; duas uenetorum naues, quas multa præda onustas cœperat, adduxit. Vbi autē huc

*Corcyra ob-
sidione liberatur.*

præ-

*Selyma clas-
sis denuò in-
siruatur.*

*Veneti non
solú solliciti
de externis
rebus, at etiã
de urbanis,*

præteruectus esset, classem commeatu, mi-
lite, reliquisq; rebus opportunis atq; uti-
libus, magno studio ac celeritate instaurã-
dam curauit. Interea qui Byzantium præ-
missus fuerat, celerè aduolat cum manda-
tis, ut rei naualis ductor si anni tempus pa-
teretur, ad Ascruiam oppugnationem re-
diret, ac in eo sinu, uel proximo hyberna-
ret. Quod si interim aduersæ classis inua-
dendæ sibi commoda facultas alicubi da-
retur, nulla mora interposita, illi actutū ac-
curreret, atq; uniuersi prælii casum subiret.
Is autem, ubi quæ'nam foret sui imperato-
ris uoluntas, intellexit, rursus ad eum scri-
psit, eumq; in quo statu sint res omnes, edo-
cuit, simulq; aliud responsum auidè præsto-
labatur. At Venetus interea, etsi eo tēpore
totus in hoc incumberebat, ut classes quàm-
primū iungerentur, quæq; huic rei oppor-
tuna forent, omni solertia & studio procu-
rabat, res quoq; urbanas haud minori cura,
& sedulitate satagebat, cū eum ne utiquam
lateret, frustra esse foris arma, nisi etiã dō-
mi cōsiliū esset. Quoniam igitur sciebat,
reçq; ipsa persæpè olim expertus erat, uictō-
riam diuinitus pendere, iniunxit, ut fana
assiduus precationibus frequentarentur, &
quisq; diuinam opem sedulo imploraret,
quod sanè, cum ab omni eorum ditione, tū
etiam

etiam per uniuersam Italiam, & Iberiam
summis omnium uotis & precibus ageba-
tur. Paucis ante diebus publico eiusdē Se-
natus edicto sancitum fuerat, & seuerē in-
iunctum, ut omnes indigenæ, tam patritij,
quàm reliqui, infra spatium duorum men-
sium, scripto indicarent magistratui, quot
reditus, prouentus, & uectigalia in urbe,
atq; in agro annuatim haberent, & cuius
quisq; status & conditionis foret, simulq;
scripto cōprehenderent, quæcunq; singuli
in locis alienis possiderēt, ut deinde statue-
retur, quod magis ē Republica futurū es-
set. Cæterum, ne interim deesset in urbe cō-
meatus, missus est in Siciliam Placitus Ra-
gazzonus, ciuis uenetus, uirq; pbo ac so-
lerti ingenio, qui ibi frumentum emendū,
& in urbe deferēdum, diligenter prospice-
ret, idq; ab eo non minū accurate, quàm
fideliter procuratum est. Huius frater natu-
maior, Iacobus nomine, uir eximia pruden-
tia, quiq; ob egregias animi dotes, multam
sibi laudem apud diuersas nationes com-
parauit, paulo antē missus erat Byzātium,
eoq; sexto Cal. Maij peruenit, ut ibi cum
purpuratis ageret super liberatione quo-
rundam negociatorum, Turcici nominis,
quorum borsā Venerijs à bello indicto (uti
etiam prius Turcarum tyrannus Constan-
tinopoli,

*Iacobus Ra-
gazzonus
mittitur Con-
stantinopolim.*

tinopoli, & Peræ, quæ olim fuit *Ligurum* colonia, & per uniuersum eius imperium, idem fecerat in Venetos mercatores, ex Senatus mandato obsignata, restituerentur, ipsiſq; priori libertate donati, Byzantium incolumes redirent, idemque de uenetis mercatoribus ageretur. Primò huius aduentus haud parua suspitione caruit, ne ob alias causas illuc appulisset, cum ibi fama iam spargeretur, foedus inter Hispanum ac Venetum iniri, breuique peragendum, ideoque tum temporis in graui periculo esse uidebatur. At postea cum Amhat purpuratus, ex eo tandem probe intelligeret, ipsum nihil aliud in mandatis habuisse, sed huiuscemodi profectionem duntaxat ob id ex Senatus condicto, ab eo susceptam esse, omni suspitione liberatus est, quodque præ manibus habebat, sceleriter absoluit. Cum autem esset in reditu, haud procul Epidauro, iussu filij Mehemetis purpurati, custodiæ traditus est, at breui post, aliqua pecuniæ summa prius ei persoluta (hæc uerò dicitur fuisse supra duo millia nummum aureorum) incolumis dimissus. Dictum est superius, in cōflictu ad Corcyram habito, præter alios, fuisse etiam captum quendam Byzantinum, Baphum nomine : Turci pro

pro eius libertate liberationem Iacobi Ma- *Iacobus Ma-*
latestæ, Illyrici præfecti, quem ipsi in quo- *latesta captus*
dam certamine cœperant, & captiuium in *à Turcis.*
uinculis detinebant, itemque duos alios
ex insignioribus uiris (haud tamen uene-
tis) prout ipsi eligerent, & aureorum plus-
quàm decem millia, obtulerunt.

Per idem ferè tempus, Venerias appulit *Turcius ora-*
quidem turcicus orator, qui mittebatur in *tor captus à*
Galliam. Hic statim ex Senatus consulto *Venetis.*
iussus est comprehendi, ac Veronam per-
duci, ut ibi in arce asseruaretur. Ceterū Fran-
ciscus Axius, qđ Galliarū rege Byzantium
mittebatur, ut apud eū legationis munere
fūgeretur, cū fortè adhuc Venetijs hereret,
adiuit Senatū, ualdeq; apud eū instabat, ut
dimitteretur, iđq; & æquū esse, & iure ami-
citiz fieri debere ostendit. Primò quoniam
ad suū Regem is legabatur, nilquē haberet,
quod sibi cum Veneto agendum foret, sed
tantum illac transuisset. Deinde, quia inter
ipsum Regem, & uenetam Rempub. firma
utiq; amicitia intercederet. Verū ipsi, quo-
minùs eius postulatis tū assentirentur, non-
nullas causas attulerunt, & graues. & ma-
gnas, uti uidebatur. Quia uerò res Cypriæ
illorum animos mirum in modum ange-
bant, & maximoperè cupiebant eos, qui
ad Thamassum obsidebantur, præsidio
suble-

subleuare, quatuor naues instrui ac parari iusserant, quæ prima tempestate idonea illuc mitterentur. Quin adeo inter Patres agebatur de nouis cohortibus describendis, qui numerus foret ad duodecim millia uirorum, hiq; ad omnem occasionem præsto adessent. Ut uero hæc omnia commodius fierent, è communi consilio statuerunt, ut nobilibus, qui erant in aliquo magistratu, omnia stipendia suspenderentur, & dimidium eorum quæ sunt promiscua. Item illis, qui erant in publicis functionibus, quas uocant Quarantias, dimidium prouentus per sex Menses adimeretur, atq; id totum in publicum ærarium inferri deberet. Et quia ex certis nuntijs cognorant, hostem ingressum esse sinum Corcyreum, eamq; insulam acriter oppugnasse, indeq; post uarias prædas & damna, incolis illata, iterum in fretum Rizonicū reuerti statuisse, haud parum uereri cœperant, ne mox ad eorum littus appropinquaret. Illud itaq; nouis præsidijs, nouaq; industria & arte circummunire statuebant. In Senatu quoq; agebatur coram Sforria Palauicino, de tribus munitionibus extruendis, quarum prima fieret Iustinopoli ad sinum Tergestensensem. Altera Pyrani, quod quidem oppidum situm est in ora, & lingua eiusdē sinus. Postrema

strema Vtini, quæ urbs iacet in foro Iulio. Præterea in urbe diligenter cauebatur, ne ibi foret ullus domesticus, ac internus hostis. Nam paulò antè capti fuerāt duo Byzantini, qui erant rerum Turcicarum exploratores, & habitum Heremiticum induerant, ne à quoquam agnoscerentur. Nec etiam deerant perfidii ac nefarii homines, (si huiusmodi monstra homines dici merentur) qui avaritiâ ducti, cōtra fas, æquūque debita militi stipendia defraudārant. Inter hos fuit quidam ex urbe Rauenna, Pelegrinus nomine, qui ducentorum militum stipēdium sibi perfidè usurpauerat, exq; ueneta ditione tacitus profugit, uir sanè uitali aura indignus, quem uitæ alimenta his, quibus iure debebātur, adimere non pudebat.

Cæterum, ut quò maximè gestit animus, & festinat oratio, reuertar, fœderati Principes, Messanæ rebus omnibus iā ritè dispositis & paratis, de summa belli, consilia inter se inibant, & colloquium indixere, ac se ad expeditionem totis uiribus accingebant. In hoc autem solummodo admisi sunt, Ioannes Austrius, eiusq; Legatus, Aloisius Rechezenius, Sebastianus Venerius, Augustinus Barbadicus, atque unus ab eorum epistolis, Marcus Antoni-

*Fœderati
Principes de
bello statuūt.*

*Qui Principes
ad collo-
quiū admisi.*

K t us

us Columna, & Pompeius eiusdem familiæ. Conuentus triduo frequens habitus est, & classium ductores uarijs sententijs ferebantur, atque in primis decernendum putabant, quid agendum foret, si hostis, priusquam ipsi maturè aduenissent, Byzantium uersus rediisset. Quidam enim censebant, Nouum castrum obsidendum, alij Tunetum expugnandum, eiusque rei gratia, paulò antè illuc appulerat eius loci regulus, & uehementer instabat, ut nostrorum Principum ope, atque armis, in amissum Regnum restitueretur. Sin autem paratus esset ad præliandum, nostramque classem expectaret, ut eam repente adoriretur, cum fortuna belli tentanda esset. Dum de his rebus quæstio uersaretur, socijs Principibus operæ precium fore uisum est, ut ea de re illorum quoque sententias audirent, qui iudicio, rei que militaris scientia præstabant. Et si uerò quidam, ex præcipuis, in eorum colloquium admissi, graui ac diserta oratione, quid sentirent, in medium protulerunt, ex nonnullis tamen, eam solummodo excerpti, quæ habita fuit ab Ascanio Cornio, cuius in priori libro mentionem fecimus. Is enim sententiam rogatus, huiusmodi uerba locutus est.

Ascanij Cor-

Duo, uel tria sunt, Principes Illustrissimi,

mi, quæ (mea quidē sententia) Imperato-
 rem exercitus morari debeant, quò minus
 uniuerſi certaminis aleam ſubeat. Primū
 eſt, quum damnum incōmodi accepti ma-
 ius eſt, maiorisq; ponderis, quàm benefici-
 um ex uictoria proueniens. Id autē exem-
 plorum additione facilius patebit. Quum
 Franciſcus Guſſiacus Dux, Gallicæ militię
 præfectus, in Italiam proſectus eſt eo cōſi-
 lio, ut Neapolis Regnū inuaderet, Ferdī-
 nandus Toletanus, Albæ regulus, parum
 cautē, ac militariter egiſſet, ſi cum eius co-
 pijs manum conſerens, fortunam belli tē-
 taſſet, in qua quidē Galli nihil aliud a-
 miſſuri erant, præter illum exercitum, quē
 ſecum adduxerant, nequaquam uerò ex-
 ercitus, ac Regni detrimentum accepturi.
 Alterum eſt, quum facile colligi datur, ex-
 ercitus, aut inimicam clāſſem pecunia-
 rum defectu, uel com meatu penuria, uel
 animorum diſſenſione, ſiue aliqua re utili
 ac opportuna minimē diu poſſe conſiſte-
 re: at neceſſariò abſque ullo prælio diſ-
 ſipandam. Huius rei exemplum ex per-
 ſona Caroli V. facile ſumī poteſt. Hic enim
 cum bello Smalcaldico uideret, amicitiam
 ac fœdus inter Principes, quos Proteſtan-
 tes uocant, initū, breui dirimēdum, earūq;
 copias, licet maximas, & formidabiles,

*nij ſentētia de
 bello in Tur-
 cam.*

modico spatio, & citra cladem absumēdas, nunquam adduci potuit, ut eos pugna laceraret. Tertium est, quum sese uiribus impares animaduertit, adeo ut nulla sit causa, cur secunda praelia se facturū cōfidat, sibiq; Martē fautorem polliceatur. Quatenus ad duo illa priora spectat, nihil horum uobis (meo quidem arbitratu) impendet. Etsi enim (ut scitè atq; appositè ratiocinati sunt, qui prius de hīsde rebus differuere) classis iactura Christianæ Reipub. ingens nocumentum, atq; dispendium afferret, illud tamen persuasum esse debet, nostros acie instructa, dimicaturos, ut oportet, & credibile uidetur, aduersam classem, quāuis bello superiorem, sic tamen imbecillē ac debilem remansuram, ut neutiquam ab hoste tam celeriter instaurari posset, atque interim nostros uiribus, ac potentia, nō ita destituendos iri, ut nō saltem ad uim propulsandā, seipsos paraturi essent. Cæterū, si nostri læto ac prospero euentu confli-gerent, forsan & Græciæ defectio, & pleraq; alia maiora sperari possent, licet haud equidem crediderim, Byzātinis uel modò, uel in posterum, aliqua insigni strage à Christianis Principibus afficiendos, nisi prius naualem classem debellarent. Hanc uerò aut lassitudine, aut pecuniæ defectu expugnan-

pugnandam, cur speremus, nō uideo, quin potius uerendum est, ne nostra in huiusmodi periculum incurrat. Quocirca, si uos (inclyti atq; optimi duces) uestram classem ita munitam ac exornatam habetis, ut si armis decertetur, nulla rei bene gerendæ diffidentia moueamini, hanc occasionem nullo modo prætermittendam censeo, sed in hostem fortibus atque audentibus animis eundum, & collatis signis, Fortunam periclitandam suadeo. Igitur in primis accuratè uidendum est, nū uires tanto oneri suppētant. Id uerò cum ex militaribus copijs, tum nauigiorū numero, ac genere, minimo negotio dignoscetur. Quòd ad militem attinet, quamquam ipse non dissentio ab his, qui ante me sententias dixerunt, & fateor, Hispanos maiori ex parte tyrones esse, ac rei bellicæ parum scientes, idemquē de Italis iudicandum, & Germanos in re nauali haud sanè multum prodesse, paucosquē ex his, qui nuper in hanc militiam profecti sunt, minoribus tormentis assuetos, tamen existimo, aduersariam classem præsidio militari neutrquam instructiorem esse, cum in ea plurimi hoc anno, & superiori, ob uaria morborum genera interierint, ac etiam ob magnas copias, quas nunc habent in

Cypro. Quod autem ad nauigiorum numerum, eorumque conditionem spectat, rumores, qui ea de re sparguntur, ita prorsus uariant, ut equidem utra classis communior sit, uel quæ illarum inferior, haud sanè affirmare possim. Præterea, cum ipse in re maritima sim parū exercitatus, haud planè intelligo, quantum nostræ maiores triremes, ac naues, liburnicis, & biremibus Turcarum præstent. Harum enim numerus longè maiora plærisque circumfertur. In hoc itaque illos audiendos censeo, qui me huiusce rei peritia & cognitione antecellunt. Ut uerò quid agendum suadeam, paucis in medium proferam, id tandē est, ut scilicet uos ipsos aliqua ex parte fortunæ arbitrio committentes (nunquam enim res bellicæ tam callide, ac prouidenter geri, atque administrari possunt, quin aliquam partem hæc sibi uendicet) hinc statim soluat, omniq; ope ac studio procurretis, ut quàmprimum hac classe Brundisium, uel Corcyram transferamini. Illi enim hostibus propiores facti, multò commodius, in quo nam statu sint, & quid à uobis faciendum, perspicietis. Nisi autem obster commeatus ratio, uel alterius rei, cuius hîc memoriam præterierim, potius Corcyram petendum censerem, quoniam
hic

hic locus magis in transitu est, ac in eo itinere, per quod Selyma classis Byzantium reditura, suæ profectionis cursum instituet.

Illud autem in primis consulo, atque moneo, ut hinc abeuntes, omninò statuatis, signa conferre, si hostis in itinere occurrerit, quæquæ ad hoc firmum animi decretum per opportuna uidebuntur, sedulò, ac maturè disponatis. Nam si nondum quid agi oporteat, decreueritis, tumquæ præcipuè consultabitis, quū factò opus erit, proculdubio eueniet, ut de improvisò conspecta hostium classe, uestri animi metu perculsi, atque inopes consilij, hūc, illūc impellantur, & quæ dimicandi ratio ineunda sit, penitus ignorent. Quid modò de præsentì bello sentirem, uobis, Clarissimi duces, uiriquæ amplissimi, fideliter ac lubèns aperui. Vos interim singula, quæso, expendite, & si quis utiliora dederit, eius sententiæ haud me grauati subijciam. Dixi.

Hæc Ascanius compositè ac disertè coram Principibus disseruit, eiusquæ sententiā singulì una omnium uoce approbarunt. Igitur ex communi consilio statutum est, ut quàmprimùm classem

Kt 4 uersus

uerlus, contenderent, & cum hoste prælium committerent. Hoc ubi promulgatum est, maxima lætitia cunctorum animi gestiebant, quippe qui nihil iam ardenti-
us concupiuerant. Quoniam uero in magno exercitu, exq̃ uarijs gentibus conflato, uix unquam fieri potest, ut non interdum aliqua dissidia, & contentiones orientur, electus est Marcus Antonius Columna, qui omnium controuersiarum arbiter, atque iudex foret, & sub graui pœna indictum, ne quis diuinum nomen frustra inuocaret, neue alicuius dissensionis auctor esset. Interea classium Imperatores, concione habita, suos cohortati sunt, ut singuli ad sua munia se accingerent, & militarem disciplinam tuerentur, omnibusque persuasum foret, hoc bellum non cupiditate, neq̃ ambitione motum: Sed tantum suscipi causa religionis, & Patriæ, atq̃ idcirco iustum, ac legitimum esse, Deumq̃ prijs eorum conatibus affuturum. Hæc, & plæraque alia, in hanc sententiam ab eis proponebantur. Ipsi uero cum alarum centuriones, tum milites, iuramento more militiæ adhibito, promiserunt, se nihil facturos præter officium, ac præsentem uocationem, cuius rei studio, relictis penatibus, ijsque rebus, quæ à
morta-

Columna electus arbiter dissidiorum.

Cur hoc bellum à Christianis susceptum.

mortalibus hſc potiora ducuntur, ad hoc bellum tam alacri animo uenerant, ſequē promptos ac paratos fore ad omnia pericula ſubeunda, nihilq; ſibi iucundius, atq; optatius euenire poſſe, quā opportunam rei benè gerendæ occaſionem præberi. Hęc ubi peracta ſunt, illico ſupplicia per urbem decreta, & in ſingulis delubris ad puluina-ria preces effuſæ, ac cœleſte auxiliū implo-
ratum, ipſiq; principes prius, iuxta morem Vaticanæ ſedis, ſuas noxias ſacerdotibus conſeſſi, ac erratis expiatis, myſticam, & ſa-
croſanctam cœnam ſumplere, idemq; à to-
to exercitu eodē tempore factum eſt. Pau-
lò antè præmiſſæ fuerant duæ triremes ſpe-
culatoriæ, quæ fuerant Benedicta, & Hiſpa-
na, unde & nauigiorum numerum, & ubi-
nā hoſtis ageret, quidde moliretur, cogno-
uerant. Itaq; rebus omnibus rite peractis, *Classis Chri-*
atq; diſpoſitis, XVI. Cal. Octobris, qui *ſtiana diſce-*
fuit & dominicus, primzq; aurora, ſoluerūt *dit ex Sicilia.*
è portu Mamertino, cum octo ac ducentis
triremibus, ſex nauibus maioribus, uiginti
quinq; onerarijs, & quadraginta cum Li-
burnicis, cum biremibus, omneſq; animis
(ut dictum eſt) paratiſſimis, ut hoſtilem
classeſſem adorirentur. Copiæ in uniuerſum *Chriſtianorū*
erant uirorum Inſtructorum ſupra uiginti *copia.*
quinq; millia, qui erant ſtipendiarij, exq;

Itala, Hispana, & Germanica natione constabāt. His addebantur auxiliariorum duo millia, & plurimi nobiles ac illustres uiri, qui ultro, suisq; impensis, ad hāc militiā uenerant. Quo autem itinere perrexerint, quouē ordine ad nauigarint, quidq; subinde secutum sit, proximo libro demonstrabitur: Sed tamen priusquā de his sermo habeatur, dicendum est, quo tandem exitu bellum Cyprium terminārit.

Turcarum Imperator ualdē cupiebat, Catharum oppidum expugnari, quod inde sibi liberior aditus in Adriacum pateret, ideoq; classium duci mandārat, ut eam obsidionem urgeret, ac etiam in Rizonico sinu, uel proximo, hibernaret. Etsi autem de transactō fœdere, de quē bellico nostrorum apparatu, multa subinde audiebat, minimē tamen putabat, fœderatos Principes eo anno maturē, suas uires conferre potuisse, uel si tempestiuē affuissent, nunquam tamen fore huiusmodi, ut cum sua classe prælium inituri essent. Quin etiam sibi cœca quadam ratione animum induxerat, hanc societatem atq; amicitiam, de qua cum inter Principes agebatur, breui omnino dirimendam, nec unquā, ob nimiam regnandi cupiditatem, animorumquē dissensiones, ullam inter Christianos Reges firmam, stabili-

stabilemque beneuolentiam posse coalescere. Id uerò, cum ex præteritis annalibus, tum ex postremo dissidio, quod fuit in re maritima, quum Carolus Quintus, & Veneti, percusso fœdere, iunctisque uiribus, in suum patrem Solymanum, cuiusque imperium, atrocibus animis conspirant, facile conijciebat: Sed quoniam humanarum rerum casus incerti sunt, nemoque tam hebetis est ingenij, uel adeo tam praua consuetudine imbutus, qui nesciat, prosperos bellorum exitus (uti pleraque alia) diuinitus pendere, ipse, quanquam suis uiribus, ac potentia plurimum sanè confidebat, non tamen ignorabat, in humanis actionibus, ac præcipue in his, quæ ad Martiam fœlicitatem spectant, coelestem opem primò exquirendam, propterea publico edicto per urbem supplicationes omnium ordinum haberi iussit, & pro rebus bene gerendis diuinam potestatem, & auxilium sedulò implorari. Dum hæc à Byzantinis geruntur, ecce ad eos lætum, ac exoptatum de Tamassi expugnatione, deque uniuerso Cypri Regno in Othomanam ditionē redactò, nuntium affertur. Dici autem non potest, quam Barbari ob hæc fœliciter acta, exultarint, quantaque cum bellicis tormentis ita.

*Rara inter
Christianos
principes concordia.
Fœdus inter
Carolum V.
& Venetos.*

*Constantinopoli supplicationes habitæ
pro uictoria.*

*Ingens lætitia
Constantinopoli pro Cypri
pro expugnatione.*

eis cuiusvis generis, tum crebris ignibus,
 per uicos turresq; accensis, immoderate læ-
 titiæ & gratulationis signa passim edide-
 rint. Idem quoq; factum est in Pannonijs,
 cum primum ea res innotesceret, statimq;
 prætor Budanus hoc Cæsari, & regulo à
 Salmis per certos homines significandum
 curauit. Venetus autem id primo difficul-
 ter credebat, donec tandem eius orator, qui
 est apud Selymum, omnem huiusce rei du-
 bitationem eximeret; At eorum lætitia nō
 multo post, in maximum dolorem, & luctū
 breui conuersa, non obscure docuit, uerissi-
 mum esse, quod uiri sapientissimi memo-
 riæ mandarunt, gaudium tristiæ, ac infor-
 tunij comitē esse, nihilq; hīc perpetuò sui
 simile inueniri. Dum enim Thraces pro-
 speris rebus inflati, & uolubilis Fortunæ
 oblitī, in animum sibi inducunt, se uti Mar-
 tem terrestri prælio, sic etiam in re nauali
 Neptunum fautorem habituros, breuique
 noua & insigni uictoria, non modo uenetā
 ditionem, sed uniuersam adeo Italiam sub-
 iugum missuros, haud multo post, nūtiū
 longè diuersissimum accipiunt. Sed quo-
 niam Cyprij regni amissio, res in mari ge-
 stas præcessit, prius de Thamasī expugna-
 tione, totaq; insula subacta, postea de illu-
 siri, ac memorabili uictoria, quā nostri ob-
 tinuerunt,

*Fortuna in
 constantia.*

tinuerunt, ordine recensetur. Veneti,
 cum eos, q̄ Famagustę obsidebantur, in gra-
 uis periculo uersari animaduernerent, omni
 cura & studio, in eam cogitationem incum-
 bebant, ut & militū supplemento, & com-
 meatu, illis quā primū suppetiæ ferrētur.
 Horum itaq; legati hoc sedulo administra-
 re, atq; ubi præsidiū collectum, & in pro-
 cinctu esset, continuo super naues imponi
 iussēre, ut primo quoq; tempore ad eos cō-
 portaretur. Hæ autem XIII. Cal. Mart.
 ex Creta soluentes, illūc tandem secundis
 uentis delatæ sunt, omniaq; in terram *Veneturū co-*
 exposita. Copiæ in uniuersum fuerunt *pia transmis-*
 quatuor millia peditum, electorum mili- *sæ Famagua-*
 tum octingenti, ex oppidanis, ac insulari- *stam.*
 bus tria millia, & ducenti ex Epiro adue-
 cti, atque omnes summa uigilantia, & stu-
 dio, urbem undique communiebant. Qui
 uerò militiæ præerant, ut suo exemplo re-
 liquos excitarent, nulli operæ, & labori
 parcere, die, noctuq; uigilias circumire,
 nihil denique omittere, quod ad loci pro-
 pugnationem facere uideretur. Idem e-
 tiā à reliquis agebatur. Dū nostri his rebus
 animi cogitationē intendunt, hostes haud
 minus impigri, ac uigiles, foris satagere, ac
 niti, ut quod animo constituerant, perfice-
 rent, omniaq; usui opportuna, prospice-
 re, ac

re, ac parare, uidelicet magnam copiam fac-
culorum, qui erant conflati ex lana, fasci-
culorum, tormentorum omnis generis,
& reliqua his rebus confimilia, quæ ad
eos ex Cilicia, & Syria, summa celeritate
afferebantur. Calendis Aprilis plurimæ ho-
stium triremes (octogintas fuisse dicunt)
multo milite, commeatu, stipendio, alijsq;
rebus ad bellicam expeditionem utilibus,
onustæ, in eam insulam appulere, hisq; rece-
dentibus, triginta remansere, quibus, una
cū plerisque alijs nauigijs, diuersi generis, eun-
do, ac redeūdo, ex finitimis oris noua sub-
sidia subinde trañciebant, idq; summa festi-
natione, ut omnia in promptu esset, prius
quàm nostra classis illuc (sicuti ferebatur)
accederet. Idibus eiusdē Mensis, Mustapha
eorū duce sic iubente, quindecim gnea tor-
mēta Thremitu in castra perlata sunt, hisq;
transpositis, cōsisterunt in his locis, in qui-
bus erāt pomaria, & in ea parte, q̄ ad ortum
uergit, & q̄ uulgo Præcipola nuncupatur.
VII. Cal. Maij propugnacula struere cœpe-
rūt, in quibus murales machinas dispo-
nent, & munitiones pro sclopettarijs, easq;
inter se quàm maximè densas, moxq; sen-
sim tanta solertia, & arte, illis admoueban-
tur, ut a nemine arceri possent, erātq; in eo-
rum castris ferme quādraginta millia fos-
sorum,

*Famagusta
urbs à Mustapha
obsessa.*

*Munimenta
erepta à Tur-
cis,*

brum, qui uarijs instrumentis nulli alijs rei
 studebant, quàm uallis, atq; aggeribus fa- *Nostrorum*
 ciendis. Nostri, hostilem conatum, & qua *diligentia.*
 parte oppugnationem aggressuri erant,
 haud segniter obseruantes, cautè illis obuiã
 ire, quãq; in eos moliebantur, pro uirili e-
 uertere satagebant.

His rebus præerant Marcus Antonius
 Bracadenus, & Astor Baleonus, quorũ egre *Præcipui de-*
 gia uirtute, atq; assiduo labore fiebat, ut o- *sensores Fa-*
 mnia ritè, ac ordine pulcherrimo gereren- *magistra.*
 tur. Panis pro milite totus uno in loco con-
 ficiebatur, isq; Laurentij Teupuli prætoris
 Paphij, opera & studio parabatur. Arcis p-
 fectus erat Andreas Bracadenus, qui ma-
 ritimam partem accuratè, ac strenuè tueba-
 tur, eãq; ubi oportebat, refici, & nouis ag-
 geribus communiri præcipiebat, ut naua-
 lia cõmodius defendi possent. Aeneis ma-
 chinis præerat Goitus centurio, qui paucis
 post diebus in conflictu habito, acriter pu-
 gnans cecidit, eiusq; cohors tradita fuit Ne-
 stori Martinẽgo. Missilibus ignitis tres pfi-
 ciebãtur, quorũ singulis uiginti milites ex
 omnium numero delecti tradebantur, q. cũ
 eis uti oporteret, hoc summa diligẽtia effi-
 ciendũ curarent. Maiora tormentis, quãq;
 potiora censebantur, in eam partem dire-
 cta sunt, qua oppugnationes futuras,
 quãq;

*Conflictiur ha-
biti à nostris.*

*Ex nostris
quidam cæsi,
& plerique
uulnerati.*

*Turci aggrega-
diuntur no-
stros ex derem
propugnacu-
lis.*

*Nostrorum
munitiones à
Turcis oppu-
gnatæ.*

quâq; magis periculum impendêre pro-
spiciebatur, & in omnibus tormentorum
fenestris uasa ænea disposuerunt. Interea
crebris diurnis, nocturnisq; eruptionibus
hostem undiq; leuioribus prælijs adorti, nō
mediocri clade afficiebant. Semel autē acci-
dit, ut trecenti ex oppidanis clypeo, ac ense
armati, totidemq; ex Italis sclopettarijs, in
hostem irruerint, & conferto Marte, licet
multi ex aduersa parte interirent, pluresq;
in fugam uerterentur, cū tamen illorum
ualla quàm dēfissima forent, ingensq; mul-
tudo accurrisset, triginta ex nostris deside-
rati sunt, & circiter sexaginta uulnerati, &
propterea deinceps perrarò exhibant, cū
id non sine ingenti periculo fieri animad-
uerterent. Hi paulatim ex aggeribus per-
uenêre ad fastigium erecti munimenti, &
promotis turribus, perfectisque operibus,
quæ facere instituerant, undeuigesima die
Maij certamen inchoarunt ex decem pro-
pugnaculis, in quibus erant quatuor &
septuaginta murales machinæ, atq; in his
quatuor ingenti, ac inusitata mole (uulgò
Basilisci appellantur) & oppidum inuasê-
re à Porta Limissi, usq; ad naualia, & initio
quina oppugnatione prælium aggressi
sunt. Prima fuit in arcem naualem, quam
adorti sunt à munitione scolij. Altera in
ipsam

ipsam Loricam naualium, in quam fiebat impressio ab arce, ubi erāt undecim grandiores machinæ. Tertia in turrim Andrutiam, cum duobus aggeribus excellis, ac prominentibus, qui erant in superiori loco, & ab altitudine Cabalieros uocāt, hīq; una cum turri oppugnabantur à munimento, in quo totidem ingentia tormenta locabantur. Quarta in turrim Nappeam, quæ illis quatuor machinis, de quibus hīc modò dictum est, acriter quatiebatur. Portam Limissiam, quæ præ altum aggerem in æditiōri loco habebat, forisq; munimine, quod Reuelinum recētiōres appellant, ptegebatur. Barbari tribus ac triginta æneis tormentis oppugnabant, ibi q; aderat Mustafa imperator. Initio urbis mœni non ita frequenter plumbeis glandibus quate-
Turcarum dux aderat oppugnandi.
 res sed interiora, & nostrorū machinas continuis globorum pilis, tanquā procellis ac fulminibus ferire, quibus sanè haud mediocri detrimento afficiebātur, ideoq; ubi primū ea res animaduerti cœpit, oppidani ac milites accurrerunt ad muros, ibique deinceps ad finem usq; perstiterunt. Bracadeni prætorium erat in aggere Andrutio; Baleonis in Nappco, Teupuli, in eo, qui caput sanctum dicebatur. Cū autē ipsi nulla incōmoda, & pericula subterfugerent, reli-

L1 quis

*Nostrorum
tabernacula
ubi collocabantur.*

*Disciplina mi-
litaris apud
Turcas in ma-
xima obser-
uantia.*

quis etiam vires animusque addebatur, & qui suorum ducum imperio minus audientes erant, in eos more militiæ animadvertebatur. Bellicis tormentis præerat Ludo- uicus Martinengus, qui loca in sex centuriones dispertierat, hi quoque providebant quicquid magistris tormentorum, atque alijs, qui ad eorum usum adhibebantur, opportunum fore intelligebant, eamque ob causam singulis portis cohors militum Græcorum assignata est. Turri, & præalto aggeri nauallium, præerat Franciscus Bogonius: Loricæ, ac munitionibus, quarum nomina erant Vultus & Caput sanctum, Petrus Centurio à Comitum familia, & aggeri, qui uulgo Caput sanctum, Andrutio, ac Loricæ usque ad turrim Nappeā, Nestor Martinengus: Aggeri autem Nappeo, toti quoque Loricæ, usque ad Portam Limissiam, Hercules Martinengus: munitioni, quæ uulgo Reuelinum, ac Loricæ, propugnaculum uersus, Horatius Veletrus centurio: ædificatori autem, quæ Limissium uocabatur, & quam hostes præ cæteris omnibus infestabant, præfectus est Robertus Maluetius. Quibus diebus cœpta est oppugnatio, ex instituto Bracadeni distributus est com- meatus militibus, cum Græcis, tum Italis, & magistris tormentorum, scilicet ui-
num,

*Pulcherrimus
ordo in no-
strorum ca-
stris.*

num, ius, caseus, & caro salita, omniaque ad oppidi usque muros mira quadam industria, & ordine asportabantur, adeo, ut miles singulis diebus duos tantum denarios, pro pane persolueret, cum reliqua illi abunde suppeditarentur. Stipendium trigesimo quoque die militi persoluebatur, singulari cura & uigilantia Ioannis Antonij Quirini, qui etiam præter hoc munus, omnibus grauioribus rebus interesse consueuerat. Facta est contraria oppugnatione per spatium decem dierum, eoque tanta ui, ac impetu, ut magnæ glâdes ex nostrorum catapultis displosæ, quindecim ex potioribus tormentis, quæ in Barbarorum castris fuerant, corrumperent, hisque per uaria interualla circiter triginta millia uirorum interfecta esse dicuntur, eoque redacti sunt, ut nec etiam in suis aggeribus, ac munitionibus iam tuti consisterent, eaque remirum in modum extertiti uidebantur. Sed quia nostri maxime iam uereri cœperant, ne tormentorum materia deficeret, in ea re ordinem præscribendum iudicârunt, ideoque in posterum triginta duntaxat pilæ interdum ex totidem tormentis emittebantur, atque id fiebat coram eorum præfectis, qui consulto ibi aderant, ne frustra sulphureus puluis

*Turcarum
clades.*

puluís absumeretur. Vnde trigesima die Maij cata scopium adpulit ex Creta, quod spe futuri subsidij, cuius in oppido máxima iam erat penuria, non parum illorum animos erexerat. Cum hostis munimentum, qđ Itali Contrascarpā uocant, nō sine magna difficultate, ac etiam utriusq; partis clade, occupasset, coepit e regione quinque turriū, terrā proijcere in fossam educā, ex pariete amissi muniminis: At uniuersum illud solū & ruina, q̄ uī tormētorū fiebat ex muro disiecto, nostri die noctuq; in oppidum comportabant, multiq; ac frequentes erant in opere, donec ab hoste fierent nonnullæ fenestræ in pariete, quibus totū uallum sclopetarijs per utraq; latera impetentes, obstabant, quominus deinceps quiscquā sine grauiori periculo illūc, propius accedere auderet. Hinc sanē accidit, quod Io. Marmorius celebris architectus, cū quadam uineas tignis, alseribusq; contextas, quibus nostri, dum terra asportarent, a crebris tormentorum ictibus protegerentur, excogitasset, paulò post interficeretur, qđ sanē omnibus maximopere displicuit, cum oppidanis antea plurimis in rebus haud paruo usui extitisset. Cum hostes tantum soli iam proiecissent, ut ualli planitiem æquaret, portam effecerūt in munimine, cuius

Io. Marmorius insignis architectus occiditur.

ius superius facta est mentio, terraquæ sen-
 sim ulterius projecta, in omni oppugna-
 tione, duplici ex latere trauerfaria tigna *Turcarum*
 iniecerunt, quæ firmamento esse possent, *solertia.*
 eaquæ ad muros usque porrigebantur, & quò
 à nostris munitionibus protegerentur mul-
 tis ea culeis, & uirgultorum fascibus imple-
 uere. Vallo iam potiti, cum non aliunde
 nisi è superiori loco, indequæ casu, & for- *Turci nostros*
 tuito, quicquam periculi, atque incommodi *rum taberna-*
 metuerent, elati spe celeris uictoriæ, ac etiã *cula cuniculis*
 ne quicquam intentatum relinquerent, e- *inuadunt.*
 gere cuniculos in munimentum (uulgo
 Reuelinum) in aggerem, Nappeum, An-
 drutium, & in eum, qui Caput sanctum di-
 cebatur, in Loricam, & in arcem naualem.
 Cum autem nostris ademptus esset usus il-
 larum munitionum, confestim (ut in hu- *Nostri confu-*
 iusmodi rebus fieri solet) ad cuppas arden- *giunt ad mis-*
 tes, ac tela ignita confugerunt, ex quibus *silia.*
 aduersarij haud mediocre damnum acci-
 piebant. His enim tomenta, lignaquæ
 incendebantur, & qui aliquem ex his sac-
 culis abripiebant, singuli nummo aureo
 donabantur. In omnibus locis oppositos *Magius, nobi-*
 cuniculos effodiebant, hisquæ præerat Ma- *lis archite-*
 gius, eques, ac nobilis architectus, à quo *ctus,*
 nihil sanè omittebatur, quod quidem ad
 huiusce rei artem, ac scientiam spectaret.

Cæterum ex his, tres duntaxat optatum
 euentum sortiti sunt, uidelicet, qui fiebant
 in aggere Nappeo, Andrutio, & in eo, qui
 uulgo Caput sanctum, cum hæc loca fo-
 rent uacua, nostriq; sæpè noctu, ac inter-
 diu, ad fossam exhibant, ut inspicerent cu-
 niculos, utq; ignem in culeos, & ligna
 inferrent, nec unquam cessatum est singu-
 lari quadam uirtute, ac diligētia Baleo-
 nis, qui ad opus consuetudine excuba-
 bat, militesq; cohortabatur, ne quod o-
 mino tempus ab opere intermittere-
 tur, & cohortes per munitionum agge-
 res distribuit, ac singulis locis cohortem
 ex Epirotis militibus adiecerat, qui sanè
 omnes, cum pedestri, tum equestri certa-
 mine, singulari animorum fortitudine di-
 micarunt. XI. Cal. Iulij ē communi con-
 sensu ignem in turris naualis cuniculum
 iniecerunt, eiq; pugnae cum imperio præ-
 fuit Gyambelus Bey', qui magna uino-
 stros aggressus, fregit murum, licet ingenti
 crassitie, ac perforatum plusquam dimi-
 dia ex parte prostrauit, & subruit magnā
 partem plutei, quem nostri paulo' antè,
 pro sustinenda oppugnatione institue-
 rant, & subito magnus Turcarum nume-
 rus super ruinas conscendens, una cum
 signis ad superiora loca penetrauit. Hanc
 muni-

*Baleonis uir-
 tus & diligen-
 tia in re mili-
 tari.*

*Epiroti stre-
 quibellatores.*

*Gyambelus
 Bey, unus ex
 Turcarū du-
 cibz.*

munitionem Petrus ex Comitum familia, sua cohorte propugnabat, eaque hostilibus tormentis ualde quassata est, cum quæ Nestor Martinengus præsidio accurreret, hostis repente ab omni parte loco reiectus est. Quamuis autem pugnam quinquies, aut sexies, nouo ac recenti milite redintegrasset, illinc tamen re infecta, recedere compulsus est, atque ad suos reuertí. Huic prælio Baleonus interfuit, & multum, ac strenuè pugnavit. Bracadenus, & Quirinus, haud procul aberant, uterque armatus, atque ad omnia impiger, lassisque, ac defatigatis militibus integros maturè subministrare paratus, quique arcí præerat, iugibus tormentorum procellis oppugnantes feriebat, multisque incommodis hostem afficiebat. Hoc certamen ad quinque horas productum est, fuitque uarium & maximè importunum. E' Turcis complures desiderati. E' nostris autem partim uulnerati, partim interepti, ferme centum, idque potissimè euenit, repentino quodam infortunio, ac in-
Hostes reij-
Clades utrin-
que illatæ.
Infortunium,
quod nostris
accidit,

Ll 4 præter

præter alios cæsi sunt Franciscus Gorus comes, & Bernardinus Augubius centurio. Hercules Malatesta, & Petrus comes, cum nonnullis alijs militum præfectis, ac signiferis, grauiter lapidibus uulnerati. Proxima nocte rursus aliæ literæ Creteneses allatæ sunt, quibus præsidium ad obsessos mittendum, iamque in promptu esse, nuntiabatur, idque de industria fiebat, ne se miles animo demitteret. Interim opera præfecti, Marci Criuelatoris, & Maghi equitis, procuratum est, ut in omnibus locis oppugnatis munimenta construerentur, ad quæ in tutum se reciperent, atque ubi cuniculos effodi sentiebatur, eo statim accurebant, & iniiciebant cados, & sacculos, madida terra oppletos, nec non capsas, culcitra, centones, aliisque huius generis adminicula, cum Græci singulari quadam solertia secum detulissent, quicquid apud se habuerant. Nam præter Cannabum, comportarunt etiam aulæa, tapetia, stragula, & linteamina, ex quibus fierent culei, qui modus est optimus, ac expeditissimus, ad conficiendos pluteos disiectos uel tormentorum, è quibus perpetuo glandes iaciebantur, & diurni laboris detrimentum, labore ac uirtute militum noctu reconcinnabatur, hi quoque semper in muris consistebant, nec

*Literæ ex Cre
ta allatæ.*

*Græcorum
solertia in re
militari.*

nec ab eis, cohortium præfecti, ducesq; ab- *Nostri centu-*
 erant, qui etiam operibus intenti, cuncta *riones quàm*
 sedulo agere, simulq; cohortando, & forti- *maximè pro-*
 ter pugnando, reliquos ad laborem, ac cer- *uidi, ac dili-*
 tamen magis magisque incendere, nec unq; *gentes contra*
 nisi in meridie quiescere, cum nullum ali- *hostem.*
 ud tempus opportunius daretur, quoniã
 hostes singulis penè momētis eos ad bel-
 lum lacescebant. Tertio Cal. Iulij ignē in-
 tulēre in cuniculum erectæ munitionis, q
 uniuerſa dirupit, & maximam ruinam es-
 didit, commodam oppugnationem hosti
 tradens, isq; magno impetu ad superiorē
 locum ascendit. In hoc prælio affuit Tur- *Mustapha co-*
 carum Imperator, qui suos adhortabatur, *cio ad milites,*
 ut alacri fortiq; animo in hostem dimica-
 rent. Illum diem, si uicissent, superiores la-
 bores, & uictorias cōfirmaturum. Omnia
 fermè iam disiecta, perpaucos ex defenso-
 ribus superesse, ac eos in urbe cunctarū re-
 rum inopia premi, frustra q; ullum subſi-
 dium à quoquam expectari. Proinde cer-
 to sibi persuaderent, oppidum breui in eo-
 rum potestatem ui, aut saltem uoluntaria
 deditioe peruenturum. Hinc eos mane-
 re amplissima præmia, hinc decus, hinc e-
 tiam se apud posteros æternam nominis
 memoriam consecuturos. Nihil autem
 horum ab eis unquam sperari posse, nisi

hunc locum, in quo summa totius uictoriae constabat, expugnarent. Igitur meminissent, hic totius rei cardinem uersari, nihilque ferè haecenus gestum esse, quod præclarum foret, nisi, quod modò præmanibus haberent, foeliciter absoluissent. Ut uerò id tandem assequerentur, penes Fortunam, & illorum uirtutem consistere. De illa, non esse cur non sibi omnia

Fortuna non facile deserit, quos semel suo fauore dignatur. laca & secunda pollicerentur. Etsi enim hæc (inquit) à mortalibus uaria, fluxa, & incòstans iudicetur, talisque ut plurimum re ipsa inueniatur, quos tamen sua gratia semel prosequi cœpit, haud facile solet deserere.

Hanc autem ipsorum conatibus adesse uelle, ac optatos euentus præbituram, inde haud sanè difficulter, ac obscure colligi posse, quòd iam uniuersum Cypri Regnum, præter hanc urbem, Selymæ ditioni subiecerit. Itaque uerisimile uideri, eam foelicibus auspicijs prosperum euentum largituram, dummodò ut cœperunt, audacter, ac intrepidè in hostem fer-

Non esse succumbendum in aduersis. rentur. Licet autem in superiori pugna reiecti essent, ob id tamen haudquaquam animo deficerent. Nimis turpè ac ignominiosum uideri, si tot strenui milites, tot eximij duces, tot bellica gloria præstantes uiri, quique tot Principes, ac Reges,

huc-

hucusque deuicerunt, nunc à paucis, quantumuis egregijs, ac militaribus, uicti succumberent. Non ideo se in eam militiam profectos, ut re infelicitè gesta, Byzantium inglorij redierent. In acie præstare interfici, quàm ut inclytam uirtutem à maioribus, tanquam per manus acceptam, ulla ignauix timorisue suspitione denigrarent. Se tamen interim quiduis potius animo concepturum, quàm ut nolint fortissimis pectoribus, hoc bellum tam prospero Marte inchoatum, perficere. Hoc quidem ab eorum Imperatore Selymo iustissimè susceptum, cum ea Insula iure ad se pertineret, qui sit Legitimus hæres, ac successor eorum Regnorum, quæ quondam Rex Memphiticus possidebat. Hunc olim à suis progenitoribus ditione spoliatum, armisque deuictum, ideoque iure belli eam Insulam in Ottomanam familiam deriuasse. Venetos autem contra fas æquumque, sibi hoc Imperium usurpare, nec ulla alia ratione inniti, quàm fæmineo coniugio, quia scilicet patritia quædam ex gente Cornelia, Iacobo nupserit, eoque mortuo, & filiolo, quem unicum reliquerat, naturæ concedente, illud ad se iure translatum sit. At nonne multo

antea

*Hoc bellum
à Selymo iure
susceptum.*

*Cyprus ab
Aegypto Re-
ge armis oc-
cupata.*

*Veneti ob Cy-
prum quotan-
nis Turcarum
Regi tributum
impendere
soliti.*

antea Rex Aegyptius (aiebat) Cyprum si-
bi uestigalem effecerat? Non ne ob eandē
causam, Veneti nostris Imperatorib. qui
præfatum Principem bello deuicerant,
quotannis tributum persoluerunt? Credo
id unicuique uestrum (optimi duces, prom-
ptique milites) quā notissimum esse. Si
ergo accidat, ut ipsi, quod reuera suum est,
quodque certa aliqua conditione alteri ad
tempus accommodarint, ab eodem tandē
reperant, cur denegare ausint? Cur inuiti
reddant, quod Principum indulgentia, &
benignitate aliquandiu possederunt? Hic
uidere licet, quā non modò Veneti iniu-
sti sint, sed etiā ingrati, ac beneficiorum
immemores. Quocirca dubium non est,
quin Deus humanarum actionum inspe-
ctor, ac index, de his aliquandò suppliciū
sumat. His etiā addebat, plurimos ē suis,
fortissimos uiros, bellicque duces, in ea mili-
tia interemptos, ideoque illorum mortem,
haud sanè sic inultam relinquendam esse.
Quanquam uerò ipsi ex hostibus permul-
tos interfecerant, nihil tamen ferè actum
esse, nisi tandem omnes ad internecionem
delerent, uel saltem sub iugum mitterent.
De his profectò, qui strenuè dimicantes,
occubuerant, non esse, cur dolerent, uel mi-
rarentur, cum id usu eueniret, ut Mars ipse
ex

ex acie fortissimum quemque pignorari Mars fortis-
 soleret: Sed huc potius annitendum, ut *finium quem*
 eorum interitus licet honorificus, & quam *que sibi oppi-*
 maximè gloriosus, ab his, quibus adhuc *gnorat.*
 belli Fortuna pepercerat, hostili cruore, ar-
 misq; uindicaretur, nec ullo modo inultū
 esse paterentur. His dictis militum ani- *Mustaphanē-*
 mos uehementer accendebat, quosq; ti- *hil omittit*
 midiores, aut legniores intuebatur, eos a- *quod ad ai-*
 criter oburgare, multisque minis terrere. *etoria spectat.*
 Ipse interim omnia pspicere, apud omnes
 adesse, bonisq; ducis, ac strenui militis offi-
 cia simul exequi. Hoc praelium initio Her- *Hercules Mar-*
 cules Martinengus cum sua cohorte sum- *tinengus.*
 ma uirtute sustinuit, moxq; alij praelidio
 accurrerūt, qui omnes, tametsi pluteo cu-
 niculis euerso, in locis detectis ac patentis-
 bus certabant, hostem tamen mira forti-
 tudine repulerunt. Sex horas continua &
 acri contentione dimicatum est, pugnaq;
 fuit anceps, periculosa, horribilis. Nā tor- *Hostes repulsi*
 mentorum tonitrua, sclopettorum cum *non sine no-*
 crepitu grando, armorum fragor, tubarū *strorū clade.*
 & tympanorum clangor, uirorum utrinq;
 clamores, tot tantaq; erant, ut cœlum cum
 terra permisceri uideretur. In eo conflictu
 plures utrinq; uulnerati, ac interfecti. Ex
 nostris, Mignanus de Perusia, Cælius de
 Focis, ac Eratmus Firmius, præclari cohör-
 tium

tium cēturiones, & fermè triginta milites conciderunt. Ex uulneratis autem, fuerunt Soldatellus, Antonius de Ascolo, Ioannes Istrius, ipsi quoque militum præfecti, & nonnulli Signiferi, quique Publica munia obibant. Ab arce nauali multo maiori strage fuerunt reiecti, & multo minori nostrorum clade, cum ex his quinque duntaxat perierint, inter quos fuit Iacobus de Fabiano, & Nestori Martinengo, ex paruuli tormenti glande in sinistro cruce uulnus illatum est. Pugnatum est ad sex horas, peracri certamine, ipsique duces, ac bellatores, nihil omiserunt, quod quidem ad eorum officium spectaret, ibique interfuit Curij Antistes (hanc urbem hodie Limisum uocant) qui crucem in manu gestans, dimicantium animos uaria cohortatione confirmabat, eisque in mentē reducebat, quānam esset hostis, in quē arma gerebantur, uidelicet quā perfidus, importunus, atrox, quāque fidei Christianæ implacabilis, ac dirus impugnator, quippe quī eius nomen penitus extinctū uellet. Quapropter illos multis uerbis admonebat, atque orabat, ut sibi in animū inducerent, idque firmissimè crederent, se causam habere iustissimam, Deumque pijs eorū conatibus affuturum, cum ipsi pro libertate,

*Carius Antistes hortatur
nostros ad
prælium.*

tate, pro patria, pro aris & focis, denique (quod multò pluris apud eos ualere deberet) pro uera fide, ac religione, armis cōtenderent. Hostem contrā, immodica dūtaxat regnandi cupiditate, atque auaritia impelli. Quamuis autem illorum animi satis per se ad pugnam incitati uiderentur, uix tamen dici potest, quanto perē ipsius uerbis, magis magisq; ad dimicandum inflammarentur. In oppido extiterunt plurimæ cum matres familiās, tum uirgines, plenæ animi, ac uirilis audaciæ, quarum aliæ nostris confligentibus, tela, & lapides cōportabant, aliæ aquā, & reliqua usui opportuna suggerebant, omniq; ope illorū conatus prouehabant. Interea cum Barbari perspicerent, quantum detrimenti, atque incommodi, ex hac duplici oppugnatione accepissent, quanquam in ea re parū, aut nihil adhuc perficerent, neūquam tamen superiori clade perterriti, alia ratione nostros aggredi cœperunt, varijsque tormentis, & multo maiore ui, quam antea, omnia loca, & ad quæ nostri se receperant, undique diuerberant, summæque ac incredibili celeritate septem alia munimenta magis iuxta oppidum extruxere, quasque in prioribus habuerant, militares machinas, illuc asportari iusserunt,

*Exemplum
egregiæ fortitudinis in muliebri sexu.*

*Turci erigunt
nouas munitiones.*

*Nostrorū plu-
tei à Turcis
disiecti.*

& circiter octoginta superadditis, tanto concursu, tantaq; animorum pertinacia, & clamore nostros inuaserūt, ut octauo Idus Iulij, cum nocte proxima, quinque mille globi euibrati numerarentur, atq; ita pluteos fudesq; deiecerunt, ut difficillimè illorum conatibus obsisti posset, quoniam qui huic operi destinabantur, omnes ferè pilis tormentorum conciderant, iamq; omninò perpauci remanserant, eoq; tum æneis machinis, tum palis, & ligonibus, curua portarum uestibula rede gere, ut area occupata (quā pluteis densioribus effectis, locus magis in angustum cohortabatur) eum tabulis, & cratibus ampliare cogerentur, ibiq; Magius subterraneum specus eduxit, ut, quia defendi ultra nequibat, eo tandem hostis, haud citā insignem suorum calamitatem potiretur. Barbari, etli duobus iam prælijs repulsi, multaquē strage affecti erant, nihilominus tamē pertinaci ac intrepido animo, pugnam redintegrare constituunt. Itaque proxima luce munimentum (uulgò Reuelinium) aggerem Nappeum, Andrutium, Loricam, arcemq; naualem summis uiribus adorti, modis omnibus expugnare annitebātur. Nostri contra, non minus impigre, gnauiterq; se gerere, hostem serire, loco depellere,

*Hostes pugna
redintegrant.*

*Nostrorum
uirus.*

lere, denique nihil non agere, ut superiores euaderent. Sex horas & amplius, pertinaci, ac diro certamine ab utrisque præliatum est, & Byzantini ex quatuor locis reiecti sunt. At munimentum nostri, haud sine maxima utriusque partis clade amiserunt. Cum enim ab hoste undiquaque præmerentur, & propter loci angustiam, longioribus hastis uti nequirent, atque idcirco iuxta ordinem præscriptum à Baleone, retrocedere constituerent, accidit, ut perterriti, statim signa relinquerent, & in ipso receptu hostili agmini admiscerentur, atque interim nostro cuniculo igne incenso, miserabili quodam & horribili spectaculo circiter mille ex numero aduersariorum oppressi sunt, & ex nostris, quingenti, atque amplius desiderati. In hoc prælio cecidit Robertus Maluetius cæturio, & Marchetus Firmius, qui etiam ordines ducebat, graui uulnere affectus est. In nauali oppugnatione cæsus est Dauid Nucius magister exercitus, & Nestor Martinengus, lapidis frustulo glande ferrea diffracti ac resiliientis, haud mediocriter uulneratus est. Hic sanè ad quinque horas dimicatum acerrimè, ac oppidani cum ipsis etiam pueris, ac mulieribus, ubique plurima uiriliter fortitudinis documenta ediderunt. Munimen

Mm

amif

amissum ita repente cuniculo disiectū est, ut nostri ne utiquam amplius recuperandum censerent, cum nihil spatij relinqueretur, in quo diutius consisterent. Pars tantum, quæ à sinistro latere construebatur, integra remansit, & subitus eam alium cuniculum egerunt. Porta Limisia erat e regione præfati muniminis, & loco depressiori, quæ semper patebat, ibique nostri catartæ fenestram crati persimile effecerant, quæ quidem annulis, & clavis ferreis, à funibus pēdebat, ut si hostes intrassent, demissa eadem inclusi extinguerentur. Per hanc subinde terrenum effossum ex munimine, intrus deferabatur. Cum autem hostes iā ferme quadriduum illinc abfuissent, se aggeribus e superiori loco præmunire incœperunt, indeque prohibebant, ne quispiam ex ea porta egrederetur, cum illis maxime suspensa foret, ob plurima damna, & incommoda, quæ sibi ab ea inferebātur. His peractis, pridie Idus Iulij castra propius admo-uerunt, eamque ex communi consilio inuadere statuerunt, & oppugnatis omnibus alijs munitionibus, usque ad præfaram ianuam signa fixere. Hanc Baleonus, & Ludouicus Martinengus, tuendam suscep-erāt, atque ubi milites cohortati, eorū animos erexisset, protinus ualida eruptione facta,
in eos

in eos irruerunt. In hoc certamine plures occubuerūt, & maior pars in fugam uersi, moxq; ignem in cuniculū iniecere, quo qdē circiter quadringenti ex Turcis absumpti sunt, & Baleonus unico uexillo potitus est, quod ex cuiusdam Signiferi manibus animosē præripuerat. Proximo diluculo ignem in cuniculum lorice intulerūt, cumq; is haudquaquam succederetur, oppugnationem distulerunt, & uineas in fossis educere, illasq; cratibus densiores efficere annitebantur, quō indē hostem tutius inuaderent, totamq; terram, quæ erat iuxta munimen (uulgō Contrascarpam) effoderunt, ibique castra posuere cum suis tabernaculis, quæ a nostris minime conspici poterant. Et septem æneis catapultis ingentes pilas contorsere in murum præfactæ munitionis, atq; ita disponebantur, ut a nemine cerni possent, moxq; alijs maioribus tormentis reliqua propugnacula impetebant, & tabulis, quæ crudis corijs intezebantur, nostros pluteos effodiebant. At ipsi contrā, e suis locis interdum egressi, nonnullos eorum cedere, ac uulnerare, (licet hoc haud sanē sine multorum periculo, ac cæde, ab eis fieret) & pluteos instaurabant pelle bubula madefacta, soloque intus, proiecto canabe, lanarum

Turcicum uexillum ereptū a Baleono.

Nostrorū sagittas in iugendis munitionibus.

culeis, & aqua, & hæc omnia funibus quæ
arctissimè connectebantur, omnesq; mu-
lieres oppidanæ (sicuti antea dictum est)
singulari quadam & uirili audaciâ, uicatim
certo inter se numero distributo, & aliquo
ex Græcis ministris, comitante, singulis
diebus ad præscriptum opus certatim exi-
bant, aliæq; tigna, & lapides, nonnullæ a-
quam comportabant, eaq; in omni oppu-
gnatione in medijs cadis sedulò asseruaba-
tur, qua hostiles faces, ac tela extingueren-
tur. Cùm portam frustra oppugnassent,
modum hæctenus inauditum excogitarūt.
Collegerunt enim haud mediocrem co-
piam tædæ, quod genus ligni, facillimè ad-
urit, sed foedo & intolerabili odore, ac ea
præ foribus proiecta, igne quæ succenso fa-
scisculis, ac tignis piceatis, tanta protinus
flamma excitabatur, ut nulla ratio, qua ex-
tingueretur, iniri posset, licet in eam sub-
indè dolia plena aquis superne à nostris in-
ijcerentur. Hic ignis quâdrimum exarsit,
eoq; incendio factum est, ut obsessi ob ni-
miam flammam, & graueolētiam, se in op-
pidum reciperent. At ipsi interim sese in
depressiora munimina demittentes, alios
subterraneos specus moliti sunt, atque ita
deinum porta occludi cœpit, cum illā ape-
rire nimis detrimētolum uideretur, moxq;

(res

(res dictu mira) illius muniminis area refe-
 cta, è regione portæ machinam tormenta-
 riam collocarūt, quā nostri è uestigio mis-
 silibus, cespīte, aliāq; materia suffoderunt.
 Dum hæc fierent, is iam erat ciuitatis sta-
 tus, atq; conditio, ut extrema Fortuna la-
 boraretur, nihilq; in ea, præter spem, Prin-
 cipum, ac centurionum uirtutem, nec non
 militum promptitudinem superesset. Vi-
 num erat absumptum, nihil carnis recen-
 tis, aut salitæ, nihil denique casei, aut aliqd
 huiuscemodi haberi poterat, nisi carissi-
 mo precio, & uix etiam quicquam horum
 pecunijs iā amplius inueniri poterat. Vitæ
 alimentum, per aliquot dies præbuerant
 equi, asini, feles, & alia huius generis ani-
 mantia, quæ tamen omnia iam penè desie-
 rant. Pane duntaxat, & fabis alebantur.
 Potus erat acetum aqua immixtum, quod
 etiam paulò post itidem absumptum, adeo
 ut iam omnium rerum inopia premeren-
 tur. In æditioni aggere, qui erat iuxta por-
 tam, tres cuniculos supponi percipiebant,
 nihilq; apud eos remissi & languidi cer-
 nebatur: at in dies maiori studio & indu-
 striâ, ubique operibus instare, numerusq;
 copiarū augeri, exq; regione Lorice, ma-
 gnâ densi aggeris molem in uallo erexe-
 runt, quæ altitudine murum æquare incoe-

*Famagustani
 redacti ad ex-
 tremâ inopiâ*

M m 3 perat;

perat, iamq; ex opposito arcis naualis peruentum est, ad eā munitionem, quæ Contrascarpa dicitur, ac præaltum aggerē instituerant, qui foris totus canabe muniēbatur, & pari erat altitudine cum nostro. In oppido remanserāt circiter quingenti milites Italici, atq; hi continuis uigilijs, & militaribus laboribus mirum in modum defessi. Ex Græcis maior pars, eaq; potior, in prælijs iam ceciderat. Cū itaq; primores urbis. ciuesq; uniuersi, hæc omnia secū accurate perpenderent, & quò miseriarū uniuersa redacta essent, cum animo secum uoluerent, XIII. Cal. Aug. è communi cōsensu, decreuerunt, eos, qui summæ rei præficiēbantur, atq; in primis Bracadenum, obnixè precari ac obsecrare, ut mallent æquā conditione cum hoste pacisci, quàm ultra bellum producere. Horū summa hæc fuit. Oppidū à se, quandiu facultas præbita fuerat, egregie ac strenue defensum, nihilq; omissum, quod à uiris fortissimis, & laudatissimis effici potuerit. Nunc autem intelligere sese, ipsiq; oculis cernere, quo in statu uerfarentur. Oppidum, atq; arcem, omniaq; alia munimenta suis præsidijs propemodū denudata, & disiecta, bellatores interemptos, & spem auxiliij nullā superesse, cūq; pro eorū salute ac imperij ueneti dignitate

*Famagustani
suadent Brac-
cadeno & a-
lijs primorib.
deditionem.*

dignitate suas animas, & facultates, omnibus fortunę casib. hūcuscūq; obiectissēt, orare, ut dū liceret, sese honesta cōpositiōe dederent, & aliquā suā, suarūq; uxorū pudicitię, ac liberorū uitę, rationē habere uellēt. Nū .n. hoc fieret, omnes breuī in eijs potestātē uenturos, omniāq; passuros, quę uictori collibuisseēt. Cauēdū igitur, ne sibi accideret, quod plerūq; homin. b. nimia pertinacia, & arrogātia accidere solet, uti eō tandē recurrant, & id cupidissimē petant, quod paulō antē cōtempserint. Plurimas, & grauiissimas esse causas, quib. iurē ad hoc impelli deberent. Exemplo satis esse miserā Nicosiā, cuius oppidani & ppugnatores omnia s̄uitiæ genera pertulerint, & uitā deniq; cū libertate amiserint. Hostē haud ita barbarū, & humanitatis expertē, ut fidē semel pręstitā faciliē ausit uiolare. Rhodianos, quicūq; Albā Græcā incolūt, & plerosq; alios, qui sese illi quondā dediderūt, locuples huiusce rei testimoniū prębere. Interea breuib. cōmemorabat, res Cyprias eō deductas, ut uelint, nolint, se tandē uictos fateri cogerētur. Itaq; cū sic Deo uisum foret, ex cecus nutu ac pudentia hic Regna, & Imperia trāsmutantur, nouosq; sibi dominos asciscunt, id humanitūs, ac moderate ferendum, nec ullo modo existimarent,

*Ab exemplo
Nicosiæ deditionem urget.*

hoc sibi ulli uitio, ac dedecori uertendum. Satis superq̃ omnibus iam cognitū, quā fideliter, quamq̃ strenuē ab initio huius belli, ad exitum usque, se haftenus gessissent, adeo ut eorum inclyta uirtus, & fortia facta, iam per totum ferē orbem celebri fama increbuerint. Sat igitur nomini, gloriæq̃ inseruitum: Abundē etiam satisfactum dignitati, ac munerī, quo fungebantur. Hæc, plæraque alia huiuscemodi, scripto comprehensa, militiæ præsidi obtulerunt. Hic autem, uisis eorum postularis, hos illic ad se accersendos curauit, blâdisq̃, & amicis uerbis affatus, graui, & cōposita oratione solatus est, & illorum animis, omni, qua potuit, ratione, metum, ac terrorem adimere studuit, seq̃ minimē uereri dixit, quin mox recenti subsidio subleuandi essent, utq̃ illos magis, magisq̃ confirmaret, statim ea de causa liburnicam,

Turca rursus nostros cuniculis inuadūt. Cretam uersus aduolare iussit. Per idem tempus hostis cœptos cuniculos absoluerat, eosq̃ undetrigesima die Iulij succenderat, quo quidem temporis uestigio nostri de more pluteos refecere, quos prius uaria tormenta disiecerant, cumq̃ nulla alia materia suppeteret, sacculos fecerunt ex tenuiori panno, idq̃ Teupulus præcipuē curarat. Tres cuniculi, quos sub præ-
alto

alto aggere effoderant, insignem stragem edidere, cum maior eius pars concedisset, ibique occubuit Rondachus alarum centurio. Cuniculus effectus sub naualibus reliquam partem munitionis deiecit, & integram ferè nostrorum militum cohortem exhausit, nihilque iam aliud, præter duo munimina remanserant, quæ hostis omni conatu disijcere tentauit, equæ alijs locis oppugnatis, aditum sibi ad incenia parabat. Hoc prælium à uigesima hora usque ad uesperam, summis utrinque uiribus productum est, et usque facies æaria, fœda & formidabilis cernebatur. In hac pugna ingens fuit numerus occisorum: sed multo maior ex aduersa parte, nostrique hunc impetum pari constantia & robore propulsarunt, in eaque præter alios, Iacobi Stambali uirtus egregia & singularis emicuit, sicuti etiam in reliquis certaminibus emicuerat. Proxima luce clamore sublato, undiquaque nostros inuasērunt, & ultra sex horas utrinque dimicatum, sed parua nostrorum clade, cum Turci eo die terrestribus copijs paulò remissiùs agerēt: at potius ex ora maritima cum rostratis nauibus confligebant, ex quibus maximas tormentorum glandes in oppidum, nostrosque aggeres emisērunt, hisque haud parum nocumēti acceptum est. Post hæc oppugnationem

Turci nostros classe adoriuntur.

tionē impigrē ac strenuē repulsam, cū omnia incōmoda indies augerētur, ac in urbe puluis tormentarius iā deficere inciperet. Præterea cū omnis rei frumentarię aliarūq; rerū extrema inopia conflictarētur, quodq; tādīu expectabatur subsidīū, nusq; apparet, quin etiā frustrā ulteriūs expectari conspiceretur, ē cōmuni consilio sancitū est, optimū fore, ut tādē hosti æquas cōditiones offerrent, & sese (uti principes ciuitatis antea cōsuluerant) pactione in illius fidē traderēt. Itaq; sub finē Iulij legatos ea de re ad Mustaphā miserūt, & Cal. Augusti sub meridiē, induciæ peractæ sunt, cū quidam eius nomine ad oppidū uenisset, & cum illo proxima luce transactum esset, ut obsides duo utrinq; darentur, quousq; de conditionib. ageretur. Ex nostris, ad eos ex cōdicto iussūq; Bracadeni, missi sunt Hercules Martinnengus, & Mattheus Colsius, ciuis Tamassius. Ex hostibus, Mustaphæ legatus, & qui militib. prætorianis cū imperio præerat. His uerò in urbē accedentibus, Astor Baleonus cū ducētis sclopettarijs ad portā usq; honoris causa, pcessit, & ipsi cōtrā, nostris cū magno equitū comitatu, ac eorū, q minoribus tormētis uti ūtur, obuiā exiuerūt, & inter pceres affuit etiā filius Turcarū ducis, oēsq; à Mustapha, & ab alijs benignē ac phumanter excepti sunt. De cōpōsitione à Baleo-

Induciæ peractæ.

Obsides utrinque missi.

no transactū est cū obsidib. qui ad eos missi fuerant, & cōditiones erant, ut oēs incolu-
 mes dimitterētur. Vt sibi, ac socijs, arma, ue-
 xilla, & quas apud se facultates haberent:
 præterea quinque maiora tormēta, tresq; ex
 pulchrioribus equis traderētur. Adhuc, ut
 singulis tutus liberq; transitus in Cretā pa-
 teret, qui rostratis nauib. adueherētur. Po-
 stremo, ut Græcis domi esse liceret, suisq;
 bonis frui, ut antea, nullaq; uis cuiq; reli-
 gionis causa, inferretur. Horū petitionib.
 ubi Turcicus imperator assensus esset, &
 cōditiones sua manu obsignasset, nostri su-
 bito nauigla in portū deferri iusserunt, atq;
 ubi maior militū pars citra suspicionē (nā
 Turcæ in eos humanissimè se gesserant) ad
 litus profecta esset, eo quidem animo, ut
 statim ab itionē pararent, naues cōscende-
 re cœperunt. At priusq; procures, ac militū
 centuriones profectiōē susciperent, V. I-
 dus Augusti Bracadenus summo diluculo
 Nektorē Martinengū unā cū literis ad Mu-
 stapham legauit, quib. indicabat, se uespe-
 ri ad eū uēturum, ut claues urbis traderet,
 secq; in arce relicturū Teupulū, qui ad eius
 aduentū recederet, arcēq; illi transderet: se
 interim petere ac rogare, ut oppidani, ac
 reliqui, nulla iniuriā afficerētur. Huic Mu-
 stapha coram suis uerbis referri iussit, illi-
 us aduentum sibi quā gratissimū fore,

*Deditionis
capita.*

*Mustapha cō-
ditiones sua
manu obsignat.*

*Mustapha,
omnia simul
late agit.*

secq;

leq; illum lubentí animo uisurum, ob eximiam uirtutem, & singularem animi fortitudinem, quã in eo, alijsq; centurionibus, ac militibus re ipsa expertus erat, de quorũ quidẽ egregijs laudibus, ubicunq; gẽtium foret, semper q̃ honorificẽ apud oẽs, ac præclarẽ locuturus esset, easq; pleno ore celebraturus. Quod aut ad oppidanos, & reliquos pertineret, se operam daturum, ne illis quicquam damni atq; incommodi inferretur. Martinengus, responso habito, statim ad suos reuersus est, quãq; in mandatis habuerat, quã fidelissimẽ exposuit. Itaque post meridiem Prætor cum Baleone, Aloisio Martinengo, Antonio Quirino, Andrea Bracadeno, equite ab Hasta, Carolo Raganasco, Francisco Straco, Hectore Brixienſi, Hieronymo de Sacili, & plerisq; alijs nobilibus uiris: Præterea cum quinquaginta militibus, prioribus quidem gladio accinctis, & alijs cum minoribus tormentis, ex oppido egressus, rectã ad Imperatoris tentorium perrexit, a quo quidem primò cum suis omnibus comiter, ac liberaliter exceptus est, & (illo sic iubente) cū præcipuis iuxta eum assedit, moxq; post uariũ sermonem ultrò citroq; habitum, calumniosẽ criminari cœpit, nonnullos ex captiuis noctẽ præcedenti ab eis interem-

ptor.

ptos, & ppter ea cū ius militiæ uiolassent,
 æquū esse, ut p̄fidia p̄enas luerēt. Cū ipsi
 hoc audito, sese illicò purgare uellent, atq;
 obiectū crimē diluere (id. n. iōgē falsissimū
 erat) is more, quātumuis minimē impatiēs
 ira q; p̄feruidus, cōfestim oēs uinciri (erāt
 aut inermes, cū nemini eorū fas esset, regiū
 prætoriū cū armis ingredi) atq; ita uinctos
 singulatim in atriū ante ipsius papilionem
 p̄duci, & corā se trucidari iussit. At Braca-
 deno ubi (sic eo imperante) colū bis, terile,
 carnifici intrepidus, ac si mox abscindendū
 foret, porrexisset, aures illicò præcisæ sunt,
 eo q; in terram prostrato, hæc uerba subiun-
 xisse dicitur. Vbi nunc est, quē adoras? cur
 nō celerē aduenit, tibi opē allatur? & mul-
 ta huiusmodi. At illū forti animo tyranni-
 cam sæuitiā pertulisse, nullo responso adhi-
 bito. Hercules Martinengus, quē antea ir-
 num ex obsidib. fuisse dictū est, unā cū reli-
 quis deuinctus, ab Eunuchō Mustaphæ ab-
 sconditus est, donec eius ira deferuēsceret,
 huius deinde uita condonata est, ea scilicet
 conditione, ut illius mancipium ac seruus
 foret. Tres Græci, q; sub tabernaculū deli-
 tuerant, dimissi sunt. Oēs milites, & Græci,
 q; erāt in castris, ex quib. sanē circiter nume-
 ro qngēti extiterūt, statim interēpti, cū ne-
 mo esset, q; tantā p̄fidia & immanitatē ani-

*Mustaphæ
 perfidia &
 immanitas.*

*Nostri inter-
 empti a Tur-
 ca.*

mo

Mors Teu-
puli.

mo cōcepisset. His, qui paulò antè in nauis-
gia cōscenderāt, è uestigiò cōpedes iniectę,
oēs'q; fortunę ablata. His rebus confectis,
Multapha p̄ximo die cū purpuratis, ac pro-
ceribus urbē ingressus, Teupulū arcis p̄-
fectū suspendi iussit. At Nestor Martinen-
gus, dū hec fierent, sese in Græcorum ædib.
occultarat, ibi'q; secretò ad quinq; dies per-
mansit. Cū aut̄ illi ualdè metuerent, ne id
palàm fieret, (nā publico edicto proclamātū
fuerat, ut citrà morā quoscūq; ex nostris
apud se haberent, protinus denūciarent, &
secūs agētib; dira quæq; ac horribilia mi-
nabantur) sese deditit cuidā magistro equi-
tū, quos illi Sanzacos uocāt, ei'q; pro liber-
tate redimenda, summā quingentorum au-
reorū spopōderat, & secū erat in castris, ibi-
quē tādīu cōmoratus est, donec illi promiss-
am pecuniā enumeraret, qđ sanē fuit dua-
bus & quadraginta diebus ab eo tēpore, ex
quo, se trāsdederat. Hāc uerò p̄soluit patro-
cinio, ac ope cuiusdā, q Gallicis negociato-
rib; p̄erat, exēp; Lepti urbe, se ad castra cō-
tulerat. Ceterū, & si p̄missam pecuniā illi ex
pacto enumerārāt, nōdū tñ dimitti poterat,
q̄a is decreuerat, hūc secū adducere in suam
provinciā, q̄ erat iuxta flumē Euphratē, ac
ei postea libertatē pollicebatur. Is aut̄, ubi
hoc p̄sensit, illicò de fuga cogitare incēpit.

Cum

Cū itaq; interdū uenīa priu's perita, in op-
 pidū aliquādo accederet, clanculū cōuenit
 cū quodā piscatore Græco, ac uterq; noctis
 silētio duob. remis Lenunculū conscendēs,
 paruoq; carbaso ex duob. indusijs cōflato,
 Leptim (nec sine summo periculo) p̄terue-
 ctus est. Vbi autē ibi aliquādiu occultē atq;
 arcanō in amicorū gēdib. hēssit, tandē V. I.
 Cal. Oct. Gallicū nauigiū cōscendit, cui no-
 mē erat S. Victor, quod inde Cretā uersus,
 nauigationē instituerat, sicq; in eā insulā de-
 latus est, ac benignissimē à locijs exceptus,
 & p̄sertim à Latino Ursino, equite Roma-
 no, qui tū ibi aderat, uesteq; (nā sacco indue-
 batur) & pecunijs ab eo adiutus, tandē Ve-
 netias incolumis puenit, ibiq; statim Aloisius
 Mocenico illius inclitę Reip. sapiētissi-
 mo, ac integerrimo Principi, hæc omnia, q̄
 hīc modō à me de Tamalsi expugnatione
 describūtur, bona fide retulisse dicitur. Nec
 sanē à quoq; isthæc melius cognosci, ac in-
 telligi potuissēt. Hic n. omnib. rebus nō in-
 terfuit modō, sed etiā p̄fuit, aded, ut de hoc
 uerē dici possit illud Anchisiadis. Et quorū
 pars magna fui. Hūc p̄terea, post omniū fe-
 re aliorū fata, & calamitosum exitiū, diuina
 bonitas superstite esse uoluit, ut oculatus
 testis, uerusq; nūtijs extarer earum rerum,
 quæ utrinq; acciderunt. Verūm, ut quis
 tandē Bracadeni exitus fuerit, cognoscatur,
 idem

*De calamito-
so Bracademi
interitum.*

idē Nestor affirmavit, illū proximo die Veneris, quem Turci æque ac nos diem Solis, obseruant, sacrumq; habent, adstante semper, ac inspectate Mustapha, perductū fuisse ad loca, quæ hostis oppugnârat, ibiq; sursum, ac deorsum, sarcinas terreas in quavis oppugnatione, humeris ferre coactū, solūquē, quoties iuxta eum transibat, osculari iussum, deinde ad mare perductum, & in cathedra positū, ac super antemnam in sublimē euectum, instar ciconiæ, omnibus captiuis, & Christianis militibus, q̄ erant in portu, p̄ ludibrio expositū, deinde in publicū deductū, ac exutū ueste, ibi tandē crudeliter uiuū pelle excoriatū. In his autē cruciatibus, tanta illum fide, atq; cōstantia se gessisse, ut nullam uocem patritio, & Christiano indigna, ediderit, & postquam intrepido animo, ac incredibili fortitudine, sæuissimō tyranno perfidiam exprobasset, Dei nomen, eiusq; clementiam perpetuò inuocasse, ac ita demū ē uiuis excessisse, narrabat. His etiam addebat, ipsius pellem stramine contectam, & in quadam biremi positam, ibi antemnæ alligatam, perq; maritimam oram Syriæ deuectam fuisse, ut omnibus quā miserrimum spectaculum exhiberet. Quod aut ad hostiū numerū spectat, fama est, illum constasse ducentis milibus

*Bracademi
constantia.*

*Turcarum
exercitus.*

libus uirorum cuiusuis generis, è stipendiarijs fuisse ad octoginta millia, è pretorianis maximum numerum, qui ex omnibus Ciliciæ, Syriæ, ac minoris Asiæ præsidijs, ac etiã nonnulli ex ipsa regia educti fuerat: ex his autem, qui auxilio uenerant, circiter sexaginta millia extitisse feruntur. Quod uerò ex his tanta manus accesserit, inde imprimis factū esse suspicatur, qm̄ Turcarum dux paulo antè ubiq; diuulgârat, Tamalsū Gaza, & opibus, Tremitu lōgè præferendum, ideoq; spe prædæ allectos, ac etiã id, ob commodā trañciendi facultatē euenisse arbitrantur. Quatenus ad pilas ferreas, globosq; attinet, ex his nimirum septuaginta dierum spatío, quibus ea urbs oppugnata *Pamagusta* est, centum & quadraginta mille conspectos, ac enumeratos fuisse dicitur. Ex his *quot dies à Turcis obsesa* autem, qui præcipuum locum in castris habuerant, hi potissimè recensentur, uidelicet Mustapha Turcarum imperator, Callipolis, Asiæ minoris, Ciliciæ, ac Nicosiæ, cui nomen erat Musäfer, omnes purpurati: Præfectus militum pretorianorum, Tripolis, Antipii, & Arabiæ, cuius quidem tres numerabantur, & Sanzacos uocant, Giam belatus Bey, Bellerhelus Græciæ, Fergatus dominus Malathiæ, Framburarus Diuariæ, Mustapha Bey, qui auxiliarijs militibus

tibus p̄erat, & pleriq; alij ex celebrioribus quos omnes (prout ex lustratione habita, dignosci potuit) circiter octoginta millia uiroꝝ comitabantur. Ex his autem interfecti dicuntur, præfecti Arabiæ, Asiæ minoris, Tripolis, Solymanus Bey', Fergatus Framburarus, & Mustapha Bey'. Ex nostris uerò insignioribus, qui strenue pugnando, interierint, fuerunt M. Antonius Bracadenus, Astor Baleonus, & Federicus eiusdem familiæ, Aloisius Martinengus, Eques ab-Hasta, legatus, Dauid Nucius, magister castrorum, Migninus Pecusinus, Sigismundus de Casoldo co. Præterea Franciscus de Lobi, Cremonensis, Franciscus Troncauil-
la, Hānibal Adamus de Firmio, Scipio Typhernates, Carolus Raganascus de Cremona, Franciscus Stracus, Robertus Maluerius, Cæsar de Aduersa, Bernardinus de Augubio, Franciscus Bugonus de Verona, Iacobus de Fabiano, Sebastianus à Sole Florentinus, Hector & Bernardus Brixienſes, Flaminius Florentinus, Erasmus de Firmio, Bartholomæus de Cernolis, Ioannes Baptista de Riuārolis, & Ioannes Franciscus Venerus. Eorum autem nomina, qui captiui fuerunt, hæc sunt, uidelicet : Hercules Martinengus Comes, cū Iulio Cæsare, Nestor Martinengus Co. qui tandem aufugit,
Marcus

Marcus Criuellator, Hercules Malatesta,
 Petrus de Montalberto, Horatius Vele-
 rrius, Aloisius Pezanus, Iacobus de Cor-
 bara Comes, Ioannes de Istria, Soldatellus
 de Augubio, Ioannes, Antonius, & Seba-
 stianus de Ascolo, Salganus Typhernates,
 Marchio de Firmio, Antonius de Placentia
 Carlettus Naldus, Laurētius Fornarettus,
 Bernardinus Cocus, Simon Bagnesium, Ti-
 berius Cerutus, Iosepus de Lanciano, Mor-
 gantes, Octavius de Arimino, Marius de
 Fabiano, Franciscus Venetus, Mattheus de
 Capua, Ioannes Maria Veronensis, & Man-
 cinus, qui omnes fuerunt centuriones, &
 bellica uirtute cōspicui. Hastenus hīc non
 nisi ferē tristia, & luctuosa, nunc uersa
 uice, læta & foelicia enar-
 rentur.

Nn

PE.

PETRI BIZARI DE BELLO CYPRIO, LIBER TER- TIVS, ET VLTIMVS.

*Noſtrorum
nauigatio
Corcyram
uerſus.*

*Ordo præſcri-
ptus imitari.*

*Io. Cardonus
Siculæ classiſ
præſectus.*

Oſtri, claſſe inſtructa,
& animis ad certandū
paratiſſimis; ex freto
Mamertino (ut ſuprà
commemoratum eſt)
Meſſapiam uerſus, na-
uigationē inchoarūt.
Hūc aut prima die ap-
pulſi, peruenēre ad promontorium, quod
uulgò Foſſam diui Ioānis appellāt, ſtatimq;
nonnulli aquatum, plerique ad excinden-
da ligna, & alij ad comportanda ſaxa, quęq;
uſui opportuna forent; ſumma uigilantia
certatim perrexēre. At interim claſſiū præ-
ſecti, ordinem, quo, quiſq; militariter in-
cederet, quemuē, cum in tota nauigatione,
tūm conflictus tempore, obſeruatet, inſti-
tuerunt. Hic autem fuit huiuſcemodi, ut
uidelicet, Ioannes Cardonus, Siculæ claſ-
ſis præſectus; uelut præcurſor, uiginti,
uel triginta millium interuallo, cum octo
trire.

triremibus anteiret, quarum quidē duas à Venetis acciperet, reliquæ ipsius forent. Is uerò cum huiusmodi nauigijs, magna cura, & studio reliquis præiret, secumq̃ peritos epibatas, & remiges haberet, ac etiam excubatores in carchesijs, qui hostium itinera ubiq̃, ac sedulò explorarent, ipseq̃ singulis diebus, uesperis, ad octo, uel decē milia passuum procul à classe retrocederet. Manē autem, rursus eodem instituto, progrediretur, & secū duas celoces adueheret, quibus classem subinde admoneret, prout rei occasio postularet. Præterea, ut si quem magnum nauigiorum numerum prospexisset, adeò, ut faciliè suspicari potuisset, uniuersam ibi classem consistere, protinùs inde se ad suos reciperet, req̃ indicata, locum sibi præscriptum, cum suis triremibus adiret.

Vt Austriacus, Venerius, & Columna, *Principes meæ* cum sexaginta quatuor triremibus, & una, *diæ aciei.* mediam aciem regerent, Auria cum quatuor & quinquaginta dextrum cornu, & Barbadicus cum tribus & quinquaginta læuum teneret. Postremo agminì Aluarus Baccianus cum triginta præesset, quarum duodecim haberet à Venetis, reliquæ ipsius præsidio pararentur.

Vt centuriones, ac trierarchi, nautas, &
 Nn 3 propu-

propugnatores, quibus præessent, ad diuini numinis metū, ac religionē subinde cohortarētur, eisq; psuaderent, hoc bellum in Turcas susceptum, esse iustum, pium, sacrosanctum, ipsiq; Deo gratissimū, & quicumq; in eo uicti succumberent, mox ætheream sedem adituros, quiq; à bello superstitēs forent, seq; in eo fortiter gessissent, illos per amplas opes, magnosq; titulos, ac præmia olim consequuturos.

Vt singuli cohortium præfecti, sua nauigia sic apte, ac dispositè cōnecterēt, ut inter illa nihil esset spatij relictum, unde hosti aditus pateret, quod quidem haud sine maximo detrimento usu eueniret.

Vt omnes triremes, atq; nauigia, iuxta præfarum ordinem disponerentur, ideoq; in eorum cata scopijs adhiberentur homines periti, & autoritate præditi, qui aciem, ac utrunq; latus ex ordine præscripto ad pugnam instruerent, relicto inter dextrum cornu, mediam aciem, & sinistrum latus intervallo, quod trium, uel quatuor triremium capax foret, ut quoduis agmen absque ulla difficultate, ac impedimento, hæc, & illæ, moueri posset, prout necessitas, & occasio daretur.

Vt cū primū hæc agmina in acie collocaretur, eo modo, quo supra dictū est, paulatim

tim in hostem irruerent, maximeq; cauere, ne qua triremis implicita, in alteram impingeret, idq; præcipue ad trierarchum spectaret, ut is hæc omnia sedulo, ac omni studio præcaueret. Quod si secus faceret, subiiceretur illi pæna, qua eum socij puniendum censerent.

Vt sex naues grãdiorez milliarj, uel duobus, unumquodq; agmen præcederent, adeo, ut omnem eam partem, quæ esset à fronte aciei, pro uirili contegeret, idq; facile futurum esset, si hostis de more aduentaret in lunari forma.

Vt Franciscus Dodus earum dux, modis omnibus cauere, ne ulla earũ latius præcederet, uel à reliquis distingeretur, quoniã si hoc fieret, nullũ planè usum præberent, ideoq; oportere, ut simul adherescerent, pro ut magis consentaneum iudicaret.

Vt omnes militum præfecti, summa cura, & industria prospicerent, ne quis bellica tormenta disploderet, nisi cùm ratio exigeret, hisq; contra hostem uti oporteret.

Vt acie utrinq; ad prælium instructa, singuli, cùm nauarchi, tum reliqui duces, suis militibus conuocatis, eos ad pugna cohortarentur, easq; causas proponerent, de quibus paulò antè dictum est.

Vt Bacianus in prælio imbecilliori parati, magistꝫ periculis obnoxia, cum maturo præsidio adesset, ac uideret, num etiam hostis nouissimam aciem pro subsidio haberet, quotꝫ nauigijs instructam, ut sibi exploratum esset, quid' nam potissimum præstaret, hanc' ne inuadere, an partem uel totum, aut eo uires, ingeniumꝫ conuertere, ubi maior necessitas immineret. Itē, si naues, quū plio decertaretur, tā in pꝑinquo essent, ut dimicandi potestas fieret, & secundus uētus afflaret, hostē ea parte inuaderet, qua ei plus damni atqꝫ incōmodi allaturus esset. At si uento destitutæ, tam pꝑcul abessent, ut neqꝫ propugnatoribus, neqꝫ bellicis tormētis ulla in parte nostris pdesent, Cæsar Aualus eorum præfectus, uel ipsius legatus, operā daret, ut statim quæuis earū suā scapham sclopettarijs instrueret, atqꝫ omnibus armamētis communitam, ad classem transmitteret, uirosꝫ ad eam rem fideles, ac peritos eligeret, qui per puppim alē mediæ aciei adessent, atqꝫ ibi fœderatorum imperiū expectarēt. Vt liburnicę, ac biremes, q̄ erant numero quadraginta, iuxta puppes triremium adnauigarēt, inqꝫ singulis earum, decem ex his, qui gerunt minora tormēta, collocarentur, eisꝫ pꝑbate fidei duces præficerent, atqꝫ adderēt duo ex
maio-

maioribus tormentis, & initio certaminis
 repente minora nauigia inuaderent, nisi
 forsitan eo tempore aliud in mandatis ha-
 berent. Rebus itaque sic dispositis ac or-
 dinatis, cuncti abitionem parabant: Sed
 quia nondum accesserant omnia nauigia,
 cum quædam ex eis non admodum exer-
 citatos remiges haberent, adhuc iter diffe-
 rebatur. Hora, priusquam dici uesper fo-
 ret, classicum sonuit, sed plurimi cum suis
 nauigijs ad profectionem accingebant, nec
 tamen inde discessum est, idque calu, an con-
 silio, incertum. Interea, dum sol ad occa-
 sum uergeret, nonnulli ex sclopetarijs sua
 tormenta euacuarunt, nec defuerunt, e per-
 ditorum numero, qui glandes in eis inclu-
 sas euibrarent, quibus sane circiter sex haud
 mediocriter uulnerati sunt. Manè tribus
 horis ante lucem, signum eundi datum est,
 magna que pars somno experrecta. Sed ta-
 men cælum inalbescebat, nec tamen ad-
 huc omnes in procinctu erant. Dum au-
 tem paulò post iam uniuersi abirent, clas-
 sium Imperator ad unumquodque agmen,
 tessera diuersam ab alijs, qua in lignis po-
 sita, facilius dignoscerentur, transmisit, ea-
 que, ut in singulis triremibus apponeretur,
 iniunxit. Horum, qui mediam aciem
 rogebant, erat ex cœruleo colore, qui de-

*Tessera missa
 ab Austro ad
 unum quod-
 que agmen.*

extro cornu præerat, ex uiridi, qui sinistrum
ducebat ex flauo, & qui nouissimum, ex
albo. Eodem die sub uesperam peruen-
tum est ad Spartiuenti promontorium,
quod olim Zephyrium fuit, atq; hic pars
iuere lignatum, alij aquatum, & sub noctē
iterum ē portu exeūtes, duas horas adna-
uigarunt, moxq; substiterunt. Sub quartā
horam iterum sublatis anchoris, uela ex-
plicarunt, & usq; ad nonam perrexerunt,
moxque naçti secundio rem uentum, sem-
per iuxta sinum Salentinum, ad Laciniū
promontorium, quod hodie Columnas
uocant, nauigationem instituerunt, & cir-
ca solis occasum ad illud peruentū est, ibi-
que affuit Ioannes Contareus, unus ex
trierarchis, qui uenerat Hydrūto, quò etiā
paulò antè iuerat Marcus Quirinus, & secū
alias octo triremes adduxerat, quę sexcen-
tos milites in supplementū uenetæ classis
adueherent. Eo uesperæ Austrius misit ad
Veneriū qui diceret, ipsum aquationis er-
gò hūc appulisse, ratus eius milites, & nau-
ticos uiros aquæ inopia laborare, ideoque
nūciaret, se tūc inde soluturū, quū illū op-
portunis reb. paratū, atq; instructū cogno-
sceret. Is aut protinūs misso nūcio, ei signi-
ficauit, suas triremes, & nauigia, per spatiū
quoddecim, uel quindecim dierum, nulla o-
pus

pus habere aquatione, ac proinde illum orabat, ut discessum maturaret, cum præsertim haud exigua melioris temporis pars iam esset elapsa. Tum Austrius, pergat ille, (inquit) & ipse subsequar. Hoc ubi alter audisset, confestim ad eum legavit, qui diceret, illius esse præcipere, quem, ceteros anteire, atq; cum hoste configere, cupidissimum nosceret. Cæterum, se haud parum vereri, ne quem apud se à consilijs haberet alterius sententiæ, ac deinceps nihil amplius ea de re auditum est. Sub nocte rursus è litore soluerunt, ac egressi ex quadam ual-lecula, cum uiderent, se adhuc esse sub Insula, illuc denuò reuersi sunt, ibiq; pernoctati. Vnde uigesima die, primo diluculo, flante Aquilone, uela explicuerunt, & usque ad linguam Heraclei promontorii adnauigatum est, cumq; is uentus renitteret, quarta hora diei anchoras fundarunt. Horis post duabus, tres ac uiginti naues rostratas in mari perspexerunt, & cum eas nonnulli hostiles putarent, Austrius, & Columna, cum tota classe occidua protinus acie instructa, misere ad Venerium, qui diceret, se uelle ad eas rectà contendere, ut scirent, qua nā essent, ipsiq; uicissim reliquas ex suis triremibus ad se mittendas curaret (numerum aut illius arbitrio relinque-

relinquebat) & suos interim ad pugnam expediret. Is autem, etsi norat, illas ex numero sociorū esse, tamen, ut, eius uoluntati morē gereret, Quirinū cū circiter uiginti triremibus ad eū legauit. Ast ubi propius uentū est, inuenerūt, eas esse partim adriacas, partim iberas, quæ classē à tergo subsequiebantur. Hic rursus habita est inter Principes consultatio, & decretum est, ut mitterentur quatuor nauigia uersus Zacynthum, & Cephaleniā, ducibus Baptista Cōtareno, & Catarino Maripetro, qui hostiū itinera explorarent, hique paulò post, illūc amandati sunt. Adhæc, ut Antonius Canalis, & Cæsar Aualus, mitterentur Callipolim, ad nouum præsidium colligendum, idq; citra morā peractum est. Sub diei uesperum singuli discessum parabant: sed quoniam uentus aduersabatur, ibi eā noctem, & proximū diem substitere. Proxima luce sub noctem rursus abire tentarunt: sed compulsi sunt per spatium trium horarum, ibi eandem ob causam commorari, atq; anchoras figere, donec secundior uentus afflaret. Interim accidit, ut prætoria Melitensis sabulo illisa, non parum incommodi acciperet, eaquē tandem opera Quirini, & Ioannis Lauretani (haud tamē sine magna difficultate) in terram educta est,

est, ac etiam instaurata. Dum hic moram traherent, appulit cata scopium Tamassu adueniens, inde q̃ soluerat duodeuigesima die Iulij, & nono Cal. Augusti, ex Creta Insula. Ex literis Cyprjjs ad Venerium allatis, afferebatur, eam urbem arctissima obdione circumfideri, hostemque ualde infensum plurimis oppugnationibus illam inuadere, milites ibi iam perpaucos, hosti subinde recens præsidium aduenire, ideoque orare, ut sibi præstò adessent; alioqui se breui maximo in discrimine futuros. Cræticae autem nunciabant, inde missam fuisse Cyprum uersus, liburnicam, in qua erant septingenti milites, ducenti cadi pulueris tormentarij, cum aliquo numero pilularum, aceti duo cadi, coria pro calceis, & quædam alia præsidiola, Petrumque Martinengum insulares rusticos, qui seditione ac tumultum excitarent, sedasse. Hi præterea, qui dicroto aduehebatur, Venerio referebant, Selymam classem circa Idus Septembris fuisse ingressam Viscandi sinum, ac inde Naupactum uersus, iter statuisse, cumq̃ à nostris uiginti adeò millibus abessent, hemibolia Turcica eos insequente, coactos fuisse celeri fuga sibi statim consulere, & cōtinentem uersus properare, alioqui hostilis præda extitissent, uixq̃ decem
millia

*Venerius adit
Io. Austrum.*

in illa passuum ab eorum classe distabant,
cum se ad terram reciperent, suumque nauigium
protinus ab hoste fuisse captum, atque
incensum. Hæc illi tum narrabant. Interea
temporis cum Venetorum dux Aquilone
subinde uehementius perflare animadu-
uerteret, utque etiam Austriacum de his, quæ
sibi nuper allata fuerant, certiores faceret,
eum adiuuit, & post uaria utrinque colloquia,
orauit, ut quoniam Eolus aduersabatur, quo-
minus recta Corcyram peterent, Cephale-
niam uersus, nauigationem arriperent, i-
bi que forsitan aliquam partem aduersæ clas-
sis inuenirent. Ibi cum ab eo, ac reliquis, re-
sponsum est, neutiquam opportunum tem-
pus uideri, ut se tanto mari committerent,
quia si tempestas foret immanior, plurima
nauigia perirent, & clas̃sis ita dissiparetur,
ut illo anno minimè amplius à quoquā in-
staurari posset. Igitur è communi consen-
su, omnes ad promontorium (uulgo ca-
put Sanctæ Maris) indeque Corcyram uer-
sus, nauigationem dirigere statuerunt.
Cum autem uesperis soluissent, uix duobus
millibus perrexerant, cum noto refragan-
te, iterum subsistere coacti sunt, ibique inte-
gram noctem, & proximum diem usque ad
solis occasum transigere, moxque flante Au-
stro, iterum soluentes, ad præfatum locum ap-
pule-

pulerūt. Postera die, ubi illuxit, Quirinus cum decem triremibus Hydruntū petiit, ut quasdam cohortes Prosperi Columnæ in eis adueheret. Coelū fuit subnubilū, sed paulò post mitior uentus, afflare incēpit, quo quidē adnauigatū est, usq; ad promōtorīū, quod incolæ Fanū uocant, eoq; Solē iā inclinante, peruentū est, ibi q; anchoras figi iusserunt, & dimidia nox erat, nec uniuersa classis adhūc accesserat. Quirinus redierat: sed Canalis nondum aderat. Hūc appulsi, statim operā dedēre, ut p̄afractū, Corcyrei de illorū aduentu cognoscerent. Quòd ad naues attinet, nihil sanè acceperāt: sed tamen optima spes erat, in Corcyra appulisse. Idē quoq; de quatuor triremibus, quæ ad Zacynthū premissæ fuerāt, ut hostium consilia dignoscerent, arbitrabatur. Tota ea nocte, fuit in mari sæua tempestas, dirique, ac horribiles fluctus, cum ingenti turbīne, ac tonitru. Sed nihil prorsus detrimenti acceperunt, cum forent in satis tuta & commoda statione. Postera luce, cum uentus prosperior, & mare tranquillius fieret, inde profecti sunt, & Solē iā inclinante, pertienerunt ad portum, qui uulgò Catopus dicitur, quò quidem haud multò antè, accesserat Paulus Virinus Corcyra profectus

fectus cum trîremi Maripetra, ut focîs obuiam fieret honoris causa, eisquē, in quo statu esset ea Insula, indicaret. Retulit, classem Orhomanicā illinc septimo Idus Septembris abiisse, literasquē allatas Cephalene, quæ nunciarent, illam XV. Cal. Octobris Præuēsa, quod quidem oppidum sitū est in Actiaco Promontorio, recessisse. Narrabat insuper, quā dire ac hostiliter sese gessissēt, dum per Coreyreū sinum, & loca finitima transiret. Postremò significabat, quatuor nauigia, quæ antè biduum præmissa fuerāt, illūc appulisse, uentoquē refragante, ulterius progredi nequiuissē. Hic, unā pernoctarunt, primoquē crepusculo soluerunt Corcyram uersus, & VI. Cal. Octobris, uenerunt ad locum, quem indigenæ Butrintum appellant, ibiq; plurimi lignatum, alij aquatum iuēre, deinde recto itinere Corcyram nauigarunt, eoquē tandem paulò post meridiem appulerunt. Ibi tūc ex arce plurima tormenta maiora euacuata sunt, quibus uenienti classī gratularentur: At ex nostris, tantum Regia, Columinia, & quatuor naues rostratæ, quæ insigne nocturnum trium luminum gestabant, æneis machinis eos uicissim salutarunt. Hic ex illius loci præside, ac reliquis primatibus, ea quæ Vrsinus antea re-

rule-

*Christiane
classis Prin-
cipes Corey-
ram appulsi.*

culerat, uerissima esse intellexerunt. Præterea inuenerunt, Baptistam Contarenū, eo die in aurora cum duabus alijs triremibus occiduis, ab eo portu soluisse. Hic etiā uiderunt, sibi ex numero ducentarum & quinque triremium, quinquaginta & unā, sex naues grādiore, ac etiam reliquas naues deesse. Ex his maioribus, quædā erant cum Canali, & Aualo, cum quibus erant etiam quadraginta triremes & una, tres in uerant ortum uersus, & septem aliæ, ubi nam essent, ignorabatur. Harum præfectus erat, Bartholomeus Donatus, & Berucius Contarenus; reliquæ autem erant, Istriana, Vicentina, Furiana, & duæ occidue. Quod ad præfatas naues attinet, nihil prorsus compertū habebatur, idque in magnam admirationem eos adducebat. Hic ergo paululum subtitere, opperientes ea nauigia, quæ adhuc ibi desiderabantur. Ipsa quidem suburbia conspexerūt, omnia igne incensa, & uniuersam Insulam fœde, ac miserè uastatam, frumentarias moles dirutas, & euersas, ingensque ibi erat penuria commeatus, & aliarum rerum, quarum alimento humana uita innitur. Eo die nihil actum est, præter uarias gratulationes, & mutua colloquia, de diuersis rebus. Postera luce, quicumque fuerant ex præcipuis, iuere spectatum arcem, præter Austrium,

ac Veneriū, quí ambo in suis nauigijs hærebant. Eo die appulit quædam triremis occidua, quæ ab ortu soluerat, & quoniam rudentes, atq; antemnas perfregerat, cum alijs duabus præire nequiuerat. Paulò post meridiem Canalis, & Aualus cū quadraginta triremibus & una, ibidē affuerūt: sed nullius cohortis accessione, quia miles ibi tā repentiē describī non potuit. Per idē tempus, eodē etiā sex maiores naues appulerunt, & secum uenetas literas Non. Sept. conscriptas, detulerunt. Cū igitur iā omnia in procinctu essent, singuli ex socijs Principibus seorsim inter se de rebus agendis consultarunt, quò deindē, cū simul iūgerentur, ac de bellī sumā inter se constituerent, quisq; facilius pernosceret, quid precipue fieri oportēret, omniaq; tā in occulto gerebantur, ut nihil omnino, de quibus maturo consilio inter se decernebant, intelligi daretur. Sub diei extremū, illūc etiam duæ alię triremes, ex his quæ captæ fuerāt, & Panhormi remanserāt, peruenerūt. Sequenti aurora, singuli separatim cōueniebant. Quas Veneti à Senatu literas acceperāt, inspexerunt, ac eadē hora etiam alię superuenerunt, quæ quidē eodē die perscriptæ fuerant, moxq; ad cōsultationē redierūt. Corcyræ tūc cōmunis fama diuulgari cœpit, omniumq; in ore uersabatur, Famagu-

magistram fuisse amissam, & si nullus inde
 nūtiū aduenerat. A meridie Venerius, & *Venerius, &*
 Barbadicus ad Columnā profecti sunt, 10. *Barbadicus*
 goq; & uario sermone inuicē habito, Au- *adeunt Colu-*
 striacū etiā adierunt, & secū ad duarū hora- *nnā, & 10.*
 rū spatiū cōmorati sūt. Difficulter à quoq; *Austriacum.*
 intelligi poterat, quid'nā inter eos agere-
 tur, cū omnia (ut dictū est) summo silētio p-
 cederent. Illud tamē multorū sermonibus
 ferebatur, Austrium dixisse Venerio, ut si
 fortē Selyma classis Byzantiū uersus iam
 pfecta esset, aliq; sibi puinciā ex eius prae-
 scripto suscipiendā pponeret, seq; illā lu-
 bēns obiturū, deinde Siciliam cogitare, i-
 psūq; respōdisse, Leucaden, uel Preuesā,
 si sic ei uideretur, inuadēdā. Etsi autē relique
 naues nondū cōparuerant, minimē tamen
 illarū aduentū sibi expectādū cēsuere: sed
 citra morā inde recedendū, ibiq; certis ho-
 minib. negotiū datū est, ut quāmpriūm
 appellerēt, nisi uetus obfisteret, ad se festi-
 narēt, atq; ab eis puluere tormentariū, bel-
 licas machinas, numero circiter quinquā-
 ginta, & nōnulla minora tormēta sibi dari
 petierūt, quæ sanē omnia benignē impe-
 trarūt. Qui Corcyre precrāt, sub capitis pe-
 na sanxerūt, ne qs aut Venetias, aut aliō ul-
 las literas, in quib. uel minima de classe fie-
 ret mentio, exarāret. Cū autem interea

rumor diuulgaretur, Caracofium cū octo-
decim triremibus Aulonem appulisse, ut
ibi nauticum panem confici iuberet, illūc
extemplo Canalem cum duabus nauibus
rostratis, qui hoc sedulo exploraret, mitte-
re decreuerunt, et si postea rem ita se habe-
re, inueniret, confestim ad eos unam ex his
legaret, quā de toto negotio certiores fie-
rent, ipseque modis omnibus prospiceret,
ne quā subterfugeret, cumque si illinc egredi
tentaret, quamprimum adoriretur, sequē
mox præsidio aduenturos, ut illum, & Ap-
polloniam simul inuaderent. Cæterum,
dum in ea cogitatione uersantur, illūc for-
tè appulerunt quatuor aliæ triremes, quæ
amissæ putabantur, quarum una nomine
Vicentinā, iuxta Aulonem fuerat, eaque re-
tulit, à se nullum ibi hostile nauigium in-
spectum, indeque factum est, ut Canalis eo
itinere supersederit. Venetus, triremem
uulgò Furlanam, de qua suprā dictum est,
eò quod milite, ac utilibus rebus caruisset,
suis armamentis denudari, ac in portū re-
linqui iussit. His rebus confectis, iam sin-
guli sese ad profectiōnem parabant. Qui-
bus deerat commeatus, illum sibi pros-
piciēbant, parsque lignatum, alij ad aquatio-
nes ibant, moxque omnibus imperatū est,
ut quisque suum nauigium conscenderet,
quia

quia classium præfectus eo die illincabitionem pararet. Is ergò duabus horis, priusquam nox aduentaret, cum potiori parte suarum triremium è statione soluit. At Venerius, quia superiori die mille frumèti modios, in maiores naues inuehi iusserat, nec id negotij tam maturè perficì potuit, suum discessum in diem proximum distulit, atq; interim ad Senatum, & Pontificē, literas mittendas curauit, & postera die ad socios nauigationem instituit. Iam igitur omnes conuenerant, præter Canalem, qui, ut decem nauigijs, quæ tum ibi reficiebantur, præsidio adesset, eaq; comitaretur, paruulam moram iniecit, moxq; cum illis ad classem properauit. Primò uniuersi Leodicen petière, ibiq; alij, alias res parare, deindè à meridie illincabeuntes, circa solis occasum peruenerunt Leucimam, specie, atq; amplitudine insignem portum, qui Corcyrae quatuor & uiginti milliaribus distat. Hic maxima lignorum, & aquationis copia inuenta est, & citra ullam suspicionem Turci iuxta, & Macedones, plurimo com meatu nostros adiuuarunt. Interim singulae classes ad aciem, perinde ac si hostis in conspectu adesset, instruebantur, & nonnulli uel dolo, uel imprudentia, pilas è minoribus tormentis euibrarūt, quibus

bus circiter sex eorū, qui erant in grandioribus nauibus, interempti sunt, quod sanè Veneti quàm egerimè tulerunt. Hisdem diebus Andrada, Cōtarenus, & quidā alij, qui paulò antè cū speculatorijs nauib. premissi fuerāt, Zacyntho reuersi, nunciarūt, Selymianā classem, Corinthiacum sinum iuxta Naupactum ingressam esse, ac misisse Coronem nonnulla nauigia, in quibus erant plurimi ægroti, ut inde recentes milites aduherentur. Dum ita res geruntur, *Auria è sociorum iussu classem perlustrauit, censumq; nauigiorum habuit, atq; omnes ad aciem disposuit.* Hæc ubi peracta sunt, classiarius miles Principem Austrium varijs tormentorum bombis lætabundus, atq; instar ouanti salutabat, eiq; applaudebat. Tum Venetus ei per nuntium significauit, tantam sulphurei pulueris emissionē sibi, suisq; magno detrimento esse posse, & p̄inde admonebat, ut hoc fieri prohiberet, ne postea, cū in rē præsentē ueniretur, & belli ratio id exposceret, maxima huius rei pernecessariæ inopia laborarēt. Præterea illū uehemēter rogabat, ut maturius p̄grederetur, ne huiusmodi p̄latatiōe inimica uictoriæ, pugnādī opportunitas aufugeret. Hæc ubi Austrio amāter significata sunt, statim publico edicto sub

sub capitis pœna omnibus iniunctum est, ut quiuis in posterum ab huiusmodi displosione abstineret, donec in hostem illo uri opereretur. Discessum quoque maturabat: sed prius classem his rebus, quas belli ratio requirit, denuò instrui uoluit, dumque his intenditur, quidam Hispani, cum forte longius à suis progressi essent, à nonnullis ex Græco, ac Turcico genere, qui erant in myoparone, de improviso abrepti sunt. Ut primum in castris ea res innotuit, è uestigiò ducenti ex ea natione piratas insecuti sunt, cumque horum neminem inuenirent, paulò ulterius progressi, quædam mapalia Macædonica procul à mari duum millium intervallo, prospexerunt, eaque statim, ne inulti recederent, combusserunt, moxque ad socios remigrarunt. Non est autem hic silentio prætereundum, quod eodem die accidisse narratur. Cum enim Venetus cum sua classe portu egrederetur, aciemque instrueret, & suos (ut cæteri) ad pugnam pararet, quidam cohortium centurio, cum circiter quinquaginta Italicis militibus, ex eorum numero, quos illi Austrius paulò antè accommodarat, cum forte fortuna essent in triremi Calergi Retimi, postquam acribus uerbis mutuò disceptassent cum his, qui erant in eodem nauigio, arma

Quidam Hispani à piratis intercepti.

Quædã militaris seditio in triremi ueneta.

corripuerunt, parsq; interempti, & plerique uulnerati. Hoc ubi Venerius rescivit, statim illuc misit unum ex suis præfectis, cum duabus cohortibus, qui concitos milites placaret. Ast illi omnes ludibrio habiti sunt, & minis, uerbisq; contumeliosis excepti, nec ulla iubentis auctoritate permoveebantur. Itaque ad eum reuersi, rem omnem, sicuti euenerat, uerbis enunciarunt. His auditis, continuo ad eos maris præfectum, cum quatuor cohortibus legauit, qui dissidij auctorem, ac reliquos eiusdem factionis homines, apprehensos, ad se quamprimum perducere iuberet. Illi autem supplicium ueriti, & amirantem, & qui cum eo uenerant, tormentorum glandibus à se arcebant, hisq; signiferi socium occidere, quendam alium sauciârunt, & q; etiâ ceteris præerat, haud mediocri uulnere percussus est, idq; factum est Venerio comminus inspectante, qui confestim ad eum quosdam auxiliares milites præsidio transmisit. Cum uerò, nec etiam horum interuentu quicquam effici posset, statuit ipsemet contra eos proficisci. Vbi ergò illuc peruenisset, summis conatibus triremem undiquaq; oppugnauit, hîq; primo parua manu contra plurimos fortissimè dimicarunt. Atqui cum diutius resistere nequi-

nequirent, plerique illorum cæsi sunt, & *Disidij au-*
qui erant primarii, omnes capti, atque ad *thores capti,*
Venerium perducti. Ex his autem fuere *ac suspensi,*
in primis ipsemet author seditionis, eiusq;
Legatus, signifer, & quidā alij, qui omnes
iudicio cōiuncti, suspensi sunt ad antemnā,
ibiq; in omnium conspectu eorum cada-
uera per horam, & amplius, affixa pependere.
Cæterum, etsi omnes id iure factum
adserere, nemoq; improbare auderet, nec e-
tiam secus ab eo fieri potuisse diceret, clas-
sium tamen præfectus id quā egerrimē
tulisse uisus est, ratus hanc necis sententiā
ad se potissimum pertinere, cum præser-
tim illi forent ex suis militibus. Ea nox ab
omnibus haudquaquam sine metu, ac su-
spitione transacta est. Hispanus quidem
integram serē noctem cū his, qui sibi erant
à consilijs, cum trierarchis, & alarum cen-
turionibus, consumpsit in his deliberan-
dis, quæ à se fieri oportebat. Contra, Ve-
netus hoc idem cum suis diuissim agebat.
Sed postea nihil omnino aliud secutū est.
Proxima die, omnes diluculo surrexere, to-
tamq; aciem, ac si cum hoste mox confli-
gendum esset, eo modo, quo antea, instru-
xerunt. Principes antè se duas ex grandio-
ribus nauibus habebant. Auria uerò duas
in cornu dextro, ac totidem Barbadicus in
O o s altero,

*Duces maiorum
navium.*

altero, quæ in ipso certamine præierent, illisq, dum hostis inuaderetur, auxilio adessent. Harum nauim aciem regebant Franciscus, & Iacobus ex Doda familia, dextrū latus, Andreas Pisaurus, leuū autē, Antonius & Ambrosius Bracadeni, & singulæ, octoginta militares machinas uehebant. Dum acies regia hoc pacto exornatur, en repentē liburnicam ab ortu uenientem conspiciunt. Ibi tūc Aualus sua triremi hanc uersus properē contendit, moxq, illam Zacynthio profectam esse animaduertit. Quī hac uehebatur, illius Insulæ Prætoris literas ad Venerium afferebat, in quib. narrabatur, se ex quodam Byzantio captiuo, nec infimæ conditionis uiro, acceperisse, duodecimo Calend. Octobris, in sinu Corynithiaco, ad centum & quinquaginta triremes, & plæraque alia nauigia diuersi generis conspecta, & paucis antè diebus Occhialim cum quinquaginta triremibus, ac etiam tribus nauibus, quas paulo antè à nostris abripuerat, inde pedem retulisse. Hæ literæ fuerunt perlatæ ad Hispanum, qui, ubi eas inspexit, cum examine illius Byzantini, quod unā cum literis ab eo præside mittebatur, utrumque protinus ad Venerium remitti iussit. Eo die peruentum est ad locum, quem

quem incolæ Caput album uocant, iuxta Cephalgæne, semperq; militari ordine incedebatur, & Auria ex una parte, Aloisius Rechezenius ex altera, subindè aciem disponebant, atque ordinem, qui ab unoquoque obseruandus foret, sedulò præscribebant. Porro, ut singula nauigia in suis locis collocarentur, nauigatum est antemnis ad medium malum demissis, tametsi Euris perflabat, idemq; proxima nocte, ac sequenti die factum est, nec sine aliqua sociorum dissensione, ob ea quæ in portu Leucimio euenerant. Austrius de Venerio parum *Simultas in-* amanter, ac honorificè, tum loqui, ac *ter Austrium* sentire uidebatur. Hunc enim nec, uti *o Veneriũ.* antea, suo nomine appellabat, nec etiam amplius ad eum quempiam ex suis mittebat, eodemque animo Columna in eum affectus putabatur. Quarto die, cum semper iuxta Leucadem ad nauigassent, (hæc autem duabus horis, antequàm diei uesper foret, ab eis prospecta est) ad portum, qui uulgò Viscardus dicitur, peruenère, uixque huc appulerant, cum subito hemiolia cretica pressò fuit, cum literis, quas illius loci Eparchus ad eos miserat, in hisque significabat,

Tamas.

Tamassum à Byzantinis tandem, ubi tri-
 duum præsidarius miles tormentario pul-
 vere, ac reliquis rebus necessarijs caruisset,
 nona die Augusti deditione occupatam.
 Item referebat; Turcas, ubi oppido potiti
 essent, nemini fidem seruasse: at in omnes
 promiscuè diro a horribili exemplo im-
 manitatem exercuisse, præsertim uerò in
 Bracadenum, & quosdam alios celebrioris
 famæ. Præterea, res Cretenses haud
 prosperè succedere, ingensq; ab hoste pe-
 riculum instare, nisi matura ope insularis
 præsidium afferetur. Hæc, atque alia hu-
 iuscemodi ex his literis nuntiabantur.
 Quæ ad eos de urbe Tamassi perlata sunt,
 prius ab Austrio, alijsq; Proceribus, qui
 erant in occidua classe, perlecta fuerunt, i-
 deoq; celari nequiverant. Interea Vene-
 ti sedulo inter se agere, ac statuere, multa-
 que secum uoluere, præsertim ob huius-
 modi contentiones, ac dissidia, quæ sibi
 cum Austrio exorta fuerant, exque com-
 muni consilio missus est Barbadicus ad
 Columnam, qui sua autoritate ac pru-
 dentia intercederet, atque alterum alteri
 conciliaret. Per hunc tandem res omnis
 composita est, ea tamen conditione, ut si-
 bi posthac nihil foret negotij cum Vene-
 rio. Ne autem Christiana Respublica so-
 ciorum

*Barbadicus
 mittitur ad
 Columnam.
 Conciliatio
 inter Austriū
 & Venerium*

ciorum diffensione quicquam detrimenti, atque incommodi acciperet, acquieuit, ut subindè conferret cum Barbadico, quæ in consultationem caderent. Venetus interea maiorem nocturni temporis partē, super his quæ audiuerat, separatim cum suis transigere, quæque cum socijs proponenda forent, ad belli rationem spectantia, decernere, maiorque pars constituerat oppugnare Rhium & Anthirium, arces Naupacti, moxque in eo sinu hostilem classem adoriri. Ea nox ita peracta est: Quarta uigilia surrexerunt, & quinta die cum uento refragante, ulterius progredi nequirent; ad uallem Alexandriæ, quadraginta duntaxat miliaribus uersus litus, quod Samos appellant, distantem, unanimes peruenerunt. Hic reguli inter se conuenerunt, uidelicet, Iberus, Pontificius, & Barbadicus, qui, tametsi proponebat quod sui antea inter se deliberarant, difficulter conclusum est, ut in locum, quem Petalam uulgò appellant, iretur, indeque ducentæ ac duæ triremes, ex potioribus; ad eas arces inuadendas mitterentur, easque, si facilè à se expugnari posse & cōfiderent, quamprimùm inuaderent, ac hostibus decertandi potestatem facerent. At si ipsi pugnam directarent, eaq; prouincia frustra

frustrâ fuscipi uideretur, statim retrorcederent, & communis prius Zacyntho, ac Cephalene, missiq; Cretensibus præsidio, setandem ad hyberna reciperent. Id autem ab occiduis propterea dicebatur, quia (sicuti fama sparserat) commeatum, tantummodò usq; ad finem Octobris habebant. Hinc nautæ, ac remigēs aquati sunt, cum ea re plurimum indigerent, & præsertim grâdiores naues, in quarū singulis, præter bellica tormenta, plusquàm sexcenti aduehebantur. Ea uerò, quæ de Tamassu acceperant, per celocem Hydruntum uersus, illicò ad Venetos transmitti curarunt. Hinc etiam sæpiùs recedere tentarunt, nec unquam id aut quinta, uel sexta, sed solummodò sub tertiam noctis horam, fieri potuit, eaq; tandem uento leniter afflâtè, soluerunt, perq; totam noctem remigatum est, ut ad eum portum perueniretur. Primo diluculo ad Insulas Oxias, & Echindas appulerunt, atq; ita sensim procedebant. Interim classis aduersa, quæ tum temporis iuxta Naupacticum sinum adnauigabat, de nostrorum aduentu certior facta est, quia Turcarum Imperator multos iam corycæos hac, illac præmiserat, qui nostrorum itinera maturè ac sedulò explorarent. Inter alios autem Caraco-

sius

sius, classium præfecto, suam in eare ope- *Caracofius*
ram pollicitus est, Idèq; solo myoparone, *explorat Chri*
tanta celeritate ac solertia perfecit, ut licet *stianam clas-*
nostræ classi quàm maximè uicinus foret, *sem.*
nihil tamen incommodi acciperet. Mox
itaq; ad suos reuersus, quæcunq; diligenti
observatione oculis perlustrârat, fidelissi-
mè retulit. Cæterum, uel præpropere
festinatione, qua usus est, uel quia (quod
sanè multò credibilius est) nauigia quæ
fuerant in sinistro cornu, cum Insulam
à tergo haberent, à se haud commodè
prospici quauerant, eorum numerum lon-
gè minorem, quàm reuera extiterat, af-
firmavit. Proindè nauarchus, etsi non-
nulli ex proceribus, reitq; naualis quàm
peritissimi, hoc ei multis rationibus dis-
suadebant, sibi tamen penitus in animum
induxerat, nostros inuadere, ac dicebat, ita
sibi à Selymo iniungí ac præcipí, se q; mi-
nimè uereri, quin ipse, infra paucas horas
certa & sperata uictoria potiretur. Dum
hæc fieret, Nonis Octobris, & paulò post
meridiem, duo catafropia, quæ nostri præ-
miserant, properè accurrent, indicantia,
Ottomanam classem sinum Naupacti-
cum ingressam esse, rectaq; ad nostram
contendere, iamq; haud procul abesse.

Hoc

Princeps Austrius classem instruit ad bellum.

Hoc ubi auditum est, ac pro certò cognitum, Austrius cum ex animi sui uirtute, tum quoque sociorum, ac præcipuè Barbadiçi precibus ac persuasione impulsus, continuo uexillum, quod erat signum futuri prælii, erigi iussit, moxq; ut classis in unum cogeretur, maximum quoddam ex præcipuis tormentis euacuari, deinde alia signa extendi, in quorum primo inerat imago Seruatoris crucifixi, in altero Dei paræ matris, & in postremo sociorum insignia cernebantur. His peractis, actuarium nauigium conscendit, & secum habuit Ludouicum Cardonum, & Ioannem Sotum, qui sibi erat à Secretis, totusq; niueis & candentibus armis, undiquaque præfulgens, classem lætissimo uultu, maximaq; animi firmitudine circumiuit, & præcepit, ut quisque suum signum sequeretur, ordinemq; seruaret, moxq; trierarchos, ac milites hortatus est, atque orauit, ut fortiter ac strenuè dimicarent, seq; scirent, eo die diuitias, decus, gloriam, patriæ libertatem, fidemq; ac religionem, in suis dextris portare. Quocircà parati, intentiq; forent, signo dato, Turcas inuadere. Illum diem, si uicissent, perpetuam sibi; suisque felicitàtem allaturum.

Contrà

Contrà uerò, si turpiter ac ingloriè se gessissent, belloq; succubuissent, perennis ignominia omnisq; calamitatis initium fore. His, atq; similibus uerbis, omnium animi, licet antea spontè incitati, magis magisque accensi sunt, & iam quisq; immenso pugnandi desiderio flagrabat. Vix autem dici potest, quam pro fausto, ac felici omine habitum sit, quod singuli eo inspecto, applaudere, ac etiam exclamare inceperant,

*Bonum omen
uictoriae in
classe Christiana.*

VICTORIA, & hanc uocè subinde ingenti cum alacritate ingeminabant. His celeriter confectis, denuò ad regià se recepit, eo serè tempore, quo utraq; acies uix unius ictu rei inuicem distabat. Quoniam uerò nonnullae triremes ad locum capiendum paulò segniores uidebantur, statim ex eadè regia egressus est Aloisius Rechezenius, & lintreolo aduectus, hoc idem ex sociorum iussu singulis mandabat, moxq; ad Principem reuersus est. Mediam aciem, in qua erant sexaginta duae triremes, tres praetoriae curabantur, & medium locum Austrius tenebat. A dextro latere ibat praetoria Pontificia, in qua erant Columna, illius praefectus, ac Pompeius eiusdem familiae, Romagallus, & Michael, Pontificis nepos, cū plethiq; alijs nobilibus uiris. A sinistro erat Venerius, quem plurimi fortes ac nobiles

Pp

uiri

uiri comitabantur, atq; hanc breuī spatio interiecto: sequebantur prætorix Chatarini Maripetri, & Ioannis Lauretani, pone aderat prætoria Ligurica, in qua erat princeps Parmæ, ac prætoria Sabaudiensis, cuius trierarchus erat Lignius, genere, ac bello præclarus, eaq; Urbini princeps aduehebatur, & alæ mediæ aciei ex una parte à Melitenſi prætoria, cui præerat Petrus Iustinianus, uir impiger ac strenuus, claudabantur, ex altera uerò Lumilina, in qua erat Paulus Iordanus, egregia uirtute insignis. Dum Austrius, quæ suarum erant partiū, alacriter, ac sedulo perficit, nihilq; prorsus omittit, quod ad uerè magnanimū & præstantem heroæ pertineret, reliqui socij, ac trierarchi, suis itidem ex autoritate iniungebant, ut se ad signū reciperent, & ne quis ab loco discederet, scq; singuli ad bellū totis animis pararent. Præterea quisque illorum suos cohortatus, proponebat in medium quæcunq; ad inflammandos militū animos ualerent, nihilq; ab eis prætermisum est, quod quidem ad boni ducis officium spectaret. Interim ab unoquoq; summis uotis ac præcibus diuinum, pro re bene gerēda, numen imploratū, deinde sumptum est breue ientaculum, & ipsi quoque nautæ, ac remiges, cibo, ac portione refecti, moxq;

Singuli principes, ac militum præfecti, suos adhortantur ad prælium.

moxq; uniuerſi ac ſinguli ſeſe prōptis, paratiſq; animis ad certamen inſtruxere. Mediam aciem dux ex maioribus, ac firmioribus nauibus præcedebant. Auria, quæ dextro cornu præfectum oſtendimus, habebat quatuor & ſexaginta naues roſtratas, & duas itidē ex maiorib; q̃ illū anteerēt. Sinistro cornu Barbadicus cum tribus & quinquaginta trirēmibus præerat, eiſq; duo uiciſſim ex grandioribus nauibus pro præſidio dabantur. Bacianus autem, à quo notiſſimum agmen ducebatur, ſemimilliari ab acie cum ſuis nauigijs conſiſtebat. hæc fuerant duodequadraginta trirēmes. Ut autē foelici euentu armis pugnaretur, diuina in primis ope ac ſingulari prouidentia contigit, qua effectū eſt, ut uentus, qui eorum claſſi maxime initio fauebat, paulatim remitteret, moxq; tāta malatia, & tranquillitas ibidem ſubſecuta eſt, ut uix loco moueri poſſent, adeo, ut eorum nauigia remis propellerentur, noſtrisq; interim plūſ ſpatij, & commodi datum eſt ad aciem inſtruendam. Turcarum dux, poſt Caracoſium, duos etiam præmiſerat, qui olim capti, ad Mahometi ſacra defererant, hiſq; ce-loce aduecti, noſtrā claſſē, ac regia uexilla diligēter, atq; accuratē obſeruarūt, & ſubito reuerſi, nūtiarūt, eā omnino ualidiſſimā, Pp 2 optimeq;

optimeq; signis erectis, ad prælium instructam atq; paratam fuisse. Hoc autem, ut primum audiuit, ualde admiratus est, quippe, qui in animum sibi iam penitus induxerat, idemq; sibi à Caracosiò narratum fuerat, illam longè minorē esse, ac proinde nostros ad eorum aduentum illicò recessuros, turpique fuga sibi salutem quæsituros putabat, uel si conflagrare ausi essent, insigni clade afficiendos. Percunctatus quoq; dicitur, quænam forent ea nauigia. quæ in fronte locabantur, adriacæ ne, an occidua, cumq; responderent, hæc cum prioribus admixta, summe indoluisse fertur, idq; primo uix unq; fieri potuisse existimarat. Prius (uti antea dictum est) eorum imperatore sic iubente, in Rizonico, uel Corcyreo, aut Cephalenio sinu hybernare constituerant: Sed postquam rei naualis præfectus audierat, ac pro certo cognorat, nostros oppulentissimam classem exornasse, continuo in Græciam reuersus, in Corinthiacū sinum inuectus est, & cū in Achaia, tum Peloponneso novas militum cohortes describi iussit, hisq; maturè in classe impositis, eaq; nouo commeatu, alijs opportunis rebus denuo instructa, cum reliquis cohortibus, quas prius habebat ex prætorianis, euocatisq; militibus, Echindas uersus, quæ pari ferè spatio à Naupacto
& pa-

& Patrîs distant, profectiorem instituit eo cōsilio, ut nostram omninò inuaderet, eoq; magis in hac sententia confirmabatur, quò magis ex uerbis Caracossij, suam classem lō-
gè maiorē intellexerat. Itaq; primò omnes gestire, certamq; sibi uictoriā polliceri, tantaq; omnes pugnandi cupiditas incesserat, ut quisq; reliquos præire cuperet, licet sub capitis pæna prohiberetur, si quis regiam prætergressus esset. Erant igitur instar densissimi cuiusdam nemoris, & uix à prælio cohiberi poterant, cumq; nostros impigrè atque animosè progredi animaduenterent, summaq; animorum alacritate ad pugnam procedere, ac unumquemque rostris in eos directis, militari disciplina, & pulcherrimo quodam ordine signa sequi, statim, & ipsi mira quadam solertia, & celeritate suam classem explicare incœperunt, eoq; magis uictoriā animo conceperant, quò uentus initio eorum cœptis (ut dictum est) quàm secundissimus extiterat. Quoniam autem Phæbæi radij, qui eo die lucidissimi enitebant, illorum oculos à fronte feriebant, nō ita commodè atq; aptè sua nauigia ordinare, ac disponere quiverunt. Partaus, & Halij, qui mediam aciem ducebant, dextro lateri præferebant Mahumetum Bey cum LV. triremibus, & cum illo erant Sirocus

præses Alexandriæ, Caurlaus, Afiscaus, Dragan, Agadelus Bassa, Vstresaga, pluresq; alij ex celebrioribus uiris. At sinistro cornu præerat Occhial cum fere' X C. nauigijs, & illum comitabantur Caracciolus, & Arabeus, filij eiusdem Occhialis, Caragialus, Carabiuis, & plerique bello exercitati milites, ac etiam plurimi ex piratis, rectaq; in Aurianos ferebantur, quorum quidem ala eis multò firmior, & ipsa quoq; nauigia multò ampliora uidebantur, idq; fiebat, quoniam hæc erant in plano æquore (namq; Auria, horum plurima remulco trahi, & in altum produci iusserat, ut cætera nauigia commodius extenderentur, & quisque suum locum capesseret) quæ uerò fuerant in sinistra parte, haud procul à continenti locabantur, & proinde spectantium oculos fallebant, cum singula primo aspectu conspici nequirent. Ipsi uerò Príncipes totidem fere' nauigijs utrinque muniebantur, erantq; (ut dictum est) Haly. & Partaus. Ex insignioribus autem, qui hos comitati sunt, hi extitêre, uidelicet Agan Naualium præfectus, Mustapha Celibi quæstor, Tramontana, Amath Bey' cum eius fratre, Haly filio, Amath Agá Eparchus Teuëranix, Afsis Caigà, prætor Gallipolis, Caracosius, Cam,

Cambeus Ariadei filius, Malamur præses Mitileneus, Deli Solymanus, Gider Chij præfectus, Cassambeus Rhodi Eparchus, Prouius Agà Nauplius præses, Giapar Cilibi Calabæ prætor, Dardaganus, Don domenius, Beribeuolus, Osmanus Reul, Agada Ciasafer, Dramus Rays, alijq; complures cum opibus & authoritate, tum rei militaris uirtute conspicui. Hostes itaque cum nostros (quod sanè illis præter omnē expectationē accidit) ad strenuè cōfligendū expeditos atq; alacres uiderunt, statim seipsos instar lunaris formę, sicuti apud eos cōsuetudo inualuit, ad certamen instruxerūt. Turcarū dux omnib. ac singulis ex Selymī mandato q̄ seuerissimè iniūxit, ut q̄que aduersus inimicā classē intrepidè, ac fortiter dimicaret. Si quis aut̄ socordia, metu, uel aliqua aliā de causa pugnā deseruisset, is, eiusq; nauigiū, & qcunq; in eo essent, prius igne absumerentur. Interea (ut nostri agebant) præcepit, ut singuli ad suos ordines confestim se reciperent, eosq; tuerentur, graui pœna secus agentibus constituta. Insuper concione habita, suos uicissim adhortabatur, & monebat, ut essent memores pristinę uirtutis, qua toties eundē hostē haftenus fugārāt, eisq; in memoriā reducebat, quęcūq; superioribus

Selymæ classis præfectus acie instruit, eosq; ad pugnam cohortatur.

annis,regnante Solymano,in Carolum V.
& postremò in eius filiũ, præclare gesserāt.
Præterea breuibus repetebat,quæ in Vene-
tos uarijs tēporibus egissent, quæq; nuper
bello atq; armis consecuti essent, ut uideli-
cet uniuersum Cypri Regnum Othomani-
nicæ ditioni adiecissent. Igitur meminisse
deberent,sibi modò cum his etiam dimicā-
dum,quos iam toties profligassent. Illum
diem,si hostilem classem deuicissent,sibi a-
ditum non adeò Italiæ, sed etiam breui ad
totius Europæ possessionem allaturum.
Sin autē uincerentur,miserum exitium, ac
perpetuum dedecus eos manere. Proinde
fortissimis animis certarent, atq; confide-
rent,Deum,& Mahometum, quorum au-
spicio tot regna & prouincias eorum maio-
res, duces inclyti subegerūt,totq; insignes
uictorias ex hoste fuso reportarunt,sibi etiā
hoc in p̄lio affuturos esse. Hæc ille,multaq;
huiuscemodi non minus graui,quàm diser-
ta oratione,suis proponebat,quò,et si ultro
ad pugnam acriter accensos uidebat,his co-
hortationibus magis magisque accederetur.
Ipsi etiam trierarchi, ac centuriones ad idē
agendum reliquos incitabant. Iam ferè di-
midium diei processerat, cum acies utrinq;
ad certamen parabatur. Hostilis eodem fe-
rè ordine instructa nauigabat. Nam & acies
media

media in nostram contendebat, & cornua
 cornibus opposita agebantur. Nostram
 classem (ut dictum est) sex maiores trire- *Maiores na*
 mes præcedebant, ex quibus binæ singulis *ues quomodo*
 cornibus tãquam tutissimum propugna- *adnavigabāt.*
 culum assiscebant, reliquæ uero mediam
 aciem præibant. Hæ, dum in aduersi agni-
 nis, duces impetum facerent, bellicis ma-
 chinis hostem undiquaque uerberare, ac
 horribili strage afficere. At byzantini, etsi
 plurima damna inde acciperent, & dissi-
 patos ordines uiderent, tamen admirabili
 quadam pertinacia, & animi fortitudine
 illas prætergressi, se illico ad signa recipie-
 bant. Mox itaque ad pugnam uentum est, *Utriusq; aciei*
 ac prætoriæ utriusque aciei, usq; maxima *congressus.*
 nautarum, & remigum alacritate, utrinque
 tanta ui concurrerunt, ut rostra ex utraque
 parte discussa, & fracta conciderent. Acri-
 ter, uariæque ad integram horam dimica-
 tum est, & conflictus ita gerebatur, ut neu-
 tram in partem inclinaretur uictoria, cum
 Fortuna interdum nostris, modo aduersa-
 rijs letam prosperi euentus spem præbe-
 ret, iamque non amplius telis, uel tormen-
 tis, sed gladijs districtis comminus prælia-
 ri cœperūt. Cum uero nostri his ad malum
 usque, in regiam armis irruissent, eorū iam
 potius uiderentur, his quoque (nec citra in-

signem cladē) inde repulsi sunt à nouo præsidio, quod ei subinde accurrebat. Dum res ita gereretur, Bernardinus Cardonus conspicatus Lopem Figaroam, plurimos uulneratos, ac interfectos habere in prora, cui præerat, statim ei subsidio aduenit cū Michaële Moncata, cui etiam id muneris iniungebatur. Is uero, dum ad proram dimicans, forti se clypeo tuetur, hostemq; ferit, eodē plumbea glandula bis atq; iterū percussus uulneratus, cōcidit, & p̄ximo die sub aurorā interiit. Aderāt Petrus Zapha, Ludouicus Ferezius, Pliegus eius pater, Fridericus Beneuidus, Gusmanus, Philippus Redius, Ru dius Medocius, Io. Sotus, & Aloisius Rechezenius, q̄ modò erat iuxta uexillum, & interdum cū Principe Austrio, hiq; omnes maxima & incredibili uirtute contra hostem dimicabant. Tandem nostri, acri certamine instantes, Martisq; numen propitium adepti, post horam atq; dimidiam, hostē, qui erat in acie media, profligarent, regiamq; deuicerūt, in qua quidē interfecti sunt circiter quingenti ex proceribus, & plures capti, ac uulnerati: Classis præfectus, dum suos (utī antea) cohortatur, dum labantes, ac timidos erigit, alacresq; confirmat, dum impigrè pugnantes ad cœlum fert, magnaq; prælia pollicetur, denique,

*Festilis acies
deuicta.*

nique, dum non minùs optimi ducis, quã strenui militis personam exequitur, minoris tormenti ictu in capite sauciatus, concidit, moxquẽ illius caput à collo abscissum, ab Hispano ad Austrium delatum est. Hoc ubi aspexit, protinùs in hostili cuspide affigi iussit, hastamquẽ ipsemet aliquandiu instar trophæi, utquẽ cœteris adhuc fortissimè, ac pertinacissimè dimicantibus, terrorem incutere, sua dextra tenuit, moxquẽ signa Turcica sublata, eorumquẽ loco vexillum salutifere crucis erectum. Quamvis autem quædam hostilis prætoria in ipso certamine iam in regiam penè uicttricem accurrisset, eundem tamen euentum sortita est, quem uicissim reliquæ habuerant.

Dum regiæ inter se quàm acerrimè *Partai, & Columnæ con-* præliantur, Partaus, & Columna, utrinque comminùs congregiuntur, singulæ *gressus.* quẽ huius triremes aliæ cum duobus, pleræquẽ cum tribus nauigijs, ut regia, & prætoria uenera, decertabant, & propugnatorum uirtus fermè æqualis cernebatur.

Conflictus initio multi occubuerunt, etsi plures ab hostili parte, cùm nostri in quouis nauigio ad trecentos sclopettarios admodum peritos, ac exercitados haberent.

Ipsis

Ipsis contrà, ex his perpauca erant, etsi horum uice innumeri sagittarij, eorumq; hipporoxotæ, qui plurimos ex nostris, lethali-ter uulnerabāt. Verum interim etiam remiges missilibus in hostem iaciendis haud mediocre adiumentum ad uictoriam afferebant. Classiū ducibus tā dira, tamq; atroci pugna utrinque confligentibus, iam totis classibus simul ab omni parte cruetum praeliū, committi cœperat. Aurius, & Ochial inter se concurrebant. Hic uero pugna tantò importunior, ac difficilior gerebatur, quāto magis Auria dimicabat cum hoste callido, & ueterano, & quē tergiuersari uidebat, ut eligeret quod magis suis rebus consentaneum fore iudicasset. Hoc itaque impediēbat, quò minus eius consilia cognosci possent, omniaq; nauigia initio explicari. At ubi tandem serio ad arma uentum est, ipse fortiter ac strenue pugnabat, & secum habebat Octauium Gonzagam, Vincentium Vitellium, & quosdam ex Iberia illustres uiros, qui & ipsi haud segniter cum reliquis conflixerūt. Dum hæc fierent, Aloysius Rechezenius egit cum Austrio, ut quā primum dextro cornu præsidio adueniret, quoniam illuc iuerant plurima hostium nauigia, quæ nondum pugnare inceperant, & nonnulla ex acie

Auriana

*Auria con-
fligit cum O-
chiali.*

Auriana paulò longiùs aberant, Regia superueniente, asperum, feroxq; prælium utrinq; commissum est, ibiq; aderant Ioannes Vasques Coronadus, Andrada, & Franciscus Auria, qui erant cum Austriò, & singulari fortitudine pugnabāt, & licet iniuriò paucae ex rostratis nauibus regiam sequerentur, quæ tamē huic à latere fuerant, nunquam deseruēre. Cū autem fortē accideret, ut prætorīa Ibera quandam triremem cōspicata esset, in qua deuehebantur liberi nauarchi iam interfecti, qui (utpote ignari humane sortis) parentem adhuc superstitē, atq; incolumem putabāt, ideoq; illum hanc, illāc, sedulò atq; anxie quærebant, protinùs ei accurrit, atq; ibi tum acerrimè dimicatū est, cū in ea essent plurimi egregie uirtute, in altera uerò filius Reguli Castiliani, Io. Velasus, Alexander Torellius, & plerique alij equites Cathelani. Per idem quoq; tēpus, Petrus Iustinianus præfectus Meliten-
 sium triremium, uicq; fortissimi animi ac uirtutis, tametsi tribus rostratis nauibus impetebatur, sua tamen prætorīa in hostem impressione facta, duas illi adempsit, iamq; fermè tertia poritus uidebatur, nisi uexillo, in quo erat insigne Diui Ioannis, agnito, statim tres aliæ naues hanc undiq; adorati essent, hæq; simul iunctæ, omnes ferè illius

Virtus Melitenium præfecti.

lius epibatas, inter quos erāt quinquaginta equites, qui hostilem imperum admirabili quadam uirtute diu, multumq; sustinuerant, occidere. Igitur de illa penitus actum putabatur, tum ecce de improviso (nec sine cœlesti numine) dux ex socijs triremibus, quæ cum alijs tribus tam strenuè certauerant, ut iam fere omnes cœpissent, hanc laborantem, & in maximo discrimine constitutam intuitq; consilium præsidio accurrerunt, nauisq; ex omni periculo erepta, trierarchum, adhuc uitali aura uescentem, licet duabus, tribusue cōfixum sagittis, & cum paucis ex militibus, qui adhuc superstites remanserant, in puppi glomeratis, intrepido animo dimicantem, inuenire. Occhial interim cum suis Aurianum latus undiquaq; duriter infestabat, iamq; ad decem nauigia ex nostris cœperat. Dum ita utrinque ancipiti Marte concurritur, nata est in parte aduersa ordinis perturbatio, atq; interim parua quædam nauigia ex prælio aufugerunt, quæ tamē, quia id parum ad rem facere uidebatur, nostri haudquaquam insecuti sunt: sed rectā eam partem uersus, quæ magis ab hoste præmebatur, suas uires intendebant. Hoc ubi animaduerneret, illico relictis nauigijs, quæ paulò antè abriperat, magisq;

gisq̃ mediā acie uersus, admovebatur. Hāc uero, ut expugnatā cognouit, & Austrium eodē cum suis contendisse, ut ei suppetias ferret, illico de ineunda fuga cogitare incēpit. At nostri, ut eum intercluderent, præoccuparunt quendam locum, qua illi transeundum existimarent. Is autem, ut periculum euitaret, iuxta continētem ad-moueri cōepit, ibiq̃ triginta, & amplius triremes exposuit, atq̃ ita maior pars natando seruati sunt. Quod, nisi accidisset, ut ex nostris remigibus, quibus eo die compe-des soluti, & libertas promissa, si strenuē, ac fideliter sua munia obijssēt, potior pars remansisset in illis triremibus, quæ in acie captæ fuerant ne unus quidē eorū euasisset. Itaq̃ plurimi fuga seruati sunt. Occhialim autem Princeps Austrius, Bacianus, & Auria celerī cursu insequuti sunt, quousque iam dies inclinasset. At ipse noctu cū nonnullis nauigijs (de numero incerta feruntur, quidam enim dicunt plura, & alij pauciora: sed tamē uulgaris fama est, ea fuisse ad triginta) remis, uel isq̃ aufugiens, incolumis euasit, nec sciri tū poterat, quonā iter tenuisset, cū pleriq̃ Leucadem, & nonnulli Nicopolim, alij, aliō profectū esse suspicarentur. Dum hæc fierent, Barbadius, & Mahometus Bey, utriq̃ inter se acriter sum-

summisq; conatibus confligebant. Et si uerò ex nostris quilibet suo munereungebatur, ac impigre dimicabat, & præcipue agminis ductor, itemq; Antonius Canalis, & Marcus Quirinus, Legati, plurimū tamen incommodi ab hoste accipiebatur, nec dubium, quin futuri essent in aliquo haud mediocri periculo, nisi qui nouissimam alam regebat, mox cum suis præsidio accurrisset. Huius interuētu certamē multo acrius renouatum est, partemq; aduersam tanta uī atq; impetu adorti sunt, ut, cū etiam eadem hora uentus paulo secundior afflaret, eō magis nostros adiuuaret, quō magis deferebat, & reuerberabat fumum exeuntem ex tormentorum pilis, quæ in eos iaciebantur, eaq; re factum est, ut illorū oculi hebetes atq; obtrusi essent, cū nostri eos quā plenissimē intuerentur. In eo conflictu plures utrinque ceciderunt, & pars uulnerati. E' nostris autem celebrioris fama, Barbadicus, dum contra hostem acerrimē pugnaret, sagitta in oculo transfixus est, quo quidē tempore Legatorum uirtus, etsi sæpē aliās, tam certē quā maximē enituit. Hunc enim cum acri uulnere in oculo percussū cernerent, eumq; præ immenso dolore, licet illum summa animi fortitudine supprimeret, ita impeditum,

ut

ut quod paulò antè tam strenuè ac egregiè præstiterat, ulterius exequi nequirit, sic fortis ducis, militisquæ partes obibant, ut nihil ab eis desiderari posset. At ipse Barbaricus uesperis (nec sine omnium bonorum gemitu ac mærore) interijt. Priusquam è uiuis decederet, percunctatus dicitur, utra pars uicisset, cumq; nostros audiret, superiores fuisse, ac Selymianā classem partim captā, partim depressam, atq; incensam; illū immortales diuinę bonitati gratias egisse, moxq; lætissimum ex hac uita in coelestē emigrauisse. At singularis eius uirtus, constans in patriam fides, ueracq; in Deum pïetas, & reliquæ innumeræ cū animi, tum corporis dotes, quę illum omnibus quàm gratissimum reddebant, hīc perpetuò exstabunt, omnisq; posteritatis memoria celebrabuntur. Nihil enim cū antea priuatim, & in publicis negocijs, tum præcipuè in hoc bello unquam ab eo prætermissum est, in quò prudentissimī senatoris, ac optimi ducis munus merito exigī posset. Dictum est, Aluarum Baccianum sinistro agminī undiq; oppresso, maturè cum subsidio aduenisse. Hic ergò plurimum sanè opis in ea re præstitit, plurimumq; laudis meretur, ob militarem disciplinam, & fidem, quā in his, quæ ad suū

Mors Barbarici.

Virtus Barbarici nunquam interitura.

De Aluaro Bacciano.

Qq offi.

officiū pertinēbant, usus est, idēq; haud parū erat ponderis, nec mediocri hominē iudicio requirebat. Cæterū, ut pleraque alia omittā, q̄ non min⁹ fortiter, q̄ sedulō ac fideliter gessit, hoc sanē, quod ab eo factum est, dum acies dimicaret, ne utiquā silentio inuoluendum. Cū enim quandam turcicam prætoriam uideret ad regiam puppim contendere, ut eam inuaderet, p̄tin⁹ in euntē irruit, factōq; p̄elio, expugnauit, licet haud sine aliqua suorum clade, sibiq; scutum, quod læua gerebat, armis, telisq; (utī ferebatur) impenetrabile, triplici ictu minoris tormenti percutsum est, eiq; strenuē pugnanti, mox præsidio aduenit altera perbellē instructa, in eaq; fuerant Cæsar Aualus, Petrus Padilius, Petrus Velaschus, & plurimi equites Neapolitani, qui & in ea nauī, & in reliquis, quæ Aluarum sequebantur, admirabili constantia, & uirtute dimicarunt. Martinus Padilius in sua prætoria, qua Dux de Infantasino, & pleriq; generosi, ac illustres uiri ex Ibera natione aduehebantur, multa præclare, ac militariter gessisse dicitur. Nec etiam Ioannes Cardonus, Siculæ classis præfectus, h̄c à me silentio prætereundus uidetur. Hic etenim cū classem

De Ioanne
Cardono.

classẽm (utĩ suprà narratũ est) cum octo
 trirẽmĩbus præiret, ut hostĩum consilia
 specularetur, idqũe in tota nauigatione
 summa cum diligentia præstitisset, fortẽ
 accidit, ut in quandam stationem cum
 quatuor trirẽmĩbus exploratum irẽt, hiscũ
 maturẽ adesset eo tempore, quo bellum
 in acie inchoabatur, & ad locum sibi debi-
 tum perueniens, illum ualdẽ apertum
 adinuenit, adeo, ut quĩdecim hostilia na-
 uigia præcedere cogeretur. Cæterũ,
 cum animaduertẽt, quantum detri-
 menti ea res allatura esset, magno dolo, ac
 celeritate illis, pugnando, aditum præclu-
 sit, nec ullus ingredi potuit, donec regia
 tœpit Aurianis suppẽtias ferre, cuius quĩ-
 dem ope, ac etiam deinde reliquarum sub-
 sidio, hæc præfata nauigia minĩmo nego-
 tio capta sunt. Erant in eius trirẽmi re-
 gulus Auila, & multi equites Siculi, Hen-
 ricus Cardonus, Ioannes Osorius, & Die-
 gus Henrichez, qui ex suis cohortibus
 habebat super his quatuor trirẽmĩbus,
 circitẽr quingentos Hispanos, ex quorum
 numero uix sanẽ quĩquaginta illæsi re-
 manserunt, nec etiam ullus ex ministris, a-
 lĩsũe, qui aliquod munus gerebant.

Postquã hĩc à me fit mentio de præ-
 stantibus uĩris, & de his potissimũ

Qq 2 qui

*De Ioanne
Austrio.*

qui huic nauali pugne cum Imperio præfuerunt, mihi aliquid in primis dicendum esset de Ioanne Austrio, & Sebastiano Venerio. Cæterum, ut ille de Carhagine aiebat, præstat filere, quàm pauca loqui, sic quidem censeo, mihi magis eximias utriusq; uirtutes hîc prætereundas, quàm pauca de his in præsentia enarrare. Id tamen de priori quàm breuissimè dictum sit, cū uidelicet, nihil prorsus omisisse, quod ad strenuū bellatoris, & magnanîmi ducis officium spectaret, seq; omninò dignum exhibuisse, qui patrem haberet Carolum V, & fratrem Hispaniarum Regem. Plurima quidem hætenus ediderat ingenij sui specimina, plena uirtutis, atq; animi heroici, & præsertim in Bætico certamine, in quo sanè incredibilem sibi gloriam comparauit. Verum in hoc postremo bello, quod nuper in mari gestum est, & cui, eiusdē Regis, ac sociorum nomine, præfuit, seipsum quodammodò superare uisus est, dū plenus robore, ac militari spiritu, se omnibus conspicuum atque admirabilem reddidit. Quid iam dicam de altero? Non ne & ipse, licet grandæuus ætare, ac senio confectus, (quippe qui iam sextum & septuagesimū annum attigerat) totus niueis armis undiquaq; conspicuus, clypeoq; ac ense, hostilem

*De Sebastia-
no Venerio.*

stilem impetum forrissimè reprimens. ^{o.}
~~ca~~ ^{ca} parte suspiciendum se omnibus
 intuentibus exhibebat? Hic sanè, hoc in
 prælio nunquam suo muneri defuit, dum
 aciem disponit, dum singula prospicit, su-
 osq; hortatur, & rogat, ut meminerint, se
 contra perpetuos atq; acerbissimos Chri-
 stiani nominis hostes, pro fide, patria, pa-
 rentibus, & pro liberis pugnare, mirumq;
 dictu est, quantoperè sua graui oratione,
 suaq; illa uenerabili canicie militum ani-
 mos ad dimicandum inflammârat. Quid
 ego nunc commemorem M. Antonium *De M. Anto-*
 Columnam, uerè columnam, & decus Ro *nio Columna-*
 manæ nobilitatis? Huius ductu & auspi-
 cio (uti suprà commemoratum est) fœdus
 tam salutare, Venerijs initum, atq; conclus-
 sum. Hic ex Principum consensu fuit ar-
 biter, ac iudex controuersiarum, quæ haud
 rarò inter milites oriri consueuerunt. In
 nauali autem conflictu eius quoq; uirtus
 præclarissima enituit, & propterea huic in
 urbem redeunti Senatus, populusq; Ro-
 manus, grati animi ergò, utq; reliqui hoc
 exemplo ad illustrium uirorum uestigia im-
 mitanda incitarentur, triumphum instar,
 ueterum (ut minora maioribus conferan-
 tur) decerni, ac fieri uoluit. Ne autem hîc
 minutim singula recenseam, super portam

diui Sebastiani, per quam in urbē ingres-
 sus est, in uicinis apponitur. ^{Scilicet}
 trans in Domino, clarissimum ciuem suum
 uictorem amplectitur Roma. In ipso in-
 gressu ante ianuam. Marco Antonio Co-
 lumnæ, pontificiæ classis præfecto, de A-
 postolica sede, sociorumq; salute, ac popu-
 li Romani dignitate optime merito, S.P.
 Q. R. Super eandem portam erant insi-
 gnia Pontificis, populi Romani, & M. An-
 tonij Columnæ. Super Constantini arcu
 a dextro latere huiusmodi uerba inscribe-
 bantur: Primus Romanorum Imperator
 Constantinus crucis uexillo usus, contra
 acerrimos Christiani nominis hostes, præ-
 lijs foelicissimè certauit. In medio arcu: Co-
 gita aditum iam abs te fieri ad Constanti-
 ni urbem (iuuante Deo) recuperandam.
 A sinistra parte, Primus Romanorū Pon-
 tificex Pius V. cum Rege Catholico, ac Re-
 publica ueneta, societate inita, eodem sal-
 uatoris signo sultus, uictoriam contra ma-
 ximam Turcarum classem consecutus est
 lætissimam. Super arcu Titi Vespasiani
 hoc etiam inspiciebatur: Lætare Hierusa-
 lem, quam Titus Vespasianus captiuam
 duxit, Pius Quintus liberare contendit.

Ut uero ad institutum redeam, quid
 modo

modò dicā de Auriā? Nōne is ob egregias *De Ioanne*
uirtutes, & rei bellicæ gloriā iure ab om- *Andrea*
nibus commendari debet? Et quid un *Auria,*
quā ab eo, cū antea, tum præcipuē
in hac re nauali prætermiſſum eſt, in quo
quidem non ſtrenui militis, atqui optimi
ducis partes impleuerit?

Quid iam de Sfortia ſanctæ Floræ, ac *De aliorum*
eius fratre Paulo, utroq; armigero, & ſum- *laudibus, qui*
mis dotibus ornato? Prior ſanè, dum alios *huic bello in-*
interficat, alios uulnerat, ipſe quoque gra- *terſuerunt, &*
ue uulnus accepit, à quo poſtea reualuit. *ſtrenuè dimi-*
Huius Italas cohortes maiori ex parte Ve- *carunt.*
netis accommodarat, quò ipſi de illorum
fide, ac pugnandi ſtudio quā certiffimi
redderentur? Alia uerò pars meruerat
duce regulo à Sarno, cuius etiam uirtus
in hoc bello egregia, & ſingularis emi-
cuit. Quid nōinem Aſcanium Cor-
nium, uirum in arte militari educatum, &
in ea longè clariffimum? Quid Gabrie-
lem Cerbellonum? Quid Marcum Qui-
rium, Canalem, Bracadenos, Dodos,
Cornelios, alioſque Veneti nominis
patritios? Quid tandem innumeros alios
non modò ex Auſonia, & Ibera natione,
uerū etiam ex Teutonica, ex qua quidē
plurimi nobiles cohortium centuriones,

ac strenui milites in hoc bellum profecti sunt, & in eo, haud sanè uulgaria eximiae uirtutis monumenta posteris reliquerunt.

Cupere in equidem in horum qui supersunt, & qui gloriose in hoc praelio ceciderunt, laudibus expatiari, sed quoniam id à meo instituto alienum uidetur, de his in praesentia satis dictum sit,

Re nauali quam foelicissime gesta, classium ductores manibus in coelum expansis, & genibus flexis, diuinæ clementiae ac bonitati, unde tam illustrem uictoriam puenisse agnoscebant & fatebantur, immensas gratias egere: hisque peractis, Austrius ad eos procures, qui erant in regia, oratione conuersa, haec (inquit) naualis uictoria tam inclyta, & stuporis plena, digna erat Carolo V. ut inter reliquas, quas ille, dum uixit, mari, terraque, insignes ac memorabiles diuersis temporibus habuit, connume-

Venerius post uictoriā adiuit Ioan. Austriū, & alter alteri gratulatus est.
Mutua gratulatio inter duces, & milites,

rari potuisset. Venerius interim Austrum adiuit, & mutua gratulatione alter alterum amanter complexus est, omnisque praeteriti dissidii, quo eorum animi subalienati esse uidebantur, memoria ex utroque oblitterata, Trierarchi, & centuriones, laeta inter se agere, hos atque illos amplecti, fidemque ac uirtutes collaudare. Milites uero inuicem se appellant, acta edocent atque audiunt, sua quisque

quisq; fortia facta ad cœlum fert, mirisq; *ob rem benè*
 modis gestit, nec integram noctem aliud *gestam.*
 ferè actum est. Proxima luce classiũ præ-
 secti suos in concione seorsim laudarunt,
 & monuère, ut hanc uictoriam ita insignè,
 & admirabilem, Deo, eiusq; gratuita bo- *Christiani*
 nitati acceptam ferrent, eiq; pro tali, tan- *Principes hanc*
 taq; beneficentia se in perpetuum gratos *uictoriã Deo*
 exhiberent. Quod autem ad illos attinet, *attribuunt.*
 qui egregiè pugnando ceciderant, non es-
 se, ut ægrè ferrent, aut eorum obitum de-
 plorarent. Cum his enim præclare actum
 esse, nec ullibi potuisse honestiùs, & glori-
 osiùs animam efflare, uitamq; pfundere,
 quàm in eo certamine, in quo de penati-
 bus, de libertate, ac fide agebatur. His itaq;
 potiùs gratulari debere, qui ex hac misera
 & ærumnosa uita, in cœlestem, omniq; fe-
 licitatis genere cumulatiſsimam emigra-
 rint, & pro causa tam pia, tam decora, tam
 deniq; in primis necessaria, interierint, si is
 ullo modo interitus appellandus, qui ad
 ueram, & perennem uitam homines per-
 ducit. Nec dubium esse, quin hoc pacto
 decedentibus, in cœlo sit firmus, ac defini-
 tus locus, ubi beati æuo sempiterno fru-
 antur. Hæc illi, & plura alia in hanc sen-
 tentiam. Deinde uulneratos omni cura,
 & studio refici iubent, moxq; interfecto-
 rum,

rum, & fauciorum numerum recensent, quorū capti, uel interempti ex aduersa parte, cuiusue conditionis forent, quot denique captiuos in libertatem uindica-

*Qui nā pra-
cipui ex no-
stris interfe-
ci, qui uulne-
rati.*

runt. Ex his autem, qui acriter, ac strenuè dimicantes, in acie occubuerunt, hi sunt praecipui, uidelicet, Ioannes Cardonus, & Bernardinus Cardonus, uterque Hispanus, exquē Illustri familia.

Virginus, & Horatius Vrsini, ambo ex ueteri Romanorum prosapia oriundi. Ex Veneta nobilitate, Benedictus Superantius, Catarinus Maripetrus, Vincentius Quirinus, Hieronymus Contarenus, Marinus Contarenus, Ioannes Lauretanus, Andreas Barbadicus, Franciscus Bonus, Marcus Antonius Landus, Antonius Pasqualigus, & plerique alij ex Parritio genere. Præterea, Ioannes Baptista, Benedictus Cyprius, Iacobus Merius Chersonesius, Antonius Eudæmonicus, Cydon, Iacobus Trissinus Vicentinus, Hieronymus Byfantius Ascruiensis, Andreas Calergus, & Malatesta Ariminensis, qui erat cum Andrea Barbadico. Ex uulneratis, fuerunt, Austrius Princeps, quem ferijt sagitta, sed leui uulnere. Paulus Iordanus alia quoque

*Io. Austrius
uulneratus
sagitta.*

que sagitta percussus, regulus à Sancta
 Floræ glandula tormentaria, Troilus Sa-
 ueillus ^{eadem}, Marcus Molinus, præfe-
 ctus Melitenfis. Item, Thomas Me-
 dicæus, Martellus, Renerius, Biffolus,
 Martelinus, Guicciardinus, Spina, Maz-
 zingus, Iulius Naldinus, Gianotius Ma-
 gnalis, Ioannes Maria Puccius, Torna-
 bonus, Figliaciùs, Federicus Martellus,
 & Berardus, omnes generosi, ac equites
 Florentini. In uniuersum autem desi-
 derati sunt circiter octo millia uirorum,
 & totidem ferè uulnerati. Hostium au-
 tem numerus uix certus omninò resciri
 potest, cum plurimè eorum submersi
 sint, fama tamen est, interfectos ad quin-
 decim millia, captos ad quinque mil-
 lia, & innumeros uulneribus affectos.

Ex celebrioribus autem, qui hac in
 pugna fortiter præliantes interierunt,
 hi ex præcipuis habentur. Haly Bassà,
 totius classis Imperator, Amatus Bey,
 qui prætorianis imperabat, Assamus
 Bey, filius Aridei cum filio, Meheme-
 tus Bey, præfectus Metilenæ, Giderus
 Bey, præfectus Chij, Capfanus Bey,
 præses Rhodius, Prouis Agà præses Le-
 ptitanus, Mustapha Scelubi, primarius
 Questor, Affis Caigà præses Gallipolis,
 Tramon.

Quot ex no-
 stris interem-
 pti, aut uul-
 nerati, et quot
 etiam ex ad-
 uersa parte.

Tramontana regiæ nauis gubernator, Caracofius, & plærifq; alij, quorum nomina hic enuumerat, nullius longum foret. Ex captiuis, præter alios fuerunt, Malemetus Bey, & Sainus Bey, uterq; nauarchi filius, Malemetus Bey præfectus Eubœæ, & Sirochus Bey, qui fuit captus unâ cum uxore, fœmina (ut aiunt) longè uenustiffima. Ex his autem, qui fuga feruati sunt, fuere in primis Partaus, Occhial, Muratus Ray cum filio, & Genouesius Aly. Caraperis uerò celebris archipirata, profectus erat in Cyprum, cum uiginti nauibus rostratis, ex ducentis ac triginta tribus, quæ Byzantio soluerant, ideoq; huic prælio interesse nequiuert. De Occhiali quidẽ, & Partau, quem terrestribus copijs præfectum fuisse commemorauimus, fama infirio uaria spargebatur. De priori utiq; constabat, illum (ut antea dictum est) cum aliquot nauigijs fuga sibi consuluisse. At interim, & de horum numero, & quonam is uisset, incertum erat, cum alij aliq; profectũ dicerent. Sed tandem compertum est, illum rectâ petisse Naupactum, & ipsum quoq; Partaum eodem contendisse. Nauigia uerò, fuisse ad uiginti quinque triremes, & decem liburnicas. Ex hostili clas-

se, triremes centum sexaginta & una, in nostro-

Turcarũ nauigia capta,

nostrorum potestatem uenerunt, depref- *uel depreffa*
 ſæ, ac perforatæ quadraginta, ex liburni- *quorū numero*
 cis, & alterius generis nauigij, captæ nu- *exiitēre.*
 mero ſexaginta feruntur. Regia uero, quæ *Regia trire-*
 cum reliquis capta eſt, dicitur fuiſſe mira *miſ qualis fue-*
 quadam forma, & pulchritudine, adeo ut *erit.*
 uix ullum nauigium in uniuerſo Oceano,
 (ſi Cleopatrium excipias) huic ſpecie, ac
 opulentia iure comparari poſſit. Huius
 puppis, ut mihi relatum eſt ab hiſ, qui eā
 uiderunt, ex utraq; parte triplo maior eſt,
 quā aliarum, totaq; conſtat ex nigra iu-
 glandine inſtar hebeni, uarijsq; lineis lon-
 gè pulcherrimis, & uario colore ſegmen-
 tata, cum omnigena ſerie hitoriarum. In-
 ſunt etiam nonnullæ figuræ incifæ, ac in-
 ſculptę in auro, tam ſolerti manu elabora-
 tæ, ut uix in orbe ullum domicilium ele-
 gantius, magisquē ſuperbum excogitari
 poſſit. Pars interior, & cubiculum, ditiſ-
 ſimis aulæis ex aureo filo contextis, & ua-
 riarum gemmarum nitore undiq; fulge-
 bant, & in hiſ paruulæ quędam imagines,
 ac ſimulacra effingebantur admirabili ar-
 tificio. Adhæc, ibi plurimæ uestes, ac præ-
 tioſa indumenta reperta ſunt, quæ ipſius
 nauarchi fuerant, acu, bracteisq; argenteis
 depicta, eaq; tam ſpecioſo ac diuiti opere,
 ut eiſ Imperator Selymus uix omnino ſi-
 bi ma-

bi magis regia, magisq; opulenta induere
posset. Cæterum (ut iam ad Venetos re-
deam) hi cum uniuerſa urbe in maximis
curis, animiq; angoribus continuè uerſa-
bantur, cum ob plurimas, atq; horribiles
ſtrages, quas Byzantini ſubinde in Adria-
co, & Rizonico ſinu, alijsq; locis finitimis
edebant, tum etiam quia multò his graui-
ora uerebantur. Quum uerò audirent, claſ-
ſium duces Meſſanam appuliſſe, atq; ibi è
communi conſenſu, firmaq; animi delibe-
ratione conſtituiſſe, inimicam claſſem in-
uadere, atq; omnes eo conſilio inde profe-
ctos eſſe, animos uiresq; iam tandem colli-
gere inceperant. Quamuis autem ſcirent,
hoſtem ſecundis rebus elatum, ſe, nauigio-
rum numero, militum robore, fortuna de-
niq; ipſa, quæ plurimum in bello ualere di-
citur, & quã ipſi paulò antè ſuis conatibus
haud parum fauentem inuenerant, noſtris
multò ſuperiores arbitrari, ſpem tamen o-
ptimam cõcipiebant, noſtros, ſi eo quo fe-
rebatur, & debebant, ordine procederent,
fideq; ac uirtute inſtructi eſſent, cum ibi de
ſumma Chriſtianæ Reipub. ageretur, fore,
ut, Deo adiuuante, breui de ſuis rebus, iu-
cundiſſima perciperent. Hunc interea o-
mnis nobilitas, ciues, plebsq; uniuerſa pro
læto ac foelici ſucceſſu diè noctuq; preca-
bantur;

bantur, atque orabant, ut scelerum poenæ oblitus, pro sua inexhausta pietate foedus inter Principes inſitum, proueheret, horumq; incoepta fortunaret. Dum igitur omnes his cogitationibus, ac precibus animum intendunt, plurimiq; de belli exitu ualdè ſolliciti, ſubinde inter ſpem, ac metum, agitabantur, nemoq; eſſet quiſquam omnium, qui non in illius uictoriæ caſu, ſuarum omnium fortunarum euentū conſiſtere exiſtimaret, ecce de improviſo undeigeſima die Octobris ſub meridiano tēpus, dieq; ueneris, Vnſreus Iuſtinianus, quem claſſis præfectus biduū à nauali cōſpectu ad urbem cum literis miſerat, quibus tam foelix optatumq; nunciū afferret, Adriacum portum ingreſſus, continuū unum ex maioribus tormentis diſplodi iuſſit, moxq; recta ad diui Marci prætoriū feſtinans, cum propius iam adeſſet, quatuor ſigna turcica, ſecum delata, quæ omnia erāt ex rubro, atq; albo colore, unumq; ex his mira pulchritudine, ſtatim in fundum aquæ ſæpius immergi, ac erigi p̄cepit. Qui tū in aræ prætoriæ, proximisq; locis aderāt, ſubitò accurrerūt, uiſuri, quid nā eſſet, & conſpecta triremi hoſtilibus ſpolijs & manubrijs onuſta, uiſisq; remigib. turcico habitu

*Vnſreus Iuſtinianus miſ-
titur Venetias.*

habitu indutis, ac exclamantibus, **VICTORIA**, & aduersam classem profligatam indicantibus, omnes exultim gestientes, hæc, illæc, bacchantium more excurrabant, & læti nuntij uocem ingeminabant, sic, ut breuissimo spatio huius rei fama per omnem urbem uagaretur. At Iustinianus interim dum descensionem facit, ut Principem adiret, ac mandata exponeret, tantus hominum concursus è uestigio factus est, ut uulgi humeris sublatus, in atrij palatium deferretur. Ut ad Principis conspectum uenit, statim genibus flexis, *en* (inquit) *Serenissime Princeps*, nunc diuina benignitate huiusmodi nuntium afferro, quale uix unquam nostra, uel Patrum memoria, hucusque auditum est, moxque nauarchi literas reuerenter exhibuit. His coram Principe ac Senatu clara uoce perlectis, maxima & incredibili lætitia omnium animi perfusi, & alter alteri inuicem gratulatus est, ac deinde paruula mora interposita, singuli Templum adire, ibique publicis hymnis, ac precationibus gratiæ, ab omnibus diuinæ bonitati persolutæ, ac deinde ad omnia puluinaria supplicationes habitæ. Interea, quicumque in urbe rumaderant Principum, ac Regum oratores, quam

*Venetis inagēs
lætitiā pro-
pter uictoriā
naualem.*

quàmprimùm eò gratulationis causa profecti sunt, simulq; interim omnia campani æris sonitu, & bellicorum tormentorum fragore intonabant, & quàm creberrimi ignes hinc, inde fieri, facesq; in summis turribus accendi, ac vexilla per celebriores urbis uicos, & plâteas protrahi. De his autē, qui erant in carcere, Senatus, paulò post nuntium allatum de uictoria, decreuit, ut quicunq; in uinculis detinebantur ob causas criminales, pœnamq; capitis incurrebant, quicq; ibi aliquo præmio antea proposito pro eorum apprehensione, captiui asservabantur, in pristinam libertatem uindicarētur. Item, qui furtum perpetrassent, quod quidem haud excederet summā uiginti quinque aureorum, quicq; non essent apti ad remigandum in triremibus, idem prorsus beneficium perciperent. Qui uerò ad eas idonei, aptiq; censerētur, dimidium adeò præscripti temporis inseruīrēt, & qui iam præfixi temporis medietatem absoluisent, priori libertate donarētur, quibusdā atrocioribus casibus exceptis. Pro his autem, qui ære alieno tenerentur, ad summam uiginti quinque aureorum, ipsamet Respublica creditori satisfaciendum curaret. Ar pro his, quorum summa esset maior, Auditores (id officij, ac magistratus no-

Rr

men

Principum legati gratulantur Venetis.

men est apud Venetos) operam darēt, uti res mutuò componeretur. Ceterum innumeri ex his haudquaquā senatus decretū expectarunt, quin potius primo die, quo nuntiū ad urbem allatū est, amicorū ope, atq; auxiliō, cæteris foribus perfractis, inde quàmprimū exierunt, & seipsos in libertatē asseruerunt. Biduū postea (qui fuit dies dominicus) Princeps, ac Senatus cū præfatis oratoribus eandē ædem ingressi sunt, ibiq; in maxima nobiliū uulgiq; frequentia Diegus Husmanus de sylua, legatus Hispani, missā de spiritu sancto (ut uocant) solenni cæremonia peregit. Dum ea celebratur, mirus uocū, & organorū cōcensus per interualla exauditus est, plurimāq; instrumēta omnigenis numeris, hisq; suauissimis, pulsata, quibus astantiū animi ad diuinas laudes & gratiarū actionē alacrius incitarētur. Interea publicę supplicationes à toto clero per forum habitę sunt; quibus etiam Dux ipse, una cum proceribus, per actis sacris, interfuit. Paucis post diebus, iterum in templo conuenerunt, ibiq; iusta magnificē persoluta sunt in memoriam eorum, qui occubuerant in nauali prælio, missæque pro eorum manibus celebratæ, in quorum quidem perenniē gloriā & singularis uictoriæ monumentū, Io. Baptista

Rafae

Rafarius uir iuxta eruditus ac eloquēs, luculentā & elegantē orationē habuit, quæ quidē postea typis excusa est. Per idē tēp̃, & publicē, & priuatim, per urbē plurimā lætitiæ signa passim edebātur, idēq; factū est in omni ditione, quæ Veneto subijcitur, & quæ oppida erāt augustiora, suos etiā oratores miserūt, ut senatū gratularentur, eiq; in posterū omnia præcipua offerrent. Ipsi etiā Italiæ Principes, nuntio accepto, p̃ suos legatos huic plurimū gratulati sunt: siquidē Allobrog̃ Princeps ad eū legauit, Regnanū Co. Ferrariēsis, Alphonsū Aestēsem, Aethruscus, Angelū Guicciardinum, Parmensis, quēdā ex familia Torella, idēq; factum est à Mantuano, Urbinari, & Melitenſibus, quos sanē omnes benignē, ac liberaliter senatus excepit, multisq; signis declarauit, id genus officij longē sibi gratissimū extitisse. Id autem obseruatum dignum est, in tanta omnium ordinum læticia, & si plurimi suos cognatos atq; affines in eo conflictu amiserant, neminem fuisse, qui lugubri ueste indutus, uel minimū doloris ac mœstitiæ signum præ se tulerit, aded publicum beneficium priuati incommōdi memoriā ex omniū pectorib. deleuerat. Quoniam aut̃ Veneritis Senatū rogarat, ut mitteret nouos trierarchos, &

*Veneri ob pu-
publicum be-
neficiū pri-
uati incomm-
modi obliu-
ſcuntur.*

nobiles iuniores, qui eorum loco præficeretur, quos præliantes in naumachia Mars interemerat, ex prioribus legati sunt quindecim, & in locum Augustini Barbadici demortui suffectus est Iacobus Surantius eques, & uir singulari prudētia, eiq; ex Senatus decreto amplum stipendium pro sumptibus, atq; annuali reddito, annumeratum est, & in reliquos simul beneficentia exhibita, hiq; omnes paulò post illuc deuecti sunt in triremi Iustiniana, quæ iam erat in reditu, missumq; munus ad eos, qui erant in classe: At Vnfreum Senatus grati animi ergo, & ob singularem uirtutem, ac fidem in patriam, equestri ordine insigniuit, & torque aureo donatum, ad classem remisit.

*Vnfreus Iustini-
anus crea-
tureques à Ve-
neto senatu:*

Romanus Pontifex hoc lætissimum de uictoria nuntium Romæ accepit XII. Cal. Nouembris, primaq; noctis uigilia, per suum Legatum apud Venetos degentem, & proximo diluculo per uenetū oratorem, cui Senatus certum hominem destinârat, qui rem, sicuti gesta fuerat, indicaret: Vt primùm sibi ea res innotuit, in maximam læticiam prorupit, Deumq; tanti muneris auctorem agnoscens, illius nomen summis laudibus extulit, & postera luce, ubi hoc idem sibi ab oratore ueneto confir-

*Nuntium de
uictoria per-
latum Romæ.*

confirmatum est, protinùs unà cum Cardin-
alibus, qui tum in urbe aderant, & Hispa-
no, Lusitano, ac Veneto legatis, ædem di-
ui Petri adiuit, ibique supplicationes habite
sunt, & sacra de more celebrata, uixque inde *Principum le-
gati & Cardi-
nales gratul-
antur Rom-
Pont.*
ad cubiculum redierat, cum ad eum aliorum
principum oratores, omnesque praesules, a-
liique alterius ordinis, certatim uenerunt,
& quisque illi tam optatum nuncium gratu-
labatur. Dum hæc fierent, plurima bellica
tormenta ex arce Adriana euacuata sunt,
multusque campani æris fragor exauditus,
atque ignes noctu per omnes uicos accensi.
Cum autem à Veneto magis minutim de
rebus gestis cognosceret, atque audiret, ui-
ctoriam fuisse cruentam, exque nostris plu-
rimos, etiam ex celebrioribus, in pugna oc-
cubuisse, illicò supersederi iussit à maiori-
bus impensis, quas deinde in eorum, qui
decesserant, in memoriam, fieri mandauit.

Vt uerò ad Austrium reuertar, is, ubi pri-
mum classis Turcica deuicta est, uarias le-
gationes instituit, misitque Ferdinandum
Mendotiū, ad Cæsarē, Lopem Figaroam,
ad Hispanum, Petrum Sapatam, ad Vene-
tum, Co. Pliegum, ad Pontificem, & singu-
li eorum (primo excepto) turcicum uexil-
lum ex præcipuis deferebant, donandum
his, ad quos legabantur. Quod autem Pō-

ejfici traditum est, fuerat Selymianæ clas-
 sis præfecti, & propterea hoc illi præcipue
 datū est, quoniam is antea, ut primū in Si-
 ciliam appulerat, quoddam ei eximia spe-
 cie (sicuti antea dictum est) per internun-
 tium donārat. Huius quidem manubriū
 habuerat quidam Græcus ex Macedonia,
 quem Turcarum ducem interfecisse cōsta-
 bat, & ob id ab Imperatore Austrio crea-
 tus eques, & donatus est annuali stipēdio,
 quod erat trecentorum aureorū, & cistula,
 quæ ad demortuū pertinuerat, in qua quidē
 supra nummorum aureūm 6000. fuisse di-
 citur. Is autem, cum Venetias, ubi diu an-
 tea commoratus erat cum uxore, ac sena-
 tui ueneto suam operam in naualibus im-
 penderat, reuersus esset, aurificem adiuit,
 eiq; capulum uendidit. Cū uero id à se-
 natu resciretur, illico missus est, qui uendi-
 tum ab aurifice redimeret, & pro quauis
 uncia coronatum persolui iussit, ut inter
 reliqua trophæa, & spolia referretur. Por-
 ro is totus constare dicitur ex argento au-
 rato, esseque mira crassitie, ac Byzantinis
 literis undiquaque insignitum. Ex una
 parte hæc uerba insculpta esse audiui. Fi-
 delibus diuinum auspiciū, & ornamen-
 tum. In dignis conatibus Deus fauet Ma-
 humeto.

*Turcarū dux
 à quo inter-
 fectus.*

humeto. Ex altera, Deus non habet alium Deum, & Mahumetus Dei nuncius. Cum præfatis oratoribus profecti sunt etiam, Romegas, & Prosper Columna, missi à Marco Antonio Columna. Huius legationis causa fuit, ut his Principibus eorum nomine gratularentur, eisquæ rem, sicuti acciderat, enarrarent. Omnes autem aduecti sunt in triremi Ioannis Contareni, quæ V. Idus Octobris à classe recesserat: sed aduersa nauigatione usi, primò Hydram apulere, ibiquæ descensionem fecerunt, indequæ pars Romam, alij Adriam uersus petiêre. Interim Senatus uenetus misit ad Pontificem, Paulum Teupulum, & ad Principem Austrium, Leonardum Contarenum, ambos equites, ac eximijs dotibus ornatos, qui præter munus gratulatorium, cum utrisque agerent de his, quæ ineunte æstate à se fieri oporteret. In eum autem, qui Antiuari præerat, quiquæ illud oppidum natura, & opere munitum, & in quo neque commeatus, neque miles deerat, hosti, etiam priusquam (uti supra demonstratum est) castra admoueret, tradendum suasset, grauissimè succensuit, ac edicto sanxit, ut quicumq; uiuum apprehēderet, præmij loco mille aureos haberet,

& quingentos, qui eius caput ab humeris præcisum, in urbem deferret, eumq; insignibus nobilitatis exutum, omnibus fortunis priuauit. Consimili etiā pena in Emiliū Vtinensem, eiusdem consilij socium, & participem, animaduertit. Nec paruo itidē supplicio dignum censuit præfectum Corcyrae Melænæ, qui socordia, uel metu aufugiēs, oppidum pueris, ac mulieribus tuendum reliquerat. Cæterum, etsi ei horū locorū iactura grauis quidem erat, & per molesta, nihil tamen præ Cypria uidebatur. Hæc sola illius animum premebat, hæc diu, multumq; tristem, atq; anxium detinuit, hac deniq; factū est, ut rei naualis uictoria, illustris sanè, inclyta, & gloriosa, minus grata, minusq; iucunda uideretur. Sed natura sic comparatum est, ut in humanis rebus nihil sit ab omni parte beatum. Et profectò nullum gaudium tam solidum est, nullaq; foelicitas tam cumulata, & suis undiq; numeris absoluta, ut nihil in se admixtum habeat, quod minus iuuat, usque adeo uerissimum est, quod dici solet, gaudij luctum comitem esse, ac eum perpetuò sicuti corpus umbra, sequi solere. Possem equidem plurima exempla, cum uetera, tū recentia commemorare, quæ hoc apertissimè testantur: Sed minime his opus est in

*Cypri iactura
Venetis longè
grauissima.*

tam conspicua, & quæ in hominum uita
subinde cernitur. Fateor hanc uictoriam (ut
dictum est) præclaram, & admirabilem, iu-
reque cum his conferri posse, quas olim uel
Græci, uel Romani contra hostes in re na-
uali celebriores adepti sunt. Rarum enim
quiddam fuit (nec citra singularem Dei
providentiam euenit) ut eorum classis fe-
rè uniuerſa, uel capta fit, aut depressa, uel
incensa. Ingēs utique diuini numinis bene-
ficium, ut tot bello illustres uiri, tot egregij
duces, tot denique naucleri, proreta, ac remi-
ges, in rebus maritimis lōgo usu exercita-
ti, & qui nostros grauissimis damnis per-
sæpè affecerant, nunc tādē (paucissimis
exceptis) aut capti, aut interempti sint.
Quid nunc omnigenam prædam, tot bel-
lica tormenta cuiusuis generis, quibus no-
stra classis, plurimæque arces, atque oppida
commodius emunientur, denique tot capti-
uos in libertatem uindicatos, commemo-
rem? Hæc sanè (ut dictum est) maxima o-
mninè sunt, ac huiusmodi, ut ob ea nīmi-
rum Christiana Respublica meritò sibi gra-
tulari possit, & cœlesti bonitati plurimas,
atque immortales gratias agere debeat. Ve-
rùm enim uerò, si memoria quis repetat,
quā multi egregia uirtute, ac generis pro-
pia insignes uiri ab initio huius belli ad

hoc usque tempus uariè occubuerint, si quis omninò secum euoluat stupra, incendia, rapinas, cædes, liberosq; à parentū complexu, matrisq; ubere diuulsos, uirgines indignis modis uiolatas, innumeros mortales utriusq; sexus miserè in seruitiū abductos: Adhæc, si uniuersum Cypri Regnum tam florens, tam opulentum, tamq; rebus omnibus abundans, nunc amissum consideret: Si denique in ipsamet uictoria mentis aciem paulisper defigat, quàm uidelicet dira, & cruenta extiterit, proculdubio fatebitur, accepta incommoda huiusmodi esse, ut uix plurimarum classium æque instructarum uictoria, hæc tam grauiæ & multiplicia damna refarciri posse uideatur. Cæterū hæc, tametsi omnes, qui Christo nomina dederunt, haud parum commouere debent, nihilominus tamē ad Venetum præcipue spectant, in quem primò Turca suas uires conuerterat. Interim est maximum lenimen præteritarum ærumnarum tam singularis uictoriæ memoria, maiorq; olim speranda, si pia nostrorum Principum consilia, diuina ope, atq; auxilio prouehantur. At Byzantinis, tam opulentæ classis iactura longè acerbissima extitit, eiusq; recordatio non nisi pergrauis & luctuosissima esse potest. Ipse quidē

Tur-

Turcarū Imperator tum temporis Adria-
noli agebat, quum octauo dierum spa-
tio ab accepta clade, ad eum nuntius cita-
to cursu aduenit, qui suam classem à nostris
deuictam, ac expugnatam indicaret. Vt
primū hoc audiuit, grauissimè (uti par est)
indoluisse fertur, eoq; die neminem in col-
loquium admisisse. Vbi uerò is rumor in-
crebuit, lateq; uagatus est, protinùs omnia
metu, lachrymis, atq; ululatu repleri, dum
alii parētes, alij liberos amissos deflent, hæc
uirū, hi amicos, reliqui affines, atq; propin-
quos, deniq; pars dolere p̄ maiestate impe-
rii, pars insolita rerū bellicarū, timere liber-
tati, sicq; omniū animos aut pavor, aut me-
ror incefferat. Et si aut oēs, generatim, &
cuiuscunq; ordinis forent, hoc tanto infor-
tunio quàm maximè tristabantur, id tamē
Selymum in primis uehementissimè an-
gebat, & cruciabat, nec ita illum ornatissi-
mæ, ac pulcherrimæ classis iactura preme-
bat, quàm cum animo secum uoluebat, se
amisisse tot egregios duces, ac trierarchos,
tot bello insignes uiros, tot ex prætoria-
nis militibus, tot deniq; ex illorum nume-
ro, q̄ rebus maritimis à puero assueti, nulli
mortalium in ea facultate cedebāt. Verū, ex
his omnibus rebus, nihil magis mēti suæ
insidebat, q̄ cogitatio labis & ignominie,
quàm

*Quid præci-
pue Selymum
cruciabat,*

quàm sibi, totiꝫ domui Othomānicę per-
petuò inuistam putabat. Memoria secum
repererat omnigenas, & gloriosissimas ui-
ctorias, quas sui maiores diuersis tempori-
bus, terra, mariꝫ, contra hostes habuerāt.
In mentem ueniebant præclarissima gesta
Solymani parentis, atꝫ auī Selymī, cuius
quidem uti nomen referebat, sic etiam in-
clyta ipsius facinora, nō modò æquare, sed
omninò (si Dī concederent) superare mo-
dis omnibus anniti deberet. Postremò ita
secum cogitabat. En si modò tres adeò ex
occiduis Regulis, qui Christi nomine glo-
riantur, fœdere inter se inito, & uiribus ad-
iunctis, in e omni classe orbarunt, quid tan-
dem fiet, si Cæsar, Gallus, Germania, & re-
liqui eodem religionis uinculo annexi, fœ-
dus, ac societatem inter se cōtrahant, meꝫ
omnes unanimi consensu partim terrestri
exercitu, partim instructissima, & poten-
tissima classe inuadant? Christiani princi-
pes, dum concordibus animis inter se dege-
bant, amplissima olim ditione potiti sunt,
adeò, ut eorum nomē, & potestas per uni-
uersum terrarum orbem extenderetur. At
ubi dissidia, & contentiones, illorum ani-
mos inuasere, breuī plures in partes distra-
cti sunt, & à priori conditione deciderunt.
Nec sanè mirum, cū antea Græcorum, &

Ro-

Romanorum imperia, quæ quidem præ
 cæteris omnibus floruerant, idem omni-
 nò experta sint. Horum autem dissensione
 factum est, ut meum imperium hæcenus
 tam foeliciter coaluerit, & tam longè lateq;
 propagatum sit. At, quid in posterum fiet,
 si tandem resipiscant, pristinaq; uirtutis
 haud immemores, inmutua beneuolentia &
 amicitia iungantur, quò iterum Selymas,
 ubi octoginta & octo annis regnârunt, u-
 nâ cum Syria, reliquisq; finitimis Prouin-
 cijs, quas olim amiserunt, recuperent, quin
 etiam ipsummet Byzantium, sedem ac do-
 micilium Græcorum Imperatorum, nunc
 autem Othomanæ domus, denuò (quod
 superi auertant) in suam potestatem ac di-
 tionem redigant. Adhæc, quid si accidat, ut
 etiam Persarum Rex ingenio fido, ueteriq;
 in me odio permotus, eisdẽ socium, & co-
 adiutorem se præbeat, mihiq; dirum, atq;
 atrox bellũ alia ex parte sit moturus? Nec
 enim dubium, quin homines in humanis
 rebus Fortunam, ut plurimũ sequantur, &
 quò illa inclinârît; eodẽ etiam ipsorum
 consilia, & uoluntates deflectant. Ipsa qui-
 dem Græcia, quam Progenitores mei cum
 uirtute, animiq; magnitudine, tum rerum
 gestarum gloria, maximorum Regum ne-
 mini prorsus secundi, sibi quondã, ut ple-
 raq;

racq; alia, uictoricibus armis subegerunt, ut
primum sese occasio præbuerit recuperan
dæ libertatis, eam repētè rotis animis am
plectetur, ut seruitutis iugum collo excu
tiant, & à mea tyrannide (sic enim ipsi meū
lene, ac plenum æquitatis imperium, præ
nostri nominis odio appellant) liberetur.
Cæterum absit, ut in his cogitationibus
mihi tantummodò inhærendum sit, quin
potius mentem ab his omnibus abducēs,
multò meliora mihi auguror. Nec enim
crediderim, Deum, & Mahometum, ita mi
hi, meisq; succensuisse, ut curam abijciant
illius imperij, quod eorum auspicijs tam
augustum, ac prædiues undiquaq; cōspici
tur. Illatę clades diuinitus (fateor) eueniūt,
& sunt pænæ scelerum, quæ hîc à mortali
bus perpetrantur. Scio, in meis regnis per
plurima esse, quibus equidē utriusq; nu
minis iram iuste in me cōcitauī, & ipsemet
multa indigna egi, multaq; contra diuinū
ius, & Alcoranum, qui multo maiori stu
dio à me coli, & obseruari oportuit. At in
terea non est, ut illorum pietati diffidam,
atq; arbitrer, hos ita mihi esse infensos, ut
perpetuò irasci uelint. Quid? Num solus
ex hac familia Imperator, aduersæ Fortu
næ ictus experior? Minimè gentium. Fuit ex
meis atauis, qui Regno exutus, miserabili,
& ca.

& calamitoso exitu uitā terminauit. Fuerunt etiam, quibus in re nauali fors parūm prospera, & secūda exriterit. Scilicet haud semper hīc datum est, ut omnia ex animi sententiā succedant, utq; belli alea incerta, sic quoq; magnanimū, & fortem uirū decet in rebus aduersis æquabilitatem tueri, seq; ad omnes humanos casus constantem, atq; inuictum exhibere, nec tam de præteritis rebus, de quibus nulla hīc amplius consultatio haberi potest, at potius de futuris cogitandum. Igitur posthāc summa opē nīti debeo, ut incommodi accepti oblitus, ea mediter, procurem, efficiam, quibus illatam contumeliam ulciscar, nec mihi ea somniem, quæ nunquā euentura confido. Tu modò rerum omnium conditor Deus, tantī imperij largitor, & ppagator, unā cum sanctissimo uate, ac seruatore Mahomero, tuo fauore ad sis, meisq; conatibus aspira. Hæc Selymus, & plura alia huiuscemodi, secū tacitus cogitare, ac loq; & in Fortunam huius acerbissimi casus maxima ex parte culpam reijcere. Hanc impediuisse aiebat, quò minus sui ante piliū inchoatū, hostiles uires, atq; consilia melius cognoscerent. Ceterū, quòd uētus, qui suis initio tam prosperē afflārat, repētē immutatus, aduersaretur, hoc potius diuinæ

diuinæ indignationi ascribebat, ut etiam illatam cladem, quam omninò cœlitus immissam aiebat, ob diuinam ultionem in se, suosq; subditos, propter leges uiolatas, & quia minimè à uino, cæterisq; rebus prohibitis abstinuisset. Nauarchum quidem, qui iussa fecerat, quiq; acie instructa, & ad bellum parata, sic strenuè ac intrepidè contra hostem dimicàrat, itemq;, qui pari uirtute se gesserant, summis laudū encomijs extollere. Verùm, quod ipse ita mandàrit, inde in primis factum esse, quia fœdus, de quo agebatur, ualdè serò conclusum audierat, ideoq; putabat, socias uires illo anni tempore haud potuisse tam faciliè, ac maturè coniungi, & præterea nostros nunquā tantas uires habituros, ut cum sua classe, quam longè potentiores iudicàrat, ullo modo configere ausuros. Proxima luce purpuratis, ac proceribus conuocatis, exposuit quāto dolori sibi fuerit classis amissio, & præcipuè tot illustrium uirorum interitus, moxq; addidit, humanitūs ferēda esse, quæ humanitūs accidunt, sibiq; magis quid in posterum fieri deberet, meditandum, quàm ad ea, quæ nullo modo recuperari queant, animi cogitationem figendam. Cum illis quidem, qui suis iussis obtemperantes, pro patria, fide, ac imperio

*Selymus allos
quitur imperij
proceres, &
ad noui belli
rationem ani-
mum adiecit.*

tam fortiter in pugna occubuerunt, præclare actum esse, ac eorū manes ob egregia facinora, quæ fecerūt, sedes beatorū ingressos; iam amplissimū laboris, ac uirtutis præmiū consecutos. Tantū remanere, ut debita illis iusta de more fierent, eorumque nomina perenni laude celebrarentur. Interim suorum animos tāta calamitate haud mediocriter consternatos, grauibz & compositis uerbis, ac uultu mœrorem suppressente, plurimū erigere, & confirmare, summaque cōstantia, & callida simulatione multas causas adducere, quibus angore; metuque deposito, ad ultionem duntaxat, quæ breui futura esset, animos intenderēt.

His peractis, uenerum oratorem, atque alios eiusdem ditionis homines, quique Philippico; uel pōtificio Imperio subicerentur, quā in primū custodiæ demandari iussit, moxque funeribus magnifice absolutis, & p concione laudatis, quorum res gestæ insignes narrabantur, singuli se ad ea, quæ sibi Selymus imperasset, celeri studio, atque obsequio parabant. Is nondum Adrianopoli discesserat: sed tamen, qui armamentis præerat, ex eius edicto, iussuque, noctes ac dies summa celeritate noua nauigia fieri, quæque iam constructa fuerant, opportunis rebus armari, ueteraque instaurari, ac refici procu-

*Selymus nouā
classē in-
strui iubet.*

rabat. Præterea omnibus prouinciæarum præfectis quàm sæuerissimè iniūctum est, ut singuli eorum, initio Veris unam, atque alteram triremem instruerent. Id autem fiebat eo consilio, ut Selymus perbreui opulentissimam classem haberet, qua non solum arces, & loca maritima tueri, sed etiā acceptam calamitatem ulcisci posset, idq; partim navali prælio, partim terrestribus copijs omninò se facturum sperabat. Cæterum, ut ad nostros Principes iam sese referat oratio, hi à navali pugna, inter se agitabant, quid potissimum agi oporteret, exq; communi cōsilio decretum est, ut rogarentur aliqui ex præcipuis captiuis, ex quibus, quonam in statu essent arces Nauæ pacti, Neritis, & reliqua loca his finitima, cognosceretur. Quamuis autem respōderent, hæc firmo, ualidoq; præsidio cōmuni ri, tamē illūc eiusedē rei gratia missus est Gabriel Sorbolonus, qui singillatim uniuersa obseruaret. Interim cōstitutū est, fieri nō posse, ut aliqua oppugnatio susciperetur, nisi prius classe nouis epibatis, nouoq; præsidio instaurata, idq; quò minus cōmodè tū ageretur, anni tempus obstare, cum hiemps appeteret, ideoq; tandem Aukrius, & Columna, diligenti cōsultatione adhibita, statuerunt sese cum classibus Messanam recipere,

pere, ac eò tandem VI. Non. Octob. Incolumes peruenerunt. Dum uerò nostri per finem Naupacticum, & loca proxima nauigarent, in toto itinere iuxta continentem quacunq; oculorum acies extendi poterat, nihil fermè aliud cernebatur, præter occisorum cadauera, quæ undarum fluctibus huc, illuc, iactabantur, totumq; Oceanum cruore infectum, adeo, ut iam rubrum intersectorum cæde, ac sanie undiquaque conspiceretur. At Venerius, ubi classem refecisset, illicò triginta naues rostratas cum sex millibus uiroꝝ, qui partim ex Itala, partim ex Pirotica natione constabant, misit ad oppugnandam arcem, sitam in Epiro, quam incolæ Margaritam uocant, eisq; Paulum Vrsinum præfecit. Hanc nostri, ubi aliquandiu sex maioribus tormentis undiq; adorti essent, atque acri obsidione instarent, Pridie Idus Nouembris compositione acceperunt. Dum bellum utrinq; ferueret, Byzantini, oppidum Epiri maritimum (uulgò Supporū) occuparant. Hi postremo, ubi a' nauali prælio, aliquot ex nostris cohortibus, ad se uorsum pergere animaduenterent, statim inde recesserunt, & cum adhuc essent in itinere, quosdam epirotas, qui eos insequen-

Ss 2 bantur,

bantur, interfecere, moxq; plurima loca ferro, & igne uastarunt. Dum hec in Epiro gererentur, Creticæ biremes, ducē Canali, coeperunt in Peloponneso nonnulla nauigia tūrcica, quæ Tamassu soluerant, & Byzantium uersus adnauigabāt, erantq; onusta plurimis exuuijs, & captiuis, quos secū in seruitutem abducebant. Interea Veneti, cū hostile odium, atq; potentiam probe noscerēt, nihil apud se remissum, aut quietum pati: sed cū summa cura, & studio sagere, ut proximo Vere iterum ingentem classem, omni præsidio communitam, habituri essent. Quoniam autem in superiori prælio experti erant, quātum cladis, absq; ullo suorū detrimento (cū in conflictu res dictu mira, & fermè incredibilis) unius tantum in eis interfectus dicatur, hosti sex ille grandiores naues, quarū superiūs facta est mētio, intulissēt, omni ratione pcurabāt, ut maior earum numerus instrueretur. Preterea, cū haud parua esset suspitio, ne terrestri bello à Turca inuaderentur, in eam simul cogitationem incubebant, ut (si ita res ferret) iustum exercitum conscriberēt, quò à se omnem uim, atque iniuriā propulsarent. Hispanus autem, & Pontifex haud minori diligentia, quæ suarum erant partium, cogitare, modisq; omnibus efficere,

cere, ne inchoato foederi deessent. Suprà commemoratum est, inter Austriū, & Venerium, nonnulla dissidia exorta, quibus haud parū inter se alienati esse uidebantur. Et si uerò post rem foeliciter administratam, omnis simultas utrinque sublata est, atque alter alteri conciliatus, nihilominus tamen, ut in posterum uel minima occasio præcideretur, quò minus amico animo inter se forent, Venerus (id etiam Austrio summis uotis exposcente) suæ classis præfecto, etiam alterum substituit, uidelicet Iacobū Foscariū, uirum singulari uirtute, atque prudentia, eaq; lege suffectum esse uoluit, ut nihil ageret, in consulto Venerio, ad quē semper totius rei summa deferretur.

Dum ita res geruntur, anni tempus iam sese aperire inceperat, ideoque socij Principes noua inter se consilia inire, quidque facto opus esset, maturè prospicere, ut iterum opulenta ciassis adornaretur. Et si uerò Pius V. sub cuius auspicio tam salutare foedus peractum est, sub finem Aprilis naturæ concesserat, nouus tamen Pontifex, qui est Gregorius huius nominis XIII. *Mors pij V.* ut primū in eius locum successit (hoc *Gregorius XIII. nouus* autem fuit VII. Idus Maij) ne suo munere *Pontifex* deesset, idem foedus confirmatum esse *creatur.*

SS 3 uoluit,

uoluit, seque statim iisdem conditionibus obstrinxit, quibus, eius prædecessor se initio coram Patribus obstrinxerat. Igitur ex communi consilio, & uiribus, omnia belli præsidia parabantur, & quisque ex fœderatis principibus ea seorsim agere, quæ sui muneris esse iudicabat.

Paucis post diebus, Veneri suam classem Corcyræ instruxerunt, ibique socios præstolabantur, nec sciri adhuc poterat, quidnam ea astate agendum foret, cum nondum omnes unà conuenissent. Interim Sara Martinengus cum quibusdam uenetis cohortibus, quibus præerat, Castrum nouum obsedit, iamque suburbia occuparat: Sed, cum audiret, præfectum Epiri, qui erat unus ex purpuratis, cum magna manu oppidanis præsidio aduenire, iamque propemodum adesse, ne undique hostili acie opprimeretur, statim ab inchoata oppugnatione recessit. Quid autem postea in mari, terræ gestum sit, quoniam id mihi non ita exploratum est, ab huiusmodi enarratione supersedeo.

Audiui sanè à nonnullis, & quorundam etiam super iisdem rebus literas inspexi, Mense Augusti habitum, utrinque nauale

*Castrum nouum obsidio-
ne liberatur.*

uale prælium, in quo iterū Selyma classis, quam Turcarum Imperator denuò exornari iusserat, à nostris deuicta sit, eisq; hanc uictoriam summoperè cruentam extitisse, adeò ut maior pars illorum, qui fuerunt in ea militia, desideretur. Cæterum, quia post meū ex Britannia discessum, qui fuit pridie Idus Augusti, Luteriam uersus, meas priuatas rationes in eo statu Fortuna esse uoluit, ut earum rerum, quæ indies gerebantur, omni ferè notitia priuarer, idq; ob longum iter ad eas gentes susceptum, cum quibus nulla mihi antea necessitudo intercedebat, malui hæc omnia silentio præterire, quàm aliquid incerti afferre. Dictum est in fine secundi libri, de expugnatione Famagustana, & quomodo nostri contra fidem datam trucidati sint, quamque atrociter Mustapha in Bracadenum sæuierit. Hanc diram immanitatem omnibus purpuratis, & proceribus, ac etiam ipsimet Selymo uehementer displicuisse audio, quin etiam ob id, ut primum Constantinopolim reuersus est, ab eo grauitè obiurgatum, & quanquam is plures causas adduceret, quibus hoc iure à se factum asserebat, nullam tamen earum admissam, & plærique illum ab o-

mnî, sui Principis bencuolentia excidisse commemorant. Quin etiam referunt, plurimos, eorum censere, Deum hac perfidia, & crudelitate ita commotum esse, ut eius rei gratia, paulò post uniuersam classem amiserint. Hæc, an uera sint, haud sanè affirmare ausim: sed tamen id prorsus uerisimile uidetur, cum constet, atrocía scelera, persæpè insignibus, atque atrocibus poenîs à Deo puniri. De Solymano quidem, certum est, illū fidei semel præstitæ, quam obseruantissimum extitisse, id quod maxime patet in Rhodiana uictoria, & in his locis Pannoniæ, quæ illi se aliqua pactio-
ne dediderunt. An uerò Selymus, hanc egregiam laudem, qua ipsius Pater tantopere ab omnibus commendatus est, quæque sola, Mortales Dñs immortalibus æquantur, uel natura, uel consuetudine sibi imitandam proposuerit, non ita comper-
tum habeo. At certò scio, eam à multis Othomaniæ familiæ Imperatoribus, & plurimis quoque Turcarum dynastis, ac centurionibus, diligentissime obseruatam, eaquæ re illos plurimum nominis, & gloriæ apud posteros meruisse. Apud Romanos autem, quantopere olim cum publice, tum priuatim exulta sit, innumera exempla ubique testantur. Nam qui, armis
positis,

positis, ad Imperatorum fidem confugiebant (quamvis murum aries percussisset) statim in gratiam recipiebantur, quin etiā, ipsam militiam, sacramentum appellabāt, & iuramentum, uel hosti exhibitū, si quis dolo, ac fraude uiolasset, hunc seuerissimē plectendam censebant, & super his rebus legem publico edicto sancitam, & promulgatam fuisse, uetustissimi annales indicāt. Quid ergo de Mustapha perfido, & immanissimo tyranno, dicendum est? Profecto non mihi si linguæ centum sint, orāq; centum, & ferrea uox essent, huius impietatē, ac sæuitiam exprimere, nēdum dignis uocibus execrari possem, & ppter ea solummodò dixerim, hunc, ab hominis natura prorsus degenerasse, ac plusquā belluinum sensum induisse. Nam de Leone præclarissimum illud Elogium extat, quo uiri sapientes huius celsitudinem, atq; clementiam, his duobus uersibus expressere.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni.

Pugna suum finem, quum iacet hostis, habet.

Atqui de hoc horribili Monstro, eiusq; similibus, illud Homericum uerissimē dici potest.

ὅν ἄρα σοὶ γε πατέρῃ ἡμίπνοτα Πηλεὺς,
ὅδ' ἐθέτις μήτηρ. γλαύκη δὲ δέτιντε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἡλίβατοι, ὅτι τοι νόθ' ὄνυ ἀπ' ἡμης.

St 5

Quod

Quòd uerò ad me attinet, priusquam huic operi extremam (ut dicitur) manum imponam, id tantum adijcere uolui, me, uidelicet, Anglicanę nobilitati plurimum debere, ob multa studij, & humanitatis officia, quę mihi uarijs temporibus præstitit, atq; in primis Francisco Rossello, Comiti Bedfordiensi, & Gulielmo Cecilio, D. Burlayeo, ac supremo Britannici Regni Thesaurario, qui ambo, ELIZABETHAE Anglię Reginę à priuatis consilijs adhibentur, obq; singularem in rebus gerendis prudētiam, fidem, integritatem, & reliquas uirtutes, iure ab omnibus commendantur. Cæterum, Francisco Vualsingamo, eiusdem Reginę Oratori apud Galliarum Regem, nunc me tantum debere fateor, quantum quisquam mortaliū alteri debere potest. Nisi enim huius patrocino, ac tutela præseruatus essem, dum Sequana, & Liger, cum Rhodano, atque Arari contendunt, quis eorum prior puniceis cornibus in Oceanum influat, iam pridem illorum manes adijssem, qui, ut suum nomen æternitati consecrarent, in Cyprio, aut Pannonico bello, uel iuxta Corinthiacum sinum, fortissimè dimicantes, interierunt. Quocircà, si est hominis ingenui profiteri, per quos didicerimus, quanto

quanto magis eos, à quibus uitæ benefici-
um tribuitur. Id sanè ab eo factum est, par-
tim naturæ suæ bonitate, partim etiam,
quía norat, me, huic Serenissimæ Reginae
addictissimum esse, meq; per multos iam
annos ipsius regia beneficentia sustentari.
Proinde, quicquid auræ vitalis in me est,
id totum (Deo excepto, in quo uiuimus,
mouemur, & sumus) illius Regiæ Maie-
statì, ac eius Oratori acceptum fero. De
ipsa quidem, eiusq; singulari pietate, inge-
nio, eruditione, linguarum peritiâ, reli-
quisq; præstantissimis, cum animi, tum
corporis dotibus, nunc uerba facere, sicuti
à meo instituto hîc alienum foret, sic etiam
superuacaneum existimo, cum uel toti
Europæ cognitum sit, quàm non modò
prudenter: at etiam foeliciter, Angliæ, Hi-
bernîæq; Regna, quibus eam Deus in ter-
ris præesse uoluit, hûcuscq; administrarit,
quamq; seipsam singulis diebus, in hoc sa-
pientissimo regimine, quodammodò su-
perare uideatur. De altero, in præsentia id
solum dixerim, cum his omnibus uirtuti-
bus ornatum esse, quæ piû hominem, ue-
req; nobilẽ deceant, nilq; prorsus hîc lau-
dabile inueniri, quod in eo, iure
ab aliquo desiderari possit. -

F I N I S.

ERRATA SIC EMEN- DABIS LECTOR.

Prior numerus folium, poste-
rior uersum indicat.

Folio 22. uers. 7. perlustrari, fateor. 26. 5. tantos
sumptus. 58. ad marg. Cornius. 82. 28. obtempe-
rem. 120. ad marg. insula. 122. 1. hoste. 139.
18. Corcyreus. 141. 8. redditus. 155. 28. quantaq.
163. 15. potioribus. ibid. 21. exterriti. 183. 6. fieret.
ibid. 29. ferendum. 185. 2. concidisset. 194. 13. Pe-
rusinus. 205. 7. obsidione. 206. 16. tanto. 215. 4.
maturabat. 219. 12. dissensione. 222. 26. Impera-
tor. 223. 12. acurrerunt. 225. 14. ferè. ibid. 24. la-
tere. 230. 25. Agà. 232. 25. accenderentur. Fol.
post 232. 233. 237. 5. Austrio. 241. singularis.
244. 28. etate.

PANNONI-
CVM BELLVM, SVB
MAXIMILIANO II. ROM.
ET SOLYMANO TVRCAR. IM-
PERATORIBVS GESTVM:

CVMQVE ARCIS SIGETHI
expugnatione, iampridē magna
cura & studio, descriptum,

Per
PETRVM BIZARVM.

Vna,
Cum Epitome illarum rerum, quæ in
Europa insigniores gestæ sunt: &
præsertim de Belgarum moti-
bus, ab anno LXIII. usq̃
ad LXXIII.

Cum gratia & priuilegio Cæsareæ Maiest.

BASILEAE,
PER SEBASTIANVM
HENRICPETRL.

ILLVSTRIS-
SIMI, DVCIS AC DO-
MINI D. AVGVSTI SAXO-
NIAE ELECTORIS FILIO
ILLVSTRI

D. CHRISTI-
ANO, LANDGRAVIO
TVRINGIAE, MAR-
CHIONI MISNIAE:
S. D.

AGNA fuit olim, *Plato in Me-*
CHRISTIANE Prin*none, uel de*
ceps, inter Plato*uirtute.*
nem, eiusq; discip*Arist. 1. Ana-*
pulum Aristotele*lyt. & in libris*
de Anima:

controuerſia, nū ea, quæ ſcimus,
ex quadā ſola reminiscētia pro-
ficiscantur, an ex noua cognitio-
ne, adeo ut in hanc lucem editi,

2 nihil

EPISTOLA

nihil planè nobiscum afferamus,
 præter quandam ingenitam fa-
 cultatem, & naturæ uim, qua, re-
 rum semina, & liberalium artiũ
 disciplinas interno prius docto-
 ris lumine, mox autem externo
 sensuum adminiculo percipia-
 mus. Cæterum, siue mortalium
 animi, authore Stagirita, nudi
 prorsus, ac nulla rerũ specie ue-
 stiti: sed apti, ac nati, qui omnia
 cognoscant, in corpora immigrẽt:
 siue, ut alter censet, rerum omniũ
 habeant notiones: sed corporis
 contagione oblitteratas, ita, ut ni-
 hil tũ intelligant, nisi extrinse-
 cus pulsì, ad priorem notitiã re-
 uocentur, non dubium est, quin
 per sensus, & præcipuè auditus,
 & oculorũ (hi enim reliquis præ-
 stant, ex his duobus, prior, quo-
 niam

*Nostra cogni-
 tio ortum ha-
 bet à Sensu.*

NVNCVPATORIA.

niam eius præsidio scientia comparatur, dignitate præcedit) rerum intelligentiam assequamur. *Quis sensus in homine præstantior.*

Hinc homines eruditi, ex rebus planè cognitis, & uera opinione colligatis, artes cōfecerūt, easq̃ tandem, ut posteris communicarent, diuino munere literas inuenerunt. Hoc autem inuēto quid præstabilius excogitari potuit, quid uē humano generi fructuosius, cū ad priuatam uitam, & mores formādos, tū ad urbes, & regna instituēda? Vt uerò ipse mundi, ætherisq̃ opifex Deus, à quo uniuersa animantia originē habent, cum hominis naturā, per lapsum primī parētis, densa quadam rerū cœlestium caligine obduci uideret, priorēq̃ imaginē, cuius instar cōdebatur, ita in no-

EPISTOLA

biliori eius parte obscuratam, ut
 uix amplius quicquā ueteris for-
 mæ appareret, hāc denuò per le-
 gē in tabulis expressam, & Mo-
 sis ministerio promulgatā, illu-
 strari uoluit, ut pristinā pulchri-
 tudinem reciperet, & quæ sibi a-
 genda, uel omittenda forent, cla-
 rē, liquidoq; perspiceret: Sic sanè
 quorundam animos excitauit,
 qui magno ingenio præditi, ra-
 tionem inuenirent, qua homini
 rerum euentus, quæquē fuerint
 maximorum regum consilia, &
 actiones, innotescerent. Hoc sa-
 nè beneficium nobis præstat Hi-
 storia, quæ tanquam in amplis-
 simo theatro, publica, & priuata
 exempla proponit, ut ea inspici-
 entes, præclara uirorum illustriū
 facinora imitemur, & quæ nobis
 aliquid

*Hominis mēs
 post lapsum
 Adæ, per Mo-
 sis legem illu-
 strata.*

*Quid benefi-
 cū afferat Hi-
 storia, & cui
 præcipuè co-
 gnoscenda.*

aliquid incommodi, uel dedecoris afferre possunt, euitantes, atq; aliorū periculis edocti, uitæ pariter, ac existimationi consulamus.: at si mentis oculos ad altiora erexerimus, tūc statim sese offerent summorum imperiorū auspicia, progressus, & fines, & quomodo qui cæteris imperarunt, gloria, opibusq; floruerint, uel à sublimi statu, ad ima collapsi, tandem funditus interierint. Hæc uerò, etsi eorum omnium interest, qui ingenuè, ac liberallyter educantur, ad eos tamen præcipuè spectat, qui militare imperium exercent, siue legitima successione, uel ciuium suffragio, principatum obtinuere, hisque, cum historica lectione, ipsius etiam Philosophiæ, &

EPISTOLA

Contra Philosophiae contemptores.

*Plato de Rep.
uel de Iusto,
Dialogo V.*

generatim aliarū artiū studia cōiungēda, quibus haud dubiè militaris honor splendescit, & politicū regimē sustinetur. Nec enim illorū perniciosæ, ac barbaræ opinioni adhærendū est, qui censent, res bellicas corporis duntaxat uiribus administrari, et in eis, quos Deus in supremo loco esse uoluit, si naturali quodā iudiciū acumine polleāt, etiamsi nulla eruditione suffulciātur, nihil aliud omninò desiderādū esse. Verū quàm huiusmodi homines à recta sententia procul absint, Plato apertissimè demonstrat. Hic enim tum deniq; humanū genus, beatū fore pronunciauit, si aut docti & sapientes homines illud regerēt, aut, qui reliquis præficiūtur, omne suū studiū in sapientia collocassent.

NVNCVPA TORIA.

locassent. In his autē, qui militiæ præfunt, duæ potissimùm uirtutes requiruntur, uidelicet, prudētia, & fortitudo. Magnū quidem certē utriusq; momētū: sed prior alteri lōgè anteferēda est, & quāquā in primis à natura puenit, ea tamē, ut rebus gerendis apta, & idonea reddatur, arte, ac institutione pficitur. Nec sanè apud Romanos, Fabricius, Metellus, Cato, Lucullus, Pōpeius, & Cæsar, tantam sibi ex rebus gestis laudē cōparassent, nisi ad rē militarem, doctrinæ, ac eloquētiæ studium addidissent. De ipso quidē P. Africano M. Tullius refert, illum semp Socraticū Xenophontē in manibus habuisse. Quid iam de summis Græcorum Imperatoribus dicendū? Nōne Alexāder

Plurimi ex Romanis, Græcisq; Imperatoribus, cū re militari literas coniunxerunt.

De P. Africano.

EPISTOLA

De Alex. Ma-
gno uide Au-
lum Gel. lib.
20. cap. 4.

cognomento Magnus, instar om-
nium esse poterit? Huius qui-
dem extat epistola ad Aristotelē
conscrip̃ta, in qua dixit, eum nō
rectē egisse, quōd disciplinas
ἀκροματικάς, quibus ab eo erudi-
tus fuerat, libris editis, inuulgasse
set. Nam, qua, inquit, alia re pre-
stare ceteris poterimus, si ea, quę
ex te accepimus, omnium prorsus
fient cōmunia? Quippe ego
malim doctrina, quàm opulētij
anteire. Hic etiā adeō poēsi Ho-
merica delectatus est, ut illi inui-
gilare non cōtentus, eidē etiā in-
dormiret. De Xenophōte, pleni
sunt annales, quid sub Cyro ege-
rit, et quomodo post eius obitū,
Gręcos, incolumes domū redu-
xerit. At quorsum hæc tam altē
repetita oratio? Haud sanē ob aliud

NVNCVPATORIA.

iud, Princeps Ornatissime, nisi
 ut in ea, tuas egregias dotes, tan-
 quā in lucidissimo speculo, con-
 templeris, uideasq̃, mihi per am-
 plam materiā suppeditari, qua
 tuum nomen summis laudibus
 prosequar, ex quo Princeps, tan-
 tiq̃ Principis filius, in hac uiridi
 ætate ijs artib. & disciplinis tuū
 animū exornas, quib. Regnorū
 fœlicitas præcipuè continetur.
 Hæc nimirū est causa, ut, quē ad-
 modū Cypriū bellū, sub tui Illu-
 stris. Parentis auspicio, edendū
 curauī, sic meam historiam de
 bello Pannonico, & plæraq̃ alia
 memoratu digna, quæ his pau-
 cis annis in Europa contigēre,
 tibi, paternæ cū dignitatis,
 tū uirtutis gēulo, ac heredi, cō-
 secrarem. In his, plura (ni fallor)
 inue-

EPISTOLA

inuenies, quę tibi nō modò iucū
 ditati: sed etiā haud paruo usui,
 ac emolumento futura sint, cū o-
 ptimè noris, quā uim exēpla secū
 afferre soleāt. In Pannonica nar-
 ratione, præter alia, duo in primis
 cōsideranda, uidelicet, mors So-
 lymani, et Mehmeti prudētia. Ex
 priori, licet animaduvertere, quā
 inania sint, uel potētissimorū re-
 gū cōsilia, quamq; haud rarò in
 medijs conatibus frangātur. Ex
 altero, quā oīa prosperè succe-
 dāt in eo exercitu, cui præsit sapi-
 ēs, ac prouidus Imperator, eūq;
 talē extitisse, nemo planè inficia-
 bitur, qui sedulò expēdet, qua so-
 lertia, militē obsequentē retinue-
 rit, regiū thesaurū, intactū cōser-
 uarit, & postremò Selymū in pa-
 tris solio cōstituerit. Quòd uerò
 ad

*Que præci-
 pue in bello
 Pannonico
 digna obser-
 uatu.*

INVENCUTORIA.

ad Solymanū spectat, is quidem
 firmo animi decreto statuerat, i-
 terū Viennā inuadere, nec ob a-
 liā causam cū tanto agmine By-
 zantio recessit. Atqui, nō solum
 quod tantoperē optārat, p̄ficere
 nequiuit : uerūm, ne arcē quidē
 Sigethi captam uidere potuit. In
 hoc prælio (ut modò plerosq; a-
 lios, & ueteri prosapia, et pugnā-
 di ardore conspicuos, hīc tacito
 sermone omittam) duo summē
 inclyti, ac insignes fuerūt, scilicet,
 Lazarus à Schuenda, & Nicola-
 us Serinus, quorum uterq; illud
 sibi proposuit. Pulchrumq; mo-
 ri succurrit in armis, atq; idcirco
 pro fide, patria, & Imperij Maie-
 state, seipsum, ueluti duo Scypi-
 ade, contra Turcicam tyrannidē
 ad omnes casus periculorū ob-
 iecit,

*Laus Lazari
 à Schuenda,
 & Nicolai
 Serini.*

*Virg. lib. II.
 Aeneid.*

EPISTOLA

iecit, & sæpè hostem ingenti clade affecit. Hic quidem in Sigethi expugnatione, ubi optimi ducis partes impleffet, fortissimè dimicans, triste admodum, & lachrymabile sui desiderium reliquit. Alter uerò adhuc, Superum fauore, in uiuis est, plenus singulari prudentia, & militari gloria, nec minùs Marti carus, quàm Palladi, cum utriusq; numen patri semper ueneratione coluerit. Ex ipsa uerò Saxonia, ex qua singulis temporibus, tanquam ex equo Troiano, innumeris bellico certamine illustres puenerunt, cōspicies, plurimos cohortium centuriones, ac nobiles uiros, ad Maximilianum Cæsarem profectos, ac illi strenuam in ea expeditione operā nauasse, quorum

*In Saxonia
semper fuerūt
uiri fortes, ac
bellicosi.*

NVNCVPATORIA.

rum quidem nonnulli suis impensis, alij sumptibus illustrissimi Electoris A V G V S T I, meruerunt. Huius uerò laudis haud exigua portio ad eius loci Principem redundat, eademque olim, sicuti aliarum rerum, in te, non secus quàm è radice arbor, aut è fonte riuulus, emanabit. Ipse quidem hactenus magnam apud omnes tui expectationē concitasti, eamque indies ab te augeri, ac etiam superari, ex constante fama, & multorum sermonibus defertur, ideoque, quod uates Mantuanus de Iulo Æneæ filio, idem omninò de te dici potest.

Ante annos, animumque gerens, curamque uirilem.

Lib. 9. Æneid.

Hinc ergò factū est, ut me prorsus

ÆPIST. NVNCVPAT.

ſus cōtinere nequiuērim, quā tibi tātā Heroicę indolis ſcēlicitatem gratulatus, quoquo modo poſſem, nūc meā obſeruatiā declararē. Spero aut, hūc meū animū ab utroq; approbatū iri, qđ ſanē, ſi ita, ut, innata utriuſq; benignitate fretus, maximē cōfido, euenerit, mihi in poſterum haud mediocriter gaudebo. Interim bene uale, CHRISTIANE Princeps, eumq; , cuius nomē refers, toto pectore oro, ut te, omniaq; tua conſilia moderetur, ac fortunet. Dat. Baſileę, anno a Saluſtifero partu, M. D. LXXIII. Menſe Ianuario.

Tux ill. Amplitudinē

Maximē ſtudioſus,
atq; addictus,

Petrus Bizarus.

INDEX COPIOSIS- SIMVS RERVVM PRAE- CIPVARVM, QVAE IN hac Historia conti- nentur.

A Braymum cur So-
lymānus omni
regno exuerit
126
adamas lapis nobilissimus
118
adamus Callus praefectus
Germanorū militum 28
adolescens mortuus, resur-
rexit 303
adrianus Balconus Vien-
nam, ex Italia contendit
91
aedificiorum apud Indos
structura 256
aegria urbs magno metu
perculsa 153
aegriam Turcae deuastant
73 Caesariani ingrediū-
tur 16
aegrienses Turcas inuadūt
16

ainatschum oppidum pan-
noniae 73
alba regalis unde dicta 36
Caesarianis p iudicē pro-
dita 38 urbs insignis
in Hūgaria Citeriore 6
albæ regalis praefectus ca-
piuntur à Georgio Thury-
gero 113. 114 pra-
tio redemptus 148 op-
pugnatio cur à Caesaria-
nis sit intermissa 38
albam regale Eccius à Sal-
ma oppugnare statuit 36
alba Iulia unde dicta 8
metropolis Transylua-
niae 8
albanus dux Genuam ue-
nit 220 in Belgium mit-
titur 220 Aegmundanū
Memorantiām com-
prehēdi iubet 221 coni-
ā tē

I N D E X.

- tes Aegmundanum & Memorantium de Hor-
ni decoliarī iubet 222
- albani ducis aduentus in
Belgium 221 hostilitas
in Belgio. ibid.
- inter Albanum ducem &
& Auraicum bellū 320
- alberigus Hispaniarum co-
piarum praefectus 54
- albericus Lodronius duci
Albano obuiam proce-
dit 221
- albertus de Priua prae-
fectus nouarum insula-
rum 264
- Laschus, Sarmatiae regu-
lus, Caesari auxilio ue-
nit 92
- ad Albertum Brandenbur-
gium Teutonici ordinis
dignitas peruenit 58
- alla apud Turcas quid si-
gnificet 160
- alexander Violdus prin-
ceps Lithuaniae factus
234
- Kendius captus, & paulo
post liberatus 35
- de Alexandro Seutro per-
mittente, Christianis pu-
blica tēpla in urbe Ro-
ma 207. 208
- inter Allobrogum & Man-
tuanum principem dis-
sidia ob urbē Casalē 54
- & Mantuanum princi-
pem controuersia, quā-
do sit exorta 66
- alphōsus Atestinus, Ferrar-
iae princeps Caesari sup-
petias mittit 96
- atestinus dux Caesari suppe-
tias contra Turcā mit-
tit 82
- alphonso Atestino Caesar
gratias agit 133
- alphonsus Vllōa, quosdam
libros sibi falso adscri-
bit 305
- aliemburgum oppidū 95
- altempfis Cardinalis Au-
gustam proficiscitur 67
- alypartau, unus ex prae-
fectis Turcarum 78 pur-
puratus occisus 133
- inter Amurathem & La-
distlaum,

I N D E X.

dislaum regem Sarma-	antonius Brunus Viceco-
tiae praelium 131	mes Montegui in collo-
de Amurathe mirabilis	quio Brugensi 181
narratio 132	Canossa auctor conspira-
amurathes comes Aegmo-	tionis in pontif. 228
danus Mechlinia profi-	Hochstrata in locum Au-
ciscitur 213	raici Antuerpiae consti-
andreas Bathorus mori-	tutus 201
tur 310	Verantius Agriensis anti-
Vesalius in Cyprum profi-	stes ad Turcam mitti-
ciscitur 284	tur 155
andreae Vesalii medici ce-	antuerpiae motus excitati
leberrimi miserabilis in-	190 motus sedatur 217
teritus 284	seditionis auctores pu-
andronicus Paleologus im-	niuntur 218 conuentus
perator Turcar. Liguri-	habitus 189 publicae
bus Chium insula dono	cōciones prohibita 217
dat 173	antuerpiae firmiora praesi-
angliae reginae insidia stru-	dia imposita. ibid.
ctae 227 regina legatos	propè Antuerpiani cades
mittit Brugae 181	habita 214.
anglorum cum Belgis di-	in Antuerpia urbe qui ari-
uersae dirimuntur 182	culi praesidiarijs mili-
inter Anglos & Belgas	bus praescripti fuerint
dissidia exorta 180 &	197 urbe editio exorta
Belgas controuersia di-	215
rempta. ibid.	antuerpiani legatos Bru-
antemas conditor arcis Si-	xellas ad Parmensem
gethi 101	mittunt 217
	d 2 aper

I N D E X.

<i>aper</i> & <i>leo</i> se mutuò inter ficiunt 397	<i>concionatum</i> 189
<i>aqua</i> <i>Augustæ</i> , uulgo <i>Ba-</i> <i>iona</i> 273	<i>augusta</i> <i>Vindelicorū</i> urbs <i>Germaniæ</i> 46
<i>aquisgranum</i> oppidum <i>Germaniæ</i> , olim <i>Nua</i> <i>guerrum</i> dictum 46	<i>augustæ</i> <i>Vindelicorum</i> co mitia indicta 42 comi tia instituta 48
<i>arabum</i> à <i>Turcis</i> defectio 158	prope <i>Augustam</i> <i>Vndeli-</i> <i>ciam</i> mulier quinq; ge minos edidit 303
<i>argentina</i> urbs communi tissima <i>Germaniæ</i> 46	<i>augustus</i> <i>Electo</i> <i>Saxonie</i> diploma à <i>Cæsare</i> acci pit 65 <i>Saxonie</i> contra <i>Gulielmum</i> <i>Grumba-</i> <i>chium</i> bellū gerit 137
<i>argenti</i> magna copia in <i>In</i> <i>diā</i> 250	<i>Saxonie</i> <i>Cæsari</i> con tra <i>Turcam</i> suppetias mittit 31 <i>Saxonie</i> <i>Au</i> <i>gustā</i> proficiscitur 56
<i>archiepiscopi</i> <i>Germaniæ</i> 43	<i>Saxonie</i> supremus iu dex <i>Curie</i> <i>Imperialis</i> 44 <i>Saxonie</i> suas co pias in <i>Saxoniam</i> ex <i>Hungaria</i> reuocat 39
<i>arnoldus</i> <i>Ferreri</i> uir do ctissimus 296	<i>augusti</i> <i>Electoris</i> in mone tis inscriptio 133
<i>articuli</i> , qui à <i>Cæsare</i> in comitijs <i>Augustanis</i> pro positi fuerunt 62	in <i>Aurangia</i> urbe uaticii nium inuentum, de cala mitatibus regni <i>Galliæ</i> 311
<i>arzila</i> urbs in <i>Africa</i> 307	
<i>athesis</i> fluij inundatio a pud urbem <i>Veronam</i> 287	
<i>atjuar</i> oppidum à <i>Transyl</i> <i>uanis</i> , captum 10	
apud <i>Atrebatenses</i> <i>Augu</i> <i>stanum</i> dogma publicè	

I N D E X.

auri fragmenta sesquili-
bralia in Transylvania
eruta 9 magna copia in
India 250

auriferi fluuij in Pannonia
7 8 fluuij in Transylua-
nia 9

austria quomodo distin-
guatur à Pannonia ci-
teriore 6 superioris Pā-
noniæ caput 5

austriæ nomen unde 77

austriæ descriptio 75 des-
criptio secundum Pto-
lemæum. ibid flumina
76 urbes antiquæ &
nouæ. ibid. insignia
olim 77 descriptio se-
cundum Georgium Ri-
theymerum 76. 77

austriaci nobiles Cæsari
auxilia decernunt 135
proceres petunt religio-
nem Augustanam à Cæ-
sare 135 denuò pro Au-
gustana religione in-
stant 136

austriacis nobilibus Cæsar
ediçtum præscribit 135

comitia à Cæsare indi-
çta 133

B

iuxta Babolscham oppidū
Turcarum cædes 33

bachasinus 242

badensis marchio mittit le-
gatos ad Cæsarem 131

balaton lacus in Panno-
nia 6

balbotia regio 119

in Baiazetis potestatem
Byzantium quando ue-
nerit 130

à Baiazete, Methon quana-
do sit expugnata 102

baioariæ princeps mittit
Cæsari auxilia 98 prin-
ceps Ratisbonam mitti-
tur à Cæsare 137

baioarius Antistes Augu-
stam proficiscitur 56
per eundem Maximi-
liani propositio lecta
62

bartholomæus Hornutus
à Turcis capitur 86

basilea urbs Germaniæ 46

4 3 bataui

I N D E X.

<p><i>bataui scribunt Parmen-</i>
 <i>si, & expetunt Aurai-</i>
 <i>cum</i> 201</p> <p><i>apud Batauos Augustanũ</i>
 <i>dogma prædicatũ</i> 189
 <i>motus exorti</i> 201</p> <p><i>bebecus infensissimus Cæ-</i>
 <i>sari</i> 149</p> <p><i>belgium ad Carolum V.</i>
 <i>hæreditariò peruenit</i>
 184</p> <p><i>belgij præfæcti dignitas</i>
 <i>185 ciuitatum statuta</i>
 <i>& leges.</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>belgium Sigismundus re-</i>
 <i>gulus Tirolis adeptus</i> 183</p> <p><i>in Belgio uarij motus exor-</i>
 <i>ti</i> 189 <i>motus, & quæ</i>
 <i>illorum causæ</i> 182 <i>mul-</i>
 <i>ti nobiles capite trun-</i>
 <i>cati</i> 221 <i>motuum causa</i>
 185 <i>omnes motus seda-</i>
 <i>ti</i> 218 <i>bellum inter du-</i>
 <i>cem Albanum & Au-</i>
 <i>raicum</i> 320 <i>uarij mo-</i>
 <i>tus exoriuntur</i> 213</p> <p><i>belgarum leges & statuta</i>
 <i>182 cum Anglis diuer-</i>
 <i>sæ dirimuntur.</i> <i>ibid.</i></p> | <p><i>inser Belgas & Anglos cõ</i>
 <i>trouersia dirempta</i> 180
 <i>& Anglos dissidia ex-</i>
 <i>orta.</i> <i>ibid.</i></p> <p><i>apud Belgas Augustanum</i>
 <i>dogma publicè concio-</i>
 <i>natum</i> 189</p> <p><i>belgica nobilitas Bruxellæ</i>
 <i>conuentũ celebrat</i> 186
 <i>principi Parmesi suppli-</i>
 <i>cẽ libellũ offert</i> 188 <i>ad</i>
 <i>Philippum legationem</i>
 <i>mittit</i> 189 <i>conuentum</i>
 <i>celebrat in urbe Mech-</i>
 <i>linia</i> 213 <i>supplicẽ libel-</i>
 <i>lum ad Hispanum mit-</i>
 <i>tit</i> 201 <i>magnam pe-</i>
 <i>cuniæ summam in unũ</i>
 <i>colligit</i> 190 <i>denuo</i>
 <i>legatos mittit ad Par-</i>
 <i>mensẽ</i> 214 <i>se ad bel-</i>
 <i>lum parat</i> 194</p> <p><i>belgicæ nobilitatis conuẽ-</i>
 <i>tus in oppido Santron</i>
 191 <i>supplicationes Hi-</i>
 <i>spaniarum regi exhibi-</i>
 <i>tæ</i> 186</p> <p><i>belgradum à Solymanno</i>
 <i>expugnatum</i> 102
 <i>bellcr-</i></p> |
|--|---|

bellerbecchi apud Turcas	Rhodia militia, præse
qui 73	ctus classis Maximilia-
bellum contra Turcam in	ni 83
stum 73	boduelus regem Scotiae in
belli ciuilis in Saxonia exi	terficit 225
tus 132	boduelus acie uictus in Da
benedictus Acoltius au-	niam aufugit 226
thor conspirationis in	bohemi Caesari suppetias
pontificem Romanum	contra Turcam mittunt
278	95
benedicti Acoltij demen-	bolduc oppidum cū . Hispa
tia 279	niarum rege in gratiam
bernardinus Tomitan, cla	redit 218
rissimus philosophus	bonfinius de Transylua-
298	nia 9
in Beregras oppido Scy-	à Boslange, Selymus Cæs
tharum immanitas 143	sar Turcarū creatus 118
bernhardus Hardecus u-	bozneases sunt populi 6
nus ex capitaneis Cæsa	brabantia ad Sigismundū
sarianis 75	principem Tirolī perue
bram oppidum 219	nit 183
bigihon caput Croatiae,	brabantiae ducatus, priuile
olim Furmum dictum 7	gia typis excusa 192 itē
bilia nuncius à Romano	q̃ primò ea statuerit ibi.
Pontifice ad Maximie	brādeburgicus elector mit
lianum missus 56	tit legatos ad Cæsarem
bislucia oppidum Transyl	131 supremus regij cubi
uanie 8	culi magister 44 Augu
blachus Germanus, eques	stam uersus iter susci-
	4 4 pit,

pit, in uia morbo corre-	tias agit	133
ptus, domum reuerſi	in Briſilia S. Vincentij	
compulſus eſt	Monſtrum Indianum	
55	in littore apparet	304
braſſouia oppidum in	ex Britannia, qui principes	
Transſyluania	Cæſari auxilio contra	
8	Turcam uenerint	91
brederodus Antuerpiam	brugis colloquium ince-	
cum multis proceribus	ptum	181
proficiſcitur	conuentus	
213	habitus	180
Vianam proficiſcitur	brunæ conuentus habitus	
213	136 eiusq; articuli. ibid.	
cum uxore ac familia	brunſcuicēſis princeps Via-	
ex Holanda auſugit, &	nam mittitur	219
Brām puenit	bruſchius præfeſtus oppi-	
219	di Carponæ, Turcas in-	
princi	ſequitur, multosq; fudit	
Parmiēſi ſuppli-	93	
cem libellū offert	bruſſiam Lithuani inua-	
188	dunt	23
arcem Vianam Hiſpa-	brutiꝝ populi	179
no denegat	bruxellæ firmioribus præſi-	
213	dijs munita	213
brederodi & Geuſtorum	Bel-	
conuentus in urbe San-	gica nobilitas conuen-	
tron	tum celebrat	186
191	buda metropolis Hunga-	
inter Brederodum & Hi-	riæ Citerioris 6 quo die	
ſpaniarum regem liſ &	à Turcis ſit expugna-	
controuerſia	14	102
219	budam	
brera urbs Germania		
46		
breſt oppidum maritimum		
241		
briffacus dux Cæſari auxi-		
lia contra Turcam fert		
96		
briffaco duci Cæſar gra-		

I N D E X.

budam usq; Cæsaris lega-
ti ueniunt 156
budanus p̄fectus ex Alba
regali Budā uersus con-
tendit 85 *scribit ad*
Eccium Salmensem
151 mittit munus ad
Imperatorem *ibid.*
Palotam oppidum ob-
sidet 79
burgundia ad Carolum 5.
hæreditariò peruenit
184
burgundiam Sigismundus
regulus Tiroli adeptus
183
burchardus Barbi:unus
ex præfectis Cæsariaz
nis 74
byzantium in Baiazetis
potestatem uenit 130
per Byzantium urbem Se-
lymi edictum 119

C

Cæsar Pragæ conuentum
celebrat 137 *Bru-*
nam proficiscitur 136

Augustæ Vndelicorū
comitia indicit 42
respondit proceribus
Germaniæ 131 *Ioan-*
nem Fridericum Vina-
riësem adhortatur 137
se ad bellum parat 41
delectum Germanorū
militum haberi iubet
28 Eccium ab oppu-
gnatione Albæ regalis
reueriti iubet 37 *per*
lustrat exercitum 98
alias copias in Tran-
sylvaniam mittit 12
medicos ad Lazarum
Schuendum mittit 27
legatos ad Solymanniē
mittit 38 *Mogunti-*
timo Electori obuiam
Augustæ procedit 55
Pontificis suppetias cō-
tra Turcam implorat
56 ex Bohemia Vien-
nam redit 139 *Turo-*
carum regi splendida
munuscula mittit 155
cur Eccium ab oppu-
gnatione Albæ regalis
 4 5 400-

- auocarit 38 in Bo-
 hemiam proficiscitur
 136 se ad bellum con-
 tra Turcam parat 74
 legatos ad Turcā mit-
 tit 155 copijs auxi-
 liarijs gratias agit 133
 Augusta discedit 74
 de morte Solymanni
 certior factus 130 re-
 du Viennam 136 in-
 ter Suetiæ & Daniae re-
 ges dissidia componit
 50 mittit suppetias
 Schuendio 142
 Caesaris edictum Austriae
 eis praescriptum 135
 legati ad Selymum in-
 tromissi 156 hono-
 rificè à Budanis acce-
 pti ibid. Byzan-
 tium ueniunt ibid.
 Viennam, Byzantio
 reuersi 157 exerci-
 tus dimissus 133 re-
 sponsum Austriacis
 nobilibus datum 135
 Casari mors, Solymanni
 indicatur 106
 Lazari Schuendij mon-
 bus longè grauissimus
 27 Germaniæ princi-
 pes auxilia promittunt
 63 quid Selymus nun-
 ciarit 146
 Casarem Schuendius ad-
 monet, ne pacem cum
 Turca ineat 18
 Principes Germaniæ,
 pro redimendo Ioan.
 Friderico, orant 131
 rex Polonia à Transyl-
 uanico bello abhorta-
 tur 13
 inter Casarem, & Turca-
 rum imperatorem in-
 duciae factae, earumq;
 conditiones 157. 158
 ad Casarem Solymannus
 mittit legationem 17
 Caesares, contra Turcam
 bella suscipientes, cur
 Germaniae procerum
 auxilia petant 42
 Caesariana classis lauari-
 um delata 96
 Casari, de Solymanni
 aduentu certiores fa-
 cti

fli. 40 multa loca
 Turcis eripiunt 153
 Zaduarum oppidum
 expugnant 140 Hust
 oppidum oppugnant
 79. 150 Iauarinum
 proficiscuntur 83
 Vesperinum obsident
 84 Tattam oppidū
 obsident, & occupant
 86. 88 Munkatschū
 oppidum expugnant
 140 Salmarum re-
 cuperant 16 à Sal-
 maro oppido discedūt
 22 Tokayū expugnant
 15 Serentschinum oc-
 cupant 16 noctua-
 dium ad Tokayum fa-
 ciunt 14 duce Graf-
 fueno Turcas fudunt
 31 Turcas clam inua-
 dunt 16 magna cla-
 de afficiunt 33 cur
 castra Turcarum non
 inuaserint 136 ho-
 stium pecuniam inter-
 cipiunt 150 à Tur-
 cis miserè caduntur

112 ab hostibus intere-
 cepti 34 capiun-
 tur à Turcis per insi-
 dias 85 à Keret-
 schenio proditi 112
 multos ex Transylua-
 nicis ad oppidū Mun-
 tatschum interficiunt
 27 multos ex Tur-
 cis propè Sigethum in-
 terficiunt 19 in
 castra Turcarum ex-
 currunt 111 Tur-
 cas clam inuadunt 94
 quibus vexillis usi fue-
 rint 31 caduntur
 à Turcis, absente Seri-
 no 19 milites ex
 auctorati 133 Tur-
 cis septem signa propè
 Salmarum adimunt
 21

Casarianorum copiae 11.
 81 castra 32
 stratagema 11. 16.
 23 pulcherrima oc-
 casio, ad occupan-
 dam Albani rega-
 lem

37
 Casa-

I N D E X.

<i>Casarianorum militū præcipui præfecti</i>	11.28	<i>ualibus</i>	303
<i>equitatus</i>	82	<i>calambach oppidū à Turcis occupatum</i>	144
<i>19.112 copię in unū conuentę</i>	96	<i>calidischleri, apud Turcas qui</i>	121
<i>ruptiones prope Sigethū</i>	19	<i>cambria pars Anglię Vualia aliās nūcupata</i>	294
<i>casarianis ex Tatta oppido plurimū damni inferitur</i>	86	<i>in Cambria portio terrę commota & aliās per se subuecta</i>	294
<i>noua auxilia missa</i>	22	<i>campso Gaurius deuictus</i>	102
<i>Turci plurima damna inferūt</i>	10	<i>canadas, uel Chelagza oppidum in Nouis insulis</i>	240
<i>in Casarianos Turcę irruunt</i>	113	<i>canarię insulę</i>	241
<i>inter Casarianos multa morborum genera</i>	27	<i>canisa oppidum</i>	133
<i>& Transylvanicos conflētus</i>	154	<i>caphaurbs olim Theodosia Cherfonesi</i>	295
<i>à Casarianis Vesperinum occupatum</i>	85	<i>caphę descriptio</i>	ibid.
<i>pręda ingens nacla</i>	95	<i>apud Capham urbem tres soles uisi</i>	296
<i>Turcę cęduntur</i>	110	<i>cęput Gallicum portus</i>	242
<i>ex Casarianis multi à Tręsylvuano suspensi</i>	35	<i>capitschius Purpuratus occisus</i>	133
<i>cęte in littore maris inuentum, in quo erant plurimę triremes, cum omnibus instrumentis nau-</i>		<i>caramani reguli origo</i>	298
		<i>cardinalis Alexandrinus in</i>	

I N D E X.

in Pontificem Romanū eligitur	280	carolus IIIL. imperator Brabantiae priuilegio- rum instaurator	192
carolus, & Ferdinandus, filij Philippi regnum di- uidunt	183	Quintus imperator de- claratus	124
Brimeus, comes à Meghen in Holandam mittitur	219	omnia sua regna in Bel- gio, Philippo tradit	184
Emanuel, filius Philiber- ti Allobrogum Princi- pis, natus	313	inter Carolum V. & Gal- liarum regem diurnū bellum	313
Hispaniarum regis filius moritur	222	caroli VII. Galliarum regis aduentus in Nea- polim	311. 312
Archidux Austriae, Tur- cas in fugam uertit	116	carolus IX. Galliarum rex ducit uxorem	315
cum hoste leuia praelia init	115	carpathij montes	7. 9
caroli Archiducis in Va- leria praclara facino- ra	32	ad Carponam oppidum Turcae 40. messores, an- te portam, ientaculum sumentes, abducunt	93
ad Carolum Archiducem Austriae speculatores de- lati, & quae coram eo de expeditione Turcae rum confessi sint	40	casimirus filius Ladislai Iagellae Poloniae regis, Lithuania potitus	234
per Carolum Archiducē Austriae, conuentus Poso- nij habitus	64	caspari Alapiani uirtus in re militari	94
caroli Mag. sepultura	46	cassalis urbs	66
		ob Cassalem urbem dissi- dia	53
			casso-

I N D E X.

<i>Cassouiam</i> <i>Cæsariani</i> con-	<i>chetuari</i> populi	75
tendunt, & ad eam per-	<i>chietfeli</i> , locus sic dictus	
ueniunt		117
propè <i>Cassouiam</i> , <i>Scytharum</i> & <i>Turcarum</i> im-	<i>chios</i> insula, unde sit dicta, uariæ opiniones	
manitas	173	<i>Ethalia</i> dicta
<i>castrenses</i> à <i>Solymanno</i>	<i>ibid.</i> ab <i>Andronico</i> <i>Palæologo</i> <i>Liguri-</i>	
uicti	<i>bus</i> donata	173. oc
de <i>Cataldo</i> sancto uiro, &	cupatur à classe <i>Tur-</i>	
<i>Pontifice</i>	<i>cica</i> 176 à <i>Turcis</i> mi-	
<i>catiamerus</i> <i>Totayum</i> oc-	serè deuastata	178
cupat	<i>chij</i> insulæ descriptio	173
<i>catornum</i> oppidum	<i>circuitus</i> <i>ibid.</i> inco-	
<i>cecius</i> mons	la tributa <i>Solymanno</i>	
<i>ceius</i> fluuius <i>Austriæ</i>	denegant	174. 178
<i>cernouichius</i> <i>Byzantio</i> ,	sunt tributarij <i>Mahu-</i>	
<i>Viennam</i> redit	<i>meto</i> <i>Turcarum</i> impe-	
<i>ceruorum</i> tria genera in	ratori	174. senato-
<i>Terra Florida</i>	res, eorum fami-	
<i>cetro</i> , capellum <i>Austriæ</i>	lijs mittuntur <i>Byzan-</i>	
76	tium	179
in <i>Ceuta</i> urbe monstrum	<i>chij</i> cuiusdam constantia	
editum	178	
<i>calcedon</i> oppidum	<i>chium</i> insulam <i>Turcæ</i> in-	
<i>charenta</i> fluuius in <i>Nouis</i>	uadunt	175. cur <i>Tur-</i>
insulis	<i>cæ</i> inuaserint	173.
<i>chenoncaux</i> , fluuius in	in <i>Chio</i> insula omnes pro-	
<i>Nouis</i> insulis	<i>cercs</i> interfecti	178
<i>thelegza</i> oppidum	in <i>Chio</i>	
240		

in Chio insula Turcarum immanitas 178	Schellendorfus, unus ex capitaneis Cæsarianis 74
chrys cur Solymannus tam infensus fuerit 175	Orzagus sine hærede mor- ritur 310
christiana Respublica quâ ita lamna in Pannoni- co bello suscepit 126	christophori ducis Vuir- tembergici filia, Lu- douico, Cattorum prin- cipi, desponsata 52
christianorum militum so- lertia in arce sancti El- mi 169 templum in ur- be Roma, tempore Se- ueri 208	cibinium oppidum in Tran- sylvania 8
christiani principes, cur non temerè Turcam ad arma prouocare debeant 161	cicora regio à plurimis indagata 257
christianis Bruct Doctor in quatuor partes dis- sectus 138	cicoræ regionis descriptio ibid.
christophorus Bassoleuil- la, in cōuentu Brugien- si præses 184	ciuitates liberæ, quantos redditus annuatim Cæ- sari soluant 43
Carnerus insignis mathe- maticus 302	Imperij quæ, & quot 44 quæ olim sub imperio fuerunt 47
Liechtenstein, unus ex capitaneis Cæsarianis 75 rei militaris glo- ria, celebris 29	unde sibi libertatem parauerint 45
	ciuitatum liberarum pri- uilegia 45
	ciuitatum liberarum po- tentia ib.
	claudionum castellum Au- striae 76
	clebolus

I N D E X.

<i>Clebolus cosmographus</i>	<i>comitia Spiræ habita</i>	315
<i>insignis dictus</i>	<i>comitia cur à Caesaribus</i>	
173	<i>instituantur</i>	47
<i>cleuensis comes legator</i>	<i>comitiorum Augustan. ar</i>	
<i>mittit ad Casarem</i>	<i>ticuli</i>	62
151	<i>in comitijs conuentus tres</i>	
<i>coléburgius Bruxellas pro</i>	47	
<i>ficiscitur</i>	<i>commendonus Cardinalis</i>	
186	<i>Augustam Vindel. ad</i>	
<i>colonia Agrippina urbs</i>	<i>Casarem mittitur</i>	55
<i>Germaniæ</i>	<i>conspiratio Romæ contra</i>	
46	<i>Pontificem, & quómo</i>	
<i>coloniësis archipræsul ma</i>	<i>do sit patefacta</i>	279
<i>gnus epistolarum mas</i>	<i>constantia olim urbè impe</i>	
<i>gister pro Italia</i>	<i>rialis</i>	47
43	<i>constantinopolis quando</i>	
<i>Augustam proficisci-</i>	<i>primò ad Turcarum</i>	
<i>tur</i>	<i>potestatem uenerit</i>	131
56	<i>constātinus supremus Græ</i>	
<i>colosium oppidū in Tran-</i>	<i>corum imperator</i>	129
<i>sylvania</i>	<i>de Constantino imperato-</i>	
8	<i>re</i>	208
<i>columna erecta apud In-</i>	<i>corsica insula olim Cynus</i>	
<i>dos, cū insignibus Gal</i>	280	
<i>liarum regis</i>	<i>cosmus Etruriæ princeps</i>	
250	<i>mittit Casari suppe-</i>	
<i>comar oppidum à Turcis</i>	<i>tias contra Turcam</i>	
<i>occupatum</i>	82	
144	<i>à Cracouia usq; ad Vilnā</i>	
<i>cometa Ferrariæ apparet</i>	<i>quot</i>	
290. 310		
<i>cometa tres in Italia appa</i>		
<i>rent</i>		
300		
<i>comitia Augusta Vindel-</i>		
<i>licorum indicta</i>		
42		
<i>celebrata</i>		
48		
<i>fini-</i>		
<i>ta</i>		
74		

I N D E X.

quot milliaria	132	menta	258
cremisium oppidum	Au-	inter Daniae & Suetiae re-	
striae	67	ges bellum	257
croatia est regio	6	dantiisci oppidi situs	47
croatiae metropolis quae	7	danubius fluuius nobilis	
crocum gignit Austria		76 totius Europae no-	
76		bilissimus	6
crux in caelo uisa	296	dardanenses à parmenio-	
quid praefiguret	296	nide deuicti	316
cupressi in India magna		dauid Betonis author sedi-	
copia	251	tionis in Scotia	224
cyrnus insula olim sic di-		Bomgartnerus rebelles	
cta, nunc corsica	280	' 138	
		debrecinum oppidum, à	
		Melchiore Balasso ere-	
		pium	10
Dacia regio olim sic di-		dedes oppidum à Turcis	
cta, nunc Transylua-		oppugnatum	152
nia	8	delphinus fluuius	270
daciae ac Sueciae regibus		derfius praefectus Nitrien-	
iniungitur à Caesare ut		sis arcis, ex hostib. mul-	
arma deponant	63	tos per insidia occidit	
inter Daciae & Sueciae re-		40 Germanorum mi-	
ges pax	131 & Suetiae.	litum	28
reges dissidia	49	desmex castellum à Turcis	
dalmatia regio cui sit sub-		occupatum	19
ecta	6	despotorum ditio à Mahu-	
lamae apud indos alun-		meto occupata	174
tur, uti apud nos tor-		diassouum castrum	232
		b	diony-

I N D E X.

Nionysius Gallus uir nobilis ab Erico rege Sueciae interficitur 228

dominicus Venerius insignis Mathematicus mortem Solymanni praedicit
108

drauus fluuius 98 Hungariam à Sclauonia distinguens 6

supra Drauum fluuium pons factus à Turcis 98
duchela locus in Africa sic dictus 308

prope Druuijua fluuiū Moschouitarum ingens clades 235

E

Ebraimus Turcarum orator ad Caesarum mittitur 157

eccius à Salma proficiscitur ad obsidionem Albæ regalis: moxq; reuocatur à Casare 36
cur à Casare ab oppugnatione Albæ regalis sit auocatus 38
cum suis copijs Tattam oppidū

occupat 58 **Vesperinū obsidet** 84
oppidum Tattam obsidet 86

eclipsis solis facta 310
Eduardus Cernouichius Bazarrio ad Caesarem redit 154

Egmondanus comes ab Albano comprehensus 221
decollatur 222

egrettorum auium magna copia in India 263
elizabetha Angliæ regina ingenij insignes doctes 226 227

elisabella filia Maximiliani II. Carolo IX Galliarum regi nupta 315

S. Elmi arx à Turcis oppugnat. 1169 quot dies sit obsessa 169

eluina urbs Germaniæ 47
emanuel Philibertus, Allobrogum princeps Augustam Vindelicorum proficiscitur 66
totius Belgij praefectus à Philippo Hispaniarum rege constitutus 184

epho-

ephorus quomodo Chium
 insulam appellauit 173
 equi cuiusdam incredibilis
 fortitudo 309
 erasmus Magenus præfe-
 ctus Salinari oppidi 22
 erdeum oppidum: à Casa-
 rianis expugnatum 17 à
 Transylvanicis obsef-
 sum 22 deditione ca-
 ptum 24 de nouo ob-
 sessum. ibid,
 erdei oppidi propugnato-
 rum alacritas & impi-
 gritia 24. 25 propu-
 gnatorum stratagemata
 23
 eric⁹ rex Suetiæ omnes pro-
 ceres Suetiæ ad conui-
 um inuitat 229. 230
 medicum suum interfici-
 cit 228. 229 ob Tyran-
 nidem conijcitur in car-
 cerem, & Dux Ioan. in
 eius locum substituitur
 230
 erici regis Suetiæ furor
 228 frater rex Suetiæ
 electus 229 Sueciæ

regis immanitas 228
 erlaphus fluuius 77
 S. Ermetis arx expugna-
 ta. 2
 ernestus Mandeslauius pro-
 scriptus 67. 138
 ethalia Chius insula dicta
 173
 in Ethrutia terramotus
 exorti 293

F

Federicus III. Imperator
 Germaniam inferiorem
 in unum regnum rede-
 git 183
 felct arx 144
 ferdinandus, Philippi re-
 gis Hispaniarum filius
 nascitur, 316 item de
 eius baptismo. ibid.
 ferdinādus Toletanus mit-
 titur in Belgium 220
 ferdinandus frater Maxi-
 miliani contra Turcam
 proficiscitur 95 redit in
 Bohemiam 136.
 ferdinandus I. Imperator
 Turcæ tributum sol-
 uit 3
 b 2 ferdia

I N D E X.

ferdinādi Cæsaris exequiæ
Viennæ celebratæ 25
post Ferdinandi obitum,
quæ rerum uicissitudi-
nes factæ sint in Panno-
nia 5
fortunæ exemplum 65
ferraria ferè tota Terræ-
motu concussa 290.
291 ab incolis deser-
tur 292
ferrariæ Terræmotus hor-
ribiles 289 *cometa ui-*
sus 290 *quot terræmo-*
tus sint numerati 291
ferrariæ urbi quantum dā-
ni ex Terræmotibus alla-
tum sit 293
ferrariæ infortunium acci-
dit 286
ferrarienses Terræmotus,
quæ præcesserint 289
ferrariensium dux Cæsari
suppetias contra Turcā
mittit 83
fertou lacus in Pannonia 6
florētiæ testudo templi ful-
mine deiicitur 293
florida Terra quomodo ad

Christianos peruenerit
238
florus Memorantius in lo-
cum Aegmondani prin-
cipis suffectus 180 *ad*
Hispaniarum regē mit-
tiur 189
flumen Maij sic appellatū
246
franciscus Nemethus occi-
sus 15
franciscus Galliarum rex
mittit quosdam in Indi-
am 239
Giraldus in Britāniam ad-
nauigat 205
Iunctinus egregius Astrono-
mus 299
Lumilinus patritius Genuē-
sis 305
Nomethus ad Transylua-
num confugit 13
Peschus rei militaris peri-
uissimus 41
francisci Forgaci oratio
de laudibus Ferdinandi
Cæsaris 46
francisci columnæ miserri-
mus casus 285. 285
franco-

I N D E X.

francofurtum, nobile em-
porium 46

fumium oppidum Croatiae
olim sic dictum, nūc Bi-
gihon 7

G

Gabriel Perenus moritur
310

Valopius medicus insignis
moritur 284

de *Galliae regni calamita-*
tibus uaticinium 311

in *Gallia quae calamites*
mortem *Henrici 11.* sub
sequeuta sint 311 mon-
stra edita 302 motus
oriuntur 315.232

ex *Gallia in Terram Flo-*
ridam quae sit optima
nauigatio 341

galliarum regis insignia
apud *Indos* in quadam
columna erecta 250

inter *Galliarū regē & Ca-*
rolum *V.* diurnum bel-
lum 313 & *Hispanum*
pax 184 & *Hispania-*
rum reges colloquium
273

galli Veronam urbem ob-
sidet 131 ad *Segnanam*
fluuium delati 158 *In-*
dis dona offerunt 244
in *Terra Florida* pro-
pugnacula erigūt 267
ab *Hispanis* denuò in-
uasi 276 ad fluuium
Sabin ueniunt 259 no-
uis insulis & fluminib.
nomina induunt 260 re-
gium portum ingressi
260.261 nouam clas-
sem in *Terram Floridā*
mittunt 268 *Maderam*
insulā expugnant 277
ab *Hispanis* in *Terra*
Florida uexati 269.
270 opifices & colo-
nos in *Terram Flori-*
dam mittunt 268 ad
Hispanos, quosdā mit-
tunt 271 in *Terra Flo-*
rida ad summū disci-
men redacti 271 exer-
citus in *Terram Flo-*
ridam mittunt 268 in
portū *Diepensē* pro-
gressi 265

b 3

gallo-

I N D E X.

gallorum aduentus in Indiam Meridionale 253	ram mittitur 240 in
discessu Indi uehementer dolebant 247	Calliam redit 239
clades ad Sanquintinum 164. discessus ex Terra Florida 265	gallicum caput insula 242
clades in Terra Florida 272	galli indici meliores, quam nostras 248
altera nauigatio in Terram Floridam 273	gamalielis sententia insignis 204
in professione ad Terram Floridam precipui duces 267 naufragium 270 infortunium in Terra Florida 270	garumna flumini in nouis insulis 160
reditus in Galliam 265	garzia à Toletò Siciliae prorex Melitensibus suppetias mittit 169
Gallis quæ regio primò conspecta, & quomodo appellata sit 242	gaspari Castillonæi instigati plurimi ex Gallis ad Nouas insulas proficiunt 240
pugnacula in Terra Florida erecta 264	gasto Puxcus in cæde Rauenense trucidatur 297
gallica classis ad Indos peruenit 244	gauinus Rollus uir insignis 313
ad oppidum Brest peruenit 241	gemmae pretiosæ in India 250
in Terram Floridam uenit 239	geneua urbs imperialis olim 46
in nouas insulas peruenit 240	genuenses mittunt Cæsari suppetias contra Turcam 82
denuo in Noquam Terram	inter Genuenses & Corsicæ incolæ bellum 280
	geor-

I N D E X.

<p>georgius filius Brandebur-
gij, electoris ad Augu-
stam mittitur 55
à Helfenstein perfectus Cæ-
sarianorum milit. 74
Hussototus Byzantiū mit-
titur 145
Hussototus orator mitti-
tur ad Solymannum
38 Budam peruenit 39
quid in itinere observa-
rit 160 qualia manda-
ta acceperit à Mehe-
meto 146 Viennam
uenit 145
georgio Hussototo Mehe-
metus qd dixerit 146
Kereischenius quid
scripserit 146
georgius Kolyktous dux
Moschorum interfectus
236
Mechelburgus Minceſ ca-
pius 45
Pierſonus author omnium
malorum, in regno Sue-
tiæ 228 pœnas luit
230
Praun, unus ex capitaneis</p> | <p>Cæsarianis 74
Ritheymerus insignis Geo-
graphus 75 quomo-
do describat Austriam
76. 77
Purfirkerus peritissimus
Astronomus 302
Thurygerus, præfectum Al-
bæ regalis caput 114
Turcas inuadit 115 e-
ques aureatus pronun-
ciatur 114 in scemore
uulneratur 79 Vespe-
rini præfectus 85
georgij Thunigeri impi-
gritia & strenuitas in
re militari 79. 80 uir-
tus & solertia in re mi-
litari 114
Fernandi filij stratagema
304
ad Georgium de Hohen-
hein Ioan. Valetæ Me-
litenſis epistola 168
germania in tres status di-
uisa 43
germania inferior quomo-
do ad Hispaniarum re-
gem peruenierit 182
b 4 gero</p> |
|--|---|

- germaniæ status 45 ordi-
 nes & principes 44 epi-
 scopatus 43.44
 germanorum principum
 munia in Imperio ibid.
 gesterum oppidum à Cæ-
 sarianis occupatum 89
 gesten oppidum à Turcis
 occupatum 144
 geusij nomen unde 186
 geusij nomen quid signifi-
 cet 186
 geusium unum, 24 nebulo-
 nes facere 186
 geusij unde sint dicti 186
 novos habitus induunt
 187 Antuerpiæ seditio
 nem mouent 215 pecu-
 niâ à quolibet huius fa-
 ctionis partecipe colli-
 gunt 194 nouam mo-
 netam excudunt eiusq;
 inscriptio 187 libellū
 supplicem ad Hispanū
 mittunt 201
 geusiorum conuentus in
 oppida Santron 191
 inter Geusios & pontifici-
 os motus exortus An
 tuerpiæ 216 & pontifi-
 cio, conflictus prope
 Antuerpiam 214 &
 pontificios præliū 210
 de Geusijs prouerbium
 386
 gibil terra urbs 303
 gleismulnerus, oppidū Neu-
 stadium Transyluani-
 cis tradit 40
 gleyssenthalus præfectus
 Saxoniorum militum
 31
 gorgerus prætio redemptus
 144.149
 goffelus uir pugnax, inter-
 emptus 24
 gotha urbs deditione ca-
 pta 138.139
 in Gotha urbe proscriptio-
 nes capti & puniti 138
 gothici belli breuis narra-
 tio 137
 græciam Xerxes persarum
 rex inuadit 134
 grangis, cohortium centu-
 rionis in Terra Florida
 mors 270
 grassuenum cum suis co-
 pte

I N D E X.

pijs Turcas fudit 31
 grimmenstein arx occupa-
 ta 139
 in Grimmenstein tormen-
 tariae machinae quot in-
 uentae 139
 grues in India nascuntur
 248
 gualterus Abdonus Bru-
 gas mittitur 181
 guisus dux. Caesari auxi-
 lia contra Turcam fert
 96
 guisio duci, Caesar gratias
 agit 133
 guleitam Hispaniarum rex,
 praesidia mittit 54
 gulielmus, medicus cele-
 bris, regis Scotiae inter-
 ficitur 228
 gulielmus Auraicus, Bru-
 xellas ad Parmensem
 ducissam, proficiscitur
 191 Antuerpia disce-
 dit 218 accersitur in
 Holandam 201 Ant-
 uerpiam ex Holanda
 redit 212 Mechlianum
 conuentum non uisitat

213 Antuerpiam pro-
 ficiscitur 190 Batauiam
 profectus 218 Bredam
 proficiscitur 218 cur ex
 Belgio secesserit ib. in
 Germaniam se confert
 ibid.
 gulielmi Auraici edictum
 in urbe Antuerpia 196
 197
 ad Gulielmum Auraicum
 Parmae ducissa scribit
 190
 inter Gulielmum Aurai-
 cum, & Albanum du-
 cem, bellum 320
 gulielmus Gonzaga, dux
 Mantuanus Augustam
 proficiscitur 66 mittit
 Caesari suppetias con-
 tra Turcam 82
 gulielmus Gorgius, Caesa-
 ri auxilio, contra Tur-
 cam uenit 91
 gulielmus Grumbachius
 author belli ciuilis in
 Saxonia 138 proscribi
 tur 67 in partes qua-
 tur partitus 138
 b 5 guli-

I N D E X.

Guilielmus à Stein, author
 seditionis in Saxonia
 138 proscriptus 67
Vuelihunus, unus ex præfe-
 ctis *Cæsarianis* 74
Vinariensis Augustam ue-
 nit 56
Gunterus, comes *Schuar-*
zenburgus, unus ex ca-
 pitaneis *Cæsarian.* 74.
 75 rei militaris gloria,
 celebris 29
Gyllus dux Cæsariani exer-
 citus 11

H

Habraymus, purpuratorū
 princeps 125
hadad oppidum, à *Tran-*
sylvanicis expugnatum
 10
hamburga oppidum 76
ab Hamiltonijs Ioannes
Stuardus, *Liunia* co-
 mes occisus 223
Hannibal Altempsis, uir rei
 militaris peritissimus 54
Meliensibus, ab *Hispa-*
no auxilio mittitur 272
Harriadenus Barbarossa,

nobilis *Nauarchos* 125
hasambegus cum suis co-
pijs *Quinqueecclesias* pro-
 ficiscitur 99
haydones apud Hungaros
 qui 90
heclor Aufonius, insignis
 mathematicus, *Solyman*
 ni mortem prædicit 108
heluetiorū oratores in Au-
gustanis comitijs 66
hennebergensis comes mi-
 tit legatos ad *Cæsarem*
 131

henricus Angliæ rex, hu-
 manè excipit *Matthæum*
regem Scotia 225
henricus primus Teutoni-
corum equitum magis-
 ter 57
henricus, filius Matthæi re-
gis Scotia, rex *Scotia*
salutatur 225 interfe-
 ctus ibid.
henricus Bredérodus, *Bru-*
xellas uenit 186 ad *Par-*
mensem Bruxellas mit-
 titur 195
henricus Denius, uir nobi-

- lis 295
 Cobarus, uir insignis 295
 Chiambertonus Cæsari au-
 xilio uenit 91
 post Henrici II. regis Gall.
 mortem, quæ calamita-
 tes subsequutæ sint 311
 inter Henricum Galliarū,
 & Philippum Hispaniq-
 rum reges, pax inita 313
 heururæ princeps mittit
 Cæsari auxilia contra
 Turcam 82
 hierosolyma è manibus Sa-
 racenorum erepta 57
 hierosolymis, Christianis
 peregrinis, Xenodochiū
 ædificatum 57
 in Hispania magna sicc-
 itas 316
 ex Hispania in Nouam Hi-
 spaniam, quæ nauigatio
 optima sit 241
 hispaniarum rex, Meliten-
 sibus opem fert 172 regis
 querelæ apud Gallia. re-
 gem de Monlucio 277
 regnum quo pacto, ad
 Philippū Maximilianū I.
 filiū peruenerit 183 rex
 præsidia in Neapolitanū
 regnum mittit 179 Prin-
 cipis mors 222 clades
 124 & Galliarum na-
 uium aduentus in Terrā
 Floridam 269 rex mit-
 tit legationem ad Maxi-
 milianum 54
 ad Hispaniarū regem quo
 modo Germania infe-
 rior peruenerit 182 sup-
 plex libellus à Belgica no-
 bilitate missus 201
 inter Hispaniarum regem
 & Bredērodum lis & cō-
 trouersia 219
 Hispani, Gallos in Terra
 Florida nocte inuadunt
 269. 276
 Hispanorum crudelitas er-
 ga Gallos 272
 Hiula, Hunnorum dux
 8
 Hochstrata comes, Bru-
 xellas ad Parmensem mit-
 titur 217
 Holandæ proceres atcer-
 sunt Auraticum 201
 Holan-

I N D E X.

<i>Holanda Sigismundus re-</i>		<i>sius 6 ulterioris oppi-</i>	
<i>gulus Tiroli adeptus</i>		<i>da 7 limites 5 proce-</i>	
183		<i>res ad constantiam ad-</i>	
<i>in Holanda motus</i>	218.	<i>hortatur 68 procrib.</i>	
219	<i>templa instauran-</i>	<i>Vayuoda scribit</i>	67
tur	220	<i>Lazarus Schucndius</i>	
<i>hominis uoce leana perter</i>		<i>scribit</i>	71
<i>refacta</i>	308	<i>in Hungaria magnæ inun-</i>	
<i>de Horni comes Mechli</i>		<i>daiones</i>	17
<i>niam proficiscitur</i>	213	<i>hungarorum lingua</i>	7
<i>decollatur</i>	222	<i>hunni, unde profecti sint</i>	
<i>horologia quædam sum-</i>		<i>in Pannoniam</i>	5
<i>mo, ac diuiti artificio</i>		<i>hust oppidum, à Schuen-</i>	
<i>elaborata, à Casare,</i>		<i>dio oppugnatur</i>	79.
<i>Turcarum regi missa</i>		150	<i>obsidione libera-</i>
155		<i>tur</i>	152
<i>hortorum cultura apud</i>		I	
<i>Indos</i>	257	<i>Iacobus Hamiltonius, au-</i>	
<i>hucstoterus uir strenuus</i>		<i>thor seditionis in Sco-</i>	
<i>interficitur</i>	25	<i>tia</i>	224. Schellenber-
<i>hugonothi in Gallia sic di-</i>		<i>gus, unus ex præfectis</i>	
<i>cti</i>	186	<i>Cæsarianis</i>	74
<i>huna fluuius</i>	6	<i>Iacobi Zachii uirtus & stre-</i>	
<i>hungaria, unde dicta</i>	5	<i>nuitas</i>	33
<i>quomodo sit separata à</i>		<i>Ianizerorum uirtus in ex-</i>	
<i>Transyluania 7 in du-</i>		<i>pugnatiõe Sigethi</i>	103
<i>as partes diuifa</i>	6	<i>Iapygiam uersus Turcica</i>	
<i>hungariæ descriptio</i>	5	<i>classis contendit</i>	179
<i>fertilitas 7 ceterioris,</i>		<i>Laques peritissimus nauta,</i>	
		<i>in</i>	

in Terram Floridam mis-
sus 240
iauarinū oppidum in Pan-
nonia 7 igne succen-
sum 135 uulgò Rab,
præsidij munitum 41
iauarini descriptio 96
propè Iauarinum, Turca-
rū eruptiones 41. 74
iene castellum à Turcis oc-
cupatum 19
in Infante mortuo, Christi
stigmata uisa 302
india descriptio 255 meri-
dionalis fertilitas 257
in India, quæ terra amœ-
nissima 248
indi quomodo incedant
246 Gallorum dis-
cessu uehementer do-
lebant 247 Lunam
& Solē pro dijs adorāt
245 quo pane utantur
ibid. meridionales 253
quomodo suas Nauicu-
las conficiant 254
indorum terra amœnissi-
ma 248 Meridionaliū
statura & habitus 253

humanitas erga Gallos
244 obedientia erga
reges 245. 246 mos
in commertijs exercen-
dis 245 statura & mo-
res 246 mulieres quō
se exornāt ib. mos in ci-
bis capiēdis 250 regū
uestitus 246. 253 ædifi-
cia quō cōstructa 256
apud Indos peritissimi sa-
gittarij 247 reges, ac
seniores, maxima obser-
uantia coluntur 246
hortorum cultura 257
metalla, uarij generis
gemmas, & uniones in-
ueniri 252
ioachimus Gilles, unus ē
secretis Hispaniarum
regis 181
ioannes, Erici frater, rex
Suetiæ, electus 229
Finlandiæ princeps, in uin-
cula coniicitur 228
Moschouici dux, Lithua-
nia potius 234. 235
Alphonsus Castalius præ-
fectus 400 sclopetta-
rio

riorum	91	Ioannis regis Transylua-	
Ioannes Andreas Calliga-		niae titulus	67
rus Commendono Car-		ioannis Valetæ, Melitensis	
dinali in comitijs Augu-		militiæ Principis episto-	
stani crucem defert	55	la, ad Georgium de Ho-	
Aschlaeus uir insignis	295	henheim	168.
Baptista Giraldu, uir do-		Ioānes Vuernherus à Reys	
ctissimus	314	nau, dux militum Ger-	
de Berghes ad Philippum		manorum	22 Vuolgoze
regem Hispaniarum mit-		nus, Alexandrum Ken-	
titur	189	dium Viennam perdu-	
Beierus, seditionis in Sax-		cit	35
xonia author	138 Fru-	Vassor, præfectus Gallicæ	
ctuosus, uir insignis	304	classis	272
Fridericus, princeps ele-		Verrazzanus celebris nau-	
ctus arbiter dissidij inter		ta, mittitur in Terram	
Suetiæ & Daniæ reges		Floridam	239
50 à multis Principibus		Stuardus, Leuinia comes,	
Germaniæ admonitus		occisus	223
137 Vinariensis proscri-		Ribalius, dux Gallorum in	
ptus 138 captus 139 quo		Terra Florida	267
modo captiuus Viēnam		ioannis Ribali, eiusq̃ so-	
si perductus 140 capti-		ciorum mors	227. 273
uus in arcem Posomien-		iob locus sepulchræ Turca-	
sem mittitur	132	rum	119
Transyluanie rex Sathma-		iordanus fluiuius	263
rum obsidet 9 Solyma-		isabella, Galliarum regis	
no obuiam procedit	78	filia, Philippo Hispano	
munuscula offert	79	nuptia 313 moritur	222
		Italiæ	

I N D E X.

Italiae urbes mittunt Maxi-
miliano suppetias contra
Turcam 82
in Italia multa loca aqua-
rum inundatione deu-
flata 287 *tres cometae*
uisi 300
iagellus, princeps Lithua-
niae baptizatus, & Ladis-
laus dictus 234
iula, à Turcis obfessa 111
147 deditioe capta 111
prope Iulam Turcarum ex-
cursiones 74. 154
iulae situs 111
iulius Borgarucius, medi-
cus insignis 285
à Iulio Casare, Alba Iulia
dicta 8
iunchus Ratisbonam mit-
titur 137

K

Keretschenius praefectus Iu-
lae & Nitelburgiae arcium
29 quosdam Turcas in-
carcerat lucri gratia, qui
postea omnes per incu-
riam uigilum aufugerunt
30 ut perfidus coram Ca-

sare accusatus 112 *à prae-*
fectis coram Selymo ac-
cusatus 148 *quid Geor-*
gio Hussototo scripse-
rit 146 *libertatem pe-*
tit 147
Keretschenij auaritia 29
calamitosa mors 148
à Kiana, usque ad Neper seu
Koch, quot sint milliaria
232

Kexar, oppidulum Hunga-
riae 92
Kouar oppid. Transylua-
nus obsedit 153

L

Ladislaus princeps Lithua-
niae baptizatus, & Sar-
matiae rex coronatus 134
Keretschenius Iulam Tur-
cis tradit 111
inter Ladislaum & Amu-
rathem, regem Sarma-
tiae, praelium 131
Landgravius Hassiae, mit-
tit legatos ad Casarem ibi,
Lafacus dux, Casari au-
xilia contra Turcam
ferit 96

LH-

I N D E X.

Ludonierus præfectus Gal- lorum, in Terra Flori- da 267	Turcicus orator missus 34 proceres Turcarum litteras mittunt 36
lauembergus , unus ex capi- taneis Cæsarianis 11	lazius quomodo describat Austriam 77
præfectus arcis Erdei 23 in oppido Erdeo uul- neratur 24	leo & aper se mutuò inter- ficiunt 307
lauri magna copia in In- dia 251	de Leonis incredibili for- titudine ibid.
lazarus Schuendius præ- ficitur bello Transylua- nico 12 Viennam pro- ficiscitur ibid. scribit proceribus Pannoniæ 71 Erdeum oppidum expugnat 17 obsessis in arce Erdeo, secundò au- xilia transmittit 23 Za- duarum occupat 149 Munkatschum occupat 149 ad Maximilianũ Imp. de nouis copijs lite- ras mittit 35 febri cor- reptus 27	de Leone interfecto, à quo dam Mauritano 308 de Leæna , quæ hominem corripuerat, eiusq̃ uoce audita, dimisit ib. leodiceum , cum rege Hi- spaniarum, in gratiam redit 218 leonidæ Spartani mors, e- iusq̃ copię 134 inter Leonidam Spartanũ & Xerxem Persarum regem bellum 134 lesbos insula, olim sic di- cta, nunc Mitilines, & Metellinum 174
lazari Schuendij uirtus & laus in re militari 33 natu- ra, & ingenij dotes 20	ad Letipontum oppidum, Germanorum militũ delectus habitus 28
ad Lazarum Schuendiũ	leuentiũ opp. obsessum 85 leytha

leytha fluuius Austriae	77	rij facti	233
libonatus urbs	310	lithuanorum lingua. ibid.	
liburnus fluuius in nouis		lotlium arx in Scotia	226
insulis	263	ad Lothophagitem insulā	
licentius Valetinus Cate		Hispaniarū clades	123
mōstrum ad Hispanum		lubecum urbs potentissi-	
mittit	303	ma Germaniæ	46
ligerisfluuius in nouis in-		lucas Giralduſ pater Fran-	
fulis	260	cisci Giraldis	309
ligures Chium insulam te-		Lucemburgo Sigismun-	
nent	173	duſ Tirolī regulus ade-	
lintij monstrum editum		ptus	183
302		lucenses mittunt Caſari	
lipenſis præfectus uulnera		ſuppetias contra Tur-	
tur	31	cam	82
lipſiæ principum nonnullo		lucerna urbs imperialis o-	
rum conuentus	51	lim	46
litalia Lituania olim	232	ludouicus ultimus rex Hun-	
lithuania unde ſit dicta		gariæ naſcitur	297
ibi. Chriſtianam fidem		ſus	102
accipit	234	ludouicus Naſſouiſ Bru-	
olim Ita-		xellas uenit	186
lia & Litalia dicta	232	ad Paſ-	
à Ioanne duce Mosco-		menſem ducem Bruxel-	
uiæ occupata	234	las miſſus	195
lithuaniæ deſcriptio	231.	ludouicus, Philippi Lan-	
232 fertilitas	233	grauij filius uxorem du-	
circuitus	232	cit	51
ſinis. ibid.		Vngnadunus ex præfectus	
de Lithuania ducatu	231	Caſarianis	74
lithuanī Rutheniſ tributa		6	à Lug-

I N D E X.

- à Lugduno Mantua* q̄ lon-
 ge distet 288
luna una cum stella & cru-
ce in cœlo uisa 299
lunam Indi pro Deo ado-
rant 245
lupoldus Marchio Austriæ
insignia antiqua mutat
 77
lusitanus uir insignis 177
lusitani Gallis infensi 274
apud Galliarū regem
Mōluciū accusant 277
lusitanorum hostilitas er-
ga Nicolaū Villagag-
nonum 277
 M
Macerias urbs in Finibus
Campaniæ 315
madera insula quid signifi-
cet 274 *primò à Lusi-*
tanis inhabitata 275
est insula instar literæ
Δ 275 *expugnata à Mō-*
lucio 277
maderæ insulæ descriptio
 279 *fertilitas* 275 *in-*
colarū immanitas 276
magdeburgicus Antistes
primari, Germaniæ 43
magdeburgum triennium
obsessum 43
magdeburgij Georgium
Mechelburgum princi-
pem capiunt 45
mahometes Albæ regalis
præfectus capitur 114
mahumetus Turc. impera-
tor in Græciā uenit 174
mahumetana secta orta
 301
maiꝝ flumen cur sic appel-
latum 246
mansfeltius comes An-
tuerpiam cum suis co-
hortibus mittitur 217
mantua Terræmotu con-
cussa 293
mātuæ turbinum uis quid
fecerit 288
inter Mantuanū & Albro-
gum principes disidia
ob Casalē urbē 54. 66
marchia fluu. Austriæ 77
marchiōes Germaniæ 44
marcus Cibiensis ad Cæ-
sarem mittitur 17 *An-*
tonius columna uulne-
 ratus,

I N D E X.

- ratus, eiusq̃ uirtus &
 laus in re militari 131
 marga quid sit 75.76
 margarita Austriaca, ma-
 tertera Caroli V. guber-
 natrix in Burgundia &
 Belgio 184
 margaritarum magna co-
 pia apud Indos 252
 maria filia Maximiliani II.
 Philippo Hispan. regi
 nupta 315 Stuarda Hé-
 rico Scotiæ nupta 225
 regina Pannoniæ Ca-
 roli V. soror, Guberna-
 trix in Belgio 184
 marius Carduinus Bruxel-
 las ad Parmensem mit-
 titur 217 uir insignis
 Antuerpiæ motus sedat
 216 217
 martellosij apud Turcas
 qui 89.90
 massouiam Lithuani inua-
 dunt 234
 Maubaus filius, Ioannis
 Stuardi Liouoniæ comi-
 tis puer in Galliam mit-
 titur 223 item eius ad-
 uentus in patriam 224
 ad regem Angliæ uenit
 225 ducit uxorem ibid.
 rursus in Galliam reuo-
 catur 224 Balbamus
 uir celeberrimus 299
 maximilianus I. regnū ade-
 ptus 183
 maximilianus II. huius no-
 minis Imperator Tur-
 cis tributū perenne de-
 negat 2
 maximiliani classis 83
 maximiliano multo princi-
 pes & urbes Italiæ sup-
 petlas mittunt 82
 maximilianum Imperato-
 rem quo ordine princi-
 pes Germani in comi-
 tijs Augustanis comita-
 bantur 59 in comitijs
 Augustanis quid maxi-
 mē cruciabat 54
 inter Maximilianū & Tur-
 carū Imp induciæ factæ
 earūq̃ cōdiuōes q̃ 157.158
 inter Mechelburgicos prin-
 cipes propter urbē Ro-
 stockium dissidia 94
 c 3 mechli-

I N D E X.

- mechlinia* procerum Bel-
 gij conuentus 213
mechmet begus Turcarum
 dux 94 Turcarum dux
 uulneratur 95
mechmetus certos nuncios
 ad Scylum mittit 108
mehmetus quid Georgio
 Huffoto dixerit 164
mehemetus cur Solymanni
 mortem, quam secre-
 tissimè occultarit 132
mechmeti calliditas 109
 uerba ad milites. *ibid.*
 prudentia & callido in-
 genio mors Solymanni
 occultatur 107
melchior Balassus Debrez-
 nium capit 10 quæ-
 dam oppida in Transyl-
 uania occupat 9 cum
 coniuge & liberis ca-
 ptus 10
melicum castellum Au-
 striæ 67
melicus fluius Austria
 77
melita insula à Solymanno
 frustra obsessa l. 168
melita insulae status qui
 171
melitensis militiae præfe-
 ctus implorat opem prin-
 cipum Christianorum
 171
 in Melitensi oppugnatione
 Turcarum interfecto-
 rum numerus 168
melitensium uirtus 169.
 170
melitensibus pontifex Ro-
 manus opem fert 172
 Hispanus præsidia mie-
 tit 54
memorantius ab Albano
 comprehensus & decol-
 latur 121. 122
mesi superiores, qui olim
 fuerint 6
methonem quando Baia-
 zetes expugnarit 102
metrodo rus Cosino graph
 173
michaël Angelus Dorma-
 nus Sampetrio caput ab-
 scindi iubet . 80. 281
S. Michaëlis arx & oppidum
 à Turcis obsessa 169
 miser-

I N D E X.

<i>miserabilius purpuratus in-</i>	<i>moschorum copia</i> 236.237
<i>terfectus</i> 133	<i>duces precipui</i> 236
<i>mitilenem Turcarum inpe-</i>	<i>moschouitarum insignis cla-</i>
<i>rator occupat</i> 174	<i>des duce Romae. Valatin</i>
<i>mosius primarius antistes</i>	<i>Bruslauiensi</i> 235 prin-
<i>apud Turcas</i> 122	<i>ceps Plescouiam occu-</i>
<i>moguntinus Elector, pri-</i>	<i>pat</i> <i>ibid.</i>
<i>mus inter Archipraesu-</i>	<i>muntatschum oppidum oc-</i>
<i>les electores</i> 43 <i>Augu-</i>	<i>cupatum</i> 27.149
<i>stam ad comitia profici</i>	<i>à Muribus quidam nobilis</i>
<i>scitur</i> 55 <i>supremus ma-</i>	<i>olim in Germania ab-</i>
<i>gister epistolarum pro</i>	<i>sumptus</i> 283
<i>Germania</i> 43 <i>mittit le-</i>	<i>mustapha Bassa praefectus</i>
<i>gatos ad Casarem</i> 131	<i>terrestris exercitus in</i>
<i>moldavia regio</i> 8.9	<i>in Melitensi oppugna-</i>
<i>monlucius in Terram Flo-</i>	<i>ticne</i> 168 <i>Bosnensis</i>
<i>ridam proficiscitur</i> 273	<i>Drauum traiecit</i> 99
<i>Maderam insulam expu-</i>	<i>mysia regio, nunc Rhethia</i>
<i>gnat</i> 277	<i>na dicta</i> 5
<i>mölucij uirtus & laus</i> 273.	N
<i>274 interitus</i> 277	<i>Nauiculas quomodo Indi</i>
<i>möstrum Indianum uisum</i>	<i>conficiant</i> 254
<i>34 Lintij accidit</i> 302	<i>neapolis regnum quo pa-</i>
<i>möstra in Gallia nata</i> 302	<i>cto ad Philippum Ma-</i>
<i>in Moravia conuentus ha-</i>	<i>ximiliani, I filium pera-</i>
<i>bitus</i> 136 <i>eiusq; articu-</i>	<i>uenerit</i> 183
<i>li</i> <i>ibid.</i>	<i>neapolitanum regnum bel-</i>
<i>moschi oratores Groduam</i>	<i>lis miserè uexatum</i> 313
<i>ueniunt</i> 237	<i>de Neapolitani regni in-</i>
	c 3 <i>fortu-</i>

I N D E X.

<p> <i>fortunijs uaticinium</i> 312
 <i>neber loc9 in lithuania</i> 232
 <i>neuburgum oppidum Au-</i>
 <i>striæ</i> 76
 <i>apud Neruios Augusta-</i>
 <i>nũ dogma p̃dicatũ</i> 189
 <i>neuhaus supremus iuris p̃-</i>
 <i>fectus in Bohemia, in Da-</i>
 <i>nubiũ delapsus, atq; aq̃s</i>
 <i>absorptus</i> 283. 284
 <i>neustadium est oppidũ</i> 29
 <i>à Transylvanicis deditio</i>
 <i>ne captum, iterumq; à</i>
 <i>Cæsarianis occupatum</i>
 <i>40</i> -
 <i>nicolaus Belgicus interfe-</i>
 <i>ctus: itẽ eius uxoris præ-</i>
 <i>clarum factum</i> 230
 <i>nicolai Cobachi uirtus in</i>
 <i>re militari</i> 94
 <i>nicolaus Gambarà Cæsari</i>
 <i>suppetias mittit</i> 96 <i>ab</i>
 <i>Hattstat præfectus Cæ-</i>
 <i>sarianorum</i> 74
 <i>nicolaus Serinus, Sigethi</i>
 <i>arcis p̃fectus</i> 100 <i>nouã</i>
 <i>ciuitatẽ Sigethi incendi</i>
 <i>iubet</i> 101 <i>Turcas per in-</i>
 <i>fidias inuadit</i> 94 <i>suos</i> </p> | <p> <i>ad pugnam cohortatur</i>
 <i>104 hostem aggreditur</i>
 <i>Euulneratur</i> 105
 <i>nicolai Serini cõcio ad mi-</i>
 <i>lites</i> 104 <i>uirius in Sige-</i>
 <i>thi expugnatione</i> 103
 <i>mors</i> 105 <i>caput ad Cæsa-</i>
 <i>rem mittitur ibid caput</i>
 <i>palo alligatum in castris</i>
 <i>publicẽ ostensum</i> 105
 <i>nicolaus Villagagnonũ à</i>
 <i>Lusitanis indignis mo-</i>
 <i>dis tractatur</i> 277. 278
 <i>Vitonũ unus secretis re-</i>
 <i>ginæ Angliæ</i> 181
 <i>nitelburgiæ arcis litus</i> 29
 <i>nitriensis arx</i> 40
 <i>de Nobili quodam auaro</i>
 <i>horribile exemplum</i> 281
 <i>northermus Valentianam</i>
 <i>urbem obsidet</i> 209 <i>expu-</i>
 <i>gnat Tornacense oppidũ</i>
 <i>211 in Holandã profici-</i>
 <i>scitur</i> 219
 <i>noricum quid distinguat à</i>
 <i>Pannonia</i> 6
 <i>norimberga urbs imperij</i>
 <i>opulẽtissima ei9q; leges</i> 45
 <i>nõua ciuitas in Austria</i> 76
 <div style="text-align: right;"><i>nouum</i></div> </p> |
|---|--|

I N D E X.

nouum castrum à Turcis expugnatum	232	fit diuisa à 6 Turcis uarijs modis deuastata	162
nugardia Lithuaniae subi- citur	234	pannoniae superioris descri- ptio 7 ciuitates 7. 6 flu- mina ibi. ulterioris oppi- da 7 limites 5 fertilitas 7 situs 6 descriptio secun- dum Ptolomæum	75
Olgerdus Lithuaniae prin- ceps	234	panurus fluuius nunc Pal- marus	267
in Olympijs uictoria	316	iuxta Papà oppidum	80
onasus fluuius	73	multi ex Caesarianis ca- ptiui abducuntur à Tur- cis	41
ostetum in aëre risum	296	parmensis gubernatrix no- bilitati Belgicae quid re- sponderit	188
quid portenderit	299	litteras ad Auricū, Antuerpiā mit- tit	190
ab Ostereich Austria di- cta	77	quid proceribus in cōuentu Mechliniae ur- bis respōderit	214
ostrouillae pagus	214	nobi- litati Belgicae scribit	191
Palatinus Elector dapifer in Imperio	44	proficiscitur Antuerpiā	217
contentiones inter Vinarienses principes sedat	51	in Italiā cōtēdit	225
palmae magna copia in In- dia	251	parmesis ducissae edictū in Belgio	196
palmarus fluuius aliās pa- nurus	267	ab Hispano annuatim stipendia di- spōsita	223
palmelendes Hispanorūp- fecti, in nouis insulis	272	paruum forum	294
palotia oppidum obsidione soluū	80	6 4	passa-
instauratur	84		
palotū oppidū obfessū	79		
pantota arx expugnata	19		
annonia à quib. olim sit in- habitata 5 in quot partes			

passagium est locus 176
 de paulo Fuxaa & Fuxaa
 familia 296
 paulus Iovius insignis histo-
 ricus 123 Iaderensis Tor-
 mentorū præfectus 95
 Vucidnerus rei medicae
 peritissimus ad Schuen-
 dium mittitur 33
 petronellus uicus Austriae
 76
 petrus Carrus equeos aura-
 tus 295 Erdemus in
 Croatia moritur 311 Er-
 nestus Mechliniam pro-
 ficiscitur 213 Stebruui-
 us dux Moschorum in-
 terfectus 236
 philibertus Marchio Badē-
 sis unus ex præfectis Cæ-
 sarian. 74
 philiberto, Allobrogū prin-
 cipi, Margarita Galliarū
 regis soror nupta 313
 philippus Budfallus Casa-
 ri auxilia mittit 91 Goys
 dux Areschoti Mechli-
 niam proficiscitur 213
 Maximilia I, filius Ioan-

nam Ferdinandi regis
 Terraconensis in matri-
 monium ducit 183 Li-
 ladamus Rhodæ mili-
 tia magister 127 Me-
 morantius Mechliniam
 proficiscitur 213 Stroz-
 za Casari auxilia con-
 tra Turcam fert 96
 philippi regi, Hispaniarū
 Carolus filius, moritur 212
 philippo regi Hispaniarū
 Carolus V. omnia regna
 in Belgio tradit 184 fili-
 us nascitur 315 Isabella
 Galliarū regis filia, de-
 spōsata 313 Maria Maxi-
 liani II. filia despōsa 315
 inter Philippū Hispaniarū
 regem & Galliarum pax
 313
 pialis immanitas in Echio
 insula 178
 pialy Bassa Turcica clas-
 sis in oppugnatione Me-
 litenſi. 168
 piscis in Holanda captus,
 persona formam Gen-
 sium habens 188
 pius

I N D E X.

Pius 4. moritur 280
V. Pontifex Romanus
 electus ib.
Plescovia à Moscouitis oc-
 cupata 235 (145
podoliam Turcæ inuadūt
pollicerius author cōspira-
tionis in pontificē Rom.
 278 **conspirationē de-**
 tigit 279
polonia quomodo sit di-
stincta ab Hispania 2
poloniæ rex legationem ad
Cæsarem mittit 12
inter Poloniæ, & Mosco-
uitarum principes in-
gens clades - 235
poloniam Lithuani inua-
dunt 234
poloni populi 232 *Vuala-*
chi dicti 5
pons factus super Drauum
fluuium à Turcis 89
pontifex Romanus Meli-
tensibus opem fert 172
Cæsari magnam pecu-
niæ summam mittit 56
in Pontificē Rom. conspira-
tio 278 eius autores ib.

ad Pontificem Cæsar lega-
tos mittit - 56
portus Regius, est fluiuius
in Novis insulis 260
posonium oppidum Ger-
maniae 228
posonij conuentus habitus
 139 **eiusq; capita ib.**
 alius 164 **solutus 142**
iuxta Posonium prodigi-
um 301
posoniensium petitiones Cæ-
sari exhibitæ 140
pragæ conuentus habitus à
Cæsare 137 eiusq; arti-
culi ib.
presburgum oppidum Ger-
maniae 28
principes Germaniæ q 44
mittunt legatos ad Ma-
ximilianum 53
principes multi, atq; urbes
Italiæ, mittūt suppetias
Maximiliano cōtra Tur-
cam 82 cur tam serò ad
comitia Augustana pro-
fecti fuerint 50 quo or-
dine Imperatorem Au-
gustæ comitabātur 59
 6 5 **Primo**

I N D E X.

Principes Germaniæ quot millia militū Cæsari au- xilio mittere debeant 62 ad bellum contra Turcā adhortatur 171. qui co- mitijs August. fuerūt 56	purtachum oppidum 12
principū Germaniæ prom- ptitudo, ad suppetias fe- rendas Cæsari cōtra Tur- cam 63 legati Ratisbo- næ conuentum celebrant 137 munia 44	Q Quinqueecclesias Turcarū exercitus uenit 99 Quinqueecclesias Turca re- linquunt 74
principibus Cæsar gratias agit, pro suppetijs 133 prosper pictorius particeps coniurationis in Pontifi- cem Romanum 278	Quinqueecclesiensis episco- palis sedes, olim in Pan- nonia citeriore 6
prosper Columna Cæsari auxilio uenit contra Tur- cam 96 à Pontifice Me- litam cum 3000 pediti- bus mittitur 172	R Raphael Iustinianus inter- ficit Sanpetrium Cora- sum 280
pruck oppidū Austriæ 76 prussia à Teutonicis magi- stris occupata 58	raschiani sunt populi 6 ratisbona urbs Germaniæ 46
pulcher uisus est fluuius in Nouis insulis 260	ratisbonæ conuentus ha- bitus per Principum le- gatos 137 eiusq; condi- tiones ibid.
purpurati apud Turcas qui 4	reimungus unus ex capita- neis Cæsarianis 11 rennus à Gall. rege Viennā mittitur ob sponsalia 53 eiusq; reditus in Gall- iam ibid.
	reumillierus Roman à Cæ- sare mittitur 56 rhoāus insula quo die à so- lyman.

I N D E X.

lymanno sit occupata	102.127	rotuilla, urbs imperialis a-	46
rhemensis præsul Augustâ	67	russia, quomodo sit distin-	
proficiscitur		Et a Pannonia	7
richardus Greyueuilus Cæ-		rutheni populi 232 à Li-	
sari auxilio uenit	91	thuanis uicti	233
de Richbergo nobili quo-		S	
dam auaro, & inhumana		Sabaria est oppidū in Pan-	
no	281	noma	116
à Riga usq; ad Vilnâ quot		sabaudia dux in regnum	
milliaria	232	restituitur 184 Cæsari	
riuubs oppid. obsessum	153	suppetias contra Turcâ	
romæ magna inundatio ex		mittit	82
orta 300 conspiratio in		sabaudius orator ad Maxi-	
Pium 4. Pontif. eiusq;		milianum mittitur	53
authores 278 conspira-		sabin fluuius in India 259	
tiōis participes supplitijs		satmarum opp. à Transyl-	
affecti	279	uano obsessum 9 ca-	
Roman duce Bruslauciensi		ptum 10. 16 à Turcis	
Moschouitarū clades	235	prius deuastatum, restau-	
romerus uir insignis	28	ratur 20 à Cæsarianis	
rossiam regionem Turcæ		recuperatum	16
uastant	145	prope Satmarū Transylua-	
rosthanes Solymanni ge-		nicorum conflictus 154	
ner	125	salentini populi	179
rostochium urbs Germa-		salisburgensis episcopus Au-	
niæ	46	gustam proficiscitur	56
propter Rostochium urbē		sambot castellum igne in-	
inter fratres dissidia	49	censum	89
			m

I N D E X.

in Sanctes urbe Indianum	repta	57
mōstrum apparet 304	sauus fluuius	6
Samnites populi 179	in Saxonia bellū ciuile 137	
sanpetrius Corsus, uir acer	saxonici milites bellicosi 31	
ac strenuus, interficitur	alacres ad pugnam ib.	
280	scander purpuratus, apud	
sanpetrio caput abscissum,	Turcas qui	822
et cadauer à militibus	scaphur Vaida captus 40	
minutim laceratū 281	sclauonia regio	6
santohypolitus, castellum	scotiæ procures ad Gall. re	
Austriæ	gem scribunt	224
76	regina, Baduelo nupta	
in Sanctio oppido Belgica	225 rex interfectus ib.	
nobilitas conuentum ce	regina, in arcē Lotli-	
lebrat	uim captiua perducta	
191	226 è uinculis aufugit,	
sanxachi apud Turcas qui	et in Angliā uenit ib.	
78. 156	de Scotiæ regno	223
sarcad lacus	in Scotia motus exortii, eo-	
111	rumq; causæ quæ ib.	
à Sarle dominus, nobilis	scythæ Transyluaniā infe-	
Antuerpiensis, securi	stant 143 Palatinū Ros-	
percussus	sia in quodā oppido ob-	
222	sident 145 Transylua-	
sarmatia, quando uenerit	nū in opp. Varadi obsi-	
ad Lithuanie princi-	dent 143 à Palatino	
pes	Rossia, magna clade	
234	affecti	145
sarmatiæ regulus Casari	scytharum clades	143
suppetias mittit	92	
inter Sarmatarum, et Mo-	imma-	
scouitarū principes di-		
scordie		
231		
seracenis, Hierosolyma e-		

I N D E X.

Immanitas	134	Byzantium	119
Sebastianus Munsterus in-		Selymo, Byzantini gratu-	
signis Cosmographus		laniur	123
183 Cabatus celebris		Selymum, quæ causa, ad in-	
nauta	238	eundam pacem cū Ca-	
Sebotendorfius, præfectus		sare, commouerint	158
Saxon. militum	31	ad Selymū Mechemetus nū-	
Segnana fluuius	258	cios mittit 108	Casaris
Selandia, Sigismūdu regu-		legati inromissi	156
lus Tirolī adeptus	183	inter Selymum & Casarē	
apud Selandas Augustanū		induciæ factæ, earumq̃	
dogma cōcionatū	189	conditiones	157
Selymus, pater Solymanni,		Serenischinum à Casare ex	
quādo mortuus sit	124	pugnatur	16
Selymus Imperator Turca-		Seuola urbs in India	149
rum creatus	118	propè Seuolam magna au-	
de patris morte factus		ri copia	250
117 deflet obitū patris		Slesia regio quomodo di-	
120 uenit obuiā exerci-		stinguatur ab Hunga-	
tui, q̃ erat iuxta Tauris-		ria	7
num ib. Byzantiū pro-		Sleuna fluuius	119
perat	118	Smolnensis ducatus Lithu-	
equitat p̃ ur-		niæ subiectus	234
bem Byzantiū, sc̃q̃ om-		Sicilia, quo pacto ad Phi-	
nibus uidendū p̃bet	119	lippum, Maximiliani 1.	
magna celeritate in ca-		filium peruenerit	183
stra proficiscitur	120	Sielouscha oppidum	94
classē in Syriam mit-		seculi sunt populi liberi	8
tit	158	bellicosi	ibid.
Selymi edictum per urbem			Sigea

- Sigethum** oppidum à quo
 sit conditum 101 auxilia
 riy copijs communitum
 142 à Turcis obsessum
 100 incensum 103 quid
 significet 162.163
Sigethi arcis descriptio 100
 defensorū uirtus, & stre-
 nuitas 163 expugnatio
 105
 in **Sigethi** expugnatione
 Turcarum intersectorū
 numerus 133
 prope **Sigethum** speculato
 res Turcarum intercepti
 40
Sigismundus rex Sarmatiæ
 fit dux Lithuanie 235
Sigismundus regulus Tirolī
 mortuus 183 **Tremanus**,
 uir insignis 295
Simō Paleschus, Palat. Mo-
 schouie interfectus 236
Sinopi urbs à Turcis occu-
 pata 174
Solnog arx 16
Solis Ecclepsis facta 310
Solem Indi pro Deo adorāt
 245
Soles in aëre uisi 296 quid
 portenderint 298
Solymannus quando ad re-
 gnum uenerit, & quādiu
 regnauerit 124 **Christia-**
ni nominis acerrimus ho-
 stis 168 proceres sui re-
 gni conuocat 1 ad bellū
 parat 78 se ad oppugna-
 tionē **Sigethi** parat 100
 cur bellū contra **Casare**
 suscepit 3 bello ipsi in-
 terest 4 **Drauū** fluuiū
 traicit 99 tria potissi-
 mum in uotis habuit 129
 mittit legationem ad **Cæ-**
sarem 7 **Transylvanicis**
 auxilia mittit 10 **Melitā**
 insulā frustrā oppugnat
 7 quamdiu uiixerit 124
Solymanni natura ib. con-
 cio corā procerib. sui re-
 gni 1. 2 res gestæ 123 mor-
 tem stella quaedam pro-
 tendit 301 mors 108
 mortem **Selymus** deflet
 120 cadauer militibus o-
 stenstam 109 mors **Chri-**
stianis proficua 132
 C. A.

Solymanni cadauer Byzã
 tium uectum 122 sepultu
 ra 121 mausæolum 122
 exequiæ celebratæ ibid.
 Solymanno qui dies fœli-
 ciores extiterint 102
 rex Transyluania muni-
 scula offert 79 quæ cau-
 sâ ad bellum Pannonicū
 impulerint 3
 in Solymanno fidei integri-
 tas 126
 Sophoclis insigne dictum
 230
 Sopronium oppidū in Hun-
 garia citeriori 6
 spira urbs Germaniæ 46
 spiræ comitia habita 315
 stabularius puer, Augustæ
 vexillū integrū nactus,
 pro quo singulis annis
 100 florenorum daba-
 tur 65
 stella in cælo die uisa, quid
 significauerit 299 can-
 dida in Hungaria uisa
 301
 Stephanus Bamphi mori-
 tur 310

Stephanus Bathorus ora-
 tor, ad Cæsarem mittitur
 18 à Cæsare dimissus 35
 stridon oppidum in Hun-
 garia 6
 strigonium metropolis in
 Hungaria citeriori ib.
 cur à Cæsarianis non sit
 obsessum 92.93
 styra urbs 76
 sueciæ, ac Daciæ regibus
 iniungitur, ut arma de-
 ponant 63 rex, omnes
 procures regni ipsius ad
 conuiuium inuitat, om-
 nesq; interimere consti-
 tuit 229.230 regis im-
 manitas & tyrannis 228
 rex toto regno exut 230
 rex Ioannes electus 229
 seditionis author q 228
 inter Suetiæ & Daniæ re-
 ges, bellum 227
 suetorum rex Cæsari gra-
 tias agit 50
 supplex libellus principi
 Parmesi à Geusijis obla-
 tus 183 eiusq; tenor ib.
 missus ad Hispanū 202
 in Sy-

in Syriam Turcarum Imp.
classẽ mittit 158

T

Tatta oppidũ, olim Theo-
datum dictum 86 ob-
sidentur à comite Salmẽ
si ib. expugnatur 88

tattæ expugnatio, Turcis
longè grauißima 99

ex Tatta Casarianis pluri-
mũ damni infertur 86

tauam quid Turcæ appel-
lent 118

teius fluuius 75

temesa fluu. Hungariæ 12

temesiar oppidum in Pan-
nonia 19

temesuariensis præfectus,
Pantotam arcem expu-
gnat ib. quoddam op-
pidum iuxta Agriam
ditionem occupat 154
ferè interfectus 30

terra Florida, quò ad Chri-
stianos peruenerit 238
in qua plaga mundi ia-
ceat ib. à Gallis inhabi-
tata ib.

terræ Floridæ incolæ uelo-

cissimi 266 descriptio
et incolarum mores, ue-
stitus, et alia huiusmo-
di 266

in Terram Floridam ex
Gallia, quæ sit optima
nauigatio 241

in Terra Florida fluuiorũ
nomina 260 Galli p̃si-
dia relinquũt 265 pro-
pugnacula à Gallis e-
recta 264

terramotus in Cambria
294 Florentiæ 293

in Ethruria ib. horribi-
les Ferrariæ 289 unde
fiat, uariæ rationes 293
quot numerati sũt Fer-
rariæ 291 diuinitus fie-
ri 244 Ferrarienses q̃
præcesserint 289

tethreppo duce, uictoria in
Olympijs 316

teufelus præfectus militum
Bohemorum 915

teutonicus ordinis summa
dignitas ad Albertum
Brandenburgicũ trans-
fertur 58

teuto-

I N D E X.

teutonici magistri prusii- am inuadunt 58	tirnaui oppidum 7
teutonicorum equitumma- gister diplomata à Cæsa- re accipit 57 equitum ordo unde initium ha- buerit ibid.	tolayum à Ferdinando oc- cupatum 13 à Ferdi- nando, cuidam regulo ex familia Schcredorū datur 13 à Lazaro Schuëdio obsessum ibi. deditione capitur 15 ob- sidetur à Transyluano 142 obsidione à Trāsyl- uano salutum 143
thadeus Manfredi author conspirationis in pon- tificem Romanum 278	tolayi arcis descriptio 14 142 arcis præfectus oc- ciditur 15
theschini locus in Slesia 26	tolosani motus prope An- tuerpiam excitant 214
thomas Cottomus Cæsari auxilio uenit 91 Smi- thus Cæsari auxilio cō- tra Turcam uenit ibid.	tornacense oppidum capi- tur à Northermo 211
Fliscus uir insignis An- tuerpiæ motus sedat 216, 217	in Tornacensi oppido mo- tus exortii 221
thordæ comitia indicta 70	traisius fluuius 77
thraunus fluuius 76	transyluania olim Dacia dicta 8
ad Thrinum oppidū Tur- carum cædes 33	transyluaniæ descriptio 8 fertilitas 9 ciuitates 8
Tibiscus fluuius in Hunga- ria ulteriore 7.12	rex Sarmarum oppidū obsidet ibid.
tiffenbachius consiliarius Cæsaris ad Turcarum Imperatorem mittitur 235	transyluaniam Scythæ in- festant 143
	d de

I N D E X.

de Transylvania Bonfini-	treuirensis elector August
us quid scribat 9	proficiscitur 56 mittit le-
in Transylvania quædam	gatos ad Cæsare 131 ma-
oppida à Melchiorre Ba-	gnus epistolarum magi-
laiso occupata ibid.	ster pro Gallia 43
transylvanus legationem	tribisondæ urbs occupata
ad Cæsarem mittit 18	174
scribit proceribus Hun-	in Troppesi colloquio quid
gariæ 67 à Scythis in	statutum sit 136
oppido Vardinia obses-	tschacaturum arx Nico-
sus 43 oppidū Hada-	lai Serini 105
der expugnat 10 ex Va-	tschokitæ castellum igne
radino fugit & Scytha-	incensum 79.115
rum multa millia inter-	tunetani belli depicta histo-
ficit 143 ferè globo	ria 317
interfectus 30	turca se ad expeditionē pā-
transylvano à Solymanno	nonicā parat 5 classem
suppetiæ missæ 10	ornatā in Syriā mittit 158
transylvanici à Cæsaria-	turca in Cæsarianos irrumpit
nis fugantur 11 Erdei	113 sub specie pacis mul-
oppugnant 22 deditio	ta loca in Pānonia infe-
ne capiunt 25	riori occupāt 19 ad Car-
transylvanicorum clades	ponā oppidū 40 messo-
iuxta oppidū Erdei 23	res abducūt 93 à Nico-
inter Transylvanicos &	lao Serino fugantur 73
Cæsarianos cōflictus 154	undationib. impediūtur
ex Trāsylvanicis copijs mul-	17 à Cæsarianis clam
ti interfecti 11.12 multi	interfecti 94.111 per
interficiuntur 27	insidias interfecti 10 pā-

homicis multa dāna in-
ferūt 74 à Caſariānīs
in oppido Tatta ad imū
interfecti 88 laboris pā-
tiētiffimi 150 Chiū inſu-
lā occupāti 76 Caſaria
nos p inſidias inuadūt
85 S. Michaēlis arcē &
oppidū oppugnāt 169
Byzātiū proficiſcūturi
turcarū Imp mutui legatos
legatos ad Caſarē 157
de nouo ſe ad bellū pa-
rat 104 ſepultura 119
exercitus præcipi præ-
fecti 325 copiæ 113 regi
ſplēdida munuſcula à
Caſare miſſa 155 exer-
citus in plures partes di-
uiditur 83 ingēs potētia
159 diſciplina militaris
159 natura ibi obſequi-
um erga regē ſuū 159
mores in caſtris ibi ala-
critas ad bellū 4 celeri-
tas in agēdo 159 copiæ
in uniuerſum 40 mili-
tum ſirennitatin oppu-
nati one Melitenſi 166
interfectorū in Sigethi

expugnatione numerū
133 in oppugnatione Me-
litenſi 168 in bello Pan-
nonico 133 immanitas
116 pſidia 112 immanī-
tas in Chio inſula 178 cæ-
des 30 33 clades p Archi-
ducē Carolū 116 imma-
nitas erga incolas Albæ
regalis 38 clades prope
Thrinum oppidū cædes
35 in bello Pānonico 133
excursiones prope Iulā
& Iauarinū 74 116 p
oras maritimas Neapo-
lis 179 iuxta Iulā 18. 19
prope Iauarinū 41 153
in Turcarum caſtris quid
Georgius Huſſolotus
obſeruarii 160 161 pe-
nuria rei frumentariæ
116. 117 quidem Pan-
nonicus quatuor mira-
cula obſeruat 160
à Turcis ſuper Drauū fluui-
um pont factus 98
turcica claſſis Melitā uenit
168 in Chium inſulam
uenit 162
d 2 iur

I N D E X.

turcica classis copiae in op pugnatione Melitensi 168	uandeburgus Bruxellae proficiscitur 186
turcicus orator missus ad Schuendum 34	uaradinum oppidum 7
V	uaradinum oppidum à Tur- cis obsessum 143
Vadenhoffum urbs Au- striae 76	uaticinium de infortunijs Neapolitani regni, tem- pore Caroli VIII. Gal- liarum regis 212 de ca- lamitatibus regni Gals- liae 311
ualētianum à Northermo obsessum 209 obsidione solutum 216 denuo ob- sessum 211 expugnatum 212	uayuoda scribit procerib. Hungariae 67
in Valētiāna urbenoua for- ma fidei instituta 209	uerdunum olim oppidum imperiale 47
ualētiani expugnantur 212 proscripti à Parmensi ducissa 210	uerona urbs à Gallis ob- sessa 131 aquarum in- undatione ualde deua- stata 287
ualentianus deditio persua- ditur 212 nobilitas Bel- gica auxilia mittit 210	uentus horridus Grapidus Mantuae exortus 188
inter Valētianos componi- ticios pugna 211	uesarius dux Ferdinādum filium Philippi regis Hi- spaniarum in baptisma- te ad templum defert 317
ualeria regio, hodie Sti- ria 32	uesperinum obsidetur à Co- mite Salmensi 84 oc- cupatum à Caesaria- nis
ualetanus Melitensis mili- tiae praefectus implorat opem principum Chri- stianorum 171	

I N D E X.

nis	85	uilna metropolis Lithuanie	332
uesperini expugnatio Turcis longè grauissima		à Vilna ad Smolencum quot sint milliaria	232
99		uinarienses principes à Cæsare diploma accipiunt	66
uia Emilia Terræmotu coccussa	293	inter Vinarienses principes dissidia exorta	50
uiana arx à Brederodo postulata	213	uincelaus Austriacus susceptor Ferdinandi filij regis Philippi	319
uianenses legatos mittunt ad Parmensem ducem		uitan oppidum à Turcis occupatum	144
219 Henrico Brederodo, destituti, cum Northermo pacem agunt	219	ulma urbs Germaniæ	46
uienna olim Flauiana dicta	76	ungnar oppidum Turci oppugnant	11
Imperialis sedes	76	uormatia urbs Germaniæ	46
uiennæ descriptio	67	uratislauienses Cæsari supplicas mittunt	96
uiennæ Cæsaris Ferdinandi exequiæ celebrantur		urbes Italiæ mittunt Cæsari supplicas contra Turcam	82
25 conuentus habitus per Archiducem Carolum	65 134	Urschoti à Dalmatis quidam dicti	90
publicæ supplicationes instituta	90.89	uellerus uir pugnax Cimiger interficitur	25
de pace inter Turcam & Cæsarem agitur	38	dux Casariani exercitus	3
uienensis conuentus articuli & capita	134		145

I N D E X.

tus 11
 uuelleri uirtus & animosi-
 tas in arce Erdeo 24
 uuillardunus cum suis co-
 pijs Tattam oppidum
 conscendit 87 88
 uuillarduni uirtus & stre-
 nuitas in oppugnatio-
 ne Tattæ oppidi 88
 uuirtembergius dux mit-
 tit legatos ad Cæsarem
 131
 uuihan castellum à Tur-
 cis incensum 89
 uuolfgāgus Palatinus Neu-
 burgi Cæsari auxilia
 cōtra Turcam fert 97
 uxor in Gallia peperit Ge-
 minos quarum corpora
 coniuncta erant 302
 uxor uno partu quinque ge-
 minos peperit 303
 X
 Xenodochium Christia-
 nis peregrinis Hieroso-
 lymis instructum 57

xerxis Persarum regis co-
 piæ, quibus inuasit Græ-
 ciam 134
 inter Xerxem Persarum
 regem, & Leonidam
 Spartanum præliū 134

Y

Ypsius fluuius Austriae 77

Z

Zacharias Grumbergus
 unus ex capitaneis Cæ-
 sarianis 75
 zaccharum in India nasci-
 tur 260
 zaduarum oppidum occu-
 patum à Schuendio
 149
 zagraba caput Sclauo-
 niæ 7
 zazynthi insulæ incolæ in-
 humanissimi 285
 zeisselmaur castellum sic
 dictum nunc Creto 76
 zuisij legati literæ ad pro-
 ceres Hungariæ 68

F I N I S.

PETRI BIZARI DE BELLO PANNONICO LIBER.

Vum Sultanus Solymanus, Turcarum Imperator, uideret, Fortunam in re nauali parum sibi secundam extitisse, quin etiam suis optatis penitus aduersam, indeq; accidisse, ut Melitensis oppugnatio exitum habuerit, longe diuersum ab eo, quem omnino existimarat, spem conceperat fore, si ad terrestres copias animum adiceret, eundem, que olim sibi sæpe in eis fauerat, nunc etiam uultu immutato, sua incœpta, & conatus omni ope, atq; auxilio promoturam. Conuocatis itaq; purpuratis, atq; proceribus, quorum consilio, ac uirtuti magis fidere solebar, cœpit cum eis colloqui, & oratione altius repetita, ostendere, nimis grauem notam inuri suæ dignitati, atq; inuictę potentię, si ita socordia torpescerent, fractisq;
AA ac

*Arx sancti
Ermetis ex-
pugnata.*

atq; inuictæ potentis, si ita socordia torpe-
scerent, fractisq; ac demissis animis essent
ob ea, quæ sibi ad Meliten infelicitè an-
tea successere: quarum rerû culpam omnẽ
in aduersam, & iniquâ fortunâ iure meri-
tò trāsferrebant. Si. n. hæc cōcessisset, oppor-
tunè aduehi cōmeatus, unde lassī milites
aliqua ex parte refici, & recreari potuissēt,
res profectò longè aliter cecidisset, præser-
tim cū arcem Sancti Ermetis, longè mu-
nitissimam, quamq; nullo modo prius ca-
pi posse arbitrabantur, iam uī expugna-
sent. Quocircà, si classe suī augusti, felicisq;
imperij terminos, unius paruæ insulæ ac-
cessione dilatare nequiuerit, pedestri exer-
citu, cui ipsemet omninò interesse statue-
ret, illud tam longè lateq; ampliaret, quod
ipse potius gloria, quàm annis onustus,
neutrūquā uereretur, quin fieret immor-
talis, ac æternus: quinetiam sibi persuade-
bat, p̄sp̄ero huius belli euentu, se, uitæ sue
plurimos annos additurum, uel, si saltē na-
tura finem uitæ faceret, in summa nomi-
nis claritate, ac in signi, & gloriosa uictō-
ria, ex hac uita emigraturum. Proinde in
animo subindē habebat, copias in Panno-
niam deducere, omnemq; illam regionem
armis inuadere, cuius quidem rei, & si iam
fermē omnes putabant, illum nullo am-
plius

plius desiderio teneri, quin potius omnem cogitationem aliquot iam annos abieciſſe, id tamen ſemper in intimis eius præcordiis ſigebatur. Præterquam enim, quod oblitteranda erat illa macula, & ignominia, quæ in mari ſuſcepta uidebatur (quod ſane illius animum nimis altè pungebat, & cruciabat) indignum etiam cenſebat ſua potenti dextera, conſuere, ac toleranter ferre, Maximilianum II. ſimul atque Chriſtianæ Reipublicæ imperium adeptus eſſet, tributum ſibi à Ferdinando Cæſare quotannis traditurum, denegaſſe. Quod ſi hoc pacto ſuam is dignitatem tueri, conſeruareque annitebatur, quanto magis eam ipſe inuietus Imperator, Sultanus Memphiticus, rexque omnium regum ab ortu uſque ad occaſum, tueri, & conſeruare debuiffet? Altera cauſa, quæ illum ad hoc impellebat, fuit, quod audierat, Maximilianum, quædam loca Pannoniæ ſibi occupaſſe, ac etiam nonnulla, quæ ad Tranſyluanum pertinebant, quæ ad ſuam opem atque auxilium confugerat, quemque ipſe ad illud uſque tempus non modò ſuſtentarat, ſed regiſ quoque dignitate, atque opibus ornarat, nec ſolere Othomanos Imperatores, illos unquã deferere,

*Cauſa, quæ
Solymannum
ad bellum
Pannonicum
impulerint.*

quorum clientelas, uel semel suscepissent. Ob has igitur causas, de his omnibus consultarent, quæ ad huiusmodi prouinciam obeundam, opportuna, magisque necessaria cognoscerent, utque magis eorum animi accenderentur, addebat, se quoque ad eam militiam iturum, quò tandem Viennam his prius à se oppugnatam, suæ ditioni adiungeret. Audita Solymani oratione, Purpurati, ac reliqui dynastæ, uehementer assensunt, & ingenti plausu, ac lætitia, illius uerba exceperunt, quippe qui, cum neque regnandi amplitudine, aut generis nobilitate: sed sola rei bellicæ præstantia, & uirtute clari apud eum, & illustres euadant, suas curas, & cogitationes ad nullum alium scopum dirigunt, quam ut his gradibus præcipuum authoritatis, ac honoris locum, apud eum obtineant. In hac uero sententia tanto alacrius confirmabantur, quod ab eo audiuerant, ipsum etiam huic bello interfuturum. Nec enim facile dici potest, quanto perè illorum animi ad præclare agendum, sui Principis præsentia inflammantur, adeo, ut nemo ante ipsius oculos, ullum genus periculi, nec mortem ipsam expauescat. Proinde sperabant, se una cum spolijs, ac uexillis eorum, qui Christiani appellantur, ouantes Byzantium redituros.

Itaque

Itaq; probato Solymani consilio, statim, quæcunq; tanto bello usui forent: summo studio, ac diligentia procurarunt. Quoniã uerò inter causas, quæ Turcarum Imperatorem ad hoc bellum impulsere, dictũ est, hanc etiam unam extitisse, uidelicet, quædam loca in Pannoniis occupata, & quædam alia, quæ ad Transylvanũ spectabant, non ab re fore uidetur, si breuiter hĩc recensuero, quæ post Eerdinandi obitum, in illis prouincijs euenerunt. Cæterũ, quia de Pannonicis rebus, & Transylvanicis, præcipuus hĩc mihi sermo habendus est, utriusq; regionis situm, & naturam, ex ueterum, & recentium scriptorum testimonio, addendam censui, quò lectori ea omnia, de quibus hĩc agetur, facilius innotescant.

Hungaria, quæ nomen ab Hunnis, uel *Hungariae* Hungaris populis ex Scythia profectis, q̃ *descriptio.* eam incolunt, habere constat, Pannonias, & ultra Danubium, Iazigum, & Dacorum regionem ferè omnem occupat. A' Drauo ad meridiem sumit initium, à Septentrione Sarmatis, quos Polonos, & Getis, quos Vualachos dicimus, terminatur, ab occasu Austriam habet, superioris quondam Pannoniæ caput, ab oriente, Mysiam, quam Rhethianam nunc appellant. Danubius

omnium, quos Europa habet, fluuiorum maximus, mediam interfluit, atque in partes, nempe in citeriorē, & ulteriorem scindit. Citerior est ea, ubi olim Pannoniæ fuerunt: hæc ab ulteriore Hungariæ, Danubio, ab Austria, & Norico, radicibus Cecij (sic olim dicti) montis: à Sclauonia, Drauo, à Bosna, & Rascia, Sauo, fluminibus terminatur. Huius citerioris Hungariæ caput est Buda, Regni sedes. Nobiliora in ea opipida. Alba Regalis, coronatione & sepultura regum insignis. Strigonium metropolitana. Quinquecclesiensis, quondam episcopalis sedes. Præterea Sopronium, Iauarinum, Sabaria, & Stridon. Flumina in eo multa nobilia. Lacus habet duos nobilissimos, Balaton, & Fertou. Huic citeriori Hungariæ, ubi Drauum transferis, annexa Sclauonia est, pars olim Pannoniæ superioris inter Sauum, & Drauum, posita, sed Sauum longe transgressa, etiam usque ad flumen Hunam (hoc enim illi nunc est nomen) protensa, ubi Croatia incipit, postquam Dalmatia sequitur, per oram Adriatici maris, quæ partim Veneto, partim Turcæ paret, minima eius particula est regi Hungariæ subiecta. Loca mediterranea Boznenſes tenent, & Rasciani, qui olim Meſi superiores fuerunt. Sclauoniæ caput

put Zagrabia est. Croatiae nunc Bigihon est, antea Fumium erat. Ultra Danubium Hungaria montibus Carpathijs supra Posonium incipientibus, & longissimo flexu ad litus Euxini maris porrectis, à Moravia, Sclavia, Polonia, & à Russia distinguitur usque ad eum locum, ubi regio est, quam Maromarusiam uocamus. Ibi iam alij montes, & sylvae ab eo loco lauarinum uersus tendentes, à Transyluania, & Vualachia Transalpina separant. Hanc ulteriorem Hungariam, Tibiscus fluuius piscosissimus, in montibus Maromarusijs ortus, mediam interfluit. Haec Hungaria habet oppida nobiliora ad Septentrionem, Posonium, Tirnauiam, &c. Ultra Tibiscum, Varadinum, Debrecinum, cum fodinis auri, & argenti, lauarinum. Incolae Scythica lingua utuntur, ab omnibus finitimis diuersa. Nulli regioni terrarum cedit hominum robore, pecorum fecunditate, ubertate soli, ac metallorum copia: Coeli praeterea benignitate, ac pulchritudine situs, omnibus orbis regionibus suo iure potest antefetri. Tellus rerum omnium copia à natura donata, ubi aurum, argentum, sal, lapillos, colores effodere licet. Frumenti, pabuli, leguminis, & pomorum abundantia praestat. Neque deest

copiâ piscium, & cupri confectura, in plerisque fluminibus auri optima ramenta inueniuntur, quin & in uitis, in aurifero solo satis, aurum quandoque legunt: Hæc modò de Pannonia.

*Descriptio
Transylua-
niæ.*

Quòd uerò ad Transyluaniam spectat, hæc regio ultra Danubium longè lateque patēs, ueteres Dacos, & inferioris Mysiæ partē, extinctis priscis nominibus occupat: Eius caput, Alba Iulia, uel à Iulio Cæsare, uel ab Hiula potius quodam Hunnorum principe ita dicta. Cæterum paucæ urbes, oppida uerò complura, non obscuri nominis, in quibus Cibinium, Brassouia, Colosiū, Bistricia, & plura alia à Germanis, quos nos Saxones appellamus, condita, & habitata, nec rara passim ædificia cernuntur. Eius solum varijs in locis auriferos furculos, & glebulas aureas passim gignit. In uniuersum, armentorum diues est, & militarium equorum ferax. In ea sunt Siculi, genus hominum ferox, & bellicosum, inter quos nullus, neque nobilis, neque rusticus, omnes eodem iure censentur. Hanc duæ cingunt Vualachiæ, Transalpina, & Moldauia, illa Danubio, hæc mari Euxino admodata. Vtraque cum Transyluania eam Europæ nunc occupat partē, quæ olim Dacia erat. Sic totus iste tractus Transdanubialis, qui
non

non solum Hungariam ulteriorem, sed Transylvaniam quoque cum utraq; Vualachia continet, Danubio, montibus Carpathijs, Mari Euxino, & rursus eodẽ Danubio ex omni parte includitur. De hac Bonfinius inquit. Trans montes Carpathios extrema Daciae Regio, ad Axiacem fluuium usq; perducta, quam nunc Transylvaniam uocant, pecoris, uini, frumenti, item, auri, & argenti feracissima, ubi amnes nonnulli aurea ramenta ferunt, aurique fragmenta quandoq; sexquibralia trahunt, cum montibus sit undiq; circumsepta in coronae speciem. In syluis iubati boues, & uri, ac syluestres etiam equi, utrisq; eorum mira pernicitas: at equi iuba sunt ad terram usque demissa. Domesticis est, per se mollis alterno crurum explicatu glomeratio.

Hæc in præsentia de utraq; Regione dicta sufficiant. Itaque ad institutum opus reuertamur. Melchior Balassius, inter Maximiliani præfectos, unus ex præcipuis, nonnulla oppida (& si ea non magni momenti) sita in Transylvaniæ finibus, occupauit. Hac iniuria Rex Ioannes commotus, partem suarum copiarum misit ad obsidendum Salmarum, qui locus est in iisdem finibus, & quâquam erat sub

*Salmarū op-
pidum captū
à Transylua-
na,*

Cæsariana ditione, hoc tamen Balassus ex
Cæsaris beneficentia potiebatur. Hunc
Vayuodani ex improviso, atq; incautum
adorti sunt, atq; oppidum cœpere unā cū
ipsius coniuge, ac liberis, & ipse, licet plū-
bea glande ictus, tamen incolumis euasit.
In huius autem loci expugnatione, huius-
modi dolo usi sunt. Vesperī, cūm armen-
ta, & greges illius oppidi, domum reduce-
rentur, milites, puluere in publico itinere
excitato, sese pecudibus, ac iumentis im-
miscuerunt, atq; ita ponti uiciniores facti,
subito profiluere, ualuisq; occupatis, ob-
uios quosq; trucidarunt, atq; ita oppido,
quod sanē cūm natura, tūm opere muni-
tissimum erat, facili negotio potiti sunt.
Balassus, ut contumeliam sibi illatam ul-
cisceretur, Debrezniū, percelebre in Pan-
nonia emporium, quod Vayuodæ ditio-
ni parebat, diripuit, magnamq; illius par-
tem incendio absumpsit. Paucis post die-
bus Transyluanici expugnarunt oppidū
Hadad, eorumq; copiae indies augeban-
tur, quia Solymanus ad eos miserat supra
quatuor millia Turcarum, & Moldauus
tria millia, ipsiq; Hunnis adiuncti, & uiri-
bus associatis, plurima incommoda Cæsa-
rianis inferebant. Cœperunt oppidum
Atiauar, eiusq; præfectum cum uxore, ac
liberis,

liberis, captiuum abduxêre. Oppidum quoq; Vngnar obsiderunt, & scalis iâ oppugnare incœperât. Huic præerat insignis centurio, Puststalerus nomine, cum Germanis militibus, qui hostem aduētantem ita represserunt, atq; ita strenuè mœnia tutati sunt, ut ex copijs Transyluanijs circiter quadringenti, ex Cæsarijanis tantum quadraginta ceciderint. Rem autem sic gestam serunt. Cùm animaduenterent, Vayuodam, paucos ex suis producere, qui hostem lacefferent, ipsi quoq; se in primo certamine colūbebant, donec maior numerus accederet, moxq; prorumpabant, & bellicis tormentis ita eos feriebant, ut protinus ab oppugnatione recesserint. Cùm interim Cæsar hostiles copias augeri conspiceret, iussit conscribi quatuor militum cohortes, quarum singulæ circiter quingentos milites habuerunt, earumque duces erant Gyllus, Vuellerus, Reimungus, & Lauembergus, uiri cùm genere, tum re bellica præclari, qui Norico profecti, cum suis copijs Cassouiam petiêre. Hos deinde subsecuta sunt duæ aliæ pedum Germanorum alæ, quarum utraq; habebat ducentos, & septuaginta sloopetarios milites, tumq; simul ex Silēsia circiter quadringenti equites aduenerunt.

Per

*Lazarus
Schuendius
præficitur bel-
lo Transylua-
nico.*

Per idem tempus profectus est etiam in urbem Viennam, Lazarus Schuendius, quem Cæsar bello Transylvanico præfecerat. Etsi uero hyems obstabat, quò minus tùm fierent maiores belli apparatus, cùm in his locis, brumali tempore, frigora sint asperrima, solumq; altissima niue obductum, ob id tamen Imperator minimè cessabat, quæ belli usus requireret, sedulo prospicere, quatenus, & anni tempus pariebatur, & rei necessitas postulabat, misitque ad exercitum, aliam cohortem pedietum, & octo ænea tormenta, & cum his, quadringentos milites, quibus duplicatum stipendium annumerabatur, partim, ut bellica instrumenta, diligenter aduehi curarent, partim etiam, ut agminis ducem tuto atque incolumem in castra perducerent. Diuersa quoque nauigia parabantur, quibus connexis, contabulatoq; ponte, Tybiscum trañcerent. Hic autem fluiuius oritur in finibus Sarmatarum, delatusq; per ulteriorem Pannoniam, recepta prius Temesa, haud ignobili flumine, apud Purtachum Danubio miscetur. Dum res ita geruntur, Polonus suos oratores ad Cæsarem legauit, qui ei ostenderent, plurimas esse causas, cur sibi hoc bellum summoperè displiceret, cumque Transyl-

*Rex Polonia
mittit lega-
tionem ad
Cæsarem.*

Transylvanus foret sibi arcta necessitudine coniunctus, uelle se, omni ope anniti, ut ab armis discederet, modo ipse quoque pacatū animum erga eū gereret, & honesta conditio cum illo transigeret. Horum tamen aduentu Cæsar nihil de pristina cura, & studio remittebat, quò minus, quæcunque belli usus futura essent, omni diligentia prouideret, quippe, qui optimè norat, hostem nihil minus, quam pacem expectere. Proinde nouas subinde copias deligi, easque ad Schuendium transmitti iubebat. Is, cum supra octo millia hominum instructorū iam in promptu haberet, Totayū, munitum castellum in Pannoniæ, ac Transylvaniæ finibus, & in ulteriore ripa positum, obsidere constituit. Hic locus antea, duce Catiamero, & sumptibus Cæsaris Ferdinandi, fuit occupatus, quem postea dono dederat cuidam Pannoniæ regulo, ex familia Scheredorum, cum is esset egregia uirtute, ac de ipso quàm optimè meritis. Cum autem hic fato cōcederet, filium reliquit paruulum, & infantem, cuius tutelam in arce habebat Franciscus Nemetus, qui antea tutor pueri, moxque tyrannus effectus, ad Transylvanum confugerat, seque in eius fidem, & clientelam commiserat.

iniferat. Is itaque de oppugnatione certior factus, priusquam hostis aduentaret, suas fortunas, coniugem, & pupillum ex arce abduxit. Hanc Schuendius Pridie Non. Februarij, Anno ab orbe redempto, supra quingentesimum, atq; millesimum sexagesimo quinto, cum tribus ac triginta maioribus tormentis oppugnare incœpit. Locus ipse natura, & operæ communitur. Nam cingitur præaltis mœnibus, ac duobus fluuijs undiquaque alluitur, id est, Bodrogo, ac Tybisco, unde per omnia loca finitima potest fieri maxima exundatio, & hostis arceri ab ingressu, arcēq; longè munitissima, circumuallatur. In ea oppugnatione, bellica tormenta sic aptabantur, ut oppidum, atque arx utrinq; peteretur, hisq; duplici inuasionē, protinus aggreſſes, ac uinē disiectæ sunt. Opportunè autem contigit, ut magna tum glaciē ueterq; fluuius rigeret, nec tamen is locus expugnari potuisset, nisi Cæsariani nocturnis fossorum laboribus sibi aditū ad mœnia parauissent. Manè, in albescente cœlo, aduersarij ex castro ad læuia prælia sunt egressi, & in his, plurimi utrinque uulnerati sunt: ex nostris autem circiter centum desiderati: sed tamē haud multo post, in

in oppidum reiecti. Dum itaque sic mutuis conatibus certatur, milites præsidij, cum se tandem post ualidam oppugnationem, in magno discrimine conspicerent, illico de deditiōe faciēda cogitarunt, & miserē ad Cæsarianos, qui eum locum pactionibus traderent: At ipsi eas admittere noluerunt, quin potius ē uestigiō scalis ad motis, uī per aggerem irruerunt, ac exteriorem locum arcis occuparunt. Restabat pars interior, atque in medio posita, illamque statim summa uī, & conamine aggressi sunt. Obsessi aliquandiu se intrepidē, atque acriter defenderunt, & ipse quoque arcis præfectus, in muro strenuē pugnat, nihilque omittebat, quod ad fortis uiri, ac boni ducis officium spectaret. Dum autem seipsum, ac suos impigrē tuetur, multaque incommoda oppugnantoribus infert, hac, & illac excurrē, ut suis auxilio adesset, globulo æneo traiectus, repētē occubuit. Duce amisso, milites animo consternati sunt, & protinus deditiōem facere statuerunt. Conditiones autem fuēre, ut incolumes dimitterentur, secumque arma deferrēt. Hoc impetrato, statim ex oppido egressi sunt, idque fuit à quarto die oppugnationis, nec ultra duos impetus sustinuerunt. In eo, inuenta sunt plurima uarij generis

*Totazū de
ditiōe capi-
tur.*

generis tormenta, magna penuarij com-
 meatus copia, & plura alia, q̃ nostris haud
 paruo usui extitēre. Præfecti demortui ca-
 dauera ad uxore transmissum est. Erat Ne-
 merho aliud castellū, nomine Serērschinū,
 q̃d etiā ab iisdē paruo negotio expugnatū
 est. Turci arcem habebant, non procul à
 Cæsarianis, quā incolæ Solnog appellant.
 Inde semel egressi sunt, ut hostium vires,
 & consilia specularentur. Agrienses mili-
 tes, re comperta, ex insidijs eos inuasērunt,
 & acri utrinque certamine dimicatum est.
 Nostri tandem superiores fuerunt, moxq̃
 Agriam, allatis secum trecentis hostium
 capitibus, quæ ab humeris detruncata fue-
 rant, rediēre. Vayuoda interim, oppidum
 Salmarum occupauerat. Sed ut hosti-
 bus, fermè omnia prosperè succedere, nec
 sibi, ulli præsidio, aut emolumento fore a-
 nimaduerneret, si eo diutius potiretur, i-
 gne succendi iussit, indequē statim cum
 suis copijs recessit, atque hinc factum est,
 ut illud Cæsariani citra cruorem denuo re-
 cuperārint, breuiquē ab eis instauratum
 sit. Locus ipse natura munitur, iacetq̃ in
 ipso ferè aditu Transylvaniæ.

Interim Schuendius, Tybisco per gla-
 ciem emenso, unius diei obsidione, oppi-
 dum,

dum, Erdeud patria uoce nuncupatum, expugnauit, quod quidem Ferdinandus Cæsar, antea sæpè sibi ob ingentes, quos habet redditus, oprærat. Hi enim planè ducales feruntur. Hisdem diebus per magna Barbarorum manus ad Budam perrexerat, ut se Transyluanis adiungeret. Verum tamen haud modicè impediiebantur exundationibus, quas post hyemem cum Ister, tùm reliqui amnes Pannoniæ fecerant, idquæ nostris maximo adiumento fuit. Porro asperrima, ferequæ inaudita frigora tùm exstiterant, cumquæ tandem glacies, qua fluuij erant concreti, dissolueretur, niuesquæ radijs solaribus liquefcerent, tota ea regio ferè aquis exundabat, nihilquæ, præter undas cernebatur, adeò ut iam fermè omnes timere inciperent, ne Deucalionis tempora redijissent. Ut uerò interim ad Solymanum reuertar, is quamquam & militaribus copijs, & pecuniâ Transyluanum adiuuare, ac etiam ipse met in Pannoniam proficisci statuerat, ut nihilominus hac ratione Maximiliano imponeret, eiusquæ miles exhauratus, domum rediret, Marcum Cibiriensem ex Transyluania oriundum, & qui ad Ma-
Solymanus
mittit legati-
onem ad Cæ-
sarem.

BB

gularem

gularem prudentiam, aliàs in legationibus obcundis fideliter usus erat, ad eum tranſmiſit. Mandatorum ſumma hæc fuit, ut Cæſarem ad pacem cohortaretur. Illuc etiam paulò antè aduenerat Orator Vayuodæ, cui nomen erat Steffanus Bathorus, & Legatus Sarmatus, miſſus de eodem negotio, uti ſuprà commemorauimus. Schuendius de his Oratoribus certior factus, Cæſarem ſubindè per fideles nuntios adhortatus eſt, ut, antequàm de compoſitione cum his tranſigeret, omnia ſedulò perpenderet, ſeq̃ omninò uereri, ne ſibi (ut poſtea euentus declarauit) pax uerbis tantùm, re autem, bellum longè aſperrimum denunciaretur, eaq̃ omnia dolo, atq̃ aſtu ab eis fieri, quò incautus, imparatusq̃ armis inuaderetur. Interim Cæſar, ne omninò à tranſigendæ pacis negotio, quod tùm præ manibus habebatur, alienus eſſe uideretur, omnibus oppidorum, atq̃ arcium præfectis, quàm ſeueriſſimè iniunxit, ne quiſpiam eorum, aliqua iniuriâ hoſtem afficeret, quod tamen ab eo neutiquam obſeruabatur. Dum enim Viennæ de diſſidijs componendis, deque aliqua honeſta, & equabili conditione ageretur, plurima damna his Cæſarianis, qui erant in inferiori Pannonia, inferre-

ban-

bantur, & iuxta Iulam, plurimæ incurſio- *Turcarū ex-*
 nes fiebant, eoquē aduenerat præfectus *curſiones iux-*
 Temefuarienſis (id autem oppidum, uul- *ta Iulam.*
 gò Temefuar, ab flumine Temefæ præter-
 labente, nomen accipit) cum ſex milli-
 bus uirorum pugnantium, & ad eum duo
 maiora tormenta, & octo minora, tranſ-
 miſſa ſunt, quibus, artem Panſotum ob-
 ſedit, eamquē breuī expugnauit, innox
 occupauit duo alia caſtella propè Iulam,
 quorum nomina erant Iene, ac Deſme,
 idquē tantum eo conſilio fiebat, ut in-
 de facilior ſibi aditus foret ad expugnan-
 dam Iulam. Ad Tranſyluanum autem
 indies maior numerus Turcarum con-
 fluebat, iamquē ſibi iuſtum exercitum
 pararat. Cum hæc fierent, noſtri propè
 Sigethum eruptione facta, ſermè ducent-
 tos ex his, quos Raſcianos uocant, in-
 terfecerunt, duosquē ex illorum centu-
 rionibus captiuos abduxere, cumquē
 iam eſſent in reditu, & ſecum captos ab-
 ducerent, equites ducenti numero, ſu-
 peruenēre, qui eos repente aggreſſi, ma-
 gna ſtrage affecerunt, adeo ut ex Cæſa-
 rianis, qui ſexcenti fuerant, uix duo in-
 columes euafeint. Id uerò accidit, ad- *Noſtri cædū-*
 ſente Nicolao Serino, qui paucis ante *tur abſente*
 diebus, ob quædam grauiſa negocia, *Serino.*

se ad Cæsarem contulerat. Schuendius interim, in eo totus uersabatur, ut Salsmarum oppidum, quod à Transyluanis incensum, ac derelictum diximus, omni studio reficeretur, ipseque uel primus operi instabat, quò reliqui eius exemplo adacti, tantò alacrius laborem, atque industriam impartirent. Nunc, priusquam ulterius progrediar, postquam in Schuendi mentionem incidi, locus me admonet, ut propter uiri claritatem, aliquid de ipsius natura paucis enarrem. Hunc ergò (proue mihi ab hominibus, fide dignis, relatum est, quique cum illo sæpius collocti, & familiariter hūc utque uersati sunt) in primis ob eximiam eruditionem, & singularem prudentiam, uehementer commendari audio, eumque dicunt in singulis actionibus militarem quendam, & heroicum animum præ se ferre. Aiunt præterea, hunc bellicæ disciplinæ perstudiosum esse, modisq; omnibus anniti, ut singulis centurionibus, ac militibus debito tempore stipendia numerentur, eosq; à præda, & rapinis arcere. Si qua rixa, & similitas in castris oriatur, & alius alium ad pugnam prouocet, hunc ferunt, seuerè iniungere, ne quis eam facile dirimat, sed utrumq; tandiu in certamine pati, donec al-

cer

ter occubuerit. De illo autem, qui prius iniuriam intulit, statuere, ac iubere, ut extra castra propellatur, eaq; seueritate fieri, ut plurima dissidia, & lites amoueantur. Quòd uerò ad munera, & largitiones attinet, constat, illum in hac re omninò incorruptum animum gerere. Nihil deniq; aut certè perparum, ueredarijs, confidere solitum: at in grauibus rebus, certos homines ad Cæsarem destinare, qui suo nomine cū illo agant, semperq; ad id optimos quosq;, ac fidissimos eligere. Seuera quoq;, & graui pœna constituta, omnibus præcipere, ne quispiam scribat, uel alicui patèfaciat, quæ in castris gerantur. Hæc, & pleraque alia huiuscemodi, de hoc illustri uiro narrantur, quæ nunc, breuitatis causa prætereo. Vt uerò ad inchoatum opus reuertar, milites Cæsariani, dum oppidum Salmarum instaurare satagunt, ac in opere perficiendo assiduè uersantur, Vayuodiani, cum Turcis appropinquarent, ut munimenti restaurationem impedirent, & uicinum quendam locum occuparunt, qui eis ad expugnandum Salmarum, ualdè opportunus uidebatur. At Germani, hoc percognito, summa celeritate illos adorti sunt, manusq; conferentes, ad septem signa hosti adempta, in sua castra retulêre.

BB 3 Hostes,

Hostes, aut cæsi, aut in proximo flumine submersi, dum repentina, & præcipiti fuga se incolumes cōseruare cupiūt. Schuēdus his peractis, ex oppido recessit, ibiq; pro loci præsidio, Erasmus Magerum cēturiorem reliquit, & ipse mox uersus Casouiam contendit, ut quæ ad bellum sustinendum necessaria uidebantur, sedulo, atque opportunè prospiceret, cumq; subinde maiora pericula instare animaduertet, scq; non ita uiribus, & armis communitum, ut rei necessitas postulabat, apud Cæsarem pro nouis præsijs instabat, breuiq; post, ad eum transmissæ sunt quinque peditum cohortes, quibus Ioannes Vuernherus à Reÿtnauu, cum Imperio præerat, & aliquot murales machinæ, & singulis equis harum uectoribus, littera M. fuit iniusta, ne auriga, dolo (ut sæpè usu euenit) equos bonos diuenderet, aut clam in alios usus uerteret. Suprà narratum est, oppidum Erdeum, quod quidam non procul Salmaro abest, à Cæsarianis occupatum.

Hoc Transyluanici sub Calendis Ianuarij, acriter obsederunt, prolatisque tormentis, & constitutis uineis, & scalis denique ipsis mœnibus admotis, iam sibi facilem

cilem aditum sperabant. Sed loci propugnatores tam strenuè aduersarios reiecerunt, ut præter uulneratos, ferme ad octingentos diuersis uicibus, trucidarint, atque oppido egressi, duo ex maioribus tormentis adempserint.

Ipsi tamen die noctuq; oppugnationem urgebant, & continuis pilarum, globorumq; procellis, mœnia diuerberabant, sic ut tam omni sulphurei pulueris materia destituerentur. Arci præerat Laumbergus, insignis alarum centurio, cui Schuendius secundò ad trecentos pedites in auxilium paulò antè transmiserat, qui sanè, quoniam perdifficilè, maximeque periculosum erat, in oppidum ingredi, cùm illud undiquaque hostili agmine cingeretur, dolo, atque insidijs rem egerunt. Noctu enim se itineri accinxerunt, & cùm ad syluulam, quæ erat iuxta oppidum, peruenissent, ibique speculatores hostium latitare scirent, protinus edito ingenti clamore, classicum canere cœperunt. Continuo ad Syluam omnes accurrerunt, hostisque perterritus aufugit, atque ita nostris liber ingressus patuit. Quocirca novis præsidijs audaciores facti, omnem op-

BB 4 pugna-

pugnationem contemnere uidebantur, quam si mensē adhuc ea perdurasset: At ipsi interim obsidionem nulla ex parte remittere, quin etiam acrius instare, nec paruis incommodis nostros afficere. Plurimi conflictus utrinque habiti sunt, in quibus præter cæteros, Lauembergus ictu minoris tormenti grauitèr uulneratus est, breuicque post ex eo uulnere interiit. Paucis ante dieb. in oppidū ingressus fuerat Vuellerus, uir pugnax, & impiger. Aderat etiā Gosselus non minori uirtute, qui fortissimè dimicans, interemptus est. Res itaque summis conatibus agebatur, & hostes munitionibus erectis, plurima damna & incommoda oppidanis inferebant. Vallum, quo undique oppidum communiebatur, quadam nocte uiminibus, diuersaque tignorū materia impleuere, ut proximo diluculo mœnibus appropinquarent. Sed nostri, dolo animaduerso, tormentarium puluerem sub illis strauere, quem ipsi, cū prima luce in fossam undique irruentes, pilis tormentorum incenderent, extemplo magnum incendium excitatum est, quo multi eorum perierunt, atque ita tūc temporis re infecta, cedere coacti. Sed breui, maiore pertinacia, & ui oppidum inuasere, adeo ut in plurimis locis pars interior
nuda

nuda planè, omniq; bellatore spoliata uideretur. Cum se itaq; oppidani, ac milites in hoc statu conspicerent, nullamq; spem relictam, qua se amplius tueri possent, cū ob penuriam commeatus, & militum, tum etiam ob graueolentia cadauera, quibus aggeres, & ualla undiq; oppleta cernebantur, pridie Non. Augusti e' communi consensu deditionem fecerunt. In ea oppugnatione plurimi uiri fortes, & rei militaris gloria insignes ceciderunt, inter quos fuerunt etiam Vuellerus, & Huertstokerus, qui strenuè præliantes, interfecti sunt. Viennæ, paulo' antè quàm triste nuntium de capta Erdeu afferretur, celebrata sunt iusta Cæsaris Ferdinandí, qui obierat superiori anno, & Oct. Cal. Augusti, qui dies diui Iacobi memorię sacrabatur. Pōpa funebris hæc erat. Ex arce ad diui Stephani templū pons ligneus consternebatur. Primo autē prodierant ducenti ciues pauperes cucullati, qui candelas accensas in manibus gestabant. Secundum hos, Monachi, Iesuitæ, Canonici, Abbates, Antistites, & reliqui ex clero, deinde subsequuti sunt uiginti equi, eximia pulchritudine, omnesq; aureo decore insignes, ac singulis singula uexilla præferebantur. Equus Cæsarianus cum suo uexillo, totus auro micabat, & hic so-

lus erat ephyppiatus, nemo tamen super illo equitabat. Funus ipsum uiginti homines gestabant, mox Cæsar sequebatur cum regijs fratribus, omnes lugubri ueste, ac facie uelati, & postremò alij proceres. In templo extructa erat fabrica undiq; lucernis uitreis, Italico more, instructa, & sub ea funus collocabatur. Soli cantores aulici non nihil in ipsa pompa submissè orabāt. Proxima luce Maximilianus, unā cum suis fratribus, duce Arestino, qui paulò antè ex Italia uenerat, & egregio uirorum nobilium comitatu ædem petiit, ut sacris interesset. His peractis, Franciscus Forgacus, Antistes Varadinensis, & qui Ferdinando à consilijs extiterat, eruditam, ac elegantē orationem habuit, in qua demortui Cæsar, laudes non minus pressè, quàm ornate complexus est. Vbi is perorasset, Cæsar cum reliquis ex templo egressus est, relictāq; ad prætorium contendit, & in toto itinere passim duos, argenteos, atq; aureos nummos in Ferdinandi memoriā excusos, liberaliter proijciebant. Hæc autem obiter dicta sint. Iam itaque ad inceptum reuertamur. Theschini, qui locus est in Sclesia, fuit habitus delectus equitum, qui unā cum peditatu profecti sunt.

Erat •

Erat in finibus Transylvaniæ quoddam oppidum, nomine Munkatschum, Cæsarianis maximè infestum, ex quo persæpè plurimis iniurijs, ac detrimentis afficiebantur. Nam indigenæ publica itinera obsidebant, & modò ueredarios, interdum milites illac prætereuntes, latrocinio diraq; cede persequēbātur. Schuēdius misit centum, ac uiginti equites, cum totidem pedibus, qui eos diligenter obseruarent. Ex oppidanis, circiter trecenti egressi sunt, inter quos etiam erant duo centuriones, ac protinus in nostros, haud procul ab eis latitantes, inciderunt. Hic, exorto certamine, Martem sic fauentem habuēre, ut omnes illos ad unum usque profligarent. In oppido Salmaro, miles plurimis morborum generibus, hisq; maximè contagiosis, corripitur, atq; absumi cœperat, ideoq; agminis præfectus, relicto ibi præsidio, quod quinque militum signis constabat, iuxta Tibiscū castra posuit, adeo, ut ex uno latere fluuiū, ex altero, uallū, atq; aggeres, promunimine haberet: Cæterū, non multo post, ipse met quoq; graui febre laborare cœpit, qua deinde per multos menses conflictatus est, eiusq; salutem Cæsar tanti faciebat, ut pharmaca, & peritissimos quosq;

quosq; medicos, ad eum subinde transmittendos curaret. Per idem tempus, redijt Byzantio Cernouichius, missus à Cæsare, ut de pacis cōditionibus apud Solymānū ageret, & aliqua tum spes de componēdis rebus affulgere uidebatur: Sed tamen breui cognitum est, Byzantinos nihil minus, quā pacem expetisse, quā potius, maiora indies molitos, & atrocissimum bellum parasse. Itaq; Cēsar totus iam in ea cogitatione uersabatur, ut bellici apparatus fierent, statimq; ad oppidum Letipontum, Germanorum peditum delectum haberi iussit, in quo fuerunt ferē quinq; signa: Posonij (hunc locum Germani Presburgum uocant) conscripti sunt circiter trecenti milites, & in quodam pago iuxta lautarinum, trecenti equites Pannonici, atq; hi omnes in castra mittebantur. Illuc etiam profectus est cum quinq; alijs cohortibus, Romerus insignis Centurio, ac eques Rhodig militij, sc̃p̃ illis quadraginta equites Teutonici, ac etiam præfectus Dersius, cū ferē trecentis militibus adiunxere. Per idē tempus profecti sunt ex Germania sexcenti equites, ac deinde quingenti, duce Horschirero, & omnibus his copijs in unum collectis, præfectus est Adamus Gallus, Germanus natione, uirq; rei bellicæ scientissimus.

tissimus. Iisdem etiam diebus in Noricum aduenire Guntherus Schwartzburgus, Ottingus, Mansfeltius, & Christophorus Liechtestain, uiri ex uetusta Germaniæ familia, & rei militaris gloria per celebres, hosq; plurimi nobiles, ac illustres uiri comitati sunt, quò Cæsari hoc in bello suam operam nauarent. Dum hæc fierent, Keretschemius, qui lulæ præerat, & qui erat etiam regulus arcis Nitelburgiæ, quæ sita est in ipso aditu Morauiæ, tum fortè in castris aderat, secumq; habebat nonnullos Turcas captiuos, ex quibus sexdecim, qui erant celebriores, & ex quorum liberatione plus emolumentum sibi euenturum sperabat, in suam arcem transmitti curauit, ut carceris nauleæ molestiæq; pertæsi, multo maius pro redemptione, ac libertate pretium offerrent. Accidit autem, ut cum ipsi excubatores, ac præsidij milites, minus ad suum munus uigiles, ac intentos animaduernerent, clam correptis armis, eos omnes trucidarent, statimq; per dispositos equos inde aufugerunt.

Iisdem quoq; temporibus accidit, ut Byzantini, qui erant iuxta Salmarum, & in Riuiulis Dominorum (hoc oppidum Germani Neustodium uocant, estq; locus ubi sunt fodinæ metallicæ) prædæ abundi diram uastitatem

stitatem exercerent. Cùm autem fortè fortuna Transylvanus, & præfectus Temesuariensis unà propè Sathmarum obequitarent, parùm abfuit, quin globus tormentarius inde uibratus, utrunque interfecerit. Suprà ostensum est, Cæsarianos sua castra ad Tibiscum flumen collocasse.

Turci, re cognita, illos per insidias noctu aggredi statuerunt: At ipsi doluinesse suspicati, eorum consilia præuenterunt. Itaque in quoddam nemus ibi proximum, eadem nocte (qua uenturi putabantur) nonnullas turmas equitum, & magnam partem cohortium, arcanè, & summo cum silentio misere.

Cùm igitur, quod intenderant, exequi constituerent, rectoque itinere ad nostros properarent, hi extemplo ex insidijs profluentes, eis accurrerunt, remque ita strenuè, ac foeliciter gessere, ut insigni clade afficerent. Plurimi autem,

Turci per insidias interfecti.

cum noctis beneficio, tum equorum celeritate seruati sunt, alioquin uix unus forsàn incolumis euallisset. Paucis ante diebus hostis ad mœnia Iauarini accessit, & quia nox imminebat, nostris exeundi facultas

cultas minimè dabatur. At, cum proximo diluculo egrederentur, illi iam recesserant.

Per id quoque tempus equites, quibus cum imperio præerat Grassuenus centurio, cum centum equitibus Hungaris inciderunt in hostes, qui erant supra mille, & inito prælio, circiter ducentos ex eis conciderunt, inter quos fuit præfectus Lisenfis, quem ipsi Betum appellant. Plumbeis tormentorum glandibus uulnerati, in castra adducebantur: Sed quia priusquam emitterentur, laridoungebantur, uix ulla ratione sanari poterant. Interea Saxonici milites, conflictu audito, pugnae audi, in castris fremebant, & exeundi facultatem flagitabant, quam nihilominus impetrare nequibant, hique tanto dimicandi ardore flagrabant, ut uix intra ordines, & in militari disciplina conservari possent. Hi recens aduenerant ex Germania, ducibus Gleyfenthalo, & Sebotendorffo, atque omnes, cum armorum cultu, ac equitum ornatu, tum præcipuè animi, & corporis dotibus admodum insignes præfulgebant. Ex his circiter mille, ac uiginti sex alebantur, stipendijs illustrissimi Electoris Augusti;

ptr

per spatium quinq; mensium, & amplius, quibus trecenti, & quinquaginta sese adiunxerant, ueteri stirpe, ac bellica uirtute conspicui, qui proprio sumptu Cæsarem in ea militia sequuti sunt. Priores, crucem in suis uexillis gestabāt, & reliqui, quatuor habebant signa, quorum primum erat cū inscriptione: VICTORIA DESUPER A DEO DATVR. Secundum: FORTITVDO NOSTRA CHRISTVS est. Tertiū: VINDEXT PERFIDIAE DEVS est. Quartum: VINCIT AMOR PATRIAE. Primi signi centurio cecidit in conflictu, habito cum Turcis, quorum castra tum à Cæsarianis mille tantum passibus distabant, & in inferiori parte Tibisci locabantur, pontemq; super flumen Samos construxerant. Nostra uerò sita erant iuxta oppidulum, quod incolæ Kizar uocant, positum ad ripam fluminis, in quo erant nonnulla tuguriola, pro his, qui præcipuum locum in castris habebant, eaq; optimo, & munitissimo uallo cingebantur. Dum res in Pannonia sic geruntur, Archidux Carolus in Valeria prouincia, quæ Stiria hodie dicitur, Norico ad meridiem coniuncta, reliquisq; locis finitimis, multa præclare, ac militanter agebat, suosq; perpetuo uigiles contra hostes habebat, qui plurimis damnis eas

oras

oras infestabant. Semel autem contigit, *Turcarū ca-*
ut nostri, ualida manu Turcas aggressi, ma- *des.*
gnem stragem ediderint, adeo ut fama sit,
ex eis ad tria millia concidisse. Alio in lo-
co trecenti, ac uiginti ex hostibus, intem-
pesta nocte Thrinū oppidum adorti sunt,
& Iacobi Zachī equites cum aliquot Hun-
nicis peditibus egressi, ad sexaginta ex eo-
rum numero interfecēre, ac secum quinq;
& septuaginta captiuos adduxerunt. Iux-
ta oppidum, quod incolæ Babolscham
uocant, plarique capti sunt, & illico Vien-
nam transmissi. Etsi uerò utrinque infenssi-
simis animis certabatur, Viennæ tamē ad-
hūc pacis consilia cum Oratoribus, qui il-
lic nondum abierant, sedulo ac solertissi-
mē agitabantur, eoq; accersiti fuerant plu-
rimi Regulī, ac Proceres Pannoniæ, qui de
pacis cōditionibus transigerent. Schuen-
dius interim, adhūc cum morbis cōflita-
batur, ideoq; Cæsar ad eum misit Paulum
Vueidnerum, rei medicæ peritissimum, q
se iamdudum à Iudaica superstitione, ad
Christi fidem conuerterat. Etsi autem an-
cipiti & diutina egritudine laborabat, mi-
nimē tamen ob id remittebat necessarios
apparatus, cum hostis undiquaq; grassa-
retur. Igitur quotidie fiebant leuiora præ-
lia, in quibus plurimi utrinque desideraba-
tur,

tur, cumq; Turci Schuendium per nūcios orarent, ut quorundam cadauera sibi mitterentur ex his, qui ceciderant, quò ea suo more sepelirēt, id ab eo perhumaniter impetrarunt. Iisdem diebus cum aliqui curribus aduecti, pabulatum iuissent, ac etiā, ut diuersi generis commeatū in castra deferrent, hostes, impressione facta, illos inter-

Turcicus orator missus ad Schuendium.

coeperunt. Hoc ubi Schuendius audiuit, Byzantinum Oratorem, qui nuper ad eum sui Principis nomine, de cōpositione acturus, uenerat, rogauit, num isthæc esset ratio in eūdæ pacis: at ille, cur (inquit) Vestri hostem non insequuntur? Confestim igitur in eos missus est Rueberus cum suo equitatu, quò abstractos currus remoraretur, donec maius præsidium aduenisset. Dū ita res geritur, nostriq; haud segniter in suorum auxilium accurrunt, acerrimè dimicatum est, omnesq; currus, qui cis pontem erant, recuperarunt, qui uerò flumen traiecerant, eos insequi non potuere, cum iam in castra peruenissent. Byzantini paulò post inde mutatis castris, recesserunt, idemq; à nostris factum est, & Cassouiam petiere, cum commeatus penuria, tum etiam quia per plures omnigenis morbis ægrotare incœperant. Transylvanus quoque paucis antè diebus, castra soluerat, suumq; mili-

tem

tem in hybernis collocârat, cumq; in suam
 ditionem reuertisset, ibi nōnullos reperit,
 qui erant Cæsarianæ factionis, omnesque
 protinùs quæstione habitâ, suspendi ius-
 sit. In quadam pugna paulò antè habita,
 fuit captus Alexander Kendius, qui ei à se-
 cretis adhibebatur, & Viennam missus, du-
 ce Ioanne Vuolgazeno, deindè ad Schuë-
 dium perductus, moxq; quibusdam con-
 ditionibus acceptis, priori libertate dona-
 tus. Legatus etiam Transylvanicus, Stef-
 fanus Bathorus, rādem à Cæsare dimissus
 est, qui sanè haud mediocriter conquereba-
 tur, se Viennæ diutiùs retentum, quā-
 æquitatis ratio postularet, idq; præcipue
 accidit ob uxorem Balassi, quæ apud Cæ-
 sarem subindè precibus instabat, ne illum
 ex aula dimitteret, priusquam ipse suā con-
 jugem, & liberos recuperaret, quos sibi in
 Salmari expugnatione abductos fuisse cō-
 memorauimus: at Cæsar noluit eū diutiùs
 inuicem retineri, hunc dicens oratorē esse,
 illos autem iure belli raptos, ideoq; sorte
 longè disparem esse, ac eū, salua dignitate,
 haud amplius retineri posse. Interea Schuë-
 dius, cui omnia, quæ tū de pace agebātur,
 maxime suspecta erāt, Maximilianū subin-
 dè (ut antea) de nouis copijs, reliquosq; mi-
 litari præsidio haud segniter admonebat,

eumq; hortabatur, ne hosti fideret, néue ad
 ullas pacis condiciones animum inclina-
 ret, cum certò constaret, illum omnia dolo
 agere, nihilq; aliud quàm bellum medita-
 ri. Hoc autem, ubi Turcarum Proceres
 audiuerè, protinùs ad eum scripsère, seqüe
 oppidò mirari dicebant, quid ipse pacem
 inter duos præporentes Principes, fermè
 transactam (uti uidebatur) perturbaret,
 multaq; his consimilia in eorum literis cõ-
 tinebantur. Ceterum id minimè obstabat,
 quò minus & ipse, & reliquì ex primati-
 bus, qui bello præerant, occasiones rei be-
 ne gerendæ exquirerent, & inuentas, uel
 oblatas, percupidè amplecterentur. Hinc
 est, quòd Eccius à Salma, uir, præter gene-
 ris nobilitatem, strenuus & militaris, quar-
 to Idus Octobris, Iauarino cum suis co-
 hortibus discessit, & plurimís etiam ali-
 undè conuocatis, profectus est uersus Al-
 bam Regalẽ, haud modica spe oppidi po-
 tiundi. Ea urbs ob id Regalis cognomen-
 tum tulit, quod ibi perantiquo, solenni-
 gentis ritu, noui Reges coronarentur, ac
 eodem in templo, priscorum Regum se-
 pulchra, cum rerum gestarum titulis uise-
 rentur. Iauarino autem duntaxat octo mil-
 liaribus abest. Priusquàm uerò Salmensis
 hanc profectiõnem susci-peret, ad eum ex
 oppido

*Eccius à Sal-
 ma proficisci-
 tur ad obsidi-
 onem Albæ
 Regalis: mox
 quæ reuoca-
 tur à Cæsare.*

oppido Posonio missi sunt equites quàm plurimi, ac etiam ex alijs locis maiora tormenta, secumq; scalas, & alia usui opportuna circumferebant. Hic ergò à suis tantummodò trium millium interuallo distabat, cùm ecce nuncijs Cæsarianus ad eum aduolat cum literis, quibus ex ipsius præscripto, quàmprimùm illinc suas copias abducere, & Iauarinum reuerti iubebatur. Eccius, Cæsaris uoluntate percognita, cōtinuò paruit, re infecta, nec sine ingēti suo mœrore, ac eorum omnium, qui se illi comites addiderāt, quippe qui omnes haud dubiā sibi uictoriā pollicebantur, cùm quia noscerent, urbem opportunis præsidijs destitutam, tūm etiam, quia nostri cōuenerāt cum iudice illius urbis, qui eis, ut de ipsius fide certiores fierent, uxorem, & liberos, tanquam obsides, tradiderāt. Turci aberant ferè omnes, idq; Salmenſi clām indicatum est, & res ita instituta fuit, ut in ipsa nocte, bellica tormenta ex muro partim abducerentur, partim, ne hostibus ulli adiumento, ac usui essent, clauis per spiramenta inditis, confingerentur. Proxima luce, cùm greges de more exigerentur, ex templò Salmenſis per turmas dispositas, ad ipsas portas urbis, illis armentis accurrere debuisset. Quòd si Turci, quorum

tamen perpauci ualuas custodiebant, se illis opposuissent, ciues in eos è uestigio impetum fecissent, atque ita paruo negotio, & citra suorum cædem, in oppidū ingressi essent: at Cæsaris mandatum hæc omnia consilia dissecit. Iudex autem, cum nostros minimè (utī promiserant) ad oppidū aduentare conspiceret, illicò sibi fuga consuluit, & Palotam profectus est, atq; ita pulcherrima urbis occupandæ occasio, tum à Cæsarianis prætermis̃sa: sed Turcarum præfecti re cognita, illicò atrocibus pænis in eos, qui cum hoste conuenerant, seuire. Circiter enim quadraginta, palis, & uncis ferreis perfos̃si sunt, inter quos fuerunt etiā nonnulli prorsus insontes. Paucis post diebus, is qui omnium consiliorū author extiterat, Viennam se contulit, ibique Cæsari supplex factus, petebat, ut sui, suæq; miseræ familiæ, aliqua ratio haberetur. Causa, cur Cæsar Eccium ab ea Provincia reuocarit, hæc præcipua fuisse iudicatur, quoniam Viennæ admodum accurate, ac etiam non sine magna spe, ut breui succederet, negotium de pace in-
Georgius Hos-
sutotus mitti-
tur ad Soly-
manū orator. eunda cum Oratoribus agebatur, ipseq; Georgium Hossutotum, consiliarium re-
gium in Camera, uirumq; singulari
prudentia, & uirtute, paulo antè ad So-
lyma-

lymanum legarat. Quocirca ipsi haud consentaneum uidebatur, ut aliquid tentaretur, quoad res adhuc penderent, nec exigua spes de sedandis controuersis fore uideretur. Ob id etiam edicto sanxerat, ne quis hostem noua iniuria lacefferet: Vim tantum illatam repellere liceret.

Hossutotus ex aula Byzantium uersus proficiscens, uiginti Turcos captos in diuersis conflictibus, & Pannonico habitu indutos, secum adduxit, eosque praecipuos, qui passim in uinculis à Proceribus illius Regni detinebantur. Cum Budam peruenisset, à praetore Budensi honorifice, ac perhumaniter exceptus est.

Dum haec fiunt, ex castris Schuendicis recesserunt equites Saxonici, à Principe Augusto domum reuocati, quorum opera in sua ditione uteretur, cum praesertim in Pannonijs omnia iam ad pacem spectarent. Cæsar etiā plurimos alios cum centuriones, tum milites, qui ex Germania uenerant, domum remisit. At iidem haud multo post, in illis partibus audissimè desiderabantur, nouaque belli consilia iniri oportebat, cum denuò Mars sauire inciperet, uiresque aduersariae nouis copijs augerentur. Cum propè Neusta-

dium accessissent, illud statim oppugnarunt. Huic præerat Gleismulnerus, qui cum scimparem esse, locumq; haud facile defendi posse animaduerneret, sese tradidit, eumq; hostes incolumem, licet inermem, cum suis militibus egredi permiserunt. Hunc locum postea Cæsariani occuparunt, iterumq; amittere, ac tandem recuperarunt. Pannonicus quidam, nomine Dersius, cuius tutelæ, ac fidei, Nitriensis arx commissa fuerat, oppido cum aliquot ex suis egressus, in hostes palantes incidit, eosq; repente aggressus, nonnullos trucidauit, & duos ex centurionibus captiuos fecit. Paulò antè captus fuit quidam ex Turcis ad oppidum Sigethum, cuius situm, sicuti & aliorum locorum, exploratum uenerat, ac tredecim dies tum erant elapsi, ex quo ille Byzantio discesserat. Is, ad Carolum Austriam perductus, pro certò affirmabat, Turcarum regem in Pannoniam uenturum, Sigethum, ac Iulam breui obsidendam, & integrum exercitum dicebat futurum supra quadringenta millia uirorum, præter illos, qui ad remigium comparabantur. Per idem tempus, Eccius comes, quosdam etiã speculatores coeperat, ex quibus aduentum Solymani ad eam prouinciã, haud obscure cognouerat. Fuit etiã comprehensus quidam Byzan-

Byzantinus, cognomine Scaphir Vaida, qui erat intimus consiliarius præsidis Budani, ac omnibus Hungaris, ob rei militaris peritiâ, longè notissimus. Hunc allocutus est Franciscus Peschus, atq; idè prorsus, quod cæteri, affirmabat. Quocircâ, ex his iam liquidò patebat, frustra amplius de pace, siue de inducijs cogitari, quin potius apertissima futuri belli signa ubique conspiciébantur. Agricolis, qui annuos census nostris, æquè, ac Turcis, persoluerant, seuerè iniunctū est, ne Cæsarianis quicquam in posterum præberent. Iuxta oppidum Papà, fuère abducti circiter octoginta milites, qui Maxîmiliano inserviebant. Propè Iauarinum, & alia loca Pannoniæ, hæc, illâc, populabundi excurrébant, & indigenas, ac oppidanos, plurimis iniurijs, ac detrimentis afficiebant, ex quibus rebus facilè cuius apparet, eorum odium, ac sæuitiam in nostros, indiès magis, magisq; augescere. Cùm itaq; Cæsar, ex multorum literis, ac nuntijs, de hostili apparatu subinde certior fieret, totum animū ad bellî cogitationem applicare cœpit, iussitq; in primis, ut Iauarinum (hoc oppidū Germani Rab uocant) opportunis, ac utilibus præsidijs communiretur. Illi cœnim, totâ molem exercitus in unum colligi, &

*Turcarum
eruptiones.*

militares copias recenserī mandārat. Per totam Norici oram publico edicto cauit, ne quis uinum, uel frumentum, extra eam ditionē diuenderet, aut educi sineret, quæque iam uendita fuerant, nondum tamen abducta, nullo modo trāsportari possent. Sigerthum etiam aliquod auxilium transmilit, & in castra circiter duas cohortes, quibus præerat Vicecomes Insuber, & quidam nobilis Germanus, ac etiam plerisque alijs belli ducibus iniunxit, ut militem undiquaque conscriberent. Cæterum, cum ingentem Solymanni potentiam secum animo diligentius perpenderet, uidebat, hos omnes apparatus minime sibi sufficere, ideoque oportere, ut ad opem, uiresque Imperij confugeret, sicuti eius maiores fecerant, quoties Turcica ui, & armis opprimerentur, uel ipsimet aliqua honesta causa impulsī, eis bellum inferre statuissent. Cum itaque nec suo muneri, nec salutī, ac dignitati illius imperij, cui ex Germaniæ Principum consensu præerat, ulla ratione deesse uellet, statim Augustæ Vindelicorum comitia Germanica indixit. Causa, cur Cæsares, cum aliquod grauius bellum impendat, uel ipsimet sponte aliquid hostile moluntur, huiuscemodi conuentus ex omnibus Germaniæ partibus conuocare soleāt, hæc

hec p̄cipua omninò est, ut sibi suggerantur
 uires, omniaq; adiumenta bellica, quibus in
 hostē premuniātur. Cū, n. Germania, in tria
 mēbra, siue status diuidatur, scilicet in sacri
 uel politici iuris Principes, ac liberas ciui-
 tates, hi annuatim soluūt Cēsari quoddam
 exiguū tributū: At si fortè accadat, ut gra-
 ue aliqd bellū impendar, p̄ter solitū morē,
 copias, arma, & pecuniā suppeditāt, cāq;
 suppeditatio, siue cōtributio in comitijs
 decernitur. Sacri iuris p̄ceres, quos Eccle-
 siasticos uocāt, sunt Archipræsules Electo-
 res, quorū primum est Mogūtinus, supre-
 mus epistolarū magister p̄ Germania, & in
 eius archiuis omnes comitiarum scriptu-
 ræ asseruantur. Post ipsum, est Archipræ-
 sul Colonienfis, magnus epistolarum ma-
 gister pro Italia, & Treuerensis, p̄ro Gal-
 lia. Hos consequuntur quidam alij Ar-
 chipræsules, opulenti, amplisq; redditu-
 bus, prout est Salisburgensis, ē uetusta fa-
 milia Boioariæ, qui ob fodinas salis, argen-
 ti, & auri, quas habet in sua ditione, po-
 test annuatim expendere supra centum, &
 quinquaginta millia florenorū. Est etiā An-
 tistes Magdeburgicus, qui dicitur prima-
 rius Germaniæ, Bremensis, Disontinus, &
 pleriq; alij eodē titulo, ac dignitate circiter
 quina

quinqꝫ, ac uiginti, omnes tum diuitijs, tum amplo genere insignes, atque appellantur Principes imperij, propter oppida, urbes, & prouincias, quæ illorum ditioni paræ. Alterius ordinis Reguli sunt etiam eodem numero, qui supremum honoris, & auctoritatis locum sibi uendicant, & uocantur Electores, qui etiam habent aliquamunia, quæ ad Cæsaris obsequiũ pertineant. Augustus elector, est supremus iudex Curia Imperialis, ac etiam legati titulum gerit. Palatinus, supremus eorum, qui dapes ferunt. Brandenburgicus, est supremus regij cubiculi. His succedunt alij Principes nobiliores, quorum primi sunt ex eadem electorum familia, eodem ordine, ut est Boioaria regulus, cum alijs Palatinis, qui sunt eiusdem familiae. Deinde Marchiones, Burgrauj, Brandenburgici, Brunswicensis, & Luneburgici, ex præclara Saxonũ progenie, cū plerisqꝫ alijs Ducibus, Marchionibus, Lantgraujs, alijsqꝫ proceribus.

Liberæ ciuitates, atqꝫ imperij, ut appellant, sunt ex quorundam sententia, duæ, ac septuaginta, licet fuerint octoginta, & amplius. Hæ nullum Principem agnoscunt, præter Cæsarem, cui quotannis quendam censum persoluunt: sed ita exiguum, ut uix annuatim sint supra quindecim millia florenorum,

renorum. Sunt etiā ex his nonnullæ prorsus immunes, nisi quòd etiam Ipse cum alijs Principibus, belli tempore, opportuna subministrant. Utuntur lege peculiari, & propria, & ferè omnes habent statum popularem, uel mixtum, quem Græci *δυσπονηρ* appellant, licet quædam earum, & inter istas Norimberga, urbs perampla, & opulenta, optimatum regimine administrantur, quem iidem *ἀριστοκρατίαν* uocant. Hæ urbes libertatem sibi uendicarunt, uel pecunijs, uel gratuita Principum beneuolentia, ita ut ciuiū industria, mercibus corporandis, inducendis nouis artibus, oppidis emendis ac suum principem aliquo sibi officio demerendo, non modò mœnia urbium ampliârint, uerùm etiā hac ratione sese in libertatem asseruerint, moxque arces, & propugnacula extruxerint, quibus seipsum aduersus potentiores Germaniæ regulos, ac primates tuerentur, cum in confello sit, Magdeburgum ferè ad triennij spatium sustinuisse acerrimum bellum, & oppugnationē omnium eorum, qui tum reliquis authoritate, atque opibus præibant, & totius Cæsariani exercitus, ac etiam coëpisse Principem Georgium Mechelburgū & postremò haud sanè fuisse deterfori cōditione, quā reliquæ urbes à bello Germanico

nico extiterant. Grauiâ quoq; & ingentiâ bella sustinuerūt, Brera, Oriembara, & Lubecum, portu nobile emporium, & innumerabilibus mercatorū nauigijs frequēs. Insunt etiam præter has, multæ aliæ urbes celebres, ac opulētę, ut Colonia Agrippina, urbs, pulchritudinē, soli fertilitate, domorū elegantia, & opū splendore, inter præcipuas iure annumerāda. Augusta Vindelicia, in qua, præter egregia palatia, & priuatorum ædes, sunt ditissimī ciues, ac optima etiā propugnacula conspiciuntur. Frācofurtum, non modò celebre ob emporia, quæ ibi plurimorum mercibus, & frequentia bis in anno celebrantur: sed etiam ob Cæsaris electionem, q̄ ibi de more habetur. Aquisgranū, antiquis Nuagerrū, quæ urbs diu fuit regia sedes, Caroli, cognomēto Magni, deinde locus illius sepulture, atq; ubi coronātur primo diademate, q̄ Procerū suffragio, in reges Romanorū elīgūtur. Argentina, omnibus Germaniæ urbibus cōmunitior, & deinde Spira ad ripam Rhēni posita, Vormatia, Vlma, Rostochium, Ratisbōna, & plaręq; alię non uulgaris famę. Erant etiam olim, licet hodię seiungantur, ut occupatę à diuersis Principibus, aut uicinis prouincijs, Basilea, Geneua, Lucerna, Rotuuilla, & Molusium, quæ quidem urbes

urbes uarijs temporibus Heluetijs adhæserunt. Dantiscum, situm in faucibus fluminis Vistulæ ad Oceanum, ciuitas admodum prædiues, & in qua est maximum emporium Septentrionalis plagæ, & Eluina transiëre cum Prussia, in ditionem regis Sarmatiæ, Constantia, in potestatem regis Romanorum, urbs Metensis, & Verdunū, sub dominium regis Galliarum, & nonnullæ aliæ sub imperium diuerforum Principum. Ex his ergo Germanis Proceribus, ex quæ liberis ciuitatibus, constant hi conuentus, qui ab Imperatoribus indicuntur. Cùm enim absoluta illis potestate nihil omninò queant imperare, ad huiusmodi comitia confugiunt, ibique procurant, in eis decerni, quicquid Reipublicæ utile, ac necessarium existimant, simulque operam adhibent, ut quod ibi publico decreto sancitum est, gnauiter, ac maturè perficiatur. In his, quemadmodum sunt tres status, qui ibi publicè interfunt, ita quoque fiunt tres diuersi conuentus, in quorum primo assident solummodò sex Electores, in altero Principes, tam sacri, quàm politici iuris, & in hoc pro Abbatibus Imperij, assident duo, & pro Regulis, ac Primatibus Imperij, duo alij, & in tertio liberarum urbium legati. His omnibus à Cæsare, uel Romanorum rege illud

illud omninò proponitur, quod cadit in rem præsentē, & in quouis colloquio seorsim de rebus propositis ē communi consilio decernitur. Ipsæ quidem ciuitates tantummodò suam sententiam proferunt per uiam consilij, at in rebus transigendis, nullum habent suffragium. Cæsar itaq; cum Byzantinos apparatus, tam ingentes audiret, hos omnes dynastas, & pceres, de quibus hic modò dictum est, ad conuentum Augustanum accersendos curauit, ut in tā graui, tamq; urgenti negotio, ea præsidia, & adiumenta, pro publica salute administrarent, quæ antehac sui maiores, pro iisdē rebus impetrārāt. Vt uerò Germani Principes tantò maturiùs eò festinarēt, ipse prior Augustam uenit, haud ignarus, quamlibet moram sibi detrimento sam esse, cum hostis omni diligētia, & celeritate se ad bellum præpararet. Etsi autem uix omnino credibile uidebatur, ipsum iam ætate confectum, ac etiam ualetudinariū, huic Panonica expeditioni interfuturum, tamen illius bellici apparatus tantī erant, ut meritò ea de re à quouis dubitandum foret, ipsaque honesti ratio, ac necessitudo iurē exigebat, ut cautē prospiceret, non tam, ut hostis obesset, quàm, ut seipsum, ac uniuersum Imperium ab eius ui strenuē tueretur.

*Maximilianus
conuocat imperij
ordines
Augustam.*

retur. Cum primum itaque Augustam peruenisset, protinus Germanos Regulos, atque primores, per literas, certosque nuntios admonuit, ut omni mora postposita, sese ad indicta comitia transferrent. Cæterum, initio multæ causæ oriebantur, quibus se impediri aiebant, quò minus tunc eius uoluntati morem gererent. In his autem hæc præcipua uidebatur, uidelicet belli rumores, qui erant in eorum limitibus, ac ditione, ob reges Daciæ, ac Suetiæ, ita, ut sæpe haud parua suspicio extiterit, hos conuentus, uel minimè celebrandos esse, uel saltem nimia cunctatione prorogandos, priusquam è communi sententia quicquam certi statueretur. Hæc dissidia paulò antè fuerant exorta inter duos fratres, Principes Mechelburgicos in Saxonia, propter urbem Rostochium, quæ quidem, cum à fratre natu maiore, uì occuparetur, ab altero, qui erat minor natu, obsidebatur. Hic fauebat regi Daciæ, prout a finis, & propinquus, alter Sueco, qui, è promissis, & largitionibus, multorum procerum animos allicere, & ad se pertrahere satagebat. Cæsar, qui multò antea, cum per suos legatos, tum etiam per multos alios Principes, ac illustres uiros, omni studio procurarat, ut mutuò conciliaren-

tur, uidens huiusmodi dissimilitates maximum sibi, totiq; Germaniæ nocumentum afferre, tunc maximopere pro his componendis allaborauit; suaq; opera, & auctoritate tantum effecit, ut breui omnis inter eos controuersia dirimeretur non citra singularem sui nominis laudem, ac beneficium earum regionum, quibus proculdubio hæc contentiones plurima damna, & miseras attulissent. Nec his contentus, cum utroque rege, ut tandem conueniret, omni ope annixus est, adeo, ut ipse Suecorum rex, Cæsari gratias agens, ob egregiam suam uoluntatem, quam publice quietis ergo exhibuerat, seipsum ad omnes æquas, & honestas pacis conditiones, propensissimum offerret, omnemq; controuersiam arbitrio Principis Pomeraniæ, ac Ioannis Friderici ducis Saxoniae, qui erat frater matris ipsius regis, dirimendam lubens relinqueret. Alia difficultas, quæ nonnullos ex Principib. remorabatur, quominus ad comitia festinarent, erat ob quædam alia dissidia exorta inter duos alios fratres Vinarienses, ob diuisionem ditioris, & præsertim eorum locorum, qui munitiores habebantur. Hos enim possidebat frater natus maior, quod sanè alteri nimis

mis indignum uidebatur. Cum enim ex tribus fratribus, minimus natu obijisset, reliqui duo, qui erant Ioannes Fridericus, & Guilelmus, inter se conuenerant, ut alternis gubernarent. Maior natu, prius ex conuentione rebus præfuit: sed postea dulcedine imperandi (uti uidebatur) allectus, alteri cedere noluit. Hinc factum est, ut Elector Palatinus, propter affinitatem, quæ eis iungebatur, has lites, & contentiones omni studio sedare conaretur, & ipse etiam Saxonix Princeps idem agere allaboraret, cum eius patrocinium Palatinus sedulo implorasset, atque ob id simul conuenerant Lipsiæ, ibique mutuis colloquijs res diu, multumque agitata est, & illuc etiam secundus frater appulerat. Quoniam uero in huius dissidij componendi negotio, uidebantur exortæ nonnullæ difficultates, quæ non ita leuiter, ac facile dissolui poterant, utriusque fratris controuersix ad comitia remittebantur. Postremo, Philippum Lantgrauium, Cattorum Principem, domi detinebant nuptiæ Ludouici sui filij secundogeniti, qui Christophori ducis Wuirtembergici filiam in uxorem duxerat, & propterea seipsum excusabat, quò minus tunc temporis Augustam accederet. Porro eandem causam affere-

bant tredecim alij ex Germanis procerib.
ac etiam plures alij nobiles, ac illustres uiri,
& idcirco initium horum comitiorum
prorogabatur. Hæ nuptiæ solenni pompa
celebrabantur, & quoniâ in illis tot Regu-
li, totq; generis prosapia insignes uiri, in-
tererant, Cæsar, & reliqui Principes, qui se-
cum aderant, summo perẽ auebant illorum
consilia, & colloquia intelligere, cùm præ-
sertim ualdẽ metueretur, ne religionis ar-
ticulus, reliquis imperij negotijs magnum
aliquod impedimẽtum, atq; incõmodum
afferret. Ex his præcipui erant Philippus
Lantgrauius, cum Gulielmo, & Ludouico
eius liberis, Philippus Holsatiæ, Ernestus
Brunswicensis, Christophorus Vuirtēber-
gicus, pater sponsæ, ac duo filij, & duo etiã
Electores Palatini. Vuolfgāg Palatinus,
regulus Biponti, cū filio, & Ioannes Geor-
gius, filius principis Brãdeburgici, qui ob
aduersam patris ualetudinem, domum re-
dierat. Hæ causæ Cæsaris animum graui-
bus curis, atq; angoribus implicitum tene-
bant, cū eorum aduentũ ita differri, ac pro-
trahĩ animaduerneret, eoquẽ magis ange-
batur, quò magis indies fama ubiq; sparge-
batur, de bellico Solymanni apparatu, &
compertum habebat, Transylvanum sub-
inde militum cohortes, turmasquẽ descri-
bere,

bere, ideoque nihil amplius addubitabat, *Principes mit-*
quin hæc omnia contra se fierent. *tunt legatos*
pes accersiti, cum hoc audirent, ac uide- *ad Maximilia-*
rent, se non tam maturè, quàm uellent, *num.*
quamque etiam rei necessitas postularet,
illuc proficisci posse, oratores ad Cæsarem
legarunt, qui, eorum nomine, plena autho-
ritate apud illum in comitijs agerent, do-
nec ipsimet coram adessent: At ipse nihil
omnino cum eis consilij, & publici decreti
conferre statuerat, quippe, qui in tam se-
rijs, & grauibus rebus, eorum præsentiam
expetebat, coramque, quid facto opus es-
set, indicare constituerat, ideoque, sæpè ad
illos, dedita opera, certos homines desti-
narat, qui eos admonerent, atque horra-
rentur, ut quàmprimùm se itineri accinge-
rent. Interim, in aula Cæsaris tractaban-
tur sponsalia inter Gallum regem, & Ma-
ximiliani filiam, idque Renni opera, qui ea
de causa illuc paulò antè missus fuerat: Sed
paulò post, a suo rege, ob quædā alia nego-
tia, reuocatus, relicto ibi quodā generoso,
& q̄ erat ei à secretis, in Galliam reuertit,
moxque se rediturum, pollicebatur. Non
multo post huius abitione, ad Cæsare uen-
it orator Sabaudius, ob quasdā lites, &
controuersia, quæ propter urbem Casa-
lem, sitam in Montisferrati ditione, inter

Allobrogū Principē, & ducē Mantuanū,
intercesserat, & paucis post diebus, uenit
eodē Hispani nuntius, q̄ nomine sui regis,
ab eo petijt, ut p̄ auxiliariis p̄sidijs mittē
dis Neapolim, in insulā Meliten, ad Insu-
bres, aliāq̄ suæ ditionis loca, sibi conscribi
liceret quatuor Germanicas legiones, quę
quidē illorū more, constituebant quadra-
ginta signa peditū, ex quibus decē mitterē-
tur Gulettā, arcē positam in faucibus Tu-
nerani stagni, & in præsidia oppidorum
Galliæ Cisalpinæ, quod sanē haud diffi-
culter obtinuit. His cohortibus præerant
Paris, & Alberigus Lodronius, itemquē
Ioannes Baptista ab Arch, & Hannibal
Altempfis, uiri, cum uirtute, tum generis
claritudine insignes. At prior, ubi aliquā-
diu grauiter ægrotasset, tandem fato de-
cessit. Reliqui suam prouinciā obiēre.
Delectu igitur habito, & militi persoluto
stipendio, in Italiam profecti sunt. Dum
hæc ficerent, Cæsaris animus magna cura,
& sollicitudine premebatur, cum Germa-
nos tantam moram interponere uideret,
quod minus dicto audientes forent, nec ta-
men poterat non legitimam eorum excu-
sationem admittere, quos iustissimis cau-
sis impediri iam audierat. Interim, cum
Pionysia de more instarent, anno ab hu-
mana

mana salute supra millesimum, & quingentesimum, sexagesimo sexto, ne aula Cæsaris hoc Principum desiderio nimis cogitabunda, & subtristis uideretur, non deerant plurimi nobiles, ac generosi, qui & regiam domum, & urbem, cum ludicris hastatorum certaminibus, tum aliquo alio spectaculo iucundiori, ex arte conquisito, haud mediocriter oblectarent. Tandem præfati Principes, iam suis negotiis, & occupationibus expliciti, in Vindeliciã proficisci statuerant, eorumq; primus fuit Brandenburgius Elector: at in medio itinere graui, atque ancipiti morbo correptus, domum reuerti cõpulsus est, misitq; Georgium suum filium, & nepotes, cum egregio nobilium comitatu, eosq; apud Cæsarem iussit remanere, donec aliud ab eo in mandatis haberent. Iisdem diebus accessit etiam Elector Moguntinus, cui Cæsar honoris ergo, ad sexquimilliare Italicum obuiam processit, eumq; admodum benigne atq; humaniter in suũ usq; hospitium comitatus est. Per idẽ tẽpus uenit etiã ex Italia, equis citatis, Cõmẽdonus Cardinalis, missus à Rom. Antistite, sed tũc uelut priuatã psonã gerẽs, donec paulò post Io. Andreas Calligarus ei crucẽ de more legatiq; auctoritatẽ in comitijs nomine Põrificio derulit.

Nec alius quisquam, præter hunc, eo munere in comitijs functus est, licet interessent duo alij eiusdem cœtus, atque ordinis, uidelicet Augustanus, & Altempsts, qui sanè ibi aderant, ut imperij Principes, non ut publicam prouinciã gerentes.

Cæsar in hoc tam graui bello, in quo de totius Christianæ Reipublicæ beneficio, ac salute agendum erat, Pontificis quoque supplicas implorandas censuit, & idcirco misit Romam Reumillierum, qui sibi erat à secretiori cubiculo, ut ei gratularetur de noua dignitate, ad quam recens tum erat assumptus, ac etiam, ut aliquid ab eo præsidij, pro bello, quod in Turcas gerendum erat postularet. Is uerò haud grauatè tum Cæsari ad quinquaginta millia nummum aureorum pollicitus est, eamque pecuniam bina portione persoluit, quarum quidem postremam detulit Bilja, qui nuntius ad eum iuerat.

Interim Augustam profecti sunt Coloniensis, ac Treuirensis, ambo Electores, & Salisburgensis, Boioarius Antistes, Cleuenfis regulus, & duces Holtzstain, & Litztriz. Paucis diebus interiectis, affuit etiam Augustus Elector, qui è Saxonia, cū amplo, ac splendido illustrium uirorum comitatu aduenerat. Item Gulielmus Vinariensis,
Geor:

Georgius Federicus Marchio Onoltzbachius, Philippus Rhæni, Augustan, Cardinalis, & plerique alij nobiles Germani. Interim Cæsar diploma dedit quibusdam Principibus, qui hoc ab eo sibi dari postularant, inter quos fuit etiam magnus Magister equitum Teutonicorum. Hic uero in publica sessione semper cedit archipræsulibus: At reliquos præcedit. Horum autem equitum ordo initium habuit Hierosolymis, postquam ea urbs iam esset recuperata ex manibus Sarracenorum, ab Hærico Vualpoto, natione Germano, idque fuit Anno, ab humana Salute, supra millesimum, & centesimum, nonagesimo. Hic enim cum quibusdam alijs, qui eum comitati fuerant, sedem, ac domicilium sibi constituit Hierosolymis, & secum coniugem, suasque fortunas detulit. Cum autem plurimos suæ nationis homines, illuc subinde aduentare conspiceret, ut uotum soluerent, quod quidem erat, Christi sepulchrū deuotè inuisere, nec alio idiomate uti posse, quàm patrio, nullumque hospitium habere, illius misertus, ex sua domo Xenodochiū fecit, pauloque post Patriarchæ auctoritate, ibi cōstruxit Sacellum Virgini matri dicatum, & illuc paulatim diuersi, ac plures, confluxerunt, eo animo, ut ægrotis

adessent, nec solum ex plebe, sed etiam plurimi, & opulenti, & nobiles accesserunt, ibidem commorandi studio, hiq̃ue deinde aucti, & numero, & uiribus, mutuò cōsensu, ad multò ampliora suum animum applicarunt, idq̃ fuit, Christi religionem, ac fidem, ui, & armis tueri, ac propagare, adeò ut breuì tempore, Prussiam sibi subderēt, eamq̃ ad ueram fidem conuerterent. Cùm autem, Anno à Salute restituta, M. D. XXV. suprema huius ordinis dignitas ad Albertum Brandenburgicum deuenisset, is cōuenit cum Sigisundo Rege Sarmatię, ut partem illius Prouincię sibi assumeret, ipse uerò alterius, quę remaneret, Dux crearetur, quo quidem impetrato, ab Imperij obedientia desciuit, sc̃q̃ totum ad præfati Regis amicitiam, & societatem insinuauit. Cæteràm, quia etiam in Germania, unde prius oriundi fuerant, multas opes & facultates habent, quę ad hunc ordinē pertinent, nunquam desierunt eligere magnū Magistrum, qui deinde diploma Cæsarianum, quod uulgò feudum appellant, acciperet. Ut uerò ad incœptum redeam, horum Principum aduentus cò Cæsari gratior fuit, quò diutius exoptatus, ut tãdem cum illis, de his omnibus, quę ad publicā Imperij salutem, ac dignitatem pertinebant,

bant, quàmprimùm decerni posset. Hos itaq; perhumaniter, ac honorificè excipiebat, ipsiq; uicissim egregiam prę se uoluntatem, ac studium erga Cæsarem ferebant, adeò ut ipse iam optimam spem conciperet, fore, ut sibi cuncta ex animi sententia breui succederent. Ne uerò curiosis ingenijs desit occasio diligenter considerandi gradus, & qualitates eorum Principum, q̃ eo tempore in his comitijs interfuerunt, equidem haud ab re fore putauì, si ordinẽ, quo Maximilianũ comitabantur, hic paucis descripsero. Præibant igitur quatuor faciales, deinde legatus Imperij (Mareschal cum uocant) quem sanè quatuor eodem ordine sequebantur, ex quibus, primi erant secundus genitus Bauariæ, à dextro latere, filius Bipontini, & filius Ioannis Georgij Brandeburgici. À sinistro, filius Vuirtembergensis Regulì. Hos alij subsequebatur Boioariæ primogenitus, & Holstain à dextra parte, & à læua incedebat Ioannes Georgius Palatinus Zimmerensis. Tertiò loco ibant Vuirtembergicus, & Cleuensìs, Principes, & Dux Pomeraniæ, & à leua Marchio Badensis. Hos ponè Palatinus Vuolfgangus Bipontinus, & Boioarius in medio, & à sinistro litere Carolus Badensis. His succedebant duo Legati, & in medio incede-

*Quo ordine
Germani Prin
Imperatorem
comitabatur.*

incedebant Treuirensis, & Palatinus, à læ-
ua assisſebat Albertus Thunius, Legatus
Brandenburgicus. His omnibus præeun-
tibus incedebat Augustus Elector, solus,
& manu ensem gestabat, & septimo loco
erat Cæsar, secundū quem ibant Mogūti-
nus, & Coloniensis, deinde Salisburgēsis,
ac Eistatēsis, Præsules, & quidā alij, quos
Abbates uocant, hosquē omnes, aulici, ac
generosi, pedites, & gradatim comitaban-
tur. Cum uerò Cæsar festis diebus ædem
ingrederetur, ut concioni, sacrisquē interes-
set, Reguli, ac proceres, quos Protestantes
appellant, illum ad templum usquē comi-
tabantur, moxquē singuli domum redibāt,
ut suos concionatores audirent, indequē ut
suo munere frūgerētur, ad eū reuersi, ad præ-
torium comitabantur, in quo à Cæsare ad-
modum splendida regiaquē conuiuia inter-
dum fiebant, ad quę utriusquē ordinis Prin-
cipes, tam eorum qui ad dicendum crean-
dumquē Cæsarem suffragij iura obtinent,
quàm aliorum Germanicæ nobilitatis ad-
mittebantur. Cum itaque iam omnes con-
uenissent, Imperator minimè sibi amplius
cunctandum existimauit, quò minus ea, de
quibus consultatio habenda erat, in me-
dium proponeret. Cum itaque omnes se-
ptimo

primo Cal. Aprilis, ex iussu & cōdicto Cæsaris in unum conuenirent, causam exposuit, cur is conuentus indiceretur, simulq; necessitatem declarauit, qua quidem cogebatur, se cōtra Solymanum, Turcarum regem armare, atq; munire, quem certò cōstabat, maximis cū equestribus, tū pedestribus copijs paratis, hīsque sanè maioribus, quàm unquam hactenus habuisset, in Pannoniam uenturum, eo cōsilio, ut mox Viennam Noriciam inuaderet, cumque illa foret Imperialis sedes, urbsque maximi momenti uniuersæ Germaniæ, illis prospiciendum erat, ne quid omnino detrimenti pateretur. Nam præter iacturam, quæ pculdubiò ingens, ac incredibilis fuisset, ad eos omnes summum planè dedecus, ac ignominia redundaret, nisi Germania tam florēs, atque inuicta Regio, in tam graui periculo, debita, & necessaria præsidia opportunè adhibuisset, ob quæ ipsi ad hos tam solennes conuentus accersebantur. Ab his itaque plurimis cōhortationibus, ac precibus contendebat, ut cæteris controuersijs, & rebus omnibus postpositis, tantum huic præsentī negotio animum intenderent, atque articulum de auxilio præstando, quod plus reliquis omnibus tū premebat, citra moram exequerentur, omnesque in bellū appa-

*Propositiō
Maximiliani
ad Principes
Imperij.*

apparatum animos intenderent. Commemorabat pristinum cōstitūtū, & uirtutem, quam superioribus annis erga Carolū V. & Ferdinandum patrem ostenderant, quoties ipsi, ab eodem hoste lacerati, ad illorum opem confugerant, quidq̃ etiam illorum maiores erga alios Cæsares effecissent. Se igitur minime uereri aiebat, quin eodem studio erga se afficerētur, quod, associatis uiribus, Imperij maiestas, & amplitudo illæsa permaneret. Hoc autem si agerent, se quoq̃ uicissim operam daturū, ne tāti beneficij memoriam ex animo unquam obliteraret. Vbi Cæsar perorauit, Boioarię Princeps, illius nomīne hos articulos proposuit.

*Prepositio
Maximiliani
per Ducem
Bauaria.*

Vt in Comitijs tractaretur de modo expellendi hæreses, nō comprehensas in pace religionis, at prohibitas.

Vt auxilium postulatū pro defensione contra hostem, forent octo millia equitū, & quadraginta millia peditū, quibus pecunia per octo menses, postea per tres annos continuos minus dimidia portione solueretur: sed hoc totum esset in signata pecunia, quæ tota, prout sese belli offerret occasio, impenderetur.

Vt ageretur de reformanda curia Imperiali in urbe Spira, & obseruaretur, quod
ibi

ibi sancitum esset.

Vt procuraretur conseruatio publicæ quietis, & obseruantia eorum ordinū, qui ad monetam spectant.

Vt sedarentur controuersię quorundā Principum in ordine præcedendi exortæ. Postremò, ut subditis, qui erant in ditione, quæ uulgò de Finali appellatur, Cæsareo edicto iniungeretur, ut quàmprimùm arma deponerent, & hanc ob causam ē uestigìò mitteretur unus ex consiliarijs, cū præfecto Tridentino. Ex his omnibus articulis, nullus æquè tam opportunus, & urgēs uidebatur, atq; articulus de auxiliò contra Turcas, in quo quidem tanta in singulis Principibus, qui tū ibi aderāt, promptitudo, animorumq; propensio cernebatur, ut præter oblata subsidia, ex his plaricq; se in hanc militiam sponte ituros reciperent.

Quòd ad postremum spectat, ex templò procuratū est, misso D. Parthino, qui Cæsaris consilijs adhibebatur, ut eius auctoritate atq; prudentia omnis lis, & controuersia in ea regione dirimeretur. Summo quoq; studio ibi allaboratum est, ut fieret conciliatio inter Sueciæ, ac Daciæ Reges, grauiq; pœna utriq; iniunctū, ut arma deponerent, & publico decreto sancitum, ne quispiā ex Germanis pœerib. ullā eis opē,

*Germaniæ
Principes q̄
maximè pro-
pti ad suppe-
tias ferendas
Cæsari contra
Turcam,*

ac suppetias ferret. Cæterum, his omnibus nihil omnino effici potuit, quia subinde inter se acerrimis odijs dimicabant, omnemq; pacis conditionem uterq; aspernabatur. Principes, re inuicem deliberata, statuerunt, se Cæsari per octo menses tria auxilia Romana, id est, duodecim millia equitum, & peditum uiginti millia, & per biennium, & dimidium anni, quatuor equitum millia concessuros. Is uero, se tribus Romanis auxilijs contentum ostendit: At pro ultimo auxilio, quod quidē erat duorum annorum cum dimidio, rursus petijt, ut saltem per triennium, sumptis octo mensibus pro quouis anno, dare, ut dimidium trium annorum Romanorum, quod tandem ipsi admodū libenter se facturos pollicebantur, eaq; in re Cæsari plurimū gratificati sunt, isq; omnibus, ac singulis pro tam beneuolo in se animo, & singulari humanitate, summas gratias egit, seq; perpetuò illius memorem futurum recepit. Hisdem quoq; temporibus, Archidux Carolus alia comitia Posoni indixerat, in quibus affuerūt procures Hunnici, quos quidē tam benignos, & faciles inuenit, ut omnibus eius postulatis assentirentur, seq; unā in eam expeditionem profecturos dicerent, si aut Cæsar, uel quispiam ex eius germanis

Cōuentus habebatur Posoni, & Vienna p Archiducē Carolum.

germanis fratribus, huic bello interessent: His confectis, rectà in urbem Viennam iter tenuit, ibiq; hoc idem ab Noricis Proceribus impetrauit. Preterea ibi sancitum est; ut quævis domus florenum traderet: ut Nobilis, cui essent redditus centū florenorum, suis sumptibus equitem aleret. Ut Viennam opifices mitterent, quorum opera inchoatæ munitiones perficerentur. Ut nemo ullum famulū acciperet, nisi ab eo, cui prius inseruiet, suæ integritatis, ac fidei testimonium habuisset. Ut quintus quisq;, decimus, ac trigessimus ad bellum in Turcas mitteretur, &c.

Sub finem comitiorum, Augustus Elector solitis cæremonijs publicè à Maximiliano diploma suscepit, eaq; pōpa fuit admodum splendida & insignis: Nā cum eo erant circiter mille, & quingenti equites, quā egregiè instructi, cū tredecim signis, quorū duodecim nouo quodā genere spectaculi, ex quodā editiori loco, quē ob id consulto parārant, à caduceatoribus in uulgus proiecta sunt, ea sanè conditione, ut q̄ ea integra arripuisset, nec essent lacera, redditus haberet quotannis centum florenorū, donec uiueret, idq; p̄speræ fortunæ cōtigit cuidā puero stabulario, q̄ in tāta hominum turba, unicū uexillū integrū, & o-

mní ex parte illæsum arripuit, & seruauit. Ducū quoq; Vienariēsiū legati suorū Principū nomíne, diploma, & communes titulos acceperūt, idemq; traditū est Palatino. Triduū antea uenerant ad Cæsarem quatuor Heluetiorū Oratores, quorū tres Romanum dogmā p̄stebantur, & alius erat Rhericus, missus ab urbe Curia, cui erat quædā lis cum antístite. Hisdē diebus aduenerunt etiā ex Italia, Gulielmus Gonzaga, Dux Mantuanus, nec multò p̄st, Emanuel Philibertus, Allobrogum Princeps. Horum aduentus partim extitit, ut Cæsari præsidium in ea expeditione offerrent, partim etiā, ut decideretur, & grauis quædam lis exorta (ut paulò antè dictum est) inter utrūq; p̄pter urbis Casalís, quæ est Montisferrati caput, ditionem. Hæc quidem inchoata olim fuit inter ipsorum parentes, ac etiā Franciscum Salassum, & de ipsius hereditate diu magna competitorū cōtentione iactata, resq; rādem eò decidit, ut post multas controuersias, Carolus V. ita litem diremserit, ut secundum Federici Gonzagæ iura meritaq; pronūciaret, cū in eius matrimonio fuisset soror Bonifacii, q̄ ex lapsu currētis equi, absq; prole perierat, ideoq; non obscura hæres fraterni Imperij habebatur. At reliqui hoc egerrimè tulerunt,

runt, & ppter ea Sabaudius minime huic
sententiæ acquieuit: at plurimis rationib.
lus suū repetit, eamq; ad se pertinere con-
tendit. Per idem tempus aduenit etiā Al-
tēpsis Cardinalis, & paulò post presul Rhe-
mēsis, prior quidē ex Italia, & alter ex Gal-
lijs, huiusq; aduentus erat (uri ferebatur)
ob nuptias de quibus suprā narratū est. In
his comitijs tertio Idus Maij fuerunt pu-
blicē proscripti, Gulielmus Grump-
chius, Gulielmus à Stein, Ernestus Man-
deslaus, & quidā alij eiusdē factionis uiri.
Iā restabat solus articulus religiōis, de quo
ageretur. Sed habita ratione tēporis, ac pe-
riculū quod à Turcis imminēbat, ex cōsiliū
decreto statutū est, ut in aliud tempus ma-
gis opportunum differretur, & procura-
tum est, ut quāprimum bellica instru-
menta, & promissa auxilia pararentur. Dū
hæc in Vindelicia gererentur, Vayuoda,
qui tum erat Albæ lulæ, subindē maiores
copias instruebat, & uirib. augebatur. Scri-
psit etiā literas ad urbes, procures, ac
nobiliores, qui erant in diuersis partibus
Hungariæ, quibus eorum animos ad sui
studium pertraheret, & plurimis rationi-
bus suam causam, & innocētiam tueri an-
nitebatur. Titulus erat huiuscemodi. Io-
annes Secundus, Dei gratia, Electus Rex

*Vayuoda scri-
bit proceribus
Hungaria.*

Pannoniæ, Illirici, Croatiæ, &c. Spectabilibus, Magnificis, egregijs, nobilibus, nobisq; syncere Dilectis, Salutem, & gratiæ nostræ erga uos beneuolam oblationem. Literę continebant, Turcarum Imperatorem, per literas, quas Zuifio Legato ad eū dederat, sibi seriò mandasse, ut uniuersos status, atq; ordines Regni Pannonici, ad fidem, atq; obsequium sibi præstandum, beneuolè hortaretur, & pergratum sibi fore, si mutuam inter se concordiā amplecterentur, eamq; cōstanter fouerent, ac suum obsequium erga se paribus uotis contestarentur. Inde enim afflictī Regni Hungarici publica conseruatio, statuum, atque omnium ordinum quies, ac tuta unicuiq; in suis sedibus permansio emergeret, neque Turca toties instruere militares copias, bellumq; tantis sumptibus parare, nec tā laboriosa, tamq; longa itinera suscipere cogeretur. Illos itaq; admonebat, ut opportunè resipiscerent, antequàm ipse intra limites Pannoniæ suis copijs penetraret, ne, dum eius uires intra uiscera Regni cursitarent, frustra salutem meditarentur. Nos igitur (inquit) pro nostri muneris functione, ac propensa beneuolentiā, qua erga Rempubicam afficimur, & Pannoniā tueri, & publicum excidium propulsare eniti-

enititur, deq; benigno potentissimi Cæsaris mandato respondere uolentes, uniuersos Regulos, Proceres, atq; alios cuiuscunq; status, atq; ordinis existât, officiosè, ac benignè adhortamur, ut immensa diuini numinis bonitate perpenſa, quam per summum monarcham toto orbe præpotentem, uobis offerre dignatur, simulq; publicum bonum, & cōseruationem Regni, personarum uestrarum, liberorum, familiæ, & cunctarum rerum ad uos pertinentium, tutam item, & securam in uestris sedibus quietem, ob oculos habentes, iam tandem resipiscatis, & nobiscum Reipub. administrationē opportunè capiatis, dūq; licet, liberis uestris, fractisq; rebus communis patriæ succurrere, illam ab imminetibus potentissimi Principis copijs, obsequio, & fide uestra erga nos propugnare, hostilia bellorum molimina, & barbaricas iniurias euitare satagatis. Quòd uerò ad se, suamq; solitam clementiam erga eos attingebat, se daturum operam aiebat, ne unquam ipsum posthac sui dissimilem experirentur, quin etiam se apud Solymanum totius Pannonici Regni salutem, & incolumitatem, totis uiribus promoturum esse, nihilq; omisſurum, quod ad concordiam Christianæ Reipublicæ, Patriæq; ac

in eps, qui sui beneficiarij essent, munus, pertinere animaduverteret. Cum certæ igitur, atque arduæ causæ instarent, de quibus cum suis fidelibus, regniq̃ue primatibus, conferre, ac decernere oporteret, se cōmunicatis omnibus consilijs cum suis legatis, alijsq̃ præstantibus uiris secum existentibus, decreuisse, ad proximam dominicam Reminiscere, quæ erat sexto Idus Martij, Thordæ comitiâ indicere, ad quæ sanè omnes Pannoniæ Sætrapas, primores, ac uniuersitatem trium nationum Transyluanix, ut accederent, hortabatur, quò ibi è communi consensu de cunctis negocijs imminentibus constitueret.

Quoniam uerò, si ipsimet adesse cogerentur, maximos sumptus impenderent, ut hæc occasio deimeretur, ab eis petebat, ut quatuor uiros prudentia, & auctoritate præstantes, illuc transmitterent, quibus omnis rei transigendæ ius, & facultatem concederent. Illos itaque amicè, atque amanter cohortabatur, ut, literis perlectis, hos statim ex suis comitatibus eligerent, quos huic prouinciæ aptiores, magisque idoneos iudicaret, eosq̃ citra moram, ad ea comitiâ destinarent, nec secus agerent, si Patriæ dignitati, ac saluti uellent prospicere.

Cum

Cùm Transyluani epistola per Pannoniam, & finitimas Prouincias diuulgaretur, Schuendius, qui tùm temporis iuxta oppidum Vnguarum suis copijs morabatur, aliam protinus cōscribi, & promulgari iussit, atq; id factum est quarto Non. Martij, Anno sexagesimo sexto, eiusq; initium erat. Sacræ, Augustæ, Regiæq; Maiestatis copiarum Dux supremus, & Consiliarius, Lazarus Schuendius, spectabili scribitur Processibus, magnificis, egregijs, nobilibus, Comitibus, Vicecomitibus, Iudicibus, & universitati nobilium Hungariæ, &c. In literis autem narrabat, ex plarisque Comitibus, ad eū nuper missas, fuisse literas Principis Transyluaniæ, plenas speciosis prætextibus, & fucis, quibus conabatur fideles subditos, Sacræ, Augustæ, Regiæque Maiestatis terrere, quasi Turcarum tyrannus de Hungariæ salute, & conseruatione quicquam pensi haberet, cū iam ducentis annis, & amplius, ille, ac eius maiores, nihil magis unquam studuerint, quàm, ut præclarissimum illud Regnum non modò vi, & armis, uerumetiam internis insidijs, & dolosis artibus euerteretur, ac funditus interiret.

Et si uerò nihil se dubitare aiebat, quin ipsimet pro eorum fide, ac prudentia,

propter imminentis periculi magnitudine, huiusmodi fraudes, ac imposturas perfacile considerare, ac detegere possent, illos tamen literis admonendos putauit, & significare uoluit. Cæsarem, nihil hactenus magis quam pacem cum Turcis, & Transyluano quæsiuisse, quæ etiam cum ipsis modò constitisset, nisi calumnijs, ac peruersis instigationibus prædicti Principis Transylvanici fuisset impedita, cum tamen ipse tota illa hyeme tam seuerè inducias seruatas uoluerit, ut expugnationem aliquorum oppidorum, & arcium, quin etiam ipsius Transylvaniæ inuasionem negligere, & communi tranquillitati illius tam afflictæ Regni posthabendam duxerit. Cæterum, si paci, de qua tunc agebatur, nullus locus relinqueretur, eis tamē haudquaquam uerendum esse, quin Cæsareorum tutelam, & protectionem susciperet, ipsumque, Germanorum Principum ope, ac etiam exterorum, quibus Christiana religio, & libertas cordi est, satis uirium, ac præsidij habiturum, ut hostiles conatus euerteret. Itaque bono, & fidenti animo eos esse iubebat, nihilque de pristina fidelitate, ac bono studio erga suum Principem, & Patriam remitterent, cum illud bellum non modò iustum, ac legitimum foret, uerum.

uerum etiam pernecessarium, quippe pro religione, aris, & focis, ideoque prosperum, ac felicem euentum sperarent. Contrà uerò ipsi, qui tantarum calamitatum fons, atque origo esset, debitas olim poenas daturum. Postremò, ex Cæsaris præscripto, uniuersis mandabat, ut posthàc cum Transyluano, nihil prorsus commercij haberent, nec ad eius conuentus quempiam legarent, nisi pro contumacibus haberi uellent, & grauissima supplicia experiri. Suprà commemoratum est, Transyluanicum exercitum nouis copijs adauctum. Idem sanè tum à Byzantinis agebatur, hi quoque uarijs excursionibus, Pannoniam infestare incœperant, & omnem occasionem abripere, qua Cæsarianis aliquid incommodi afferrèt. Hinc accidit, ut, cum fortè audirent, præfectum oppidi, quod incolæ Ainatschum uocant, cum præcipuis militibus, Agriam, quorundam negotiorum causa, profectum esse, ipsi proximo die, qui fuit IX. Cal. Maij, & diui Georgij memoriæ sacer, scalis ad mortis, oppidum uero occuparint, & uniuersos, qui tum ibi aderant, interfecerint. Iisdem quoque diebus oppidum Segestum oppugnare statuerant. Cum itaque ad illud propius accederèt, Nicolaus Scrinus, qui paulò antè ex aula Cæsaris illuc redierat, re

animaduersa, protinus hostē cum suis ad-
ortus est. Conflictus utrinq; acer, atq; hor-
ribili cū clamore, ac impetu inceptus est.
isq; uario euctu ad quatuor horas produ-
ctus: sed tandē hostes in fugā uersi sunt, &
plurimi eorū cæsi, ac uulnerati. Hoc autē,
ubī auditū est ab his Turcis, q̄ erāt in pxi-
mis pagis, & in ea urbe, q̄ à quinq; templis
ibī cōstitutis, nomen accepit, protinus me-
tu percussī, aufugerunt. At propē lulam,
lauarinum, & reliqua loca Pannoniæ præ-
dabundi excurrerant, & nouarum uirium
acessione audētiores facti, plurimis dama-
nis atq; in commodis nostros subinde af-
ficiebant. Ob has igitur causas Cæsar, que-
cunq; ad bellum utilia, & opportuna pro-
spiciebat, sedulò, atq; impigrè parabat, his-
quē militaribus præsidijs, quē à Germanis
proceribus petierat, impetratis, circa finē
Maij comitia dissoluit, omnibusq; abeūdi
facultate concessa, cohortium centurioni-
bus, ac præfectis, ut milites passim conscri-
berent, iniunxit. Horū autē præcipui fuerūt
Georgius Helfenstein, Nicolaus ab Hat-
statt, Gulielmus Vuellerthunus, Philibera-
tus Marchio Badensis, Ludouicus Vn-
gnad, Burchardus Bārbi, Iacobus Schellē-
bergus, Christophorus Schellendorfus,
Georgius Praun, Gūtherus comes Schuar-
zenbur-

zēburgius, Christophorus Liechtenstain, Bernaidus Hardecus, Zaccharias Grūbergus, oēs Germanicę stirpis, & uiri, cū generis amplitudine, tū bellica uirtute prestantes. Solutis itaq; comitijs, & imperij principibus Augusta discedentibus, nec nō singulis alarum centurionibus, ad sua munia profectis. Maximilianus etiam inde cum suis abiens, ad Viennam iter intendit, Priusquam uero de his rebus orationem institutam, hūc adiciendum putauī, quę pbatī auctores, cū de hac urbe, tū de puincia ipsa, in qua hec cōtinetur, literis mādā runt. Austriā sub nomine Pannonię superioris, his uerbis describit Georgius Ritheymus: Pannonia (inquit) supior ad solis ortū *Austria de scriptio.* Leythę fluuiō iūgitur. Ptolemęus huic Rabonem ab ortu terminū statuit, Onaso fluuiō, & Norico ad occasum. Sunt qui Cętio monte ab eo cardine finiūt. Teiū fluuiū, & Morauia a Septentrione: nam eo usq; hodie protenditur. Ab ea parte, qua decurrit sol, Montana Styrię, gleba uber, & fertilis omni genere frugum, & quę minimo impedio colitur. Vili etiam, & strigoso equo agricola in eo tractu, qui Cāpus Transdanubianus, siue Marchianus dicitur, ubi olim Cheruari, & Parmecampi fuerūt, terrā arat. Marga, citra quam, agri in Bauaria infœ-

infœcundi, & macri sunt, quid sit, Austriacis incognitū est. Crocum ita generosum gignit, cum quo nullum aliud de bonitate certare potest. Vinum naturæ amicum. Vrbes, & antiquæ, & nobiles, multæ, maximè tamen insignes, Styra, Vadenhoffum, Melicum Castellum, antiquitūs Claudionum, Cremisium. Cetro castellum, hodie Zeisselmaur, Santo hypolitus, Neuburgū duplex, alterum à cænobio, à frumento alterum dictum. Petronella nunc uicus, magnæ olim urbis, id quod rudera, & ruinæ indicant, uestigium. Noua ciuitas, Prut ad ripam Leythę fluminis situm. Hamburga, omnium tamen maximè insignis Vienna, olim Flauiana, siue Iulio bona dicta, studio literarum admodū nobilitata, & quo, nullum aliud præstantium Mathematicorum ferax fuit. Eam uineta coronant. Aedes ciuium magnificę, ut uel Principes hospites accipere possint, & quæ fenestris patentibus uentos accipiunt, & transmittunt, nec unquam aëre pigro, & manente, eò quod singulæ singulas areas habēt, ingrauescūt. Frequens alienarū nationum ad hanc conuentus. Rerum, quæ tuendæ hominis uitæ necessariæ sunt, magna copia. Flumina Austriæ sunt Danubius, olim regionis terminus, nunc medius eam secans. Onasūs, Trau-

Thraunus, Erlaphus, q̄ ad cellā rēplo Virginis matris insignē ex lacu amœnissimo oritur. Traisius, Ypsius, Melicus, Marchia, Ceijs, qui Morauiam ab Austria disūgit. Cāpus uario genere pilcium nobilis, Leytha, & in quo scitissimi saporis cancri.

Haëtenus Ryrhaimerus. Lazius uerò in suis rerum Viennensium commētaris, hæc inquit: Austriæ nomen recentis seculo natū est, antē annos circiter quadringentos, ab Austri (ut credo) uēti flatu, qui ista in regione frequens est, uel ob similitudinē Germanæ appellationis Osterreich, quod uerisimilius mihi uidetur, quod nomen Orientali Regnorum suorum limiti Francorum reges indiderunt, ceu & occidentali Vuesterreich. Habuit hæc regio olim Marchiones, postea Duces, deinde Archiduces, quibus hodie paret. Huius regionis insignia olim erant quinque Alaudæ Auræ in cœlestino clypeo pictæ. Sed Lupoldus Marchio, hoc nomine quintus, à rei euentu ab imperio cōcessa, noua usurpauit insignia, rubro, & albo coloribus distincta, quòd ita totus suffusus sanguine, in expugnatione Prolemaides fuisset, cingulo tenus duntaxat, quod album corpus intersecabat à cruore immunis. Hæc modò de Austriacis rebus. Iam ad institutum opus

opus reuertamur. Cæsar, ut primùm Vlen-
nam profectus est, omni studio satagebat,
ut quæ bellicæ administrationi, usui futu-
ra essent, quæq; sibi Germaniæ Principes
polliciti erant, maturè perficerentur. Audi-
uerat enim, & multorum cum literis, tum
nuntijs confirmabatur, Solymanum, non
modò indixisse bellum Hungariæ, sed By-
zantiq; omnibus rebus ritè dispositis, ibiq;
firmis præsidijs relictis, inde cum exercitu
iam egressum esse, magnisq; itineribus cū
septuaginta millibus hominum armatorū
per Sophiam, Mæsiæ urbē, & Nisiam, in
Bulgariā uenisse, p̄missis Alypartau pur-
purato, multisq; Sanzachis (hi autem sunt
prouinciarum præfecti) cum aliqua parte
copiarum, & præcepisse Bellerbecho Asiæ
minoris (hos Turci magistros equitum ap-
pellant) ut transiens cum suis copijs per
Gallipolim, secum deinde iungeretur. Eū
uerò Taurunū uersus rectā cōtēdisse. Hūc
autem, ut appulit, Rex Ioannes, qui eius
aduentum diligenter obseruabat, statim
ad eum, honoris causa, profectus est e-
gregio multorum procerum comitatu se-
ptus, & ubi illuc puenisset, atq; ad eius p̄-
sentiam admitteretur, confestim tutelarem
eius dexterā osculatus est, plurimasq; gra-
tias egit, quòd se, suū clientē ab externa in-
iuria

iuria cōstanter tueri pergeret, moxq̃ illi p
 sperā rei bene gerēdę fortunā precatus, nō-
 nulla munuscula, quę dedita opera, secum
 detulerat. reuerēter exhibuit. In his autem
 erant plurimę ac uarię gemmę haud sanē
 uulgaris pretij. Suendius interim. oppidū
 Huſt dira obſidione premebat, cumq̃ de
 Solymanni aduētū cernior fieret, undiq̃ a
 crius oppugnabat, ut illud occuparet, pri-
 usq̃ nouis auxilijs aduētantibus, obſidio-
 nē ſoluere cogeretur. Biduō, anteq̃ Cæſar
 Viennā petiſſet, prætor Budanus VIII.
 Id. Iun. Palotam oppidum, quod octauo
 lapide Iauarino diſtat, & uicinū Albę Re-
 gis, magna manu obſedit, perq̃ octiduum
 tā acriter ab hoſte oppugnātū eſt, ac menia
 ſic æneis tormentis concuſſa, ut illis ferme
 diſſectis atque diſruptis, præſidiarij mili-
 tes iam ſibi extrema pericula inſtare me-
 tuerent. Huic præerat Georgius Thurige-
 rus, uir ſanē impiger, ac ſtrenuus, qui, cum
 oppidum circumiret, quæq̃ ad loci propu-
 gnationem attrinebant, ſumma cura, & ui-
 gilantia prouideret, ferme lethaliter in fœ-
 more uulneratus eſt, à lapide è muro deſi-
 liente, quem globus tormētarius ferierat,
 nec parū de illius ſalute dubitabatur. Et
 ſanē, ſi obſiſſet, maxima omnino huius uiri
 iactura extitiſſet, cū ipſe, ut murus athenus
 omnes

*Huſt oppidū
 obſidetur à
 Schuendio.*

*Georgius
 Thurigerus
 uulneratus.*

omnes turcicos impetus persepe antea sustinuerit, & pro uirili auerterit, uti paulo ante istam obsidionem fecerat. Hostes enim, qui Albam regiam tuebantur, una cum illius oppidi prefecto, quem ipsi Bekum uocant, usque ad urbis portam est insequutus, adeo, ut illi regumentum ex capite excusserit, & nonnullos eorum coeperit. Quamuis autem uulnus illud graue admodum, & periculosum fuerit, eo tamen breui sanatus est. Turca interim obsidione urgebar, arcemque durissime oppugnabat, precipue muralibus tormētis, ita ut circiter septingenti globi ab oppidanis colligerentur, iamque locus omnino expugnatus uidebatur. Ecce autem, dum obsessis perexigua, uel potius nulla spes salutis iam relicta uideretur, se protinus omni hostili metu (idque praeter spem, ac de improviso) ereptos uident. Huius autem beneficij praecipua causa haec fuisse dicitur. Audiuerant, nostris bellica praesidia transmitti, & ob id tam pertinaciter instabant, ut oppidum ante nostrorum aduentum expugnarent. Idibus Iunij uenerunt lauarinum duodecim pedum signa, duce Georgio Helfenstaino. Proximo die lauarino circiter octoginta currus cum ferme nongentis peditibus, emissi sunt, quibus ligna, & pleraque alia, innu-

usui opportuna, in oppidum deferrent. Hanc turbam, ut primum Byzantijs speculatores conspicati sunt, statim eorum duci significarunt, innumeras copias aduentare. Is territus, uesperis obsidionem soluens, cum suis copijs aufugit, ablati secum tormentis, quibus oppidi mœnia quatiebant. Vnum, quod erat ex præcipuis, perfregit, atque ibi frustra reliquit, cum quadraginta cadis, plenis sulphureo puluere, ac totidē, in quibus farina deuehebatur, & tentoria, multaq; alia impedimenta, quibus oppidani, ac milites poriti sunt. Mœnia bellicis machinis ferme omnia disiecta. Hi uerò qui ab oppugnatione recesserant, castra locarūt propè Albam Regiam, & interim à nostris auxilia in oppidum intromissa sunt, & architecti, qui uiderent, num locus foret instaurandus, nec ne, uel solo æquandus. Hæc, atq; huiuscemodi pericula, quæ quotidie in diuersis partibus Hungariæ imminebant, effecēre, ut quæ ad bellum sustinendum attinerent, maturius pararentur. Itaq; iam erant in promptu quatuor legiones Germanici peditatus. Prima, duce Remero, altera, duce Balderduno, tertia, Georgio Helfensteinino, & postrema, duce Polluilerio. Quod uerò ad equitatū spectat, audio ex fide dignis, numerum fuisse

supra uiginti millia eorum, quos nigros uocant, & quatuor millia ex Huhnica natione, hisq; omnes egregie ad pugnam instructi. Ex Allobrogib. aduenire quadringenti equites sclopettarij, quos miserat Sabaudix Princeps, ac etiam accessere plurimi alij equites, ac nobiles aduentitij, qui ex diuersis locis Europe profecti, suis sumptibus Cæsari egregiam operam in ea militia præstiterunt, idq; duntaxat Christiani nominis, ac Reipublicæ, laudisq; studio impulsu. Multi quoq; Reguli, & Proceres Italiæ, ac nonnullæ urbes opulentæ, ac celebres suum studium erga Cæsarem declararunt. Siquidem Gonzaga, & Respublica cum Genuensis, tum Lucensis, pecunia numerata illum adiuuarunt. Cosmus Hetruriæ Princeps, tria millia peditum ad eum misit, qui omnes illius impensis alebatur. Alphonsus Atestinus, Ferrariensiu Dux, præter pecuniam ei mutuo datam, cuius summam centum & quinquaginta millia nummum aureorum fuisse narrant, quos Cæsar ei promiserat in dotem suæ sororis, quam ipse paulò antè in matrimonium duxerat, uoluit etiam huic bello interesse cum splendido nobilium, & fortissimorum uirorū comitatu, sicut inferius enarrabitur.

Multi Principes atq; urbes Italiæ, mittunt suppetias Maximiliano contra Turcam.

Ma

Maximilianus interim, iussit præparari super Danubium, duodecim triremes, ac triginta naues onerarias, quæ sanè sic aptabantur, ut nulla sagittarum ui lædi possent, ac etiam desuper imposita fuerunt plurima diuersi generis tormenta, cum globis, & puluere tormentario, ac in eis aderant tria millia peditum, qui ferè omnes constabant ex Italica natione. Classi autem præerat Blachus Germanus, eques Rhodjæ militiæ.

Classis Maximiliani.

Reliqua pars exercitus, ducebat super curribus uarias machinas militares, hæque lauarinum deferebantur, quia ibi omnes copiæ in unum cogi debebant. In Norico, uniuersis nobilibus, Cæsaris edicto iniunctum est, ut singuli proprio sumptu in eam militiam se accingerent, cum certò constaret, Solymanum, licet iam senem, huic expeditioni interfuturum, ideoque omnibus etiam prætorianis, & aulicis hominibus mandârat, ut in promptu essent. Turcarum exercitus

in plures partes diuidebatur. Pars enim erat propè Albam Regalem, pars iuxta Sigethum, ubi expectabatur præfectus Asiæ minoris (hunc ipsi Bellerbichum uocant) quem, rumor erat ad illius

Turcarum exercitus in partes diuiditur.

*Vesperinum
obsidetur à
Comite Sal-
mensi.*

oppidi oppugnationem uenturū, ut certē aduenit. Interim Eccius à Salma egressus est Iauarino, cum potiori parte suarum copiarum, uenitq; Palotam, quæ quotidie instaurabatur, ibiq; commeatu, ac necessarijs præsidijs relictis, iussit aliquot equites, inter quos & ipse fuit, iter capere ad Vesperinum, urbem amplam, sed non ualde munitam, quæ quidem duo millia passuū aberat, ut eius situm subitis eruptionibus exploraret, integer autem exercitus unius miliaris interuallo sequeretur. Præsidarius miles, ut primum nostros adesse cognouit, statim ex arce duo maiora tormenta euacuit, ita ut illorum displosione concussa mœnia corruerint. Eccius bonum, & faustum omen inde accepit, utq; agmen confestim sequeretur, iniunxit. Oppidum enim haud sine Diuūm numine paruo negotio expugnandum. Castra illic subsecuta sunt: sed noctis interuētū, res in proximum diem dilata. Hostes interim, ruinā illam noctu resarserunt, & loca diruta denū summa celeritate instaurarunt. Cæsariani tamē, scalis oppidum undiq; aggressi, hostem ex muris deiecere, indeq; missilia, testasq; sulphure, ac pice ardētes, in interiora urbis cōiecerūt, ac etiā portas igne combuserunt, & uigiles trucidarunt. Qui
erant

erant ex præcipuis, metu consternati, sese in arcem, ac intra fornices abdiderant. Sed postea inuenti, etsi necessitate adacti, deditionem offerēbant, omnes tamen ad inter-
 netionem sunt occisi. Cum itaq; iam uni-
 uersa urbe potirētur, nostriq; uictores per
 oppidum obambulant, circiter quinque,
 aut sex, uiui in angulis reperti sunt, atq; hi
 tantum incolumes seruati. Copiarū præ-
 fectus idcirco ea inclementia usus est, quo-
 niam ipsi paulo antè, plurimos, quos prius
 apud se habuerant, captiuos, crudeliter in-
 terfecerant. Hic nonnulli ex proceribus
 capti sunt, & statim in arcē Posoni trans-
 missi, ut illi tutò ac diligēter custodirētur.
 Salmēsis, relicto Vesperini Georgio Thu-
 rygero, cū aliqua manu militari, protinùs
 indè cum suis copijs lauarinum redijt. Pa-
 lotam uerò milites Germani tutabantur.
 Interea præses Budanus ex Alba Regali
 Budam contendit, ut ibi quæ bello usui fo-
 rent, sedulo & maturè prospiceret. Dum
 autem hæc fierent, milites qui propugna-
 bant oppidum Leuentium (hic locus non
 procul abest à montanis castellis) egressi,
 ut hostē inuaderent, ab eo per insidias cir-
 cumuenti sunt, pluresq; illorum partim
 uulnerati, & partim capri, inter quos fuit

*Vesperinum
 occupatum à
 Cesarianis.*

*Cesariani ca-
 piuntur à Tur-
 cis per insi-
 dias.*

Bartholomæus Horuatus. Bartholomæus Horuatus, uir eximia uirtute, ac rei militaris peritia, idq; omnes uehementer angebat. Inter Iauarinum, & Comaram, est oppidum, quod uulgò Tartam uocant, ex quo quidem Cæsarianis, qui erant in proximis locis, plurimum damni, atq; incommodi inferebatur. Id ualde exiguum est, & distat à Danubio introrsus contra Comaram, paucis milliaribus Hungaricis, olimq; Theodatum uocabatur. Salmenfis undeuigesima nona die Iulij, & prima luce, Iauarino cum suis copijs egressus, illuc circa solis occasum peruenit, eo consilio, ut eum locum expugnet. Vt primum itaque oppidum undiquaq; obsidere incœpit, statim quendam ex Turcis, de facie, ac nomine sibi probè cognitum, accersiri iussit, eique publica fide incolumitatem sponndit, & mœnium defensores id lubens permisere, ut quid sibi uellet, liquidò intelligerent. Huic Salmenfis dixit, eos omnes, saluis rebus, atq; incolumes dimittendos, si ultroneam deditionem facerent: at ille respōdit, præsidij milites eo animo esse, ut nihil minus, quàm ea de re cogitarent, cum præcipuè Budensium præfectus & coram, & per nuncios, matura ope se illis affuturum recepisset.

*Tatta oppidū
obsidetur à
Comite Sal-
mensi.*

cepisset. Sed tamen militi extemplò indicaturum, ut quænam esset ipsius sententia, planè intelligerent, & infra horæ spatium, quid ille responsurus esset, citra dolum, & simulationem, ei declaraturum. Hunc interim orabat, ne quicquam hostile moliretur, donec ipsemet in castra rediret, seque uicissim operam daturum, ne ipsi quicquam hostiliter in eum agerent. At cum hora præterisset, nec Turca ullum responsum afferret, Cæsariani primum suas copias admouere, atque oppidum rursus oppugnare incœperunt. Hostis, re animaduersa, confestim plurimis pilarum procellis eos petiere, cum apud se quatuor & uiginti murales machinas haberent. Cæterum, quia diei extremum erat, utrinque à pugna cessatum est. Eccius interim sex bellica tormenta in promptu haberi iussit, hisque in albente die, opportuno loco dispositis, tanta ui, atque impetu mœnia diuerberare cœpit, ut magnam eorum partem disiceret, moxque cuniculis reme-gerunt. Sed hostes tam impigri, ac uigiles erant in ruinis reparandis, dolisque propulsandis, ut uix oppugnationi locus iam relictus uideretur. Attamen imperatum est Vuillarduno, militum

centurioni, ut arcis muros ex parte disiecta suis copijs adoriretur. Cæterum, & periculi magnitudine, & morte suorum propè ob oculos præsentis, accuratiùs perspecta, mutata consilij ratione, rem longè potiore excogitavit. Nam in uallis à sinistrali latere constituit ad mille sclopettarios cum scalis, qui umbilico tenus, in aqua hærebant, & totidem in ea parte muri, quæ diruta fuerat. Ipse autem cum duobus millibus peditum, ad portam oppidi præfectus est, ac illicò reliquis omnibus inuasionis tessera dedit. Cum itaq; Byzantini ad muri iam euersi propugnationem undiq; accurrerent, & contra eos, qui aqua emensa, iam ultra fossas irruperant, strenue dimicarent, Eccius repentè cum suis copijs tanta impressione portam aggressus est, ut ea fracta, & disrupta, uisibi aditum in oppidum pararet. Hic autem, cum adhuc pertinaciter instarent, omniq; uis hostem à se arcere conarentur, uniuersi ad interfectionem deleti sunt, præter quinquaginta, qui sese in quadam turri includentes, pactationibus dedidèrunt. Inter hos erat præfectus oppidi expugnati, præfectus Vesperini, & quidam alius, qui præfidi Budano affinitate iungebatur, hiq; omnes, quoniam erant primarij, ac celebres, Viennam

*Tatta expugnatur à Sal-
mensi.*

Viennam illicò transmissi sunt. Cæsar, cūm IX. Cal. Augusti hoc lætum, faustum quē nuntium, de utriusq; loci expugnatione audisset, protinus Deo, pro re bene gesta, supplicationes decerni iussit, externis quē signis hanc lætitiā declarauit. Nostri ulterius progressi, oppidum Gesterum oppugnare decreuerāt: Sed Turci, prospecto primo agmine, statim altera ex parte, relicto cōmeatu, & militaribus machinis, inde aufugerunt. At qui erant in castellis, quæ uulgò Vuithā, Tschotitu, Sambot, & quibusdam alijs finitimis, nequam Cæsariani prædā facerent, ut primū illorum castra propius admoueri conspexerūt, omnesq; suas fortunas in extremo sitas, quæcunq; intus habebant bellica præsidia, igne incenderunt, seqūe confestim in urbem Strigonium receperunt. Hæc loca in locis editioribus posita, & in eo itinere, quod rectā ad Strigonium ducit. Cæsarianis rebus haud sanè mediocri usui extitēre, ut eam urbem, si quando ita facultas daretur, facilius inuaderent, cūm præcipuē ad ea loca, plurimi eorum, qui uulgò Martellosij appellantur, se tanquam in asylum recepissent. Id autem genus hominum totum constat ex feris prædonibus, qui omnia cædibus

& rapinis infestabāt, quippe qui, cū sint audacissimī, & robustissimo corpore, nulum genus laboris, ac periculi estimant. Hi uno nomine ab Hungaris Haydones, à Dalmatis Vscochi, à Turcis, & Illyricis, Martellosij uocantur. Sagittis, & Sclopetis rem gerere, & saxa fundis vibrare didicerunt, cunctisq; mortalibus ex professo hostes, usq; ad interiores Pannoniæ limites latrocinia exercent. Maximilianus nondum è castris omnem exercitum produxerat, cū, quia quotidie nouus apparatus fiebant, tum quoniam nondum accersita præsidia, & reliqua militiæ instrumenta, in unum cogeantur. Adhuc putabat, ubi Turcarum rex iam Belgradum, urbem ad confluentes Sauum, atq; Danubium sitam, egregium & firmissimum totius Pannoniæ munimentum, peruenisset, ibi aliquam moram facturum, donec totius exercitus moles iungeretur. Etsi autem omnia, quæ in bello usui esse solent, omni cura, & studio procurabat, omnemq; militarem disciplinam, & ordinem sibi obseruandum statuerat, optimè tamen sciebat, mortalium consilia prorsus inania reddi, nisi diuinum numen eorum coëptis, & conatibus affulgeret, ideoque ad Deum confugien-

fugiendum, illiusquē opem sedulo implorandam censuit. Quamobrem sub graui, & seuera pæna, omnibus mandauit, ut Viennæ, quibusdam certis horis præscriptis, ad campani æris sonitum, singuli, genibus flexis, Deo supplicarent, eumq; pro communi salute, ac uictoria præcarentur, adeo, ut omnes reguli, procures, atq; alij cuiuscunq; tituli, & conditionis forent, cogerentur, audito signo, ex equo descendere, ac diuinam opem implorare. Præterea, uentit omnes lusus, omneq; genus lenocinij, & tripudij, quibus homines ad uoluptatem alliciuntur.

Interim Adrianus Baleonus Viennam ex Italia, properatis itineribus contendit, moxq; Ioannes Alfonsus Castalius cum suis copijs, ac etiam quadringenti equites Sclopertarij, quos Ailobrogum princeps miserat, duce Camerano, uiro militari, ac strenuo, erantquē omnes armorum cultu, quàm egregiè instructi. Per idem ferme tempus Viennam quoque profecti sunt nonnulli ex Britannica natione, inter quos fuere Thomas Smithus, Gulielmus Gorgius, Henricus Chiambernonus, Philippus Budfallus, Ricardus Greyueuilus, & Thomas Cottonus, uiri, cum generis prosapia, tum bellica uirtute

uirtute præstantes, eosq; tantummodo (sicuti pleriq; alios) gloriæ cupiditas, & imprimis Christianæ religionis amor, ac studium accenderat, ut Cæsari gratuita opera, suisq; sumptib. in ea militia inseruîrēt. Adueniebant subinde in eius castra ex diuersis partibus Europæ, quàm plures alij nobiles, ac illustres uiri, eodem studio commoti, ac inter cæteros affuit etiam Albertus Laschus, celebris Sarmatiæ Regulus quique nonnulla oppida, quæ sita erant, in Pannonia, sibi iure uendicabat. Hic, nō uti Sarmatus, at uelut Hūnus, cum duodecim uehiculis tunc ad Cæsarem peruenit, pauloq; post ad eum accessere tria milia equitū e Sarmatia, omnes habitu Pannonico induti, atq; id propterea factū est, ne Sarmatus offenderetur, cui erant induciæ cum Solymano.

Dum hæc agerentur, omnes putabant, Strigonium, oppidum situm in ripa Danubij, triginta passuum millibus ab urbe Buda, obsidendum, eratq; super hoc magna inter procures consultatio. Si quidem duplex commodum, ac beneficium inde euenturum sperabant. Primum erat potiri ea urbe. Alterum uerò Turcas ab oppugnatione Sigerthi, ac Iulæ abducere. Venuntamen, si eam Prouinciā tentassent, uide-

uidebant, se non posse ullo modo effugere, quò minus uniuerſi prælii aleã subirẽt, armisq; dimicarent. Nec enim dubium, quin statim Solymanus noſtrorum caſtra inuaſiſſet, ac extrema belli, eos tentare compuliſſet. Id autem ſibi omninò euitandum cenſebãt, tũ quia totius Imperij ſummam in diſcrimen adduxiſſent uno certamine, cuius exitus eſt ſemper anceps, ac dubius, tum, quia nondum tantas copias in promptu habebant, ut cum hoſte, aperto Marte conſligere auderent. Adhuc enim ex uarijs Prouincijs noua ſubinde auxilia præſtolabantur. Cæſar itaq; eorum ſententijs adhærens, quas ſanè magnis rationibus inniti conſpiciebat, huiuſcemodii obſidionem in aliud tempus opportunius differendam ſtatuit, atq; interim Noricos, & Pannonicos fines tueri ſatagebat. Nam Turcæ uarijs eruptionibus agros effuſè populabantur, & prædabundi, hæc, illàc excurrerant, cumq; ad Carponam oppidum, cui Bruſchichius præerat, quadraginta meſſores ante portam ientaculum ſumerent, hos ſtatim captos, ſecum abduxere. Loci autem præfectus eos inſequutos, tres illorum cœpit, & quosdam in fugam uertit, omnesq; facile præſtraviſſet, ſi tunc auxiliares cohortes in procinctu affuiſſet.

Inte-

Interim Cæsar Eccio à Salma iniunxit, ut; quoniam Tatta paulò longius à Danubio distabat, & propterea commeatus haud facile illuc asportari poterat, illinc protinus abiret, exq; opposito arcis Comariæ, iuxta flumen castra locaret, ibiq; operiretur, donec, aut secum suas vires coniungeret, aut quid facto opus esset, misso nuntio declararet. Iisdem diebus, cum Nicolaus Serinus, qui præerat Sigethi, per suos speculatores cognouisset, Solymanum rectà in Pannoniam uenturum, iamq; ab eo nonnullas copias militares, duce Mechmetbeigo præmissas, ut eum, ad oppidum Quinqueecclesiarum expectaret, cumq; pro certo intelligeret, illum, Drauo traiecto, unà cū suis non procul ab arce Siclouscha peruenisse, statim ad mille pedites cum aliquo numero equitatus, in eos misit, hisq; præfecit Casparum Alapianum, Nicolaum Cobachum, & nonnullos alios cohortiū centuriones, qui aliquam rei benè gerende occasionem naçi, eos quàmprimū inuaderent. Hi ergo, cum ad illorum castra peruenissent, proximo die sub ipsum diem crepusculum hostes palantes, nihilq; insidiarum metuentes, aggressi sunt, & repentino metu perculsos, alios ad fugam adiungunt, alios uulnerant, plærosque interficiunt.

ciunt. Turcarum dux, dum grauiter fauciatus, fuga sibi salutem parat, in palustribus locis occubuit. Huius filius cum nonnullis alijs insignioribus captus est, & Sigethum perductus. Præda ingens à nostris habita. Nam, præter camelos, equos, mulos, & alia huius generis, multa quoque uasa argentea, multumque auri, & argenti in signata pecunia, secum detulere.

Copijs in unum coactis, Cæsar, totius militiæ præfecturam tradidit Ferdinando fratri, quo absente, illi Schuarzemburgum præesse uoluit. Tormentorum autem libratoribus, & militaribus machinis, Paulum Iadarensensem præfecit. Is uero prid. Idus Augusti Vienna discessit cum maximo uirorum nobilium apparatu, ac prætorianis, quàm egregiè instructis, aulæque magistrum Arachum Regulū, & illius legatū Vnghemadum constituit, ac Duci Pomeraniæ imperatoriū uexillū dedit, ipseque und cum quinque peditum signis, & aulica militia, primum Altemburgū, quod locus ad duo millia passuum Iauarino abest, recto itinere cōtēdit. Eius aduentū Posonijs expectabāc equites Bohemici, quorū erāt septē cohortes, hijs omnes suis stipēdijs, ac sumptibus castra sequebantur. Ibi quoque aderāt equites, circiter mille, quibus præerat Teufelus, & mille

& mille, ac ducēti, duce Gūthcro Schuarzburgo, ac etiā equites, qui uenerāt ex Morauia, Slesia, & Lusatia, nec non trecenti equites missi ab Vratislauiensibus, cū octo maioribus tormentis, quorū omnium numerus erat supra decem millia equitū, præter illos, qui paulò antè missi fuerant Iauarinum, & Comarā, quam paulò infra Posonium Danubius insulam efficit. Omnes copię militares Altemburgū, deinde Iauarinum peruenēre. Ibi enim recensendus, ac Iustrādus erat uniuersus exercitus. Hic autē locus est in Pannonia, nō procul Comara, à qua diuiditur Danubio, habetq; arcē, q̄ rectā uergit uersus oram Borealem, & amplis fossis, plenīs aqua fluuiālī, præcingitur. Classis quoq; Cēsarianā per Danubiū eodē delata est. Interim profecti sunt ab Italia, Nicolaus Gambarā, ex urbe Brixia, uir ex ueteri, & præclara familiā, cum duodecim insignib. uiris, paucisq; diebus interiectis, illuc etiā accessēre Prosper Columna, & Angelus Cæsius, ambo militari gloria, & Romano stemmate conspicui, & cū his etiam nonnulli, quorū uirtus in re bellica nō mediocri fama celebrabatur. Per idē ferē tēpus profecti sunt etiā ad Cēsarē dux Guisius, Brissacus, Lansacus, Philippus Strozza, & pleriq; alij, cu maiorum titulis,

tum

Descriptio Iauarini.

cùm singulari uirtute ornatissimi, qui omnes magnifico, & splendido armorum cultu, & corporis habitu, quàm egregij, ac insignes conspiciébantur. Hi paulò antè ex Gallia profecti, rectà in Italiam, indeq; ad Insulam Meliten petierant, eo animo, ut si Orhomana classis denuò (sicuti ferebatur) ad eius loci oppugnationem redisset, suā operam Rhodiæ militiæ equitibus in eo prælio nauarent: at cùm res longè aliter succederet, ipsi, celebrioribus Italiæ locis perlustratis, rectà in Pannoniam concessere, ut illi expeditioni interessent. Paucis post diebus, aduenit etiam Alphonsus Atestinus, Ferrariæ Princeps, quem comitabantur quadrìngenti uiri, ex clara, & nobili prosapia, trecenti sclopettarij, centum leuioris armaturæ, ac totidem cataphracti, & singuli, trium, uel quatuor militum præsidio fulciébantur. Hi omnes, tam superbo, & diuiti apparatu armorum, equorum robore, ac præciosi habitus indumentis enitebant, ut nemo hac ætate uiderit equites insigniores, aptiores uel ad bellum, seu peritiores ad aciem instruendam, adeò ut fieri cogereris, quemuis eorum, non tã militis, quàm periti, ac strenui ducis nomen promeruisse: hisdem quoq; diebus, Vuolfgangus Palatinus Neuburgi, eiusq; affi-

nis Ricardus, cum sexcentis equitibus, & Secūlus natu Principis Boioariæ cū quadringentis, Cæsarem adierunt, eo ferè tempore, quo ipse Iauarinum paulo antè peruenerat. Vt primum Cæsariani milites in hoc oppidum contenderant, Salmenſis etiam ſuas copias eo perduxit, quò, aſſociatis uiribus, & perlustrato exercitu, Cæſar noſceret, quid potiſſimum agi oporteret. Nam ubiq; ſpargebatur, Solymanū, tractū Drauo, ad Sigethanam oppugnationem cum ingenti exercitu aduentare. Priuſquam uerò ulterius progredier, minime ab inſtituto alienum eſſe iudico, ſi breuiter mentionē fecero illius inſignis, ac memorabilis pontis, quem Solymanus, ut ſuas copias trañceret, fieri iuſſit ſuper Drauum fluuiū, haud ſanè minori celeritate, ac ingenij ſolertia, quàm olim Cæſar ſuū fecerat ſuper flumen Rhenum. Hic autē flyuius ē Valerię regionis, quā Styriam uocant, Noriciſq; montibus emergens, Mura fluuiō comite recepto, in Danubium euoluitur. Itaq; ſupra hoc flumen duodecim dierum ſpatio fuit inchoatus, ac perfectus pons, cuius quidem longitudo porrigebatur ad ſpatium unius milliaris, amplitudo autem ad quatuordecim cubitos, & amplius, erātq; huic negotio deſtinata ſupra

Pons factus à
Turcis ſupra
Drauum flu-
uium.

pra uiginti quinque hominum millia, qui nulla intermissione posita, uniuersum opus mature absoluerent. Vbi altitudo fluminis tanta erat, ut in eo, trabes, ac tigna figi non possent, ibi suppletum est lintribus, alijsque nauigijs, supra quæ potem iussit extendi, hæcque magnis catenis ferreis inuicem connectebantur, atque ita exercitus ad alteram ripam commodè traiecit. Sexto Non. Iulij, Mustapha Bosniensis, Catambeius, & plerique alij ex proceribus, Drauum, Ottonum uersus traicere, ac XIII. Cal. Aug. ad Quinque ecclesias peruenerunt, indeque, ex Solymani iussu, ad Albā Regalē perfecti sunt, ut prefecto Budēsi, præsidio adessent, si quid Cæsariani ex ea parte molirentur, eique rei magnam occasionem præbuit expugnatio Tattæ, ac Vesperini, quorum locorum iacturam Turci quàm egerimè tulerant. Parua mora interiecta, hos etiā secutus est Hasambegus, cum multis militum cohortibus, qui eodem perrexerunt. Iisdem diebus, præfectus Asiæ minoris, cum plerisque alijs proceribus, Draui pontem transiuit, inque planitie Muhatsch suo Imperatori prætorium erexit, ibique ipsius aduentum præstolabatur. Is autem paulo post, superato Drauo, illuc peruenit, indeque rectà Sigethum

*Aduentus So-
lymani ad op-
pugnationem
Sigethi.*

*Sigethi de-
scriptio.*

uersus, profectiōem instituit. Vt primū
eō suas copias admouit, primo lapide ab
arce Sigethi castrametatus est, in loco, qui
D. Laurentij memorię sacrabatur, idq; fuit
No. Augusti. Huic arcī, atq; oppido præ-
erat Nicolaus Serinus, Pannoniæ Regu-
lus, uir, præter generis amplitudinē, sum-
ma uirtute, summaq; militari gloria insi-
gnis, erantq; secum pro præsidio supra
duo millia bellatorum, qui omnes ob op-
pugnationis initio usq; ad belli exitū stre-
nuissimè dimicauerunt. Vt uerò interim ali-
quid de hoc oppido à me dicatur, illud si-
tum est in Pannoniæ finibus, iacetq; in la-
cu peramplo, & mediocris altitudinis, ac
undiq; multis paludibus præcingitur, ex-
quē continenti, nihil aliud prorsus habet,
quàm solam frontem duobus propugna-
culis communitam, & confectam ex agge-
re, ac tignis inuicem connexis, estq; ferè in-
star ueteris moris, & consuetudinis oppi-
dorum Galliæ fabricatum. Locus ipse du-
plici edificiōrum genere constat, uidelicet,
nouo, ac ueteri, habetq; duas arces, unam
externam, alteram interiorem, utranque
uergentem ad oram Aquilonarem, & un-
diquaq; sunt latæ, ac profundę fossæ, aquis
fluentibus repletæ. Ad hoc autem nō pa-
tet accessus, nisi per duos pontes, quorum
alter

alter tendit ad Ortum, alter ad Occasum uergit, eiusq; conditor fuisse narratur quidam Antemus, uir nobilis, ac opulentus. Dum nostri, quæcunq; sibi ad loci propugnationem usui esse possunt, quàm diligentissimè prospiciunt, sequè acribus animis ad defensionem parant, hostis interim, ad motis muralibus machinis, oppidum undiquaq; obsidere incoëpit, & subindè acrius instabat, nihilquè prorsus omittebat, quod ad loci expugnationem facere uideretur. In ea obsidione ab utrisq; multum, & fortiter dimicatum est, & uarij conflictus habiti, atq; hostes quàm sæpissimè repulsi sunt, eaq; paulò antè Sothymani aduentum inchoata est, in qua leuioribus prælijs utrinq; cerratum est, moxq; Imperatoris aduentu longè acrior haberi cepit.

VII. Idus Augusti, summo diluculo Turcæ nouam urbem ex duobus tribusq; locis omni tormentorum genere adorti sunt, & pugnatum est usq; ad uesperam, & ferme per totam noctem, quæ subsecuta est, indeq; accidit, ut Serinus, conspecta suorum cæde, prima luce nouam ciuitatem igne incendi, & ueteris portas occludi iusserit. Hanc Turcæ IIII. Idus eiusdè Mensis, uarijs tormentorū fulminibus undiq; inuadunt, omneq; genus pluteorum ex-

cogitant, quibus ab æneis nostrorum glā-
dibus protegerentur, & uaria munimenta
instituerunt, ex quibus ad nostros propi-
us accederent, eoq; rē deduxēre, ut XIII.
Cal. Septembris uetus oppidum expu-
gnarint, & nostris, priusquam ad pontem
receptus dari posset, plurima damna, &
cædes intulerunt. Proximo die, arcem ex
uarijs locis, omniq; conatu aggressi sunt,
indeq; cum maxima eorum strage reiecti.
Cæterum, grauissimam oppugnationem
instituerunt III, Cal. Septemb. qui dies
D. Ioannis memoriæ dedicatur, & ingen-
tem spem conceperant, fore, ut eo tempo-
re uictoria potirentur, cū illo ipso die me-
minissent, Belgradum à Solymano expu-
gnatum, & cæsum in acie Ludouicum Re-
gem. Sciebant etiam, Rhodum, & Budam,
eodem die occupatam. Norant insuper,
eos dies, ac ferè totum Augusti mensem,
occulto quodam auspicio, nō tantum So-
lymano: sed etiam Selymo patri olim fœ-
licissimum extitisse. Nam eodem mense
magnum Hismaelem in Calderanis cam-
pis, & Campsonem Gaurium, Memphi-
ticum Regem, ad Singam deuicerat. Quin
adeo meminerant, eodem quoque, à Ba-
iazete, Methonem expugnatam.

Sumpto igitur fausto, ac fœlici omine
ab

ab his temporibus, quæ illi toties suis rebus prosperos, ac fauentes compererant, iisdem etiam sibi optatum exitum augurabantur. Cæterum, tametsi eorum uotis Fortuna tum minimè respondit, ipsi tamen haudquaquam ob id animo conficti, quin potius modico spatio interposito, iterum redintegratis uiribus, ad eandem oppugnationem alacres redeunt, & IIII. Non. Septembris, rem plurimis cuniculis egerunt, in eaq; re, lanizerorum opera, & uirtus (uti etiam in alijs certaminibus) permirifica extitit, & post triduum, cælo inalbente, maioris arcis propugnaculum, accenderunt, ignisque tum sua uis, tum etiam uentorum flatu, in arcem usque flammæ emisit, & sicuti nosiros ingenti, & grauissimo damno affecit, ita sane hosel opportunum ad loci expugnationem adiutum præbuit. Byzantini hæc uictoria elati, protinùs alteram munitionem acri certamine inuaserunt, eaque ab ipsomet Seriano strenuè defensa est, adeò, ut in eo conflictu insigni strage afficerentur.

Verumtamen, cum ferè iam omnia igne, atque incendijs conflagrarent, nostri continuo sese in arcem interiorem, tanquam in asylum, recipere statuerunt, eamque ingressi, è uestigio, præfecti iussu

portas occluserunt, ibiq; presidium, & stationes impositæ. At hostis iam penè victor, V I. die Septemb. uesperis, & sequenti die, summo crepusculo, ignem in omnes domos, ac munimina, coniecit, eaq; re factum est, ut ferme omnia loca ibi flagrare inciperent. Cùm itaq; Serinus arcem undiquaq; incendi, iamq; nullum pugnationi locum relinqui animaduerneret, statim correpto gladio, foras egressus est, uenitq; in plateam interioris arcis, ubi erant omnes milites, procures, atq; alarum ceteriones, qui cum armati expectabant, eo animo, ut ad omne ipsius Imperium prestò essent, ibiq; suos ad prælium cohortatus, & omnibus rationibus adductis, quib. præstaret, fortiter pugnando, uitam (si sic Deo uideretur) amittere, quàm in efferas Barbarorum manus deuenire, ipsumq; interitum illis omnibus permaximè inclytum & gloriosum fore, cùm ipsi pro suo Principe, pro Patria, & pro fide certarent, primus omnium, uexillo præeunte, districtum ensen dextra, & altera clypeum circumferens, foras exiuit, eumq; statim omnes, qui supererant (quorum sanè numerus iam erat perexiguus) ingenti animorum alacritate, ac robore sequebantur, & ianuis patefactis, in ipso ponte cum hoste pugnam inierunt, ibiq;

ibiꝑ Serinus, dum non minus optimi ducis, quam intrepidi militis partes exequitur, duobus in locis ænea glauce uulneratur, moxꝑ alterius tormenti pila in capite percussus, humi decidit, & repente animā *Mers Nicolai Serini.* efflauit. Nostri, amisso duce, tamen adhuc fortiter, ac strenue armis dimicabant, cum se tamē undiqꝑ hostili agmine circumdatos uiderent, retrō ad arcem profugere incœperunt: At pleriqꝑ illorum ab hoste *Segethi expugnatione.* præuenti, quamprimū cruciati sunt, quæ in arcem cōfugerant, ferme omnes ad unum crudelissimè interempti: Eo die Serini caput ab humeris reuulsum est, paloꝑ alligatum, in castris publicè ostēsum, deinde post bīduum à Mechmeto, cuius consilio, & authoritate tum omnia gerebantur, Mustaphæ, Budano præsidī, & sibi arcta necessitudine coniūcto, transmissum. Hoc ubi Mustapha inspexisset, statim serico inuolutum, per unum, atqꝑ alterum agricolā, in castra, quæ adhuc erant lauarini, ad Cæsarem ablegauit, isꝑ, hoc tristi nuntio, & horribili spectaculo grauissimè indoluit, moxꝑ Balthasari, Serini filio traditum est, qui sanè, haud sine maximo gemitu, & lachrymis, in arcem paternam, uulgo Tschacatumum, deferendum curauit, ibiꝑ peractis funeralibus, in suorum Maiorum

monumenta honorificè recondi, atq; humari iussit. Hunc Cæsar, priusquàm a se dimitteret, amantissimis uerbis affatus est, seq; quoad uiueret, in eum, & Seriniã gentem propensissimo, paternoq; animo fore promisit, nec earum rerum, quas eius parens, uir fortissimus, & qui sibi, & Austriæ familiæ tam fideliter inseruierat, ullo unquam tempore immemorem futurum.

Vt uerò interim aliquid de ipso Cæsare dicatur, si ei affuissent boni, fidiq; speculatores, qui eū de his rebus, quæ in hostili exercitu accidebant, sedulo certiozem fecissent, haud sanè dubium est, quin hoc bellū summa cum foelicitate, pariq; nominis gloria terminasset. Cū enim ij sdem diebus quidam Byzantijs, haud sanè obscuri nominis caperetur, coram eo perductus, admodum supplex, libertatem petebat, & p huius rei beneficio, iureiurando assererat, suum Regem fato extinctum. Adhæc, plurimis, inditijs hoc idem confirmari audiebatur, quibus tamen ipse, atq; alij Principes, qui secum aderant, nullam prorsus fidem, ut adhiberent, induci poterant, eisq; uidebatur, castra Solymani, si eius mors interuenisset, nullo modo in ea quiete, ac militari disciplina, tādīu cōsistere potuisse: At singularis prudētia Mechmeti purpurati,

rati, eiusq; callidū ingeniū, & solentia, tāta
 extitit, ut nō modò sui Principis obitū sup
 presserit: sed etiā imperiū dederit, cui iure
 obrigerat, quodq; (haud minoris æstiman
 dum est) tam numerosum exercitum in ob
 sequio, prætorianos dictis audientes reti
 nuit, thesaurum conseruauit, & insigni tan
 dem uictoria est potitus. Solymanus,
 (uti antea dictum est) in Pannoniam ex
 Thracia cum ingētibus copijs aduenerat,
 easq; in plures partes distribuerat. Magnā
 enim illius partem eodem tempore misit
 in Transyluaniam, duce Ferath purpura
 to, ad expugnandam Iulam, & alteram (ut
 dictum est) ad oppidum Sigethi, ubi erat
 maior apparatus, & ipsemet Imperator, ut
 miles ipsius præsentia commotus, tantò
 alacrius dimicaret. Is aut, re illic benè gesta,
 ulterius p̄gredi, rectaq; cū suis Viennā No
 riciā contēdere statuerat. Ceterū, cū is iam
 senio cōficeretur, & diurni itinēris labore
 defatigatus esset, ac etiam fortasse ani
 mi curis, & angore uexaretur, uidens,
 suum militem in tam crebra, & acri oppu
 gnatione, singulari nostrorum uirtute, ac
 fortitudine, non sine ingenti clade to
 ties reiectum, cumq; forsitan in eo, æta
 te iam ingrauescēte, non uigeret ampliūs
 illa uis animi excelsi, atq; inuicti, quo tātas
 res,

*Mort Soly-
mani.*

res, non minus prosperè, quàm strenuè ges-
serat, decidit in dysenteriā, qua III. Non.
Septembris mortuus est, licet nonnunquā
pateretur aliquos paracysmos epilepsiæ,
ac etiam (ut nonnulli asserunt) in aliquam
apoplexiam incidisset. Pro inde haud falsa
inuenta est diuination, quam fecerant super
annuali huius reuolutione Dominicus Ve-
nerius, patritius uenetus, nō minus gene-
re, quàm uirtute illustris, ac etiā Hector Auso-
nius, ambo (præter alias disciplinas) in Ma-
thematicis, atque Astronomicis rebus ap-
primè uersati, qui paulò antè prædixerant,
illum annum Solymano exitiosum esse.
Cæterum, ut ad Mechmetum reuertar, cū
is uideret, suum regē obijisse, ac Sigethum
adhuc frustra obsideri animaduerneret, o-
peræ pretium fore cēsuit, si eius mors quā
secretissimè occultaretur, non modò, ut ea
ratione facilius expugnaretur, uerum etiā
(quod multò plurius intererat) ut regius the-
saurus cōseruaretur, nullusque (quod in ma-
gnorum Regum interitu persæpè accidit)
militaris motus, ac defectio exoriretur, at-
que, ut interim nouus Sultanus Selymus
supremam paterni solij dignitatem quietè
susciperet. Statim itaque Byzantium, certos,
ac fideles nuntios legauit, qui præsidem
illius urbis, de rebus omnibus edocerent,
quidque

quidq; fieri oporteret, diligenter, ac celerimè indicarent. Cùm autem reliqui purpurati, & alarum centuriones, ac in primis prætoriani, magna sui Principis uidendi cupiditate incenderentur, nec parua suspitio illorum animis hæreret, illum è uita excessisse, iamq; res propè ad seditionè spectare uideretur, is protinus demortui cadauer solito habitu ornari iussit, eoquè in sublimi sella posito, illud intra prætorium eis pcul ostendit, atq; ita callidè aprâr, ut omnes putarent, eum reuerà superstitem, atq; adhuc in humanis esse. Hoc peracto, cùm inde egressus, prætorianos milites in cõcione (ut sic) excitare, atq; adhortari uellet, ut oppidi oppugnationem accerrimè urgerent, omnemq; lapidem mouerent, ut eo tandem potirentur, inter loquendum accidit, ut recens Solymani obitus animo succurreret, ac doloris magnitudine commotus, uix à lachrymis, ac mœrore contineri posset. Cùm uerò animaduerneret, nō nullos submissa uoce obmurmurare, ac ex eius uultu, & oculis colligere, ac planè credere, Solymanum fato defunctum esse, is confestim dolo, atq; astu, animi dolorem scitè, ac prudenter dissimulans, his uerbis admodum opportune usus est. Heu, inquit, haud sanè desleo nostri Cæsaris interitum

ritum (is enim Dei benignitate, adhuc uitali aura uescitur, iamque omni morbo, ac egitudine liberatus est) at potius miseram, atque acerbam omnium uestrum conditione deploro, ac ingemisco. Is enim iureiurando affirmauit, se, nisi infra bidui, uel tridui spatium, hostem deuiceritis, in uos omnes atroci, & inaudito mortis genere seuiuturum. Hæc uerba graui, & composita oratione prolata, in prætorianorum, & reliquorum militum animis, tantam prorsus uim habuere, ut iterum peracri impressione, utranque arcem inuadere, ac tandem extremis conatibus expugnare decreuerint, etiam si toties antea illorum coeptis Fortuna inuidisset. Solymanus (quemadmodum supra dictum est) uno eodemque tempore duas munitissimas arces oppugnari iusserat, uidelicet Sigethum, & Iulã, eiusque rei gratia huc miserat circiter quadraginta millia uirorum, duce Parthau, qui, cum Turcica, tum Scythica natione constabant. Dum hostis eam obsidere inciperet, aquarum inundatione impeditus, illinc paululum recedere statuit. Nostri autem (hoc animaduerso) statim postremum agmen insequuti sunt, & plerique illorum aut interfecti, aut in eorum potestatem deuenerunt. Cæterum, haud multo post, illuc

Illuc reuerſi, oppidum arctiſſima oppugnatione preſſerunt, eiꝯſque muros plurimis tormentorum glandibus concuſſere, adeo, ut iam omnes nō extra ingens periculum eſſe uiderentur. Paucis poſt diebus, cū illi remiſſius agerent, minusque ad pugnam intenti eſſent, idque noſtri animaduertent, noctu, eruptione facta, in eorum caſtra excurrerunt, pluresque proſtrigarunt, & alios occidere, multasque bellicas machinas, quia curribus, & equis deſtituti, ſecum aſſerre nō poterant, ſtilis ferreis per ſpiramenta adactis, conſigerunt. Hic locus ſitus eſt in confinio Pannoniæ, uerſus Tranſſylvaniam, ſuper lacu Sarcad, cuius aquis ſoſſas undique alluentibus, quæ illam cingunt, quàm maxime defenditur. Illi præerat Ladislaus Keretſchenius, qui pertæſus diutinae, grauiſque oppugnationis, & motus inopia rerum, extremaque auxiliij deſperatione, uel (ut quidam cēſent) præmijs, ampliſque pollicitationibus allectus, quas illi Turcarū dux fecerat, compoſitione, cū eo tranſegit, & IIII. Non. Sept. deditionē fecit. Conditiones erant, ut incolumes, ſaluisque rebus, dimitterentur. Ut ſibi currus, arma, & reliqua impedimēta, ſecū deferri liceret. Ut obſides darent, qui digreſſos, comitarētur, & ne hoſtilia tormenta metuerent.

rent, ea reliquerunt. Ne tamē nostri egres-
si, hostibus tormenta ui adimerent, ipsi e-
tiam uicissim obfides acceperunt. Rebus
ita inter se transactis, atq; compositis, arcē,
atq; oppidum tradidēre. Keretschenius in
regium prætorium adductus est, & reliqui
egressi, uix mille passuū ab urbe distabant,
cum duabus turmis nostros inuasērunt. Il-
li, cum se insidijs de improviso, præterq; o-
pinionē peti animaduernerent, statim con-
nexis curribus, armisq; correptis, acriter
hostilem impetum sustinuerunt; præcipue
Germani, qui plurimis globorum procel-
lis plerosq; uulnerarunt, alios interimere.
Sed tandem hostium numero deuicti sunt,
adeo, ut perpauci, eorū manus effugerint.
Erat ibi ex propinquo, arundinetū, in quo
aliqui eorum se absconderunt, & hoc pacto
seruati sunt. Inter alios, fuit quidam cohor-
tiū cēturio, nomine Bernardus Rotenaus,
qui ad Cæsarem profectus, Keretscheniū,
ut perfidum, accusauit, & aiebat, omnes ab
eo fuisse proditos. Ceterū, quidā Hun-
ni, qui lulix deditiōni interfuerant, illum
omnia consilia prius cum Germanis mili-
tibus cōtulisse, ac semper deditiōnem dis-
suasisse: Sed ipsos tandem cum necessita-
te, tum amplis Turcarum pollicitationi-
bus deuictos. Quis autem fuerit Keret-
schenius

schenij exitus, paulo inferius enarrabitur. Interim ad ea pergamus, quæ à nostris fiebant, dum Byzantini, hæc duo loca fortissimis conatibus oppugnabant. Suprà commemoratum est, Cæsariana castra propè lauarinum consedisse, Turcæ interim, qui erant ad Albani Regiam (horum autem numerus ad uiginti millia extendebatur) crebris uelitationibus nostros ad prælium lacelebant. Non autem Septembris elegerunt optimos quosq; (numerus autem incertus est, creditur tamen haud ianè fuisse exiguum) ac egressi, suos speculatores miserunt, ut uiderēt, quid Cæsar in suis castris moliretur: Inciderunt in uigiles, eosq; haud satis munitos inuenerunt. Ad suos itaq; reuersi, rem, uti uiderant, indicarunt, statimq; ex communi consilio in eos irruentes, pluresq; in fugam uerterunt, & occidere aliquot ex aurigis, qui pabulatum exierant. Repente in castris tumultu exorto, Hungari, Burgundi, & Notici exierunt, & fugientes hostem insecuti, quosdam ex eis trucidarunt, & nonnullos ceperunt. Ex Cæsarianis, erat etiam Georgius Thurigerus; qui, ut primum inter hostes agnouit præfectum Albæ, qui erat à consilijs Solymani, quem ipse antea peroptime nouerat, eiq; sæpe accurrerat, ex

H H

templò

*Profectus Al-
ta Regalis ca-
pitur a Geor-
gio Thury-
gero.*

templò in medias turbas insiliens, tandiù persecutus est, donec uiuum apprehenderet. Eius equum Turcæ sagitta transuerberarunt: sed ille protinus alterum conscendit, & acriter (ut antea) insecutus est, donec tandem captiuum abduceret. Hunc autè, ubi ad Cæsarem adduxisset, aureo torque donatus est, equeſq; aureatus ab eo, in egregiæ suę uirtutis testimoniũ, corã omnibus est pronuntiatus. Ibi tum fortè affuit quidam Hispanus, qui Byzanti ex eo audiuerat, se solum uelle, ac posse, Germanicum regem debellare, tumq; illi hæc uerba coram Cæsare, in memoriam redeſſe dicitur, eumq; animo imperterrito respõdissè, hanc esse Fortunam bellũ, se iam seruum, & nihil posse. Deindè rogatus, cur tã temerè Cæsaris castra inuadere ausus esset, intrepidè respondit, se mandatis sui Imperatoris obtemperare debuisse: at sinistro fato in hunc casum præcipitem delapsum. Hic apud Cæsarem hautè, ac splendidè excipiebatur, eumq; pro sui redemptione, ac libertate, ad ducenta millia nummũ aureorum obtulisse dicitur. Hospitium illi erat iuxta Cæsaris prætorium, eiq; duodecim militum custodia demandata est, ci- busquẽ, ac potus adferebatur ex Cæsaris mensa, & nomen erat Mahometes. Ex-
indè

indè Viennam adductus est, ubi paulò artius, minusq; opiparè tractabatur. Idibus Septembris egressi sunt ex nostris, circiter mille & quingenti bellatores, qui hostem adorirentur. Sed ipsi ne unum quidem conspexere. Accesserunt usq; ad Tschotatium Castellum, quod est sub Turcica ditione, & Alba, duo mille passibus distat. Præmissus est Thurygerus cum suis, ut specularetur, quid'nā hostis ageret. Cum ad urbem propiùs uenisset, illum, se quoque aggeribus, & uallo muniuisse, ut nosri ad lauatinum, inuenit. Mox indè reuersus, ad castra properè contendit, sibiq; obuium habuit quendam ex hostili acie, missum eo consilio, ut suis Germanos milites adesse nunciaret. Hunc statim apprehensum, in castra secum adduxit, nec sanè, rùm aliud utrinq; agebatur, nisi rùmultuariæ pugnae, in quibus semel accidit, ut à præfato Thurygero haud parua Turcarum manus profligaretur, & præda nostri, haud exigua potiti sint.

Paucis antè diebus, Archidux Carolus in Balboria, qui locus est in Illyrico, cum hoste leuiora prælia gerebat, multisque incursionibus utrinq; certabatur, & semel conflictu habito,

HH 2 quent-

*Turcarū ca-
des per Ar-
chiducem Ca-
rolum.*

quendam ex præcipuis præfectis, & ul-
rum inter Turcas celebrem, cum quatuor
millibus equitum (sicuti ferebatur) pro-
pe' fluuium Sleuna in fugam uertit, eumq;
proculdubio insecutus cœpisset, nisi eum
uicinitas tam numerosi ac formidabilis e-
xercitus, qui tū erat iuxta Segestum, ab
ea prouincia reuocasset. Cogebatur enim
seipsum uallo & fossis commūtre contra
Barbarorum ulm atq; insidias, in oppido
Catorno, quod situm est inter Drauam, &
Muram, cum præsertim Byzantini qui fu-
erant in obsidione Sigethia, omnia loca fi-
nitima continuis eruptionibus, cæde, ra-
pinis, atq; incendijs horribiliter, atque im-
maniter uastarent, multosq; captiuos se-
cum abducerent, ac etiam interdum præ-
dabundi excurrerant usq; Sabariam op-
pidum, quod quidem à Cæsarianis castris,
ac Sempronij, qui locus est in finibus No-
rici, tantummodo duūm millium spatio
aberat. Ex huiuscemodi populationibus,
quàm plurimi proceres ac rerum turcicarū
periti, colligebant, Solymanum cum suis
copijs Byzantium cogitare, tantoq; magis
hæc opinio in eorum animis confirmaba-
tur, quod audiuerant, in illorū castris ma-
gnam omnino esse rei frumentariæ, ac pa-
buli, penuriam, adeò ut aliquam commea-
tus

eus partem Buda, & Alba Regia eò trans-
 uehendam curarint, quin etiã plurimĩ co-
 rum iam suspicari cœperant, Solymanum
 uitæ pensum perfoluisse, ideoq; Turcas
 pòst agros de more uastatos, uicosq; incē-
 sos, pòstq; innumeros utriusq; sexus mor-
 tales in miseram seruiturē abstractos, By-
 zantium uersus, recedere. Mirum tamen,
 (ut antea dictum est) uidebatur, in tanto
 exercitu, totq; gentibus cōflato, nullas mi-
 litares defectiones, nullaq; dissidia, & mo-
 tus exoriri, cū scirent, in huiusmodi oc-
 casionibus hoc persæpè usu accidere. Cæ-
 terum, hæc omnia Mehemetus ex compo-
 sito fieri mandarat, ut hoc pacto milites cō-
 tinenti opere, ac labore detinerentur, eaq;
 ratione hostiles insidias caueret, quia sub-
 indè Selymĩ aduentum opperiebatur, quē
 sanè, missō nuncio, de patris obitu accura-
 tē ac sedulò certiozem fecerat, eumq; ut ce-
 lerē in castra ueniret, commonefecerat. Is
 tū temporis ætatem agebat in planitie
 Saraïssensi, qui locus abest Byzantiō, triū
 dierum itinere, ac eorum lingua dicitur,
 Chietfeli, cuius Regulus est Sinam pur-
 puratus. Ut primum itaque Mehemeti
 literas perlegit, easq; inspexit, obsignatas
 ab eo, qui prætorianis militibus præerat,
 (hunc autem Capi Agà uulgò appellant)

& prothomedico, nulla mora interiecta, Byzantium uersus properauit, & Scutarrim profecto (Id oppidum Chalcedon olim fuit, pertinetq; ad Thraciæ freti angustias contra Byzantium) obuiam processit Bostanges, hortorum præfectus, regiæque domus custos, atque illum statim in quodam phaselæ excepit, quo quidē duntaxat Imperatore. Othomannici deuehuntur. Hunc splendide, magnificeque aprærat, intusque iuuenes generosos, & egregio, ac superbo habitu exornatos apposuerat. Selymus, quosdam ex prætorianis ad Scandar purpuratum, Byzantiæ prætorum legauit, ut ex templo, quæcunque ad suum ingressum pertinerent, summo studio maturaret, isq; rectâ ad urbem suam iter direxit. Huic autem ut peruenit, statim gynæceum ingressus est, moxq; illū Bostanges manu apprehendens, in regium cubiculū, solis Othomanæ familiæ Principibus assignatum, perduxit. Hoc autem undiquaque perraris, ac præciosis gemmis, & lapillis emicare dicitur, quorum præcium immensum quidem, ac inestimabile censetur. A iunt, in ipsis laquearibus (hæc ipsi Tauam appellant) rutilo auro micantibus, præter alias gemmas insigniores, inclusum esse Adamantem, qui sit centum, & quindecim

Selymus proficiscitur Byzantium.

cim caracteribus, ac eximie cuiusdam pulchritudinis, & huiuscemodi præstantia, ut nullam aliam in orbe gemmam, huic similem, in eo genere inueniri posse arbitrètur.

Hic Selymus in paterno sollo constitutus, *Selymi edictum*
edictum per urbem promulgari iussit, cui *per urbem Byzantium*
ius uerborum summa, hæc fuisse narratur.

Aeterna pace fruatur, & in cōtinua sit gloria, & felicitate, anima regis Sultani Solymani: multosq; annos uiuat, & læto, feliciq; auspicio coalescat Imperium regis Sultani, Selymi, & continuo idem decretum per uniuersam urbem, & Thraciam, reliquasq; Prouincias, promulgatum est, ne prius parentem obisse, quàm ipsum paterni sceptri dignitatem adeptū, homines intelligerent. Postero die, prætorio egressus est, suiq; per urbem omnibus uisendi potestatem fecit, equitans uersus sepulturam Iob, qui locus est contiguus mœnibus, in quibus reges Othomannici sua sacrificia de more peragūt, & pecudes, ac reliqua animalia immolare solent, quæ postea in usum ægenorum distribuuntur, quibus etiam haud mediocrem pecuniæ summam largiri consueuerunt, quod diuinæ beneficentiæ sese gratos exhibeant, moxq; ingenti plausu circumfluentis turbæ, se in domum regiam recepit.

Selymus equitans per urbem, seq; omnibus uidendum

His maturè confectis, VI. Cal. Octob. urbe egressus est, factisque magnis itineribus, nec ullibi moram trahēs, ad castra properè contendit. Hæc autem tanto silentio, ac celeritate, ab eo peracta sunt, ut quivis eo inspecto, admiraretur, nec huiusmodi aduētus causam, ulla ex parte intelligebat, nisi ubi abitionem parārat, idq; impediuit, ne ulla defectio in tanta militum frequentia exoriretur. Cum itaq; haud procul esset ab urbe Taurunō, uenit obuiam exercitui, qui vexillis erectis, tubisque, ac tympanis, & reliquis generibus militarium instrumentorum, plenusq; lætitiā, & ouanti similis, Byzantium uersus, cum omni militari disciplina, & ordine incedebat. In ipso autem, lætica regio apparatu conspicua, & undiquaq; cooperta, deferebatur, in qua erat cadauer defuncti Solymani, quem tamen omnes adhuc uiuere existimabant. Cum enim ipse in ea graui etate, solitus esset articulado pedum dolore interdum laborare, ut plurimū eo uehiculi genere circumferri consueuerat. Is ergo castris appropinquans, uili admodū, & exiguo capitis tegumento, atraq; penula, & sagulo indutus, profectus est obuiā corpori paterno, quod quidē, ut primū aspexit, ex equo descendit, ac fleuit super patre mortuo, secūq; descen-

Selymus magna celeritate ac silentio in castra proficiscitur.

Selymus uenit obuiam exercitui, qui erat iuxta Taurunum.

Selymus inspecto patris cadauere, descendit ex equo & deflet illius obitum.

descendere oēs purpurati, & Calidischieri, qui eorū lingua dicuntur ministri iustitiæ, cum alijs proceribus, ac insignioribus uiris, horūq; capita uicissim paruo humilique pileo consequebantur. Deinde, ut inœstitiæ signum ederetur, per uniuersam castrorū aciem, omnia uexilla cuspidē ad terrā submissa fuerunt, moxq; aliquantisper secutū est inter omnes, ingens, ac mirum silentiū. Interim Selymus, candidissimū tegumentum, linthea in spiras circundante fascia, & plurimis gemmis undiquaq; retulgens, capiti apposuit, eoq; amictus, ac regio habitu circumornatus, conscendit aliū equū, longē præstantissimū, quem nulli, quā Turcarū Imperatori conscendere fas erat. Idem fecerunt alijs purpurati, & primores, atq; iterum cadauer in eadem rheda contextum est, moxq; alia uexilla noui Principis erecta sunt, eiusq; nomen præalta, & sonora uoce, magnoq; applausu, ab omnib. inelamatum. Tum singuli ex præcipuis, qd dignitate reliquos anteibant, gradatim eius manus reuerēter exosculati sunt. Is uerò, ubi omnia, quę ad militarem disciplinā, ciuilemq; administrationem pertinebant, constituisset, & prætorianis, reliquisq; quorum in eo bello uirtus, aliquo insigni facinore inclaruerat, donatiuum grati ani-

Selymus saluatur imperator.

mi ergò exhibuisset, statim paternum cadauer Byzantiū transuehi iussit, ut regia pōpa sepeliretur in mausolco, quod ipsemet Solymanus, cū esset in humanis, faciendū sibi curārat, idēq; fertur tāta operis magnificētia extructū ut meritō cū illis celebriobus, de quibus ueteres scriptores narrant, æquiparari possit, estq; situm in augustiori templo, quod ipsi Moscheam appellāt. Amhato, qui habet in uxorem eius neptē, & Ferahato, purpuraris, insunxit, ut illud ambo comitarētur cū satis firmo præsidio, & custodia Ianizerorum ex his, qui fuerāt in castris, & cū multis alijs magnatibus, regioq; uexillo, ipseq; haud multō post sublequutus est cum reliqua parte exercitus, ut Bizantium rediret, ibiq; omnia, quæ ad belli, pacisq; rationem spectarēt, maturo, ac prudenti cōsilio perficeret. Hoc autem X. Cal. Decemb. Constantinopolim delatum est, eiq; primus, honoris causa, obuiā uenit Mostius, primarius antistes apud Turcas, quem aiunt descendere ex Mahumeti linea, & reliqui omnes peritiores legis, qui tum erant in urbe, & Scander purpuratus, cum omnibus quæstoribus, quiq; alia pfectura, & munere fungebātur, & cū innumero aliorū comitatu. Omnes, ut in gestitiā præ se ferrent, atra, & lugubri ueste, ac

ex

exiguīs tegminib. ex linthea fasciā, caput
 uelati præcedebāt, exq̃ uehiculo abstractū
 proceres suis manibus exceperūt, & alter-
 natim per urbem, quò magis in sublimē
 poterāt, circumtulēre, præcedentibus hīs, q̃
 iuris peritiores habebātur, hīq̃ clara uoce
 mystica eorū sacra, de more, ad sepulchrū
 usq̃ recitabāt. Hīc tandem, eo solenni ritu,
 & cerimonia, q̃ in regū Ottomānicę fami-
 liæ iustis obseruatur, conditū est, & supra
 tumulum appositū est insigne ornamen-
 tum, cōtextum ex diuiti serico, unā cū en-
 se, ut innuerēt, illū semp̃ a puero, rebus mi-
 litarib. intentū, & post multa egregia faci-
 nora, & præclaras uictorias uarijs tēporib.
 adeptas, etiam in bello sue uirtutis gloriā
 terminasse. Interim Selymus I X. Dec. By-
 zantiū puenit, eiq̃ statim uniuersa ciuitas
 cū ingēti plausu, & letitia, obuiā processit,
 Quòd uerò ad Solymanū spectat, si q̃s auct
 cognoscere singula, q̃ ab eo mari, terræ ge-
 sta sint, & q̃ries in Pannoniā, & Austriā ar-
 matus accesserit, quā uē cruentis p̃lijs con-
 tra Persas dimicauerit, id cū ex alijs p̃batis
 autorib. tū præsertim ex Paulo Iouio, uiro
 gratis nostri cū faciūdiā, tū eruditōne claris-
 simo, intelliget. Quòd aut̃ ad rē naualē spe-
 ctat, huius cālē classis opulēta, omniq̃ mi-
 litari apparatu instructa, per sæpē nostras
 oras

oras inuasit, ac, ut plurimum, dira, & calamitosa sui recessus uestigia post se reliquit. Postremis sanè temporibus ad Lothophagitem insulam insigni clade Hispanum affecit: At Melitenis oppugnatio huic infœlicissimè successit. Rursus ad Chium insulam prosperè illi cuncta euenerunt, atque ita uidemus, Fortunā in eo, ut in terrestribus bellis, ita quoq; in maritimis, uariam (uti plæruncq; fieri solet in humanis rebus) extitisse. Quum è uita excederet, sextum, ac septuagesimum annum attingisse dicitur. Selymus quidem eius pater, qui annis octo regnauit, obiit anno Salutis Christianæ supra millesimum, & quingentesimum uigesimo, nullumq; alium reliquit filium, qui tot regnorum hereditatem adiret, præter hunc Solymanum, quem ex Bosphorana uxore susceperat, isq; Imperij titulum adeptus est eodem Mense, quo & Carolus Cæsar, & à Germanis proceribus Princeps declaratus. Cui ad paternum solium euectus est, duodeuigesimum annum agebat, & regnauit annis quadraginta sex. Qui eius naturam obseruarunt, illum ab æquitate, continentia, liberalitate, magnitudineq; animi plurimum commendant, eumq; ob heroicæ uirtutes, tanta fortuna, & Imperio dignum, omnino existimant,

runt, & nihil deniq; in eo, præter Christianæ fidei cognitionem, desiderari potuisse. Statura dicunt eum fuisse supra mediocrē, habitu graciliore, ceruice oblonga, ore candido, & exanguī, ac osseo propemodū naso, atq; eo plurimū adunco. Viuentē Habraymo, qui Visir, hoc est, purpuratorum Princeps euaserat, quiq; reliquos aule proceres gratia, & authoritate anteibat, ad eū, rerum omnium summa respiciebat, adeo, ut ipse, in eius uiri consilio, fide, ac uigilantia conquiesceret. Nec sanè immerito. Is enim fuerat ingenio excelso, graui, expedito, & ad uirtutem exornandam, quàm maximè pcliui, & liberali. Hoc ē uita sublato, Luphtebeius, qui Solymani sororem in uxorem duxerat, & Ajax, purpuratī, & post Luphtebeium, uxoris iurgio dignitate exutum, Solymanus eunūchus, & in primis Rosthanes Solymani gener, plurimū gratia, & authoritate ualuerunt. In horum locū successēre Mehemetus, Partaus, Perhit, Aſmatuſ, & Mahumetes. Quod uerò ad rem naualem spectat, Hariadenus Barbaruſſa, Sinas, & Aidinus, ambo Smyrneti, Aſſanes Celebinus, Corcuttes, Draguttes, Alypartus Aly, & Pīal, inter suæ clāſſis præfectos supremū locum obtinuēre. Cæterū, si commemorare libeat, quæ causæ
Solyman

Solymanum impulerint, ut præfatū Ab-
raymum, è gradu, tanquàm è fastigio sum-
mæ felicitatis, ac fortunæ, præcipitem da-
tum, nocte in cubiculo per eumuchum car-
nificis munus obire solitū, in puluino dor-
mientem iugulari præceperit, & cū etiam
aliquot post annis, ipsummet Mustapham
natum maximum, & eximius corporis, atq;
animi dotibus præstantem, eiusq; socios,
ante prætorij uestibulum, eoq; astante, ac
inspiciente, necandos iusserit, opus sanè ni-
mis excreseceret, actumq; agerem, cū non
desint eruditissimorum uirorum scripta,
quæ hoc apertissimè declarārint. Quod ue-
rò ad seruandā fidei rationem attinet, pro-
fectò neminem arbitror, cū ex Ottomanæ
familiæ regibus, tūm ex alijs, extitisse, q; eā
purius, atq; sanctius coluerit, quiq; sapius
nobilem illum expetitum magnis Princi-
pibus, at raro oblatum à fortuna, clemenciæ
laudis fructum excerpterit. Huius autem
rei maximum specimen exhibuit, cū Ca-
strēses (hi aut octo millia passuum ab Hi-
drūte distant) captiuos, q; oppugnati, sese
purpuratis dederāt, ea cōditione, ut sibi
uitā, & libertatē cōcederent, oēs diligētissi-
mè pquisitos, impositosq; nauigijs, ad su-
os penates incolumes reduci iussit, & ge-
neroso animo, quos cōperit maleficij au-
thores

thores fuisse, supplicio affecit. Quid? nonne etiam huius lenitatis, & mansuetudinis, testis est Rhodiæ militiæ magister, Philippus Liladarnus, quiq; cum illo aderant, eiusdē sacri ordinis equites, quos ille Rhodo quintū post Menien p̄ ditionē expugnata, saluis rebus, atq; incolumes dimisit? Nonne insuper, Ioannē Sepuñum à Ludouici obitu, Pannoniæ regē constitutū, licet nec regia stirpe ortū, nec beneuolo tunc animo erga se affectū, quia tamen in suam clientelā ultrō acceperat, sua ope, ac parrocino tutatus est, idemq; studiū erga eius filiū Stephanū, & nepotē, p̄petua fidei constantia demonstrauit? At inquires, Nonne ipsius iussu, atq; imperio, à Ianizcris sœuitū in eos milites (horum aut̄ ferē septingenti extiterant) qui ei arcem Budanam pactione tradiderant, ipsosq; cum in Poloniam abirent, ad unum effucidos? Id equidem haud inficias iuerim, & hoc tam sœuæ necis facinus, haudquaquam defendendum suscipio: sed tamen huic rei magnam occasionem præbuit, cum illorum militū perfidia (sic enim ipse cēsebat) tū Nadaſti eorū præfecti probitas, quem, nullo modo ditioni assentientem, in uincula coniecerant. Igitur, quā maximē dolendū est, hunc talem, tātūmq; Principē, à uera fide alienum

extā-

extitisse, quandoquidem his egregijs uirtutibus, cum optimis quibusq; regibus, quos uel Græcia, uel Roma (de Christianis etiam loquor) hætenus meritò comparari posset. Ceterum, id scimus diuinæ bonitatis, & clementiæ munus esse, neminemq; ad id felicitatis peruenire, nisi quem Deus ipse, gratuitò traxerit, uel cui uoluerit, ipsius Filius reuelare, ut sacræ literæ testantur. Interim est, ut cogitemus, Deum, his etiã, quos plena sui filij cognitione destituit, interdum eximias dotes elargiri, quibus eius gloria illustretur, & quanquam à uera fide absunt, huiusmodi tamen uirtutibus præfulgent, ut ob eas meritò commendari debeant, indeq; mortales occasionem arripere, ut egregias ipsorum actiones imitentur, & si quid minus decorè ab eis gestum sit, pro uirili effugiant.

Vt uerò hæc partiula de Solymano adijciã, deinde ad alia progrediar, is, tamen si fortuna (ut dictum est) aliquando uariam expertus est, hanc tamẽ, ut plurimũ habuit suis optatis secũdã, & fauentẽ, adeò, ut imperiũ sibi à parente, suisq; maioribus relictũ, nõ modo cõseruãrit, sed etiã lōgè, lateq; amplificauerit, in cuius quidẽ amplitudine, atq; annorũ numero, hunc nemo ex Ottomanicis regib. adæquauit. Quod si etiã quatri-

duo

duo uixisset, haud sanè dubiū, quin multo
 letior ex hac uita emigrasset. At infœlix il-
 le, ac tristis euentus, quē paulò antè Meli-
 tensis obsidio sortita est, haud sanè medio-
 cri dolore illum affecit, multoq; magis an-
 gebatur, cum cogitaret, se, nunquam (ut
 semper hoc in uotis habuerat) Viennam
 expugnare potuisse. Nam, ex tribus opta-
 tis, quæ uiuens animo habuerat, hoc aliunde
 fuisse præcipuum. Videlicet, ut ea urbe po-
 tiretur, tanquam clauis illius Imperij, quod
 legitimo iure ad se pertinere iactabat, quia
 magni Cōstantini, qui uniuersi orbis Au-
 gustus Imperator extiterat, sedem, & sce-
 ptrum, atq; urbes eius Imperij teneret, uti
 præuus Mahumetes, expugnata Constā-
 tinopoli, & Constantino, supremo Græ-
 corum Imperatore, superato, atq; occiso,
 hæc omnia iure Belli capta, Ottomanis re-
 gibus adiecisset. Alterum erat superbum
 illud, & augustum templum (Moscheam
 superius appellari diximus) quod ipsemet
 Byzantiæ eximia structura, & maximis sum-
 ptibus construi iusserat, perfectum, atque
 absolutū uideret. Postremum, erant qui-
 dam Aquæ ductus, instar eorum, quos ue-
 teres Romani summa omnium admirati-
 one instituerant. Hos namq; itidem ad co-
 ronidem perductos inspicere cupiebat.

*Solymanus
 tria potissimū
 in uotis ha-
 buit.*

His antem, & priori potissimum, priusquam fato decederet, impetratis, omnium se regum fortunatissimum existimasset.

Hæc in præsentia de Solymano dicta sufficiant. Huius quidem obitus Cæsari admodum serò innotuit, idq; (ut audiui) per Venetos, quod sanè cum ipsi, tum Cæsarianis proceribus, & alarū præfectis, maximæ omnino admirationi extitit, cum animaduernerent, quanta prudentia, & sagacitate, is, qui summam rerū in castris tenebat, hæc omnia tam alto silentio inuoluerit, adeò ut in tanto exercitu eius mors, ne unī quidem ex prætorianis, Asappis, reliquisq; militibus innotuerit. Hoc enim si accidisset, facile illorum animos excitasset, ut armis correptis, regium thesaurum prædati essent, atq; ab ordine recessissent, idq; Maximiliano magnum (ut antea dictum est) ad singularem uictoriam aditū præbuisset. At quoniam, qui reliquis præerat, ex Solymani uita uniuersi quoq; exercitus salutem, & incolumitatem pendere, sibi omnino plurimis de causis persuaserat, his malis opportunè, ac prudenter, obuiam iuit. Hic enim ex ueteribus monumentis didicerat, Byzantiū, haud alia ratione, in Bajazetis Imperiū, ac potestatem uenisse, Anno à partu Virginis, M. QCCC. LIII. quàm

quàm per Io. Iustiniani exercitus præfeti
absentiâ. Cum enim ab hoste grauius uul-
neratus, omiſſa defensione, se à caſtris, quò
ſibi uulnus curaretur, ſubduceret, tantum
terroris in ſuorum animis iniecit, ut ſtatim
ea nobiliſſima urbs, caput Orientalis Im-
perij, cū maxima, & incredibili Chriſtiani
nominis pernicio, amiſſa fuerit. Id autem
ualdè alienum eſt ab eo, quod ante illū fe-
cerat M. Antonius Columna, uir egregij
animi, ac uirtutis. Cum enim obſideretur à
Gallis in urbe Verona, & in erigendis ti-
bicinibus, ardētius, atq; incautiſſe in opere
traſaretur, maioris pilæ globulo ira ictus
eſt, ut plumbea glande per brachiū adaſta,
corpus etiā, ſublato humeri oſſe per alā in
tergū, quatuor effectis uulneribus, emerſe
rit. Diſſimulauit in præſens grauiffimi uul-
neris dolorē, atq; periculum, uir ante alios
fortis, dū murō ille prueret. Hic etiā norat
idē olim ſenſiſſe purpuratos, & prærior oſ
milites, q Amurathem, filiū Mahumeti, in
bello ſequebantur. Hi enim nolēbant, nec
etiā ſibi in animū inducere poterāt, ſe ullo
modo abſq; illius præſentia poſſe uincere,
ideoq; in prælio, quod geſtum eſt in
planicie Varnenſi, qui locus quatuor di-
erum ſpatio abeſt ab urbe Adrianopoli,
contra Ladislaum, regem Sarmatiæ,

magna vi usi sunt in personam prædicti Amurathis. Cùm enim hic Imperator, licet in multis bellis antea se ualde strenuū & fortem declarasset, suos præter omnem spem in fugam uersos animaduertens, sic animo consternatus est, ut conuerso equo, salutem in fuga constitueret. At illi, qui ci- tra eius præsentiam, se nihil egregiè facturos putabant, equi habenas manibus ab- ripientes, eum vi retinuerunt, acriterq; ob- iurgantes, contra hostes uerterunt, & præ- lium, ut instauraret, multis cohortationi- bus, & minis adegerunt, indeq; factum est, ut, quoniam huc omnes, qui præcipuum locum in castris habebant, protinus con- fluxerant, prætoriani, ac milites, illius præ- sentia commoti, scq; in eius persona, tan- quam in speculo, contemplantes, fortissi- mè dimicarent, ipseq; postea, deuictis ho- stibus, insignem ab eis uictoriam reporta- rit. Hæc exempla Mehemetum commo- uebant, ut Solymani obitum, quàm secre- tissimè occultaret, ne miles, suo Principe orbatus, & perturbatis signis, & ordinib. ad defectionem, ut sæpè fit, inclinaret, & confestim à ducū Imperio deficeret. Quod autem ad Solymani obitum spectat, qui fuit quarta die Septembris, paulò post ine- ridiē, si remotis affectibus, ritè omnia per- penda-

*Solymani
mors Christi-
anis proficua.*

pendantur, fateri cogemur, eum Christianæ Reipublicæ perutilem, ac proficuum extitisse, cum ab eo nihil sanè aliud, quàm perpetui bellorum motus, atq; omnis generis calamitates olim (ut antea fecerat) expectari potuissent. Nam facile ex præteritis rebus colligi potest, illum decreuisse cum suis copijs hybernare in Pannonia, ut occiduam Europam, & Christianos Principes, quibus haud dubiè (dum uixit) maxima semper detrimenta, & clades intulisse conspeximus, continenti cæde, ac prælio uexaret. Etsi uerò (ut plerique censent) supra centena hominum millia in hoc bello amisit (nam constat, sub sola Sigethi oppugnatione, periisse Turcarum fermè uiginti millia, & Ianizerorum supra sex millia, ut interim omittam, clarissimorum uirorum necem, inter quos fuit Misesstius, Alypartus, & Capitschius, omnes purpurati, & supremi nominis) quorum pars ferro, pars autem uarijs morbis atque incommodis interierit, cum in eius castris maxima inesset commeatus & pabuli penuria, militum tamen iactura nihil sanè, aut parum ei affert nocumenti, cum ille tam amplum, atq; augustum habeat Imperiū, semperq; suas copias recentium uirorum accessione instaurare possit, & licet inter

Turcarū clades in bello Pannonico.

illos plurimi sint inglorij, partiq; strenui, huiusmodi tamen sunt, ut, haud quidem mediocriter ad nostrorum lassitudinē cōducant, cum ipsi nulla re magis egeant, quàm supplemento, atque auxiliarijs militibus, in quo quidem satis edocemur exemplo Xerxis Persarum Regis, qui tam ingentibus copijs Græciā inuasit, ut exsiccaret Humina, æquaret montes, & super maria pontes construeret. Contra hunc ueniens Leonida Spartanus, cum sexcentis duntaxat militibus, exercitum, in quo supra quingenta hostium millia, fuisse dicitur, ex templo adortus est, & per totam aciem uictor decurrens, maximāq; strage illata (quippe qui norat, se, non spe uictoriæ, sed in suæ mortis ultionem conflagere) tandem non quia uictus foret, sed ut iam fessus, lassusq; uinceret, cum suis omnibus iuter confertissimos hostes acerrimè prælians interiit. Præclare igitur euenit, ut Solymanus singulari prudentia, & bellicæ laudis uirtute insignis, è medijs sublatus sit, eoq; tempore, quo eius uires magis formidabiles apparebant.

Cæterum, ut ad nostros iam paulisper se referat oratio, simulatq; Turcarum copiae ex Pannonijs recesserē, Iavarini, ubi Cæsarem castra posuisse narratum est, haud

*Leonida
Spartani
mors.*

haud mediocrè infortunium contigit.

Ibi enim III. Calend Octobris, in cuiusdam militis contubernio, ex coci (ut fertur) incuria, ignis accensus est, & paulatim noto flante ab Occasu, flammisq; admodum secundo, ita crevit, ut, cum omnia illa ædificia ex combustibili, atque arida materia constarent, nulla domus ab igne immunis extiterit, excepto prætorio, ac æde primaria, quæ quidem loca duntaxat solidis lapidibus construebantur.

*Auaritiam
igne incensum.*

In hoc autem Fortuna paulò mitior uisa est, quòd ipsum templum, in quo nitrius pulvis asseruabatur, ab ea uì elementi prorsus intactum, atque illæsum remanserit. Quod autem Vulcani rabiem euitauit, id protinùs militum prædæ, ac rapinæ obnoxium fuit. Hi enim auaritiæ studio incitati, atque impulsì, in plurima tecta ignem intulerunt, ut his conflagentibus, magis impunè, atque commodius alienis bonis ditescerent.

Porro haud facilè uerbis exprimi potest, quantum damni, atque incommodi, ea calamitas, cum uniuerso exercitui, tum oppidanis, actori demum prouinciæ attulerit, cum in eam, tanquam in tutissimum refugium, plurimi negociatores, & qui finitima loca incolebant,

*Maximilianus
redit Viennā.*

*Ferdinandus
redit in Bo-
hemiam.*

uariam supellectilem, & quæcunque hic à mortalibus potiora censerentur, asportassent. Paucis post diebus, Cæsar, cum brumale tempus iam appeteret, hostesque Byzantiū uersus, profectiōnē suscepissent, castra soluere constituit. Magno itaque Regulorū, ac nobilium comitatu septus, Viennā se recepit, & priusquam inde abiret, Salmesem Iauarini cum sat firmo præsidio reliquit, qui oppidum ferme dirutū, ac incensum, diligenter instaurandum curaret, eaquē de causa, ubi primum Viennā peruenit, certā illi pecuniæ summam destinauit. Sub idē tempus, Ferdinādus quoque se in Bohemiā contulit. Nonnulli humanarū rerum speculatores ualde admirantur, nostros, neque Turcarum castra inuasisse, ut oppida, & arces, ab eis oppugnatas, obsidione liberarent, neque aliquod insigne oppidum occupasse. Cæterum, si quis hæc omnia æquali lance ponderauerit, haud sanè imprudenter illos egisse cōperiet, ut ita se suis castris continerent, suosque fines protegerent, ac tuerentur, quàm uel uniuersi belli casum subirent, uel in alicuius oppidi expugnatione tempus contererent. Nam si forte accidisset, ut hostis prælio laceratus, armis eos inuasisset, Martemque fautorem habuisset, liber omnino aditus ei ad Viennam, indeque

indeq; per omnem ferè Germaniā patuisset. Quòd uerò ad alterum spectat, non mediocris in ea re difficultas cernebatur. Diu quidem (sicuti paulò antè commemorauimus) inter ipsos duces, ac pceres, de utraq; re disputatum est, & collatis sententijs, tandem ex consilij decreto, exq; Cæsaris præscripto, statutum est, ut neutrum horū fieret: sed tantùm ab eis occasio rei benè gerendæ obseruaretur, ipsiq; sua castra uallo, atq; aggeribus communita, omni ratione tuerentur.

Dum hæc in Pānonia fierent, ortum est *Belli Gotthici perbreuis enarratio.* in Saxonia ciuile bellum, quod sanè ingentes motus in ea Prouincia excitauit. Id autem gestum anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo septimo per Illustrissimū Electorem Saxonix, Augustum, aduersus Gulielmum Grumbachium, ac eiusdem conspirationis socios, idq; ex Imperij decreto. Cùm autem Ioannes Fridericus Vianariensis, Grumbachij, & sociorum causam approbaret, omniq; patrocínio tueretur, primum à Friderico Palatino Electore, à Philippo Lantgrauio, Gulielmo Iuliacēsi, eius auunculo, multisq; alijs Germanix Principibus, amanter admonitus est, deinde etiam ab ipso Cæsare, ne ulterius pergeret, ac etiam declaratum, quot illi pericu-

la instarent, nisi quàmprimùm sententiæ Imperij pareret. Cum uerò, neque amicorum cohortationibus, neq; minis moueretur, ipse quoq; unà cum alijs proscrip- tus est, & Augusto Electori tota belli summa ab Imperatore, ac cæteris ordinibus, uno consensu denandata fuit, ut in eos bellum gereret. Author seditionis Grumbachius, unà cum fœderatis, etiã à Ferdinando Cæsare, in publicis comitijs antea proscrip- tus fuerat. Sed quoniam, uniuersa hæc Histo- ria copiosè apud Germanos descripta est, ac typis excusa, in eaq; omnes causæ com- memorantur, quibus Imperij sententiã ius- tè in eos promulgata est, ipse in præsens ab- cius longiori enarratione supersedeo. Hu- ius tam sceleratę conspirationis fautores, ac præcipui, fuerunt, Gulielmus Steinius, Ernestus Mandeslavius, Brandensteinus, Io. Beierus, David Bomgartnerus, & plæ- riq; alijs, qui omnes, cū reliquis debitas se- ditiosi conatus pænas persoluerunt.

Ipse quidẽ Grumbachius, & Christianus Bruck, eius Cancellarius, dissectione corpo- ris in partes quatuor, ob læsæ Maiestatis crimen cõmissum. Ex cæteris, nõnulli fu- re suspensi, & quidam capite truncati. Ob- sidio habita est in urbe Gothana, media, & aspera hyeme, tantaq; celeritate, ac silentio in-

inchoata est, ut ante urbem p̄scripti prius armatas acies conspexerint, & bellicorum tormentorum exaudirent fragores, quàm hostiles apparatus somniarint, securi nimis, Imperatoris Hungarico bello distēsi occupationibus, & cōtemptu nō Electoris tātū Saxonie, sed uniuersi quoq; Imperij, eaq; re factum est, ut oblesis facultas turò elabendi, & opportuna auxilia colligendi, aliosq; Principes concitandi, adempta sit. Vrbs autem deditione capta est unà cum arce, Idibus Aprilis, hora circiter sexta uespertina, & in hac eriam Io. Fridericus, eodieg, quo ante annos uiginti, fuerat uictus, & captus in acie Io. Fridericus senior, huius pater, penè eadem hora, Aiunt, eodem die, quo hæc deditio facta est, solis aspectum fuisse atrum, & fermè totum sanguineum: quod sanè prodigium etiam accidisse dicunt in expugnatione Mulbergen-si, cum Io. Fridericus captus est à Carolo V. In arce, quæ uulgò Grimmenstein, repertæ sunt centum sexaginta bellicæ machinæ, ex quibus nouem insigniores, Augustus Elector, quo duce, bellum ex Imperij (ut dictum est) decreto, administratum, & fœliciter confectum est, sibi uendicauit: reliquas cū Duce Io. Guilhelmo,

ex æquo partitus est: octo grandiores machinæ Cæsari dono missæ. Priusquàm uerò ad inchoatum opus reuertar, minimè alienum fore iudicaui, si quomodo præfatus Fridericus, captiuus Viennam sic perductus, quàm breuissimè attingam, ut hîc (si magnis parua componere liceat) aliqua forma triumphî Veterum proponatur. Viennam igitur X. Cal. Iulij, circiter horâ quartam à meridie, in curru hac pompa perductus est. Primò uenerunt centum equites Norici. Hos sequuti sunt centum equites Saxones, deinde octo equites, à quibus uexilla uersus terram submissa deferabantur. Deinde currus uehebatur, in quo erat ipse Princeps, pileum stramineum in capite circumferens. Vehiculum dimidia ex parte regebatur: sed quoniam eo die ingens pluuia ceciderat, superficies non erat erecta, sic, ut eo tempore, undiq; ab omnibus conspici potuerit. Huic prætereuntî, spectatores ubiq; aperto capite, honorem exhibuerunt, & ipse nutu eis gratias agebat. Currum circiter quingenti pedites comitabantur. Post illum ducebantur octo bellica tormenta, & singula, duodecim equis aduehebantur. Priusquam in hospitium, quod fuit ad insigne aurei Angeli, diuerteret, uarijs uiarum amfraçtibus per celebriores

lebriores urbis plateas circumuectus. Ex urbe Vienna in nouam ciuitatem perduxerunt, eiſq; militum Germanorum, qui erant numero quinquaginta, & Cæsareis sumptibus alebantur, præſidium impoſitum eſt, à quibus diligentiffimè aſſeruaretur. Ex ſuis autem, illi tantummodò relictus eſt concionator, medicus, coquus, & duo pueri. Deinde admiſſi ſunt noui aliqui miniſtri. Proximo Menſe uenerunt ad Cæſarem oratores Electoris Moguntini, ac totius familiæ Palatinæ, legatus Brandenburgicus, Vuirtembergicus, Haſſiæ, Treuirenſis, Cleuenſis, Badenſis, & Hennenbergenſis. Hi omnes unanimi conſenſu, culpam ingenuè fateri, ſed hanc potius ex inſcitia, quàm ſtudio, & dolo factam dicere. Cæſarem lenitatis, & clementiæ, quæ ſemper Aultriæ domui eſſet innata, ſedulo admonere. Saxonix inſuper familiæ ſocietatem, atque amicitiam, quæ ſemper cū utraq; interceſſerat, pluribus exponere. Poſtremò eum ſummiſſe orare, ut ſi quid Federicus deliquiſſet, benigne condonaret. His auditis, Cæſar iuſſit, ut ſua poſtulata ſcriptis comprehenderent. Hoc autem, ubi egiſſent, ipſe etiam ſcriptis reſpondit, ſe ipſorum petitionem audiuiſſe, ac ſe pro his Principibus, qui intercederēt, faci-

facilem, & clementem futurum, ac etiam agnoscere, illos pietate, atq; affinitate motos, ad hoc officium impelli. Verum, hanc causam non esse priuatam, sed publicā, & huiuscemodi, ut ad uniuersos Germanorū Principū ordines referri debeat. Nunc enim (inquit) cum uix minima eius pars cōsiliū, & arcani detecta sit, mira tamē inueniuntur, quæ si optatos exitus naēta essent, omnis Germania suscipere, deq; misceretur. Igitur in p̄sentia nō grauātē ferret, si illius negotij repulsam haberet, q̄ publico Principū omnium assensu effici deberet. Hoc responso accepto, reſq; infecta, discesserunt, & p̄ter carceris mitigationē, ac leniorem custodiā, nihil aliud p̄ eo tunc impetratū est. Paucis post diebus, missus fuit in arcē Posoniensem, ut ibi custodiretur. Hūc exitū habuit ciuile bellū in Saxonia, quod sanē publicis rebus haud mediocri incommodū attulisse iudicatur, cū ob ingentē summā pecuniæ, quæ in eo absumpta est, tum etiā, quia illustrissimū Electorem Saxonix, & plerosq; alios Regulos impediuerit, quē minus, uel Turcico bello intersuerint, uel Cæsari eo tempore maiores supplicias administrarint. Augustus, ob ea cōfelicitē acta, Deo supplicationes decerni iussit, & numeros

mos argenteos excudi cum inscriptione
TANDEM BONA CAUSA TRIUM-
PHAT.

Dictum est superius, Cæsarem cum
suis Viennā reuersum esse. Ut primū itaq; *Exercitus Cæ
saris dimissus.*
huc peruentū est, dimissi sunt Morauī, ac
Bohemi. Ex Austrianis, complures missi
sunt Soproniū, & in reliqua oppida finiti-
ma, ut reliquis admixti, repētinas hostium
eruptiones prohiberent. Hi. n. lōgè, lateq; p
eas oras prædabundi grassabātur. In oppi-
dū Canisam, quod sitū est haud pcul Sige-
tho, missus est Thaius, cohortiū centurio,
cū mille equitib; ac totidē peditibus. Di-
missæ sunt etiā Germanicæ legiones, ex q̃-
bus, ante discessum, quatuor peditū signa
imposita sunt in insula Comaria, simulq;
reliquis præfectis, ac militib; abeūdi uenia
pmissa est. Alphonso Atestino, duci Gui-
sio, Brissaco, & reliquis pceribus, ac insigni-
bus uiris, Cæsar, pro humanitate erga se ex-
hibita, plurimas gratias egit, hiq; oēs breuī
post, ex aula domū uersus pfecti sunt. Ince-
rim indicta sunt comitia, ad q̃ nobiles Au-
striaci conuocabantur, quò ibi ex cōmuni
consilio decerneretur, qd pximo anno fieri
oporteret, cū in Pannonia, tū in finib; Trā-
sylvaniæ,

*Scytharum
immanitas.*

sylvaniæ, in quibus subindè bellum inter Cæsarem, & Vayuodam inteccedebat, in cuius auxilium remanserat Partaus Bassa cum magno Scytharum numero, qui, ut frequentia, & multitudine, sic etiam nefaria, singulari q̃q̃ sæuitia, reliquis omnibus anteibant. Nulli sexui, uel ætati parcebāt. Infanrulos (quod sanè dictu est horribile) disseccatos, & ueribus attractos, ad ignem torrebant, & assatos deuorabant. Plurimi eorum, carne duntaxat nostrorum, & muliebribus mammillis uescebantur. Ob has itaq̃, plures q̃q̃ alias causas, publicos nobiliū conuentus agi oportebat, in quibus Cæsar proponeret, quæ ad Reipublicæ salutem, & decus pertinerēt. Conuentus autem Viennensis Quarto Cal. Decembris initium habuit. Omnibus his, quos Ecclesiasticos uocant, & regulis, ac nobilibus uiris, qui colloquio intererāt, hæc capita proponebantur, uidelicet:

Vt darent subsidium superioris anni, cuius quidē in summa erant fermè trecenta millia florenorum, pro alendis equitibus.

Vt quicumque centum annuos florenos haberet, equitem aleret, & ditior pro quouis numero centenario, florenum persolueret. Quoniam autem, etsi Cæsar
huic

huic bello interesset, procures tamen Austrianos interesse nolebat, ab eis mille equites, & quinque peditum cohortes, sibi dari postulabat. Adhuc uolebat, ut quilibet colonus, sex annorum spatium, per sex dies quotannis operæ Viennensium manus ad-moueret. Prouinciales mäs(er)unt aliquan-diu pertinaces in his, quę sibi proponebā-tur, priusquam aliquid responsi darēt, nec sanē quicquam horum concessurū uidebā-tur, nisi prius Confessionem Augustanā, *Austriaci pe-* quam ipsi summoperē expetebant, obti-*tunt à Cæsare* neuissent. Id autē Cæsari permolestū erat, *Cōfessionem* cumq(ue) ipsi hoc sæpius urgerent, ab eo tan-*Augustauam.* dem responsum eēt, se nullum fidei, ac reli-gionis articulum proposuisse. Proinde his tantum petitionibus responderent, nisi irā sui Principis experiri uellent. Quocirca, ne ipsum grauius ad iracundiam prouocarēt, hos tandem articulos ē communi omniū consensu decreuerunt, se, uidelicet, belli tē-pore, centum ac triginta octo milia florenorum quotannis persoluturos. Item, ut quisquis centum annuos florenos haberet, per tres menses unum equitem aleret, & qui opulentior esset, plures etiam sumptus impenderet. Ad reliqua itidem postulata, se haudquaquam difficiles præ-buere. Quatenus uerò ad nouum dogma

de religione spectat, cū hanc repulsam inuiti audirent, ac denuò apud Cæsarem pro ea instarent, hoc illis ab eo responsum est, uidelicet, ut quicumque aliam fidei rationem profiteri uellet, diuersam ab ea, quam ipse profiteretur, statim uēditis bonis, ex Prouincia discederet, atque ita illorum postulatis tandem silentium indictū est. Postquam Viennensibus Comitibus finis impositus est, Cæsar, Brunam, qui locus est in Morauia, se contulit, ibique itidem conuentum celebrauit, moxque in Bohemiam profectus est. In eo fecit sua postulata, sicut in reliquis, ut auxilia sibi ad bellum opportuna colligeret, & tandem ex publico decreto sancitum est, ut Morau loco nobilium, sibi darent mille, ac ducentos equites, qui mitterentur quocumque ipse uellet, & procures loca finitima propugnarent. Vt ex decimo quoque, unus ad Cæsarem, qui suam operam ei nauaret, mitteretur, & qui annuatim ad mille flores haberet, annumeraret duodecim, & quatuor grossos pro quouis dolio uini, aut cereuisiæ. Idem etiam in Tropensi colloquio statutum est, nisi quòd in eo, trecentos equites addiderunt. His maturè, ac celeriter expeditis, reuē se in Bohemiam transtulit, & Pragam illius Regni metropolim

*Conuentus
habitus in
Morauia.*

*Troppense
colloquium.
Maximilia-
nus profectus
in Bohemiā.*

ropolim ingressus, à tota urbe, regio, & magnificentissimo apparatu exceptus est.

Paulò post, Boioariæ Principem, & D. Iunchum, qui erat Cæsari à consilijs, cum quibusdam alijs proceribus, Ratisbonam misit, quò ibi eius nomine comitia indicerentur, hisq; dicto audientes, protinùs illuc petière, ac inuenerunt aliorum Principum Legatos, qui paulò antè ob eandem causam illuc accesserant. Itaque conuentu indicto, & peracto, è communi sententia constitutum est, ut pecunia trium annorum, reduceretur ad unum, ea tamen conditione, ac lege, ne illa ad Cæsaris manus perueniret, nisi contra Turcas bellum gereretur. Sed Pragæ omnes tres ordines paratissimis animis assensu sunt, se per biennium illi hunc censum persoluturos, id est, quòd singulæ domus positæ in ditione Principum, Procerum, & nobilium uirorum tam sacri iuris, quàm beneficiariorum, pro quolibet anno dimidium talerum soluerent, præter publica balnea, pastorum domos, & fabrorum officinas. Cæterum, Praga, & reliquæ uibes, quæ Cæsaris Imperium agnoscunt (hæ autem sunt tertius status Regni Bohemici) pro singulis domibus

*Conuentus
habitus Ratis
bonæ p Prin
cipū Legatos.*

*Conuentus
habitus Pra
ga.*

tres taleros annumerarent. Singuli ex Parochis omnium ciuitatum, uicorum, & pagorum, soluerent centum cruciatos, operarii nouem, serui, ac mercenarii grossum album. Feneratores cuiuscunq; generis, pro mille taleris, quinque. Singuli mares ludæi, qui decimum annum attigissent, annuatim octo & quadraginta grossos albos, & qui essent iuniores, decem. Pro aulicis Cæsarianis, ac ære cōtracto, primores, pro quouis quarto dolio cereuisiæ albæ, ac hordei, per biennium quatuor grossos albos persolvere statuerunt: At si Cæsar bellicæ expeditioni interesset, quorum redditus forent ad decem millia talerorum, eo tempore per spatium quatuor mensium alerēt equitem egregiè instructum, & minus diuites darent suam portionem iuxta facultates, quas possiderent, idemq; fieret, quoties oporteret tueri quindecim Comitatus regni Bohemici, id est, ut quisquis haberet redditus ad sex millia talerorum, is ad loci defensionem, suis sumptibus equitem armatum pasceret, & quilibet iuxta debitam portionem, præsidio adesset. Qui uerò sub sua ditione centum subditos haberet, is decem pedites suis impensis aleret, hiq; omnes in quauis expeditione præstito forent.

Hæc

Hæc omnia Cæsar summa diligentia, & celeritate fieri curauit, ut, & copiæ, & pecuniæ suppetere, ne incautus hostili agmine circumueniretur, si Turca denuò in Pannoniam rediret, quod quidem haud parua suspitione carere uidebatur.

HIS Bohemiæ comitijs peractis, *Maximilianus* Viennam rediit, atq; inde, paucis diebus interiectis, in Pannoniam se transtulit, ut reliqua etiam absolueret. *redit Viennâ.*

Cùm Posonium uenisset, ibi etiam cōuentus habuit, cum proceribus illius Provinciae, in quo quidem post multas, & graues querelas, quas primores detulerunt cōtra multos militum centuriones, qui oppidis præerant, ex communi demum sententia decretum est, ut sibi eo anno cētum & quinquaginta millia nummūm aureorum traderent, eaq; pecunia potissimūm eliceretur ex colonorum sensione, qui quidem duos taleros pro quauis sensione numerarent, & præterea, quiuis eorum teneretur quotannis, per spatium duodecim dierum, suam operam impendere munitionibus, quæ pro limitibus tuendis fiebant. Cæterum, eo anno, quo nulli cōuentus haberentur, exactio redigeretur ad minorem summam, quæ tantummodò dimidiatam portionem contineret. Contra

*Petitiones Po-
soniensium
Cæsari exhi-
bitæ.*

uerò, Cæsar deberet mittere suos Legatos, partim Hunnos, & partim Germanos, ad utramque partem Danubiï, qui uiderent bona iniuste occupata à Cæsarianis præfectis, & primis, ac legitimis possessoribus in integrum restitutis, animaduerneret in eos omnes, qui furtis, & rapinis inhiascent, omniaque scelera, & latrocinia prohiberet, quibus ipsi quotidie miseros agricolas diuexabant. Amoueret insuper quædam uectigalia, & portoria insueta, quæ illis iniungebantur, inter quæ erant uectigalia pro uino, & armentis. Pannonicis, ex quo neque Norici, neque in cæteris prouincijs ad præfecturam admittuntur, liceret oppida, & urbes, à suis regibus oppignoratas, precio redimere.

Antistites autem hi crearentur, qui ad hoc munus, & dignitatē essent idonei, atque hi ex Hungarica natione eligerentur. Item, si bona ex Transyluano recuperata, & prius ab Hunnis possessa, in suum emolumentum conuertere statueret, eos aliquo alio mungre cōpensaret. Nobilis, qui sub se haberet 100 colonos, quoties Cæsar bello interesset, decem equites, & octo pedites suis sumptibus alere teneretur. Quod si alius eius loco mitteretur, dimidiam eorum partem.

Quum

Quum uerò nullum ab hoste periculū impenderit, omniacq; tranquille gererentur, solummodò illis tres equites pro limitibus tuendis alendi essent. Hæc omnia fuere conclusa in conuentu Posonienſi, ob quæ Maximilianus, perspecta omnium eorum egregia in se uoluntate, plurimum se illis debere ostendit, eorum postulatis quàmprimùm satisfaceret, iussit animaduerti in quosdam præfectos, qui eorum stipendia sibi usurpabant, quique suo munere abutentes, homines earum regionum ad æquas, & legitimas querelas prouocabant. Plæraque alia humanitatis, & grati animi officia in eos contulit, ob quæ, illi gratias egerunt, eique seipsos, & quæcunque hîc præcipua ducuntur, lætis animis obtulerunt. Etsi uerò, cum in his comitijs, tum etiam in alijs omnibus, reguli, nobilitasque omnis tum à Cæsare summis precibus contendit, ut sibi Augustanum dogma (de quo supra dictum est) amplecti, ac profiteri liceret, nunquam tamen assentiri uoluit, quin potius eos, ut in ueteri sententia persisterent, hortabatur, secq; huïus & fautorem, & promotore publicè declarabat. Peraçto Posonienſi colloquio, Viennâ reuersus est, idq; fuit pridie Non. Augusti, Anno LXVII.

*Totayum op-
pidum obsi-
detur à Tran-
sylvano.*

Suprà commemoratum est, Toccaium superiori anno per Lazarum à Schuenda occupatum. Cum itaq; Transylvanus eam iacturam egerrimè ferret, omnē animi cogitationem ad illud recuperandum adiecit. Illūc igitur cum suis copijs profectus, locum undique dira obsidione cinxit, nouemq; maioribus tormentis exteriora urbis acriter concutere cœpit. Hic locus (ut ante dictum est) alluitur duobus fluuijs in confinio Pannoniæ, cumq; haud exigui momenti foret, Schuendius nullo modo illius propugnationem abijciendam existimauit, ideoq; tamerſi adhūc periculoso, & graui morbo afflictabatur, oppidanis tamen præsidio adesse statuerat, & subindē apud Cæsarem instabat, ut sibi suppetias mitteret, quò eis maturam opem adferret. Is oppugnatione audita, protinus ad eum misit circiter mille equites, duce Henrico Staupitio, sexq; auxiliarias cohortes, & præcipuum medicum, qui ei, morbo laboranti, adesset. Misit etiam triginta plaustra onusta panno, commeatu, & pecunia pro militari præsidio. Cum Vay- uoda interim in oppidi obsidione iam ore ætiduum persicisset, eoq; breuipotiturus uideretur, fama repentē increbuit, ad decē millia Scytharum inuasissē Transylvaniā,

*Transylvanus
cogitur solue-
re obsidionē,
& suis præsi-
dio aduenire,*

& multos pagos, ac ædificia incendisse. *qui à Scythis*
 Hoc nuncio allato, statim obsidionem sol- *infectabatur.*
 uit, & illuc profectus, primò per legatum,
 eos amanter cohortatus est, ut illinc disce-
 derent, manusque ab iniurijs abstinerent.

At ipsi, de more, in omnes promi-
 scue (ut antea) debacchari, ac sæuire perge-
 bant. Hoc audito, confestim suas copias in
 eos admouit, & palantes, atque incautos ad-
 ortus, ex illis ad sex millia trucidauit. At *Transylvanus*
 Scythæ, ut illatam cladem ulciscerentur, *obsidetur à*
 ipsum in oppido Varadinensi cum aliquo *Scythis in op-*
 numero Turcarum obsederunt, & quia *pido Vara-*
 locus neque operibus, neque natura ualde *dini.*
 muniabatur, facile illum expugnassent, si
 qua bellica tormenta secum adduxissent.
 Is autem interim hostium consilia præue-
 niens, clam ex oppido se abripuit, & in *Transylvanus*
 loca munitiora recepit. Ibi, mox maiori- *fugit ex Va-*
 bus copijs paratis, eisque accurrens, in- *radino. mox q-*
 signem stragem intulit, adeo ut ex eis mul- *copijs paratis,*
 ta millia cecidisse narretur, præter uulne- *multa millia*
 ratos, quorum etiam ingens numerus *Scytharum*
 extiterit, exque illorum manibus multa *interfecit.*
 millia captiuorum erepta sunt, quos Bar-
 bari secum in miserrimam seruitutem
 abducebant, erantque inter illos, mul-
 tæ nobiles matronæ, ac uirgines, captæ
 in oppido Bereghas, quò paulò antè, tan-

*Scytharū
Turcarū im-
manitas.*

quam in tutiorem locum se receperant. Nec sanè ulla oratione quis consequi posset, quàm miserè, ac horribiliter omnia ea loca, quæ sita erant uersus Cassouiam, populati sint, quàmque dira feritate in omnes agebantur. Ad arcem Filet, quæ Sepusio adiacet, paulò antè uenerant quadringenti ex prætorianis militibus, qui passim in omnes promiscuè seuiebant, exque montanis oppidis ad nongentos captiuos secum abstraxerant. Hæc Scytharum, Turcarūque, plusquàm belluina immanitas, multum sanè terroris incusserat omnium eorum animis, qui eas oras incolabant, eorumque præsertim, qui iuxta Danubium, Vagum, & Arabonem degebant. Paucis antè diebus, Byzantiní coeperant duas arces, uulgò (Comar, & Calambach) & qui erant in Alba Regia, ex urbe egressi, nostris iterum eripuerant Gesten, & Vitan, quæ oppida superiori æstate occupaauerant, eorumque numerus quotidie augebatur, ita ut Palota, Vespriuniū, ac Theodata, sibi iam plurimum timerent.

Scythæ, post ingentem illam stragem, illatam à Transylvanis, admixti Turcis, inter quos erant plurimi Ianizeri, exquæ Gerica Prouincia, populabundi excurrebant

bant per Rofſiam, & Podoliam, quæ regiones parent Sarmatarum Regi, multaque illarum incolis damna inferebant, & plurimos pagos, atque oppida incendere, quique iam ſenio confecti erant, & uirum robore deſtituti, eos miſerabili ſæuitia necabant, & innumeros ueriusque ſexus mortales, in diram captiuitatem abſtrahebant.

Poſtremò, Palatinum Roſſiæ in quodam oppido utrinque obſederunt. At ipſe non minus ueruſtate familiæ, quam bellica uirtute atque animi fortitudine inſignis, perſæpè cum ſuis militibus, quos maximè ſtrenuos atque impigros habebat, oppido egreſſus, ac in eos perſæpè acri impreſſione facta, plurimis prælijs, quibus penè ſemper ſuperior euasit, ferè omnes ad interuentionem delcuit, eiſque duodecim maiora tormenta eripuit.

Scythæ à Palatino Roſſiæ magna clade afficiuntur.

Suprà oſtenſum eſt, Georgium Hoſtutotum à Cæſare miſſum fuiſſe Byzantium, uti cum Solymano de pacis conditionibus tranſigeret. Hic, ut primum de ipſius morte fama diuulgarî cœpit, Vienneſem reuerſi ſtatuit, eoquæ tandem Non. Ianuarij peruenit. Cùm eſſet in itinere, Selymum Imperatorẽ ſibi obuiũ habuit, cuius quidẽ uidendi poteſtas illi facta eſt, ſed
minimè

Quid Mehe- minimè alloquendi, eiq̃ue Mehemetus,
metus dixerit ut abiret, imperauit, eo quod missus es-
Georgio Hus set ad Solymanum, quo mortuo, nihil o-
suoto Vien- mninò sibi esset, quod cum Selymo age-
nam Byzãtio ret Sin autem eius rex aliquid à se im-
redeunti. petratum uellet, alium destinaret, uel ipse-
 met cum legationis officio rediret.

Addidit etiam, ut ei significaret, illum
 pessimè suis rebus consulturum, nisi pa-
 cem cum potentissimo Cæsare quàmprimum
 peteret, multoquè sibi satius fuisset
 si easdem pacis conditiones, quas antea
 cum Ferdinando inierat, constanti fide
 retinuisset, quàm ut temerè tam præ-
 potentem principem ad bellum prouocasset.
 Notam esse ipsius imbecillitatem, secumq̃ præclare actum, quod Fata Soly-
 manum superiori anno ex hac uita sub-
 stulerint, alioq̃ut pessimè suis rebus con-
 suluisset.

Quid Keret- Cum Taurunum uenisset, ibi Keret-
schenius Hof- schenium, quem Iulæ præfuisse diximus,
suoto perscri- in uinculis detineri audiuerat. Hic uerò
psit, dum trā- multa est pollicitus Byzantino, qui Hof-
siret per Tau- sutoto dux erat, ut sibi cum adeundi co-
runcum. pia daretur. Cum autem hoc ei prorsus
 negaretur, ad illum literas perscrip-
 sit, in quibus longa serie enumerauit,
 quæ incommoda in Iulia obsidione tol-
 lera-

Ierauerat, & quàm diu, quàmq; inani spe nouum subsidium à Cæsarianis expectasset. Insuper aiebat, se oppugnationem septuaginta dierum pertulisse, adeò ut omnium rerum inopia premeretur, ipsosque hostes ià ferè super mœnia ingressos. Licet autem, se in maximo uitæ discrimine constitutum uideret, spe tamen auxiliij, sibi toties promissi, sustentatum. At cum omnis ea spes prorsus euanuisset, tandem necessariò deditiõnem à se factam. Postremò perebat, atq; obnixè orabat, ut amici apud Cæsarem pro se intercederent, sequè facili negotio liberandum iri aiebat, si eius loco præfectus Albæ dimitteretur. Vbi autem liberatus esset, uelle se in carcere sibi per Cæsarem assignato, ius, ac sententiã æquo animo præstolari, nec sibi ulla in re malè consciũ esse. Hæc omnia, multaq; alia huiuscemodi scripsit ad Hossutotum, quæ ille suo nomine Maximiliano referret. Interim in aula Cæsaris, firma omnium opinio increbuerat regulum Harra-cum, qui suam filiam, filio Keretschenij deo spopõderat, præfectum Albæ, quem ipse Zeitiponti in arce subægrum adhiũc in custodia retinebat, pro Keretschenio dimissurum, idque constanter à plurimis ferebatur.

Cæte-

Cæterum, Fortuna illi euentum longè
 miserrimum, & calamitosissimum parârat.
 Cum enim innumeri apud Selymum que-
 rerentur, se grauissimis persæpè iniurijs, &
 contumelijs, eo subente, affectos, alijs na-
 res, nonnullis os præsestum, & plerisque
 crudeliter uitam ademptam, huiusmodi
 querimonijs grauiter commotus, eum tã-
 dem accusatoribus donauit, ut ipsi pro ar-
 bitratu in eum animaduernerent. Hi er-
 gò, statim dolium, clauis acutis perfora-
 tum, in montis fastigium detulerunt, & in
 eo Keretschenium inclusum de mōte præ-
 cipitarunt, eoq; diro atque horribili sup-
 plicio uitam terminauit. Fama est, Arra-
 cum peracri dolore affectum, quòd ei ma-
 tura ope adesse nequiuert, sibi què paulò
 post à præfecto Albæ, aureorum quinquaginta millia pro libertate annumerata
 sunt, & licet adhuc non modica summa re-
 staret, hunc tamen Cæsar dimitti uoluit,
 atque ita VI. Idus Augusti, priori liberta-
 ti restitutum Ioannes Suizendorfus Con-
 siliarius Cameræ Hungaricæ, usque ad ter-
 minos egregio comitatu perduxit, cum-
 què is domum rediret, mira narrabat de
 applausu, quo sui eum excœperant.

Præter expositam pecuniam, Gorge-
 rus etiam, qui Iulæ captus fuerat, liberta-
 te

*Mors Kerets-
 schenij.*

*Præfectus Al-
 bæ Regiæ præ-
 uo redemptus.*

re donatus est, ac eodem tempore, quo alter, dimissus. Interea Schuendius paulò ualentior factus, & maioribus præsidijs communitus, arcem Zaduaram nullius idoneæ rei egentem, quàm militis, oppugnauit. Hic locus antea parebat Bebeco, qui Cæsarem infensissimè oderat, eratque præcipuus author inimicitiae, ac dissidij, quod inter illum, & Transyluanum alebatur. Is, cum se obsessum uideret, clam inde aufugit, breuiquæ post, qui moenia tuebantur, sese, atque oppidum illius fidei tradiderunt, ea conditione, ut saluis rebus, atque incolumes dimitterentur, & ita occupata est, pridie Non. Ianuarij, atque ibi opima præda inuenta est. Præfecti uxorem cum omni suppellectile, ac familia, Schuendius liberè, ac tuto exire permisit. At bellica instrumenta, sibi integra seruauit.

His peractis, aliud quoque oppidum nomine Muntatschum, paribus fortunæ auspicijs occupauit. Nam obsessos bellicis tormentis nocturno, diurnoque tempore haud quater cessauit, donec eadem ab eis ultronea deditio fieret.

Militem gregarium inermem dimisit, primores in uincula coniecit, & aliquot transfugas

Zaduarū oppidum occupatur à Schuendio.

Muntatschū oppidum occupatum à Schuendio.

transfugas laqueo suspendi iussit. In hoc autem fortuna usus est admodum secunda. Siquidē oppugnatio cœpta est haberi, XIII. Cal. Martij, & quadridui spatio victoria potitus est. Proximo autem die maximus imber, ac exundatio subsequuta est, & nisi paulo antè oppidum expugnasset, profectio & milites, & omnia bellica præsidia in aquis perisset. Transylvanus, audita obsidione, statuit obsessis opem ferre, ideoq; præsidario militi stipendium miserat, quò alacrius propugnationemurgeret. Hoc autem ubi à nostris cognitum est, illico uectores cum pecunia intercœperunt, & præda cum Cæsariano milite, tum satis ægeno, distributa est. Huius loci expugnatio Transylvani animum uehementer commouit, cum præsertim ex illius oppidi iactura uideret, sibi præcludi aditum in Sarmatiam, & Rursiā, unde nihil amplius præsidij expectari poterat, nisi illi ad magno suo incommodo per Moldauiā, quod quidem iter longissimū erat, plenumq; laboris, atq; molestiæ, transmittendum cararet. Schuendius, ubi oppidum, cuius modò facta est mentio, cœpisset, statim relicto ibi præsidio, aliud, quod uulgò Hust appellat, cum suis copijs arcta obsidione oppugnauit.

*Hust oppidū
obsidetur à
Schuendio*

Per

Per idem tempus, prætor Budanūs, u- *Prætor Budanus mittit munus ad Imperatorem.*
 nus ex purpuratis, ad Cæsarē, ut sibi eius
 gratiam, & studium conciliaret, dono mi-
 fit duos equos admodum insignes, arcum
 egregiè ornatum, & pleraq; alia munuscu-
 la, quæ mille aureorum summam imple-
 bant. Ab eo autem postulabat, ut quosdā
 Pannonicos centuriones à limitibus amo-
 ueret, ne pacem, de qua tum agebatur, im-
 pedirent, eorumq; loco Germanos præfi-
 ceret, quorum naturam aiebat esse lenio-
 rem, ipseq; uicissim pollicebatur, se capitis
 pœna puniaturum eos omnes, qui interim
 ulla eruptiones fecissent, nouosq; tumultus
 in eo regno excitassent.

Paucis post diebus, idem ad Salmensem
 regulum præscripsit, se ualdè admirari,
 Schuendum eo tempore aliquid moliri,
 qui superiori æstate, præsentibus Scythiis,
 latitauerat. Alacriter nihilominus perge-
 ret, si quidem breui eos iterum affuturos,
 & maiori frequentia, quàm hactenus exti-
 terant. Huic etiam paulò antè, alias literas
 dederat, in quibus, præter cætera, se haud
 mediocriter admirari aiebat, quid Maximī
 lianus pacis cōsilia cum suo Principe agi-
 taret, cum interea sui grassarentur in ditio-
 ne Transyluani, cuius tutela & patrociniū
 ab eo penderet. Quòd si ita pergeret, Sely-
 mum

mum inde occasionem sumpturum, ut omnes suae vires in hostem conuerteret. Quod uerò ad se attinet, ingenuè pollicebatur, se, omnem operam daturum, ut suus Imperator pacis potius, quàm belli studiosus foret, eumq; uicissim admonebat, ut ipse quoq; suum regem ad idem cohortaretur. Vbi enim (inquit) ad arma uentum est, tunc adeò de utriusq; capitibus agi, & ipsos reges manere post principia, eosque raro periculis exponi. Etsi ergò utrinque de pacandis rebus magno studio agebatur, cōpositionis tamen perexigua cum spes apparebat, cum praesertim proximis annis, propter eandem arcem, quam nostri expugnarent, omnis transigendae pacis actio, quae inter Ferdinandum, & Transylvanum intercedebat, prorsus dirimeretur. Itaq; facile cogitari poterat, hūc, nouis insurijs prouocatū, iterum arma turcica imploraturum, eoq; magis, quòd his locis amissis, toti Transylvaniæ magnum periculum impendebat. Etsi uerò nostri uel Cæsaris iussu, uel rei difficultate impulsī, ab oppido Hust, omīssa obsidione, recesserant, Byzantini tamē qui erant infrā Cassouiam, duce Hassan purpurato, arcem

Hust obsidio-
 ne liberatur.

Oppidū De- Dedes, Gabrielis Perini ditioni subiectā, oppu-

oppugnarunt. Qui mœnia defensabant, *des oppugnas*
 cum acri obsidione se undiquaque premi *tum à Turcis.*
 conspicerent, desperatis sublijs, clam, &
 per loca occultiora, noctu aufugere. Hanc
 hostis proximo die omni bellatore denu-
 datam, facili negotio expugnauit, moxq;
 ulterius progressus, omnia ferro, & incen- *Turcarum e-*
 dijs uastabat, & facta eruptione, ad Agri- *ruptiones.*
 am usque populabundus excurrit, eaq; se
 urbs in magno metu, ac periculo tunc esse
 uidebatur. Iisdem etiam diebus Vayuo-
 da productis castris, oppidum, quod ap-
 pellant Riuulos Dominorum, & alterum
 ibi proximum (uulgò Kouar) obsedit, &
 breui utrumque suo Imperio adiecit. Hæc
 tamen loca, non multò post, Cæsariani, li-
 cet plurimis utrinque desideratis, denuò
 recuperarunt. Quòd autem ad secundū
 oppidi expugnationem attinet, hoc ma-
 ximè hostes adiuuit, uidelicet, ignis casu
 accensus in puluere tormentario, qui tunc
 in arce asseruabatur. Hic enim arcem pro-
 tinus incendit, pluresq; ex militibus in-
 teremit, & propterea eum pauci ex eis re-
 mansissent, qui propugnationem susci-
 perent, facile in eorum potestatem uenit,
 etsi non absque magna uictoris occi-
 sione. Multum enim, atque acriter

LL 1 pugna-

pugnatū est à præsidiano milite, qui super-
erac sed tandem eo deuictō, illud breui a-
missum est. Iisdem diebus Temesuariensis
præfectus, quoddam oppidum iuxta A-
griam deditione occupauit. Cum uerò mi-
lites inde egressi, abitionem pararent, ho-
stes illos insequuti, quosdam ex eis truci-
darunt, & nonnullos captiuos fecere. At is
memor suæ fidei, protinus insigni quodā,
& laudabili exēplo, in eos omnes, qui hoc
facinus patrārant, grauissimè animadu-
erti iussit, & captiuos in libertatem asseruit,
pecunia etiam pro uiatico donata. Iuxta
oppidum Salmarum, Cæsariani, & Tran-
sylvanici, decimarum causa, manus conse-
ruere, in eaq̃ pugna nostri suere superio-
res, & quosdam ex hostibus corpore. Pro-
pe Iulam, & loca uiciniora, confluebat in-
gens Turcarum numerus, quæ sanè res
haud exiguam futuri belli suspicionē præ-
bebat idēq̃ tantō magis in multorum ani-
mis cōfirmabatur, quò Eduardus Cerno-
uichius, quem Cæsar tractandę pacis ergo,
Byzantium legārat, inde reuersus, pro cer-
to assererat, Turcarum regem, nouas ibi
copias parare, quas breui missurus esset
in Pannoniam, ducibus Partau, & Beller-
beſo, purpuratis, quorum alter Agriam,
alter

alter uerò Canisam inuasurus esset. At postea certior factus, Maximilianum ad se breui missurum oratores, quibus rotum de dissidijs componēdis negotium iniungeretur, belli moram trahebat, ut uideret, quid tandem in horum aduentu decerneretur. Legati fuere Antonius Verantius, Agriensis Antistes, qui antea per integram quinquennium, apud Solymanum oratorio munere functus erat, & Tiffenbachus, ambo consiliarij Cæsaris, uirique cum eruditione, tum facundia, & linguarum cognitione ornati. Hi ergo paratis omnibus his rebus, quæ ad eorum munus obeundum pertinebant, cum splendido nobilium uirorum apparatu Vienna circa finem Iunij, anno humanæ Salutis millesimo, quingentesimo, sexagesimo septimo Byzantium uersus, concessere. Secum autem præter alia munera deferebant, quædam horologia, summo, ac diuiti artificio elaborata, quæ Cæsaris nomine, Turcarum regi exhiberent. Quasdam etiam patenas ex auro, & argento, purpuratis donandas, circumferebant. Horum autem omnium pretium quadraginta millia nummorum aureum summam excedebat. Vbi ad Comariam insulam uentum est, Byzantinum quendam itineris ducem habuere, qui eos

LL ; Budam

Budam usque fideliter comitatus est. Ut primum ad eorum limites accesserunt, nonnulli ex præcipuis, obuiam eis progressi sunt, eosque benigne, & comiter exceperunt, moxque Budam intromissi, à Dynasta illius urbis, perhumaniter excepti sunt eique Cæsaris nomine, duo pocula deaurata, & aureis oppleta, detulerunt. Inde profecti, Byzantium uersus iterfecere, atque illuc tandem XI. Calendas Septembris ambo cum suis incolumes peruenerunt, breuique post, adire purpuratos, quorum præcipui tunc erant Mehemetus Selymi gener, Parthaus, Perhit, & Almat, à quibus omnibus hilaris uultu, & multa humanitate sunt excepti. Vndetrigesima die eiusdem Mensis, in regia domo cum eis pransi sunt, & generosi, qui eos comitabatur, apud tetrarchas conuiuium excepti, quos ipsi Turcico nomine Sanzachos uocant, hoc est, signiferos, quod militari cum imperio prouincijs præsunt. Remotis mensis, Legati ad Selymum introducti sunt, ita ut singulis, bini purpurati in medio arripitis brachijs, & quadam honoris specie sustentantes, ad dextræ osculum perducerent. Neque enim Turcæ externos homines ad tyrannum aliter admittunt, quā ut sinu

scrui-

Legati ad Selymum intro-
missi.

ferrentur, an ferrū sub ueste lateat, implicatisq; eo modo brachijs, commouendæ manus potestatem facinus ausuris, dissimulanter eripiant, quanquam & assidenti in thoro circumpositus, paratusq; ad manum clypeus, cum acinace, clauaq; ferrea, ac item arcus, & sagittæ conspiciantur. Munera secum allata, reuerenter exhibuerunt, quæq; in mandatis habebant, paucis corā exposuere. Postridiæ eius diei, purpuratos adierunt, & cum his, pleniùs de rebus omnibus loquuti sunt. Selymus interim profectus est Adrianopolim, quò etiam legati aduenerunt, atque ibi cum iisdem proceribus de pace, ac eius conditionibus transactum est. Ea uerò inita, denuò Turcarum regem conuenerunt, manusq; cui antea) exosculati, moxq; ubi abundi facultatem petissent, amice, ac perhumaniter dimissi. Recedendi copia à Selymo impetrata, eandem postea à purpuratis obtinuerunt, breuiq; mora interiecta, in Pannoniam reuersi sunt, indequē Viennam Pridiæ Calendas Iunij peruenerunt. His etiam se comitem adiunxit Ebrainus, qui orator ad Cæsarem mittebatur. Inducæ fuerunt initæ, & peractæ ad spatium octo annorum. Conditions erant, ut

Oratores Cæsari Viennā reuersi.

quiuis eorū possideret, quod sibi postremo bello acquisiuerat. Vt in huiusmodi inducijs contineretur Vayuoda. Item, ut Agricolaë, qui annum censum Turcis iuxta, & Cæsarianis annumerare consueuerāt, solis Turcis in posterū soluerent, eisq; solis posthac inseruirent. Causæ, quæ tunc Selymū ad pacē ineundā cū Cæsare, cōmouerunt, plurimæ, ac variæ omnino esse possunt; At proculdubio, ea uel præcipua uideri potest, ut se uidelicet, in suo Imperio, ad quod quidem nuper successerat, commodius, ac tutius præmuniret. Nam omnis fere Arabia, & populi finitimi, ab eo de sciscere incœperant, & propterea magnam classem delectis militibus, omniq; bellico apparatu instructam exornârat, eamq; paulò antè in Syriam legârat, omnibusq; proceribus, earum regionum, iniunxerat, ut exorta dissidia cohiberent, omniaq; ad priorem statum reducerent. Quæcunque tamen causa extiterit, ea sane Germanicis, & Pannonicis rebus, toti denique Christianæ Reipublicæ optatò euenit. Nam luce meridiana clarius est, Turcarum Imperatorem, quoties in nos bellum gerit, aut semper, uel frequentius, uictorem existere. Quòd si fortè acciderat, ut uotis non potiat, & Fortuna illius,

Fortuna illius conatibus desit, luctuosam tamen & peracerbam sui belli memoriam nobis perpetuò relinquit. Nemo est mortaliū, qui nesciat, quā ingens, ac metuenda sit eius potentia. Cæterum, quidnam obsecro, dicemus de miro, & incredibili studio, ac obsequio, quo quisque illorum erga suum regem afficitur. Quidnam de militari disciplina, qua Turcæ tot sæculis res suas administrarunt, easq; in dies tam prosperè, tamque foeliciter administrant? Res planè maximo stupore digna, nec id absq; summo dedecore, ac detrimento corruptæ, ac inordinatæ militiæ Christiani nominis, unquam enarrari posset. Ut uerò summam dicam, in illis est summa celeritas in agendo, in periculis constantia, obseruantia imperij, adeo ut uel minima delicta sæpe capite uindicentur. Profunda, & uerticosa tranant flumina, abruptos superāt montes, non uitæ, sed imperij memores, per uigilijs, ac inediæ tolerantissimi, nulla ibi seditio, nullus tumultus, fremitu, nō clamore utuntur in prælio, & noctu apud eos pertinacissimum silentium. Hoc itaq; genus hominū prorsus inuictum censi potest, nisi aut lue, aut peste aliqua teterrima, uel domestica discordia uincatur. Nolo autem silentio præterire, quod quidam nobis

*Quidam pan-
nonicus qua-
tuor miracu-
la se in castris
Turcarum ui-
disse retulit.*

lis ex hungarica natione, missus à Cæsare Byzantium, dum hostilis acies in Pannoniam progrediretur, in reditu Ecclo à Salma retulisse dicitur. Hic enim in eorum castra, & munitiones admissus, quatuor miracula se ibi uidisse, ac obseruasse narrauit. Primum, aiebat esse ingentes copias, & penè innumerabiles. Alterum, quod in tanto militum numero, & frequentia, ne unam quidem mulierem conspexerit. Tertium, quod apud eos, ne minima quidem uini mentio fiebat. Postremum, quod uesper omnes, ac singuli, alta uoce exclamabant, *ALLA*, quod sanè illorum lingua Deum significat, & deinde in toto agmine tam ingens erat ubiq; silentium, ut etiam in tentorijs, nemo, nisi admodum submissa uoce, loqueretur. Hæc ipse dum accuratè, ac diligenter expenderet, secum tacitus aiebat, fieri non posse, ut nisi Deus immensa sua bonitate nobis adesset, Turcarum potentia, tanta disciplina, tamq; militari ordine dimicatum, ulla unquam ratione Principes Christiani resisterent. Hossutotus etiam, quem paulò suprà diximus, fuisse legatum Constantinopolim, referebat, in toto itinere, per quod transierant copiae Turcarum, cum in ea expeditione, quã, uersus Pannoniam habuere, tum quoq; in eorum reditu Byzan-

*Quid Hossu-
totus in itine-
re obseruarit.*

Byzantium uersus, nullum se ædificiū uidisse, nedum oppidū, ab eis igne incensum, uel ab indigenis derelictum. Cōtrā uerò, in his locis Hungariæ, per quos Cæsariani transierūt, uel integros pagos, atq; oppida direpta, flammisq; absumpta, omniaq; in mira quadam solitudine sibi esse conspecta, idq; ob militarem nostrorum sequitiam. Et sanè plurimos eorum, qui ad hoc bellū profecti sunt, palàm dicere non puduit, se duntaxat illuc uenisse, ut iniurias sibi illatas ab hominibus illius gentis, tempore belli germanici, ulciscerentur. Idem præterea narrauit, se quacuncq; iter faceret, nusquam ullius rei frumentarię penuriam uidisse, nec non in graues pœnas, ac etiam in manifestū capitis periculū incurrisse, quicumq; aliquid emitteret, deinde uenditorē pretio, de quo inter utrūq; cōuenerat, de fraudasse. Hæc in præsentia recensere uolui, ut omnib. constet, quidnā inter nostrā, & Turcicā rei bellicę disciplinā intersit, ac etiā ut Christiani Principes non temerè tantū hostem ad arma prouocēt, & si prius ab eo lacerati fuerint, (qđ sanè, ut plurimū fieri uidem) ipsi, omni odio, & simultate deposita, se ipsos tandē, suasq; uires ad eā societate, & foedus adiungant, quorū foelici auspicio factū est, ut Selyma classis, q̃ nos antea

fic atrociter uexârat, postremò suæ impietatis graues poenas persoluerit, adeò, ut iâ de ipsa nihil fermè aliud, præter nomen, remansisse uideatur. Nonnulli censent, haud magno detrimento Christianam Rempu-
blicam hoc postremo bello affectam esse. Cæterum peritiores multò aliter iudicant. Nec enim dubium est, quin prorsus id lō-
gè grauissimum extiterit. Nam præter in-
teritum tot ueteranorum militum, centu-
rionum, & uirorum illustrium, qui præcla-
ram, atq; mirificam in uarijs certaminibus
operam Cæsari nauarant, præteramissi-
onem Sigethi, ac Iulæ, quæ arces maximi
omnino momenti extiterāt, & ueluti duo
munitissima propugnacula, unde Turcis
transitus in Noricum, Germaniam, aliasq;
prouincias Europe impediebatur, illorum
ditio in Pannoniâ fermè ad centum & se-
ptuaginta millia passuum propagata est,
eisq; modo usq; ad urbem Sempronium,
(Oedemburgum uocant) & inde, usque ad
Posoniæ mænia liber aditus patet. Omitto
nunc ædificia, pagos, atque oppida, igne
incēsa, & solo equata. Prætereo innumeros
utriusque sexus mortales, partim ferro, ua-
rijsq; suppliciorum generibus interēptos,
partim etiam in horribilem, & deploran-
dam seruitutem abductos. Quodd ad Sige-
thum

thum attinet, hæc uox Insulam Hungaris: at Germanis uictoriam significat, & reuera, cum loco isto stetit, ac cecidit uictoria earum reliquiarum, quæ adhuc miseræ Pannoniæ supeterant. In ipso quidem oppido, certum est, maximam fuisse rerum omnium copiam, quæ ad diutinam oppugnationem requirebantur. Adhæc, ibi erant innumera cuiusuis generis tormenta; & murales machinæ, quibus hostes à mœnibus arceri possent. Cæterum, hæc omnia in urbibus, & munitiōibus tuendis, parum, & nihil potius efficient, si propugnatore destituantur. Suprà recensuimus, militare præsidium, quod Sigethi collocabatur, duobus duntaxat millibus uirorum, uel paulò amplius, constasse. At certè multo maiori præsidio indigebat, ea-que de re oppidi præfectus, & qui summæ rei præerant, & ipsum quoque Cæsarem, persæpe admonuit: At sinistro fato euenit, ut auxilia differrêtur. Hi sanè, qui aderant bellatores, fuerunt maxime strenui, & honorem, sicuti eorum dux inclyrus, & omni æuo celebrandus, uita longè potiorem iudicantes, inuictō animi robore dimicauerunt, fideliq; ac uirtutis constantiam usque ad supremum uitæ exitum, cum summa nominis laude retinuerant. At quia milites,

tes ibi deerant, qui lassis & laborantibus, integri ac recentes succurrerent, quique in occisorum, aut eorum, qui uulnerabantur, locum succederent, hostium numero, & multitudine deuicti sunt, ideoque tandem oppidum unà cum eorū cæde amissum. Hic ergo cuius manifestum est, frustra erigiarces, & propugnacula, nisi ea prius optimo, & ualidissimo præsidio muniuntur. Quamuis autem singula his opus habeant, ea tamen in primis communiri oportet, quæ in limitibus posita, hostilibus insidijs magis obnoxia uidentur. His enim, nisi opportunè consulatur, per sæpe uel integrum regnum, licet maximè floreat, in summum discrimē adducetur. Huius quidem rei plurima omninò exempla sunt, quibus id confirmari posset. Verum, Gallorum clades, illata per Hispanum ad Samarobrinam (hodie Sāquintinum) Quarto Id. August. & anno M.D. LVII. satis pro exemplo sufficiat. Nec enim aliunde initium habuit, nisi quia. is locus ad totius Gallici regni inuasionem ex parte belgica mirificè opportunus, commeatu, ac reliquis præsidijs carebat, & propterea dum ei difficultati obuiam itum est, illico ab hoste circumuenti sunt, & insigni, ac memorabili strage affecti. Hoc sanè si antea maturè ab eis cogitatum

gitatum esset, nunquam profecto in eam calamitatem incidissent. Prudenter itaque ab his agitur, qui, pacis tempore, de bello, & belli tempore, de pace, (si ea honestis conditionibus haberi queat) prouidè, ac sedulò meditatur, quodque olim Scipio, exercitus Imperatori, turpe, ac ignominiosum censuit, ut diceret. *NON PUTARAM:* idem quoque sibi maxime indecorum existiment. Nam, etsi omnis error per se grauis est, qui tamen in bello committitur, longè grauisissimus censendus, cum is nullà ratione à mortalibus corrigi, ac emendari possit.

FINIS BELLI PANNONICI:

PETAR

PETRI BIZARI LIBER, IN QVO
PARTIM BELGARVM
MOTVS, EXORTI ANNO LXVI.
*eorumq; causa enarratur, partim etiam pleraque alia,
que paulò ante id tempus, usque ad LXX.
annum, & amplius, in Europa con-
tulerunt.*

Idem est in superiori libro, Selymum, quibusdam causis adductum, cum Cæsare Maximiliano Inducias inisse. Quæcunq; autem illæ fuerint, hæc sanè haud postrema omninò iudicanda est, uidelicet cogitatio de futuro bello, uel Meliteni, uel aliquo alio, cuius prosperum, ac foelicem exitum sperabat. De Meliteni quidem, initio; & Selymus, & purpurati, diu, multumque cogitauerunt. Etsi enim Byzantini milites in ea obsidione se admodum fortiter, ac strenue gesserunt, nec eis unquam animus, uel industria defuit, & propterea ui, multisq; acerrimis oppugnationibus,

tionibus, munitissimam arcem sancti Ermetis expugnarunt, murosq; arcis sancti Michaëlis, & plurima loca illius insulæ, q̄ miserrimè uastarunt, magnaq; clade insulares affecerunt, persuasum tamē habebāt, hanc notā, & labē nullo modo ab eis deleri posse, q̄ ut illuc denuō redirent, cū ingenti classe, maioriq; apparatu cōmēatus, præsidij, & reliquarū rerum, quæ tantī belli usus requireret. Nec enim opus est (inquiūt) nos eō proficisci cum aliqua spē noui auxiliij, sed cum tanta manu fortissimorum militum, & numero tormentorū, tātaq; copia cuiuscunq; bellici apparatus, ut nō cogamur amplius terere tempus circa illas arcēs expugnandas expectatione, ac morarum suppetiarum, unde quidem sit, ut uel aduersa maris tempestate, uel inimicæ classis obstaculo, spē nostra delusi, multa incommoda patiamur. Hæc porro est causa, cur ipsi suunt Cæsarem, ut cum nostris, pacem, uel saltem inducias iniret, sedulo, ac sæpius hortabantur. Ex hoc enim duo, quæ maximè optabant, se breui consequituros sperabant, quorum primū erat reintegratio belli Melitensis, tanto perē ab eis expetiti, alterum erat sibi nostrum Imperatorem huiusmodi pacis conditionibus deuincire, ut neq; Melitē sibus,

M M

neq;

neq; cæteris Principibus, contra quos bellum gereretur, opitulari posset. Quoniam autem historia belli Melitenfis, cum a Hieronymo comite Alexandrino, tum Cælio secundo Curione, non minus uerè, quàm ornatè, ac eleganter latio sermone descripta est, qui eam fusius noscere cupiunt, ab illis authoribus petant. Hic tantum addam epistolam Ioannis Valetæ, Melitenfis militiæ Principis, equitūq; magistri, ad Georgium de Hohenbeim, quæ summatim, ac breuissimè recenset, quicquid in eo bello gestum sit. Ea uerò est huiusmodi.

Sultanus Solymanus, Christiani nominis, & præsertim Ordinis nostri acerrimus hostis, non cōtentus, nos clarissima insula Rhodo, arceq; Tripolitana, fortunisq; penè omnibus iā expoliasse: nō aliud cogitās, nisi qua ratione nos ante alios penitus delere, atq; extinguere posset, classem instructissimā, & numerosissimā aduersus nos parari iussit, quæ Byzantio, XI. Cal. Aprilis soluens, XV. Calend. Iuni Melitā appulsa est. Cōstabat ea classis ex triremibus, biremibus, alijsq; nauigijs, fermè ducētis quinquaginta. Hostiū numerus pugnatorum, ueritati prior, fuit plus, minusue, quadraginta millium. Præfectus exercitus terrestris, Mustapha Bassa; classis uerò, Pyali Bassa,

Bassa, qui paucis diebus transactis, in exonerandis in littus commeatibus, & speculandis locis, figendis tentorijs, alijsq; (ut fieri solet) ordinandis, arcem sancti Elmi, quæ in faucibus portus sita est, magno impetu, maximaq; tormentorum vi inprimis oppugnare cœperunt. Idq; cum plures dies labore non intermisso, fecissent, ac magnam murorum partem aperuissent, omniq; missilium telorum genere impugnassent: uirtute tamen, & industria nostrorum equitum, aliorumque militum, triginta quinque dies propugnata, & protecta est, magna cum clade, & cæde hostiū: licet arx ipsa, iudicio multorū, ad paucos dies contra tantā uim defendi posse uideretur. Tandem VIII. Cal. Iulij, cū nostri multitudinē, & impetum inimicorū sustinere non possent, terra, mariq; circumdata, ac interclusa, omniq; auxilio destituta, paucis nostris, q̄ supererāt, trucidatis, à Turcis arx ipsa capta est. Qua uictoria elati, arcē, & opidū S. Michaëlis, & hāc nouā ciuitatē, præsertim ad ppugnaculū Castellæ, & Lusitanix, oppugnare incœperūt: pluribusq; locis magna diligētia, maioriq; machinarū & tormentorū bellicorū impetu, & numero, more suo, mœnia quatere, atq; deijcere, aggressi sūt. q̄ oppugnationē horrēdā, & stu-

pendam effecerūt inprimis, Turcarū exercitus terra, marique apprimè tremendi: mōx ingentia, nūlibique locorū tā horrendę molis, furibundique impetus tormenta, globos ferreos, saxeosque, quinque, septemque palmorū rotunditatis, interdū, noctūque iacientia, quibus non crassissima mœnia dirui, sed etiā mōtes subuerti possent: quorū uī mœnia ipsa plurimīs in locis adeo corruerūt, ut facile plano pede ascēdi posset: quācū Barbari ipsi sepius magno impetu, & clamore ingredi tentassent, toties magna cum strage, & ignominia, permultis eorum occisis, ac uulneratis, repulsi, & reiecti sunt. Præfecti autem, tam maris, quā terræ, postquā tot locis, omnibus copijs obsidione, oppugnationeque fermè quadrimestri, summa uī frustra oppugnassent, & maiore partem suorum ueteranorum militum amisissent, hyeme præsertim iam instante, quā omnia bella iure gentium conuiescere debēt, nihil aliud, præter recessum, seu potius fugā meditati sunt. quā maturare coëgit aduentus Garziæ à Toledo Siciliae Proregis, ac præfecti classis regis Hispaniarum, cū subsidio, & auxilio decē millium militū, & selectorū uirorum, inter quos erant ad minus ducenti, & quatuordecim equites nostri, ac plures alij nobiles, ac generosi uiri: qui
sola

sola Christiana pierate commoti, uoluntariè ex diuersis mundi partibus concurrerunt, opem, & auxilium nobis allaturi. Habes summam, & paucis, progressum, & fugam classis Turcicæ, uictoriamq; de ea diuinitus a nobis obtentam. Tuū erit considerare, & conijcere, quo in statu Ordo, ac Insula hæc in præsentiarum sit, ac reperiatur: in quam paupertatem redacti simus, quantis rebus indigeamus: quibus, nisi ope, & auxilio fratrum nostrorum, præsertim tui similibus, ut speramus, & credimus, adiuuemur, actum erit de rebus nostris. Bene uale. Melitæ VII. Idus Oct. M. D. L. X. V.

Hæc ille. Valetanus interim, ubi se hostili obsidione liberatum uidit, classemq; Turcicam Bizantium uersus contendere, nullum totius hyemis tempus intermisit, quin semper de futuro bello cogitaret. Quia uero arces, & loca diruta instaurari oportebat, plurimisque rebus indigebat, quas sibi ad reprimendos Turcicos conatus necessarias esse intelligebat, misit literas, & nuntios

*Valetanus
plorat orant
Principum
Christianorum.*

reliquis equitibus, q̄ superant, se in Siciliā
cōmigraturū, & hac ratione, & sibi, & suæ
religionis hominibus prospecturum, an-
tequam denuò Byzantinam oppugnationem
experiri cogeretur. Pontifex, atq; Hi-
spanus, audita legatione, statim decreuerūt
illi auxiliū ferre. Itaq; prior curauit, in prō-
ptu haberi tria millia peditum armatorū,
duce Prospero Columna, misitq; interim
ad Melitensium præfectum aliquam sum-
mam pecunię numeratę. Alter, & pecunia
illum adiuuit, & Hannibalí Altempfi man-
dauit, ut eundē numerū peditatus in Ger-
mania conscribendum curaret. Lusitanus
etiam fertur ad quadraginta millia aureo-
rum in subsidium illius religionis impen-
disse. His itaq; adminiculis adauctus, cū ar-
ces, tum alia loca hostilib. tormētis euerſa,
ut iterum instaurarētur, omni ope allabo-
rabat. Ceterū, ubi auditū est, ac etiam pro
certo cognitū, classem Othomanā ineunte
estate nō rediturā, dimissi sunt collecti mi-
lites, maiusq; studiū, & diligentia est adhi-
bita in propugnaculis, totaq; insula instau-
randa, & muniēda, potissimū ea parte, que
hosti opportunior esse, quæq; facilius capi
posse, ex præteritis periculis uidebatur. Su-
prà demonstratū est, classem Turcicā, reli-
cta Melitensi obsidione, uersus Byzantium
reces

recessisse. Hęc igitur, tametsi antea semper so-
leret in itinere, priusq̃ illuc appelleret, tran-
sire per insulam Chiũ, Byzantini tamẽ tũc
aliò diuerterunt, neq̃ illac trãsire uoluẽre,
quia sciebãt suũ Imperatorẽ, contra incol-
las illius loci maximẽ indignatũ, eam præ-
sertim ob causam, quòd toto eo tempore,
quo durauit Melitenis obsidio, præfectus
illius insule, ac cæteri equites, ex illorũ lite-
ris, ac nuntijs, ea omnia, quæ apud eos ge-
rebantur, cognoscebãt, deq̃ omnib. rebus
certiores fiebant. Huic causæ, quæ p se satis
esse poterat, duæ aliæ adiungebãtur, quarũ
prima pertinebat ad Solymanũ, altera ue-
rò in primis ad Mahumetũ purpuratũ, de-
inde ad omnes alios, quibus erat aliquod
mancipium, uel captiuus in urbe, Cæterũ,
ut hæc omnia melius intelligantur, breui-
ter hęc sciendum est, Chiũ insulã sedẽre in-
ter Lesbũ, & Samum. Ephorus, eã, Erhaliã
à prisco nomine appellauit, Metrodorus,
& Cleobolus: Chiã à Chione Nympha, alij
niue ita dictã existimarunt. Centũ uigin-
ti quinque millium passuum circuitu patet,
ex aduerso Elythrarum maximẽ sita, libe-
ra olim, postea fuit sub Ligurũ ditione, qui-
bus eam insulã Andronicus Paleologus,
Imperator Byzantius, donãrat, propterea,
quòd eorum ope, atq̃ armis, in imperium

*Chiũ insulæ
descriptio.*

unde conciderat, restitutus esset. Atqui, cū Mahumetus, Turcarum Imperator, totā ditionem Despotorum Peloponnesi, Trebisondæ, Sinopī, omnesque alias urbes, quas Christiani in ponto possederant, occupasset, ac sub iugum misisset, tandem suā classem in Græciam reduxit anno salutis millesimo tricētesimo sexagesimo primo, quō expugnaret Mitilenē, quæ olim dicta est Lesbos, & nūc propiori uoce Metellinum appellatur, & loca finitima, idēq; paruo negotio confecit. At Chī, qui multō antea hominū priuatorum pecunia, insulæ possessionem, ac dominium sibi acquisiuerant, in aliquibus rebus Ligurim, cuius urbis erant ciues, tanquam caput agnoscētes, hoc audito, ualde rimuerunt, ne Othomana classis, uictrix, cōtra se contenderet. Idcirco statim nuntios ad Mahumetem miserunt, eique tributū uice, annuū stipendium, quod erat decem millium aureorum, promiserunt, seque posthac sub eius, ac successorum tutela futuros. Hoc pacto pristinam libertatē diu retinuerunt, persoluto quotannis eo stipendio, quod ipsimet ultro se daturōs erant polliciti. At postremo, stipendium duorum annorum dare neglexerant, quod quidē Solymani animum ualde contra eos irritauit. Is quoque

que magis magisque accendebatur à purpuratis, quoniam his consueta munera nō mittebantur. Præterea, uidebent, Chios ad se recipere, ac fouere omnes captiuos, & transfugas, qui Byzantio clām abierant. Hinc factum est, ut, cū Mahumetes quēdam captiuum haud infimæ conditionis, amisset, certisque nuntiis cognouisset, illum ad eos confugisse, grauiterq; conquereretur cum legato illius Insulæ, ac ei, uerbis minacibus dixerit, statim ad suos perscriberet, ut quàm primum uel hominem remitterent, uel sibi pecuniam eius loco numerarent: senatus Chius, hac re cognita, euestigio ad suum oratorem pecuniam misit, quæ Mahumeto persolueretur. At ille avaritia motus, ignarusque, quanti referret, talē ac tantū uiuū irritare, transmissam pecuniam in suum usum conuertit. Mahumetes uerò cum huiusmodi perfidiam ignoraret, omnemque culpam in Chios transferret, se ab eis prorsus contemni existimans, iurauit, se daturum operam, ut eos facti pæniteret, ideoque Solymanum, qui iam homines illius insulæ, ob prædictas causas, odisse incæperat, in eos maxime operè incitauit. Dat itaq; negotium Piali Bassæ, ut quamprimum classe parata insulam inuadat, eamque uel arte, uel ui, ex-

M m 5 pugnet,

*Chios insula
occupatur à
classe Turcica*

pugnet, omniq; libertate exutam, totam in suæ familiæ ditionē, ac potestatem redigat. Is protinus dicto audiens, omnibusq; rebus, q̄ad hoc pertinebāt, q̄ celerrimè constitutis, cū classe, q̄ erat 80. triremiū, ad insulā Chiū appulit, anno, supra M.D.LXVI. & XVIII. Cal Maij, q̄ quidē à Christianis hominibus festū paschatis celebrari solet. Cū igitur classem, quò statuerat, incolumē perduxisset, constitit in quodā loco, quē ipsi Passagium appellant (is autē est Ionię uicus in continenti, ē regione Chiī, quò ex tota ferè Asia merces comportabantur ea tempestate, qua Chiū, ueluti commune emporium, Itali negotiatores frequentabāt) ibiq; totum diem commoratus est. Insulę primores, classe conspecta, illicò (uti antea solebant) duos præcipuæ autoritatis uiros ad Turcarum præfectum misere cū commeatu, eiq; portum pro suis nauigijs, & quicquid opportunum foret, benignè, ac humaniter obtulerūt. Eos Pīal tū comiter excepit, deinde dixit, quoniam eos dies à Christianis reuerenter coli & obseruari audiuerat, se nolle ipsorum ritus, & sacra ullo modo impedire. Cæterum, si citra eorum incommodum fieri posset, proximo die ipsemet cum uiginti nauib. rostratis ad eos accederet. Postridiē eius diei, albentē

coe-

coelo, uniuerſam claſſem nautis, epibatisq; optimè communitam, iuxta inſulā diſponi, ac extemplo in trib. locis portum occurrī iuſſit, quandoquidem unus, haudquaquam torius naualis apparatus capax erat. Hīc poſtea deſcenſionē faciēſ, dixit, ſe aliquantulum per hortos ibi uicinos expatiari uelle, ſtatimq; ad illum uenire quidā ex præcipuis, qui & ſuo, & reliquorum nomine, omnia humanitatis, atq; officiī ſtudia offerret. Iſ autē interea, equitauit in colliculū, qui erat prope caſtrum, ſecumq; habuit nonnullos ex præceribus, moxq; ad ſuā triremē reuerſus eſt, & miſſo nūtio, urbis præſidē, ac etiā duodecim primarios uiros, quorū authoritate, atq; cōſilio ea inſula regebatur orauit, ut ad ſe paulisper uenirent, Sibi enim, ex ſui Cæſaris mādato, cōferenda eſſe cū iſtis quædā negotia nō exiguū momēti, priuſquā claſſem in Apuliam deduceret. Hoc illi, ſimulatq; audiuerē, ſibi ualde metuere cœperūt, ac extremas miſerias præſagire. Igitur, quāprimū diſputatū eſt in ſenatu, quid fieri oporteret, poſtq; diuerſas multorū ſententiās, tandē cōmuni cōſilio ad eū accedere ſtatuerūt, ne ira percitus, armisq; potētior, totā inſulā ferro, & ſigne inuaderet. Ad ipſum itaq; haud ſine magno metu, & animi cōſternatione itū eſt.

Is

Is autem prima facie uisus est ueniētes hilarari uultu excipere, moxquē, ut ingressos uidit singulos capi, & compedibus alligari iussit, deinde prætorianos, & reliquos milites, in terram exponi. Hi autem rectā in prætorium pergentes, illud, quā facillime occuparunt, cum nemo eis resisteret, & oppidi uexillo, in quo erat insigne diui Georgij cū rubra cruce, sublato, Turcium erexere idemquē factum est per uniuersam Insulā ingenti cum eorum applausu, & lætitia, citraquē ullius hominis cladem. Deprædati sunt primarium templū, quod D. Petri memoriæ sacrabatur, in quo quidem, cum unus eorum acciperet in manibus paruulum tabernaculum, ubi erat hostia, præfulem illius templi rogauit, num hæc esset ipsius Deus. Cum autem respondisset, illa esse suæ fidei mysteria, protinus in terram proiecit: At is genibus flexis ea colligens, me prius inquit, oro interfice, quā ut hæc mysteria sic tractari uideam. Tunc ille statim acquieuisse dicitur. Diruerunt etiam alia delubra, eaquē suo ritu consecrarunt. His peractis, Turcarum dux ē triremi cum reliquis primatibus descendens, in urbem uenit, ac edicto cauit, ne ullus indigena ex insula tum discederet, breuiquē post, omnibus commorandi, uel

uel recedendi facultas concessa est: Po-
 stremodò urbis præfectum, ac reliquos, qui
 erant ex ordine senatorio, cum uniuersa
 eorum familia super quinque nauighs im-
 positos, Byzantium transmisit. Hoc itaq;
 dolo, & stratagemate usus, breuissimo tẽ-
 poris momento, & sine ulla cede, totam
 insulam Ochomannico Imperio adiun-
 xit, ibique sat firmo præsidio relicto, ma-
 gistratu constituto, eaq; forma legum, &
 politici regiminis præfixa, quæ sibi cum
 opportunior uisa est, inde soluit, rectaq;e
 cum suis Iapygiam uersus contendit. Ut
 primum eò peruentum est, illicò præda-
 bundi multorum agros, uicos ac ædificia
 incenderunt, easq;e oris plurimis rapi-
 nis, & populationibus diuexarunt, (quodq;
 omnium calamitosissimum est) multos mor-
 tales utriusque generis, ac sexus, captiuos
 secum abduxere. Hispanus, quoniam hoc
 facile suspicabatur, ne quid incommodi ea
 regio pateretur, militaria præsidia illuc mi-
 serat, ut arces, atque oppida tutiora essent
 ab armis hostilibus. At Pialis celeritas no-
 strorum diligentiam præuenit. Dum hæc
 fierent, Hispanorum Rex non modò pro-
 curabat, ut Salentini, Samnites, Bruttj, &
 qui Dauniam, & uniuersam oram Tyr-
 rheni maris incolunt, à Turcarum inua-
 sionibus

Senatores
Chij cū corū
familijs munitur Byzantiū:

Turcarum ex-
ursionēs per
ora maris
inas Nea, glis

*Dissidia exor-
ta inter An-
glos & Bel-
gas.*

sionibus defenderetur: sed etiam simul omnem operam adhibebat, ne Belgæ, atq; Angli, rupto fœdere, ueterisq; amicitia dirempta, inter se præliis dimicarent. Cum enim causa quarundam mercium, graues quedam dissensiones inter utrosque incidissent, hæc postea tam late creuerunt, ut, etsi utraq; gens diu inter se mutuam pacem, & beneuolentiam coluerat, multaq; omnigena commercia ultro citroq; iam dudum inter se habuerant, nihilominus tamen uerendum erat, ne his omnino sublati, grauissimum bellum exoriretur: quod quidem non sine maximo utriusq; partis detrimento, ac pernicië fieri potuisset: Cum itaq; Hispanus, atq; Angliæ Regina, uiderent, ex huiusmodi simultatibus, maxima utrisq; populis incòmoda, & calamitates orituras, pro uirili studebant efficere, ut aliqua ratione cõponerentur. Ambo igitur quosdam ex suis proceribus elegerunt, qui Brugis cõuenirent, ubi causa cognita, & utriusq; partis rationibus diligenter expensis, modum aliquem inuenirent, quò tandem omnis cõtrotrouersia quietè ac pacifice dirimeretur. Huic rei pro parte Belgica, profectus est Aegmondanus Princeps, & pro Anglica, Sufflexiæ regulus: At cum prior in Hispaniam accerferetur, in eius locum suffectus est Florus Memorantius frater Horni Ammiralis, &

cum

cū eo Christophorus Bassoleuſſa, qui regi
à conſilijs adhibebatur. Ex Britannia uerò
miſſus eſt Antonius Brunus Vicecomes
Mōtegū, & Gualter, Abdonus. Colloquiū
cōceptū eſt haberi Menſe Martij, in quo qui
dē, tāta uerborū, animorumq; cōtentione,
utrinq; diſceptatū eſt, ut omnis ſpes cōpo-
nendarum rerū ſublata eſſe uideretur. Inter-
miſſa ſunt negocia, deſijtq; omne genus cō-
mercij, qđ tādīu, inter utrāq; nationē inter-
ceſſerat, & ſinguli negociatores ſuas merces
ac fortunas, in ſuā patriā deferebāt, cū pre-
ſertim ab eo tēpore, uſq; in Autumnū, ni-
hil aliud prorsus ageretur, præter acres, ac
inanes cōtentiones, quę cauſam lōgē dete-
riorē efficiebāt. Sed tādē cū uiderēt, quāto
utrīq; nationi detrimēto ea res foret, quā-
taq; *in ius* malorum inde ſecutura eſſet, niſi
maturē aliqua remedia inuenirētur, eā cau-
ſam paulò mitius, atq; amabilius tractare,
incœperunt, & procuratū eſt ut mercato-
res ad ſua munia redirēt, atq; interim utrāq;
pars ſuū Principē de hijs reb. quę fierēt, ac-
curatiſſimē admonebat, quidq; fieri opor-
ret, nō obſcurē indicabat. Tū Hiſpanus ad-
didit priorib; Ioachimū Gilles, unū ex ſuis
cōſiliarijs, & aduocatū Fiſcalē in Brabātia,
& Angliæ Regina Nicolaum Vttonū, qui
ſibi erat à conſilijs, & uirum ſingularis do-
ctrinæ ac prudentiæ. Redintegrato igitur

*Anglorum cū
Belgis contro
uersiæ dirimū
tur.*

colloquio, multiquē rationibus ultro citroq; in medium adductis, tandem omnis controuersia dirempta est, priora quē negocia, non sine ingenti utriusque nationis emolumento, ac beneficio resumpta. Dici autem non potest, quā uterque horum, suis regnis, ac prouincijs probè consulebat, ut omni diligentia, & studio has lites, & contentiones auferrentur. Et si uerò Britannicæ nationis hoc ualdè intererat, multò magis tamen Hispaniarum regis, cum ea potissimum tempestate, in toto Belgio graues bellorum causæ, ac interna, & ciuilia dissidia oriri inciperent, adeo ut ea nō sine maxima multorū strage, magnoq; omniū earum regionum excidio sedari posse uiderentur.

Motus in Belgio, & quæ illorū causa. Quomodo inferior Germania in regis Philippi ditionem uenerint.

Harum autem dissentionum causam enarrare cupienti, operæpretium erit ostendere, quonam pacto hæc omnis Germaniæ pars, quam inferiorem uocant, primum in ditionem Austranam, deinde temporis progressu, tanquā per manus, in regis Philippi dominium, ac potestatem deuenerit. Vbi autem hæc recensuero, dicam nonnulla de antiquis legibus, & statutis, quibus ea gubernari consueuit, atque hinc faciliè constabit, quānam tantorum motuum causa, & origo extiterit. Principes Austriæ familiæ sic prorsus creuere, ut quos

quos status, & ditione iunctim possidebant, eas postea scorsim, quò singuli suam portionem haberēt, disiungere, ac diuidere cogerentur. Tandem Federicus huius nominis III. Imperator, fratribus, & Ladislao rege Pannoniæ, decedentibus, ferme omnes in unum corpus redegit. Huic Maximilianus, unicus eius filius, in principatu succedens, non modo ditiones hæreditarias habuit, ob successionem, & mortem Sigismundi, qui erat regulus Tirolis, sed etiam illis multas alias celebres, atq; opulentas adiecit. Mariam enim, Caroli ducis Burgundiæ filiam, unicam, & heredem, in matrimonium accepit, ob quam hæreditario iure Burgundiam, Brabātiā, Belgium, Selandam, Holandam, Lucemburgum Leucorum olim urbem, Frisiam, & reliquas Belgicās prouincias adeptus est. Maius deinde incrementum, atq; accelsio facta est sub Philippo Maximiliani filio, qui duxit in uxorem Ioannam, tertiam filiam Ferdinandi regis Tarraconensis, ac Isabellæ reginæ Castiliæ. Huius enim hæreditate consecutus est regna Hispaniarū, regnum Neapolis, Siciliā, & Indias orientales. Cum autem Carolus, & Ferdinandus, mortuo Philippo, inter se patrimonium diuiderent, Carolo, utpote primogenito,

NN obti-

obtulerūt omnia regna habita ex utriusq;
parētis hēreditate, & inter hęc, fuit Burgū-
dia unā cū Belgio, ac reliquis finitimis pro-
uincijs. Is postea creatus Cæsar, huic re-
gionī cum Imperio præfecit Margaritam
Austriacam, suam materterā, quę aliquot
annos ibi præfuit. Cum uero hæc obiisset,
in eius locum suffecta est Maria regina
Pannoniæ, Caroli soror, idq; accidit anno
Salutis M. D. XXXI. & præfuit ab eo
tempore, usque ad annum LV. in quo i-
pse omnia regna, quæ sibi ex hēreditate
contigerant, regi Philippo suo filio guber-
nanda reliquit. Is autem, priusq; in Hispan-
iam abiret, his prouincijs præfecit Ema-
nulem Philibertū, Allobrogum Principē,
suumq; consobrinum, cuius arbitrio, & nu-
tu omnis administratio penderet. Cæterū,
cū inter Gallum regē, & Hispanum, iam
tandem conueniret, paxq; inita esset anno
à partu Virginis LIX. Sabaudus in suam
ditionem restitutus est, ac propterea ultro
se illo munere abdicauit, ut auiti, paterniq;
dominijs possessionem acciperet. Hoc igi-
tur abeunte, in eius locū substituta est Mar-
garita Austria, Philippi soror, & uxor O-
ctauij Farnesij, Parmæ, atq; Placentiæ Prin-
cipis, quæ ibi præfuit usque ad annum
sexagesimum septimum, sicut inferius
ostende-

ostendetur. Quicumque hñc præficitur gubernator, in omnibus illis prouincijs regiam personam refert, habetq; sua comitia, seu conuentus, ex statu priuato, uel publico, unà cum regijs prouinciarum consiliarijs, quibus cum, decernit, & deliberat, prout negociorũ ratio exposcit. Hi tamen status, atque urbes subditæ, habent sua peculiararia, & antiqua priuilegia, contra quæ reges, ac Principes eorum locorum, nihil possunt agere, ac statuere citra eorum offensam. Simulac enim rex illorum statuta, ritus, & priuilegia commutat, diuersum quæ præcipit, ipsi è uestigio sese ab omni diplomate liberos, atque absolutos iudicant. Cæterum, hæc eorum statuta, leges, ac uiuendi consuetudinem uisus est Hispanus commutare uoluisse anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo sexto, cū illis, eosdem ritus, eademq; statuta (quod ad fidei rationem spectat) obseruanda proponeret, quæ olim à Ferdinādo Hispaniarum rege sancita fuerant, quæq; nunc in Hispanijs, quàm seuerissimè obseruantur. At reguli, & populi earum regionum, cū ea uiderēt maximè obsistere ueteri libertati, ac his priuilegijs, in quibus eorum maiores tamdiu uixerant, quæque ipsimet ab eis, tanquàm per manus

acceperunt, nullo modo aliam uiuendi rā-
nem, aliasq; leges admittendas censuerūt.
Proinde maxīma pars Belgicæ nobilitatis
in unum coacta quid'nam super his agen-
dum foret, priuatim, ac publicè consulta-
bat, & tandem ex communi consensu ab
eis decretum est, ut supplicatorijs literis,
ac demissis precibus ab Hispano impe-
trarent, ne circa hoc negocium quicquam
ulterius ageretur. Itaq; tertio Non. Apri-
lis huiusue rei causa uenēre Bruxellas Hen-
ricus Brederodus, Ludōuicus Nassouius,
Vandebergus, & Colemburgus, uiri ex
celebri, ac illustri prosapia, unā cum circi-
ter quingentis nobilibus, & generosis, qui
tunc aderant, sed cū chirographo, in quo
erant nomina plusq; duorum milliū. Cū
regiam domum ingrederentur, uisi sunt
ex quadā fenestra à quodā cōsiliario diuer-
sæ omnino sentētiæ, isq; ad aliū, qui iuxta
se aderat, cōuersus, Belgico sermone ita lo-
cutus dicitur: En, ad sunt mei Geusiñ. Hoc
autē nomen abiectissimum est, plenumq;
ignominia, & ibi puerbio diuulgatum est,
24 nebulones unum Geusiū efficere. Hoc
ipsi audito, cū risu ptergressi sunt, nullūq;
aliud signū edidēre, atq; hinc factum est, ut
quemadmodū in Gallia hoc tēpore Hugo
non, sic & ipsi in posterū apud Belgas hoc
nomine

nomine appellarentur. Audiuerunt prætereà, quendam ex proceribus dixisse, uelle se Principes earum regionum eò miserrimarum, ac inopiæ redigere, ut cum manticis collo annexis, atq; instar mendicorum, panem hostiatim petere cogerentur, idcirco munisma sibi excudi fecerunt, quod quidē unà ex parte regiam effigiem haberet cum huiusmodi uerbis Gallico sermone conscriptis: IN OMNIBVS FIDELES REGI, exq; altera parte, manticas, quas fides gemina sustineret, cum hac uoce eiusdem idiomatis: VSQVE AD MANTICAS FERENDAS. Hoc numisma, ut maius inopiæ argumentū præ se ferrent, ex plumbo excudi uoluerunt, licet etiam nonnulli ex auro, atq; argento excusum, atq; ornatum circumferrent, & singuli, suis collis annexerāt, ut circa pectus promineret, inuuentes, quòd si quādo ullum tempus accidisset, in quo ipsi manticas ferre cogerentur, nullum quantumuis humillimum seruitij onus, pro suo rege abnuerent. Non multò post, quædam sibi uestimēta induerunt colore subceruleo, eoq; reguli, ac proceres, aureis fimbris, uel serico adornabant, utque solent peregrini qui eunt Hierosolymā, uel Compostellā, suis pileis conchas marinas annectere, ita ipsi, ut abiectiores

NN s uider

uiderentur, & personam Geusiam magis ad uiuum exprimeret, quasdam ligneas ollas suis galeris adaptarent. Hinc factum est, ut, cum paucis post diebus, in Holanda caperetur quidam piscis totus aspersus notis, & maculis, quæ illis ollis quàm maximè assimilabatur, fermè omnes diceret, eum diuinitus missum, ut uel huius rei testimonio ipsorum causam iustam esse cognosceretur. Itaque cum Braderodus unà cū reliquo nobilium comitatu Bruxellas uenisset, supplicem Principi Parmensi, libellum obtulit, ac in eo, cōmuni omnium nomine, cōmemorata fide, ac studio, quo semper suū regē hactenus prosecuti fuerant, in cuius quidem obsequium, & nominis dignitatē, quo uis tēpore, & fortunas, & uitā ipsā pfundere parati erāt, illū demississimè orabant, ut Hispana inquisitio, q̄ iā regio iussu in multis locis earū regionū cœpta fuerat pmulgari, tolleretur, simulq̄ sœuerissimū illud edictum, sub Placat nomine, quod olim in causa religionis à Carolo V. indictū fuerat, leniretur, & si qua ratione fieri posset, in uniuersum abrogaretur. His petitionibus, à Parmensi responsum est, sibi non esse integrum, ut iniussu regis, quicquā horum eis cōcederet: at se omni opera, & studio effecturā, ut ei hæc omnia quāprimum signi-

significarentur, seque optimè sperare, futurū
 ut rex illorū postulatis assentiretur. Hoc re
 spōso habito, supplicarūt, ne q̄s interim ei
 rei studio, ulla iniuria, & incōmodo affice
 retur, quod sanè illis p̄ tēpore cōcessum est
 ne maiores motus cōcitarētur. Paulo pōst
 è cōmuni decreto, duos ex insigni aurei uel
 leris dignitate cōspīcuos elegerūt, q̄ ad Hi
 spanū huius negocij, aliarūq̄ rerū causa, p̄
 ficiscerentur, atq̄ hī fuerūt Io. de Berghes
 Marchio eiusdē loci, & comes Valē, & Flo
 rus Memorātius, regulū Mōtegni. Interea
 temporis Antuerpię, multisq̄ alijs in locis
 earum regionum, secreti cōetus fiebant in
 multorū aedibus, in quibus conueniebant
 plurimi, qui diuersum dogma receperant,
 ibiq̄ peculiares mīnistros habebāt, à quibus
 cōciones audirēt. Nec multa mora interie
 cta, sese palām declarare, quidq̄ animo sen
 tirent, publicè ostendere cōeperunt. Hīnc
 factum est, ut propè illam urbem, & apud
 Neruios, Batauos, Selandos, Belgicos, A
 trebatenses, cæterisque locis earum di
 tionum, in summa frequentia publi
 cas iam conciones audire, quoque pri
 us dogma conceperant, publicè, sine
 quē ullo magistratus metu, profiteri in
 ciperent. Cū autem res ita procede
 rent, grauesque, ac ingentes motus cum

Aurais alibi, tum præsertim Antuerpiæ, instare uiderentur, accersitus est Gulielmus Na-
proficiscitur souius, Auranicus, qui sua prudentia, &
Antuerpiæ. authoritate illius urbis tranquillitati, ac sa-
 luti prospiceret. Cum autem eo peruenis-
 set, Parmensis, eius aduentu cognito, sta-
 tim ad eum literas misit, in quibus, comme-
 moratis ijs, quæ cum ipse, tum eius maiores in
 dignitatem, ac beneficiû Austriæ familiæ
 hæcenus præstitissent, se minime dubitare
 aiebat, quin, eundem animum, & studium,
 erga suum regem perpetuo retineret. Por-
 ro nunquam sibi maiorem huiusce rei de-
 clarandæ occasionem oblatam, quam eo tem-
 pore. Idcirco eum hortabatur, ut, pro quiete,
 ac salute illius urbis, efficeret, ne oppidani
 ad solitas conciones adirent, neue aliquid
 inmutaret in his, quæ suis maioribus acce-
 perant, donec ea de re quod à suo rege statu-
 tum foret, intelligerent. Contra uero i-
 ipsa pollicebatur, se omni ope annixuram,
 ut non solum id quod peterent, abolere-
 tur: sed etiam ipsummet placat, cuius su-
 perius facta est mentio, haud mediocri
 moderamine leniretur. Præfatus Prin-
 cept nihil non effecit, ut saltem per men-
 sem quiescerent, quoad uel Status con-
 uenirent, uel regium responsum accipe-
 rent. Quin etiam, quod maturius his
 rebus

rebus pſpiceretur, ipſemet Bruxellas pro-
 fectus eſt, ut Parmenſem conueniret, ſimul-
 que, quid agendū eſſet, firmis rationib de-
 clararet. Ceterū, uix inde abierat, cū proxi-
 mo die, qui fuit primus, & uigeſimus Au-
 guſti, populus omnis more impatiens, ue-
 teres ritus abolere incœpit, ſuamq; ſenten-
 tiam, apertè ac liberè profiteri. Hinc ſanè *Conuentus*
 factum eſt, ut Auraicus breui ad urbem re- *Brederodi,*
 direr, ne his grauiora ſuccederent. Interim *ac ſociorū in*
 Brederodus, ac ſocij conuenerunt in oppi- *urbe Santrō*
 do Santron, quod eſt in finibus Eburo-
 num, ut ibi habito inter ſe colloquio, de
 his reb. conſtituerent, quas pro initi ſœde-
 ris tuitione ab eis fieri oporteret. Ad hos
 conuentus accedere plurimi ex eis regio-
 nibus, qui eandem in ſocietatem admitti
 poſtulabant, & pollicebantur, ſe eiūdem
 cauſæ adiutores fore, proq; illa ſuſtinenda
 omnes facultates, ac etiam ipſius uitæ ia-
 cturam, (ſi ita res ferret) ultro, ac lubèter ex-
 poſituros. Vt primū de his comitijs auditū
 eſt, Parmenſis eueſtigio, datis literis ad illius
 ordinis Principes, ſoſtendit, ſe huiusmo-
 di conuentum nullo pacto commendare
 poſſe, cū illud fieret in contemptum regiæ
 authoritatis, utq; populus ad defectionem
 excitaretur. Nec Brederodum, & reliquos
 ſœderatos in ſupplici libello aliud petiſſe,

quàm inquisitionis abolitionē, nihilq; aliud se retaturos promississe, ideoq; se illorū uerbis fretā, apud regē intercessisse, ut illa silentio inuolueretur, utq; etiam edictum, quod sublatum cuperent, mitigaretur. Nihil tunc prætereā postulatum: At cum ipsi multò maiora moliantur, nouaq; subinde consilia de nouis reb. capiāt, se iure de illis iam cōqueri. Proinde illos adhortabatur, ut huiusmodi colloquiū dissoluerent, atq; in priori statu permanerent, seq; apud regē effecturā, ut omnia trāquillē & pacificē trāfigerētur. Quod si secus pgerēt, se illos breuē ut cōtumaces, ac rebelles declaraturam, iustoq; ac debito supplicio in eos animaduersurā esse. His literis perlectis, nihil aliud respōderunt, quā se esse humillimos subditos, ac beneficiarios regis Hispaniarū, Ducis Brabantie, seq; breui Bruxellas ituros, ut corā, de his omnib. rationē redderent. Interim quò eorū causā iusta, & probabilis appareret, curarūt typis excudi priuilegia Ducatus Brabatie, quæ sunt etiā cōmunia cū cæteris statib. Limburgi, Vascēburgi, Dalē, & alijs ditionibus, quæ adiacēt ultra Mosam, quæq; iungūtur cū ditione Brabā

Priuilegia tica. Hæc priuilegia primò impetrata fue-
Brabantie rūt à Carolo III. Imperatore, postea sibi ab
 alijs cōfirmata sūt, & speciatim à suis Prin-
 cipibus.

cipib. Inter alia capita continent, Principinō
dicere citra cōsensum nobilitatis, & Vrbiū,
amplificare statū ecclesiasticū, latius quā
progressu tēporis ab alijs Principib. obti-
nuerit. Vt nullū subditū, uel externū inco-
lā cū accusatione, aut petitione criminali,
uel ciuili, persequatur, nisi per uīā iustitiæ
ordinariæ, ac libere, in qua reus seipsum
defendere, suāq; causam cū auxilio aduo-
catorū publicè tueri possit. Vt absq; cōse-
su statuū earū regionū, nulla uectigalia in-
iungerēt, nihilq; à ueteri consuetudine im-
mutarent. Vt in Brabātia nullus externus
præficiatur publico muneri, quod sit ma-
gni alicuius pōderis. Vt si Princeps accer-
sat, uel in unum cogat status harum regio-
num, quò ab eis pecuniā, uel aliquid aliud
postulet, populi Brabantie non teneantur
egredi ex suis finibus, quin etiā ut nihil
extra eorum ditionem statuatur, ipseq; Prin-
ceps teneatur se transferre in Brabantiam,
si quid ab eis impetratum cupiat. Vt
Princeps iniuste, aut ui aliqua, eorum le-
ges, consuetudinem, & statuta uiolet, ipsi
ab omni iuramento, ac diplomate abso-
luti, & liberi remaneant, nullaquē in re il-
li amplius astringantur. His priuilegijs
promulgatis, è communi decreto status
earum ditionum conuocarunt, citra
quarum

quarū assensum dicebāt, se nullum statum
genus commutare posse: & cum ipsis ha-
bito concilio, ibidem ex publica sententia
decreuerūt, se, fidem, atq; obsequium pre-
stuturos Hispano, tanquam comiti Belgi-
co, ac regulo Brabantiae. Quod si ulterius
progressus, uelit adigere ad ea, quæ illorum
priuilegijs obstarent, ipsi nullo modo pa-
rere teneantur, ne quid abrogetur immu-
nitatibus, quas habuere ab Imperatorib.
& præcipue, quæ Ambiuaritis concessæ
sunt, quæque in aurea Bulla continentur.
Quod si quispiam secus agere tentaret, se
quacumq; possent ratione, illius conatibus
obuiam ituros. Vt autem eorum consilijs
euentus responderet, uiresq; suppetere-
nt, foedus atq; amicitiam inuicē iniēre, in quā
ultrō admittebant quiscumq; forent eiusdē
animi, ducesq; ac centuriones in singulis
Prouincijs constituerunt, qui militum de-
lectum haberent, loca communirēt, quæq;
ad sui defensionem usui forent, omni sedu-
litate, ac industria procurarent. Vt uerò fa-
cilis cōstaret, quinam essent promptiores
ad hoc foedus tuendū, inq; retinenda socie-
tate fideiiores, quilibet ultrō pecuniā ob-
tulit, cuius quidem in uniuersum summa
dicitur fuisse ad rer decies cētena millia flo-
renorū. Hanc ob causam præfecerunt duo-
decim

decim uiros, qui eā statuto tempore à singulis exigerent, ut pecunia in promptu esset illi, qui cum imperio cæteris præesset. Is autem foret unus ex Principibus externis, qui huiusmodi onus, atq; prouinciā libenter in se susceperet, totamq; belli rationem administraret, atq; huic omnes, eiusdē fœderis socij obtemperaturi essent. Interim uniuersa pecunia in publico ærario posita, ibi usq; ad noui ducis creationem, & quousq; illa uti oporteret, fideliter asseruaretur. Deinde mutuo consensu statuerunt, ut alter alteri auxilio adesset, si qua uis, & cõtumelia inferretur, cõmunemq; causam singuli adiuuarent. His peractis, elegerunt Henricum Brederodū, Ludouicum Nassouiū, Comitesq; à Colemburgo, & Vandebergo, qui Bruxellas irent, Parmensem, de his omnibus, quæ in eorū conueniu peracta fuerant, edocerent. Cæterū cū ipsi maiorem partem eorū qui unā fœdus inierāt, secū adducerent, iamq; ad Regiam appropinquarent, Parmensis, audito eorum aduentu, eis quā primū significari iussit, ne ad se uenirent cū tanto comitatu, sed tantū primores mitterent. At ipsi hoc responso habito, neq; ulterius progredi, neq; aliquē illūc mittere uoluerāt. Sed statim Antuerpiā uersus, iter aggreſsi sunt, eoq; perueniē-

tes,

tes Aurascum, & Aegmondanū adiere, ac utriq; de his omnibus, quæ in eorū comitijs sancita fuerat, significarūt, sed nullo pacto ab ea sententiā, quā recens amplexi fuerāt, discessuros aiebāt. Parmēsis, cū ex multorū nuntijs, ac sermonib. intelligeret, graues, & periculosos motus instare, ac summo perē metueret, ne inde maxima rerū omnium cōfusio, ac perturbatio sequeretur, bel. lūq; atrocissimū proueniret, iussit publicari edictum, quo cauebatur, ne quis auderet quicquā amplius immutare in his, quæ ad fidei rationē spectāt. In eo autē permittebat posse haberi cōciones tantummodò extra urbes, in illis locis, in quib. erāt prius habitæ, addebatq; regē præterita errata illis cōdonare, modò ab omni alia innouatione supersederēt, donec ipsa, & status decernerēt, quid tandē agi oporteret. Interim eos oēs adhortabatur, ut regi iustū, ac debitū obsequiū exhiberēt. Vt uero sublati diffidijs, omnia quietius trāfigerentur, ex Aurāici mādato, alterū edictū Antuerpię promulgatū est, quo quidē seuerissimè iniūgebatur, ne qs ob eā rē, quēpiā lacefferet, ullaq; iniuria prouocaret: sed amicè inter se uiuerēt, nulliq; impedimēto his forēt, qui aliud dogma recepissent, atq; hī uicissim, hoc idē erga ceteros præstarēt. Quoniā autē

id magni esse negotij, uixq; omnino fieri posse uidebatur, ex præfati Principis, ac etiã uniuersi senatus decreto, institutũ est in urbe militare præsidium, quod quidẽ octo cohortib. cõstaret, omnesq; oppidanı extiterat. Horũ aut præfecti, & centuriones, undã cũ militib. unanimes iurarũt, ac pmiserũt, se fore bonos, ac fideles famulos regi Hispaniarũ, ut duci Brabatiã, & Marchioni sacri Imperij, simulq; præfato Principi, ut Vicecomiti illius urbis, cuius quidẽ salutẽ, quietẽ, ac libertatẽ omni studio, & uigiliatĩ pcurarent, atq; defenderẽt. Itẽ ut Principi, ac eius præfectis, obrẽperarẽt in singulis reb. quã sibi ob prædictã urbis incolumitatẽ, quietem, ac securitatẽ iniungerentur.

Vt quacunq; hora, & tẽpore, illos in aliquo uico, uel aliqua urbis porta, p eius tuitione adesse oporteret, præstõ forẽt egregiẽ muniti, atq; armati, ad nutũ, & uolũtatẽ ipsius Principis, aut eius legati.

Vt quoties bellica instrumẽta exaudirẽtur, & prælio decertandum esset, singuli forẽt in armis, scq; ad dimicandũ pararẽt, etiã si tempus belli extra ordinarium esset.

Vt nulli suã stationẽ, ac locũ sibi cõstitutũ, deserere, atq; illinc abesse liceret, nisi horis cõsuetis, aut ex consensu eorũ præfecti.

Vt q̃cunq; illis prædictus Princeps, uel
eorum

corū, duces iuberent, sedulò perficerēt, modò ea respicerent regiam dignitatem, urbis commodum, & salutem publicæ quietis.

Vt nemo causa religionis læderetur, eā quæ impediret, quin potius eam partem, quam à reliquis opprimi uiderent, adiuuarent, & pro uirili tuerentur.

Vt sinerent se disponi, & collocari in his locis, & cum tali numero, coniunctim, uel seorsim, & pro eo tempore, ut singulis eorum præciperetur.

Vt delectus haberi paterentur simul, & in unū cunuenirent, quoties uisum fuisset illorum ducibus. In huiusmodi autem delectu nullum aliud nomen inites daret, quā quod sibi inditū fuerat in sacro baptisinate, nec alia arma sibi assumere, nec uteretur aliò baculo, quā proprio.

Vt quicumq; semel stipendium accepisset, suam stationem, & famulitium deferre non posset, minusq; priori duce relicto, alteri adherere, nisi prius data facultate ab eo, sub cuius uexillo antea meruerat.

Vt nulla dissidia, & controuersias inter se alerent, nec etiā cum alijs, & præcipuè cū his, qui aliquod publicū munus gererent, aut cum ipsis oppidanis.

Vt nullo genere contumeliæ quempia in urbe commorantem, afficerent, siue is esset

esset negociator, siue ciuis, sacri, uel profani iuris, mas, uel foemina, & cuiuscunq; fidei existeret, nulloq; dicto, uel facto cuiuspiam ullum damnum inferrent:

Vt nullos coetus, nullaq; concilia inuicem haberent, citra consensum praedicti Principis, aut eius praefecti.

Vt nullas rixas, & dissidia inter se susciperent, nec se mutuò læderent, aut uerberarent: at si qua controuersia inter eos oriretur, eam statim indicarent suis praefectis, quorum consilio, & auctoritate dirimeretur. Cæterum, si hæc huiuscemodi foret, ut ab eis dirimi nequirit, omnis causa, & dissensio ad Principem deferretur.

Vt sedulo, ac diligenter prospicerent, ne quid in causis forensibus iniuste ageretur: at omnia ritè, iuxtaq; legum praescripta fierent, ipsiq; cum esset opus, praetori omnem operam, & auxilium praestarent. Si uero ipsi aliqua in re ius uiolassent, & propterea merito plectendi forent, omnis pæna, & animaduersio ad Principis arbitrium, atq; sententiam referretur: at reliquorum qui errassent, punitio, ad urbis praesidem, aliosq; magistratus, in quorum quidem obsequio, ut reliqui, persisterent, modo nihil iniungerent, quod eorum iuramento repugnaret. Adhæc, ut publicæ quieti studerent,

derent, patriæq; decus, & incolumitatem, sicuti decet bonos subditos, ac fideles viros, perpetuo tuerentur, omnemq; militarem disciplinā, & bellicū studiū retinerent.

Ne qd facerēt, uel tentare præsumerent, qd ueteri illius urbis cōsuetudini, statutis, priuilegijs, ac libertati aduersaretur, quin potius hæc omnia pro uirili defenderent.

Si quidpiam audirent, quod minus in regium decus, ac publicę tranquillitatis, & quietis rationē cederet, illud e uestigiò suis ducibus indicarent. Hæc omnia ipsi iurunt se obseruaturos, maximāq; pæna fuit constituta secus agentibus. Præterea, omnes horum militum centuriones, uicissim iureiurando promiserunt, se omnem operam daturus, ut milites (quatenus per eos fieri posset) in omni politica disciplina, & modestia continerent, ac imperata perficerent, atq; etiam, ne quid inter eos, & oppidanos, discordiæ, ac maleuolentiæ oriretur. Quòd si exortam ipsi cōponere nequirerēt, illicò totū negociū Principi, eiusq; uicem gerenti, denuntiarent. Dum res Artuerpianæ sic geruntur, in multis locis earum regionum subindè fiebant eadē mutationes, maioresq; motus impendere uidebantur, præcipuè autem apud Batauos, in quibus locis quàm maximè timebatur

ne

ne bello ciuili omnia suscipere misceretur. Itaque illorum proceres, Parmensi supplicarunt, ut Auraicum ad se mitteret, multisque rationibus ostendebant, illius presentiam sibi ualde opportunam esse, cum is apud omnes gratia, & authoritate plurimum ualeret, ibique regiam personam referret. Et si uero hæc, iniquo animo, ac egerrime ferebat, ut is Antuerpia discederet, summamque uerebatur, ne ob eius absentiam, res in ea urbe minus quiete prederent, & illius oppidi ciues, ac plebs uniuersa, ne illinc recederet, omni ope annitebantur, id tamen haud sanè impetrari potuit, cum res ibi tantoperè urgeret, atque ab eo solo totius illius Prouinciæ salus, & tranquillitas, pendere uideretur. Hoc ergo abeunte, in eius locum suffectus est Antonius Hoochstrata, Belgarum regulus, qui urbis regimen susciperet, quodque ibi per Auraicum paulò antè constitutum fuerat, obseruari iuberet, utque omnia quietè, ac placidè administraretur, sedulo prospiceret. Huic paulò post, nonnulli ex his, qui diuersum dogma immutabant (inter quos fuerunt etiam pluriimi senatores, ac præcipua dignitate præstitates uiri) cum suo, tum etiã omnium aliorum nomine, qui eandem in Belgio persuasionem sequebantur, supplices literas obtulere,

O O 2 quas

Supplex libellus missus ad Hispanum. quas Hispano quàmprimùm perferendas curaret. Harum autem summa hæc erat, uidelicet: Se hætenus erga suum regem eo animo semper fuisse, ut non solum omnes suas fortunas, uerùm etiam ipsam uitam ultrò, ac libenter exposuerint, idèq; coràm, & dum etiam illinc abfisset, nec pro ea tuenda, & exornanda, ulla unquam uèctigalia, ullūq; genus insoliti oneris recusarint. Quocircà, sibi omninò persuaderèt, se subindè tales futuros in posterum, ac etiam (si fieri posset) paratiori studio, ea simul spe innixos, ut ipsius gratiam perciperent, sicuti antea huiusce rei singularia, & illustria testimonia conspexerant. Et si uerò, quorundam consilijs inductus, eos omnes, qui à ueteri sententià, uel latum quidem unguem hætenus discessissent, nec eam in singulis rebus approbarant, bonorum publicatione, omniq; suppliciorum genere huc usq; persecutus est, & propterea inquisitionem intromitti, ac obseruari iusserit in illis locis, in quibus semel admissa fuisset, atque ibi omninò introduci, ubi antea non dum esset admissa, quod sanè prorsus repugnaret libertati, & indulctis earum regionum, quæ ipsorum ditioni subijciuntur: nihilominus tamen, cùm status, & nobilitas, eū summissè precati essent, ut sui, suæq; pristinæ

pristinæ libertatis rationem haberi uellet, non modò eam aboleri passus est: ac etiam ex innata ipsius lenitate, iusserit deleri e-
dictum, quod diu antea publicatū fuerat, omnique ratione, ac studio procurauit, ne quid fieret, quod homines harum regionū offenderet, & publicam quietem perturba-
ret. Maximam itaq; occasionem sibi præ-
beri, ob quam diuinę bonitati gratias age-
rent, sibiq; omnia bona de ipsius clemen-
tia, & benignitate pollicerentur. Cum au-
tem suæ ditionis homines, licet seuerissi-
mo edicto proposito, in ea sententiâ quàm
maximè adoleuissent, eorumque animos
multis rationibus confirmassent, primò se
illam paulò antè in priuatis cœtibus decla-
rasse, deinde cum se ipsos ulterius contine-
re nequirent, publicè iam profiteri cœpisse,
ut quiuis intelligeret, eam omninò esse,
quam antea præ timore, clam, & secretò p-
fitebantur. Cæterùm, etsi eorum ministri,
populum in suis concionibus assidue, cō-
tinenterq; adhortati essent ad omnem mo-
destiam, & obsequium præstandum Prin-
cipi, & Magistratui, & unumquęq; sui of-
fici admonuerint, neminemq; suæ uoca-
tionis limites egredi debere, ac sibi usur-
pare quod illius est proprium, tamen effi-
ci non potuisse, quin plurimi ex uulgo, &

pmiscua multitudine, immoderato quodam studio adducti, multa temere, ac insolenter, ipsis inuitis, facerent. Id autem suos concionatores, semper ualde improbasse, modisq; omnibus (quoad per eos licuit) illorum conatibus obstitisse, tantum abest, ut earum rerum autores, uel fautores extiterint. Nunc uero ad eos famam ptulisse, ipsum, eius rei gratia, contra se ualde offensum, iamq; omnino constituisse, relicta Hispania, in Belgium uenire cum ingentibus copiis hominum armatorum, ut de his omnibus dirissimum supplicium sumeretur. Cum hoc itaq; certis nunciis audiret, se non alienum iudicasse, si eum summissè orarent, ut sibi prorsus in animum induceret, hanc persuasionem ita ipsorum mentibus. Impressam, tamq; altè radices egisse, ut nullis minis, nullaq; externa potètia terreri possint, quo minus eam retineant, & sequatur, cum hinc questio uerfetur de eterna illorum salute, uel interitu, ideoq; non facillè illam, uel armorum, ex eorum pectoribus euulsam iri, quin potius ea ratione, qui sunt infirmiores, progressu temporis, fore libertinos, atq; atheos, à quibus, nihil aliud, præter omnem in suos Principes contumaciam expectari potest. Itaq; Gamalielis sententiam ualde ponderandam, quæ ait: Opus Dei nunquam dissoluendum, nimisq; difficile, ac periculosum, ut quis con-

contra Deum prælietur. Posse autem fieri, ut illorum consilijs adhaerens, qui uel inscitia, uel metu, uel cupiditatis, & gloriæ studio impulsî, ei suadent, ut ipsos armis inuaderet, indeq; nihil aliud sequeretur, quàm irreparabilis ruina, & excidium omnium harum regionum, quæ nunc ita uigent, ac florent, quæq; tam opportuna, ac necessariae sunt, pro cōseruatione aliorum regnorum, quæ ipse possidet, & simul aliorum Principum, qui finitimi sunt, amplitudo. Illos enim harum ditionum exuuijs ditatos, futuros multo potentiores ad bellum inferendum, ac propulsandum. Se itaq; humillimos suæ regiæ maiestatis subditos, ac beneficiarios, q; maximè cuperēt uiuere, ac mori sub perpetua eius fide, ac ditione, quiq; p̄ eius regno uī gloria, & dignitate, quicquid sibi uiriū, & fortunariū, suppetit, quinetiā ipsam uitā exponere parati essēt, hæc omnia sedulò perspiciētes, hoc sumis precib. rogasse, ac sperare, aliquē locū apud eū habituras, idq; ob ingenitam ipsius clementiam, & naturæ bonitatem, ideoq; per Christum Seruatorem ei supplicare, ut his omnibus qui in eorum conscientijs receptum dogma in omnibus rebus approbare æqueunt, ac interim tamen in solida erga eum fide, ac studio permanent, liceret

publicè conuenire in his locis, quæ sibi ab eo, ac eius magistratu consignata fuerint, ut, quod in rebus diuinis animo sentiunt, liberè, ac citra metum profiteri queant, indeq; futurũ, ut hac libertate concessa, & firmata, mercatorum negocia (unde omnis harum regionum opulentia manat, & proficiscitur) amota formidine, omniq; suspicionē deposita, liberos commeatus, & recessus olim habituri sint. Quocircà suppliciter ab eo petebant, ut his postulatis benignas, facilesq; aures præbens, eam sibi ex suo permissu, ac speciali gratia concederet, ratamq; esse uellet per status generales harum prouinciæ, qui huius rei causa, in unum conuenirent. Quòd uerò ad supplicantes attinet, tantum abest, ut pro hac libertate adepta, de politico statu immutādo, alioq; Principe substituendo, uel de ullo uectigali, tributo, & cuiuscunq; generis subsidio abnuendo, quicquam cogitent, (sicut eorum aduersarij hoc eis crimē obijciunt) ut contra, in testimonium perpetuæ fidei, ac obseruantix, qua erga ipsum afficiuntur, quæcunq; hinc à mortalibus prima dicuntur, sint semper parati exponere, quoties, & ubicunq; huiusce rei occasio incidere. Vt uerò interim aliquod grati animi specimen exhiberent, simulq; clariùs appareret,

reret, ipsos, pro hac munificentia, fore sub-
indè magis magisque addictos erga eum,
semperq; animo promptiori ad quæcunq;
in posterum iusserit, eo die, quo eorum pe-
titioni assentiretur, polliceri, se (præter so-
lita uestigalia) firmam cautionem præbi-
turos, qua quidem ad certum quendam, &
præfixum terminum, illi ad terdecies cen-
tena millia florenorum persoluerent, nec
se unquam occupaturos eorum templa, q-
à se dissentiant, nullaq; ui, aut contumelia
quempiam eorum affecturos, quò minus
idem profiteantur. Illum itaq; demississis
me orabant, ut hoc genus officij grato ani-
mo suscipere dignaretur, & munusculum
à suis beneficiarijs, ac subditis oblatum, æ-
qui boniq; consuleret. Se autem sperare,
ipsum, non alienum, & absurdum iudi-
caturum, si pro aliqua singulari gratia,
quam à suo Principe obtinuissent, se ali-
qua ratione gratos, ac memores illi exhibe-
rent, & quoquo modo possent, suam gra-
titudinem testarentur, sicuti haud sanè no-
uum, & inauditum esset, ut hæc eadem po-
stulata, & beneficia, sint præstita, & conces-
sa subiectis. In hoc autem addebant exem-
plum Alexandri Seueri, optimi & sapien-
tissimi Romanorum Imperatoris, qui, ta-
met si, ut cæteri, ethnica idola sectabatur,

tamē Christianos permīsit habere templa
in urbe Roma. Idē quoq; dici posse de Cō-
stantino Imperatore, qui, pręter suorū ma-
iorum consuetudinem, q̄sdem, loca, in quib-
us liberē conuenirent, suamq; fidem pu-
blicē declararent, concessit, idēq; in causa fu-
erit, ut innumerę contentiones, ac dissidia
collerentur, ut plurimę cedes proliberen-
tur, ut deniq; suū imperium pacatē ac tran-
quille regeret, omniq; bonorum genere il-
lud quam maximē florere conspiceret. Ad
hęc, exemplis eorū Cęsarū, qui fuēre Or-
thodoxi, quorū quidē permīssu, plurimi,
qui diuersum sentiebant, sana olim habu-
erunt, ostendebant, regiā eius mentem o-
ptimē quietā, & pacatā reddi posse, ac prę-
sertim exēplo Caroli V. sui progenitoris,
& Principis nūquam omninō satis lauda-
ti, qui concilia, & conuentus liberos illis
Principibus, qui nunc in Germania Pro-
testantes appellantur, concessit, ut etiā hoc
idem paulō antē factum erat ā Gallorū Re-
ge, in suo regno. Hęc autem omnia ipsius
animum hortari, ac firmari deberent ad idē
suis largiendum, donec ex communi Prin-
cipum Christianorum consensu, omnes i-
dem prorsus animo sentirent. Interim fu-
turū, ut in tota ea regione magnę clades (ut
dictū est) euitarētur, nihilq; metuēdū esset,
ne externi, ac finitimi Principes, ea loca in-
uade,

uaderēt, ipsiq; indigens, ac negociatores eò securitatis deuenirēt, ut non modò sibi alia domicilia, & sedes quærēdas arbitrarētur: sed etiā q̄ ea de causa se, suasq; facultates aliò transtulerunt, mox unā cū suis bonis, ac mercib. in patriā redituri essent. Postremò, adijciebāt, ex huiusmodi occasione, utriq; partì quiete, ac securitate præbita, fore, ut totū Belgiū posthac multò fœlicius, atq; uberi⁹ floresceret, unā cū augumēto atq; amplitudine regiæ dignitatis, omnesq; pro diutina, & prospera eius incolumitate assiduas apud Deum preces effusuri essent.

Dū hæc agūtur, tāta plerosq; per uniuersum Belgiū, huiusce rei cupiditas, tantusq; ardor incelsit, ut, priusq; ab Hispano aliud statutū esset, quæq; super hoc negotio illius foret sentētia, cognoscerēt, in multis oppidis, atq; urbib, carū gētū, noua fidei forma susciperetur, idq; præcipue contigit in urbe Valentiana, quæ quidē nō solū ueteres cultus aboleuerat, sed etiā ab omni regio imperio prorsus defecisse uidebatur.

Hinc effectū est, ut statim Princeps Parmē *Valentianum* sis Northermū, Belgarū regulū, cū duodecim cohortibus, & quingentis equitibus eò transmiserit, quò urbem ingrederetur: at oppidani, cognito eius aduentu, non modò illum foras excluderunt: sed etiam, abreptis armis, quàmprimū egressi sunt eosq;

eosq; adorti, nonnullos ex illis trucidarūt. Quia uerò quotidie ad eos, plurimi ex uarijs locis, præsidio adueniebant, utq; firmiter, & constanter in sententia perseverarēt, hortabantur, tantum animi, eis adiectum est, ut nihil minus, quàm de deditione cogitarent. Proinde factum est, ut Parmensis uiginti alias cohortes ad eum mitteret, atq; interim publico edicto illius urbis incolas proscribi iussit, omniq; commercio cū alijs negociatoribus interdixit, & quicumq; aliquid æris alieni cum eis antea cōtraxisset, eos omnes absolutos pronuntiarī fecit. Northermus, maioribus copijs adauctus, eam regionem illicò depopulari iussit, ut hostes omni re frumētaria, & pabulatione prohiberet: at ipsi nihilo segnius ad defensionem omnia parare, ac sæpius egressi, multa ad uicū im opportunè in oppidum inferre, plurimaq; bellica tormenta in moenibus disposuere, quibus, hostes ab oppugnatione arcerentur. Interim socij, ac foederati, duodecim cohortes auxilio miserunt, quas quidem cū aduersarij aduentare conspicerent, è uestigio illis obuiam iuerunt, & conflictu habito, partem ex eis occidere, partim terga uertere coegerunt. His confectis, cum Northermus audiret, in urbe Tornacensi, quæ est apud
Ner-

Neruios, eosdem motus exortos, ibiq; etiam omnia prorsus ad defectionē spectare, sibi non cunctandum ratus, eò statim cū suis copijs profectus est, maturēq; in oppidum ingressus, omnes armis exiit, & quos dissidiorum authores cognouerat, capitali supplicio affecit, moxq; ibi rebus compositis, ad priorem oppugnationem reuersus est. Dum non procul esset ab urbe, oppidani, facta eruptione, contra eius copias aciem direxēre, atq; acriter utrinq; pugnatum est, in qua tamen dimicatione, cum se ab aduerso agmine premi animaduertērēt, post aliquam cladem acceptam, se in oppidū recepēre, ac portis præclusis, intra munitiones, & mœnia, seipso cōtinebant, indeq; hosti crebris tormentorū ictibus grauissima damna intulerunt. Id uerò ne utiquā obstabat, quò minus in oppugnatione pergeretur, quin potius, uineis, ac pluteis, quæ catapultarū globos auertere possent, excogitatis, obsidionē acrius urgebat, nihilq; ab eo prætermissum est, quod quidē ad loci oppugnationem facere uideretur. Cæterum, præter militares machinas, quas secum detulerant, Parmensis, triginta maxima tormēta, quib. mœnia deijcerētur, ad eū transmitti curauit. Ipse interim oppidanos, p̄ certos, ac fideles nuncios amice hortabatur,

Oppidū Tor-
nacense capi-
tur à Nor-
thermo.

tabatur, ut aliqua honesta conditione sese dederent, eisq; regis nomine, omnium præteritarum rerum obliuionem, ac ueniam pollicebatur: sed cum ipsi nihil minus, quam de pace audire uellent: at potius obstinatis animis in priori sententia permanerent, seque ad uim arcendam strenue pararent, hostes in oppugnatione acrius instare incœperunt, tantaq; ui, ac impetu moenia concutere, ut, cum magna muri pars iam diruta, & disiecta foret, seque amplius contra hostium impressionem tueri nequireret, se tandem illius arbitrio, ac misericordiae dedidêre, cuius ueniam triduo antè recusarant. Belli præfectus, ubi se tandem post unius mensis obsidionem, uictoria positum uidet, urbemq; cum suis copijs esset ingressus, continuo ciuibus imperauit, ut arma darent: à cõcionibus abstinerent: omnesq; ministros, ac seditionis authores, in carcerem cõijci mandauit. His rebus peractis, ualidoq; ac forti præsidio in urbe relicto, inde cum aliqua parte copiarum abscessit.

Suprà cõmemoratum est, Auraicũ à Baldinus ad urbẽ rogatũ, ut se in eã prouinciã cõferret, quò tumultus ibi excitati, eius prudẽtia, & autoritate sedarẽtur. His itaq; pacatis, atq; cõpositis, Antuerpiã reuersus est, quò etiã paulò post, Brederodus cũ nõ mediocri p-
cerum

*Valentiani
expugnantur.*

*Auraici re-
dinus ad urbẽ
Antuerpiam.*

cerū comitatu aduenit, qđ sanē haud mediocrem Parmensi suspitionē attulit, idq; in causa fuit, ut statim Bruxellas multo maiora p̄sidia collocari iuberet, & nonnulli, qui suspecti uidebantur, ex regia protinus remoti sunt. Postulatum est etiam à Brederodo, ut arcem Vianā Hispano traderet: at ipse id omnino recusauit, eamq; ad se duntaxat pertinere, constanter affirmabat. Ne uerò per insidias, aut alia ratione caperetur, ipsemet continuo illuc perrexit. Interim, ex omnibus ferme partibus earum regionum, subindē grauiores motus imminebant, nec tamen singuli unum, idemq; profiteri: sed omnino diuersum, atq; ita multorū animi uarias in partes distrahebātur. Vt uerò aliqua ratio iniretur, qua controuersiaē tolli, ac impendētes motus euitari possent, indictus est conuentus in urbe Mechlinia, eoq; aduenerunt Amu-

*Procerum cō
uentus Mech-
liniæ.*

ralus Comes Aegmondanus, & Princeps Gaurē, Philippus Memorantius dignitate Amiras, & Horni Comes, Philippus Croys Dux Arescoti, Petrus Ernestus, & Niunardus, Belgarum Reguli, cum plarisque illustribus, ac nobilibus uiris. Auracus uerò, & Hoochstrata, cum publicam fidem sibi dari peterent, eamq; minime impetrarent, illuc accedere noluerunt.

Ipsi

*Cædes habi-
ta propè An-
tuerpiam.*

Ipsi tamen qui aderant, cœperunt agere de componendis rebus: at propter discrepantium uolūtates, nihil tūc omninò decerni potuit. Verū tamen ex cōmuni cōsensu missum est ad Parmensem, ut quæ iā esset, cū ipsius, tūc regis sententia, intelligerent. Responsum est, nihil effici posse, nisi prius his articulis, regio nomine propositis, quāmpriūm subscriberent, uide licet: Vt populus, ciuesq; uniuersi, in posterum à concionibus abstinerent: Vt arma traderent: Vt in singulis urbibus, atq; oppidis ea præsidia protinūs admitti paterentur, quæ Hispano uisum foret. Postremò, ut illius clementiæ, atq; arbitrio sese dederent. Cū huiusmodi conditiones admodum alienæ, ac difficiles uiderentur, illicò, re infecta, discessum est, eoq; magis, quòd propè Antuerpiā noui motus oriebantur. Nōm iuxta urbem, duce equite d' Tolosa, miles colligi cœperat, iamquē numerus ad mille, & quingentos extendebatur, & subindē amplior fiebat. Hinc sanè accidit, ut Parmensis, ea re cognita, è uestigio nonnullas cohortes, turmasq; militares cōtra eum miserit. Tolosani tūc erant Ostrouillæ (is pagus abest ab urbe tantū sexquimilliarī) atque ibi plures hinc, inde, copias præstolabantur: at regij milites repentē,

repentè, ac de improvisò in eos impetum fecère, cūq; & numero, & rei bellicæ scientia, longè his antecellerent, p̄aruo negotio deuicerunt, magnaq; illorum pars concissa, & plurimi in ipsa fuga miserrimè trucidati. Vt primū is rumor ad oppidanos peruenit, qui erant eiusdem fœderis, cōtinuò armis correptis, ad opem socijs ferendam accurrere instituerant, sed urbis portas occlusas inuenère. Cū igitur exeundi facultas præriperetur, confestim indignari, fremere, ac sibi quisque arma, telaque sumere, moxque in publicos uicos, & plateas prodire, atque illorum numerus ferè ad milia quatuordecim porrigebatur, idq; tam celere ab eis factum est, ut reliqui, licet singuli eorum, armis expediti essent, neq; modus, neq; spatium daretur, quo se in unum colligerent. In primis petierunt clauēs portarum totius urbis, hæcque statim ad eos delatæ sunt, moxque acceperunt omnia bellica tormēta, eaq; in forum adduci iusserūt. Postremo sibi dari uolebant publicū urbis prætōrium, nouos magistratus creare, omniaq; tandem ipsi suo arbitratu regere: urbis præsides, hoc audito, blandè, atq; amicè apud eos instabant, ne quid huiusmodi postularent: at petius de aliqua honesta compositione agerent. Verū ipsi

Seditio in urbe Antuerpiæ.

PP

omnem

omnem pacis conditionem recusabant. Cum res ita se haberet, alarum cēturiones, ac reliqui ex ciuibus, egere cum illis octo militū cohortibus, quas p̄ urbis custodia, & salute constitutas fuisse, superius demonstratum est, ut sibi opem ferrent, causamq; cur id facere deberent, hanc præcipuam esse aiebant, quod uidelicet, iurassent, se nullius religionis homines impedituros: at publicam pacem pro uirili conseruatuos: eamq; partē oppressuros, quæ alteri negocium facesseret. His rationibus milites commoti, continuo se illis adiunxerūt, acieq; instructa, magnum urbis forum, atq; illud, in quo moneta excuditur, occuparunt. Hæc enim duo tantum loca remanserant, quæ nondum quisq; illorum postulârat. Interim (quod sanè multis, huius paruæ admirationi extitit) qui erant Augustanæ sententiæ, regijs partibus adhæserunt. Harum uirium accensione nō modò iam sese ad tuitionem parabant: uerum etiam sibi secunda prælia pollicebantur. Dum ergo utraq; pars animis infensissimis, odioq; acerrimo in ultionem fertur, quidam præstantes uiri, pacisq; amatores, & qui plurimum autoritate pollebant, inter quos fuerūt in primis Tomas Fliscus, & Marius Carduinus, uiri, cū generis nobilitate,

bilitate, tum uirtute ornatissimi, sese inter-
 posuerunt, tantaq; solertia, & dexteritate
 negotium tractârunt, ut ad pacem flecte-
 retur, exq; communi cōsilio decretum est,
 ut clauēs, & bellica tormenta restituerent,
 utq; magistratui nullā omninō uim infer-
 rent: sed uniuersa in priorem statum redu-
 ci paterentur. His rebus compositis, missi
 sunt Bruxellas ad Parmensem, Hocstrata
 comes, & Marius Carduinus, qui eam cer-
 tiorem facerent de his omnibus, quę in ur-
 be accidissent, simulq; ut oppidanos regi
 conciliarent. Responsum autem, quod ab
 ea regis nomine acceperunt, hoc fuit, ut, ui-
 delicet, populus, ac Senatus Antuerpia-
 nus, conciones, & quicquid spectaret ad im-
 mutatam fidei sententiam, prorsus omitte-
 rent. Ut sibi liceret in urbe ponere id præ-
 sidij, quod magis consentaneum uideretur.
 Sed interim, donec aliud à rege in man-
 datis haberent, nemini ob eam causam ul-
 la iniuria inferretur. His rebus confectis,
 Mansfeltius comes missus est ad eam urbē
 cum sexdecim cohortibus militum, qui ibi
 præesset, pauloq; post Parmensis etiam eo-
 dem contendit, ibiq; honorificentissimē
 fuit excepta. Cum autem per urbem obae-
 quitans, templorum ruinas, urbisq; alias
 florentissimæ, ac maximē populatæ, soli-

*Motus Ant-
 uerpiæ sedan-
 tur.*

*Dux Parmen-
 sis ingreditur
 Antuerpian.*

tudinē animaduertēret, dicūt, eā à gemitu
& lachrymis minime contineri potuisse.
Omnes. n. qui se reos alicuius facinoris, &
culpæ sentiebant, quicq; illorum tumultuū
uel authores, uel participes exiterāt, ex ur
be cōmigrārant, suasq; familias, & fortu
nas aliò abduxerāt, iteritī (ut par erat) ne
de se graue suppliciū sumeretur. Ipse quo
que Auraicus paulo antè discesserat. Cū. n.
uideret, regē uelle, ut iuraret, qd' sibi absq;
ulla exceptione obtēperaret in omnibus,
q̄ ipse præciperet, hoc se facturū penitūs re
cusauit, affirmans, alio se iuramēto abstri
ctum esse, uidelicet, ut régis uerbis audiēs
foret in omnib. rebus, q̄ sibi iniungerētur,
modo essent cōsentaneæ priuilegijs earū re
gionū, quæ ipsemer rex antea se conserua
turum iurārat. Addebat etiā, si quid regio
iussu egisset contra præfata priuilegia, pri
mum iuramentum à se uiolatum iri. Quo
circa ex urbe discessit cū magno procerū,
& uirorum nobiliū comitatu, uenitq; Bre
dam, paternū oppidū, deinde profectus est
in Batauiā, indeq; se in Germaniā contulit.
Per idem tēpus, Leodiceū, & Bolduc, quæ
oppida, nonnullos motus eiusdem rei
studio excierant, cum rege in gratiam re
dierunt, omniaquē tam in Belgio pacata
uidebantur, præter Holandam, in qua
erat

erat Brederodus cum aliqua manu hominum armatorum. Ne autem illius uires crescerent, hostiumq; numerus aueretur, illuc missus est Carolus Brimeus, comes à Meghen, cū aliqua manu equitatus, ac perditum, eumq; postea subsecutus est Northermus cum alijs copijs militaribus. At Henricus, cū se uiribus longè imparem conspiceret, statim cum uxore, ac familia, & quibusdam ex his, qui ei se comitem illius itineris præbuerant, nauem conscendit, atque à terra soluens, prosperaque usus tempestate, Brām, oppidum maritimum, & Germaniæ proximum, peruenit. Cæterum, plurimi ex eius socijs, ac militibus, inter quos fuerunt pleriq; ex ueteri prosapia, cū à litore paulò longius abessent, neq; nauem conscendēdi facultas daretur, in hostium potestate deueniunt. Vianenses autem, cū se ab Henrico destitutos, neq; se aduersus hostem diutius tueri posse animaduernerent, continuo de pactione agere cœperunt. Itaq; missis legatis ad Parmensem, se ipsos unā cum oppido illi dediderunt, moxq; ad eos missus est Brunswicensis regulus, qui eum locum, regis nomine, tueretur. Porro inter Hispanum, ac Brederodum, fuit ante id tempus, non parua lis, & controuersia super huius

loci ditione, atq; in iudicium causa delata, adhuc pendebat, cum uterque, illum ad se pertinere, uarijs rationibus contenderet. Postremo, quæcunque oppida, & urbes in eis prouincijs à regia obedientia descuerant, regem supplices agnouere, seq; illi ultro dederunt, & Parmensis militaria præsidia in singulis disposuit, & sana denuo instaurari, atq; omnia iuxta priorem formam, & uiuendi rationem, ut reducerentur, summo studio, & uigilantia procurauit. Et si autem, nihil omnino ab ea prætermisum est, quod, cum domi, tum militiæ, ad regiam dignitatem, & Reipublicæ quietem, ac utilitatem spectaret, omniaq; prudentissimè gererentur, Hispano tamē ob plurimas causas uisum est, operæpretiū fore, si Ferdinandum Toletanum, Albæ regulum, illis regionibus præficeret, eumque cum ampla illuc authoritate, firmoque militum præsidio amandaret. Hunc itaque toti Belgio præfecit, omniq; regia authoritate ornauit. Is autem, ut sui Principis uoluntati morem gereret, ex Hispania profectus, Genuam appulit, indeq; per Galliam Cisalpinam, & Allobrogos iter faciens, uenit in comitatum Lucemburgicū, secumq; duxit circiter octo milia Hispanorum, qui erant omnes periti,

ac

*Dux Albanus
mittitur in
Belgium.*

ac veterani milites, In ea ditione illi obuiâ processit Albericus Lodronius, cum tribus peditum millibus, ac trecētis equitibus, quos regio iussu paulo ante collegerat. Cū tandem in Belgium peruenisset, paulatim distribuit præsidia Gandauj, Louanij, atque alijs in locis earum regionum, ubi mira quadam, & incredibili celeritate, arcem munitissimam construi iussit, ut eam urbem, tanquàm freno cohiberet, ne iterum novos motus, atque dissidia excitaret.

Paucis post diebus, Egmondanum, & Memorantium, utrumque antea, cum propter generis amplitudinem, tum quoque ob rei bellicæ disciplinam, & uirtutis præstantiam, à Carolo V. in illustrium equitum ordinem coopratum, aurei quæ uelleris torque donatum, regis nomine comprehendit, & in uincula coniici iussit, mox quæ plurimos alios nobiles, ac insignes uiros, quibus deinde diuersis temporibus caput ab humeris detruncatum est. Ex his autem, potissimum Calendas Iunij, anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo octauo, plures, qui eadem de causa sententiæ addicti fuerant, capite mulctati sunt, inter quos erāt 28. ex equestri ordine, summisque natalibus clari, & cum his, plerique alij, non

obscuri nominis, ac famæ, qui, ut cōtuma-
ces, ac rebelles comprehensi, uario mortis
genere, supremum uitæ diem clausurunt.

Isdem ferè temporibus Princeps Alba-
nus p̄fatos comites, qui ambo in arce Gan-
dauensi captiui detinebantur, cum magno
Hispanorum p̄sidio, inde Bruxellas ad-
ductos, Non. Iunij publicè decollari iussit.
Non multò pòst Dominus à Strale, nobi-
lis Antuerpiensis, & qui in ea urbe, cum o-
pibus, tū authoritate p̄cipuū locū gere-
bat, securi quoq; p̄cussus est, atq; ita in Bel-
gio plurimi uiri ex illustri, ac ueteri genere,
quicq; prius in magna, & suprema authori-
tate floruerant, breui temporis interuallo
miseram, & luctuosam sui tragediam reli-
querunt. Aliquot menses antea ex Philip-
pi iussu, custodiæ traditus est Carolus, Hi-
spaniarum Princeps, cuius quidam rei cau-
sa, ut à nonnullis uariè commemoratur, i-
ta quoque ipsius enarrationem alijs re-
linquam. Is autem, ubi aliquandiu in car-
cere detineretur, in lethiferum morbum
incidit, eoq; breui ex hac uita sublatus
est. Non longè ab huius interitu, obiit e-
tiam in Hispanijs Isabella, filia Henrici
Galliarum regis maior natu, & Philippi u-
xor, eiusq; mors ideò acerbior uisa est,
quòd grauida, & in uiridi ætate obierit,
nullamq;

Mors Princ-
pis Hispania-
rum.

nullamq; masculam prolem ex se reliquerit. Suprà commemoratum est, regulo Albano totius Belgij administrationem ab Hispano traditam fuisse. Cum itaque Parmensis, iam cuncta illius arbitratu, ac imperio gubernari conspiceret, in Italiam redire statuit, eiusque rei facultate ab Hispano impetrata, illuc iter intendit, eiq; pro se, ac hæredibus, ex regio cōdicto, quatuordecim millia nummum aureorum annuatim promissa sunt, & ante profectiōem pro viatico aureorum X. millia tradita fuerunt, atq; ita ex Belgio in suam ditionem rediit, anno ab humana salute M.D.LXVII. Dicit autem uix potest, quàm propter eius abitionem indoluerint proceres, ciuesq; uniuersi earum regionum, cum ob eximiam eius mansuetudinem, & & naturæ facilitatem, tum prudentiam, æquitatem, cæterasq; animi dotes, quæ in bono, & laudabili principe requiruntur,

Dum hæc in Belgio fierent, Scotia uarijs, multisq; ciuiliū dissensionum, procellis, ac turbinibus uexabatur. Vnde autem hi motus originem habuerint, hic breuiter, & summatim explicabo. Ioannes Stuardus Leuinix comes, cum ab Hamiltonijs fuisset occisus, Matthæus eius filius,

PP 5 admo-

De regno Scotia.

admodum puer, in Galliam missus, apud magnum patrum Robertum, Albinæ Dominum, complures annos fuit, donec post Iacobi V. Scotiæ regis, mortem, turbatis in Scotia rebus, domū fuit per Franciscum Galliarum regem remissus, eorum suasu, qui suas utilitates imminui, pacemque inter Anglos, & Scotos factam dolebant. Is ergo, cum Iacobus Hamiltonius ex inimicâ familia summum magistratum inuasisset, uisus est maximè idoneus, qui factionis aduersæ uires frangeret. Statim itaque ut domum uenit, reginam, matrem, & filiam, in libertatem restituit, atque ita clientibus, & amicis semunierat, ut inimicis esset formidabilis. Igitur Hamiltonius reginæ matri conciliatus, opera maximè Davidis Beronis Cardinalis, ad eam Sterlinum uenit. Hi, ex communi consensu ad Francum scribunt, Matthæum unum in mora esse, quo minus pax in Scotia esset, eum si reuocaret, se curaturos, ut fœdus factum cum Anglis, solueretur, & & Scotia in fide Gallorum esset. Matthæus per literas à Frâco reuocatus, à regina proditus, ab inimicis circumuentus, uidebat, si recederet, amicos, & clientes in potestate inimicorum se relinquere, eamque expeditionem

ditionem ipsi infamē, amicis calamitosam fore. Quocircā desertus à Franco, ad Henricum Angliæ regem se contulit, à quo liberaliter acceptus, multisque prædijs donatus, accepit uxorem, Margaritam Duglassiam, quæ ex Margarita Henrici sorore nata erat, & multorum in Scotia prædiorū hæres. Ab eo tempore Matthæus in Anglia fuit, exquē præfato coniugio liberos habuit, quorum prior, Henricus nomine, cum ferè iam uigessimū annum attigisset, multisque animi, & corporis dotibus præfulgeret, in Scotiam accersitus est, ibique ex Procerum consensu, Mariam Stuardam, Scotiæ reginam, tunc temporis uiduam, & adhuc florenti ætate, formaque conspicua, in matrimoniū accepit, qua cum, aliquandiu amanter uixit. Cæterum, haud multò post, cum omnis utriusque amor in odium uerteretur, factum est, ut Henrico uita, & reginæ regnum adimeretur, atque illud statim ad maximas calamitates deueniret. Nam rex, dolo, ac insidijs Bodueli comitis interfectus est, idque accidit, assentiente regina, quæ postea ipsimet Boduelo, sese illegitimo, ac infœlici coniugio iunxit. Rege, indignissima cæde interempto, purpurati, ac proceres,
hoc

hoc execrandum, atque horribile facinus
modis omnibus uindicandum censuerūt.
Itaque copijs paratis, contra eum aciem
direxere, cumque ad certamen uentum es-
set, is, & militum numero, & causę bonita-
te longē inferior, magna strage affectus est,
sibi que tandem fuga consuluit: sed quoni-
am deuictus, in nulla regni parte se tutum
ab hostibus uidebat, ad littus properauit,
sibi que nauem conscendens, Daniam uer-
sus, nauigationem direxit. Cū autem il-
lūc appropinquaret, à nonnullis, ut pirata,
deprehensus est, atq; in uincula coniectus.
At Scotiæ regina in arcem Lollūim ca-
ptiua perducta est, omni que regia autho-
ritate, atque administratione exuta. Puel-
lulo autem, quem antea ex uiro susceperat,
regni diadema traditum est, ac tutores præ-
positi. Dum res ita geruntur, nonnullis
mensibus interiectis, regina, quorundam
ope, ex arce, paruo nauigio aufugit, eoq;
ui uentorum, in Anglicanum littus appu-
lit, & ab incolis agnita, protinus regiæ tu-
telæ committitur. Quid autem postmo-
dum ipsius causa, in utroque regno acci-
derit, non deerunt præclara ingenia, à qui-
bus hæc omnia literis mandabūtur. Quod
uerò ad me attrinet, id tantum in præsentia
dixerim, Elizabetham, Britaniæ reginam,
singulari,

singulari, Dei optimi maximi bonitate, ac prouidentia gubernari. Quāuis enim ipsa-
met egregia uirtute, ac sapientia prædita
sit, & apud se consiliarios habeat, summo
iudicio, summaque prudentia præstantes,
tamen fatendum est, humana consilia per-
sæpe inania reddi, nisi ea diuinitus regan-
tur. Id uerò ut ita esse iudicem, superiorum
temporum facit recordatio, quum cogito,
quot interni, externique hostes, huic opti-
mæ reginæ insidiati sint, & quàm mirabi-
liter illam Deus ab eorum insidijs, atque
conatibus eripuerit, & propterea fatendū
est, scælicitatem gubernationis, solius Dei
esse beneficium, ipsumque, regna tribuere,
cui ipse fauet, & uicissim, cui libuerit, au-
ferre.

Dum Scotiæ regnum his turbis, ac mo-
tibus agitur, Sueciæ, ac Daniæ reges. ma-
gno quodam inter se odio flagrabant, mul-
tisque & grauissimis bellis inter se prælia-
bantur. Ersi uerò plurimi Germaniæ regu-
li, & Imperator Maximilianus persæpe co-
nati sunt eorum dissidia componere, ac æ-
quas pacis condiciones utrique proposue-
runt, nihil tamen ab eis, tunc agi potuit.
Multum igitur ab utrisque, mari, terraque
dimicatum est, & quidem uario, atque an-
cipiti euentu, magnæque clades utrinque
illatæ.

*De bello, quod
diu gestum est
inter Sueciæ,
ac Daniæ re-
ges.*

illatæ, ac sanè alterū, in alterius excidium,
& perniciem conspirasse uidebatur. Ipse
autem Suecorum rex Ericus, huius nomi-
nis XIII. non modò foris atrox bellum in
hostem gerebat: Sed etiam barbara qua-
dam sæuitia in suos proceres ferebatur, &
Ioannem, Finlandiæ Principem, sibiq; ger-
manum fratrem, ob regnandi suspicionem
in uincula coniecit, in quibus deinde ad
biennium, permansit, breuique post, ita in
nobiliores sæuire cœpit, ut plurimos ex
his, nulla data occasione, capite trūcari ius-
serit, & inter hos patrē reginæ, quæ Gusta-
uo nupserat, eiusque fratrem, & Comitem
Suuanth, unā cū eius filio, ac plerosq; alios
insigniores uiros, idq; potissimum suasio-
ne, ac instinctu Georgij Piersoni, cuius im-
pio consilio plurimum regebatur. His
peractis, eò dementiæ, ac furoris deue-
nit, ut sibi ipsi mortem uellet conscisce-
re, atque ob eam causam Gulielmum
quendam, oriundum ex Hollanda, rei-
que medicæ peritum, & cui etiam suam
salutem diu commiserat, ad se accersiri ius-
sit, eiq; imperauit, ut balneo parato, sibi ue-
nas in pede incideret, quæ sensim cruore
deficiente extingueretur. Cum autem huic
rei quamprimū aduersari cœpisset, moxq;
inde abiens, rē uniuersam Dionysio Gal-

Io, qui alias in Britannia, sui regis nomine, legationem gesserat, indicasset, is confestim regem adijt, eique, ne id faceret, neue seipsum suomet cruore pollueret, suadebat, utque ad saniora consilia mentem reduceret, hortatus est. At rex ita, furoreque percitus, correpto pugione, statim in eum irruit, & acriter uulneratum, suis prætorianis interficiendum dedit, eiusque medicus eodem sati genere interemptus est.

Harum rerum atrocitate, regni proceres, commoti, regem in quoddam cubiculum incluserunt, & Ioannem, qui adhuc in carcere detinebatur, accersendum curarunt, atque ad eum imperij summam, regiumque diadema detulerunt. At ipse regij nominis dignitatem, abnuens, regni duntaxat administrationē ac tutelam admisit. Non multis diebus interiectis, Hēricus ingenij vires resumens, ac mentis iterum compos, rursus regni habenas, & gubernacula suscepit. Cæterum, haud multò post, eiusdem Georgij Pierſoni; uiri nefarij, & immaniſſimi, persuasione impulsus, opiparum, ac solenne conuiuium instituit, ad quod quidem inuitarat omnes fratres, sorores, cunctosque regni proceres, cum quibus aiebat, se uelle deinde plurima conferre, quæ ad commodum, ac

*Erius rex
Sueciæ ob ty-
rannidem cõj-
citur in car-
cerem & Dux
Ioannes, eius
loco substitui-
tur.*

ac decus regni quã maximè pertinerent. In hoc autẽ, omnes ad unũ interimere consti-
tuerat. Cæterũ, id horribile facinus, pri-
usquam ab eo peragi potuerit, patefactum
est per uxorem Nicolai Belgici, quem rex
paulò antè occidi curarat, eaq; priusquã
nupsisset, potitus erat, moxquẽ à uirinece,
in matrimonium duxerat. Hæc igitur o-
mnem prodicionem detexit cuidam nobi-
li matronæ, quæ erat ex Gallica stirpe, ac
nupserrat Herbeuillæ eiusdem nationis ui-
ro, eaquẽ statim ad Principem Ioannem,
qui ei hæc omniã secretò nunciaret, misit.
Tum regni procures, è unanimi consensu
Henricum comprehensum, perpetuo car-
ceri relegarunt, & Ioannem, regem declara-
runt, ipseque Pierfonus, habita quæstione,
diuersis suppliciorum generibus affectus
est, & commeritis sui pessimi consilij pœ-
nas persoluit. Hinc autem reges, qui quẽ
cæteris præficiuntur, improborum assen-
tationes caueant, eosquẽ à se omnino ar-
ceant, quorum congressu, prauisquẽ consi-
lijs, ad sæuitiam, & tyrannidem incitantur,
atq; illud Sophoclis ppetuò meminerint.
Σ: ποί τὺς χονοσι τῶν σοφῶν εὐνυσία. Qui uerò his
artibus Principum gratiam, & beneuolen-
tiam aucupantur, seque hac ratione am-
plas opes, & dignitates consecuturos spe-
rant,

rant, illud sibi ante oculos præponant.

ἡ δὲ κληὶ βουλὴ τῷ βουλευσαντι παρήρη.

Ioannes interim ex omnium nobiliū consensu, totius regni præfecturam adeptus, hoc in primis sedulo curabat, ut, rebus omnibus domi rectè cōpositis, cum rege Daciæ pacem iniret, cumq; antea, Sarmatici regis sororem, in cōiugem duxisset, fiebat, ut hī cetiam pro eadem re perficiēda, summo perē allaboraret. Igitur, legatis ultro, citroq; missis, illa tandem certis quibusdam conditionibus inita est, finisq; tam graui, ac diutino bello impositus.

Dum hī reges inter se acerrimis odijs dimicabant, ipsi quoq; Sarmatarū, & Moscouitarū Principes, atrocibus animis inuicem præliabantur. Huius autem dissidij, & contentionis, quæ diu inter utrunq; regem perdurauit, multi historici causam alijs temporibus prodiderunt. Cæterum, ut uariè, ita etiam ordine, haud ualde conspicuo. Esi uerò ipse, huius belli, quod nūc etiā inter eos magis, quā unquam exardet, haud sanè plenam, perfectamq; notitiā assequi potuerim, liberè tamē dicam, quid mihi potissimū uideatur. Magnus ducatus Lithuanix, a mari Prutenico usq; ad Vilnam, quæ est metropolis Lithuanix, extenditur sexaginta miliaribus Germanicis,

QQ

nīs,

De ducatu
Lithuanix.

nicis. à Riga usq; ad Vilnā, recto itinere 40. uel secūdū alios, 70. A Kiana, usq; ad Confluentē Borysthenis maioris, ac minoris, q̄ hodie uulgò Neper, & Boch appellatur, sunt 70. miliaria. Hīc erat castrū Diallouū qđ postea dirutū est, & hīc etiā finis domini Lithuanorū, quod prius extendebatur usq; ad Nouū castrū, expugnatū à Turcis, & loca finitima, q̄ sunt in planitie, incoluntur à Scythis, atq; hī sunt fines inter occasū, & meridiem. At ex altera parte, à Parcouo, in cōfinibus Lithuanix ad Vilnā, sunt 80. miliaria: & in Cracouia per idē iter usq; ad Vilnam, 120. sed à Vilna ad Smolencum, circiter centum. Hęc ampla regio, dicta est Lithuania, quia, nonnulli uetēres historici dicunt, quosdam Italos, relicta Italia, ob ciuiles Romanorū dissensiones, atq; discordias, uenisse in hanc prouinciā, eamq; appellasse Italiam, eiusq; indigenas Italos. Pastores autem, unius literæ additione, illam nominasse Litaliam, & Litalos, donec Rutheni, & Poloni eorum uicini, eam dixēre Lithuaniam, & Lithuanos, idq; nomen ad nostra usque tempora permansit. Regio ipsa ad ortum, Poloniæ connexa est, nonningentorum millium passuum circuitu, magna sui parte palustris, plurimumq; nemorosa, & ob eam rem diffi-

lis auditu, & quodammodo inaccessa; aquis, & paludibus cuncta obtinentibus. Hyeme commercia cum Lithuanis habiliora, paludibus, & stagnis alta glacie concretis, niueque superinfusa, fiunt omnia mercatoribus peruia, quò fit, ut, uelut alto mari, quando nulla, & certa sit uia, aut semita, sidera signent iter. Rara in Lithuanis oppida, uillarum incolatus frequens, accolarum diuitiæ sunt pelles, multigenum ferarum, quibus regio insigniter scater. Ceræ, & mellis abundans, usus pecuniæ nullus genti inter se, uini rarissimus usus, panis nigricans, armenta uictum præbent, multo lacte utentibus, sermo, ut Polonis, Sclauonicus. Hæc gens per aliquod tempus tam obscura, & ignobilis fuit, ac etiam tam inops, eorumque ager ita sterilis, ut, cum Rutenis pareretur, pro censu, ac tributo, certam quantitatem suberis, annumeraret. Tandem Vuithenen fecit se Caput, & Principem Lithuanorum, & à Ruthenis deficiens, astu, & dolis aggressus est Principes Russiæ, atque illos deuicit, eoque potestati sensim deuenit, ut eos in suam potestatem, ac ditionem redigens, cogeret, sibi tributum quotannis impendere, ut idem antea Lithuani per multos annos Ruthenis persoluerant. Reliqui duces, qui successere Vuitheneo, insidijs

ac subitis eruptionibus inuasere populos finitimos Brussiae, Massouiae, ac Poloniae, quoad crucigeri, qui sunt equites Teutonici sanctae Mariae, uocati in auxillium à Conrado, duce Massouiae, ui, & armis deuicti, atque oppressi sunt.

Postremo successit Olgerdus, magnus Lithuaniae dux, qui habuit filium nomine Iagellum, isque postea sacro fonte ablutus, dictus est Ladislaus, & fuit coronatus rex Sarmatiae, atque hoc pacto ea ditio peruenit ad eos reges, ineunte anno M. CCC. LXXXV. I. cum ille, omnes Lithuanos ad Christi fidem conuertisset. Vladislaus dedit Prouinciã Lithuaniae, ac Samagithiae, Alexandro Vitoldo, fratri suo, ex patris latere, qui, cum esset excelsio animo, & singulari uirtute praeditus, his adiecit ducatum Plescouiae, Nugardiae, & Smolnensem. Deinde successerunt alij duces, donec tandem ducatus Lithuaniae transiuit in Casimirum, tertium filium Ladislai Iagelli, regis Poloniae. Illum ducatum Casimirus per annos quinquaginta obtinuit, & circa finem, Ioannes dux Moscuae illi abstulit, sibique Nugardiae ditionem uindicauit. Post Casimirum, dominatus est in Lithuania Alexander eius filius, quartus gentis, cuius quidem temporibus,
idem

idem Ioannes Moscouita, 'ul ei surripuit principatum Mosaisensem, qui, & longitudine, & latitudine, porrigitur ad septuaginta mille passus. Alexandro uita defuncto, ei successit in Lithuania Sigismundus rex Sarmatiæ, cui Basilus, dux Moscouitarum, abstulit principatum Plescouiæ, & ducatum Smolnensem. Hæ sunt causæ, quibus (ut opinor) factum est, ut inter hos duos potestatus continua bella uiguerint, & quamuis aliæ subinde accederent, has tamen præcipuas esse crediderim. Diu itaque inter eos uaria fortuna hucusque pugnatum est, longumque foret enumerare strages, atque incendia, quæ inde secuta sunt, & quotidie sequuntur. Non possum autem silentio præterire insignem illam uictoriam, qua potitus est Polonus anno à partu Virgineo, supra millesimum, quingentesimum, sexagesimo septimo, & XIII. Cal. Augusti. Tunc enim profligata esse dicuntur, decem, ac septem millia Moschorum, supra fluuium Duuiua, non procul à Vuitepsko, à duce Roman, Palatino Bruslaueiensi, præfecto campestri Lithuanicæ, regis Poloniæ, ex quibus referunt ad septem millia in acie, partim cæsa, partim capta, & circiter duo millia in aquis submersa. Duces autem exercitus Principis Moschorum præcipui hoc in præ-

Insignis clades Moscouitarum, duce Roman, Palatino Bruslaueiensi.

lio interempti sunt, uidelicet Perrus Screbruius, Georgius Kolijlous, & Simon Palestus Palatini Moschouia. Post huiusmodi conflictum, idem dux Roman obsedit quatuor millia Moschorum duce Totmato, qui quidem Palatinus, audita suorum strage, quæ facta fuit spatio aliquot millium Germanicorum ab eo loco, in quo ipse, ex mandato sui Principis, coeperat extruere munitissimum castrum in ditione Lithuanica supra fluuium Duuiua, se quamprimum fossis, atque aggeribus communiuit. Huius tam insignis uictoriae occasio hæc fuisse perhibetur. Dux Roman Palatinus Bruslauiensis, cum esset in custodia illorum confinium ditionis Lithuanicae, omnem animum quærebat, ut Moschos incautos, qui duce Palatino Totmato, sui exercitus paucitate contempta, nouam arcem in ditione Lithuanica, eaque in opportunissimo loco sitam, extruere coeperat, repellere aliqua ratione posset, cumque intellexisset, ducem Petrum Screbruium, cum decem, ac septem millibus equitum à Totmato uio, propter presidium illius castris, ab eo loco, aliquot milliaribus castra sua posuisse, sperans, illum eo securiorem esse, quod nullus ualidus exercitus regis Poloniae, sub id tempus, in illis confinibus reperiretur,

tur, delectu suorum habito, acceptisq; secum
circiter mille & quingentis equitibus, ac
octingentis peditibus, quos equis rustico-
rum superimpoluerat, quærēs occasiones
rei bene gerendæ, primò incidit in sexcen-
tos Tartarorum, Cosaueg. equites, qui e-
rant in prima custodia exercitus ducis Sre-
bruuij. Hos autē, cum Roman tam foelici-
ter, ac strenuè profligasset, ut nullus planè
nuntius illorum cladis ad exercitum per-
uenisset, exq; captiuis Tartaris, magnam
esse securitatem in hostilibus castris acce-
pisset, omni cūctatione postposita, hostiū
exercitū summa celeritate adortus est, cū-
que in primo cōflictu dux supremus exer-
citus Moschorū, Srebruuius, fortiter pu-
gnando, cum quibusdam alijs proceribus
interfectus esset, tandem Moschi in fue-
gam effusi, tam inclytæ uictoriæ occasio-
nem præbuerunt. Re, tam prosperè, ac fœ-
liciter gesta, oratores Moschi, qui Groduā
uenerant, cum ante aliquot dies magno
fastu, magnaue iactantia in tractatibus
pacis uterentur, postea mitiores effecti,
multò equiores pacis conditiones Polo-
nis proponere uidebantur: sed, cum pro
illarum conditionum decreto, nihil præci-
pue in mandatis haberent, ipsi non usque-
adeo fidem illis habendam ducebant.

QQ 4 . Haeste.

Hactenus, ea tantum recensui, quæ ad plurima bella, eorumq; causas pertinebāt, Nunc aliqua uicissim de alijs rebus interseram, quæ quidem lectori, nec ingrata, nec inutilia futura spero. Dicam autem in primis, quid nam in terra Florida, nec multo post in insula Madera, inter Gallos, atq; Hispanos acciderit. Ut uerò hæc omnia plenius innotescant, sermone paulo altius repetito, haud pigebit ostendere, quomodo hæc insula, quæ Floridam appellant, ad nostram usq; notitiam deuenierit. Cum, nostris temporibus non sine maximo Dei beneficio, diuersa loca, & prouinciæ nobis antea prorsus incognitæ, in Nouo orbe (sic enim communi uoce nuncupant) longa quadam, & inaudita nauigatione detegerentur, ibiq; nostri, partim ui, partim incolarum assensu, nouas colonias introducebant, plurimi, diuersa tēpestare, conati sunt peruenire in quandam insulam Indiæ occidentalis, quæ postea dicta est terra Florida, hiq; omnes, diu sua spe fraudati sunt, nonnulli metu naufragij, & pleriq; uentorum rabie marisq; sæuitia reiecti. Inter hos autem fuit quidam celebris nauta, genere Venetus, & patria Britannus, cui nomen fuit Sebastianus Cabattus. Hic enim anno Salutis M. CCCC. XCVIII. fuit missus

missus in eam regionem ab Henrico VII. rege Angliæ, ut ea loca exploratum iret. Hoc idem à quibusdam alijs factū est, nec tamen ullus eorum potuit pedem in his regionibus figere, nec ea littera, & flumina subire, per quæ illūc appellitur. Franciscus, Galliarum rex, huius nominis I. anno M.D. XXIII. misit ad eas oras quendam celebrē, & in re nauali insignem uirum ex urbe Florentia, nomine Ioannem Verrazzanum, ut omni studio, ac sedulitate has Insulas indagaret. Hic ergo, duabus nauib. quā opipidō instructis, ē portu Diepēsi soluit, atq; appulit in hanc terram, ibiq; poli erectionem in 34. gradibus inuenit, eaq; regio (ut deinde retulit) erat bona, & fertilis. ac in optima cœli temperie cōstituta. Cū autem in hoc primo itinere nō posset ea perficere, quæ maxime cupiebat, nec ullū portum ingredi, ob diuersa incommoda, quæ subinde nauiganti eueniūt, coactus est redire in Galliam, ubi ex eo tempore, nunquam desijt regem hortari, ac orare, ut illūc denuō mitteretur, quo tandem impetrato, iterum eandem nauigationem suscepit, quæ tamen huiusmodi euentum sortita est, ut reliquis deinceps, parum animi ad eam prouinciam adderetur, eaq; de causa, hæc tam præclara, & laudabilis prouincia

QQ s dilata

dilatata est usq; ad annum M.D.XXXIIII. quo
 quidem præfatus rex illusc denuò legauit
 quēdam alium nomine laques, orfundum
 ex citeriori Britannia, in oppido, quod Sā.
 malum uocant, optimum sanè, ac peritissimū
 mum nauclerum, & præsertim in plaga bo
 reali, quam uulgo Terram nouam appel
 lant. Is autem certam omnino spem conce
 perat, se inuenturum aditum ex ea parte,
 qua pōtissimum penetraret in mare meri
 dionale, sed quoniā illo primo itinere hoc
 absoluerē nequiuērat, proximo anno re
 dīt cum Rebetuallo, qui ambo eadem na
 uigatione suscepta, in hanc Insulam appu
 lerunt, ibiq; construxere nonnulla edificiā,
 quæ incolerentur, ac erexere insignia Gal
 lici regis in parte boreali, & in oppido, qđ
 eorum lingua dicitur Canadas, uel Chelag
 za. Postremo, quidam aliī eiusdem gentis
 homines, inter quos fuerunt etiam pluri
 mi ex nobili genere, cum auiditate noua
 rum rerum, gloriæq; studio incitati, tum
 etiam Gaspari Castilionei, Gallicæ classis
 præfecti, consilio, & authoritate adducti,
 ex communi consensu eandem profectio
 nē instituerunt. Itaq; his omnibus quæ ad
 eam expeditionem attinere iudicabāt, ritē
 dispositis, anno à Christiana salute LXIII. &
 XII. Cal. Martij, nocti prosperū iter, soluerūt
 è Nouo

*Plurimi ex
 Gallica nobi
 litate, suāsu
 Gaspari Casti
 lionei, Amira
 tis, proficiscū
 tur ad Terrā
 Floridam.*

ē Nouo portu cum duab. nauibus, hisq; &
 uiris, & omni bellico præsidio cōnunitis,
 uela Euronoto, qui tū flabat, explicuerūt.
 Hic uerò paucis dieb. immutatus, totusq;
 illorū nauigationi cōtrarius, effecit, ut ma-
 ximis iactati, procellis, & ob id naufragiū
 ueriti, se tandem in Armoriam reciperent
 iuxta Brest, oppidum maritimum, ibiq; ad
 biduum commorati sunt. Cū autem inte-
 rea, maris sequit̃a remitteret, iamq; aura be-
 nignior afflaret, qui reliquorum dux erat,
 quendam nouum cursum, & hætenus in-
 tentatum, per obliquum excogitauit, ui-
 delicet, trañciendo mare Oceanum, ad mi-
 nimum 1800. Gallicis miliaribus, qui sanè
 cursus ex Gallico littore soluentibus, quo-
 uis alio nunc breuiter, acturior censeatur,
 ueteri eorum sententiã reiecta, quæ diu a-
 pud eam nationem inualuerat, nunquam
 scilicet illuc perueniri posse, nisi per Africā,
 uersus insulas Canarias, & Maderam, uer-
 susq; insulas Artillas, & Lucayas, in quib.
 paululū cōsisterēt, donec aquatū irēt, aliaq;
 sibi opportuna prospicerēt, ut faciunt Hi-
 spani, euntes in nouam Hispaniam, nec e-
 tiam ingressi sunt sinum Bacha, per quod
 ipsi omnino transeundum existimārant.
 Id autem ab eis idcirco factum est, ne transi-
 rēt per insulas Hispanorū, tum ob plurima
 incom.

*Quæ sit opti-
 ma nauigatio
 ex Gallia in
 Terram Flo-
 ridam.*

incommoda, quæ accidere solent, multaq;
 disidia, & quærimonias inter utramque
 gentem, tum etiã ut ipsi intelligerent, hanc
 nouam Galliam à se inuentam, nihil ad eos
 pertinere, ut reliquæ insulæ à se repertæ. Hi
 ergo suam nauigationem longè alia ratio-
 ne prosequuti, tandem pridie Calen Maij,
 primaque aurora, prospexere quendam si-
 num oris marime iuxta continentem, am-
 pla quandam longitudine, totum undiq;
 innumeris arboribus eximia quadam pro-
 ceritate, & pulchritudine coopertũ, & se-
 ptem uel octo mille passibus Gallicis à lit-
 tore, distantẽ. Regio uisa est plana, & mini-
 me accliuis, atque inde quatuor, uel quin-
 que milliaribus propiores facti, iecerunt
 anchoras in mare, in quo, aquæ altitudo
 erat decem passuum, & ipsius fundum erat
 plenum glarea ex parte meridionali cuius-
 dam terræ, sitæ instar linguæ, seu promon-
 torij, in altitudine uiginti nouem graduũ,
 & dimidiũ, quem locum appellarunt Ca-
 put Gallicum. Inde miserunt paruam na-
 uiculaam cum peritissimis naucleris, qui
 loca uicina flumini, sedulo specularentur,
 hiq; paulò post meridiem reuersi, nuncia-
 runt, se aquam inuenisse in littore, quæ
 altitudine, quinque passibus emergeret. Hoc
 ubi audissent, collectis anchoris, & carbasis
 propitiõ

*Quæ regio à
 Gallis primò
 conspecta, &
 quomodo ap-
 pellata sit.*

propitio uento expansis. totum reliquum diei, cum ingēti, cuiusdam suauissimi odoris, & loci amoenissimi uoluptate adnauigarunt. Quoniam, uerò nullum portus uestigium apparebat iterum circa solis occasum anchoras iecerunt, moxque proxima loca intuiti, undiquaque taciti, nec sine admiratione, insignem ac elegātem ordinem eorum nemorum, quibus, ueluti marginibus, hanc regionem omnium rerum parēs Natura, initio suæ creationis præcinxerat, contemplabantur, moxque anchoris solutis, rursus uela explicuerunt, quò, priusquā nox imminerent, paulò ulterius adnauigarent, nec multò post, peramœna facies maximi cuiusdam fluminis, eorum oculis oblata est, indeque factum est, ut ea nocte iuxta continentem subsisterēt, quò. manē, liquidius appareret, quidnam esset, ac interim per aliquod spatium temporis notus maximoperè in littus afflauit. Proximo die, quo fuerunt Calendæ Maij, ut primum aurora exorta est, duobus nauigijs, quæ remis agebantur, peregre regie instructis, hūc portum ingredi tentarunt, & in ipso aditu parum aquæ cernebatur: sed postea ulterius profecti, aquæ altitudinem ad quinque, uel sex passus inuenere, ac fluuiū & specie, & profunditate admodum insignem ingressi

ingressi sunt, isq; cum latitudine subinde altior uisus est, uarijsq; arborum generib. undiq; cingebatur. Hūc itaq; ingressi, uidere magnum numerum Indorum, qui absque ullo metu, ac pauore, illis obuiam ueniebant, & propiores facti, locum, quod ipsi commodius appellerent, benignè, ac humanitèr ostenderunt. Nostri contrà, nūtu, externisq; signis, omnem societatem, atq; amicitiam eis offerebant. Deinde quidam inter illos pulchriori aspectu, qui erat uel regius frater, aut eorum dynasta, uni ex astantibus præcepit, ut è uestigio flumen ingressus, lenunculo appropinquaret, locumq; opportuniorē, per quē illūc descendī posset, indicaret. Ipsi, hoc animaduerso, citra ullam moram, & difficultatem, applicauerunt, uixq; monstratori speculum, & quædam alia munuscula, quæ quidem erant exigui ponderis donarunt, isq; protinus ad suum herum accurrit, qui eis, uicissim, ut aliquid studij, ac beneuolentiæ testimoniū præferrent, misit suam zonā, confectam ex rubro corio, & pulcherrimè contextam, dumq; reliquorum præfectus, eodē cōtenderet, is uenienti, obuiā processit, eumq; humaniter excepit, ac idē fecerunt qui secum uenerant, eumq; summo quodā silentio, & modestiā sequebātur, & multo

multo etiā maiori, quā à nostris fiebat. Vbi
 uerò amice, atq; amāter, alter alteri gratula
 to est, nostri paululū ab eis digressi, sese hu
 mi pstrarūt, manibusq; in cœlū porrectis,
 diuinū nomē inuocarūt, & Deo gratias ege
 rūt, simulq; precati sunt, ut eadē clementia,
 & bonitate sibi in posterum adesset, eamq;
 nationem nostrę fidei expertē, sui nominis
 cognitione illustraret. Dū his precib, inten
 dūt, ipsi assidentes humi, q; undiq; laureis
 ramis exornarant, eos taciti intuebātur, &
 auscultabāt, cumq; is, qui reliquis preerat,
 brachio in altū erecto, soloq; indice extē
 so, regi uellet innuere, ut in cœlū oculos fi
 geret, ille uicissim brachio porrecto, duos
 digitos explicuit, quib, innuere uidebatur,
 se, solē, & Lunā, p dijs adorare, uti possumo *Incole huius*
 dū re ipsa cognitū est. Interim eorū nume- *loci, Lunam*
 rus augebatur, & illūc etiā accessit rex, illi *& solem pro*
 frater, q primº ad eos uenerat, huiusq; ma- *Dys adorant.*
 ter, uxor, sorores, ac liberi, omnibusq; in
 unū coactis, plurimos ramos ex lauro ab
 scindi iussit, eosq; in loco aptari ubi asside
 rēt, isq; circa duos passus ab eis distabat, cū
 eorū usus, & cōsuetudo sit, ut sedēdo mu
 tua colloqia inter se habeāt, & cōmercia ex
 erceāt, quicq; reliq; annorū numero, uel au
 thoritate pcedit, segregatur à multitudine,
 magnūq; obsequiū pręstiferūt erga suū regē,
 seniores,

*Reges, ac se-
niores, apud
Indos maxi-
ma obseruan-
tia coluntur.
Indi quomo-
do incedāt, &
quali sint sta-
tura & mori-
bus.*

seniores, & aliqua dignitate superiores. Ipsi omnes nudo corpore incedunt, & statura sunt adeo egregia, tamq̃ ualida, & uenusta membrorum constitutione, quàm quæuis alia natio, & summa quadam facilitate, naturæq̃ bonitate præditi. Maior pars eorum tegit renes, & partes uerecundiores pulchris quibusdam pellibus ceruinis, quas, ut plurimum, varijs colorib. depingunt. Partem uerò corporis anteriore, & lacertos, pingunt eleganti quodam artificio coloris cærulei, rubri, & nigri, tam scitè, atq̃ oppositè, ut peritissimus quisq̃ pictor in Europa nihil omnino inueniret, qd̃ in eis meritò reprehenderet. Mulieres uelant sua corpora quibusdā herbis, quæ assimilantur Musco, quo quidem, cedri, & omnigenæ arbores, ibi perpetuò amiciuntur. Viri, ut se intuentibus magis placeant, uariè se ipsos adornant: sunt colore subfusco, naso aquilino, & amabili aspectu. Fœminæ autem sunt eleganti facie, ac modestia, nec sinuunt aliquem ad se propius accedere. Illorum ædes non sunt ingressi, quia procul aberant. Hunc uerò fluuium, qui est in parte Septentrionali, appellarunt flumen Maij, quia Cal. Maij fuit inuentus. Cū itaq̃ iam potior pars diei peracta esset, mutua gratulatione facta, & amicitia inita, regesq̃,

*Flumen Maij
cur sic appel-
latum.*

regēq; ac eius fratribus, donatis quibusdā Indi nostrorū
 uestibus, ex panno cærulei coloris, quę fla- discessu uehe-
 uis lilijs undiquaq; contexebantur, se ad menter dole-
 discessum parabant, ipsiq; hoc uidentes, bant;
 haud sanè mediocriter illorū abitione do-
 lere uidebantur, & plurimi eorū, quin po-
 tius maior pars, ingressi sunt aquam, quæ
 illos ad collum usq; attingebat, ut eorū na-
 uigia cōmodius in altiorē fluminis partē
 ppellerentur, idēq; faciebāt quibusdā crati-
 bus iunceis, mira quadā arte, ac solertia in-
 uicē cōnexis. Inde igitur abeuntes, amneq;
 traiecto, ad alteram ripam, quæ ipsis erat e-
 regione, haud sine difficultate peruenēre,
 ut reliquos Indos inuiserent, à quibus etiā
 perhumaniter excepti sunt, & nostris dede-
 runt ex fructibus, quos tūm in itinere col-
 legerant, uidelicet; moros, fragra, & his cō-
 similia, prout se obtulerant. Paruula mo- Apud Indos
 ra interiecta, uenit ad eos illorum Rex cū sunt peritissi-
 suis fratribus, qui gestabāt in manibus ar- mi sagittarij
 cum, & pharetram, earumq; usum optimē
 callebant, idēq; propterea factum est, ut co-
 rā eo ius militare tuerentur, isq; mira qua-
 dam maiestate incedebat. Erant nudo cor-
 pore, ac picto, ut reliqui. Cæsariem habe-
 bant prolixam, & collectam ex gramineo
 ligamine, ac in uertice deuinctam, suasq;e
 coniuges, ac liberos, domi reliquerant.

R R

Post

*Hæc est amœ-
nissima Re-
gio.*

Postquam ibi aliquandiu mutuâ congratulatione substitissent, eisq; nonnulla leuioris momēti munuscula elargiti essent, regiꝑ; ac germanis fratribus eadē uestes donassent, quas prioribus ex altera parte ripæ, accuratē, ac taciti eam regionē intuebantur, eamꝑ; quoquo uersus, frugiferam, longēꝑ; amœnissimam conspiciebant, nec non refertam plurimis uenationibus syluestrib. aucupijs, roborarijs, saltubus, ac remoribus cūiuluis generis, palmis, cupressis, cedris, lauris, & altissimis uitibus, quarum pampini citra ullius adminiculū, usq; ad summitatē quercuum, & aliarum arborum, quæ sunt ingenti quadam proceritate, atq; crassitie, porrigebantur. Pratorum, & locorum palustrium facies, undiquaq; uenustissima cernebatur, hiꝑ; referatissimi erant gruibus, anatibus, & reliquis uolatilibus aquaticis, ipsaq; regio abundat ceruis, damis, capreolis, apribus, & reliquis agrestibus armentis, ut ipsi apertissimē cognouerūt, cum ex eorum uestigijs, tum ex uoce, & clamore procul audito. Sunt etiā apud eos cuniculi, lepores, & galli Indici, in maxima frequentia, multoꝑ; grandiores, ac melioris gustus, quā nostrates. Habēt etiā bombices (utꝑ; uno uerbo singula cōplectar) dici nō potest, quot ea Regio cōmodi.

moditates pariat, & solū etiā nullo uome-
 re scissum, tamē pducit omnia conformia
 suæ primæ naturæ, qua eā Deus initio creā-
 rat. Iuxta illorū ædificia, & terra paululum
 exculta, superferūt fabas, cucurbitas, cucu-
 meres, limones, pisa, multaq; alia diuersi
 generis legumina, & radices nobis incogni-
 tas, eorūq; gladij, & clauæ, sunt ex ligno, tā
 egregiē fabrefactæ, ut nihil suprā, easq; po-
 liūt quibusdā lapillis, ac testis ostreorū. Ex
 poliūt etiā suos arcus, & breuiiores hastas,
 omneq; genus ligni, quo utuntur in ædifi-
 cijs, alijsq; usib. opportunis. Ibi quoq; fœ-
 liciter adolescunt iuglandes, cerasa, pruna,
 & poma uarij generis, ac eximia cūm for-
 ma, tum bonitate. Quid plura? Inuenerūt
 in his locis eadem legumina, herbas, & fru-
 ctus, quos habet Gallia, eiusdemq; boni-
 tatis, gustus, ac saporis. Homines autem
 sūt ualde robusti, & agiles, optimiq; sagit-
 tarij. Nerui, quibus eorum arcus intendū-
 tur, sunt coriacei, eorumq; sagittæ, ex arun-
 dinibus, quarum acies, quorundam pisciū
 dētib. præmuniūtur. Interrogati de quadā
 urbe, q̄ dicta est SEVOLA, de qua nōnul-
 li scripserūt, eā scilicet haud pcul ab eis di-
 stare, & sitā ad mare meridionale, nutu re-
 spōderūt, quē ipsi pbeintelligebāt, illūc da-
 ri aditū nauigij p flumina spatio 20. dierū.

SEVOLA

RR 2

Qui

*Mos Indorū
in cibis capi-
endis.*

*Columna e-
recta apud In-
dos cum insi-
gnibus regis
Galliarum.*

Qui de hoc Regno, & urbe SEVOLA,
deq; alijs regnis, & finitimis oppidis, aliqd
memoriae mandarunt, asserunt, ibi esse ma-
gnam copiam auri, & argenti, gemmasque
præciosas, & miram rerum omnium opu-
lentiam, ipsosq; indigenas solere suas sa-
gittas fetro in acie, more Turcico, præmu-
niri: at quoniam dies iam extremum erat,
ratioq; suadebat, ut priusquam coelum te-
nebris inuolueretur, se ad naues tutò reci-
perent, abeundi ueniam petière, qua qui-
dem impetrata, discessum est, nec sine illo-
rum dolore, & maiori quoq; discedentiū,
quippe qui non poterant perducere suas
naues in eum fluuium, ob tenuem altitu-
dinem, quæ est in ipso ingressu. Licet au-
tem, non sit mos apud eos, quicquam ede-
re, uel bibere, ab ortu solis usq; ad occasū,
eorum tamen rex uoluit unā cum nostris
bibere, ac eos obnixè orauit, ut sibi dona-
rent poculum, in quo ipsi biberant, eiq; nu-
tibus significarunt, se proximo die reditu-
ros, & se interim ad naues receperunt, quæ
quidem sex mille passibus ab ostio flumī-
nis aberant. Manè in albescente cælo, illūc
iterum reuersi sunt cū præfectis, militibus,
generosis, alijsq; comitibus, & secū detule-
runt columnā ē solido lapide, in qua erant
in sculpta insignia regis Galliarū, ut eam in
ipso

ipso littoris aditu erigerent in aliquo editiori loco, unde facile prospiceretur, & ipsi prius, quàm indigens, illuc aduenissent, ex parte fluminis meridionali uidere quendā locum ualde huic rei opportunum, super colliculo, quem undiq; exornabāt cupressus, lauri, palmæ, aliæq; arbores flagrantissimi odoris, & uirgulta in medio, atque ibi primum limitem, siue signum regium, ex unanimi consensu erexere.

His peractis, cū primū illi, quibus cū antea fuerant, eos prospicerent, properato itinere ad eos, uti promiserant, accessere, quod sanè haud parum displicuit incolentibus oram meridionalem fluminis, ubi prædictam columnam erexerant, qui prestolari eodem in loco, ubi superiori die simul conuenerant, dixerunt, intercedere nonnullam simultatem inter se, & illos, & cū nostros in eo colle nimis longam moram trahere animaduenterent, accurrerūt, uisuri, quid' nam esset in causa, cumq; columnam ibi erectam conspicerent, per multum spatij eam taciti cōtemplabantur, nec attingere ausi sunt, nec etiam super hoc ullum uerbum edidēre. Interea uix inde abire poterant, primi q; ualde indolebāt, magnum strepitum cientes tota illa ora fluuiali, eisq; offerebant pelles ceruorum des-

R R 3 pictas,

pietas, poma exigua, placentulas, recentem aquam, & quasdam radices persimiles rhabarbaro, quas plurimi faciunt, ac ex his conficiunt quoddam genus potionis, in usum rei medicæ. Attulerunt etiam

quosdam sacculos tincturæ rubræ in quibusdam parvis frustulis, quæ assimila-

Apud Indos bantur minio, & apud eos uidebant non-
metalla uarij nulla summo artificio depicta, ex uiridi, &
generis, gem- purpureo colore, nutuq; indicabant inesse
mas, & unio- in sua regione aurum, argentum, plumbū,
nes inueniri. æs, & alia huiusce generis metalla, Cyanas
 gemmas, quas modò Turcicas appellant,
 & maximam copiam Margaritarum, quas
 eliciunt ex ostreis, quorum per omnem ri-
 pam tanta est ubiq; copia, ut uix credi pos-
 sit, requæ ipsa cognouerunt, uix ullibi pul-
 chriores gigni, pluresq; numero, & frequē-
 tiores. Nam ipsi uiderunt quendam ex eis
 gestantem monile ex auro, & argento cō-
 textum, in quo erat unio magnitudine ad
 minimum instar glandis. Cū is autē cō-
 pisset nonnullos pisces in cistula ibi asser-
 uata, inq; nostram scapham deferret, qui-
 dam ex nostris, eorum unionum specie, ac
 mole perspecta, propius accessit, ut ipsos
 attingeret: at is repente sese inde prori-
 puit, nec amplius ad nauem accessit, non
 ga metueret, ne ab eo sibi monile abriperetur,
 tur,

tur (nam hæc omnia dedisset compensa-
tione unius speculi, uel gladioli) sed quo-
niam timuit, ne in eam inuito animo per-
tractus, aliò transferretur. Is erat unus ex
pulchrioribus, qui ibi aderant: sed quia
maior pars diei iam defierat, illinc abire
cogebantur, licet admodum inuiti, ob
plurima commoda, & amplas diuitias,
quibus ea Regio affluebat, & quæ ab eis
facile haberi potuissent.

Ipsi tamen cupiebant, quod reliquum
erat diei, transigere cum alijs, qui meridio- *Indi Meridi-*
nalem ripam incolebant, ut illis antea pro *onales.*
miserant, & à quibus auidissimè expecta-
bantur. Illuc itaque transientes, huma-
nissimè fuerant excepti, eorumque faciem
uiderunt ornata[m] nouis picturis, & capi-
ta uarijs plumis conspicua, omnesq[ue] de-
centi ordine astabant, Illorum rex, arcum,
& pharetras in manu gestans, humi laure-
is frondibus exornata, assidebat, & in me-
dio duorum fratrum, qui ambo erant pro-
cero, & uenusto corpore, ac eleganti uul-
tu, & agilibus membris, & in capite crines,
quibusdam pilis syluestribus in sublime
deuinctos, atque instar diadematis con-
textos, gerebant. Horum alter habebat
monile, quod erat ex lamina rubri æris,
ualde expolita, cum quadam alia minori

*Quomodo
Indi conficiant
suas nauculas.*

ex argento, in eius medio, & in auribus, quibusdam Lamellis ex ære, quibus imunditiam illinc defluentem, ac etiam sudorē ex corpore, solent abstergere, ac eis indicant inesse magnam copiam illius metalli, ultra quinque aut sex dierum iter, tam ex ripa boreali, quam meridionali eiusdem fluvij, quò solerent proficisci suis nauculis, confectis ex trunco arboris, tanta industria, & arte, ut quævis earum sit capax quindecim, vel uiginti hominum, euntque magna celeritate, & remigantes stant erecto corpore, illorumque remi sunt instar paxilli. Vbi ad eòs uentum est, obtulerunt farinam conditam, & decoctam, quæ quidē, erat optimi saporis, & alimēti, ac etiam fabas, tancros, conchilia, conchas, & alia genera bonorum piscium, ac innuebant, suas ædes procul inde abesse. Quòd si uiciniores fuissent, haud dubiè comneatum, & reliqua, illorum usui opportuna, perbenigne suppeditassent.

Interea, die iam ad uesperum inclinante, ad naues, etiam inuiti, redire compulsi sunt. Nec enim audebant cum eis amnem ingredi, ob siccitatem Sabuli, quod erat in ostio fluminis, super quo etiam in ipso maris fluxu, tantummodò sunt duo passus

sus aquæ cum dimidio, & huiusmodi siccitas non admodum extenditur. Nam si quis paulò ulterius progrediatur, undequaque inueniret 6. aut 7. passus aquarum, unde sit portus ualde commodus, ac elegans, nauesque minoris oneris quæ sint octoginta, uel centum cadorum, illuc ingredi possunt, quolibet fluxu Oceani, & maiores etiam subirent, si Galli ea loca incolerent, qui litoris aditum suo more expurgarent. Regio sita est in 30. gradibus poli arctici, habetque clyma bonum, salutiferum, & in optima temperie, atque amœnitate constitutum. Indigenæ sunt comi, & facili natura, lubensque humani alicuius Principis Imperio parerent, & paulatim ex eis cognosci posset, ubi nam eliciatur aurum, es, Cyani lapilli, & pleraque alia illis incognita, ob temporis breuitatē, quo apud eos cōmorati sunt. Nam si quis eos paulò seuerius tractaret, ipsi hanc & illam, aufugerent, suisque penatibus relictis, continuo se in loca saltuosa recipere.

Cum nostri V. Non. Maij, omni cura, & studio cuperent inuenire aliquem locum, in quo naues tuto consisterent, uela explicuerunt, & nauigantibus iuxta ripam, quam proximè fieri poterat, circa

RR 5 septem

septem gallica milliaria ex faucibus Mañ
fluminis, apparuit magna coniectura cu-
iusdam alterius fluuij, & propterea cōscen-
dere actuarium nauigium, illudq; remis
propellentes, inuenerunt ingressum, haud
sanè dissimilem flumini, de quo prius di-
ctum est, & intus, aquas itidē profundas,
& amplas, quæq; diuiduntur in plures, &
uarios sinus, magna latitudine, indeq; fiūt
plurimæ insulæ paruæ, ac maiores, ibique
ingētia prata, eaq; maximè uirētia cernun-
tur. Cum uero ad tres mille passus pgressi
essent, in quodam loco ualdè opportuno,
munito, & peramœno, inuenēre quosdam
Indos, à quib. perhumaniter excæpti sunt,
& quia erant uicini eorum ædibus, ægrè
ferre uidebantur, ut aliquis eas introiret, i-
deoq; magna quadam uociferatione cum
uxoribus, liberis, omniq; supellectile, in
proximos locos aufugerūt, domos uacu-
as reliquentes, quas postea non curabant,
si quis eas ingrederetur. Hæ autem satis
commodè construuntur, & tignis erectis,
& maior earum pars tegitur paruīs qui-
busdam arundinibus instar tentorij: sed
inter alia ædificia, uiderunt quoddam ual-
de amplum, summaq; lōgitudine, cooper-
tum iisdem arundinibus palustribus, quæ
elegantij quodam artificio, & colore simul
con-

*Indorū ædi-
ficia quomo-
do cōstructa.*

connexæ, ad uarios etiã usus aptabantur. Cũ quidam ex eis animaduerneret, *Florum cultus* nostros, nec illorum ædibus, nec hortis, in *tura apud Indos.* quibus excolendis haud mediocrem adhibent diligentiam, ulla ex parte incommodasse, redierunt ad eos, priusquam soluerent, atque hilari uultu aquam subfrigidam, & recentem, omnigenos fructus, pellesq; cervinas, exhibuerunt. Hæc regio est ualde ferax, habetq; solum ita pingue, ut uerissimè uideatur, illud bis etiã in anno triticum, & fruges cuiusuis generis ad maturitatem perducturum. Reliquæ uerò commoditates, ac spes maiorum diuitiarum, quæ inde haberi possent, sunt persimiles his, quas prius inuenerant, & obseruarant in flumine Mañ, atq; ibi per longũ sinum maris merces tam magnis nauigijs aduehi possunt, quã in Maio, nec opus est nauigationem in altum Oceanum protendere. Hoc mare diuiditur in uarios sinus, atq; inde sunt plurimæ insulæ, daturq; cõmoda nauigatio ex una in alteram, ipsaq; regio appellatur CICORA, de qua multi *Regio CL-* scripserunt, eamq; plurimi summo studio, *CORA, à* & labore inuestigarunt, propter amplas *plurimis in-* opes, ac diuitias, quas ibi inueniri, ab Indiis *dagata.* cõgnitum est. Sita est in optimo, ac saluberrimo clymate, adeo ut nemo ex his, qui

qui eo profecti sunt, licet anni tempus foret in maiori æstu, & quum sol per signum Cancrī inambulat, uel minima egritudine laboraret. Ibi homines quā diutissimē uiuunt incolumes, & in continuo robore corporis, & qui sunt ætate prouectiores, non solum non innituntur baculis, uerū etiam summa quadam & incredibili dexteritate cursus, unā cum iunioribus certant, nec apud eos ullo alio inditio, quā rugis faciei, & aliqua oculorum debilitate senectus dignoscitur. Valde amāter utrinque discessum est. Sed quoniā nox, & maris aduersa nauigatio superuenit, nostri ad sua nauigia redierunt, in quibus mansēre usq; ad diluculum sequentis diei. Hunc autem fluuium appellarunt Segnanam, quia in ipso ingressu est pari amplitudine cum Nouo portu, in Gallia. Proxima luce, uiderunt ex parte meridionali, iuxta lacum, quoddam pratum longē pulcherri-
mum, & amplissimum, supra quā dici possit, in cuius ingressu inuenerunt uestigia ceruorum, & damarum, quādā insolita magnitudine, erantq; recentia, & omninō credibile uidebatur, hæc aliā indigenis, ut apud nos armenta, quia obseruarunt etiam uestigia cuiusdam Indi ea insequentis. Altitudo, & profunditas huius fluminis
nis

nis est sita è regione prati, quod est in Insula Mañ. Reuersi ad naues, explicuerunt uela, quò ulterius progressi, alia loca indagarent, & cursum nauigationis dirigebant per illum sinum maritimum iuxta litus, quoad uicinius fieri poterat, cumquē iam ad sex, aut septem mille passus nauigassent, uiderunt alium sinum, ubi iecerūt anchoras, atq; ibi totam noctem commorati, cum diluculo in eum ingredi cuperēt, non sunt ausi hoc tentare maioribus nauibus, ob exilitatem aquarum, quæ in aditu cernebatur. Hoc flumen, Sabin appellarunt, quod sanè ultra spatium unius miliaris habet 9. 10. & 11. passus aquæ; & diuiditur in multos riuulos grandiores, qui partiuntur eam regionē in plures, quasq; insulas paruulas, & maiores, cum uenustissimis pratis, & pascuis, & tanta est ubique piscium copia, ut incredibile uideatur, & in ora occidua est fluuius ualde magnus, qui hunc sinum ingreditur. Hæc Regio abundat commodis littoribus, atq; fluuijs, & insulæ ea sunt fertilitate, quam nemo unquam uerbis posset exprimere, & huiusmodi sunt, ut ibi quàm breuissimo spatio plurima, & ingentia commoda reperiri possent.

Præterea, inuenerunt septem alia flumina

mīna, tam pulchra, & ampla, ut diuidant eam Prouinciā in plures Insulas, idoneas ad producendum Zaccharum, & quæuis alia, quæ ibi homines plantare, & conferere uellent.

Hic undiquaque sunt pini, abietes, & innumeræ arbores, summa quadam proceritate, summaq; fragrantia: sed quoniam suis nauibus illūc ingredi nequibant, noluerunt ulterius pergere, quia norāt, in quorū pericula inciderant, qui naues, absque peritis gubernatoribus, ac præsidijs, procul à continenti reliquerunt. Quod autem ad alios fluuios attinet, indiderunt eis nomina infrascripta, & insulis, quæ illis erant proximæ, idem nomen, uidelicet: Quartum flumen appellarunt, Ligerim, Quintum, Charētā, Sextum, Garumnā, Septimum, Pulchrū fluiuium, Octauū, Flumen magnum, Nonum, Portum regium, Decimum, Pulchrum uisu. XVII. Cal. Iulij, cum res postularet, ut aliquam tutam, & commodā stationem inuenirent, in qua naues locarent, easq; reficerent, ac expurgarent, simulq; ut aquarentur, & sibi ligna, nouaque subsidia, usui opportuna prospicerent, ratī, nullum sibi magis opportunum fore, quā regius portus, e ue-

stigio

stigio hunc, præter multorum opinionem, suis nauibus citra ullum discrimen ingressi sunt, eumque optimum, ac tutissimum inuenere. Illud tamen haud sanè omittendum est, uidelicet, qui huius littori ad septē mille passus iuxta cōtinentem appropinquant, obstupescere, ac etiam perterrefieri, cum ab Orientali plaga, ea parte, qua Eurus perflat, terrenum sit summa siccitate, moxque ad fluxum Oceani, ubique ad dextrum latus, aquam inueniant supra quatuor passus excreuisse.

In hoc portu, sunt multi sinus maritimi, præalti, atque ampli, & undiquaque amnes mediocri magnitudine, in quibus citra periculum quæuis nauigia possent suum cursum conficere.

Circa hæc littora, & fluuios, nullus est indigena uicinior decem, uel duodecim miliaribus infra terram, licet ea loca sint longè amcenissima, & ualde fertilia, maximaque insit aquarum salubritas, & piscium copia, qui absque reti, uel hamo, capiuntur, & quot numero libeat.

Est etiam innumerabilis copia uolatilium, cuiusuis generis, & in parua quadam insula in huius littoris ingressu, ex parte Orientali, est tantus numerus qua-

quarundam auium, quæ sunt niueis pen-
nis (uulgò Egretti) ut omnia uirgulta eis
canescant, & contegantur, adeò ut ex iuni-
oribus manu capi queant, quot quispiam
secum ferre possit. Inest etiam ingens nu-
merus uolucrum aquatilium, & qui sunt
minori magnitudine. Hic magis, quàm
ullibi, gēs Indica uisa est pauca, & nostro-
rum hominum diffidens. Verùm tamen,
ubi eorum ædes intrarūt, & habita est mu-
tua gratulatio, atque aliquid humanitatis
exhibuit in eos, qui suos linitres deseru-
erant, nihil attingendo ex his cibis, quos i-
psi antea pro se pararant, & modica supel-
lectile, quam ibi aufugiendo reliquerant,
nec non paruula quædam munuscula eis
largiendo, utpotè, speculum, cultrum, &
nonnulla instrumenta uitrea orbicularis
formæ, quibus apud pluresq; oratio Do-
minica numerari solet, quæ ipsi statim a-
ptabant collo, & auribus, dabantq; suis u-
xoribus, ac filiis, post inquam hæc huma-
nitatis officia, in eos præstita, omni metu
deposito, quidam ex eis uenerunt ad illo-
rum cimbam, ex quibus erant duo robu-
stissimi, & corpore admodum dextro, ac
uenusto, quos ipsi ad suas naues perduxer-
unt, nouisq; uestibus indutos, humanis-
simè tractabant. Sed ipsi perpetuò con-
que-

querebantur, & tandem aufugerunt. Hic ex quorundam sententia, est fluuius Iordanus, de quo nonnulli tam multa dixere, qui sanè aspectu iucundissimus est, & regio ipsa ualde frugifera, & incredibili commoditate abundat. XI. Calendas Iunij erexerunt aliam columnam, cum insignibus regis in Australi plaga, in loco editiori, & peramceno, ac in aditu cuiusdam fluminis, ualde ampli, & profundi, quem appellauerunt Liburnum, ubi est lacus aquæ recentis, & gustui dulcissimæ, & in eodem latere paulò inferius ad ingressum portus, exilit fons, cuius aqua est miræ bonitatis, quæ quidem cadit cum ingenti riu ex alto loco in flumen, & surgit ex terrâ rubra, & sabulosa, quæ tamen est ferax, & in bona temperie, prout colligi poterat in his locis ex elegantissimi ædium structura, quæ ab eis incoluntur. Hic uiderunt quandam uitem tanta magnitudine, & crassitie, quanta se nunquam antea uidisse meminerant, & in ea pendebant racemi uuæ, quæ nondum maturuerant. Cum itaque considerarent opulentiam, & multiplicia commoda, quæ inde in Galliam transuehi possent, haud ab re fore iudicarunt, si post discessum, ibi aliquot ex suis comitibus relinquerent, qui munitiones instituerent, atque utilia prospicerent.

S S

Nec

Nec enim quicquam in noua aliqua regione occupanda, magis operæpretium uidetur, magisq; opportunum, quam ut initio propugnacula erigantur, eaque nouis colonijs populosa reddatur, quæ quidem ratio, est uera, & certa illius possessio. Nec sanè id factu difficile fuit: siquidem nemo erat, qui non spontè, ac lætissimo animo id exposceret, adeò, ut non sine magna difficultate, quorundam importunitati obuiam iretur, & præcipuè ductorum nauium, & sine quibus, nullo modo in patriam redire potuissent. Quocircà ibi reliquere nonnullos ex bonis, & ueteri familia, ex militibus, & nautis, qui hoc summis precibus urgebant, idque factum est ex communi consensu, & his præfecerunt Albertum de Pieua, uirum strenuum, & in bellicis rebus ualde exercitatum, qui hoc in primis contenderat, & iam in animo habuerat, arcem construere in quadam parua insula, loco ualde opportuno, super flumine, quod ipsi uocarunt Chenoncaux, & arcem, Carolum fortem, quæ duo propugnacula breuiter exerunt.

*Propugna-
cula erecta
à Gallis in
terra Flori-
da.*

Postquam igitur eos admonuissent, quid factò opus esset, & quomodo seipsos cum inter se, tum erga suum præfectum & insulares, gerere, ac etiam quomodo cum

cum eis uersari deberent. Tertio Idus Iunij egressi sunt ex Portu Regali, eo animo, ut etiam haud procul à continenti, ad oram borealem, usque ad quadraginta gradus crectionis poli adnauigarent. Sed quia uentus aduersari cœpit, & sibi noua ratio ineunda erat de com meatu, deque alijs rebus maximè necessarijs ad longiorem profectionem suscipiendam, præterea, cum uiderent, sibi esse exiguum numerum uirorū, quos cū suis nauigijs, q̄remo agūtur, hūc, & illūc præmittere cogebantur, atque interim in nauibus præsidia relinquenda, nec non pericula, in quæ, ob nubilum cœlum, ac turbines, quàm facilimè incidissent, iamque potiore annī partem elapsam, his ergo, & huiusmodi rebus, à se diligenter, accurateque perpensis, utque etiam Amirantem Castiliongum, cuius præcipue suasu, & autoritate (ut antea dictum est) seipso, ad eam nauigationem accinxerant, commonefacerent de his omnibus, quæ sibi in toto itinere contigerant, statuerunt in Galliam reuerti, sicque idoneam nacti tempestatem, è litore soluentes, triginta trium dierum spatium in Portum Diepensē incolumes applicarunt.

*Gallorum
discessus ex
Terra Flori
da, relicto
ibi præsidio.*

Hæc modo de priori Gallorum navigatione. Nunc paucis agam de insularibus, moxquæ de his, quæ post hæc tempora, cū in ipsa Florida, tum in insula Medera contigerunt, sermonem instituam. Quod ad priorem partem spectat, quæ ea loca perlustrârunt, & incolarum ingenia, moresq; accurate inspexerunt, hos aiunt esse admodum forti, ac robusto corpore, tantæq; agilitatis, ut ceruorum uelocitatem adæquent, ipsosq; cursu capere, ac etiam integrum diem citra lassitudinem currere. Illorum arcus dicunt esse longitudine duodecim palmarum, & cubiti magnitudine, quibus ad ducentos passus iaculentur, & armatum hominem transfigant, eorumq; sagittas fieri ex cuneo, & pro ferro uti chalybe, uel osibus, fidesq; constare ex neruo ceruino, inq; grati, ac beneuoli animi testimonium, unam ex huiusmodi sagittis, amico elargiri, quam ipsimet prius exosculentur. Hos prætereà uti pellibus ceruinis depictis, & pelle Martorea, quosdam uestibus crassioribus contextis ex filo, & gestare cæsariem admodum prolixam, & solutam. Addunt etiam, hæc inueniri leones, ursos, ac ceruos triplicis generis, eamque inuentam esse in mense Maio, & in die Pascha-

Paschatís rosacæ, quam Pentecostes uocant, esseq; angulum terræ, instar linguæ, ac etiã ualde opulentam, & fluuium Panurum, qui nunc Palmarum dicitur, à Florida, quinquaginta mille passibus Germanicis abesse. Hæc habeo in præsentia, quæ mihi de hac regione, atq; indigenis comperita sunt. Iam igitur ad ea, quæ initio dicere constitueram, quæq; haud sanè indigna uidentur, quæ posteris innotescant, se se animus, atque oratio transferat.

Superius commemoratum est, permagni referre, ut in his locis, quæ recens ab aliquo, aut ui, aut deditiõne occupantur, quàmprimùm arces, ac munitiones erigantur, quibus, ab iniuria defendi possint. Galli ergo, huius rei haudquaquàm ignari, ut primùm ad eam insulam appulêre, nonnulla propugnacula ibi cõstruere cœperunt, & inter alia, quoddam instituere iuxta flumē Mañ, quod quidem ab Oceano, uno duntaxat milliari Gallico distabat, eiq; inditum est nomen Bahama.

Precipui duces fuerunt Ioãnes Ribaltus, & Laudonierus, qui ambo, consultatione inter se habita, statuerunt, optimum fore, si alter illorum in Galliam rediens, inde maiores copias, atque omnis generis opî-

fices, in eam insulam adduceret, hicq, tanquam noua colonia, cum uxoribus ac liberis illuc adnauigarent, eamq, Gallica stirpe populosam redderent. Id autem prouincie prior suscepit, & statim eo consilio in Galliam perrexit. Vt primum eo profectus est, regem adiit, atque ab illo impetrauit, ut sibi ea perficiendi facultas daretur, quarum rerum gratia huiusmodi nauigationem susceperat.

Protinus itaque militem conscripsit, omnisq, generis artifices adinuenit, qui eum una cum suis familijs alacriter comitantes, adeo, ut septem naues commeatu, belicis machinis, & reliquis rebus ad bellum idoneis, atque utilibus instruxerit, & praeter opifices, mulieres, pueros, aliaq, huius generis, ad mille, & quingentos milites secum adduxit. Hæ naues VIII. Calendas Iunij, anno millesimo, quingentesimo, & sexagesimo quinto, e portu Diepenfi soluentes, prospero uentorum flatu sub finem Augusti ad eam insulam incolumes appulerunt. Praefectus illico descensionem fecit in littus, quod erat iuxta flumen Maij, atque ibi summa lætitia, & plausu à Laudoniero,

doniëro, alijsquë militibus, qui erant circiter ducenti, exceptus est, moxquë militares cohortes, & quæcunque secum detulerat, in terram exposuit. Proxima die iussit, ut tres naues aquatum irent in eundem fluuium, uniquë illarum præerat Iacobus Ribaltus præfecti filius, eaq; Criuella dicebatur. Secunda erat nauis Magliaro, & tertia ducis Marcouillæ. Cæterum, uix iam octo dies ab horum aduentu præterierant, cum subito ibi affuëre quinque naues Hispanorum, qui anchoras iecerunt uxta Gallicas naues, mutuaquë salutatio-
ine facta, cum illi dicerent, se Hispaniarum, alij Galliarum regi subditos, nihil aliud per id temporis utrinque auditum est: At nocte concubia, Hispani cœperunt eorum nauigia plurimis tormentorum glandibus impetere, idquë, ut primū à Gallis animaduersum est, cum se militari manu destitutos uiderent, statim fuga sibi salutem quærere: sed illi per spatium unius diei, & noctis, continenter Gallos insequuti sunt, & aduersis fluctibus impediti, nunquam eos capere potuerunt.

Hi tandem post lōgas uiarum ambages,
SS 4 rediëre

rediēre ad eundem locum, unde prius abierant, præter nauem (uulgò Trinitatis) quæ diuersum ab alijs cursum tenuit, & præfectum de omnibus, quæ sibi contigerant, subitò certiores fecit.

Is cōfestim unam eorum cū suis militibus conscendit, ut hostem insequeretur, deinde, cū Trinitatis nauē ibi fortè inuenisset, in eam ipsemet cum suis ingressus est. Cæterum, aduersa maris, & uentorum tempestate adacti, cū se in maximo uitæ discrimine cōstitutos uiderent, coacti sunt inuicem diuelli, & ad terram Floridam nauigationis cursum dirigere. Hic rursum maris sæuitia, & atroci tempestate, naues iuxta terram illisæ, fractæ sunt, uixq; homines nudi à naufragio seruari potuerunt, amissis bellicis tormentis, armis, commeatu, & nauigijs, idq; infortunij accidit, cum centum mille passibus procul à fluuiio Mañ distarent, nec ullus ex militibus interijt, excepto Grange, cohortium centurione, qui in aquam desiliens, submersus est.

Cū cæterorum dux uideret, huc se redactum cum suis, qui numero erant octingenti, munitionem uersus, iter flexit, longoque itinere confecto, tandem peruenit ad fluuium Delphinum, qui aberat uiginti quatuor miliaribus à flumine

Mañ,

Mañ, cumquē is foret maxima latitudine,
& rapidissimo cursu efflueret, nullaquē
in parte uadosus reperiretur, nemo illum
sine Lenunculo trajcere audebat. Hic ta-
men fortē indenerunt lintrem, totum ser-
mē dissutum, & scisum, cumquē suis indu-
sijs resarserunt, moxquē præfectus quos-
dam nautas misit, qui per amnem tria illa
nauigia, quæ præmiserat, inuestigarent, &
ipse ibidem cum suis remanens, nullo alio
cibo, quā herbaceo uesci poterat, & omnes
aquam, prorsus turbidam, & graueolentē,
bibere cogebantur. Interim ex alia ripa,
quæ erat è regione fluminis Delphini, pro-
spexit quosdam Hispanos, qui erant circi-
ter centum, ac uiginti, omnes quā egre-
giè armati, & uexillis extensis. Cum itaque
Ribaltus, & sibi, & socijs, necessario prospi-
cete cogeretur, duos ex suis ad eos misit,
rogatum, ut commisereri uellent infortu-
nū, quo afflictabantur, eosquē uellent in
suam societatem admittere, uitamquē in-
columem seruare cum modicis illis rebus,
quas secum adducebant. Hi statim, bono
ut animo essent, responderunt, nihilquē
prorsus metuerent, hortati sunt, quòque
facilius omnem ex illorum pectorib. me-
rum eximerent, iuramentum, ac fidem in-
terposuere, omnequē officij, atque huma-

Christophorus Bretonus.

nitatis genus alacri animo se illis prestituros receperunt. Ipsi, responso habito, atque optima spe innixi, continuo traiecerunt. At Christophorus Bretonus, oriundus ex oppido Cōquero, quod est in Aquitania, eorum fidem suspectam habens, & periculosissimus nauclerus, in fluuiū defiliit, atque ibi tranando, suæ uitæ consuluit. Cum autem post longam nauigationem, tandē in portum Dicpensē incolumis peruenisset, ibi summa diligentia examinatus est a Moanne Vassore, qui tunc temporis erat legatus præfecti Gallicæ classis, & iuramento asseruit, Gallos, ab Hispanis, ubi primum ad eos appulissent, nullā habita ratione fidei præstitæ, nec dignitatis, & nominis Galli regis, quod miseri subinde (sed frustra) implorabant, magnis contumelijs, & uarijs cruciatibus affectos, atque ita omnes ad unum interfectos. His præerat Palmelendes, cui quidem cum Ribaldus, qui se hostilibus insidijs undique circumdatum uidebat, summa ope, ac studio adhærere niteretur, quò, eius fide implorata, seruari posset, quidam ex ea natione, illum à tergo pugione percutiens, prostrauit, alijque, eodem impetu accurrentes, necarunt, deinde caput

in

in quatuor partes abscissum, in hastarum apice affixerunt. Hunc exitum habuerunt *Mors Ribal* egregia, & generosa incepta Ribalti, & *ti. & socios* fociorum, qui sese aliorum fidei tradiderunt.

Cæterum, longè aliter euenit eiusdem gentis hominibus, qui, duce Monlucio, Maderam insulam adierunt. Hic enim filius natu maior Monluci, uiri celeberrimi, qui diu præfuit Aquitanix, unà cum fratre iuniori, ac Pompadoro, post colloquium habitum inter Galliarum, & Hispaniarum reginas, apud Aquas Augustas, (uulgò Baiona,) tribus nauibus communitis, atque his, præter nauticos, ac remiges, mille adducentis epibatis, omnique præsidio, & bellico apparatu instructis, è Gallico littore soluit, magna prorsus, & multa, animo suo concipiens.

Huius mens erat (prout ex quadam epistola Monluci eius genitoris ad supremum epistolarum, scrinijque regij magistrum colligitur) proficisci ad Guineam, ut sese in alicuius Mauritani regis amicitiam insinuans, ab eo impetraret, ut sibi, eius permissu, liceret in sua ditione aliquam arcem construere, quò Gallici
negoria.

negotiatores tuto illuc accederent, suasque merces citra ullum periculum asportarent. Cum enim uideret, illos à Lusitanis subinde assiduís rapínis, ac cædibus infestari, cogitaret, quanam ratione huius malo ab eis obuiam iretur, ac interim procurare, ut quæ commoda, & emolumenta Lusitanus, in Africa, & Asia, percipit, ea quoque in commodum, & beneficium sui Principis redderent. Vt autem commodius, & foelicius hæc omnia sibi succederent, secum nonnullos Lusitanos, illarum regionum peritissimos, adduxit, & antequam discederet, parenti promiserat, se nulla prorsus iniuria, quempiam affecturum: At, si quis eum contumelijs læcesseret, se illas pro uirili, ut ratio exigeret, propulsurum, daturumque operam, ne quisquam impune id faceret. Cum itaque iam nauigare cœpisset, postquam per multos dies aduersa maris, uentique tempestate iactaretur: tandem ad Maderam Insulam peruenit. Hæc, una cum plærisque alijs, Lusitano sermone, hac uoce nuncupata, nec aliud, præterquam nemos significans, prius erat undique horrida, & à nemine incolbatur, hæcque insule, sitæ sunt occidentem uersus, inter Gibilterram, & insulas Canarias. Lusitani, cum primum ad hæc loca, ante id tempus prorsus

*Descriptio
Insule Ma-
deræ.*

fus incognita, peruenissent, ut eas in habitarent, coacti sunt omnia illa nemora & saltus adurere, tantusque flammarum, atque ignis ardor ibi statim accensus est, ut si suæ salutis consultum uellēt, per spatium quinque, aut sex dierum, naues conscendere, aut se in mare proñcere compellerentur, donec ignis paulatim flammam remitteret. Quæ inter alias magnitudine, atque ambitu primas tenet, facta est instar trianguli, uti Sicilia, id est, ut Δ Græcū, & ad sex, & quinquaginta millia porrigitur. Sylvis itaque combustis, cæperunt solum excolere, plantare arbores, triticum, & diuersi generis granum conserere, quod quidem illis ingentem, ac miram utilitatem attulit. Hæc enim aeris temperies, & regionis amœnitas tanta est, ut quemuis ad ea loca incolenda meritò allicere posset. His peractis, domos, ædificia, & munimenta condiderunt, adeo ut hoc tempore à plerisque uix ullus locus opportunior, atque uberior esse iudicaretur. Præterea ibi est ingens arundinum copia, unde præstans saccharum elicitur, quod sanè magno ubique pretio extimatur, nomenque sibi à loco uendicauit. Huc itaque Monlucus appulit, indeque uersus Guineam, ad littora Oceani in Aethiopia, sub torrida Zona, proficisci statuerat. Cū
autem

aurem existimaret, se in amicorum esse regione, ob pacē, quę tunc erat inter utrumq; regem, legauit quosdam, qui aquatū irent, & commeatum deferrent: sed illi ut primò descensionem fecerunt, acri plurimorum tormentorum displosione icti sunt, quibus nōnulli eorum cęsi, alij atrociter uulnerati. Monlucius tam immanī scelere cōmotus, illicò cum quibusdam ex suis descendit ē nauī, ut de illata iniuriā conquereretur, ac uersus oppidū iter deflexit. Sed insulares protinus tam crebris catapultarum procellis ueniētes adorti sunt, ut præter alios, ipse etiam qui reliquis præerat, ænea glāde impeteretur: At ille mox retrocedens, ad suos properauit, eosquē ad aciem instruxit, eò consilio, ut statim illos armis inuaderet. Oppidani, ubi eos ad se uenire animaduertērent, confestim, eruptione facta; cum bellicis tormentis, tum uarijs missilibus à se arcere conabantur. Monlucius autem, postquam situm sedulo explorasset, mandauit fratri iuniori, ut secum partem agminis acciperet, & quandam semitam, licet longiorem, tamen ualde rectam & occlusam, occuparet, ibiquē præstolaretur, donec uniuersi oppidani exiuisent, moxquē in eos à tergo irrueret. Hos igitur ambo undiquaque aggressi,
omnes

omnes ad unum usque trucidarunt, deinde oppidum militaribus machinis adorti, paruo negotio expugnarunt, eaque ratione uniuersam insulam in suam potestatem redegerunt.

Cæterum, hac uictoria Monlucius haud sanè diu positus est, quandoquidem paulò post, ex accepto uulnere interijt, sicque finis impositus est egregijs, ac heroicis conatibus. quos, hic nobilissimus iuuenis, gloriæ studio incensus, animo uersarat, eosque nulli unquam patefecerat, & propterea reliqui, amisso duce, nauem conscendere, domumque reuersi. Paucis diebus interiectis, Lusitanus, atque Hispanus, apud Gallum regem per nuntios mirum in modum conuæsti sunt de Monlucio, cuiusque socijs, ualdeque urgebāt, ut primi authores grauib. supplicijs plecterentur. Sed re, maturo, prudentique procerum consilio coram eo rege ponderata, firmisque, ac ualidis rationibus defensa à Gasparo Castilionæo regie classis præfecto, qui accusabantur, fuere absoluti, atque hoc pacto Lusitani debitum supplicium, & pœnas luerunt, ob ueterem iniuriam, qua usi fuerant prius in Nicolaum Villagagnonum equitem, qui Amiralij in mari Britannico legatus, & consecutus à rege nauium, & commeatus admini-

Madera ex-
pugnata à
Monlucio.
Interitus
Monlucij.

*Conspiratio
in Ro. Pon-
tificem.*

adminicula, ad Indos meridionales adnavigarat, & in Americam appulerat, ubi postea indignis modis tractatus est, ac deinde in Ribaltum, de quo superius facta est mentio, Paulò antequam in aula regia Monluci causa perageretur, in urbe Roma omni cura, & studio actum est de causa quorundam, qui communi consensu in Pij III. Pontificis caput conspirarant. Hi autem fuerunt Antonius Canossa, Thadeus Manfredi, Pellicerius, Benedictus Acoltius, & Prosper Pictorius, qui omnes Acoltij persuasionibus illecti, pontificem, dum audientiam faceret, pugionibus ueneno infectis, sub prætextu supplicem libellum offerendi, occidere decreuerant, isquẽ se primum fore, qui cum adoriretur, spondebat. Hic sanè sibi in animum induxerat: esse quendam alium pontificem, nouum, unctum, sanctum, atque (ut i aiebat) angelicum, idque suis scederatis iam persuaferat. Hunc in super addebat, cum ingenti priorum uirorum numero, ac multitudine, Romam uenturum, ibique totius orbis præfecturam, & imperium assecuturum. Vt uero illorum animos facilius in suam sententiam pertraheret, iactabat, se habere facultatem uarijs, multisque muneribus compensandi eos, à quib. in hoc facinore perpetrando adiua-

adiuuaretur. Siquidem Antonio, urbem
Ticini, Thadeo, Cremonam, Pellicerio,
Aquileiam, & Prospero, annuos redditus
ad quinque millia nummum aureorum pol
licebatur, eoque dementia progressus erat,
ut in illo supplici libello modis omnib. po
tifici persuadere anniteretur, in hunc no
uum, & quem ipse animo conceperat, cre
dendum, & si aduersaretur, confestim in eum
irruere, ac interimere statuerat. Priusquam
vero aliquid tentarent, optimum fore iudi
carunt, in aurem sacristi sua uetera errata
depromere, ac sacris epulis interesse. Hæc
ubi absoluerant, Pontificem ex cubiculo
exeuntem obseruarunt, & Acolitus pro
pius accessit, ut ei supplices literas offer
ret. Ceterum, animo consternatus, & facie
immutata, non ausus est, quod sibi dudum
proposuerat, exequi, ac perficere, quod sanè
postmodum inter eos haud paruas cõten
tiones, ac dissidia excitauit, donec Pellice
rius, qui paucis ante mensibus, apud Ve
netos accusatus pro monetario fuerat, exi
lioque mulctatus, conspirationem detexit,
in quoque omnes fuerunt capti, & uarijs, atque
atrocibus supplicijs affecti. Dicunt, Acol
itum, qui etiam tempore Pauli III. hoc
facinus mente conceperat, ideoque duos ex
nepotibus Roma, Aretium, unde ipse oriun
T T dus

dus erat, sedulo transmitti curârat, quod ab
 omni periculo tuti essent, in medijs tormē-
 tis, & in ipsa propemodum morte perpe-
 tuo risisse. Sub finem illius anni, qui fuit à
 Christi Seruatoris natali supra millesimū,
 & quingētesimum, sexagesimus quintus,
 præfatus Pontifex VI. Idus Decembris, è
 uita decessit. Eo mortuo, Patres, conclaue,
 de more ingressi, post uarias sententias, tan-
 dem ex mutuo consensu VIII. Idus Ian.
 anno LXVI. crearunt in Pōnt. Cardinalē
 Alexandrinum, qui postea dictus est Pius
 V. Per idem tempus, Sanpetrius Corsus,
 uir acer, ac strenuus, quo quidem authore,
 magna pars insulæ Corsicæ, quæ olim di-
 cta est Cýrnu, sita in mari Ligustico, à Ge-
 nuatibus defecerat, post multa, ultro, citro-
 que damna, illata, & accepta, post cladem,
 in qua perierant quatuor millia peditum,
 & quadringenti equites eorū, qui pro Ge-
 nuensi Repub. dimicabant, postq; multos
 uicos, atq; oppida expugnata, in Cauri pla-
 nitie, omnibus ferme copijs amissis, tan-
 dem à Raphaële Iustiniano interfectus est.
 Cum eo erant trecenti pedites, & quinque,
 ac uiginti equites. Hostis autem habebat
 sexaginta equites, & nongentos sclopeta-
 rios, cumq; manus conferent, Michaël
 Angelus Dormanus, alæ equitum præ-
 fectus,

fectus, adiutus à suis fratribus, qui primū agmēducebant, Sanpetrium adortus est. atque ubi occidisset, illi caput ab humeris abscindi iussit, & cadauer militibus minutim lacerandum tradidit.

Postquam uerò ex magnis, & grāuibus rebus, ad priuata exempla deuentum est, priusquā ex hac mea nauigatione uela colligam, & stationem ingrediar, quædā alia hūc adijciēda putauī, & cū his nōnulla prodigia, & ostenta, quæ uarijs in locis hoc tempore acciderūt, eaq; haud sanè memoratu indigna. Siquidem ex his quoq; singularis Dei prouidentia, qua hic orbis regitur, animaduerti potest. At ex prioribus, cū naturæ nostræ imbecillitas, & humanarum rerum inconstantia, eū diuinatiustitia perfacile agnosci.

In Sueuiā, Bauaris, & Francohibus finitima, fuit quidam nobilis, ualde diues, ac opulentus, nomine Rielbergerus, cuius annui redditus supra triginta millia nummū aureorum extendebantur. Hic, tametsi in reliquis uitæ actionibus, non uulgari laude dignus censebatur, in explebili tamen cupiditate laborabat, eaque factum est, ut quotidie opes per fas, & nefas accumulare, omniq; ad serapere studeret. Cū itaque prospiceret

annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea tritico, ac frugibus impleuit, magnoq; pretio eas diuendere coepit, adeo, ut indigenæ compulsi ab eo uictum emere, ob inexhaustam illius auaritiam, uel fame prorsus perire, uel, si ali, & sustentari uellent, ad magnam ægestatem, atq; inopiam redigerentur, tam charè illis granum, & reliqua eius generis, diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, uenit quidam pauper, & liberis onustus, cum sex taleris, eumq; rogauit, ut delatam pecuniam accipiens, quandam tritici mensuram sibi daret, seq; reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet, bona fide breui persoluturum. At ipse hunc superbo uultu, & iracundis oculis intuitus, à se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ, secum afferre, si frumentum uellet, atq; ita miser, ac mœstus diras imprecatus, illi nunc recessit. Paucis post diebus, cū is quendam ex famulis in horreum misisset, ut illud, de more, inspiceret, ab ipso in reditu, accepit, tres nigros boues intus esse, qui granum deuorarēt. Qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbēs, haud multò post e uita migrauit. Idem quoq; accidit cuidam generoso, quē illūc herus miserat,

miserat, ut uideret, an ita se res haberet, sicuti prior narrauerat. Is enim, & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri uellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit, iuitq; ad portam horrei, atque ibi per quasdam rimas uidit totum horreum plenum varijs, atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, ut statim furiosus, atque insartus euaserit, multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnam sanè admirationem attulit, cum in omni ea prouincia, tum præcipuè in aula Cæsariana, quæ illum antea prudentissimum cognorat. Quocircà multò minus admirabimur de eo, quod narrat Munsterus in sua historia, uidelicet quendam nobilem, & præpotentem uirum in Germania, uexatum fuisse à muribus, atque ab eis tandem deuoratum. Id quoque haud si lentio prætereundum uidetur, quod Viennæ contigit Pridie Idus Decembris, anno à salutifero partu, supra sexquimillesimum, sexagesimo quinto. Ibi enim, cum Neuhaus, supremus iuris præfectus in Bohemiâ, quem ipsi Cancellarium appellant, aliquandiu ob grauiâ negotia fuisset,

apud Cæsarem, iamquē his confectis, ad suos reditum pararet, curru, cui sex equi iungebantur, insidens, perquē urbis pontem longiorem transiens, arcu pontis inclinante, unā cum curru, equisque, ac nobilibus, qui eum comitabantur, in Danubium delapsus est, atque aquis absorptus. Ex his, unus tantum auriga, & puer euasit. Quid uerò interim dicemus de Andrea Vesalio in Anatomia, omnium, qui ad hanc ætatem uixerint, medicorum facile princeps? Hic sanè, cum in mense Aprili, anno LXIII. unā cum Malatesta Ariminensi, in Cyprum profectus esset, accidit ut breui post, à ueneto Senatu cum amplissimo stipendio accersiretur, ut succederet Gabrieli Valopio, recens mortuo, qui Patavi per multos annos rem Anatomicam, non sine maxima sui nominis celebritate professus erat. Dum itaque Italiam uersus adnauigat, fluctibus, marisque tempestate adactus, in Zacynthum insulam applicuit, ibique decumbere cœpit, pauloque post in loco deserto, & in miserrimo tuguriolo, a omni humana ope destitutus, è uita decessit. Paulo ante ipsius obitum, quædam nauis Adriaca eodem appulerat, & in ea fuit quidam aurifaber, ex Vene-

Venetijs oriundus, isque, cum fortè fortuna per oram maritimam illius insule iuxta littus obambularet, casu in hunc locum incidit, ubi Vesalius decumbebat, eiusq̃, licet incogniti, sortem commiseratus, nihil non egit, ut auxilio adesset. Cæterùm, insulares, cum ob suspicionem pestis, quæ tunc in ea regione sæuiebat, tum etiam ob eorum naturam agrestem, & inhumanam, omnia pietatis officia recusârunt. Is ergo ibidem occubuit, & aurifaber uix locum, in quo sepeliretur, summis precibus impetrauit, ac ipsemet suis manibus tumulum effodit, & corpus sepulturæ mandauit, ne inhumatum iaceret. Id olim ab ipsomet, qui morienti astiterat, mihi bona fide relatatum est coram Iulio Borgarucio, medico Vrbinatæ, qui iamdudum rem medicam apud Anglos, cum egregia sui nominis laude proficetur, estq̃, ob insignem eruditionem, reliquasq̃ animi dotes, omnibus Angliæ proceribus quàm maxime gratus, & iurè inter primos, qui hoc tempore in ea facultate excellunt, annumerari potest.

Per idem quoq̃ tempus non procul ab urbe Roma, casus quidã longè miserrimus accidit Francisco Columnæ. Is enim, cum

TT 4 nocte

nocte quadam, in oppidum suæ ditionis, in quo perpetuas excubias tenebat, ster intenderet, ac excubitorum diligentiam experiri uellet, inuasionem per mœnia, ut uideret, quomodo se defensores gererent, simulauit. Cæterum ipsi, cum hostiles insidias metuerent, nihilq; minus quam illum esse putaret, euestigio in eum bellicas machinas disploserunt, sic unius tormēti globo interit. Ferrarię quoque infortunium contigit haud minus miserabile quibusdā generosis ex Urbini ditione. Cum. n. irent inuisuri quędam bellica tormenta Alfonsi Arestini, Ferrarięsum Principis, essetq; inter illa, quoddam eximię formę, ac magnitudinis, ipsi, eius inspiciendı cupiditate allecti, candelam accēsam apici cuiusdā ferri plangioris admouerūt, quò illud melius introspicerēt. Cū uerò intus esset puluis, ac stupā, protinus accēsum est, tantaq; uı ferum à se repulit, ut quendā ex eis, per obliquum absciderit, aliosq; ibi proximos, aut interemptos, aut grauiter uulneratos reliquerit. Has miseras, & infortunia equidē haud grauatē cōmemoro, ut homines cautiōres reddātur ad effugienda pericula: sed illi, q̄ Deus immitit, quis unq; etiā prudētissim, & q̄ maximē caute, euitare poterit? nemo planē, ac p̄sertim quū ipse nos uarijs ærumnis,

ærumnis, ac modis uisitatur, quo eius iustitia, unde illius nomen mortales metuere, ac uenerari discant, suum locum habeat. licet postea, ipsius iustitia, clementia & benignitate uincatur. Proximo anno multa loca Italiæ (Deo sic permittente) mirum in modum uexata fuerunt aquarum inundatione, multisq; damnis, & ruinis affecta, idque ob eam causam, ut Deum nostris sceleribus ad iram prouocatum sciamus, uis tamque in melius commutemus.

Etsi uerò calamitas non paucos attigit, Veronam in primis, ac loca finitima supra modum afflixit. Nam Arthesis fluuius, qui eam urbem alluit, Tertio Calen. Nouembris mirabiliter excreuit, adeo ut superans ripis, passim per arua, & prata uagaretur. Nec uniuersam modo regionem illam, & partes urbis submissiores cooperuit, sed neq; rupes, ac præalti colles ad quos etiam plurimi, metu perculsi, relictis larib. omni que suppellectile, cum liberis, & familia, confugerant, ab illa præcipiti aquarum inundatione innoxij ac immunes remanserunt. Deciderunt domus, pontes, frumentariæ molæ multæq; alia ædificia non contemnenda, tamque grauis fuit iactura, ut æstimatione adhibita, ea supra aureorum quingenta millia fuisse iudicetur, &

TT 5 cum

*Nantua, tur-
binū uic quid
effecerit.*

cum in ipsa urbe, tum locis uicinioribus, ad tria millia utrūque sexus periere. Sed quoniam de casibus extraordinarijs & calamitosiss, à me hic sermo habetur, haud sanè ab re fuerit, si quod etiam Nantua, qui locus est in Sabaudia & duodecim mille passibus Lugduno distat, recensuero. Nam Tertio Calendas Iulij, anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, circa meridiem, tam rapidus, ac uehemēs uentus ibi exortus est, ut ædium tecta unā cum caminis abripuerit, tantoque impetu, & fragore, hūc, & illūc deſciebat, ut indigenæ putarent, iam supremum diem adesse, nec sine maxima ratione. Quandoquidem in aere conspiciebantur ligna, & arbores ingentis molis, radicitus euulsæ, omnesque, loca subterranea exquirebant, in quibus delitescerent, & ab imminente periculo seruantur. Præterea, tectum iuris prætorij, ad tria miliaria procul eiectum est. Turris, in qua erant ænea instrumenta, pertransuersum ex uno latere aperta est, adeo ut illius summitas unā cum ænea campana eximæ cuiusdam magnitudinis, quæ ibi erat, & quoddam horologiam, in terram deciderit, tanta quidem ui, & fragore,

re, ut ad duos cubitos in ipsam tellurem penetrarit. Is turbo uix quartam partem unius horæ perdurauit, eoquē. plurimæ arbores miræ proceritatis radicibus æuulsæ sunt. Prætoris domus ferè uniuersa decidit, ipsumquē molendinum, & mola in uarias partes disiecta est. Cæterum, (quod longe miserabilius est, quodquē ad maximam commiserationem omnium animos commouere debet,) plurimi mortales cum puerulis, ac infantibus ex matrum uberibus abreptis, ea uenti rapiditate in aerem translati sunt, nec unquam sciri potuit, quidnam illis postmodum accidisset.

Et si uerò, priusquam operi finis addatur, paucula quædam recensere constitui, quæ, Ferrarienses Terræmotus præcessere, quia tamen hîc de casibus uerè calamitosiss à me sermo haberi cœpit, his etiam, neglecta serie temporis, adiungentur. Ferrariæ, decimosexto Calendas Decembris, anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono, prima uigilia eius noctis, quæ Iouis diem subsequuta est, ex improviso ingens quidam, & horribilis motus terræ factus est, isque per aliquod spatium temporis, licet breue, uniuersam

*Terræmotus
Ferrarienses.*

uniuersam urbem ita concussit, ut omnia ferinè ædificia plurimum damni, atque incommodi paterentur, & quædam etiam deciderint. Modico autem interuallo quidam alius erupuit, moxq; septem alijs, quibus plurimę domus subita ruina oppressę sunt. Proximo die facti sunt pleriq; alijs, sed non ita ingentes, atque hi, aliquo spatio interiecto, uidelicet, quauis hora ferinè trēs. Cæterum, sequenti nocte sub tertiam horam, quidam alius erupit, omnibus alijs uehementior, cuius uis, atque mole, neque homines, neque domus ullibi consistere poterant. Paulo antequam is terrę hiatus fieret, aër obscurari cœpit, & maxima uis turbiniis perflare: sed post spatium unius horę cœli serenitas rediit, & Luna emicuit, iuxtaq; illam cometa uisa est, cui (prout ab Intuentib. discerni poterat) cauda erat duorum ferè cubitorum longitudine. Duabus post horis, cœlum ita densis tenebris obscuratum est, ut alter alterū cernere nequirit, statimquē alijs plures terrę motus facti sunt, inter quos quidam ad semihorę spatium productus est, ac eodem temporis momento arx Principis, primarium templum, turris, curia, duodecim cœnobيا, diui Pauli ædes, pluraquē alia delubra, palatia, & innumeræ domus magna ex parte concide-

concciderunt. Ipsa quoque mœnia, quæ erant è region e arcis, ac eorum pinnæ, dirutæ sunt. Proxima luce Atestensium regulus, unâ cum uxore, ac reliqua familiâ, in quendam hortum extra urbis pomeria secessit, atque ibi, quàm primum tentoria extendi, & casâs, ac tuguriâ, in quibus propter imminens periculum commoraretur, sibi fieri iussit. In arce septem ex eius pueris, ac plærique alij ex eius famulis, qui non ita celeriter aufugerè potuerant, interiere. Tribus diebus subsequenribus, incluso luctante spiritu, etiam uarij, tametsi sub aliquo intervallo, eruperunt, & subinde plures alij, atque inde accidit, ut circiter quinque millia, utriusque sexus, ac ætatis, in nouum forum confugerent, eoquæ trepidæ mulieres, ac matronæ, teneros infantes asportabant, quos quidem sub ulnis, ac inter pectora præmebant, atque interim omnia ubique luctu, & gemitu replebantur, & nemo erat, qui non extremum diem aduentasse crederet. In uniuersum, circiter centum & quadraginta terræmotus annumerati sunt, qui spatio quadraginta horarum extiterant, præter illos, qui deinde post duos menses, atque amplius, ibidem eruperunt, adeo, ut ea urbs, quæ antea cum populi, ac nobilium

lium frequentia, tum ædium splendore, opibus, & loci amœnitate, ac pulchritudine, inter insigniores, quæ in tota Italia uisuntur, merito annumerari poterat, iam nullius ferè nominis appareret, suisquæ omnibus ornamentis denudata conspiceretur.

Nam elegantiores domus, ac ædificia, omniâ uel corruerunt, uel ita perfracta, & lacera remansere, ut in eis uix ullum prioris formæ uestigium agnosceres. Horû casu, & ruinâ plurimi mortales è medio sublati sunt. Ex his autem, qui superstites remanserant, maior pars ceteri fuga sibi cõsuluit, ac protinus extra urbem tabernacula, in quibus degerent, suâq; opificia exercerent, construxerunt, eaq; usque ad quintum & sextum lapidem ab oppido extendebantur.

Cum uerò aliquot mensibus transactis, suos penates repeterent, rursus eandem terram commoueri, ac tremere sentiebant, idquæ etiam post annum exactum, animaduersum est, quod sanè cunctorum animos in maximam admirationem perduxit, & propterea fiebat, ut is locus, qui antea frequentissimus habebatur, passim, à plurimis desertus esset, ac in eo nil, nisi
fata

saxa, & soletudines cererentur. In credibile dictu est, quantum damni, atq; incommodi ex his terræmotibus, toti ciuitati allatum sit, omniumque sententia ferebatur, iacturam super quater decies centena millia nummūmaureorum extitisse. Dum Ferrariense solum hoc terræ hiatu uexari cœpit, Mantua etiam concussa est, at non ea uehementia, nec simili clade, breuique ab hoc infortunio immunis remansit. Per idem tempus, & uia Emilia, magnoq; pars Ethruriæ id calamitatis experta est, & in urbe Florentia testudo primarij templi noctu duobus fulminibus icta, in pluribus partes discissa, & perfracta est, & pro ea instauranda supra quatuor millia nummūmaureūm erogata.

Quænam uerò esse causa uideatur, unde fiat Terræmotus apud philosophos incertum. Quamobrem terræmotus fiant, non modo his communibus hominum sensibus, opinionibusque, compertum non est: sed ne inter Physicas quidem philosophas, satis consistit: uentorumne uis accidant, specus, hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantium fluctibus, pulsibusq; , an cuius aliæ rei causa, alteriusue Dei uis, ac numine, nondum pro certo uerteres crediderunt, ideoq;

ideoq; Romani, ubi terram mouisse senserant, nuntiātū muerat, ferias eius rei causa edictō imperabant. Sed Dei nomen reticebant, ne aliū pro alio nominādo, falsa religione populū alligarent. Ceterū, nos, quibus Dei bonitas, arcanā suæ uoluntatis patefacere dignatus est, quique Mundum, non casu, & fortuitō: sed certa quadam ratione, ac mirabili prouidentia, regi, & gubernari didicimūs, hæc omnia minime ad secundas causas: quin potius ad primam duntaxat referentes, cogitemus, ea diuinitus fieri, Deūque, quoties ista eueniunt, humano generi, ob scelera indignatum, atque idcirco ipsius iram in nos, uitæ nouitate, morumque innocentia placare studeamus. Interim, postquam de moribus terræ hīc materia suscepta est, illud etiam adiiciendum putauī, quod accidit proximo anno, in occidentali Cambria, quæ pars est Angliæ, atque ab incolis Vualia nuncupatur. Siquidem in ea regione, haud procul à Paruo Foro, (sic enim oppidum uocant) in Comitatu Herefordiensi, Nō. Cal Martij. portio quædā terre commota est, & cum horribili mugitu subuecta, ut erat arboribus, & caulis pecudum onusta, & delata est ad quadraginta passus, atque ibi tandem integra desedit.

Hanc

In Cābria, portio terræ commota, & alio per se subuecta.

Hanc autem ferunt, dimoueri cœpisse hora sexta post meridiem, & usq; ad septimā perdurasse. Porro eius altitudo quadraginta pedum fuisse dicitur, latitudo mille, & octoginta, & longitudo, mille, ac trecetorum, & in ipsa emigratione sanum prostrasse, quod centum pedum longitudine porrigebatur. Id sanè (sicut accepi à quodam generoso ex ea Prouincia, qui Londini hæc omnia referebat Petro Carro equiti aurato, Henrico Cobano, Io. Aschigo, Henrico Dennjo, & Sigismundo Tremanno, uiris, præter uetustum genus Familiæ, summa probitate, ac uirtute ornatissimis, qui tūc fortè simul aderant) licet absq; ulla clade, ulloue, aut sanè perexiguo incommodo euenerit, res tamē huiusmodi est, ut non sine ingenti admiratione audiri queat.

Hæc modò de his rebus dicta sufficiant, iam tempus est, ut enarrem aliqua prodigia, quæ his paucis annis apud uarias nationes euenerunt. In Capha, olim Theodosia Chetsonesi, nobilissima Genuensium Colonia, quæ urbs posita est in Euxini ora non procul à Bosphoro, uel sinu Cimmerico, distatq; quadringentis millibus à Byzantio, & per uniuersum Imperium Tra-

*Capha urbis
descriptio.*

Ostentum in aëre uisum apud Turcas. specti sunt in aëre tres soles circa tertiam horam diei; & tempore quàm maximè sereno, supraq; hos, arcus insigni cándore, spatio trium horarum. Hi soles postea diuisi sunt, unusq; iuit Oriëtem, alter Occasum uersus: atqui tertius uespèri ad montem deflexit, cumq; sub ipsiſ aliſ quatuor

... arcus apparerent, hi quoque mutati sunt. Deinde post biduum prima noctis uigilia, uisa est crux una cum stella, & Luna, & hæc tria usq; in proximam auroram; lucida, & pulcherrima cernebantur, quin etiã & stella non minus lucebat, quàm luna. Huius prodigij exemplar mihi primus *Arnoldus Ferrerius.* omnium Venetiſ ostendit *Arnoldus Ferrerius.* uir sanè doctissimus, ac int-gerimus, qui tunc temporis legatione fungebatur apud uenetum Senatum, nomine Caroli IX. Galliarum regis, ac eodem ferè tempore, quo ipse à suo rege in Galliam accersebatur, eiquè succederet Paulus Fuxæus, nō minus generis splendore, quàm animi dotibus insignis. Ut uerò, quænam sit Fuxææ domus nobilitas, aliquod hîc testimonium relinquatur, hæc obiter adieci, hanc uidelicet in Galliſ peruetustam esse, longeq; nobilissimam.

De Paulo Fuxæo, & Fuxæa familia.

In hac enim fuerunt olim Ducales, ac regis Coronæ, cum regnum Nauarræ in hanc

hanc domum transferit. In hac præterea copulatæ sunt coniungali vinculo duæ filiæ Galliarum regis, hæcque ambæ legitima prole, quarum prior fuit soror Ludouici, huius nominis XI. nomine Magdalena, & altera Ludouici XII. ex qua quidem natus est Gasto Fuxæus, iuuenis spiritus indomiti, & inuicti, qui ab Hispanis iam plane uictor, strenuissimè dimicans, trucidatus est in eadē Rauennensi. Adhæc, duæ filiæ ex eadem familia oriundæ, regibus nupsere, quarum una extitit soror prædicti Gastonis, quam Ferdinandus rex Hispaniarum in uxorem duxit post obitum reginæ Isabellæ; & dicta est regina Germana, & alteram Ladislaus rex Polonici, ac Bohemici regni, ex qua natus est Ludouiscus ultimus rex Hungariæ, ac mater Maximiliani, qui nunc Imperij Christiani præfecturam gerit. Mater reginæ Annæ Ducis Britannię ceterioris, quam ueteres Armonicam uocarunt, fuit soror Fusi reguli, unde ex materno latere prouenit domus Gallia, ac Principis Arestini. Ipse etiam Lotrechius, cuius iactyæ, ac heroiçæ uirtutes, omni ætate celebrabuntur, ex hac familia ortum habuit.

Ex hac postremo genus, atq; originem trahit Caramanus regulus, pater huius, de quo mihi nunc sermo est, quem sanè non tam domus decorat, quàm ipse domũ, tot stemmatibus celebrem, atq; conspicuam, egregijs animi uirtutibus illustrat.

*Bernardinus
Tomitanus.*

Vt uero ad inceptum redeam, haud sanè alienum esse arbitror, si huius prodigij expositionem addidero, quam mihi Bernardinus Tomitanus, clarissimus philosophus, & medicus, atq; in omni genere artium, quas liberales uocant, oppidò insignis, declarauit. Is enim in quadam epistola, Patruis ad me trãsmissa, hæc inquit. Figura Lunę unã cum cruce, ac stella, & insuper duo illi arcus, unus cum triplici sole, & alter omnigeno colore, si tantum physicè intelligatur, referenda esset in uapores, ac exhalationes aëris, quas uocant impressiones illius elementi, eorũq; causam facile est uidere in meteoris Arilotelis: at si credere uelimus, hos effectus ex altiori causa, quam sunt uapores, atq; aër, pendere, arbitror sanè, illas figuras posse esse clarum præsagium Christianæ foelicitatis. Quandoquidem illam lunam interpretarer fidẽ Mahumeti, cùm Luna sit peculiare, ac ordinarium insigne Turcarum. Crux autem significat fidem Christianam, cùm ea sit insigne

figne Christianorum. Et quoniam Luna uidetur fermè iacere, cruxq; desuper incūbit, significaret, Christi fidem tandem uicttricem remāsuram, uel quia Turcæ, agnito errore, ad uerum lumen accederent, uel quia uir armorum, & Principum Christianorum cōcordia, id contingere debeat. Ea stellæ potest significare Christum Seruatorem nostrum, caput nostræ fidei, uel sanctam Ecclesiam catholicam, quæ, tanquam sponsa Christi super crucem, instar clarissimi syderis, elucere debeat: sed arcus triplicis solis, rursus innuit fidem nostram, & illi soles sanctissimam Trinitatem, quorum unus uergit ad exortum, alter ad occasum, quod quidem denotat, nostram fidem per uniuersum orbem propagādam. Quatuor autē circuli, qui subtus existunt, significant quatuor genera religionū, quæ fidei Christianæ subiiciuntur, eaq; sunt turcica, Persica, Hebræa, & hæretica. Hæc Tomitanus. Cū autem proximo anno, Venetijs relictis, me in Angliam transferrē, iterq; facerem per Lugdunum, & Mattheū Balbanum, patritium Lucensem, uirumq; ornatissimum, qui cū mihi antea necessitudo intercedebat, inuiserē, cū eo tūm fortè aderat Franciscus Iunctinus, in re *Franciscus Iunctinus.* Astronomica egregiè uersatus. Cū itaq; *Iunctinus.*

de uarijs rebus colloquium inter nos haberetur, & aliqua de prodigijs mentio fieret, cum rogauī, ut, quid ipse de hoc sentiret, amicē exponeret, isq; aiebat, illam exhalationem uaporum factam esse sub dominio Saturni, ac Veneris, cum illi soles apparuissent in signo Aquarii, dum uerus sol tenderet in Horizontem Orientalem, & Saturnus haberet suam stationē in occidentali angulo cum Luna, quod quidem significabat, multos defecturos ab Orthomano Imperio, & secuturas maximas clades in partibus Orientalibus, motusq; bellorum, ac ditionum: sed quoniam post hoc, secutum est aliud Prodigium, quod erat Crux super Lunam, cum ea stellā, uel Cometa, in signo Libræ: dicebat, eam significare euerisionem, ac excidiū Imperij Turcarum, cum in huius signi apparitione Luna tunc esset in 12. statione coeli: quod sane prodigium dicebat originem habere a magna cōiunctione duorum Planetarum superiorum, quæ facta est, Anno Salutis M. D. LXIII. Non. Cal. Sept. in signo Cancri, quod est ascendens Constantinopolis, in qua triplicitate Aquea, secta quoq; Mahumetica originē habuit, Anno 630. ante quod tēpus fuerunt uisæ in Italia tres Cometæ ardētes, quæ uidebātur uelle simul con-

cōtēdere, & secutū est postea Diluviū, quo Roma fermē submersa est. Quę signa dederūt inditiū depressiōis Romani Imperij, & Ecclesię, ppter hęresim Mahumetanā. Is tamē inferebat, ut Theologus, hoc pdigiū esse demōstrationē absoluti diuini iudicij ob peccata eorū populorū (quos nō dū Othomanorū Principum tyrannis domuerat) & iudiciū futurarū aduersitatum.

Hęc in pręsentia de Oriētali pdigio. At *Prodigium in*
in partib. Pannonię, ac p̄sertim Posoniij, *Hungarię in*
alijsq; finitimis locis, III. Idus Aprilis, An *cta Posoniū.*
no M. D. L X V I. à meridie cœpīt appa-

rere, & conspici in cœlo, stella candida, quę solem prorsus comitabatur, ab ortu incipiēs, moxq; ad occasum uergebat, ibiq; tandem euauit, atq; ab omnibus eodem semper loco, ac tēpore per quadriduū conspecta est. Hęc stella iudicata est à peritioribus stella Veneris, cū esset uno tantum signo à sole remota, eumq; ordinario motu subsequeretur. Quod uerò ad eius interpretationem spectat, Georgius Purstnerus, uir germanus, rei quę medicę, atque Astronomicę admodum peritus, dixit, huiusmodi prodigium significare Solymantum, qui discederet ab Oriente, ac in occidentem plagam ingenti cum exercitu ueniret, eūq; ibi tandē moriturū, sicuti

etiam illa stella post solem occubuit, id quæ mihi olim retulit Venerijs Christophorus Carnerus, ei quàm maximè familiaris, uir quæ cum doctrina, tum honestis moribus egregiè ornatus.

De Monstris,

Quatenus uerò attinet ad res monstruosas, quæ à natura producuntur, in Gallijs, Anno M. D. LXVI. quædam uxor peperit geminas, quarum corpora connata erant, pedes tantum duo erant: sed postea duo capita, utrinque manus una propendebat. Intra duo capita in sublime erigebatur unum brachium satis corpulentum, quod postea in duas manus minores, quarum palma utraque caput uersus pandebatur, desinebat.

Lintij, dum ibi à Carolo Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sanè desiderabatur. Vixit dies quatuordecim, & triduum ante obitum sudauit, atque ita sudans, extinctus est. In mortuo infante statim incœperunt apparere stigmata in manibus, pedibus, & latere, sicut Christi uulnera pinguntur. In capite, etiam ex ipso granio nata est corona, ut corona spinea. Cæsar cum hoc audiret, misit quosdā ex suis, qui hoc prodigiū cōtemplari, eū de tota re plenius edocerēt, rēque ita se prius habere intellexit.

Propè

Propè Augustam Vindeliciam, quædã mulier, Anno M.D.LXII. uno partu peperit quinque geminos, omnesq; statim post sacrum Baptisma, obierunt,

Iisdem diebus, in Pannonia, quidam adolescens, qui peste obierat, triduo postea surrexisse dicitur. Homines, ut resciperet, hortatus est, & pertinacibus, extremas miseras, & supplicia minabatur. His rebus etiam hæc duo adijcienda putavi.

In urbe Ceuta, Idibus Maij, & Anno LXIII. in littore maris inuentum est Cæte, in quo erant plurimæ triremes, ac si depictæ forent, cum suis remis, arboribus, antemnis, uelis, funibus, nautis, ac bellicis tormentis, & quædam naues haud exigua magnitudine, cum ingenti quadam triremi, undiquaq; ad certamen, quàm oppido instructæ, atq; armatæ, & quædam aliæ, quæ reliquas adoriebantur, idq; totum naturali quodam, & miro artificio, hæc; naues in pelle, & carne huius piscis adultæ esse uidebantur, adeo ut tanquàm spectaculum, nunquam antea cõspectum, incredibilem stuporem omnibus gignerent. Ne quis uerò hæc ficta existimaret, Licentius Valeronus, præfectus in urbe Gibilterra, quæ est ad fretum Herculeum, huius rei exemplar ad Hispanum misit, idemq; affirmatū

est, à Io. Fructuoso, scriba regio, ac eiusdem urbis ciue, qui sex uirorum testimonio id uerissimum esse asseuerauit.

Iisdem fermè temporibus, in Brisilia S. Vincentij, in urbē Sanctes, iuxta ædes Georgij Fernandi, apparuit quoddam Monstrum Indianū in litore, cum pelle uiridis coloris, & molli, ut ueluerum, eiusq; crura, & pedes, erant flauī coloris, ac Leonum prorsus cōsimiles, lingua, & oculi, ranquā ignei, membrū, quale hominī à natura datum est, atq; itidē brachia & manus, mamillæ paulò grandiores, quàm mulieribus esse soleant, eiusq; uenter ferè usq; ad pedes largus, atq; ouali forma, prominebat. Hoc mōstrum apparuit uociferans, & per uirentia gramina uolutabatur. Dum uerò Georgij Fernandi filius adolescēs id cōspiceret, stricto ense, illū inuasit, atq; ita uulneratus est, ut ambo ceciderint, pauloq; post iuuenis ex eo uulnere interijt. Brisilienses accurrerunt, illi suppetias laturo, multisq; ictibus eum petiere, ac tandē interfecerūt.

Quòd uerò ad eius magnitudinem spectat, scripseram equidem in meo libro, qui Anno post Seruatorē natū, M. D. LXVII. Lugdunī Italicè impressus est, à Gulielmo Rouilio, & dicatus Francisco Rossello, Comiti Bedfordienī, & Angliæ Reginæ Cō-

filia,

filiario, qui semper, cum propter eximiam ipsius prudentiam, & singularem pietatē, cum etiam ob maxima in me beneficia, honoris ergo à me nominabitur, scripseram, inquam, hanc fuisse septendecim pedum, atque ita etiam biennium postea Venetijs imprimendum curarat Alphonsus Villoa, Hispanus, qui sanè (quæ ipsius fuit modestia) sibi totum opus attribuit, ac si ipse met huius author extitisset. Nam idem liber ibi editus est, sub ipsius nomine, & dedicatus Francisco Lumilino, patritio Genuensi. Hic sanè, ut Principum manum, licet haud prospero euentu, effingere consuevit, sic etiā Celsum imitari uoluit, de quo Venusinus ad Iulium Florum scribens, inquit: Se illum sæpius admonuisse, ut priuatas opes quæreret, & tangere uitaret scripta,

Palatinus quæcumq; recepit Apollo.

Ne si forlè suas repetitum uenerit olim

Grex auium plumas moueat Corniculæ risum,

Furtiuus nudata coloribus.

Cæterum, omisso Alphonso, & huius generis hominibus, quibus lucri odor bonus ex re qualibet, & quibus etiam pergratum est, ex alienis laboribus inanem sibi laudem comparare, ad inceptum redeamus.

Cum

*Franciscus
Giraldus.*

Cum annis ab hinc fermè duobus, in Angliam appulisset, Franciscus Giraldus, eques admodum illustris, qui ex Lusitania in Italiam profectus erat, indeq; postea in Britanniam adnauigauit, atq; illum honoris causa (ut alij per plures) adiissem, & breui, pro sua innata humanitate qua pre-
dictus est, me in ipsius familiarem congressum admisisset, fortè accidit, ut inter alios, ultro citroq; (ut fit) habitos sermones, ab eo percunctatus sim, num aliquid de huiusmodi Monstro audiuisset, & quali eum magnitudine putasset. Tū ille, multò minore, inquit, quàm abs te in tuo libro, cuius mihi exemplar pridie legendum dederas, refertur, in reliquis autem penè mihi assentiri uidebatur. Quia uerò de rebus insolitis, & admiratione dignis nonnulla recensui, ea quoq; hinc breuiter adiciam, quæ me ab eodem, inter alia, coram Guidone Caualcante, Benedicto Spinula, & Acervo Velutello, uiris, cum ueteri prosapia, tum omni uirtutum genere ornatissimis, audire memini. Cum enim quodam die, illum, ut interdum solebā, inuisissem, hos etiam ibidem reperi, qui ad eum paulò antè accesserant, & secum de uarijs rebus colloquebātur. Quoniam autem sciebamus, Giraldū eas orbis partes perlustrasse, quæ
ano.

a nostro clymate quàm remotissimæ sunt, quasq; nemo nostrum, nisi de nomine cognorat, auidi expectabamus, ut ipse aliqd in medium afferret, quod nostros animos succūditate, uel admiratione afficeret, cum quæ id facile intelligeret, nō passus est, nos diu hoc desiderio frustrari. At statim inquit, plurima sanè, atq; admirāda ibi sunt, quorum aliqua, partim ipsemet uidi, partim etiam ita esse, ab incolis iā dudum intellexi. Verum hæc duntaxat uobis in præsentia recensebo. In agro, siue planitie, quā uulgò Tangerem appellant, quæ sita est in Africa, & in Felsi regno, iuxta quandam arborem, pro certo mihi relatum est, inuentum fuisse Leonem cum apro, utrumque mortuum, omnesq; iudicasse, ambos mutuis uulneribus, dum inter se acriter dimicarent, concidisse, priorem quidem apri dentibus, alterum leonis unguibus intersectum. Item aiebat, in Arzila, quæ urbs sita est in Africa, & Lusitani regis Imperio aliquandiu paruit, nos u quendam leonē, fortè in uallum, quod erat summæ amplitudinis, ac profunditatis, decidisse, ac cum tanto nisu, quò inde emergeret, setq; ab imminenti periculo liberaret, conatum esse, ut, licet murus, quo uallum undiq; cingebatur, esset miræ cuiusdam altitudinis, atq;

*Leo & Apro
se mutuo in-
terficiunt.*

*De Leonis in-
credibili for-
titudine.*

lapi-

*De Leæna,
quæ hominẽ
corripuerat,
eiusq; uoce au-
dita, dimisit.*

lapideus, corporis tamen agilitate, sic un-
guibus egisse, ut tandem ex imo loco in
fossæ summitatem ascenderet, atque ita in-
columem euasisse. Idem quoq; narrabat,
quendam, in iisdem locis, dũ pades ad op-
pidum iter faceret, noctisq; interuētũ por-
tæ clauderentur, illum itineris labore de-
fatigatum, super aggeribus ea nocte so-
mnium capere compulsum. Dum itaq; ibi
requiesceret, lassosq; artus altus sopor irri-
garet, Leænam, quæ paulò antè duos ge-
mellos pepererat, eosq; haud procul reli-
querat, superuenisse, cumq; illum dormi-
entem offenderet, cum unguibus per late-
ra substulisse. At illum protinus experre-
ctum, cùm se à Leæna corripì animadu-
teret, nullum iratiani signum edidisse,
at quietè, & fidenter illius clementiam ex-
pectasse. Cæterùm, ubi post aliquod spa-
tium tẽporis delatus, humi exponeretur,
seq; ferinis unguibus infra carnẽ lædi sen-
tiret, exclamasse, ac leænam, ad eius uocem,
& clamorem excitam, statim hominem re-
liquisse, ac eũ primæ luce, portis ad apertis,
saluũ, & incolumem, in oppidũ ingressum.

*De Leone in-
terfecto, à
quodã Mau-
ritano.*

Præterea, in Marochi regno, quod est in
Africa, & in planitie, quam Duchelam uo-
cant, quendam Mauritanũ, dum iuxta fon-
tẽ, puellã, cuius amore deflagrabat, & quò
ei

esse uenturā pollicita fuerat, cupidissimo animo expectaret, Leonem rectā ad se uenientem, ut eū inuaderet, prospexisse, atq; hunc, omnino imperterritum, statim pallio, quo tegebatur, brachio, & sinistra manu, in eum iniecto, altera uero acinace, seu gladio incuruo, quem gestabat, eodē tempore districto, Leonem in se irruentem, in præcordijs uulnerasse, moxq; illum eo uulnere interemptum. Idem plurima quoq; & prorsus mirā narrabat de cuiusdā equi fortitudine, dum, Lusitanis, qui erāt in urbe Arzila, cuius hīc suprà mentionem fecimus, concubia nocte ex oppido egreissis, ut hostibus insidias tenderēt, equitē dorso excuteret, moxq; solutis habenis, aufugiens, rectā in eos ferretur. Hæc Giraldus inter alia. Huius quidē pater fuit Lucas eiusdem cognominis, patritius Florētinus, ex uetusta Giraldorū familia, qui iuuenis, atq; opibus clarus, patria relictā, se in Lusitaniā cōtulit, ibiq; ob ingenij solertiam, breui edēuenit, ut regi, omnibusq; illius regni proceribus quā gratissimus foret. Cum autē fato decederet, filiū reliquit hūc Giraldum, de quo mihi nūc sermo est, ex nobili & diuiti Lusitana, quā in uxore acceperat. Hic deinde paterna uestigia sectatus, & fortune, & dignitate suā domum illustrauit,

atq;

*De admirabili
cuiusdam
equi fortitu-
dine.*

atq; ob singularem prudentiam, & egregias animi dotes, cum à suo rege, tum ab his, qui apud eum titulo & authoritate pollēt, mirificè adamatur.

Vt uerò, iam tandem breuibus absolua, Anno LXVI. V. Idus Aprilis, facta est Ecclypsis solis, cuius initium exactè obseruatum est hora uigesima antemeridiana. In Libonatu, quæ urbs spectat ad Policastrum antistitem, locisq; finitimis, Cal. Iulij, pluit sanguine, pauloq; post Cometa, sydus magna ex parte terrificum, & regnis exitiale, apparuit. In Pannonia uerò, per unius anni spatium, isq; initio habuit, Anno LXVI. uitam cum morte commutarunt quatuor procures, qui erant iudices, ac magistri curiæ illius Regni, unusq; post alium iussus est in eam dignitatem, quæ apud illius nationis homines, præcipua semper haberi solet. Horum primus fuit Christophorus Orzagus, qui obiit absque hærede, atque hinc factum est, ut ex ipsius obitu, Maximilianus Cæsar per amplum quoddam, & locuples patrimonium insignnata pecuniâ sit adeptus, cui etiam idem accidit ex interitu Gabrielis Pereni, qui fuit tertius ab istis, & etiam absque prole decessit. Reliqui duo fuerunt, Andreas Bathorus, & Stephanus Bamphi. Ex horum

rum interitu, plerisque tum uidebatur, eum magistratum, qui sanè ob plurimas utilitates, & ornamenta, quæ secum afferre consuevit, à primi ordinis hominibus maxime perè expetebatur, pessimo iam esse omni, ac instar contagiosæ pestis. In Crœtia decessit Petrus Erdenus, illius Prœuinciæ præfectus, qui in ea singulari auctoritate, atq; opibus pollebat. Anno autem LXVII. Tertio Idus Maij, obiit in Germania, Philippus Lantgrauus, Princeps, præter generis amplitudinē, & multas heroicas dotes, maxime bellicosus, & militari gloria insignis.

Mors Philippi Lantgrauj.

Paucis mensibus interiectis, cum in urbe Aurengiæ fundamenta cuiusdam ædificij iacerentur, inuentus est quidam lapis propheticus, in quo, quatuor versibus Gallice conscriptis, summam continebatur omnis ea calamitas, quæ post fatum Henrici, Galliarum regis, in eo regno exorta est, cuius quidem rei nouitatem multo minus admirabitur, quisquis in Genialibus M. Alexandri ab Alexandro, Iurisperiti Neapolitani, inspiciet, quædam successerit Taranti, in regno Neapolis, paulo antè quàm in illud Regnū Carolus VIII. Galliarum Rex, cum exercitu aduenteret.

Vaticiniū de calamitatibus Regni Galliarum post mortem Henrici II.

*Vaticiniū ead-
rum rerū, quæ
acciderunt
Neapoli, tem-
poribus Caro-
li VIII. Gal-
liarum regis.*

Illius autem uerba hæc sunt. Quanquam, inquit, florente Fortuna Ferdinandi Primi, regis Aragoni, urbs Neapolitana, & regnum, nullis adhuc belli calamitatibus premeretur, satis constat, Cataldum Sancti uirum, qui ab hinc annis mille, Pontifex urbi Tarentinæ præfuit, quemq; patronū Tarentini ciues uenerantur, & colunt, nocte intempesta, ministro Sacrorum cui piatū sacris initiato, & in casta religione educato, semel, atq; iterum, in somnis apparuisse, ac monuisse, ut Libellū à se conscriptū, quem in abdito loco uiuens abdiderat, in quo diuina arcana scripta erant, effodi, & protinus ad regem deferri curaret, qui cum parum fidei somnio dedisset, eadē libi per quietem sæpius obuersata specie, cum primo diluculo solus moraretur in templo, ipsi Cataldum, qualis erat olim, dum in uita ageret, Pontificia ueste, & Infula amictum, eidem ministro planè uigilanti apparuisse, & prædixisse, ut postera luce, quū primum posset, Libellum à se conscriptū, in abdito loco, quem in somnis prædixerat, conditum effodere, & regi deferre, ne cunctaretur, pœnam, nisi fieret, grauiter comminatus. Postera luce solenni pompā ministrum cum populi comitatu ad latebrā, in qua longissimo æuo libellus latuerat,

pre-

processisse, eumq; plumbeis tabellis obfignatum, & clauis obseratum, inuenisse, satis constat. In eo certum est, futurum regni excidium, easq; misérias, quæ deinde subsequutæ sunt, regi prædixisse. Id planè mirū est, nec sine diuino afflatu euenit, ut impendētes calamitates interdum aliquo uaticinio dignoscantur. Etsi uerò ea tempora ualdè calamitosa extitēre, quæ tamē postremò fuēre sub Carolo V. & rege Francisco, huius nominis I. deinde sub Henrico, & Philippo, regibus, haud sanè plus ocij, & quietis habuerunt: Nam ferè continenter 25. annis crudele bellum inter Austriacos, & Gallos exarserat, quod tādē, Anno M. D. LIX. & III. Non. Aprilis compositum est, paxq; inita, eaquē, ut stabiliior esset, utq; superiorum iniuriarum obliuio ex utriusq; pectoribus deleteretur, Hispano, Isabella, Gallī regis filia, & Philiberto, Allobrogum regulo, Margarita eiusdē regis soror, desponsa est, huiusq; nuptiæ Parisijs IX: die Iulij confectæ, ex quibus, Anno LXI. Philiberto natus est filius, cui nomen inditum fuit Carolus Emanuel, isquē (ut mihi nuper, cūm essem Basileæ, retulit Gauinus Rellus, pro Illustrissimo Sabaudix Duce, uices agens apud Heluerios, uirq; cūm linguarum cognitione, tūm sin-

Pax inita inter Philippū, & Henricum. reges.

gulari prudentia, & uirtute ornatissimus) quemadmodum externa effigie parentem exprimit, sic etiam paternas dotes, in cunctis actionib. heroicas, & planè regias imitatur Cum Taurini sacro baptismatis fonte ablueretur, (quod sanè fuit anno *LXVII. & VII.* Id Maij) pontificis nomine tum affuit Cruellus, purpuræ honoræ insignis, pro Gallo rege, Marchio Villardus, qui conchyliarum torquem D. Michaëlis imagine conspicuum, gestabat, pro Hispano, Maria Sabaudia, nec non Veneti, ac Melitenses legati, nomine suorum principum. Apparatus quidē fuit splēdidus, ac omnino mirificus, ipsumq; baptisma peractum est ab urbis Antistite, solenni admodum cēremonia, nec defuere præclara ingenia, quæ illum, & progenitoris laudes, cum prosa oratione, tum carminibus celebrarent, inter quos fuit etiam Ioan. Baptista Giraldus, uir non minus facundia, quam eruditione insignis.

Cum scriberē de bello Pannonico, deq; Augustanis comitib. narrarem, dixi, antequam hæc inciperēt, illūc aduenisse quendam nobilem ex Gallia, qui ageret cum Augusto Maximiliano de nuptiis inter ipsius filiam Elisabellam, & Carolum IX. Galliarum regē. Hæc spōsalia, licet utriusq; Principis

Principis animus maximè in eam rē propenderet, quia tamen paulò post in Gallijs nouæ bellorum turbæ excitabantur, uulnusq; quod nondum consanuerat, refricuit, eousq; prorogata sunt, donec tandem rebus compositis, in urbe Spira, in qua tū temporis Imperij ordines conuenerant, Anno, qui fuit post mille & quingentos, LXX. & XI. Cal. Nouembr. solenni, ac regio apparatu sancita sunt, nouaq; sponsa pridie Non. Nouem. cum splēdido uirorū nobilium comitatu è Spira, Macerias, urbem in finibus Campaniæ, & ducatus Luxemburgici sitam, indeq; in Galliam perducta est. Per idem tempus agebatur quoque de nuptijs inter Hispanum, & Mariā, filiam natu maiorem eiusdem Cæsaris, & sponsalia eodem apparatu, ac cæremonia peracta sunt, & Calend. Sextilis ex eadem urbe discedens, ac uento secundo è Belgis in Hispanias nauigijs appulsa, Burgis, & Vallo Toleti honorificentissimè suscipitur.

Ex ea Philippus, Anno se in sua uestigia uertente, filium masculum habuit, qui natus est pridie Non. Decembr. horis quatuor, antequàm illucesceret. Vix autem dici potest, quàm multis ignibus, per omnes uicos, turresque accensis,

XX, quorūq;

quorū ludicris certaminibus, & hastatis decurlionibus Hispani conceptam lætitiā declararint. Vt autem olim de Philippo, Macedonum rege, à ueteribus proditum est, huic tria, quæ auditu iucundissima forent, uno eodemque die nunciata, scilicet, uictoriam, Tethrippō duce, habitam in Olympijs. Dardanenses à Parmenione deuictos, & Olympiam sibi uirilem prolem enixam: sic etiam Hispano regi, tria longè gratissima, iisdem ferè temporibus obtigisse, uidelicet, nuncium de re nuali. Secundum, de nato filio, qui tot regnorum heres futurus esset. Postremum, quod eodem tempore pluuia ceciderit, qua quidem omnis ea Pronincia summoperè indigebat, cum per quinque menses, ne gutta quidem aquæ pluuiæ terram aspersisset, ideoque maximam annonæ caritatem eo anno futuram uerebantur. Cæterum, ut ad Hispani filium reuertar, is XII X. Calend. Ianuarij, diuino sacri pneumatis rore perfusus est, eique inditum nomen Ferdinandus. Principes inter se haud parum dissidebant, quis eorum in ædem deferret. Hoc autem, ut primum regi significatum est, illicò ad eos misit, qui diceret, nisi inter eos conueniret, se hanc Prouinciam quidam ex suis daturum. Igitur ex
com,

communis consensu Ducem Vesarium elegerunt. Nonnulli censuere, Hispanum in hac re suæ coniugi gratificatum esse, quæ hoc ab eo postularit, quandoquidem ex ora maritima, in regiam usque se illi comitem præbuerat, idque die sabbati sub mediâ noctem ei nunciatum est, ut proximo die in promptu esset. Ammiralis Castilius, qui sibi hunc honorem deferri existimârat, cum in alium collatum uideret, huic cæremoniæ intèrèssè noluit. A prætorio usque ad locum, qui uulgo S. Gil appellatur, tabulatio erecta est, in quam patebat ingressus ex quadam fenestra demus regis, isque ad portam usque templi perducebat. Eius autem summitas in duodecim palmorum altitudinem porrigebatur, & tota undique aulæis fulgebat. In ipsius uestibulo erigebantur 16. columnæ, quædam ex filo aureo, aliæ ex argenteo contextæ. Interior structura, uniuersa aulæis ditissimo opere cõtextis, ornabatur, in quibus, miro quodam artificio depicta est historia belli Tunetani, eaque olim Carolus V. Alizacheno Tunensi rege (quem & Muleasenum uocant) in regnum restituto, indè cum alijs exuijs translata, Mariæ sorori donârat, & nunc ad Ioannâ, Philippi sororem, quæ fuerat uxor filij regis Lusitanix Ioannis, per-

uinent. Pars superior, alterius generis aulais, hisq; opibus, & arte, quàm maximè cōspiciuis, tegebatur, & laquearia sericis telis, rubro, flauoq; colore admixto, exornabantur. Princeps hora tertia post meridiē in templum ita perductus est. Primò præcedebant nobiles ex prætoriana, regiaq; domo, & alij ex equestri ordine, tã Hispani regis, quàm reginæ, Principis Ioannæ, ac Principū Austriæ, omnesq; nudato capite incedebant. Deindè sequebantur septē ex regijs ministris, qui præcipuū in aula munus gerūt, moxq; hi Reguli, uidelicet, dux de Sella, dux de Orsuma, dux de Infantayfino, dux de Nazara, & Beneuenti Comes, quorum prior mappam deferebat, secundus panem dulciarium, quem Itali Marciū uocant, tertius pileum, quartus salinum, et postremus candelā, quæ omnia in quibusdam latioribus pateris, quarū materies tota erat ex auro, deferebātur. Dux Vesarius induebatur ueste purpurea, pellibus (uulgò Zibillinis) suffulc̃ta, isq; infantē gestabat, inuolutum in serico uelamine, quod erat ex uiridi colore, totumq; argēteis filis tenuissimè contextum, eiq; à dextro latere ibat orator Pontificius, & à sinistro Cæsarianus. Deindè ueniebant Gallix, Lusitaniæ, ac Venetorū Legati, prior quidē à de-

xtra parte, alter à sinistra, & Venetus ferè in medio utriusq;. Hi soli cooperto capite incedebant. Postea sequebatur Vincelaus Austriacus, qui erat susceptor, quoniã huius frater, natu maior, per id tempus egrotabat, eiusq; dextrũ latus claudebat Philippĩ soror, quæ fuit susceptrix, atra ueste induta, suũq; uelamẽtũ nõ in capite, sed in humeris circũferebat. Postremo, subsequabantur regiæ pedissequæ à cubiculis, uxor Didaci, ex familia Cordua, Catharina Lassia, & plærq; alię matronæ illustri genere, quę erant ex comitatu regine, ac Principis Ioannæ, oēs cum gẽmis, tum diuiti habitu insignes. Hi omnes sanum ingressi sunt, in quo quidẽ porrigebatur mēsa, parua quadã amplitudine, cui assistebat Sequentius purpuratus, & quatuor Antistites, & sup illã pēdebat umbella aurea, & à dextra parte figebatur tentoriũ, in quo erat nutritrix, & alia mulier, quæ sagmẽta pro infante iuxta ignem adinõuebat, ut ea calefaceret. A sinistra erant plurimĩ præfecti, ac Senatores diuersarum prouinciarum, quæ Hispano subiiciuntur. Dum puerulus cœlesti aqua perfundebatur, & purpurato illius nomẽ ederent, statim qui aderant præfecti, audito Ferdinandi nomĩne, hunc magna uoce, atq; unanimes, suũ Principem appellarũt.

Templum uarijs, & pulcherrimis aulæis undiquaq; ornabatur, & in maiori altare positum est diadema, quod fuerat Gallo- rum regis, idq; aiunt constare tribus Lilijs ex argento, quæ sint altitudine unius pal- mi cum dimidio, & desuper inniti auream coronam. In medio liliorū dicunt esse cla- uum, qui figebatur in ea cruce, in qua Dei filius pependerit, & super illa, crucem ueri ligni, & utrinque duo frustula eiusdem li- gni, & super hæc paululum ex eiusdem ue- ste, ipsumq; diadema totum undique co- ruscare præciosissimis unionibus, ac gem- mis, quæ sint immensi cuiusdam precij, atq; id olim Carolum V. habuisse a Fran- cisco huius nominis I. eo tempore, quo eū in libertatem asseruit. Hæc tam solennis cæremonia producta est in horam, & am- plius, eaq; peracta, omnes hi Principes re- ginam adierunt, eiq; manum exosculati sunt, moxq; ab ea humaniter dimissi.

Nunc series orationis requireret, ut ex- plicarem, quid actum sit in Belgio, cum Anno M. D. LXIX. tūc etiam superio- ri æstate, per Ducem Albanum, & Princi- pem Auraicum, eaq; narratio haud sanè indigna est, quæ inter alia monumenta re- fer- ur: sed quoniam hæc, priuatum uo- camen exposcit, neque mihi in præsentia tantum

tantum oculi suppetit, Lectorem, etiam atque etiam rogo, ut mihi huius rei gratiam faciat. Sed interim aliquis. Nonne prius receperas, de his quoque rebus te uerba facturum, quæ his paucis annis in Europa contigerunt? Nunc autem, quid sibi uult, quod abs te, de Gallicis motibus tam altum silentium? Nonne forsitan huiuscemodi esse uidentur, ut, uel præcipue, ad omnem posteritatis memoriam extendi debeant? Id equidem fateor: at quoties ea mihi in mentem ueniunt, & quæ præsertim nuper, cum ibi aderam, in eo regno accidere, frigidus horror

Membra quatit, gelidusq; coit formidine sanguis.

Itaque, ut olim Timantes Cythnius in ea tabula, qua Coloten Teium uicit, cum in Iphigeniæ immolatione pinxisset tristem Calchantem, tristiores Ulissem, addidisset Menelao, quem summum poterat ars efficere mœrorē, consumptis affectibus, non repens, quo dignè modo patris uultum posset exprimere, uelauit eius caput, & suo cuiq; animo dedit æstimandum: sic equidem (quod ad me attinet) malo hæc omnia illorum animis æstimanda relinquere, harum tragediarum uel actores, aut spectatores fuerunt, uel saltem isthæc ex aliquibus nuncijs, uel sermonibus accepere.

postremi, quum ea sic euenisse intelligunt,
multò minus sanè commouebuntur, quàm
prios (ita enim natura comparatum est,
ut minus uehementer afficiant, quæ aurium
sensu percipimus, quàm ea, quæ hîc oculis
cernuntur) & aliquo fœlicitatis loco du-
cent, quòd sibi eo tempore ab huiusmodi
periculis abesse licuerit. Fieri tamen haud
potest, quin aliqua in eos miseratione affi-
ciamur, qui humanæ infœlicitatis calamita-
tosum, ac horribile spectaculū exhibuere,
si qua præsertim egregia uirtus eorū nomi-
na illustrarit. Cæterum, etsi ipse, quib. mo-
tib. quæue interna, & plus quàm ciuili dis-
fensione Gallia tã diu iã laborarit, quotq;
indè malorū genera subsequuta sint, quæ
deniq; illorum causa, & origo extiterit, si-
lens, ac tacitus prætered, nihilominus tamē
haud sanè deerunt singulari eloquentia, &
ingenio præstātes uiri, à quibus hæc omnia
literis mandabuntur. Vult enim Deus
extare memoriā illarum rerum, quæ sub
alicuius Principis ditione tam insignes ge-
runtur, quò eius bonitas, & iustitia,
non solū huius sæculi homi-
nibus: at etiam posteris
elucescant.

FINIS.

ERRATA INTER RE- LEGENDVM DILIGEN- TER OBSERVATA.

Prior numerus paginam: posterior
lineam: denorat.

Pag. 1. lin. 12: eandem., 2. remoue primum uers. cum
sequente usq; 26. §. 10. Ferdinandi. 6. 16 ea. 20. 15. fa-
miliariter. 33. 25. agritud. 48. 9. auderet. 50. 19.
Friderici. 83. ad marg. plures, 88. 27. præsidi. 100.
10. ab. ibid. 11. initio. 107. 1. solertia. 112. 29. Ke-
retscheny. 230. 7. Cæs. 132. ad marg. Christianis. 134.
9. flumina. ibid. 2. interced. 135. ad marg. Augustanā.
143. 17. consilia. 154. 17. deditionem. 160. 1. Hung.
168. 11. Hohenheim. 166. 3. uidebant. 186. 2. ratio-
nē. 188. 10. Breder. 194. 1. statutorum. 217. 27. ob-
equitans. 252. 29. difficilis. 242. 9. maritima. 248.
10. nemoribus. 271. 19. prospicere. ibid. 28. metum
178. 24. urbis. 290. 18. uisus. 293. 1. cernerentur
ibid. 29. ueteres. 300. 28. uisi.

BASILEÆ, PER SE.
BASTIANVM HENRIC-
PETRI, Anno M.D. LXXIII.
Mense Febr.